

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

11

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. ΣΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ
2. ΣΤΗΝ Α' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
3. ΣΤΗΝ Β' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπο τὸν

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Θεολόγο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν παρόντα τόμο δημοσιεύονται τὰ ἐρμηνευτικὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ στὴν *Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴ* τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ στὶς δύο *Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολές* αὐτοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς δὲν ἀσχολήθηκε ἐκτεταμένα μὲ τὴν ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν, ἴσως γιατί πίστευε ὅτι ἦταν ἀρκετὴ ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν ποὺ ἔγινε ἀπὸ τοὺς προηγούμενους Πατέρες. Θέλοντας ὁμως νὰ δώσει μιὰ συνοπτικὴ ἐρμηνεία τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἔκρινε ὀρθὸ νὰ κάμει μιὰ ἐπιτομὴ τῆς ἐκτενέστατης ἐρμηνείας τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὅπως αὐτὸ δηλώνεται στὴν ἐπιγραφή αὐτῶν, παρεμβάλλοντας, ὅπου αὐτὸς ἔκρινε σκόπιμο, δικές του παρατηρήσεις. Ἡ σπουδαιότητα βέβαια τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη, γιατί διευκολύνει τὰ μέγιστα τὸν καθένα ποὺ θέλει νὰ ἔχει μιὰ σύντομη ἐρμηνεία τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Τὸ ὅλο κείμενο αὐτῶν, ποὺ λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, εἶναι σὲ πολλὴ κακὴ κατάσταση, πράγμα ποὺ μᾶλλον πρέπει ὀφείλεται στοὺς διαφόρους ἀντιγραφεῖς. Βάσει λοιπὸν τῶν κειμένων τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου καθὼς καὶ τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης διορθώθηκαν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ σημεῖα ποὺ ἀπαιτοῦσαν διόρθωση, ὥστε νὰ γίνῃ τὸ κείμενο ὁμαλότερο. Γιὰ παράδειγμα σελὶς 82 τὸ κείμενο στὴν Migne λέγει· «Ἐπειδὴ ἀσφαλὲς ἦν τὸ εἰρημένον, ἐπεξηγεῖται ἡμῖν αὐτό». Τὸ σωστὸ ἀσφαλῶς εἶναι ἀντὶ τοῦ «ἀσφαλές» νὰ γραφεῖ «ἀσαφές». Ἐπίσης σελὶς 284 γράφει· «Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς παρὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι» (Α' Κορ. 5,3)· τὸ σωστὸ εἶναι στὴ θέση τοῦ «παρὼν» νὰ τεθεῖ τὸ «ἀπὼν». Σελὶς

484 γράφει «Ὡστε, εἴ τις ἐν Χριστῷ, κοινή κτίσις» (Β' Κορ. 5,17)· τὸ σωστὸ εἶναι «καινὴ κτίσις». Σελὶς 524 γράφει «ἢ εὐαγγελιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἂν εἶχεσθε» (Β Κορ. 11,4)· τὸ σωστὸ εἶναι «καλῶς ἀνείχεσθε». Καὶ ὑπάρχει πλῆθος τέτοιων λαθῶν ποὺ καθιστοῦν τελείως δυσνόητα τὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα ὑπάρχουν. Ὅσο γιὰ τὴ στίξη ἢ κατάσταση στὴ Migne εἶναι δραματικὴ· μιὰ πρόχειρη ματιὰ καὶ θὰ τὸ διαπιστώσει κανεὶς ἀμέσως. Πιστεύομε ὅτι μὲ τὶς διορθώσεις ποὺ ἔγιναν ὀμαλοποιήθηκε σημαντικὰ τὸ κείμενο καὶ τὸ νόημα τῶν λεγομένων.

Στὸν ἐπόμενον τόμο, ποὺ θὰ κυκλοφορήσει σύντομα, θὰ δημοσιευθοῦν οἱ ἔρμηνεῖες στὶς ὑπόλοιπες ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

M.E.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Στίχ. 1. «Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς Ἀπόστολος».

Τρεῖς εἰσι δουλείας τρόποι· εἷς μὲν ὁ κατὰ τὴν δημιουργίαν, καθ' ὃ φησιν ὅτι «τὰ σύμπαντα δοῦλα σά». Ἔτερος δὲ ὁ ἀπὸ πίστεως, κατὰ τὸ εἰρημένον, «ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ». Ὁ τρίτος ὁ ἀπὸ τῆς πολιτείας κατὰ τὸ εἰρημένον, «Μωϋσῆς ὁ θεράπων σου τετελεύτηκεν». Ἐπειδὴ τοίνυν κατὰ πάντας τοὺς τρόπους τὸ τῆς δουλείας ἀξίωμα ἐδέδεικτο, εἰκότως ἐν καυχήματος τάξει προτάττει τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς.

«Ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ».

Δείκνυσιν ὅσον αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα, εἴ γε ἀφώριστο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ διακονῆσαι τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ. Εὐαγγέλιον δὲ Θεοῦ καλεῖ, ἀπὸ τῶν προομιῶν διεγείρων τὸν ἀκροατῆν.

15 Στίχ. 2. «Ὁ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἀγίαις».

Ἐπειδὴ καινοτομία ἐνεκάλουν τῷ δόγματι, δείκνυσιν αὐτὸ πρεσβύτερον Ἑλλήνων ὃν καὶ ἐν τοῖς προφήταις προδιαγραφόμενον.

20 Στίχ. 3. «Περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα».

1. Ψαλμ. 118,91.

2. Ρωμ. 6,18.

3. Ἰησ. Ναυῆ 1,2.

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Στίχ. 1. «Παῦλος ὁ δούλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλεσμέ-
νος ἀπόστολος».

Τρεῖς εἶναι οἱ τρόποι τῆς δουλείας. Ὁ πρῶτος εἶναι αὐτὸς
πού ἔλαβε χώρα κατὰ τὴ δημιουργία, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖο
λέγει ὁ Δαβίδ· «τὰ σύμπαντα εἶναι ὑποδουλωμένα σὲ σένα»¹. Ὁ
δεύτερος εἶναι αὐτὸς πού εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πίστεως, σύμφω-
να μ' αὐτὸ πού ἔχει λεχθεῖ· «ἐλευθερωθήκατε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία,
καὶ γίνετε δούλοι τῆς δικαιοσύνης»². Ὁ τρίτος εἶναι ἐκεῖνος πού
ἀπορρέει ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἔχει λε-
χθεῖ· «ὁ Μωϋσῆς ὁ δούλος μου ἔχει πεθάνει»³. Ἐπειδὴ λοιπὸν
ἔγινε φανερὸ τὸ ἀξίωμα τῆς δουλείας καθ' ὅλους τοὺς τρόπους,
κατὰ πολὺ φυσικὸ λόγο ὑπὸ μορφή, κατὰ κάποιον τρόπο, καυχῆ-
ματος, ἀναφέρει τὸ ἀξίωμα αὐτὸ στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς του.

«Ξεχωρισμένος γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια φανερῶνει πόσο μεγάλο ἦταν τὸ ἀξίωμα
πού τοῦ ἀνατέθηκε. Καθόσον ξεχωρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ
ὑπηρετήσῃ τὸ Εὐαγγέλιό του. Χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη 'εὐαγγέ-
λιο', ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ διεγείρῃ τὸν ἀκροατή.

Στίχ. 2. «Τὸ ὁποῖο εἶχε ὑποσχεθεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ πρὶν στὶς ἁ-
γίες Γραφές μὲ τοὺς προφήτες του».

Ἐπειδὴ ὀνόμαζαν τὴ διδασκαλία 'καινοτομία', δείχνει ὅτι
τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ἀρχαιότερο τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι περιγράφε-
ται λεπτομερῶς στοὺς προφήτες.

Στίχ. 3. «Γιὰ τὸν Υἱό του, ὁ ὁποῖος κατὰ σάρκα γεννήθηκε
ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβίδ».

Οὐ περὶ ἀνθρώπου ψιλοῦ, φησὶν, ὁ λόγος ἡμῖν. Διὰ τοῦτο προσέθηκε τό, «κατὰ σάρκα», αἰνιττόμενος, ὅτι καὶ κατὰ πνεῦμα γέννησίς ἐστι τοῦ αὐτοῦ, τῇ τάξει δὲ τοῦ μυστηρίου ἠκολούθησεν. Πρῶτον γὰρ εἶδον αὐτὸν ἄνθρωπον ἐπὶ γῆς, 5 καὶ τὸ γεννώμενον ἀνακηρυττόμενον καὶ τότε ἔγνωσαν Θεόν, φησὶν.

Στίχ. 4. «Τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν».

10 Τὸν ἐκ Δαβὶδ γεννώμενον ἀνακηρύττομεν, φησὶν, ὅτι καὶ Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν οὗτος ὁ σαρκωθείς· πρῶτον, ἀπὸ τῶν προφητῶν, δι' ὃ ἔλεγεν, «ὁ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν»· δευτερον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως, ὃ καὶ αὐτῷ ἔδειξεν εἰπὼν, «ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα»· ὅτι τὸν τῆς φύσεως 15 ἔλυσεν νόμον ἐκ Παρθένου τεχθείς· τρίτον, ἀπὸ τῶν θαυμάτων· τοῦτο γὰρ ἐστὶν «ἐν δυνάμει»· τέταρτον, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ὅπερ ἐδίδου τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, δι' οὗ πάντας ἀγίους ἐποίει· διὸ «Πνεῦμα ἀγιωσύνης» εἶπεν· πέμπτον, ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ· πρῶτος γὰρ αὐτὸς καὶ μόνος ἑαυτὸν 20 ἤγειρεν. «Τοῦ ὀρισθέντος», δειχθέντος, ἀποφανθέντος, ὁμολογηθέντος ἀπὸ τῆς πάντων γνώμης καὶ ψήφου.

Στίχ. 5. «Δι' οὗ ἔλάβομεν».

Ὅρα τὴν εὐγνωμοσύνην· οὐδὲν ἑαυτοῦ βούλεται, ἀλλὰ πάντα τοῦ Δεσπότης.

25 «Χάριν καὶ ἀποστολήν».

Οὐχ ἡμεῖς ἑαυτοῖς κατωρθώσαμεν, φησί, τὸ γενέσθαι ἀποστόλους· οὔτε γὰρ καμόντες πολὰ τὴν ἀξίαν ταύτην ἐλάβομεν· ἀλλὰ χάριν ἐλάβομεν καὶ τῆς ἄνωθεν δημιουργίας τὸ κατόρθωμα γέγονεν.

30 «Εἰς ὑπακοὴν πίστεως».

Οὐκ εἶπεν, 'εἰς ζήτησιν καὶ κατασκευὴν πίστεως', ἀλλ'

4. Ὑπονοεῖ τὸ κήρυγμα γι' αὐτὸν ἀπὸ τοῦς ἀγγέλους κατὰ τὴ γέννηση καὶ ὅλα τὰ μετέπειτα γεγονότα.

Ὁ λόγος του, λέγει, πρὸς ἐμᾶς δὲν εἶναι λόγος γιὰ ἀπλὸν ἄνθρωπο. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ πρόσθεσε τὸ «κατὰ σάρκα», ὑπονοώντας ὅτι ἡ γέννησή του ἔγινε καὶ κατὰ Πνεῦμα Θεοῦ, ἀκολούθησε ὁμοίως τὴν τάξη τοῦ μυστηρίου. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ τὸν εἶδαν ἐπάνω στὴ γῆ σὰν ἄνθρωπο καὶ γνώρισαν, λέγει, ὅτι ἦταν Θεὸς μὲ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ποὺ γεννήθηκε⁴.

Στίχ. 4. «Ὁ ὅποιος διακηρύχθηκε ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ δύναμη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγιωσύνης καὶ μὲ τὴν ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας».

Διακηρύσσομε, λέγει, ὅτι αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ εἶναι καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔλαβε σάρκα ἀνθρώπινη. Ἡ διακήρυξη αὐτὴ ἀρχικὰ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ γέννησή του, πρᾶγμα ποὺ κατέστησε φανερό μὲ τοὺς λόγους του, «ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ σάρκα», καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἐπίσης κατέλυσε τὸν φυσικὸ νόμο, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο. Τρίτον, ἡ διακήρυξη τῆς θεότητάς του ἔγινε ἀπὸ τὰ θαύματα ποὺ ἐνήργησε, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει τὸ «μὲ δύναμη». Τέταρτον, διακηρύχθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ποὺ μετέδιδε σ' ἐκείνους ποὺ πίστευαν σ' αὐτόν, μὲ τὸ ὅποιο ἔκανε ὄλους ἁγίους. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ εἶπε, «Πνεῦμα ἀγιωσύνης». Πέμπτον, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς· γιατί πρῶτος αὐτὸς καὶ μόνος του ἀνέστησε τὸν ἑαυτό του. «Τοῦ ὀρισθέντος», αὐτοῦ δηλαδὴ ποὺ δείχθηκε, ποὺ φανερώθηκε, ποὺ ὁμολογήθηκε ἀπὸ ὄλους γενικὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Στίχ. 5. «Μέσω τοῦ ὁποίου ἐλάβαμε»,

Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνη του· τίποτε δὲν θέλει νὰ παρουσιάσει ὡς δικό του, ἀλλ' ὅλα τὰ ἀποδίδει στὸν Κύριο.

«Χάρη καὶ ἀποστολή»,

Δὲν ἀναδείξαμε, λέγει, μόνοι μας τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀποστόλους, οὔτε βέβαια ἐλάβαμε αὐτὸ τὸ ἀξίωμα ἐξαιτίας τῶν πολλῶν κατορθωμάτων μας, ἀλλὰ τὸ ἐλάβαμε κατὰ χάρη καὶ αὐτὸ ποὺ κατορθώθηκε εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς οὐράνιας δυνάμεως.

«Γιὰ νὰ κηρύξομε ὑπακοὴ στὴν πίστη»

Δὲν εἶπε 'γιὰ νὰ ἀναζητήσομε καὶ ἐπινοήσομε πίστη', ἀλλὰ

«εἰς ὑπακοήν». Ὅταν γὰρ ὁ Δεσπότης ἀποφαίνεται, τοὺς ἀκούον-
 τας οὐ περιεργάζεσθαι χρὴ τὰ λεγόμενα καὶ πολυπραγμονεῖν,
 ἀλλὰ δέχεσθαι μόνον.

«Ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν».

5 Ὅρα πῶς ἔσται τὸ κήρυγμα· εἴ γε πάλαι μὲν ὁ διὰ Μωϋ-
 σέως νόμος ἐνὶ ἐκκληρύττετο ἔθνει, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον εἰς πέρατα
 τῆς οἰκουμένης διαδέδοται.

«Ἐπεὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ».

Οὐχ ἵνα τὴν οὐσίαν περιεργασώμεθα, φησὶν, ἀλλ' ἵνα εἰς
 10 τὸ ὄνομα πιστεύσωμεν. Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ ὄνομα, ὃ καὶ τὰ
 σημεῖα ἐποίει. «Ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ», φησὶν,
 «ἔγειρε καὶ περιπάτει».

Στίχ. 6. «Ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ·
 πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ».

15 Δύο διὰ τούτων ἔστιν ἰδεῖν ἀγαθὰ, καὶ κολακείας ἀπηλ-
 λαγμένην τὴν τοῦ Ἀποστόλου ψυχὴν, εἴ γε Ρωμαίοις κρατοῦσι
 τότε καὶ εὐθὺς τὴν ἀρχὴν δεξαμένοις τῆς οἰκουμένης ἐπιστέλ-
 λων, οὐδέν τι κολακικόν φησιν· καὶ τὸ εὐθέως καλεῖν αὐτῶν
 τὸν τῷφον, εἴ γε παρακολούθους αὐτοὺς τῶν ἐθνῶν ἔταξεν.
 20 Περὶ γὰρ τῶν ἐθνῶν διαλαβὼν τό, «ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς», ἐπήγα-
 γεν.

Στίχ. 7. «Κλητοῖς ἀγίοις».

Ὅρα πῶς συνεχῶς τὸ ὄνομα τίθησιν· «κλητὸς Ἀπόστο-
 λος», «ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοί», «πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν
 Ρώμῃ κλητοῖς». Τοῦτο δὲ οὐ περιττολογῶν ποιεῖ, ἀλλὰ βουλό-
 25 μενος αὐτοὺς τῆς εὐεργεσίας ἀναμνηῆσαι. Τὸ δέ, «ἀγαπητοῖς
 Θεοῦ», διαιροῦντός ἐστιν ἀπὸ τῶν πιστευσάντων τοὺς μὴ

«ὠπακοή στήν πίστη». Γιατί, ὅταν ὁ Κύριος ἀποφασίζει, δὲν πρέπει οἱ ἀκροατές του νὰ περιεργάζονται τὰ λεγόμενά του καὶ ν' ἀσχολοῦνται γύρω ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ πρέπει ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ τὰ ἀποδέχονται.

«Σ' ὅλα τὰ ἔθνη»

Πρόσεχε τί συνέβηκε μὲ τὸ κήρυγμα. Ἐνῶ δηλαδὴ παλαιότερα ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως κηρυσσόταν μόνον σὲ ἓνα ἔθνος, τὸ Εὐαγγέλιο ὁμως ἔχει διαδοθεῖ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

«Ἐπὲρ τοῦ ὀνόματός του».

Ὅχι, λέγει, γιὰ νὰ περιεργασθοῦμε τὴν οὐσία τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ γιὰ νὰ πιστέψουμε στὸ ὄνομά του. Γιατί αὐτὸ ἦταν τὸ ὄνομα ποὺ ἐνεργοῦσε καὶ τὰ θαύματα. Γιατί λέγει, «στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, σήκω καὶ περπάτα»⁵.

Στίχ. 6. «Μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεσθε καὶ σεῖς ὡς καλεσμένοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὰ ὅσα γράφω ἀπευθύνονται πρὸς ὅλους ὅσοι κατοικοῦν στὴ Ρώμη, τοὺς ἀγαπητοὺς τοῦ Θεοῦ».

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ λόγια μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει δύο ἀγαθά. Τὸ ἓνα, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀποστόλου εἶνα ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κολακεία· ἐνῶ δηλαδὴ ἡ ἐπιστολὴ του ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ποὺ ἦταν τότε κυρίαρχοι καὶ ἐξουσίαζαν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη, ὁμως δὲν τοὺς λέγει τίποτε τὸ κολακευτικό. Τὸ δεύτερο, ὅτι ἀναφέρει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὸ ποὺ τοὺς ἔκανε ὑπερήφανους, ἀφοῦ κατέταξε αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν τῶν Ἐθνικῶν. Γιατί, ἀφοῦ ἀνέφερε γιὰ τοὺς Ἐθνικοὺς τὸ «μεταξὺ τῶν ὁπίων καὶ σεῖς», πρόσθεσε·

Στίχ. 7. «Οἱ ὁποῖοι κλήθηκαν γιὰ νὰ εἶναι ἅγιοι».

Πρόσεχε πῶς ἀναφέρει συνέχεια τὸ ὄνομα, «καλεσμένος ἀπόστολος», «μεταξὺ τῶν ὁπίων συγκαταλέγεσθε καὶ σεῖς ὡς καλεσμένοι», «σ' ὅλους τοὺς καλεσμένους ποὺ κατοικοῦν στὴ Ρώμη». Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀναφέρει σὰν κάτι τὸ περιττό, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ τοὺς ὑπενθυμίσει τὴν εὐεργεσία. Ἐνῶ τὸ «αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἀγαπητοὶ στὸν Θεὸ» δηλώνει διαχωρισμὸ αὐτῶν ποὺ πίστεψαν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν πίστεψαν. Καὶ ὀνομάζει ἁγίους

τοιούτους. Καὶ «ἀγίους» δὲ τοὺς πιστεύσαντας καλεῖ πάντας, καθ' ὃ ἠγιάσθησαν διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας.

«Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ».

5 Πόσον ἰσχυσεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπη δείκνυσιν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ καὶ ἠτιμημένοι, ἄγιοι καὶ δίκαιοι γεγόνασιν ἐξαίφνης. Ὅταν γὰρ Πνεῦμα καλέσῃ, υἱὸς ἀπέδειξεν· ὅταν δὲ υἱὸς εἶπεν, ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν τὸν θησαυρὸν ἀπεκάλυψεν.

Στίχ. 8. «Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ
10 Χριστοῦ, περὶ πάντων ὑμῶν».

Ἀρμόζον τὸ προοίμιον τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἐφ' οἷς εὐσεβοῦσιν ἕτεροι εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ.

«Ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ».

Ὅς γὰρ ἄρτι δεξαμένης τὴν βασιλείαν τότε τῆς Ρώμης, εἰ-
15 κὸς τοὺς ἐν αὐτῇ πιστοὺς ἐν πάσῃ περιφέρεισθαι πόλει.

Στίχ. 9. «Μάρτυς γὰρ μου ἐστὶν ὁ Θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου».

Ἐπειδὴ περὶ ἀδήλου πράγματος ἦν αὐτῷ ὁ λόγος, τοῦτο δὲ ἦν ἡ ἀγάπη ἢ εἰς αὐτοὺς ἀνθρώπους μηδὲ εἰδότας αὐτόν, τούτου
20 χάριν τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῦ πράγματος τούτου μάρτυρα καλεῖ.

«Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως».

Ἄνω τοῦ Πατρὸς εἰπὼν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐνταῦθα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγει, δεικνὺς τὴν ἐνότητα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ.

Στίχ. 10–11. «Μνεΐαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν
25 προσευχῶν μου, δεόμενος, εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐδοωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς».

6. Ἐννοεῖται τὸ βάπτισμα.

ὄλους αὐτοὺς ποὺ πίστεψαν, ἐφόσον ἀγιάσθηκαν μὲ τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας⁶.

«Ἄς ἔχετε χάρη καὶ εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεό, Πατέρα δικό μας καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Αὐτὸ δείχνει πόσα κατόρθωσε ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, γιατί ξαφνικὰ αὐτοί, ποὺ ἦταν ἐχθροὶ καὶ περιφρονημένοι, ἔγιναν ἅγιοι καὶ δίκαιοι. Γιατί, ἐπικαλούμενος τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἔδειξε ὅτι εἶναι υἱοί, ἐνῶ ὀνομάζοντάς τους υἱούς, φανέρωσε τὸν θησαυρὸ ὄλων γενικῶς τῶν ἀγαθῶν.

Στίχ. 8. «Κατ' ἀρχὴν εὐχαριστῶ τὸν Θεό μου, μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ ὄλους ἐσᾶς».

Ἀπόλυτα ταιριάζει τὸ προοίμιο στὴ φιλόθεη ψυχὴ, νὰ εὐχαριστοῦν δηλαδὴ τὸν Θεὸ ἄλλοι γιὰ λογαριασμὸ ἐκείνων ποὺ ζοῦν μὲ εὐσέβεια.

«Τὸν εὐχαριστῶ, γιατί ἡ πίστη σας διαλαλεῖται σ' ὄλον τὸν κόσμον».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ μόλις προηγουμένως ἔλαβε ἡ Ρώμη τὴν ἐξουσία τοῦ κόσμου, φυσικὸ ἦταν οἱ πιστοὶ ποὺ ζοῦσαν σ' αὐτὴν μετέβαιναν σὲ κάθε πόλη.

Στίχ. 9. «Μάρτυράς μου βέβαια εἶναι ὁ Θεός, τὸν ὁποῖο λατρεύω μὲ τὸ πνεῦμα μου».

Ἐπειδὴ ὁ λόγος του ἀναφερόταν σὲ κάτι ποὺ δὲν ἦταν φανερό, καὶ αὐτὸ ἦταν ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ποὺ δὲν γνώριζαν αὐτόν, χάριν αὐτοῦ λοιπὸν καλεῖ τὸν Θεὸ μάρτυρα γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

«Μὲ τὸ νὰ ὑπηρετῶ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Υἱοῦ του».

Προηγουμένως εἶπε ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι τοῦ Πατέρα, ἐνῶ ἐδῶ λέγει ὅτι εἶναι «τοῦ Υἱοῦ του», γιὰ νὰ δείξει τὴν ἐνότητα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ.

Στίχ. 10–11. «Συνέχεια σᾶς θυμᾶμαι καὶ πάντοτε παρακαλῶ στὶς προσευχές μου νὰ καταστεῖ κάποτε δυνατόν μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ ἔρθω σὲ σᾶς. Γιατί εἶναι πολλὴ μεγάλη ἡ ἐπιθυμία μου νὰ σᾶς δῶ, γιὰ νὰ σᾶς μεταδώσω κάποιον πνευματικὸ χάρισμα, ὥστε νὰ στηριχθεῖτε».

Δείκνυσιν ὅσος ἐστὶν εἰς τὸ πείθεσθαι Θεῶ, ὅπου γε σφόδρα σπουδάζων καὶ εὐχόμενος τὴν Πόλιν ἰδεῖν, παρὰ τὸ τοῦ Θεοῦ δοκοῦν, οὐ παραγίνεται πρὸς αὐτούς.

«Τοῦτο δέ ἐστιν, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ἡμῶν τε καὶ ἐμοῦ. Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσί τε καὶ Ἰουδαίοις».

Ἵνα μὴ δόξη τιςὶν μεγαλοφρονεῖν, εἶναι λέγων εἰς τὸ «μεταδοῦναι ἡμῖν χάρισμα», τούτου χάριν καὶ αὐτὸς τῆς παρ' ἐκείνων παρακλήσεως δεῖσθαι λέγει.

Στίχ. 14–15. «Σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί· οὕτω, τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ρώμῃ εὐαγγελίσασθαι».

Δείκνυσιν ὡς, εἰ καὶ ἡ διὰ φιλοδοξίαν προσρίπτει ἑαυτὸν τῇ βασιλευούσῃ Πόλει, ἀλλ' ὡς ἐκ παντὸς τρόπου προσῆκον αὐτῷ μυσταγωγεῖν αὐτούς. Εἰ γὰρ πάντων ἐθνῶν κήρυξ ἐτέθη, δῆλον ὅτι καὶ κηρύττειν Ρωμαίοις ὀφειλέτης ἐστίν.

Στίχ. 16. «Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ Εὐαγγέλιον».

Καίτοι ἀλλαχοῦ φησιν· «ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ». Τίνος οὖν ἕνεκα ἐνταῦθα οὐ λέγει καυχῶμαι, ἀλλ' «οὐκ αἰσχύνομαι»; Ἐπειδὴ σφόδρα ἐπτοημένοι ἦσαν εἰς τὰ τοῦ βίου πράγματα Ρωμαῖοι, ἄρτι τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκουμένης ἀναδεξάμενοι, αὐτὸς δὲ ἐκήρυττεν Ἰη-

7. Ὅταν ὁμως ἔλαβε τὴν ἐντολή, εὐρισκόμενος στὴν Τρωάδα τῆς Μ. Ἀσίας, μὲ μεγάλη προθυμία πῆγε νὰ κηρύξει καὶ στὰ μέρη αὐτὰ τὸ Εὐαγγέλιο.

Τὰ λόγια του αὐτὰ δείχνουν πόσο μεγάλη ἦταν ἡ ὑπακοή του στὸν Θεό, ἀφοῦ, ἐνῶ κατέβαλε τόση φροντίδα καὶ εὐχόταν νὰ δεῖ τὴν πόλη, ὅμως δὲν πήγαινε σ' αὐτοὺς χωρὶς τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ⁷.

Στίχ. 12–13. «Ὡστε ἐρχόμενος κοντὰ σας νὰ ἀλληλοπαρηγορηθοῦμε μὲ τὴν ἀμοιβαία πίστη, τῆς δικῆς σας δηλαδὴ καὶ τῆς δικῆς μου. Δὲν θέλω ὅμως νὰ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί μου, ὅτι πολλές φορές εἶχα τὴν ἐπιθυμία νὰ ἔρθω κοντὰ σας, ἀλλ' ὅμως ἐμποδίσθηκα μέχρι σήμερα, γιὰ νὰ ἔχω κάποιο καρπὸ καὶ μεταξὺ σας, καθὼς ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων, καὶ ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων».

Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ σὲ ὀρισμένους ὅτι εἶναι μεγαλόφρονων, ἐπειδὴ εἶπε «γιὰ νὰ σᾶς μεταδώσω κάποιο χάρισμα», ἐξαιτίας αὐτοῦ λέγει στὴ συνέχεια ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ἀνάγκη τῆς δικῆς τους παρηγοριᾶς.

Στίχ. 14–15. «Καὶ στοὺς σοφοὺς καὶ στοὺς ἀγράμματους εἶμαι χρεώστης. Γι' αὐτό, ὅσο τουλάχιστο ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα, εἶμαι πρόθυμος νὰ κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιο καὶ σὲ σᾶς ποὺ βρίσκεσθε στὴ Ρώμη».

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ δείχνει ὅτι, ἂν καὶ δὲν θέλει νὰ μεταβεῖ στὴ βασιλεύουσα πόλη ἀπὸ φιλοδοξία, ὅμως πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ κατηγήσει αὐτούς. Γιατί, ἐφόσον ὀρίσθηκε κήρυκας ὅλων τῶν ἐθνῶν, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὀφείλει νὰ κηρύξει καὶ στοὺς Ρωμαίους.

Στίχ. 16. «Καὶ δὲν ντρέπομαι τὸ Εὐαγγέλιο».

Ἄν καὶ βέβαια σὲ ἄλλη περίπτωσι λέγει· «σ' ἐμένα ὅμως εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ νὰ καυχηθῶ γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ»⁸. Γαὶ ποιό λόγο λοιπὸν ἐδῶ δὲν λέγει καυχίεμαι, ἀλλὰ λέγει «δὲν ντρέπομαι»; Ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι τότε διακατέχονταν ἀπὸ μεγάλη ἐπιθυμία γιὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἀφοῦ μόλις πρὶν λίγο εἶχαν ἀναλάβει τὴν ἐξουσία τῆς οἰκουμένης, ἐνῶ τὸ δικό του κήρυγμα ἀναφερόταν στὸν Ἰησοῦ ποὺ

8. Γαλ. 6,14.

σοῦν τὸν ἐσταυρωμένον· διὰ τοῦτο φησιν, «οὐκ αἰσχύνομαι»,
ἐκείνους διδάσκων, τέως μὴ ἐπαισχύνεσθαι. Ἦδει γὰρ ὅτι, ἂν
τοῦτο κατορθώσωσι, ταχέως προϊόντες καὶ ἐπὶ τὸ καυχᾶσθαι
ἤξωσιν.

5 «Δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι».

Ἐπειδὴ ἐστὶ δύναμις Θεοῦ καὶ εἰς κόλασιν κατὰ τὸ εἰρημέ-
νον περὶ τῆς κολάσεως τῶν Αἰγυπτίων, τοῦτου χάριν προσέθη-
κε τό, «εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι», καί, ἵνα μὴ ἀπλῶς
10 καὶ ἀδιακρίτως τοῖς πᾶσι δίδοσθαι νομισθῆ ἑπήγαγε, «παντὶ
τῷ πιστεύοντι».

Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι».

Ἐνταῦθα τό, «πρῶτον», οὐκ ἀξιώματος ὄνομα, ἀλλὰ τάξε-
ως σημασία· ὡσπερ ἀμέλει καὶ τῶν δεχομένων τοῦ βαπτίσμα-
15 τος χάριν, οὐ οὐχ ὁ πρῶτος πλεονεκτεῖ τοῦ δευτέρου, ἢ τοῦ τρί-
του ἢ τοῦ ὑστάτου πλέον λαμβάνει.

Στίχ. 17. «Δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται
ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται».

Ὁ γενόμενος, φησίν, δίκαιος, οὐ κατὰ τὸν παρόντα μόνον
20 βίον, ἀλλὰ καὶ τὸν μέλλοντα ζήσεται.

«Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται».

Τοῦτό φησιν, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκ πίστεως ἐσώθησαν, ὧν
αὐτὸς κατάλογον ἐν τῇ Πρὸς Ἑβραίους ποιεῖται.

Στίχ. 18. «Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ
25 ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων».

Ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν προτρεψάμενος ἐπὶ τὸ κήρυγμα ἐλθεῖν,
καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων πάλιν ἐργάζεται τὴν προτροπὴν· ἢ γὰρ
ὑπισχνούμενον ἀγαθὰ ἢ ἐκφοβοῦντα δεῖ τὴν προτροπὴν ἐργάζε-
σθαι. Ἐγγὺς οὖν παρίστησιν αὐτοὺς τοῦ θείου δικαστηρίου.

30 Τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, (στίχ. 19–20)

εἶχε σταυρωθεῖ, γι' αὐτὸ λέγει «δὲν ντρέπομαι», γιὰ νὰ τοὺς διδάξει σὰν κάτι τὸ πρωταρχικὸ νὰ μὴ ντρέπονται. Γιατὶ γνώριζε πολὺ καλὰ ὅτι, ἐὰν ἐπιτύχουν αὐτό, σύντομα θὰ φθάσουν, συνεχίζοντας τὴν προσπάθειά τους, καὶ στὸ νὰ καυχῶνται.

«Γιατὶ τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι δύναμη Θεοῦ, ποὺ ὁδηγεῖ στὴ σωτηρία τὸν καθένα ποὺ πιστεύει σ' αὐτό».

Ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ δύναμη τοῦ Θεοῦ ποὺ τιμωρεῖ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ λέχθηκε σχετικὰ μὲ τὴν τιμωρία τῶν Αἰγυπτίων, ἐξαιτίας αὐτοῦ πρόσθεσε τὸ «ποὺ ὁδηγεῖ στὴ σωτηρία τὸν καθένα ποὺ πιστεύει σ' αὐτό», καὶ γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι δίδεται πρὸς ὅλους τυχαῖα καὶ χωρὶς καμμιά διάκριση, πρόσθεσε τὸ «στὸν καθένα ποὺ πιστεύει σ' αὐτό».

«Καὶ πρῶτα-πρῶτα στὸν Ἰουδαῖο καὶ στὸν Ἕλληνα».

Ἐδῶ τὸ «πρῶτον» δὲν σημαίνει τιμὴ, ἀλλὰ λέχθηκε χάριν τάξεως· ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ στὴν περίπτωση λήψεως τῆς χάριτος τοῦ βαπτίσματος δὲν πλεονεκτεῖ ὁ πρῶτος ἀπὸ τὸν δεύτερο, οὔτε λαμβάνει κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸν τρίτο ἢ ἀπὸ τὸν τελευταῖο ποὺ δέχεται τὴ χάρη.

Στίχ. 17. «Γιατὶ σ' αὐτὸ ἀποκαλύπτεται ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ πίστη σὲ πίστη, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ».

Γιατὶ, λέγει, αὐτὸς ποὺ ζεῖ μὲ δικαιοσύνη δὲ θὰ ζήσει μόνο στὴν παρούσα ζωῆ, ἀλλὰ καὶ στὴ μέλλουσα ζωῆ.

«Ἐκεῖνος ποὺ δικαιοῦνεται ἀπὸ τὴν πίστη του θὰ ζήσει».

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ σῶθηκαν μὲ τὴν πίστη, καὶ ὅλων αὐτῶν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς Ἑβραίους⁹.

Στίχ. 18. «Γιατὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώνεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἐναντίον κάθε ἀσεβείας καὶ ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων».

Ἄφοῦ τοὺς προέτρεψε νὰ δεχθοῦν τὸ κήρυγμα λαμβάνοντας ὑπόψη τὰ ἀγαθὰ, ἐπιχειρεῖ στὴ συνέχεια τὴν προτροπὴ καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίθετα. Γιατὶ, εἴτε ὑπόσχεται ἀγαθὰ εἴτε δημιουργεῖ φόβο, πρέπει νὰ ἔχει ὡς σκοπὸ τὴν προτροπὴ. Τοὺς τοποθετεῖ λοιπὸν κοντὰ στὸ θεῖο δικαστήριον.

«Οἱ ὅποιοι μὲ τὴν κακία τους καταπνίγουν τὴν ἀλήθεια,

διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Ὁ Θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφάνερωσε. Τὰ γὰρ ὄρατὰ αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης».

5 Καὶ τίνες οὗτοι; Οἱ Ἑλλήνων παῖδες, οἱ ξύλοις καὶ λίθοις ἀνατιθέντες τὴν τοῦ Θεοῦ προσκύνησιν, καὶ ὅσον εἰς αὐτοὺς ἀδικοῦντες τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, εἰ καὶ οὐκ ἀδικεῖται.

Εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους. (Στίχ. 21–22) Διότι, γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' 10 ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά· φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν».

Καίτοι οὐ διὰ τοῦτο ἐποίησεν αὐτὰ ὁ Θεός, εἰ καὶ τοῦτο ἐξέβη· οὐ γάρ, ἵνα αὐτοὺς ἀπολογίας ἀποστερήσῃ, διδασκαλίαν 15 τοσαύτην εἰς μέσον ἔθηκεν, ἀλλ' ἵνα αὐτὸν ἐπιγνώσιν· ἀγνοήσαντες δέ, πάσης ἑαυτοὺς ἀπεστήρησαν ἀπολογίας.

Στίχ. 23. «Καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ».

Ἵνα δείξῃ τῆς γνώμης αὐτῶν τὸ κατηγορήμα· ὃ γὰρ ἔχει τις, τοῦτο ἀλλάσσει.

20 Ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν».

Ἵρα πόσα τὰ κατηγορήματα· πρῶτον, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν Θεόν· δεύτερον, ὅτι ἔχοντες ἀφορμὰς εἰς τοῦτο μεγάλας, ἀπόλι- σθον· τρίτον, ὅτι σοφοὶ λέγοντες εἶναι· τέταρτον, ὅτι εἰς δαίμο- 25 νας κατήγαγον καὶ λίθους καὶ ξύλα τὸ σέβας ἐκεῖνο.

Στίχ. 24. «Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν».

(στίχ. 19–20) γιατί αυτό που είναι δυνατόν να γίνει γνωστό σ' αυτούς για τὸν Θεό, τοὺς εἶναι φανερό, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοὺς τὸ φανέρωσε. Γιατὶ αὐτὰ που ἔχει ὁ Θεὸς καὶ δὲν τὰ βλέπομε, δηλαδὴ ἡ αἰώνια δύναμή του καὶ ἡ θεότητά του, βλέπονται καθαρότατα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ νοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας παρατηρῶντας ἐκεῖνα που δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτόν».

Καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοί; Εἶναι τὰ παιδιά τῶν Ἐθνικῶν, που ἀπέδωσαν τὴν προσκύνηση τοῦ Θεοῦ στὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους, μειώνοντας ἔτσι τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ὅσο τοὺς εἶναι δυνατόν, ἂν καὶ βέβαια δὲν μειώνεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

«Ὡστε νὰ εἶναι ἀδικαιολόγητοι οἱ ἄνθρωποι, (στίχ. 21–22) γιατί, μολονότι γνώρισαν τὸν Θεό, δὲν τὸν τίμησαν ὡς Θεὸ οὔτε τὸν εὐχαρίστησαν, ἀλλὰ παραδόθηκαν στηριζόμενοι στὸ νοῦ τους σὲ μάταια πράγματα καὶ σκοτίσθηκε ἡ καρδιά τους, ἡ ὁποία δὲν σκέπτεται ὀρθά· γιατί, διακηρύσσοντας ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγιναν μωροί».

Ἄν καὶ βέβαια ὁ Θεὸς δὲν τὰ ἔκαμε αὐτὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἔστω κι ἂν εἶχαν αὐτὸ τὸ τέλος· γιατί ὁ Θεὸς δὲν παρέδωσε στοὺς ἀνθρώπους τόση διδασκαλία γιὰ νὰ τοὺς ἀφαιρέσει κάθε δικαιολογία, ἀλλὰ τὸ ἔκαμε αὐτὸ μὲ σκοπὸ νὰ τὸν γνωρίσουν· ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἀγνόησαν, τοὺς στέρησε κάθε δικαιολογία.

Στίχ. 23. «Καὶ ἀντάλλαξαν τὴ δόξα τοῦ ἄφθαρτου Θεοῦ».

Αὐτὸ τὸ εἶπε γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν κατηγορία. Γιατί, αὐτὸ που ἔχει κανεὶς, αὐτὸ καὶ ἀλλάσσει.

«Μὲ τὸ ὁμοίωμα τῆς μορφῆς τοῦ φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν τετράποδων ζώων καὶ τῶν ἔρπετων».

Πρόσεξε πόσα εἶναι τὰ κατηγορήματα. Πρῶτον, ὅτι δὲν γνώρισαν τὸν Θεό· δεύτερον, μολονότι εἶχαν πολλές ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὸν γνωρίσουν, ὅμως αὐτοὶ ἀπομακρύνονταν· τρίτον, ἐπειδὴ ἔλεγαν ὅτι εἶναι σοφοί· τέταρτον, ἐπειδὴ ἀπέδιδαν τὸν σεβασμὸ ἐκεῖνον στοὺς δαίμονες, τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύλα.

Στίχ. 24. «Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς παρέδωσε στίς ἐπιθυμίες τῶν καρδιῶν τους, στὴν ἀκαθαρσία».

Τὸ «παρέδωκεν», ἀντὶ τοῦ 'εἶασεν' κεῖται.

Τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς».

Ἐντεῦθεν ἔχουσι τὴν δίκην καὶ πρὸ θεοῦ δικαιοτηρίου· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοὺς ταῦτα διέθηκαν, ἅπερ ἂν αὐτοὺς οἱ
5 ἔχθροὶ διαθεῖναι οὐκ ἴσχυσαν.

Στίχ. 25. «Οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν Κτίσαντα».

Δείκνυσιν ὡς πάσης ἀσελγείας ἢ ἀσεβείᾳ ἐστὶ πρώτη.

10 «Ὅς ἐστὶν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. (Στίχ. 26–28) Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. Αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρρενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐ-
15 τῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργασάμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἀπολαμβάνοντες. Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν ἔχειν τὸν Θεὸν ἐν τῇ γνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα».

20 Εἰ καὶ ἐκεῖνοι, φησὶν, ἀφέντες αὐτόν, προσεκύνησαν κνωδάλοις, ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῦ παρεφθάρη δόξα· ἐστὶ γὰρ εὐλογητός.

Στίχ. 29–30. «Πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, κακίᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυρίας, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας».

Εἰπὼν τὸ γενικόν, καὶ κατ' εἶδος λοιπὸν διεξέρχεται τὰ κακά, ἅπερ ἡ ἀσεβεία εἰργάσατο, θεομισεῖς.

«Ἐφευρετὰς κακῶν».

30 Ἴνα τῆς γνώμης λοιπὸν γένηται κατηγορημα, «ἐφευρετὰς κακῶν» αὐτοὺς προσηγόρευσεν.

Τὸ «τοὺς παρέδωσε» λέχθηκε ἀντὶ τοῦ ‘τοὺς ἄφησε’.

«Ὡστε νὰ ἀτιμάζουν μεταξύ τους τὰ σώματά τους».

Ἐξαιτίας αὐτοῦ θά ὀδηγηθοῦν ἐνώπιον τοῦ θείου δικαστηρίου. Γιατὶ μόνοι τους προκάλεσαν στοὺς ἑαυτοὺς τους ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα οἱ ἐχθροὶ τους δὲν κατόρθωσαν νὰ τοὺς τὰ κάνουν.

Στίχ. 25. «Καὶ οἱ ὁποῖοι ἀντάλλαξαν τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ψεῦδος καὶ ἀπέδωσαν σεβασμὸ καὶ λατρεία στὴν κτίση καὶ ὄχι σ’ ἐκεῖνον πού τὰ ἔκτισε ὅλα αὐτά».

Μὲ ὅλα αὐτὰ δείχνει ὅτι ἡ ἀσέβεια εἶναι πρώτη ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀσέλγεια.

Ὁ ὁποῖος εἶναι εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες, ἀμήν. (Στίχ. 26–28) Γι’ αὐτὸ τοὺς παρέδωσε ὁ Θεὸς σὲ πάθη γεμᾶτα ἀπὸ ντροπή. Γιατὶ καὶ οἱ γυναῖκες τους ἀντάλλαξαν τὴ φυσικὴ τους χρῆση μὲ τὴν παρὰ φύση. Καθ’ ὅμοιο τρόπο καὶ οἱ ἄνδρες, ἀφοῦ ἄφησαν τὴ φυσικὴ τους χρῆση μὲ τὶς γυναῖκες, κατακυριεύθηκαν ἀπὸ τὶς μεταξύ τους ὀρέξεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαπράττουν οἱ ἄνδρες μὲ τοὺς ἄνδρες τὴν ἀσέλγεια, ἀπολαμβάνοντας ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο τὸν μισθὸ πού τοὺς ἄξιζε γιὰ τὴν πλάνη τους αὐτῆ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν κατέβαλαν καμμιά προσπάθεια γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸν Θεό, τοὺς παρέδωσε ὁ Θεὸς σὲ ἀξιοκαταφρόνητο νοῦ, ὥστε νὰ κάμνουν ἐκεῖνα πού δὲν πρέπει».

Μολονότι ἐκεῖνοι, λέγει, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν αὐτόν, προσκύνησαν τὰ θηρία, ὅμως σὲ τίποτε δὲν μειώθηκε ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ· γιατί ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι εὐλογητὸς.

Στίχ. 29–30. «Γεμᾶτοι ἀπὸ κάθε ἀδικία, κακία, πονηρία, πλεονεξία, γεμᾶτοι ἀπὸ φθόνο, φόνο, φιλονεικία, δόλο, κακοθία, καὶ ἔχοντας γίνει συκοφάντες, κακολόγοι, θεομίσητοι, ὑβριστές, ὑπερήφανοι, ἀλαζόνες».

Ἀφοῦ ἀνέφερε τὸ γενικὸ κακό, στὴ συνέχεια περιγράφει τὰ ἐπὶ μέρους κακά, τὰ ὁποῖα προκάλεσε ἡ ἀσέβεια καὶ ἔγιναν ἔτσι «θεομίσητοι».

«Ἐγιναν ἐπινοητὲς κακῶν».

Γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἡ κατηγορία γιὰ ὅλα αὐτὰ ὀφείλεται στὴ διάθεσή τους, γι’ αὐτὸ τοὺς ὀνόμασε «ἐπινοητὲς κακῶν».

«Γονεῦσιν ἀπειθεῖς, (στίχ. 31–32), ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας, οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγινώσκοντες».

Καὶ κατὰ τῆς φύσεως ἔστησαν, φησίν.

5 «Ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσιν».

Δύο θεῖς ἀντιθέσεις, ἐνταῦθα ἀνεῖλεν ἀμφοτέρας. Τί γὰρ ἂν εἴποις, φησίν, ὅτι οὐκ οἶδας τὰ πρακτέα; Σὺ μὲν οὖν, εἰ καὶ τοῦ
10 μὴ εἰδέναι αἴτιος, ἀφεις τὸν γνωρίζοντά σε Θεόν, νῦν δὲ καὶ διὰ πολλῶν δείκνυμεν εἰδότα καὶ ἐκόντα πλημμελοῦντα, ἀλλ' ὑπὸ πάθους ἔλκη. Τί οὖν καὶ συμπράττεις καὶ ἐπαινεῖς;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Στίχ. 1–2. «Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρί-
15 νων· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. Οἶδαμεν δέ, ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας».

Πρὸς τοὺς ἄρχοντας μὲν τῆς Ρώμης ἀποτείνει τὸν λόγον, καὶ πρὸς ἕκαστον δὲ ἄνθρωπον ἀρμόσει· ἑαυτοὺς γὰρ κρίνομεν,
20 ἀφ' ὧν τὰ παραπλήσια ἡμῖν πράττοντας ἑτέρους κρίνομεν.

Στίχ. 3–4. «Λογίζῃ δέ, ὦν ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖ-
μα τοῦ Θεοῦ; Ἦ τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ
25 χρῆστον τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;».

«Ἐγιναν ἀνυπάκουοι στοὺς γονεῖς τους, (στίχ. 31–32) χωρὶς φρόνηση, δὲν φυλάττουν τὶς συμφωνίες τους, εἶναι ἄστοργοι καὶ ἀνελεήμονες, καὶ μολονότι γνώρισαν τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ».

Μὲ ὅλα αὐτὰ θέλει νὰ πεῖ, ὅτι ἐπαναστάτησαν ἐνάντια στοὺς νόμους τῆς φύσεως.

«Ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἄξιοι θανάτου ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ κάμνουν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ ὄχι μόνο τὰ κάμνουν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἐπιδοκιμάζουν ἐκείνους ποὺ τὰ κάμνουν».

Ἄφοῦ ἀνέφερε δύο ἀντιθέσεις, μὲ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπε τώρα τὶς ἀναίρεσε. Γιατί, λέγει, τί θὰ μπορούσες νὰ πεῖς; ὅτι δὲν γνωρίζεις αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ πράττεις; Σὺ λοιπόν, ἂν καὶ εἶσαι αἴτιος γιὰ τὸ ὅτι δὲν τὰ γνωρίζεις αὐτὰ, ἐγκατέλειψες τὸν Θεὸ ποὺ σοῦ τὰ κάμνει γνωστά· τώρα ὅμως σοῦ ἀποδεικνύομε μὲ πολλοὺς τρόπους ὅτι τὰ γνωρίζεις αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ πράττεις καὶ ὅτι μὲ τὴ θέλησή σου διαπράττεις αὐτὰ τὰ πλημμελήματα. Ἄλλ' ὅμως εἶσαι κατακυριευμένος ἀπὸ τὸ πάθος. Γιατί λοιπόν καὶ συμπράττεις καὶ ἐπαινεῖς αὐτὸν ποὺ κάμνει ὅλα αὐτὰ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Στίχ. 1–2. «Γι αὐτό, ἄνθρωπέ μου, εἶναι ἀδικαιολόγητος ὁ καθένας ποὺ κρίνει τὸν ἄλλο· γιατί, κρίνοντας τὸν ἄλλο, κατακρίνεις τὸν ἑαυτό σου, ἀφοῦ καὶ σὺ ὁ ἴδιος κάμνεις αὐτὰ ποὺ κατακρίνεις. Γνωρίζομε ὅμως ὅτι ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ ἐπέρχεται μὲ κάθε δικαιοσύνη σ' ἐκείνους ποὺ κάμνουν τέτοια πράγματα».

Ὁ λόγος βέβαια αὐτὸς ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἄρχοντες τῆς Ρώμης, ἀλλ' ὅμως βρίσκει ἀπόλυτη ἐφαρμογὴ στὸν κάθε ἄνθρωπο· γιατί κατακρίνομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ κατακρίνομε τοὺς ἄλλους ποὺ κάμνουν τὰ παραπλήσια μὲ μᾶς.

Στίχ. 3–4. «Καὶ φαντάζεσαι, ἄνθρωπέ μου, ὅτι σὺ ποὺ κρίνεις αὐτοὺς ποὺ κάμνουν ὅλα αὐτὰ καὶ κάμνεις καὶ ὁ ἴδιος αὐτὰ, ὅτι θὰ ἀποφύγεις τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ; Ἡ μήπως περιφρονεῖς τὸν πλοῦτο τῆς ἀγαθότητάς του καὶ τὴ μεγάλη ἀνοχή του καὶ τὴ μακροθυμία του, καὶ ἀγνοεῖς ὅτι ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ σὲ ὀδηγεῖ σὲ μετάνοια;».

Ἀνθυποφορά· ἀλλὰ τέως οὐ κολάζομαι, φησίν· ὁ δὲ τὴν ὑπέρθεσιν οὐκ εἰς συγγνώμην, ἀλλ' εἰς μείζονα κόλασιν κατασκευάζει, τοὺς μὴ βουλομένους δι' αὐτῆς χωρεῖν εἰς μετάνοιαν.

Στίχ. 5. «Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον
5 καρδίαν».

Ὁ γὰρ μὴ διὰ τῶν ἀγαθῶν, μήτε διὰ τῶν ἠπειλημένων κολάσεων εἰς μετάνοιαν ἐρχόμενος, πῶς οὐ παντελῶς σκληρότατος ἂν εἶη;

«Θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύ-
10 ψεως δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, (στίχ. 6-7) ὃς ἀποδώσει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν γὰρ καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ».

Σὺ ἐαυτῷ, φησίν, ἐπισπᾶσαι τὴν ὀργὴν, οὐχ ὁ Θεός σοι. Καὶ τὸ «θησαυρίζεις» δέ, ὡς πάντῃ τε καὶ πάντως ἐσομένης, εἰ
15 μὴ τῇ μετανοίᾳ αὐτὴν ἀπονιψόμεθα.

«Δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν, ζωὴν αἰώνιον».

Οὐ δυνάμενος εἰπεῖν τὰ ἀγαθὰ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ἀγαθὰ τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ παριστῶσι, διὰ τῶν ἐν ἀνθρώποις τιμῶν αὐτὰ κατασημαίνει. «Δόξαν» δὲ λέγων καὶ «τιμὴν» καὶ «ἀφθαρσίαν»
20 ἐπὶ τὰ ὄντως ἀγαθὰ, ἃ οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη.

Στίχ. 8. «Τοὺς δὲ ἐξ ἐρεθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ».

Ἵνα δείξῃ πάλιν τῆς γνώμης τὸ κατηγόρημα, οὐκ εἶπεν, 'ἐξ ἀγνοίας', ἀλλ' «ἐξ ἐριθείας».

25 «Ὁργὴ καὶ θυμός, θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυ-

Ἄλλὰ προβάλλει τὴν ἐξῆς σκέψη· Ὅμως, λέγει, τώρα δὲν τιμωροῦμαι. Καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἀναβολὴ τῆς τιμωρίας δὲν τὴν χρησιμοποιεῖ ὡς εὐκαιρία συγγνώμης, ἀλλὰ τὴν χρησιμοποιεῖ ἔτσι, ὥστε ἡ τιμωρία νὰ εἶναι μεγαλύτερη γιὰ ἐκείνους πού δὲν θέλουν, ἐκμεταλλεζόμενοι αὐτὴν, νὰ προχωρήσουν στὴ μετάνοια.

Στίχ. 5. «Ἀνάλογα μὲ τὴ σκληρότητά σου καὶ τὴν ἀμετανόητη καρδιά σου».

Αὐτὸς δηλαδὴ πού δὲν ὀδηγεῖται στὴ μετάνοια οὔτε μὲ τὰ ἀγαθὰ πού τοῦ παρέχει, οὔτε μὲ τις τιμωρίες μὲ τις ὁποῖες ἀπειλεῖται, πῶς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ μὴ χαρακτηρισθεῖ τελείως σκληρός;

«Ἐπισωρεύεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου ὀργὴ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς δίκαιας κρίσως τοῦ Θεοῦ, (στίχ. 6-7) ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του, σ' ἐκείνους πού ἀσχολοῦνται μὲ ὑπομονὴ μὲ ἔργα ἀγαθὰ».

Σύ, λέγει, ἐπισύρεις τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου, καὶ ὄχι ὁ Θεὸς ἐναντίον σου. Τὸ «θησαυρίζεις» λέχθηκε γιὰ νὰ δείξει ὅτι καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ἐξάπαντος αὐτὸ θὰ συμβεῖ, ἐὰν δὲν τὴν ἀποπλύνουμε μὲ τὴ μετάνοιά μας.

«Καὶ ἐπιζητοῦν δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἀφθαρσία, θὰ τοὺς χαρίσει ζωὴ αἰώνια».

Ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψει τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ ὡς ἀγαθὰ γιὰ τοὺς ἀγίους πού τὸν περιβάλλουν, τὰ δηλώνει μὲ τις τιμὲς πού ἀποδίδονται στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ λέγοντας δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἀφθαρσία, ἐννοεῖ ὅτι αὐτὰ ἀναφέρονται στὰ πραγματικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα δὲν συνέλαβε ποτὲ ἀνθρώπινος νοῦς.

Στίχ. 8. «Σ' ἐκείνους ὅμως πού ὄλα τὰ κάμνουν γιὰ νὰ ἀμειφθοῦν καὶ δὲν ὑπακούουν στὴν ἀλήθεια, ἀντίθετα μάλιστα ἀκολουθοῦν τὴν ἀδικίαν».

Ἐπειδὴ θέλει νὰ δείξει ὅτι ἡ κατηγορία ἐναντίον τους εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διαθέσεώς τους, γι' αὐτὸ δὲν εἶπε ὅτι ὄλα αὐτὰ τὰ κάμνουν ἀπὸ ἄγνοια, ἀλλὰ τὰ κάμνουν γιὰ νὰ λάβουν ἀμοιβή.

«Θὰ πέσει ἐπάνω τους ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. (Στίχ. 9) Θλίψη

χήν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν· Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἑλληνας».

Ὡσπερ διὰ τῶν πιστευομένων ἡμῖν ἀγαθῶν τὰς ἀμοιβὰς τὰς μελλούσας εἰσάγει, οὕτω καὶ διὰ τῶν λυπηρῶν πάλιν τῶν
5 παρ' ἡμῖν, τὰς μελλούσας κολάσεις.

Στίχ. 10–11. «Δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἑλληνι. Οὐ γὰρ ἐστὶ προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ».

Πανταχοῦ τοῖς καλοῖς περιγράφει τὸν ἀκροατὴν, προτρε-
10 πόμενος εἰς αὐτὸ ἐλθεῖν. Πρῶτον γὰρ διεξέρχεται τὰς ἀμοιβὰς, ἃς ἀπολήψονται οἱ ἅγιοι· εἰς τὰς μέσας τὰς κολάσεις θείας, πάλιν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν ἀμοιβὰς ἔρχεται. «Δόξαν καὶ τιμὴν» λέγων ὑπάρξειν τῷ ἐργαζομένῳ τὸ καλόν· οὕτω γὰρ μᾶλλον ἐπισπάσαιο εἰς ἔργον τὸν ἀκροατὴν.

15 Στίχ. 12. «Ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἤμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἤμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται».

Ἐναντὶ τοῦ, μὴ ἔχοντες κατηγοροῦντα τὸν νόμον· ἄρχεται δὲ σύγκρισιν ποιεῖν, Ἰουδαίων τε καὶ τῶν πρὸ τῆς χάριτος Ἑλλήνων· Ἑλληνας δὲ μὴ τοὺς εἰδωλολάτρας λάμβανε, ἀλλὰ τοὺς
20 θεοσεβεῖς· οἷος ἦν ὁ Μελχισεδέκ, Νινευῖται, ὁ Ἰώβ, ὁ Κορνήλιος. Κατασκευάζει δὲ τοῦτο σαφῶς, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖται ὁ Ἰουδαῖος διὰ νόμον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βαρεῖται· τοῦτο δὲ ποιεῖ, ὅπως ἂν εἰς τὸ δέξασθαι τὴν χάριν αὐτῶν ἐκκαλέσηται· ἔλεγον γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι μὴ χρήζειν τῆς χάριτος δι-
25 καιοῦμενοι ἐν νόμῳ. Διὸ δείκνυσιν, ὡς οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελεῖ

1. Προτοῦ δηλαδὴ ἐλθεῖ ὁ Χριστὸς στὸν κόσμον.

2. Μελχισεδέκ· βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ συγχρόνως καὶ ἱερέας, πού πρόσφερε στὸν Ἀβραάμ, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τῆ νίκη του κατὰ τοῦ Χοδολλογομὸρ «ἄρτους καὶ οἶνον» καὶ τὸν εὐλόγησε, ἐνῶ ὁ Ἀβραάμ τοῦ ἔδωσε τὸ δέκατο ἀπὸ τὰ λάφυρά του (Γέν. 14,18ε.).

3. Οἱ Νινευῖτες πού μετενόησαν ἀκούοντας τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ.

καὶ στενοχώρια θὰ κατακυριεύσει τὴν ψυχὴ κάθε ἀνθρώπου, καὶ πρῶτα τοῦ Ἰουδαίου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ, πού διαπράττει τὸ κακόν».

Ὅπως ἀκριβῶς παρουσιάζει τὶς μελλοντικὲς ἀμοιβὲς μὲ ὄλα αὐτὰ πού θεωροῦνται ἀπὸ ἡμᾶς ἀγαθὰ, ἔτσι καὶ τὶς μελλοντικὲς τιμωρίες τὶς παρουσιάζει μὲ ὄλα ἐκεῖνα πού θεωροῦνται ἀπὸ ἡμᾶς λυπηρά.

Στίχ. 10–11. «Ἀντίθετα θὰ ἀποδώσει δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη στὸν καθένα πού κάμνει τὸ καλόν, καὶ πρῶτα στὸν Ἰουδαῖο καὶ τὸν Ἐθνικό, γιατί ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος».

Παντοῦ περιφράσσει τὸν ἀκροατὴ μὲ τὰ καλὰ καὶ τὸν προτρέπει νὰ κάνει τὸ καλόν. Καὶ πρῶτα–πρῶτα ἀναφέρει τὶς ἀμοιβὲς πού θὰ λάβουν οἱ ἀγαθοί· ἀφοῦ μίλησε γιὰ τὶς τιμωρίες, πάλι ἐπιστρέφει στὶς ἀμοιβὲς τῶν καλῶν. Γιατὶ λέγει, «δόξα καὶ τιμὴ» ἀναμένει ἐκεῖνον πού κάμνει τὸ καλόν· καθόσον ἔτσι θὰ μπορούσε πολὺ περισσότερο νὰ προτρέψει τὸν ἀκροατὴ νὰ κάνει καλὰ ἔργα.

Στίχ. 12. «Ὅσοι βέβαια ἀμάρτησαν χωρὶς τὸ νόμο, θὰ τιμωρηθοῦν καὶ χωρὶς τὸ νόμο, ἐνῶ ὅσοι ἀμάρτησαν γνωρίζοντας τὸ νόμο, ἡ κρίση τους θὰ γίνεῖ βάσει τοῦ νόμου».

Αὐτὸ τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ ἔδεν θὰ ἔχουν τὸ νόμο νὰ τοὺς κατηγορεῖ. Ἀρχίζει λοιπὸν νὰ κάμνει σύγκριση μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν πού ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὴ χάρη¹. Λέγοντας Ἕλληνες νὰ μὴ νομίζεις ὅτι ἐννοεῖ τοὺς εἰδωλολάτρες, ἀλλὰ τοὺς θεοσεβεῖς, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἦταν ὁ Μελχесеδέκ², οἱ Νινευῖτες³, ὁ Ἰώβ, ὁ Κορνήλιος⁴. Καὶ τὸ διατυπώνει αὐτὸ μὲ πολλὴ σαφήνεια, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ὁ Ἰουδαῖος δὲν ἔχει καμμιά ὠφέλεια ἀπὸ τὸ νόμο, ἀλλ' ἀντίθετα καὶ εἶναι μεγαλύτερες οἱ ὑποχρεώσεις του· καὶ τὸ κάνει αὐτὸ γιὰ νὰ τοὺς προτρέψει νὰ δεχθοῦν τὴ χάρη. Γιατὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγαν ὅτι δικαιώνονται ἀπὸ τὸ νόμο καὶ δὲν χρειάζονται τὴ χάρη. Γι αὐτὸ τοὺς λέγει ὅτι ὁ νόμος δὲν τοὺς ὠφελεῖ σὲ

4. Κορνήλιος· ἦταν Ρωμαῖος ἐκατόνταρχος καὶ ζοῦσε στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης ἀρχὲς τοῦ α' αἰῶνα. Προσηλθε στὸν Χριστιανισμό καὶ ἀφοῦ βαπτίσθηκε ἀπὸ τὸν Πέτρο, προσέλευσε πολλοὺς στὴ νέα πίστη καὶ ἰδίως μετὰ τὸ λιθοβολισμό τοῦ Στεφάνου.

Ἀδύνατον γὰρ αὐτὸν κατορθωθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἐπικαταράτους ποιεῖ. Ταῦτα δὲ πάντα, ὡς εἶπον, κατασκευάζει συγκλείων αὐτοὺς εἰς τὴν διὰ πίστεως χάριν.

Στίχ. 13–16. «Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ
5 Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται. Ὅταν γὰρ ἔθνη
τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιοῦσιν, οὗτοι νόμον
μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος· οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον
τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης
αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν
10 κατηγοροῦντων. Ἡ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡμέρᾳ ἐν ἧ κρινεῖ
ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἄνω μνησθεῖς τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ἐνταῦθα σαφῶς ἐκκαλύπτει, ὡς Χριστὸς ἐστὶν ὁ κρίνων ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
15 Αὐτῷ γὰρ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκεν ὁ Πατήρ· τοῦτο δὲ ποιεῖ,
τῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης δογμάτων ἀνοίγων αὐτοῖς τὴν ὁδόν.

Στίχ. 17–19. «Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν Θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέ-
20 ποιθᾶς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει».

Συγκρίνας τὸν Ἰουδαῖον τοῖς Ἑλλήσιν, καὶ σφόδρα καταπαλαίσας, μικρὸν ὑφαιρεῖ τοῦ βάρους. Ὡσπερ τινὸς ἀντιπίπτοντος καὶ λέγοντος αὐτοῦ, Ἐποῦ οὖν τὰ σεμνὰ τῶν Ἰουδαίων; Δείκνυσιν οὖν ὄνομα μόνον ἔχοντας αὐτούς. Μᾶλλον μὲν οὖν
25 καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις ἐν οἷς ἐφρόνουσιν μέγα, τιμωρίας ἀξίους.
Ὅρα δὲ πῶς πλαγίως πλήσσει πανταχοῦ· εἰ καὶ καυχᾶσαι ἐν νόμῳ, ἀλλ' οὐ πράττεις τὰ τοῦ νόμου· καὶ τό, «πέποιθας σεαυ-

τίποτε. Γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐφαρμόσει κάποιος τὸ νόμο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεον τοὺς καθιστᾶ καὶ καταραμένους. Καὶ ὅλα αὐτὰ τοὺς τὰ λέγει, ὅπως εἶπα προηγουμένως, γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσει μέσω τῆς πίστεως στὴ χάρι.

Στίχ. 13–16. «Γιατὶ δὲν θὰ λάβουν δικαίωση ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτοὶ ποὺ ἀκούουν τὸ νόμο, ἀλλὰ θὰ δικαιωθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἐφαρμόζουν τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου. Γιατὶ, ὅταν οἱ Ἐθνικοὶ, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ νόμο, πράττουν ἐκ φύσεως τὰ προστάγματα τοῦ νόμου, αὐτοὶ, ἂν καὶ δὲν ἔχουν νόμο, ἔχουν ὅμως ὡς νόμο τὸν ἑαυτό τους, καὶ δείχνουν ὅτι τὸ ἔργο ποὺ ζητεῖ ὁ νόμος τὸ ἔχουν αὐτοὶ γραμμένο στὶς καρδιές τους καὶ τοὺς τὸ ἐπιβεβαιώνει συγχρόνως καὶ ἡ συνείδησή τους, καὶ οἱ λογισμοὶ τους ἀλληλοκατηγοροῦνται. Ἡ ἀκόμη καὶ θ' ἀπολογηθοῦν κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ποὺ ὁ Θεὸς θὰ κρίνει τὶς ἀπόκρυφες σκέψεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ σύμφωνα μετὰ τὸ Εὐαγγέλιό μου».

Προηγουμένως θυμῆθηκε τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἐδῶ παρουσιάζει μετὰ σαφήνεια ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ κάνει τὴν κρίση κατὰ τὴν ἔσχατη ἡμέρα· γιατί σ' αὐτὸν παρέδωσε ὁ Πατέρας ὅλη τὴν κρίση⁵, καὶ τὸ κάμνει αὐτὸ γιὰ νὰ ἀνοίξει τὴν ὁδὸ τῶν δογμάτων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Στίχ. 17–19. «Ἐὰν ὅμως ἐσὺ ὀνομάζειςαι Ἰουδαῖος καὶ ἔχεις ἐμπιστευθεῖ τὸν ἑαυτό σου στὸ νόμο καὶ ὑπερηφανεύεσαι γιὰ τὸν Θεὸ σου καὶ γνωρίζεις τὸ θέλημά του καὶ μπορεῖς καὶ διακρίνεις τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ, διδασκόμενος ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὸ νόμο, καὶ πιστεύεις ὅτι εἶσαι ὀδηγὸς τῶν τυφλῶν καὶ φῶς μέσα στὸ σκοτάδι».

Ἄφοῦ ἔκαμε σύγκριση μεταξὺ τῶν ἐξ Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν πιστῶν καὶ τοὺς κατηγόρησε πάρα πολὺ, σιγὰ–σιγὰ τοὺς ἀφαιρεῖ τὸ βάρος. Σὰν κάποιος ποὺ ἀντιτίθεται σ' ὅλα αὐτὰ καὶ λέγει, Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὰ σεμνὰ τῶν Ἰουδαίων; Μετὰ ὅσα λέγει δείχνει ὅτι αὐτοὶ μόνο τὸ ὄνομα ἔχουν. Ἡ καλύτερα ὅτι εἶναι ἄξιοι τιμωρίας καὶ γιὰ ὅλα ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα μεγαλοφρονούσαν. Καὶ πρόσεχε πῶς μετὰ πλάγιο τρόπο τοὺς χτυπᾷ ἀπὸ παντοῦ. Ἄν καὶ καυχίεσαι γιὰ τὸ νόμο ποὺ ἔχεις, ὅμως δὲν ἐφαρμόζεις

τόν», πάλιν λέγων, ὡς μὴ ὄντα μὲν τοῦτο ὅπερ ἐκεῖνος λέγει, προβαλλόμενον δὲ καὶ ὡσπερ ἀρπάζων τὰ ρήματα μόνον ἀρπάζει τὴν τιμὴν.

Στίχ. 20. «Παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔ-
5 χοντα μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ».

Μέγα γὰρ κατέτρεχον τῶν προσηλύτων, δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ δοκεῖν εἶναι διδάσκαλοι.

Στίχ. 21–22. «Ὁ οὖν διδάσκων τὸν ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοι-
10 χεύειν, μοιχεύεις;».

Βαρυτέραν ἀπεργάζεται τοῦ Ἰουδαίου τὴν τιμωρίαν, ἐν τούτοις αὐτὸν παραβάτην ἀποφαίνων, ἐν οἷς ἑτέρων εἶναι διδάσκαλος ἀξιοῖ.

«Ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς;».

15 Εἰς τοσαύτην γὰρ μανίαν χρημάτων ἔρωτος προέβησαν, ὡς εἰδωλικῶν ἄπτεσθαι χρημάτων.

Στίχ. 23–24. «Ὅς ἐν νόμῳ καυχάσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις; Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καθὼς γέγραπται».

20 Ἐν ἑτέροις εἶδεσι δείξας παράνομον, ἐνταῦθα καὶ καθολικώτερον ἐπάγει τὴν παρανομίαν, αὐτοῦ τοῦ νόμου εἰς μέσον φέρων τὸ ὄνομα. Καὶ σαφῶς αὐτοῦ παραβάτην τὸν Ἰουδαῖον ἀποδείκνυσιν, ὡς καὶ αἴτιον γινόμενον τοῦ βλασφημεῖσθαι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

25 Στίχ. 25–27. «Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσης, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾦς, ἡ περιτομὴ σου ἀκροβυστία γέγονεν. Ἐὰν οὖν ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσει, οὐχ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται;

6. Κατ' ἀναλογία μὲ τὴ λαϊκὴν ῥήσιν: «Δάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις».

7. Δὲν εἶχε δηλαδὴ καμμιά ἀξία.

τὰ προστάγματα τοῦ νόμου. Ἀλλὰ καὶ λέγοντας πάλι «ἔχεις ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό σου», δείχνει ὅτι αὐτὸς χωρὶς νὰ εἶναι ἐκεῖνο πὸν λέγει ὅτι εἶναι, προβάλλοντας ἀπλῶς τὶς λέξεις καὶ σὰν νὰ ἀρπάζει αὐτὲς μόνο, ἀρπάζει τὴν τιμὴ.

Στίχ. 20. «Καὶ πιστεύεις ὅτι εἶσαι παιδαγωγὸς τῶν ἀνοήτων, δάσκαλος τῶν νηπίων, ἐπειδὴ στηρίζεις στὸ νόμο τὸ περιεχόμενο τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀλήθειας».

Καταπολεμοῦσαν πάρα πολὺ τοὺς προσήλυτους, ἀκριβῶς γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ εἶχαν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἦταν δάσκαλοι.

Στίχ. 21–22. «Ἐσὺ πὸν διδάσκεις λοιπὸν τὸν ἄλλο, δὲν διδάσκεις τὸν ἑαυτό σου; Ἐσὺ πὸν διδάσκεις νὰ μὴ κλέβει κανεὶς, κλέβεις ἐσὺ ὁ ἴδιος; Ἐσὺ πὸν λέγεις, νὰ μὴ μοιχεύει κανεὶς, μοιχεύεις σὺ ὁ ἴδιος;»⁶.

Δείχνει βαρύτερη τὴν τιμωρία τοῦ Ἰουδαίου, παρουσιάζοντας αὐτὸν παραβάτη ὄλων ἐκείνων, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχει τὴν ἀξίωση νὰ εἶναι δάσκαλος τῶν ἄλλων.

«Ἐσὺ πὸν αἰσθάνεσαι ἀποστροφή γιὰ τὰ εἴδωλα, διαπράττεις ὁ ἴδιος ἱεροσυλία;».

Κατακυριεύθηκαν δηλαδὴ ἀπὸ τόση μεγάλη μανία καὶ πόθο γιὰ τὰ χρήματα, ὥστε νὰ παίρνουν καὶ χρήματα εἰδωλολατρικά.

Στίχ. 23–24. «Σὺ πὸν καυχιέσαι γιὰ τὸ νόμο, περιφρονεῖς τὸν Θεὸ σου μὲ τὸ νὰ παραβαίνεις τὸ νόμο; Γιατὶ ἐξαιτίας σας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται μεταξὺ τῶν Ἐθνικῶν, ὅπως ἔχει γραφεῖ».

Ἀφοῦ ἔδειξε ὅτι ὁ Ἰουδαῖος εἶναι παραβάτης τοῦ νόμου σ' ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους προστάγματά του, παρουσιάζει τώρα ὑπὸ γενικότερη μορφή τὴν παρανομία, ἀναφέροντας τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ νόμου καὶ μὲ σαφὴ τρόπο δείχνει τὸν Ἰουδαῖο παραβάτη τοῦ νόμου καθὼς καὶ ὅτι γίνεται αἰτία νὰ βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 25–27. «Γιατὶ ἢ περιτομὴ ὠφελεῖ ἐὰν ἐκτελεῖς τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου, ἐὰν ὅμως παραβαίνεις τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου, ἢ περιτομὴ σου γίνεται ἀκροβυστία⁷. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς πὸν δὲν περιτιμήθηκε τηρεῖ τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου, δὲν θὰ λογαριασθεῖ

Καὶ κρινεῖ ἢ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου».

Δείξας ὡς οὐδὲν χρήσιμος αὐτοῖς ὁ νόμος, μᾶλλον δὲ ὡς καὶ κολάσεως αὐτοῖς αἴτιος, ὡςπερ ἀντιπιπτοῦσης ἀντιθέσεως, 5 τί οὖν; οὐδὲν ἢ περιτομή; Ὅρα πῶς καὶ ταύτην κωλύει, πάλιν αὐτὴν ἀποφαίνων περιττήν, καὶ τῶν ἀκροβύστων διαφέρουσιν οὐδέν, μὴ πληρουμένων τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου. Τὰ γὰρ τοῦ νόμου προστάγματα ἀδύνατον τελειοῦσθαι ἦν. Ὡςπερ δὲ ἐν τοῖς ἀνωτέρω τὸν ἀκρόβυστον μετὰ τοῦ Ἰουδαίου συνέκρινεν, 10 οὕτω καὶ ἐνταῦθα μετὰ ἀκροβυστίαν δεικνύς, κατὰ τοῦτο πολλὸν λιπόμενον τὸν ἔχοντα τὴν περιτομήν.

Στίχ. 28–29. «Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἢ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὐ ὁ 15 ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ».

Ἐπειδὴ πάντα σωματικὰ ἦν τὰ κατὰ νόμον, περιτομὴ καὶ θυσία καὶ σώματος ραντισμοί, ὅρα πῶς ταῦτα προφανῶς ἀναιρεῖ, οὐκέτι λεληθότως, λέγων ὅτι ἔνδον ἐστὶν ὁ Ἰουδαῖος, ὡςπερ καὶ ἔνδον ἐστὶν ὁ νόμος. Τί οὖν καυχᾶσαι, φησί, καὶ τὰ 20 σαρκὸς ἐπιτελῶν μεαλοφρονεῖς; Οὐ γὰρ ἐπὶ τούτοις ἔπαινος κεῖται ἐκ τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Στίχ. 1–2. «Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; καὶ τίς ἢ

σάν περιτομή ή ακροβυστία; Και θα σε κρίνει ό έκ φύσεως απερίτμητος, πού φυλάσσει τις έντολές του νόμου, έσένα πού παραβαίνεις τόν νόμο, άν και έλαβες και τόν νόμο και τήν περιτομή».

Ή Αφοῦ τούς έδειξε ότι ό νόμος δέν τούς εἶναι χρήσιμος σε τίποτε, και μάλλον αποβαίνει αίτιος τιμωρίας τους, σάν ακριβώς αντίθεση πού στρέφεται έναντίον τους, λέγει: Τί λοιπόν; ή περιτομή δέν έχει καμμιά αξία; Πρόσεχε πώς και αυτήν τήν καταργεί, δείχνοντάς την ως περιττή, και ότι ό περιτιμημένος δέν διαφέρει σε τίποτε από τούς απερίτμητους, εάν δέν έκτελοῦνται οι έντολές του νόμου. Γιατί τά προστάγματα του νόμου δέν έχουν τή δύναμη νά σώσουν τόν άνθρωπο. "Όπως ακριβώς προηγουμένως σύγκρινε τόν απερίτμητο με τόν Ίουδαίο, έτσι και τώρα δείχνει ότι ό περιτιμημένος έξαιτίας αυτού υστερεί κατά πολύ από εκείνον πού εἶναι απερίτμητος.

Στίχ. 28-29. «Γιατί όχι εκείνος πού εἶναι Ίουδαίος φανερά, εἶναι και πραγματικά Ίουδαίος, ούτε και ή φανερή σαρκική περιτομή εἶναι πραγματική περιτομή, αλλά πραγματικός Ίουδαίος εἶναι αυτός πού παραμένει άγνωστος στους πολλούς, και αληθινή περιτομή εἶναι ή περιτομή τῆς καρδιάς, πού γίνεται με τή χάρη του άγίου Πνεύματος και όχι με τόν γράμμα του νόμου, και ό έπαινος αυτού του ανθρώπου δέν γίνεται από ανθρώπους, αλλά από τόν ἴδιο τόν Θεό».

Ήπειδή όλα τά παραγγέλματα του νόμου ήταν σωματικά, ή περιτομή δηλαδή και ή θυσία και οι ραντισμοί του σώματος, πρόσεχε πώς τά καταργεί τελείως φανερά και όχι κρυφά, λέγοντας ότι ή πραγματική περιτομή υπάρχει στο έσωτερικό του ανθρώπου, και ό Ίουδαίος ό πραγματικός διακρίνεται από τόν έσωτερικό του, όπως ακριβώς ό νόμος υπάρχει έσωτερικά. Τί λοιπόν καυχίεσαι, λέγει, και υπερηφανεύεσαι επειδή πράττεις όλα όσα αναφέρονται στη σάρκα; Γιατί δέν υπάρχει για όλα αυτά έπαινος έκ μέρος του Θεού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Στίχ. 1-2. «Ποιό λοιπόν εἶναι τόν έπιπλέον του Ίουδαίου

ώφέλεια τῆς περιτομῆς; Πολὸν κατὰ πάντα τρόπον. Πρῶτον μὲν ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ».

Ἀνθυποφορά, καὶ ταύτης ἢ λύσις· οὐκ ἀφ' ὧν ἐκεῖνοι κατορθοῦσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς φιλοτιμίας τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ πιστευθῆ-
5 ναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλοτιμίας ἔργον ἐστίν, οὐ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς κατόρθωμα.

Στίχ. 3-4. «Τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐ-
τῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει; Μὴ γένοιτο· γινέσθω δὲ
Θεὸς ἀληθής».

10 Δείκνυσιν οὕτω πονηροῦς, ὡς καὶ ἐν οἷς τιμῶνται, κολά-
σεως εἶναι ἀξίους. Εὐδὲ τὸ «τινές», εἰ καὶ πάντες ἠπίστησαν,
ἵνα μὴ δόξη φορτικὸς εἶναι. Τί γὰρ ἐγκαλεῖς, φησὶν, ὅτι ἠπίστη-
σαν; καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸν Θεόν; Μὴ γὰρ τὴν εὐεργεσίαν αὐτοῦ
ἀνατρέπει τῶν εὐεργετηθέντων ἢ ἀγνωμοσύνη; ἢ τὴν τιμὴν
15 ποιεῖ μὴ εἶναι τιμὴν; ἀλλὰ καὶ μείζονα αὐτοῦ δείκνυσι τὴν φι-
λανθρωπίαν, ὅταν καὶ τὸν μέλλοντα αὐτὸν ἀτιμάζειν φαίνεται
τιμῶν.

«Πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται· ὅπως ἂν
δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου».

20 Ὁ εἶπεν συνεσκιασμένως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν προφα-
νῶς τίθησιν· πάντα ἄνθρωπον αὐτῶν ἐψευσμένων τῆς πίστεως
εἰρηκῶς.

«Καὶ νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε».

Ὁ νοῦς οὕτως· Εἴ τις, φησὶν, κρίνει τὰ τε ὑπάρξαντα Ἰου-
25 δαίοις παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὰ τε ὑπ' αὐτῶν εἰς αὐτὸν ἀντιδοθέντα,
τὰ νικητήρια δῶν τῷ Θεῷ, τοσοῦτον γινομένῳ φιλοτίμῳ, ὡς

και ποιά ή ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; Εἶναι μεγάλη ἀπό κάθε ἄποψη. Καί πρῶτα ἐπειδή κρίθηκαν οἱ Ἰουδαῖοι ἄξιοι νά τοὺς ἐμπιστευθεῖ ὁ Θεὸς τις ὑποσχέσεις του».

Ὁ ἴδιος ἐρωτᾷ καὶ ὁ ἴδιος ἀπαντᾷ. Κρίθηκαν ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Θεοῦ ὄχι ἐξαιτίας τῶν κατορθωμάτων τους, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς γενναιοδωρίας τοῦ Θεοῦ. Γιατί τὸ ὅτι τοὺς ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεὸς τις ὑποσχέσεις του εἶναι κάτι ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀγάπη καὶ τῆ γενναιοδωρία τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρετῆς ἐκείνων.

Στίχ. 3-4. «Τί λοιπόν; Ἐπειδὴ δὲν πίστεψαν μερικοὶ μήπως ἡ ἀπιστία τους θὰ καταργήσει τὸ ἀξιόπιστο τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη· εἶθε ν' ἀποδειχθεῖ ὁ Θεὸς ἀξιόπιστος στὶς ὑποσχέσεις του».

Μὲ ὅλα αὐτὰ δείχνει ὅτι εἶναι πονηροὶ καὶ ὅτι εἶναι ἄξιοι τιμωρίας καὶ γιὰ ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα τιμῶνται. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε «ὀρισμένου», ἂν καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν πίστεψαν, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ἐνοχλητικὸς. Γιατί λοιπόν, λέγει, τοὺς κατηγορεῖς ποὺ δὲν πίστεψαν; Καὶ ποιά σχέση ἔχει αὐτὸ μὲ τὸν Θεό; Μήπως ἡ ἀχαριστία αὐτῶν ποὺ δέχθηκαν τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ καταργεῖ τὴν εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ; ἢ μήπως κάμνει τὴν τιμὴ νὰ μὴ εἶναι τιμῆ; Ἀντίθετα δείχνει καὶ μεγαλύτερη τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὅταν φαίνεται ὅτι τιμᾷ καὶ αὐτὸν ποὺ πρόκειται νὰ τὸν περιφρονήσει.

«Καὶ κάθε ἄνθρωπος ἂς ἀποδειχθεῖ ψεύστης, ὅταν ἰσχυρίζεται τὸ ἀντίθετο, σύμφωνα καὶ μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ 'γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ δίκαιος στοὺς λόγους του καὶ στὶς ὑποσχέσεις του'».

Αὐτὸ ποὺ προηγουμένως τὸ εἶπε κατὰ τρόπο συγκαλυμμένο, τώρα τὸ λέγει τελείως φανερά. Λέγει δηλαδὴ ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης ὡς πρὸς τὴν πίστη του στὸν Θεό.

«Καὶ νὰ ἐξέλθεις νικητῆς ὅταν κρίνεσαι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους».

Τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λόγων εἶναι τὸ ἐξῆς· Ἐὰν κάποιος, λέγει, κρίνει τὰ ὅσα δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς Ἰουδαίους καὶ τὰ ὅσα τοῦ ἀνταπέδωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, θὰ θελήσει νὰ δώσει τὴ νίκη

μηδὲ τῆς ἀχαριστίας αὐτῶν δυνηθείσης ἀνακόψαι τὴν εὐεργετικὴν δεξιάν.

Στίχ. 5–6. «Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ Θεός, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; 5 κατὰ ἄνθρωπον λέγω. Μὴ γένοιτο! Ἐπεὶ, πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον;».

Ἀντίθεσις πάλιν ἡ δὲ ἀντίθεσις αὕτη· Εἰ κακῶς γενόμενος, φησὶν, αἴτιος ἐγενόμην, τοῦ τὴν νικοῦσαν δέξασθαι τὸν Θεόν, οὐκ ὀφείλω κολάζεσθαι. Λύει δὲ αὐτὴν οὕτως· Εἰ δὲ 10 καιος ὁ Θεὸς κριτῆς, καὶ τὸν κόσμον κρίνει ἐν δικαιοσύνῃ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, κολάζει σε δέ, δικαίως δηλονότι κολάζει σε· πῶς τοίνυν ἀδίκως κολάζεσθαι φῆς, αἴτιος ὢν τῆς αὐτοῦ νίκης; Κατορθῶν γάρ τις μᾶλλον τὸν νόμον μέγαν κηρῦσσει τὸν νομοθέτην, ἢ παραβαίνων καὶ κολαζόμενος· τὸ δὲ «κατὰ ἄν- 15 θρωπον λέγω», κατὰ τὸ ἀνθρώπινον φθέγγομαι, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος τὴν λύσιν ἐργάζει.

Στίχ. 7–8. «Εἰ δὲ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κάγῳ ὡς ἀμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ, καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθὼς φασί τι- 20 νες ἡμᾶς λέγειν, ὅτι Ποιησώμεθα τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ, ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστιν».

Πάλιν τὴν αὐτὴν πλατύτερον τίθησιν· ἡ δὲ διάνοια αὕτη· Εἰ τοῦτό φατε, ὡς συνήργησεν τὸ ψεῦδος ὑμῶν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὅμοιον ποιεῖτε τοῖς διαβάλλουσιν ἐμέ, ὡς εἰρηκότα, ἐκ 25 τῶν κακῶν εἶναι τὰ καλά· εἰ δὲ οὔτε τοιοῦτόν τι ἐγὼ ἀπεφηνάμην, ἐκείνων τε τῶν ἐπὶ τούτων διαβαλλόντων ἐμέ, τὸ κρῖμα

στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος φάνηκε τόσο πολὺ φιλόανθρωπος καὶ γενναιοδωρος, ὥστε οὔτε καὶ ἡ ἀχαριστία τῶν Ἰουδαίων νὰ μπορέσει νὰ ἐμποδίσει τὴν εὐεργετικὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 5-6. «Καὶ ἂν ἡ δική μας ἀδικία φανερώνει τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, τί θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε; Μήπως εἶναι ὁ Θεὸς ἄδικος ὅταν ἐκδηλώνει τὴν ὀργὴν του ἐναντίον μας; Αὐτὸ τὸ λέγω μὲ ἀνθρώπινο συλλογισμό. Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη· γιατί, πῶς θὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἐὰν εἶναι ἄδικος ὁ Θεός;».

Καὶ ἐδῶ πάλι ἔχομε ἀντίθεση, καὶ ἡ ἀντίθεση εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἐάν, λέγει, κακῶς ἔχω ἔρθει στὴν ὕπαρξη καὶ ἔγιναι αἷτιος νὰ ὑποστῶ τις συνέπειες τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, δὲν πρέπει τότε νὰ τιμωρηθῶ. Ἄλλ' ὅμως λύει αὐτὴν τὴν ἀντίθεση ὡς ἐξῆς: Ἐάν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος κριτῆς καὶ κρίνει τὸν κόσμον μὲ δικαιοσύνη, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, καὶ συμβεῖ νὰ σὲ τιμωρήσει, εἶναι φανερὸ ὅτι σὲ τιμωρεῖ δίκαια· πῶς λοιπὸν λέγεις ὅτι τιμωρεῖσαι ἄδικα, τὴ στιγμὴ πού εἶσαι αἷτιος τῆς νίκης τοῦ Θεοῦ; Γιατί πολὺ περισσότερο ἀνακηρύσσει μέγα τὸν νομοθέτη ὅταν κανεὶς ἐφαρμόζει τις ἐντολὰς τοῦ νόμου, παρά ὅταν τις παραβαίνει καὶ τιμωρεῖται. Τὸ «κατὰ ἄνθρωπον λέγω» σημαίνει ὅτι αὐτὸ τὸ λέγω μὲ ἀνθρώπινο συλλογισμό, ἐπειδὴ χρησιμοποιοεῖ σὰν παράδειγμα τὴ λύση πού δίνει.

Στίχ. 7-8. «Γιατί, ἐὰν ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἀποδείχθηκε μεγάλη μὲ τὴ δική μου ἁμαρτία καὶ ἀσυνέπεια καὶ αὐτὸ ἔγινε αἰτία ν' αὐξηθεῖ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, γιατί τότε δικάζομαι καὶ τιμωροῦμαι ὡς ἁμαρτωλός; Οὔτε καὶ νὰ λέμε, καθὼς κατηγοροῦμαι ἐγὼ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ κάποιων, εἶπα 'θὰ κάνομε τὰ κακὰ γιὰ νὰ ἔρθουν τὰ καλὰ'· γιατί ἡ καταδίκη ὄλων αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν εἶναι δίκαιη».

Πάλι ἐκθέτει ἐκτενέστερα τὴν ἴδια ἀντίθεση, τῆς ὁποίας τὸ νόημα εἶναι τὸ ἐξῆς: Ἐάν δηλαδὴ ἰσχυρίζεσθε αὐτό, ὅτι δηλαδὴ συνέβαλε τὸ δικό μας ψεῦδος στὸ νὰ δοξασθεῖ ὁ Θεός, ἐνεργεῖτε τότε ὅμοια μὲ ἐκείνους πού μὲ κατηγοροῦν, ὅτι τάχα ἔχω πεῖ, ὅτι 'τὰ καλὰ προέρχονται ἀπὸ τὰ κακὰ'. Ἐάν ὅμως ἐγὼ δὲν εἶπα κάτι παρόμοιο, ἀλλὰ τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι λόγια αὐτῶν πού μὲ κατηγο-

ἐνδικόν ἐστιν· λείπεται καὶ ὑμᾶς τῇ αὐτῇ ἐνόχους φαίνεσθαι
 δίκη. Τί δὲ ἦν ὁ διέσυρον τὸν Ἀπόστολον; Εἰρηκότος αὐτοῦ·
 «ὄπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις». Οἱ
 παρ' Ἑλλησιν δοκοῦντες σοφοί, κωμωδοῦντες αὐτὸν ἔφασκον·
 5 Οὐκοῦν ἐκ τῶν κακῶν ἐστὶ τὰ καλά, καὶ δεῖ τὴν κακίαν ἐπι-
 τηδεύειν, ὅπως τῶν καλῶν ἐπιτύχωμεν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος οὐ
 τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν κακῶν ἄγει τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ'
 ἐπὶ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου ἐξέλαβεν αὐτό· ὅτι, καίτοι καὶ
 τῆς ἁμαρτίας κρατησάσης, ἡ Χριστοῦ χάρις ὑπερπερισεύσασα
 10 καὶ κατήργησεν θάνατον, καὶ ἀνάστασιν δέδωκεν, καὶ τῶν
 ἄνω ἠξίωσεν μονῶν· καὶ ὅτι οὗτος αὐτῶ ὁ σκοπός, καὶ οὐκ
 ἐκεῖνος ὃν κωμωδοῦντες ἐκεῖνοι ἔλεγον, δῆλον ἐκ τοῦ ἐπενεγ-
 κεῖν αὐτόν· «Τί οὖν; ἁμαρτήσωμεν, ὅτι οὐκ ἐσμεν ὑπὸ νόμον,
 ἀλλ' ὑπὸ χάριν; Μὴ γένοιτο. Οἵτινες γάρ, φησὶν, ἀπεθάνομεν τῇ
 15 ἁμαρτίᾳ πῶς ἔτι ζήσωμεν ἐν αὐτῇ;». Ἀλλὰ ταύτας τὰς λύσεις
 ἐνταῦθα οὐ προσφέρει. Οὐ γὰρ εἰς τοῦτο αὐτὸ συντέεινεν ἡ ἀντί-
 θεσις, ἀλλὰ τοῦτο μόνον βούλεται δεῖξαι, ὅτι ὁμοιον ἐκεῖνοις
 φατέ, ὧν ὁ λόγος δίκην ἔξει τὴν ἐσχάτην· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ
 τῶν κακῶν τὰ καλά φασιν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀδι-
 20 κίας τὴν νίκην τοῦ Θεοῦ λέγετε.

Στίχ. 9–18. «Τί οὖν; προεχόμεθα; Οὐ πάντως. Προαι-
 τιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρ-
 τίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται, ὅτι Ὁὐκ ἔστι δίκαιος οὐδεὶς. Οὐκ
 ἔστιν ὁ συνιών, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· πάντες ἐξέκλι-

1. Ρωμ. 5,20.

ροῦν γὰρ ὅλα αὐτά, τότε ἡ καταδίκη τους εἶναι δίκαιη καὶ ὑπολείπεται ν' ἀποδειχθεῖ σ' αὐτὴ τῇ δίκῃ ὅτι καὶ σεῖς εἴσθε ἔνοχοι καταδίκης. Ποιὸ ὁμως ἦταν ἐκεῖνο γὰρ τὸ ὁποῖο κατηγοροῦσαν τὸν Ἀπόστολο; Ἦταν ἐκεῖνο πού εἶχε πεῖ ὅτι «ὄπου πλεόνασε ἡ ἁμαρτία, ἐκεῖ δόθηκε μὲ τὸ παραπάνω ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ»¹. Οἱ θεωρούμενοι ἐκ μέρους τῶν Ἑθνικῶν ὡς σοφοί, διακωμωδώντας τὸν Ἀπόστολο ἔλεγαν· Ἐπομένως τὰ καλὰ προέρχονται ἀπὸ τὰ κακά, καὶ πρέπει νὰ φροντίζομε νὰ πράττομε τὴν κακία, γὰρ νὰ ἐπιτύχομε ν' ἀπολαύσομε τὰ καλὰ. Ὁ Ἀπόστολος ὁμως δὲν ἔλεγε αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἡ διάπραξη τῶν κακῶν φέρνει τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ἐκεῖνο πού ἔλεγε ἀναφερόταν στὰ ὅσα συνέβηκαν κατὰ τοὺς περασμένους χρόνους· ὅτι δηλαδὴ, ἂν καὶ ἡ ἁμαρτία κυριαρχοῦσε, ἡ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐκδηλώθηκε σὲ ἀσύγκριτο βαθμὸ ἀφθονότερη, καὶ τὸν θάνατο κατάργησε, καὶ χάρισε τὴν ἀνάσταση, καὶ μᾶς κατέστησε ἄξιους νὰ γίνομε μέτοχοι τῶν οὐράνιων μονῶν. Καὶ ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ σκοπὸς τῶν λόγων τοῦ αὐτῶν καὶ ὄχι ἐκεῖνος πού ὑποστήριζαν αὐτοὶ διακωμωδώντας τὸν Ἀπόστολο, γίνεται φανερὸ ἀπὸ αὐτὸ πού πρόσθεσε στὴ συνέχεια· Τί λοιπόν; θὰ διαπράξομε τὴν ἁμαρτία ἐπειδὴ δὲν βρισκόμαστε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς χάριτος; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη. Γιατὶ ἐμεῖς πού πεθάναμε, λέγει, γὰρ τὴν ἁμαρτία, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσομε μέσα σ' αὐτήν; Ἀλλ' ὁμως ἐδῶ δὲν δίνει αὐτὴν τὴν ἐρμηνεία. Γιατὶ ἡ ἀντίθεση αὐτὴ δὲν ἀποσκοποῦσε νὰ δείξει αὐτό, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ αὐτὸ καὶ μόνο νὰ δείξει, ὅτι Σεῖς λέτε αὐτὸ πού ὑποστηρίζουν οἱ Ἑθνικοί, καὶ τῶν ὁποίων ὁ λόγος θὰ δεχθεῖ τὴ βαρύτερη καταδίκη. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι λένε ὅτι τὰ καλὰ προέρχονται ἀπὸ τὰ κακά, ἔτσι καὶ σεῖς λέτε ὅτι ἡ νίκη τῆς δίκαιης κρίσης τοῦ Θεοῦ ὀφείλεται στὴ δική σας ἀδικία.

Στίχ. 9-18. «Τί λοιπόν; Μήπως ἐμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ὑπερτεροῦμε τῶν Ἑθνικῶν; Ἀσφαλῶς ὄχι· γιατί ἀποδείξαμε προηγουμένως ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἑθνικοί, ὅλοι ἀνεξαιρέτως βρίσκονται ὑπὸ τὴν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας, καθὼς ἔχει γραφεῖ·

ναν, ἅμα ἐχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα· οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν, ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει. Ὅξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι
 5 αἷμα· σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν· οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

Ἄνθυποφορά. Τί οὖν λέγεις, ὦ Παῦλε, πρότερον μὲν τῇ τιμωρία; Οὐδὲ μέσως, φησὶν· πάντως· οὐ καθόλου ἀναιρῶν τὸ
 10 πρῶτον εἶναι ἐν τῇ τιμωρία τὸν Ἰουδαῖον, καίτοι γε ἀνωτέρω τοῦτο ποιήσας, ἀλλὰ φεῖδεται, μὴ δόξη ὡς ἐχθρὸς κατατρέχειν τῶν Ἰουδαίων, καὶ κατήγορον αὐτῶν παρίστησι τὸν Δαβὶδ, τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν ἐκεῖνον ἐκκαλύπτειν ἐῶν.

Στίχ. 19. «Οἶδαμεν δέ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ
 15 νόμῳ λαλεῖ».

Ἐπειδὴ πολλὴν αὐτῶν κατάρρησιν εἰσήγαγε τὸν Προφήτην λέγοντα, ἵνα μὴ ἀντιλέγη ὁ Ἰουδαῖος, ὅτι περὶ τῶν ἐθνῶν τὰ τοιαῦτα λέγει, προλαβὼν αὐτὸ ἀναιρεῖ, φάσκων, ὅτι οὐ δήπου ὁ γραπτὸς νόμος, Ἰουδαίους ἀφείς, ἑτέροις διαλέγεται· νόμον δὲ ἡ
 20 Γραφὴ καὶ τοὺς προφήτας φησὶν.

«Ἴνα πᾶν στόμα φραγῆ».

Αἰνίττεται πάλιν τῶν Ἰουδαίων τὸ φρύαγμα, ἀποκλείων αὐτοῖς τὴν παρρησίαν· οὐ διὰ τοῦτο, φησὶν, ὅτι διὰ τοῦτο ἡμαρτον, ἵνα φραγῆ αὐτῶν τὸ στόμα, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλέγχοντο, ἵνα
 25 μὴ ἀγνοῶσιν ἁμαρτίαν.

«Καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. (Στίχ. 20)

‘Δὲν ὑπάρχει δίκαιος οὔτε ἓνας· δὲν ὑπάρχει κανεῖς πού νὰ ζητεῖ νὰ γνωρίσει τὸν Θεό. Ὅλοι παρεξέκλιναν ἀπὸ τὴν ὁδὸ τῆς ἀλήθειας καὶ συγχρόνως διαφθάρθηκαν. Δὲν ὑπάρχει κανένας πού νὰ κάμνει τὸ καλὸ, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας. Τάφος ἀνοιχτὸς εἶναι ὁ λάρυγγας αὐτῶν, μὲ τις γλῶσσες τους ὁμιλοῦν μὲ δόλο ἐναντίον τῶν συνανθρώπων τους, δηλητήριο ἀσπίδων στάζει ἀπὸ τὰ χεῖλη τους καὶ τὸ στόμα τους εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ κατάρες καὶ πικρά λόγια. Τὰ πόδια τους εἶναι γρήγορα πρὸς διάπραξη φόνων καὶ αἰχμαλωσιῶν, στὸ πέρασμά τους ἀφήνουν πίσω τους συντριμματα καὶ δυστυχία γιὰ τὸν πλησίον τους, καὶ δὲν γνώρισαν ὁδὸ εἰρήνης. Δὲν ὑπάρχει φόβος Θεοῦ μπροστὰ στὰ μάτια τους».

Ἐρώτηση πάλι καὶ ἀπάντηση. Τί λοιπὸν λέγεις, Παῦλε; ὅτι ὁ Ἰουδαῖος θὰ εἶναι πρῶτος κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς τιμωρίας; Οὔτε, λέγει, μεσαῖος θὰ εἶναι καὶ θὰ συμβεῖ αὐτὸ ὅπωςδῆποτε· δὲν λέγει βέβαια ὅτι ὁ Ἰουδαῖος δὲν θὰ εἶναι πρῶτος κατὰ τὴν τιμωρία, ἀν καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε προηγουμένως, ἀλλὰ μένει ἐπιφυλακτικὸς, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι κατατρέχει τοὺς Ἰουδαίους σὰν ἐχθρὸς τους, καὶ προβάλλει τὸν Δαβὶδ ὡς κατηγοροῦ τους, ἀφήνοντας αὐτὸν νὰ φανερώσει τὰ ἁμαρτήματά τους.

Στίχ. 19. «Γνωρίζομε ὁμως, ὅτι ὅσα λέγει ὁ νόμος, τὰ λέγει γι’ αὐτοὺς πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου».

Ἐπειδὴ λοιπὸν παρουσίασε τὸν προφήτη Δαβὶδ νὰ λέγει πολλὰ ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, γιὰ νὰ μὴ προβάλλει ὁ Ἰουδαῖος τὴν ἀντίρρηση, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει γιὰ τοὺς Ἐθνικοὺς, προλαμβάνοντας αὐτὴν τὴν ἀντίρρηση καὶ ἀναιρώντας αὐτὴν λέγει, ὅτι ὁ γραπτὸς νόμος ὅπωςδῆποτε δὲν ἀφήνει τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὁμιλεῖ γιὰ ἄλλους· γιατί ἡ Γραφή νόμο ὀνομάζει καὶ τοὺς προφήτες.

«Γιὰ νὰ κλείσει κάθε στόμα ἀνθρώπου».

Ὑπαινίσσεται καὶ πάλι τὴ γεμάτη αὐθάδεια ἔπαρση τῶν Ἰουδαίων, ἀποκλείοντας ἀπὸ αὐτοὺς τὴν παρρησία. Δὲν ἁμάρτησαν, λέγει, γι’ αὐτὸ τὸ λόγο, γιὰ νὰ κλείσει τὰ στόματά τους, ἀλλὰ δέχονταν τοὺς ἐλέγχους γι’ αὐτὸ τὸ λόγο, γιὰ νὰ μὴ ἀγνοοῦν τὴν ἁμαρτία.

«Καὶ γιὰ νὰ γίνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑπόλογοι ἐνώπιον τοῦ

Διότι ἐξ ἔργων τοῦ νόμου οὐ δικαιοθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Ἐπόδικός ἐστιν ὁ ἑαυτῷ μὲν μὴ δυνάμενος βοηθεῖν, τῆς ἐτέρου δὲ χρήζων ἐπικουρίας.

5 «Διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας».

Δικαιῶσαι μὲν οὐδένα, φησὶν, ὁ νόμος δύναται· τοῦτο δὲ μάλλον ἴσχυεν, τὸ διδάξαι τὴν ἁμαρτίαν· οὐ τοῦτο δὲ λέγει ὡς τοῦ θείου νόμου διδασκάλου ὄντος τῶν κακῶν, ἀλλ' ὡς ἐλέγχοντος ἕκαστου, ἣν ἁμαρτάνει ἁμαρτίαν. Καὶ τοῦτο δὲ γέγονεν
10 ἐκ τῆς Ἰουδαίων ραθυμίας. Ὁ γὰρ νόμος ἵνα φυλάττωνται τὸ κακὸν δέδοται, ἐπειδὴ δὲ ἀναπεπτώκασιν, ἔλεγχος τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐστι.

Στίχ. 21. «Νῦν δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται».

15 Ἑλλήνων, φησὶν, τὸν φυσικὸν παραβαιόντων νόμον, Ἰουδαίων δὲ τὸν γραπτὸν, καὶ αὐτοῦ δὲ ἀσθενοῦντος δικαιοῦσαι, τί ἔδει λοιπόν, ἢ φανερωθῆναι τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην; Αὕτη δὲ ἐστὶν ἢ διὰ πίστεως χάρις.

«Μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν»
20 (στίχ. 22) δικαιοσύνη δὲ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ χωρὶς τοῦ νόμου εἶπε τὴν δικαίωσιν καὶ εἶδε τὸν Ἰουδαῖον θορυβούμενον, ἐπήγαγεν, ὡς οὐ καινοτομία τὸ λεγόμενον. Αὐτὸς γὰρ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, φησὶν, τὴν αὐτὴν δικαιοσύνην προανεκήρυττον.

25 «Ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. Οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολή».

Πάλιν δείκνυσι μηδὲν πλέον ἔχοντας τῶν ἐθνῶν ἐν τῷ δικαιοῦσθαι· μία γὰρ χάρις τοῖς πᾶσιν ἠπλοῦται παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Θεοῦ. (Στίχ. 20) Γιατί κανένας ἄνθρωπος δὲν θὰ ἀναγνωρισθεῖ δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ προστάσσει ὁ νόμος».

Ὑπόδικος καὶ ὑπόλογος εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσει τὸν ἑαυτό του καὶ χρειάζεται τὴ βοήθεια ἄλλου.

«Γιατί ὁ νόμος βοηθεῖ στὸ νὰ γνωρίσει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἁμαρτωλὴ του κατάσταση».

Ὁ νόμος, λέγει, δὲν μπορεῖ νὰ δικαιώσει κανένα. Ἡ ἰσχύς του μᾶλλον περιοριζόταν στὸ νὰ δείξει τὸν ἄνθρωπο ὅτι εἶναι ἁμαρτωλός. Δὲν λέγει αὐτό, ὅτι δηλαδή ὁ θεῖος νόμος εἶναι δάσκαλος τῶν κακῶν, ἀλλ' ὅτι σκοπὸ ἔχει νὰ ἐλέγχει τὸν καθένα γιὰ τὴν ἁμαρτία ποὺ διαπράττει. Καὶ αὐτὸ συνέβηκε ἐξαιτίας τῆς ὀκνηρίας τῶν Ἰουδαίων. Γιατί ὁ νόμος δόθηκε γιὰ νὰ προφυλάσσονται οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ κακό, ἐπειδὴ ὅμως ἐξέπεσαν, χρησιμεύει ὡς ἔλεγχος γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους.

Στίχ. 21. «Τώρα ὅμως ἔχει φανερωθεῖ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νόμο».

Ἀφοῦ λοιπὸν, λέγει, οἱ Ἐθνικοὶ παρέβαιναν τὸν φυσικὸ νόμο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν γραπτὸ, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν μπορούσε νὰ προσφέρει δικαίωση, τί ἄλλο λοιπὸν χρειάζόταν, παρά νὰ φανερωθεῖ ἡ δικαίωση ἢ προερχόμενη ἀπὸ τὸν Θεό; Καὶ αὐτὴ ἡ δικαίωση εἶναι ἡ χάρις ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ Θεὸ μέσω τῆς πίστεως στὸν Χριστό.

«Καὶ ἡ δικαίωση αὐτὴ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ νόμο καὶ προλέγεται ἀπὸ τοὺς προφῆτες. (Στίχ. 22) Δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό».

Ἐπειδὴ εἶπε ὅτι ἡ δικαίωση δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὸ νόμο καὶ εἶδε τὸν Ἰουδαῖο ν' ἀνησυχεῖ, πρόσθεσε, ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγει δὲν ἀποτελεῖ καινοτομία. Γιατί, λέγει, ὁ ἴδιος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆτες προανάγγελλαν τὴν ἴδια δικαίωση.

«Καὶ ποὺ παρέχεται σ' ὅλους ποὺ πιστεύουν. Γιατί δὲν γίνεται καμμιά διάκριση Ἰουδαίων καὶ Ἐθνικῶν».

Πάλι δείχνει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ὑπερτεροῦν σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς ὡς πρὸς τὴ δικαίωση· γιατί ἀπὸ τὸν Θεὸ δόθηκε

καὶ οὐκ ἔστι προσωπόλημις παρ' αὐτῷ. Καὶ τοῦτό ἐστι τό, «οὐκ ἔστι διαστολή».

Στίχ. 23. «Πάντες γὰρ ἤμαρτον».

Εἰ πάντες ὁμοίως ἤμαρτον καὶ οὐδὲν διαφέρει τοῦ Ἑλλη-
5 νος ὁ Ἰουδαῖος κατὰ τὴν ἀμαρτίαν, τί ὁ παραβάτης τὴν
σωτηρίαν τὸ πλεόν ζητεῖ;

«Ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· (στίχ. 24) δικαιούμε-
νοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ».

10 Οἱ παραβαίνοντες τὸν νόμον, φησίν, τιμωρίας ἀεὶ ὑπεύθυ-
νοι· ὁ δὲ τιμωρίας ὑπεύθυνος, στεφανοῦσθαι οὐκ ὀφείλει, ὥστε
ὑστερεῖται τοῦ δοξασθῆναι παρὰ Θεοῦ. Ἄλλ' οὗτοι, φησίν, οἱ
ὑστερούμενοι δικαιοῦνται δωρεάν· καὶ πόθεν, ἢ διὰ τῆς ἀπολυ-
τρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ;

15 Στίχ. 25. «Ὅν προέθετο ὁ Θεός, ἱλαστήριον διὰ πίστε-
ως ἐν τῷ ἑαυτοῦ αἵματι».

Ὅρα πῶς ἀναμιμνήσκει τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ· οὗτός ἐστι,
φησίν, ὁ τύπος ἦν, ἐκεῖνο τὸ ἱλαστήριον, καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ
σύμβολον ἐκεῖνο τὸ αἷμα τὸ ἀγιάζον τὸν λαόν.

20 «Εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ».

«Ἐνδειξιν δικαιοσύνης», τὸ μὴ μόνον δειχθῆναι τὸν Θεὸν
δίκαιον, ἀλλὰ καὶ δικαιοῦντα τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστόν.
Ὡσπερ ἀμέλει καὶ ἔνδειξις πλούτου, τὸ καὶ ἐτέρους δύνασθαι
πλουτίζειν μένοντα πλούσιον.

25 «Διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων ἐν τῇ

μία χάρη για όλους τους ανθρώπους και δὲν ὑπάρχει στὸν Θεὸ καμμιὰ μεροληψία. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει τὸ «δὲν ὑπάρχει καμμιὰ διάκριση».

Στίχ. 23. «Δὲν ὑπάρχει διάκριση, γιατί ὅλοι ἀνεξαίρετως ἀμάρτησαν».

Ἐφόσον ὅλοι ἀμάρτησαν ὅμοια και δὲν ὑπάρχει καμμιὰ διαφορὰ μεταξύ τοῦ Ἐθνικοῦ και τοῦ Ἰουδαίου ὡς πρὸς τὴν ἀμαρτία, γιατί ὁ παραβάτης ζητεῖ τὴ σωτηρία για τὸν ἑαυτό του ὡς κάτι τὸ ἐπιπλέον;

«Και ἐξαιτίας αὐτοῦ στεροῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ (στίχ. 24) και λαμβάνουν τὴ δικαίωση δωρὲν μὲ τὴ χάρη αὐτοῦ, μέσω τῆς ἀπολυτρώσεώς τους ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες τους, πού ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό».

Αὐτοί, λέγει, πού παραβαίνουν τὸ νόμο, εἶναι ὑπεύθυνοι πάντοτε τιμωρίας, και αὐτὸς πού εἶναι ὑπεύθυνος τιμωρίας δὲν πρέπει νὰ στεφανώνεται, και ἐπομένως στερεῖται τὴ δόξα ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' αὐτοί, λέγει, πού δὲν δικαιούνται δικαίωση, λαμβάνουν δικαίωση δωρεάν και πῶς ἀλλιῶς συμβαίνει αὐτό, παρὰ μὲ τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες τους, πού ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό;

Στίχ. 25. Τὸν ὁποῖο προόρισε ὁ Θεὸς για νὰ τὴν ἐξιλέωση και συμφιλίωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ μέσω τῆς πίστεως και πού κατορθώθηκε μὲ τὸ αἷμα αὐτοῦ».

Πρόσεχε πῶς ὑπενθυμίζει τὰ ἀναγραφόμενα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Αὐτὸς εἶναι, λέγει, ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου τύπος ἦταν ἐκεῖνο τὸ θυσιαστήριο, και τοῦ αἵματος τοῦ ὁποῖου σύμβολο ἦταν ἐκεῖνο τὸ αἷμα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἀρχιερέας ἀγίαζε τὸν λαό.

«Πρὸς ἀπόδειξη τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ».

Ἄπόδειξη τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ ὄχι μόνο τὸ ὅτι δείχθηκε ὁ Θεὸς δίκαιος, ἀλλὰ και τὸ ὅτι παρέχει τὴ δικαίωση σ' αὐτούς πού πιστεύουν στὸ Χριστό. Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια και ἀπόδειξη τοῦ πλοῦτου εἶναι νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει πλούσιους και ἄλλους, παραμένοντας ὁ ἴδιος πλούσιος,

«Μὲ τὴ συγχώρηση τῶν ἀμαρτιῶν πού ἔγιναν παλαιότερα,

ἀνοχῆ τοῦ Θεοῦ, (στίχ. 26) πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦν».

Τουτέστι, τὴν νέκρωσιν· ἐνέκρωσαν γὰρ ἡμᾶς τὰ ἁμαρτήματα, κατὰ τὸ, «ψυχὴ ἁμαρτάνουσα, αὕτη καὶ ἀποθανεῖται».

Στίχ. 27. «Ποῦ οὖν ἡ καύχησις;».

Κατασκευάσας τὸ δεῖσθαι αὐτοὺς τῆς χάριτος, θαρρῶν ἐπάγει τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς εἶτι καυχᾶσθαι ἐν νόμῳ· οὕτω γε, οὐχ ὅτι σῶζειν οὐκ ἴσχυεν αὐτῶν τινα, ἀλλὰ καὶ κατέκρινεν.

10 «Ἐξεκλείσθη· διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; Οὐχί.»

Οὐκ εἶπεν, ἀνηρέθη ἢ διέφθαρται, φειδόμενος τοῦ ἀκροατοῦ.

«Ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως».

Ἐπειδὴ τῷ ὀνόματι τοῦ νόμου ἔβλεπε μάλιστα τὸν Ἰουδαῖον προσκείμενον, τούτου ἕνεκα καὶ τὴν διὰ διὰ πίστεως χάριν ὀνομάζει «πίστεως νόμον».

Στίχ. 28. «Λογίζομεθα γὰρ δικαιουῖσθαι πίστει ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου».

Ἀντὶ τούτου, τὸ θαρροῦμεν, τοῦτο ἐφανερῶθη.

20 Στίχ. 29–30. «Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; Ναὶ καὶ ἐθνῶν· εἶπερ εἷς ὁ Θεός, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ πίστεως».

Πάλιν κοινήν πασιν ἀνθρώποις τὴν σωτηρίαν προθεῖς, γενναίως ἀγωνίζεται φάσκων· Ἐπειδὴ πάντων ἀνθρώπων ποιητῆς ἐστὶν ὁ Θεός, τούτου χάριν τοὺς πάντας σῶζει. Οὐ γὰρ

ἐξαιτίας τῆς ἄπειρης μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ, (στίχ. 26) καὶ πρὸς ἀπόδειξη τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ στὸν παρόντα χρόνον, ὥστε νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι αὐτὸς εἶναι δίκαιος καὶ ὅτι παρέχει δικαίωση σὲ κάθε ἄνθρωπο πού πιστεύει στὸν Ἰησοῦ».

Δηλαδή γιὰ τὴ νέκρωση· γιατί μᾶς ἔκαναν νεκροὺς τὰ ἁμαρτήματά μας σύμφωνα μὲ τὸ «ἢ ψυχὴ πού ἁμαρτάνει, αὐτὴ καὶ θά πεθάνει»².

Στίχ. 27. «Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ καύχησι τοῦ κάθε ἀνθρώπου;».

Ἄφοῦ ἀπέδειξε ὅτι οἱ ἄνθρωποι χρειάζονται τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, μὲ θάρρος προσθέτει ὅτι δὲν μποροῦν πλέον αὐτοὶ νὰ καυχῶνται στηριζόμενοι στὸ νόμο, ἀφοῦ ὄχι μόνον δὲν μποροῦσε ὁ νόμος νὰ σώσει κάποιον ἀπὸ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὸν καταδίκαζε.

«Ἀποκλείσθηκε ἐξ ὀλοκλήρου. Μὲ ποῖό νόμο; Μὲ τὸ νόμο τῶν ἔργων; Ὁχι».

Δὲν εἶπε καταργήθηκε ἢ ὅτι διαφθάρθηκε, γιὰ νὰ μὴ λυπηθεῖ τὸν ἀκροατή.

«Ἀλλὰ μὲ τὸ νόμο τῆς πίστεως στὸν Χριστό».

Ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν Ἰουδαῖο προσκολλημένο πάρα πολὺ στὸ ὄνομα τοῦ νόμου, ἐξαιτίας αὐτοῦ καὶ τὴ χάρη πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν πίστη τὴν ὀνομάζει «νόμο τῆς πίστεως».

Στίχ. 28. «Πιστεύομε λοιπὸν ὅτι ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει τὴ δικαίωση μόνον μὲ τὴν πίστη, καὶ ὄχι μὲ τὰ ἔργα πού ἐπιβάλλει ὁ νόμος».

Ἄντι λοιπὸν αὐτοῦ, δηλαδή τοῦ νὰ στηριζόμαστε στὸ νόμο, φανερώθηκε στὸν ἄνθρωπο ἡ δικαίωσή του μὲ τὴν πίστη.

Στίχ. 29–30. «Ἡ μήπως ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς μόνον τῶν Ἰουδαίων; Δὲν εἶναι καὶ Θεὸς τῶν Ἑθνικῶν; Ναί, εἶναι καὶ τῶν Ἑθνικῶν. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, θὰ δώσει δικαίωση στοὺς Ἰουδαίους, πού ἔλαβαν τὴν περιτομή, μέσω τῆς πίστεως, καθὼς ἐπίσης καὶ στοὺς Ἑθνικούς, πού δὲν περιτιμήθηκαν, θὰ δώσει δικαίωση καὶ σ' αὐτούς μέσω τῆς πίστεως».

Πάλι, ἀφοῦ παρουσίασε τὴ σωτηρία ὡς κοινὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὑποστηρίζει μὲ γενναιότητα τὴν ἀποψη αὐτῆ, λέγοντας: Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων,

ἔχει τις εἰπεῖν, ὡς Ἰουδαίων μὲν ἐστὶ Θεός, τῶν δὲ ἐθνῶν οὐ·
εἷς δὲ πάντων κτίστης, πάντων ἐστὶ καὶ σωτὴρ δηλονότι.

Στίχ. 31. «Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; Μὴ
γένοιτο! ἀλλὰ νόμον ἰσχύνομεν».

5 Ἐπειδὴ εἶπε τὸν νόμον τῶν ἔργων ἐκκεκλεῖσθαι, ὡς μὴ
δύνασθαι ἐν αὐτῷ καυχᾶσθαι, λοιπὸν τούτου χάριν ἐπάγει· Μὴ
θοροβηθῆς, φησὶν. Οὐ γὰρ νόμον ἢ πίστις ἀναιρεῖ, ἀλλὰ τὸν νό-
μον συνίστησι. Πῶς δὲ συνίστησιν; Εἷς σκοπὸς τῷ νόμῳ, τὸ
τὸν ἄνθρωπον σῶσαι· εἰ δὲ ἡ πίστις τοῦτο ποιεῖ, καὶ σφύζει τῇ
10 χάριτι, τὸν σκοπὸν δηλονότι τοῦ νόμου συνίστησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Στίχ. 1. «Τί οὖν ἐροῦμεν; Εὐρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν προπά-
τορα ἡμῶν κατὰ σάρκα;».

Ἐπειδὴ ἄνω καὶ κάτω τοῦτο ἔστρεφον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ὁ
15 πατριάρχης καὶ τῷ Θεῷ φίλος περιτομὴν ἐδέξατο πρῶτος,
βούλεται διδάξαι, ὅτι κάκεῖνος ἐκ πίστεως ἐδικαιώθη· πατέρα
δὲ αὐτὸν κατὰ σάρκα ἐκάλεσεν, ἐκβαλὼν αὐτοῦς τῆς πρὸς αὐ-
τὸν γνησίας συγγενείας, καὶ προοδοποιῶν τοῖς ἔθνεσι τὴν πρὸς
αὐτὸν ἀγχειστείαν.

20 Στίχ. 2-3. «Εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει
καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Θεόν. Τί γὰρ ἡ Γραφή λέγει; "Ἐπί-
στευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύ-
νην"».

Δύο εἰσὶ καυχήματα, τὸ μὲν ἀπὸ τῶν ἔργων, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς

1. Γέν. 15,6. Γαλ. 3,6. Ἰακ. 2,28.

έξαιτίας αὐτοῦ σώζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ, ὅτι εἶναι βέβαια Θεὸς τῶν Ἰουδαίων, ὄχι ὁμως καὶ τῶν Ἐθνικῶν. Ἕνας εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων, καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι καὶ Σωτήρας ὅλων.

Στίχ. 31. «Μήπως λοιπὸν μὲ τὴν πίστη καταργοῦμε τὸ νόμο τοῦ Μωϋσέως; Εἶθε νὰ μὴ συμβεῖ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς κάτι τέτοιο, ἀλλ' ἀντίθετα στηρίζομε τὸ κῦρος τοῦ νόμου».

Ἐπειδὴ εἶπε ὅτι ἀποκλείσθηκε τελείως ὁ νόμος τῶν ἔργων, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ καυχῶνται γι' αὐτόν, στὴ συνέχεια έξαιτίας αὐτοῦ προσθέτει: Μὴν ἀνησυχεῖτε, λέγει. Γιατὶ ἡ πίστη δὲν καταργεῖ τὸ νόμο, ἀλλ' ἀντίθετα στηρίζει τὸ κῦρος τοῦ νόμου. Καὶ πῶς τὸ στηρίζει τὸ κῦρος του; Ἕνας εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου· τὸ νὰ σώσει τὸ ἄνθρωπο. Ἐὰν λοιπὸν ἡ πίστη κάνει τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ σώζει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ χάρη, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι στηρίζει τὸ κῦρος καὶ τὸν σκοπὸ τοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Στίχ. 1. «Τί λοιπὸν θὰ ποῦμε; ὅτι ὁ Ἀβραάμ, ὁ προπάτοράς μας κατὰ σάρκα, κατόρθωσε νὰ ἐπιτύχει τὴ δικαίωσή του μὲ τὰ προσωπικά του ἔργα;».

Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι πρόβαλλαν συνέχεια αὐτό, ὅτι ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ποὺ ἦταν ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ καὶ δέχθηκε πρῶτος τὴν περιτομὴ, θέλει νὰ διδάξει ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐπέτυχε τὴ δικαίωσή του μὲ τὴν πίστη. Τὸν ὀνόμασε πατέρα κατὰ σάρκα, ἀποστερώντας αὐτοὺς ἀπὸ τὴ γνήσια συγγένεια μὲ αὐτόν καὶ προετοιμάζοντας γιὰ τοὺς Ἐθνικοὺς τὴν ὁδὸ γιὰ τὴ συγγένεια πρὸς αὐτόν ἐξ ἀγχιστείας.

Στίχ. 2-3. «Γιατί, ἐὰν ὁ Ἀβραάμ ἐπέτυχε τὴ δικαίωσή του μὲ τὰ ἔργα, μπορεῖ νὰ καυχέται ἐνώπιον τῶν συνανθρώπων του, ὄχι ὁμως καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τί λέγει ἡ Γραφή; Ἐπίστεψε ὁ Ἀβραάμ στὸν Θεὸ καὶ ἡ πίστη του αὐτὴ τοῦ λογαριάσθηκε γιὰ τὴ δικαίωσή του¹⁾».

Δύο εἶδη καυχήσεως ὑπάρχουν· τὸ ἓνα στηρίζεται στὰ ἔργα,

πίστεως. Πόλυ δὲ μείζον τοῦ ἀπὸ τῶν ἔργων, τὸ ἀπὸ τῆς πίστεως· ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς ἔργοις καυχούμενος, τοὺς οἰκείους ἔχει προβαλέσθαι πόνους, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ πιστεῦσαι τῷ Θεῷ καλλωπιζόμενος, πολὺ μείζονα καυχήσεως ἀφορμὴν ἐπιδείκνυται, ἅτε
 5 δοξάσας καὶ μεγαλύνας τὸν Θεόν· καὶ ὁ μὲν ἐργαζόμενος τὰς ἐντολάς, ὑπήκουσεν αὐτῷ, ὁ δὲ πιστεύσας, τὴν προσήκουσαν ἔλαβε περὶ αὐτοῦ δόξαν, καὶ τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείξεως μείζονως ἐδόξασε καὶ ἐθαύμασεν· καὶ ἐκεῖνο μὲν τὸ καύχημα τοῦ
 10 κατορθοῦντός ἐστι, τοῦτο δὲ Θεὸν δοξάζει καὶ ὄλον ἐστὶν αὐτοῦ· καυχᾶται γὰρ ἐπὶ τῷ περὶ αὐτοῦ μεγάλα φαντάζεσθαι, ἅπερ εἰς τὴν ἐκείνου διαβαίνει δόξαν.

Στίχ. 5. «Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα· τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ
 15 εἰς δικαιοσύνην».

Βούλει, φησί, τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων εἰδέναι τὸ μέσον; Ἐκαστον ἀπὸ τέλους δοκίμαζε, καὶ εὐρήσεις, τῶν μὲν ἐργαζομένων μισθὸν ὄντα τὸ τέλος, τῶν δὲ πιστευόντων δικαιοσύνην ὑπάρχειν τὸ πέρας. Ὁ μὲν γὰρ μὴ φονεῦειν ἢ μοιχεύειν
 20 κατορθοῖ ἢ τί τοιοῦτο, ὁ δὲ τὴν προσήκουσαν δόξαν λαμβάνει περὶ Θεοῦ, ὅτι τὸν ἀσεβῆ οὐ μόνον ἀπαλλάξαι δίκης ἰσχύει, ἀλλὰ καὶ δίκαιον ἀποφῆναι.

Στίχ. 6–8. «Καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, οὗ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μα-
 25 κάριοι ὧν ἀφεθήσαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μακάριος ἀνὴρ, οὗ οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν».

ἐνῶ τὸ ἄλλο στὴν πίστη. Ἡ καύχησις ποὺ στηρίζεται στὴν πίστη εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν καύχησις ποὺ στηρίζεται στὰ ἔργα. Αὐτὸς ποὺ καυχίεται γιὰ τὰ ἔργα του ἔχει νὰ προβάλει τοὺς δικούς του κόπους, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ καυχίεται γιὰ τὴν πίστη του στὸν Θεὸ ἔχει νὰ ἐπιδειξῆι μεγαλύτερη ἀφορμὴ καυχίσεως, ἐπειδὴ δόξασε καὶ μεγάλυνε τὸν Θεό. Καὶ αὐτὸς βέβαια ποὺ ἐκτελεῖ τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ὑπάκουσε σ' αὐτὸν, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ πίστεψε στὸν Θεὸ ἔλαβε τὴν πρέπουσα γιὰ τὸν Θεὸ δόξα καὶ δόξασε καὶ θαύμασε πολὺ περισσότερο τὸν Θεὸ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδειξῆι τὰ ἔργα του. Καὶ ἐκεῖνο βέβαια τὸ καύχημα ὀφείλεται σ' αὐτὸν ποὺ πράττει τὰ ἔργα, ἐνῶ αὐτὸ προσφέρει δόξα στὸν Θεὸ καὶ ἀνήκει ἐξολοκλήρου στὸν Θεό. Γιατὶ καυχίεται ἐπειδὴ ἀναλογίζεται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα ποὺ ἀποβαίνει πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 4-5. «Γιὰ τὸν ἐργαζόμενον ὁ μισθὸς του δὲν λογαριάζεται ὅτι τοῦ δίνεται σὰν χάρις, ἀλλὰ σὰν χρέος ποὺ τοῦ τὸ ὀφείλουν, ἐνῶ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσει ἔργα, ἀλλὰ πιστεύει στὸν Θεὸ ποὺ δίνει δικαίωση καὶ στὸν ἀσεβῆ, ἡ πίστις του αὐτῆ τοῦ λογαριάζεται ὡς δικαίωση».

Θέλεις, λέγει, νὰ γνωρίσεις τὴ διαφορὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἔργων; Ἐξέτασε τὸ καθένα ἀπὸ τὸ σκοπὸ ποὺ ἔχει καὶ θὰ διαπιστώσεις, ὅτι αὐτοὶ ποὺ πράττουν τὰ ἔργα ὡς σκοπὸ ἔχουν τὴν ἀμοιβή, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν ἀποβλέπουν στὴ δικαίωσή τους. Γιατὶ ὁ πρῶτος κατορθώνει ἀπλῶς νὰ μὴ φονεύει, νὰ μὴ μοιχεύει ἢ κάτι παρόμοιο μ' αὐτά, ὁ δεῦτερος ὁμῶς ἔχει τὴν πρέπουσα γνώμη περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἡ πίστις ὅχι μόνον μπορεῖ ν' ἀπαλλάξει τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆ δίκης, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν δικαιώσει.

Στίχ. 6-8. «Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Δαυὶδ περιγράφει τὸν μακαρισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου ποὺ ὁ Θεὸς τοῦ λογαριάζει δικαίωση, χωρὶς νὰ λαμβάνει ὑπόψη τὰ ἔργα· 'μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων συγχωρήθηκαν οἱ ἀνομίαις τους καὶ σκεπάσθηκαν οἱ ἁμαρτίαις τους. Μακάριος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς δὲν θὰ λογαριάσει ἁμαρτία'².

Εἰπὼν τῆς πίστεως δικαιοσύνην, τὸν μισθὸν ἐπὶ τὸ μείζον αὔξων, μακαρισμὸν δὲ νῦν λέγει· ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγοι, εἰς μέσον προάγων μὲν τὸν Δαβίδ· Τίτι τὴν μακαριότητα δίδωσιν; τῶ ἐργαζομένῳ, ἢ τῶ πιστεύοντι; Μακαριότητα δὲ λέγει τὴν κορυφὴν τῶν ἀπάντων ἀγαθῶν.

Στίχ. 9–10. «Ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομήν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; Λέγομεν γὰρ ὅτι ἐλογίσθη τῶ Ἀβραάμ ἢ πίστις εἰς δικαιοσύνην. Πῶς οὖν ἐλογίσθη; Ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; Οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ».

Δεῖξαι βούλεται τὴν πίστιν πρὸ περιτομῆς ὑπάρχουσαν, ἐπειδὴ τῇ περιτομῇ μέγα ἐφρόνουσι Ἰουδαῖοι· κατασκευάζει δὲ αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ, δεικνὺς αὐτὸν πρῶτον πιστεύσαντα καὶ δικαιωθέντα, εἶτα μετὰ ταῦτα λαβόντα τὴν περιτομήν, καὶ αὐτὴν διὰ χρείαν τῶν μετὰ ταῦτα, οὐ δι' ἑαυτόν.

Στίχ. 11–12. «Καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομήν, σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίαν, εἰς τὸ λογισθῆναι αὐτοῖς δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἔχνευσιν τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ».

Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν πίστιν περιετμήθη, φησὶν, ἵνα καὶ τὸ γένος τὸ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα μὴ μισῆται τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ, καὶ γένηται διὰ τῶν ἀμφοτέρων τῆς πίστεως πατήρ, πρῶτον μὲν τῶν ἐθνῶν, καθὸ καὶ ἐν ἀκροβυστίᾳ ἔσχε τὴν πίστιν· δεύτερον δὲ τῶν ἐν περιτομῇ· καὶ οὐχ ἅπλῶς τῶν ἐν περι-

3. Γέν. 15,6.

4. Γέν. 17,11.

Ἄφοῦ ἀνέφερε τὴ δικαίωση ἀπὸ τὴν πίστη αὐξάνοντας στὸν μεγαλύτερο βαθμὸ τὴ ἀμοιβή, ἀναφέρει στὴ συνέχεια τὸν μακαρισμό, προβάλλοντας στὸ μέσο τὸν Δαυΐδ, καὶ εἶναι σὰ νὰ λέγει: Γιὰ ποιὸν ἀναφέρει τὴ μακαριότητα; Γι' αὐτὸν ποὺ πράττει τὰ ἔργα, ἢ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ πιστεύει; Μακαριότητα ὀνομάζει τὸ ἀποκορύφωμα ὅλων γενικῶς τῶν ἀγαθῶν.

Στίχ. 9–10. «Ὁ μακαρισμὸς λοιπὸν αὐτὸς ἀναφέρεται μόνο γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ποὺ ἔλαβαν τὴν περιτομὴ ἢ καὶ γιὰ τοὺς Ἐθνικοὺς ποὺ δὲν περιτιμήθηκαν; Γιατὶ λέμε ὅτι ἡ πίστη τοῦ Ἀβραάμ τοῦ λογαριάσθηκε ὡς δικαίωση³. Πῶς λοιπὸν τοῦ λογαριάσθηκε ὡς δικαίωση; Ὅταν εἶχε περιτιμηθεῖ, ἢ προτοῦ περιτιμηθεῖ; Δὲν δικαιώθηκε ὅταν εἶχε περιτιμηθεῖ, ἀλλὰ προτοῦ ἀκόμη περιτιμηθεῖ».

Ἐπιθυμεῖ νὰ δείξει ὅτι ἡ πίστη ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὴν περιτομή, καὶ αὐτὸ, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν πολὴ μεγάλη ιδέα γιὰ τὴν περιτομή, καὶ αὐτὸ τὸ κατορθώνει προβάλλοντας τὸν Ἀβραάμ καὶ δείχνοντας ὅτι αὐτὸς πίστεψε πρῶτα καὶ ἔλαβε τὴ δικαίωση, καὶ στὴ συνέχεια μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἔλαβε τὴν περιτομή, καὶ αὐτὸ συνέβηκε ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ περιτομὴ ἦταν ἀναγκαία γιὰ τοὺς ἀπογόνους του.

Στίχ. 11–12. «Καὶ ἔλαβε ὡς ἐξωτερικὸ σημάδι τὴν περιτομή, σὰν σφραγίδα ποὺ ἐπιβεβαίωνε τὴ δικαίωσή του ἀπὸ τὴν πίστη ποὺ ἔδειξε προτοῦ νὰ λάβει τὴν περιτομή, ὥστε νὰ εἶναι πατέρας πνευματικῶς ὅλων ἐκείνων ποὺ πιστεύουν καὶ εἶναι ἀπερίτμητοι, γιὰ νὰ τοὺς λογαριασθεῖ καὶ αὐτοὺς δικαίωση. Ἐπίσης καὶ γιὰ νὰ εἶναι πατέρας τῶν περιτιμημένων ἐκείνων ποὺ δὲν ἀρκοῦνται μόνο στὴν περιτομή, ἀλλὰ καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη τῆς πίστεως, τὴν ὁποία ἔδειξε ὁ πατέρας μας Ἀβραάμ, ὅταν ἀκόμη ἦταν ἀπερίτμητος»⁴.

Γι' αὐτὸ, λέγει, ἔλαβε τὴν περιτομή μετὰ τὴν πίστη, ὥστε καὶ οἱ κατὰ σάρκα ἀπόγονοί του νὰ μὴ ἀποστρέφονται τὴν πίστη τοῦ Ἀβραάμ, καὶ νὰ γίνεи μετὰ τὴν πίστη του πατέρας καὶ τῶν δύο· καὶ πρῶτα τῶν Ἐθνικῶν, καθόσον εἶχε τὴν πίστη καὶ ὅταν ἀκόμη ἦταν ἀπερίτμητος, καὶ δεύτερον καὶ τῶν περιτιμημένων· καὶ ὄχι

τομῆ, ἀλλὰ τῶν μιμουμένων τὴν πίστιν αὐτοῦ, ἧς καὶ σημεῖον γέγονεν ἡ περιτομή. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, «τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἔχνεσι τῆς ἐν ἀκροβυστία πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ»· ὥστε, εἰ ἐκβάλλοιεν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν πίστιν, λανθάνοντες ἐκβάλλονται τὴν περιτομήν. Εἰ γὰρ σημεῖον τῆς πίστεως ἡ περιτομή, ἀναιροῦσι δὲ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, τουτέστιν ἧς καὶ σημεῖον ἡ περιτομή, τίς ἔτι τῆς σφραγίδος ἡ χρεία; Εἰ γὰρ οὐ δεικνύει τὸν στρατιώτην, περιττὴ καὶ ἀνόνητος.

Στίχ. 13. «Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον εἶναι κόσμου, ἀλλὰ δικαιοσύνης πίστεως».

Δείξας προτερεύουσιν τὴν πίστιν τῆς περιτομῆς, δείκνυσι πάλιν, ὡς καὶ ἡ πλήρωσις τῆς ἐπαγγελίας πρὸς Ἀβραάμ.

Στίχ. 14–17. «Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήρηται ἡ ἐπαγγελία· ὁ γὰρ νόμος ὄργην κατεργάζεται, οὐ δὲ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι· οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἔστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν, καθὼς γέγραπται».

Εἰ ἐκ τῶν ἔργων, φησὶν, τοῦ νόμου πιστεύομεν τὴν ἐπαγγελίαν λαβεῖν, περιττὴ ἡ πίστις. Περιττῆς δὲ γενομένης αὐτῆς

μόνο τῶν περιτμημένων ἀπλῶς, ἀλλὰ αὐτῶν ποὺ μιμοῦνται τὴν πίστη του, γιὰ τὴν ὁποία πίστη του τοῦ δόθηκε ὡς ἐξωτερικὸ σημάδι ἢ περιτομή. Γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε, «σ' αὐτοὺς ποὺ βαδίζουν ἐπάνω στὰ ἴχνη τῆς πίστεως, τὴν ὁποία ἔδειξε ὁ πατέρας μας Ἀβραάμ, ὅταν ἀκόμη ἦταν ἀπερίτμητος», ὥστε, ἐὰν συνέβαινε ν' ἀπορρίψουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν πίστη, ν' ἀπορρίψουν χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν καὶ τὴν περιτομή. Γιατί, ἐὰν ἡ περιτομὴ ἀποτελεῖ ἐξωτερικὸ σημάσι τῆς πίστεως, ἀπορρίπτουν ὅμως αὐτοὶ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, δηλαδὴ τὴν πίστη, τῆς ὁποίας ἡ περιτομὴ ἀποτελεῖ ἐξωτερικὸ σημάδι, τί χρειάζεται πλέον ἡ σφραγίδα τῆς περιτομῆς; Γιατί, ἐὰν δὲν δείχνει τὸν στρατιῶτη, τότε εἶναι περιττὴ καὶ ἀνωφελής.

Στίχ. 13. «Γιατί ἡ ἐπαγγελία δὲν ἔγινε στὸν Ἀβραάμ ἢ τοὺς ἀπογόνους του μὲ τὸ νόμο, ὅτι δηλαδὴ θὰ γίνεῖ κληρονόμος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ τὴ δικαίωση ποὺ ἔλαβε ἐξαιτίας τῆς πίστεώς του»⁵.

Ἀφοῦ ἔδειξε ὅτι ἡ πίστη εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν περιτομή, δείχνει πάλι ὅτι καὶ ἡ πραγματοποίησι τῆς ὑποσχέσεως ποὺ δόθηκε στὸν Ἀβραάμ περὶ κληρονομίας τοῦ κόσμου γίνεται βάσει τῆς πίστεως.

Στίχ. 14-17. «Γιατί, ἐὰν κληρονόμοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ στηρίζονται στὸ νόμο, τότε εἶναι μάταια καὶ ἀνώφελη ἡ πίστη καὶ καταργεῖται ἡ ὑπόσχεσι τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ νόμος δημιουργεῖ τὴν ὀργὴ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ τὸν παραβαίνουν, ἐνῶ ὅπου δὲν ὑπάρχει νόμος, δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ παράβασι. Γι' αὐτὸ ἡ ὑπόσχεσι περὶ κληρονομίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πίστη, ὥστε νὰ μᾶς δίνεται δωρεάν καὶ ὡς χάρις τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ εἶναι σίγουρη καὶ ἀσφαλὴς ἡ ὑπόσχεσι τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅλους τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, ὄχι μόνο γιὰ ἐκείνους ποὺ στηρίζονται στὸ νόμο, ἀλλὰ καὶ γι' ἐκείνους ποὺ θεωροῦνται ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ ἐξαιτίας τῆς πίστεώς τους, ὁ ὁποῖος εἶναι πατέρας ὄλων μας, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ».

Ἐὰν, λέγει, πιστεύομε ὅτι θὰ λάβομε τὴν ὑπόσχεσι κάμνοντες αὐτὰ ποὺ παραγγέλλει ὁ νόμος, τότε εἶναι περιττὴ ἡ πίστη.

καὶ ἀργῆς, οὐ δύναται μένειν ἡ ἐπαγγελία. Πῶς δέ, ἄκουε. Νόμος ἐπικαταράτους ποιεῖ καὶ τιμωρίας ἐνόχους· ἄνθρωπος δὲ ὑπεύθυνος κατὰ καὶ δίκη οὐδέποτε κληρονομίας ἂν τύχοι. Εἰ δὲ τὸν νόμον παρέντες, σκοπήσομεν τὴν πίστιν τὴν ἄνευ ἔργων
 5 δικαιούσαν, τῇ δικαιοσύνῃ χάριν ὀφειλομένην εὐρήσομεν· εἰ δὲ ὀφείλεται χάρις καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός τῷ πιστεύοντι, ὡς ἐν τοῖς ὀπίσω δεδηλωται, δῆλον ὅτι καὶ τῆς κληρονομίας τῆς ἐπαγγελίας μεταλαβεῖ. Οὐκοῦν εἰ ὁ νόμος ἐπικαταράτους ποιεῖ, ἡ δὲ πίστις δικαιοῖ, τοῖς δικαιουμένοις, οὐ τοῖς καταράτοις, ἡ
 10 ἐπαγγελία μένει.

«Ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν ἔθηκά σε· κατέναντι οὗ ἐπίστευσε Θεοῦ».

Τῶν διὰ πίστεως δηλονότι, ἵνα μὴ λέγοιεν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι Ἰσραηλιτῶν καὶ Ἀγαρηνῶν καὶ Ἰδουμαίων, ἐπήγαγεν, «οὗ ἐπί-
 15 στευσε κατέναντι Θεοῦ»· τὸ δέ, «κατέναντι», ἀντὶ τοῦ, ὁμοίως. Λέγει οὖν, ὡσπερ ὁ Θεός, ᾧ καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραάμ, πάντων ἐστὶν ἄρχων τῶν ἐθνῶν, ὡσαύτως καὶ Ἀβραάμ πατὴρ ἐστὶ πάντων τῶν ἐθνῶν. Εἰ δὲ μὴ πάντων, ἀλλὰ τῶν προειρημέ-
 20 νων, οὐδὲ χώραν εἶχεν ἢ δωρεά, καθὼς μηδὲ διδομένης αὐτῆς, πάντων τῶν ἐξ αὐτοῦ ὑπῆρχε πατὴρ κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἕκαστος γὰρ τῶν ἐξ αὐτοῦ ὑπάρχει πατὴρ· δείκνυται ἄρα, ὡς πάντων τῶν ἐθνῶν πατέρα αὐτὸν εἶναί φησιν.

Ἄπὸ τῆ στιγμῆ ὅμως ποὺ καθίσταται αὐτὴ περιττὴ καὶ νεκρὴ, δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύει πλέον καὶ ἡ ὑπόσχεση. Πῶς συμβαίνει αὐτὸ, ἄκου. Ὁ νόμος καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἄξιους κατάρας καὶ ἐνόχους τιμωρίας, καὶ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ κατάρα καὶ καταδίκη ποτὲ δὲν θὰ μπορέσει νὰ γίνῃ μέτοχος κληρονομίας. Ἐὰν ὅμως, ἐγκαταλείποντας τὸ νόμο, στρέψομε τὴν προσοχή μας στὴν ἀναζήτηση τῆς πίστεως, ποὺ χαρίζει τὴ δικαίωση καὶ χωρὶς τὰ ἔργα τοῦ νόμου, θὰ βροῦμε χάρη ὀφειλόμενῃ στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ὀφείλεται χάρη καὶ δικαίωση καὶ ἀγιασμὸς σ' αὐτὸν ποὺ πιστεύει, ὅπως ἀποδείχθηκε προηγουμένως, γίνεται φανερὸ ὅτι αὐτὸς ποὺ πιστεύει θὰ καταστῆ μέτοχος καὶ τῆς ἐπαγγελίας περὶ τῆς κληρονομίας. Ἐπομένως, ἐὰν ὁ νόμος καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἄξιους κατάρας, καὶ ἡ πίστη παρέχει δικαίωση, ἡ ἐπαγγελία παραμένει καὶ ἰσχύει γι' αὐτοὺς ποὺ λαμβάνουν τὴ δικαίωση καὶ ὄχι γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄξιοι κατάρας,

«Γιατὶ σὲ κατέστησα πατέρα πολλῶν ἐθνῶν»⁶. Καὶ εἶναι πατέρας μας ὁ Ἀβραάμ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐξαιτίας τῆς πίστεώς του σ' αὐτόν».

Δηλαδή πατέρας αὐτῶν ποὺ δείχνουν τὴν ἴδια πίστη μὲ τὸν Ἀβραάμ, καὶ γιὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι εἶναι καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ τῶν Ἰδουμαίων, πρόσθεσε: «καὶ πατέρας αὐτοῦ ποὺ πίστεψε στὸν Θεὸ ὅμοια μὲ τὸν Ἀβραάμ»· τὸ «κατέναντι» λέχθηκε ἀντὶ τοῦ ὁμοίως. Λέγει λοιπὸν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεὸς, στὸν ὁποῖο πίστεψε ὁ Ἀβραάμ, εἶναι ἄρχοντας ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἔτσι καὶ ὁ Ἀβραάμ εἶναι πατέρας ὅλων τῶν ἐθνῶν. Ἐὰν ὅμως δὲν ἦταν πατέρας ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ μόνον αὐτῶν ποὺ προαναφέρθησαν⁷, τότε δὲν θὰ εἶχε καμμιά θέση ἢ δωρεά, ἐφόσον δὲν θὰ δινόταν αὐτῇ ἡ δωρεά, τότε θὰ ἦταν πατέρας ὅλων ἐκείνων ποὺ θὰ προέρχονταν ἀπὸ αὐτὸν σύμφωνα μὲ τὸν φυσικὸ νόμο, γιατί ὁ καθένας εἶναι πατέρας αὐτῶν ποὺ κατάγονται ἀπὸ αὐτόν'. Ἐπομένως γίνεται φανερὸ πῶς ἐννοεῖ ὅτι ὁ Ἀβραάμ εἶναι πατέρας ὅλων γενικῶς τῶν ἐθνῶν.

7. Δηλαδή τῶν Ἰσραηλιτῶν, Ἀγαρηνῶν καὶ Ἰδουμαίων.

«Τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκρούς, καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα».

Ἔστι περὶ τῶν ἐθνῶν, τῶν μὴ ἐξ αὐτοῦ τὸ γένος ἐχόντων, πατέρα τίθησι τὸν Ἀβραάμ, δῆλον μὲν καὶ ἐκ τοῦ «κατέναντι»
 5 εἰπεῖν, καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγαγεῖν δέ, «τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκρούς», δηλῶν τὴν ἐκ νεκρῶν σωμάτων τοῦ Ἰσαὰκ γονίην, ὅτι δι' αὐτοῦ πολλῶν γέγονε πατὴρ ἐθνῶν, διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ συμβῆσαν τῷ κόσμῳ σωτηρίαν, τουτέστι Χριστόν, εἰς ὃν πάντα τὰ ἔθνη πιστεύσαντα χώραν δεδώκασι τῷ Ἀβραάμ αὐτῶν καλεῖσθαι πατέρα.
 10

Στίχ. 18–22. «Ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι πατέρα αὐτὸν πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον, «οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου». Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, κατενόησεν τὸ αὐτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταετῆς
 15 που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι· διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην».

20 «Παρ' ἐλπίδα» μὲν, τὴν ὅσον ἐν ἀνθρώποις, «ἐπ' ἐλπίδι» δέ, τῇ εἰς Θεὸν λέγει.

Στίχ. 23–24. «Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογιζέσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγειράντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν».
 25

8. Λόγω δηλαδὴ τῆς ἡλικίας του καὶ τῆς γυναικας του ἀποκλειόταν κάθε ἐλπίδα ν' ἀποκτήσει τέκνο. Παρὰ ταῦτα πίστεψε μ' ὄλη τὴ δύναμη τῆς καρδιάς του στὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ.

«Ὁ ὁποῖος ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς καὶ καλεῖ στήν ὑπαρξήν αὐτὰ πού δέν ὑπάρχουν, σὰ νὰ ὑπάρχουν».

Τὸ ὅτι ἀποκαλεῖ τὸν Ἀβραάμ πατέρα τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα δέν κατάγονται ἀπὸ αὐτὸν κατὰ σάρκα, γίνεται βέβαια φανερό καὶ ἀπὸ τὴ φράση του «ὁμοία», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι πρόσθεσε στὴ συνέχεια «αὐτὸς πού ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς», μὲ σκοπὸ νὰ δηλώσει τὴν ἀπὸ νεκρὰ σώματα γέννηση τοῦ Ἰσαάκ, ὁ ὁποῖος ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔγινε πατέρας πολλῶν ἐθνῶν, λόγῳ τῆς σωτηρίας πού συνέβηκε στὸν κόσμον ἀπὸ προερχόμενον ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή τὸν Χριστό, στὸν ὁποῖο, πιστεύοντας ὅλα τὰ ἔθνη, ἐπιβεβαίωσαν τὴν ὀνομασία τοῦ Ἀβραάμ ὡς πατέρα αὐτῶν.

Στίχ. 18–22. «Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἀβραάμ μολονότι δέν ὑπῆρχε καμμιά ἐλπίδα⁸, πίστεψε καὶ στήριξε τὴν ἐλπίδα του στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ γίνεи πατέρας πολλῶν ἐθνῶν, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει λεχθεῖ ὅτι 'τόσοι πολλοὶ θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου'⁹. Καὶ χωρὶς νὰ ἐλαττωθεῖ ἡ πίστη του, ἂν καὶ διαπίστωσε ὅτι τὸ σῶμα του ἦταν ἤδη νεκρωμένο, ἐφόσον ἦταν περίπου ἐνενήντα ἐτῶν, καὶ ὅτι ἦταν νεκρὴ πλέον ἡ μήτρα τῆς Σάρρας, ὁμῶς δέν ἔδειξε ἀπιστία παρ' ὅλα αὐτὰ στήν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀντίθετα ἐνδυναμώθηκε ἡ πίστη του καὶ ἀπέδωσε δόξα στὸν Θεό, ἔχοντας ἀκλόνητη στὸ νοῦ του τὴν πεποίθηση ὅτι, ὅ,τι ὑπόσχεται ὁ Θεός, ἔχει τὴ δύναμη καὶ νὰ τὸ πραγματοποιήσει γι' αὐτὸ καὶ λογαριάσθηκε αὐτὸ σ' αὐτὸν ὡς δικαίωση».

Τὸ «παρ' ἐλπίδα» τὸ εἶπε γιὰ νὰ δηλώσει αὐτὴν πού παρατηρεῖται στοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ τὸ «ἐπ' ἐλπίδι» τὸ εἶπε γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀπόλυτη στήριξη αὐτῆς στὸν Θεό.

Στίχ. 23–24. «Καὶ δέν γράφτηκε μόνο γι' αὐτὸν τὸ 'λογαριάσθηκε γι' αὐτὸν ὡς δικαίωση', ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς, στοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ λογαριάζεται, δηλαδή σ' ὅσους πιστεύουν στὸν Θεό, πού ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τὸν Ἰησοῦ τὸν Κύριό μας».

Γιὰ νὰ μὴ λέγει ὁ ἀναγνώστης, Καὶ ποιά σχέση ἔχει αὐτὸ μὲ μᾶς; γιατὶ ἐκεῖνος εἶναι πού ἔλαβε τὴ δικαίωση, μᾶς τοποθετεῖ

9. Γέν. 15,4–5. Ἐβρ. 11,12.

Ἴνα μὴ λέγῃ ὁ ἀκροατὴς, Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς; ἐκεῖνος γὰρ ἔστιν ὁ δικαιοθεὶς· ἴστησιν ἡμᾶς ἐγγὺς τοῦ πατριάρχου, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλεον· τοσαύτη γὰρ ἡ εὐγένεια, ὡς τὴν ἐκείνου πίστιν τῆς ἡμετέρας τύπον εἶναι.

5 Στίχ. 25. «Ὅς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν».

Ἴνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνενέγκῃ ἐπὶ τοῦ ξύλου.

«Καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν».

Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα δικαίους ἡμᾶς ἐργάσῃται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Στίχ. 1. «Δικαιοθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Πολλὰ διαλεχθεὶς περὶ πίστεως, παραίνεσιν εἰσφέρει περὶ βίου λαμπροῦ. Ἐπειδὴ τὴν πίστιν τῆς διὰ τῶν ἔργων δικαιοσύνης προέθησεν, ἵνα μὴ νομίση τις ραθυμίας ὑπόθεσιν γεγραμμένον εἶναι τὸ λεγόμενον, φησὶν, «εἰρήνην ἔχομεν», τουτέστι, μηκέτι ἁμαρτάνομεν· τοῦτο γὰρ ἔστι πόλεμον ἔχειν πρὸς τὸν Θεόν.

Στίχ. 2. «Δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν».

20 Εἰ αὐτὸς ἡμᾶς κατήλλαξεν ἐκπεπολεμημένους, φησὶν, εὐλογον μένειν ἐπὶ τῆς καταλλαγῆς, καὶ ταύτην ἀποδοῦναι αὐτῷ τὴν ἀμοιβήν, ἵνα μὴ δόξη σκαιοῦς καὶ ἀγνώμονας κατηλλαγέναι τῷ Πατρὶ.

«Τῇ πίστει».

25 Τὰ μὲν αὐτοῦ ποικίλα, φησὶν, καὶ πολλὰ καὶ διάφορα· καὶ γὰρ ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, καὶ κατήλλαξεν ἡμᾶς, καὶ προσήγαγε,

κοντά στον πατριάρχη, ή καλύτερα και πολύ πιο κοντά: γιατί τόσο μεγάλη είναι ή τιμή που μᾶς δίνει, ὥστε ή πίστη του Ἀβραάμ νά είναι τύπος τῆς δικῆς μας πίστεως.

Στίχ. 25. «Ὁ ὁποῖος παραδόθηκε στοῦ θάνατο ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας»¹⁰.

Γιὰ νά σηκώσει και νά καρφώσει τις ἁμαρτίες μας ἐπάνω στοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ.

«Και ἀναστήθηκε γιὰ νά μᾶς χαρίσει τή δικαίωση και τήν ἀπαλλαγή ἀπό τις ἁμαρτίες μας».

Αὐτός δηλαδή ἦταν ὁ σκοπὸς τοῦ θανάτου και τῆς ἀναστάσεώς του: νά μᾶς παρουσιάσει δίκαιους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Στίχ. 1. «Ἐφόσον λοιπὸν δικαιωθήκαμε μέ τήν πίστη, ἄς ἔχομε εἰρήνη μέ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἄφου ἀνέφερε πάρα πολλά γιὰ τήν πίστη, δίνει στή συνέχεια συμβουλές γιὰ λαμπρὸ βίο. Ἐπειδὴ δηλαδή παρουσίασε τήν πίστη πολὺ πιο ἀνώτερη ἀπὸ τή δικαίωση μέ τὰ ἔργα, γιὰ νά μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ γράφτηκαν μέ σκοπὸ νά μᾶς κάνουν ὀκνηροὺς, λέγει «ἄς ἔχομε εἰρήνη», δηλαδή ἄς μὴ ἁμαρτάνομε στοῦ ἐξῆς: γιατί αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἔχομε πόλεμο μέ τὸν Θεὸ.

Στίχ. 2. «Μέσω τοῦ ὁποῖου (Ἰησοῦ Χριστοῦ) ἀποκτήσαμε και τὸ δικαίωμα νά πλησιάζομε αὐτόν».

Ἐὰν αὐτός, λέγει, μᾶς συμφιλίωσε μέ τὸν Θεὸ, ἐνῶ ἡμαστέ ἐχθροὶ του, φυσικὸ εἶναι νά παραμένομε σ' αὐτὴ τὴ κατάσταση τῆς συμφιλιώσεως και αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴ νά τὴν ἀποδίδομε σ' αὐτόν, γιὰ νά μὴ φαινόμαστε ἀχάριστοι και ἀγνώμονες πρὸς αὐτόν που μᾶς συμφιλίωσε μέ τὸν Πατέρα.

«Μέ τήν πίστη μας πρὸς αὐτόν».

Τὰ ὅσα ἔκαμε ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι ποικίλα, πολλά και διάφορα: καθὸσον πέθανε γιὰ χάρη μας, μᾶς συμφιλίωσε μέ τὸν

καὶ χάριν δέδωκεν ἄφατον· ἡμεῖς δὲ τὴν πίστιν μόνον εἰσενέγκαμεν.

«Εἰς τὴν χάριν αὐτὴν ἐν ἧ ἑστήκαμεν».

Τὸ ἀξιωθῆναι τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως, τὸ τῆς πλάνης
5 ἀπαλλαγῆναι, τὸ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνῶναι· τὸ πάντων ἐπιτυχεῖν
τῶν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀγαθῶν.

«Καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ».

Αὐτο τέθεικεν, τὰ παρόντα, καὶ τὰ μέλλοντα· τὸ μὲν γὰρ εἰ-
πεῖν «τὴν χάριν», τὰ παρόντα ἐδήλωσεν, ἅπερ ἐλάβομεν ἀγαθὰ,
10 τὸ δὲ εἰπεῖν, «καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι», τὰ μέλλοντα ἐξεκά-
λυψεν ἅπαντα.

Στίχ. 3. «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλί-
ψεσιν».

Τί λέγω, φησίν, τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ ἄξια καυχήσεως; Αὐτὰ
15 μὲν οὖν τὰ παρόντα λυπηρά, ἱκανὰ ἡμᾶς καλλωπίσαι καὶ ποιῆ-
σαι μεγαλοφρονεῖν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ καλῶς, «καυχώμεθα», ἵνα
κἂν τῷ οἰκείῳ προσώπῳ εἰσάγη τὴν παραίνεσιν.

«Εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, (στίχ. 4) ἡ
δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα».

20 Ἐπειδὴ παράδοξον ἦν τὸ λεγόμενον, τοῦ τὰ λυπηρὰ ἡδο-
νὴν αὐτοῖς ἐμποιεῖν καὶ καύχημα, πιστοῦται αὐτῷ λογισμῷ. Ὁ
δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐχει μὲν καὶ πρὸ τῶν μελλόντων μέ-
γιστον καρπὸν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ θλίψις, καὶ εὐδόκιμον ποιεῖ τὸν
πειραζόμενον, συντελεῖ δὲ τι πρὸς τὰ μέλλοντα. Τὴν γὰρ ἐλπίδα
25 ἀκμάζειν ποιεῖ ἐν ἡμῖν· οὐδὲν γὰρ οὕτω χρηστὰ ἐλπίζειν παρα-
σκευάζει, ὡς ἀγαθὸν συνειδός.

Στίχ. 5-9. «Ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει. Ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ

Θεό, μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ τὸν πλησιάσουμε, καὶ μᾶς ἔδωσε ἀπερίγραπτη χάρη, ἐνῶ ἐμεῖς ἐναντι αὐτῶν εἰσφέραμε μόνο τὴν πίστη.

«Στὴ χάρη αὐτῆ, στὴν ὁποία μένομε σταθεροί».

Τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀξιωθήκαμε νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεό, ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴν πλάνη, νὰ γνωρίσουμε τὴν ἀλήθεια, τὸ νὰ ἀποκτήσουμε ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ μὲ τὸ βάπτισμα.

«Καὶ καυχόμαστε μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θ' ἀπολαύσουμε τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ».

Δύο πράγματα ἀνέφερε· τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα. Μὲ τὸ νὰ πεῖ δηλαδὴ «τὴ χάρη», δήλωσε τὰ παρόντα, δηλαδὴ τὰ ἀγαθὰ ποὺ λάβαμε, ἐνῶ μὲ τὸ νὰ πεῖ, «καὶ καυχόμαστε μὲ τὴν ἐλπίδα», ἀποκάλυψε ὅλα τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ.

Στίχ. 3. «Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ καυχόμαστε ὅταν ἔχομε θλίψεις».

Γιατί, λέγει, λέγω ὅτι τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ εἶναι ἄξια καυχήσεως; Ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ δυσάρεστα ποὺ μᾶς συμβαίνουν στὴν παρούσα ζωὴ εἶναι ἱκανὰ νὰ μᾶς κάνουν νὰ καυχόμαστε καὶ νὰ ὑπερηφανευόμαστε γι' αὐτά. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε «καυχόμαστε», γιὰ νὰ δώσει ἀκόμα καὶ σὲ μᾶς τὴν παραίνεση αὐτὴ νὰ καυχόμαστε.

«Ἐχοντας ὑπόψη ὅτι ἡ θλίψη δημιουργεῖ ὑπομονή, ἡ ὑπομονὴ δοκιμάζει τὸν χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ δοκιμασία στὴν ἀρετὴ δημιουργεῖ τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό».

Ἐπειδὴ τὰ λόγια αὐτὰ ἦταν παράξενα, τὸ ὅτι δηλαδὴ οἱ θλίψεις προξενοῦν σ' αὐτοὺς ἡδονὴ καὶ καύχησι, τὰ ἐπιβεβαιώνει μὲ αὐτὸν τὸν συλλογισμό. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ θλίψη παρέχει, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, πάρα πολὺ μεγάλη ὠφέλεια καὶ βοηθεῖ αὐτὸν ποὺ δέχεται τοὺς πειρασμοὺς νὰ προκόβει στὴν ἀρετὴ· ἀλλὰ συμβάλλει κατὰ τι καὶ στὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ. Γιατί αὐξάνει τὴν ἐλπίδα μας γι' αὐτά. Καὶ πράγματι τίποτε δὲν προξενεῖ τόσο καλὰς ἐλπίδες γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, ὅσο ἡ ἀγαθὴ συνείδησις.

Στίχ. 5-9. «Καὶ ἡ ἐλπίδα δὲν ντροπιάζει, γιὰτὶ ἡ ἀγάπη τοῦ

Θεοῦ ἐκκέχεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἀγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. Ἔτι γὰρ Χριστός, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν ἔτι, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα καὶ τολμᾷ τις ἀποθανεῖν. Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἔτι ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, πολλῶ οὖν μᾶλλον, δικαιοθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς».

Ἐτέρα πάλιν κατασκευή, ἀφ' ὧν εἰλήφαμεν ἀγαθῶν.

10 Στίχ. 10. «Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον, καταλλαγέ-
τες, σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ».

Ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐτέρα κατασκευή, πολλῶ πλέον ἦν, φησὶν, ἐχθροὺς ὄντας καταλλαγῆναι, ἢ [τὸ μείζον] τὸ καταλλα-
15 γέντας ἐν τῇ ἀγάπῃ μεῖναι. Εἰ δὲ μείζον ἐποίησεν ἀποθανῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔτι ὄντων ἀμαρτωλῶν, πῶς οὐχὶ καὶ τὸ ἕλαττον ποιήσει; Σκόπει δὲ διὰ πόσων βούλεται πιστεῦσασθαι περὶ τῶν μελλόντων αὐτούς. Πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ δικαίου γνώμης ἐντρέπει, εἰπὼν ὅτι ἐπληροφορήθη ὁ Ἀβραάμ, ὅτι ὁ ἐπηγγεῖλα-
20 το ὁ Θεός, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. Δεύτερον, ἀπὸ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης. Τρίτον, ἀπὸ τῆς θλίψεως, ὅτι ἰκανή ἐστὶν εἰς ἐλπίδα ἡμᾶς ἀγαγεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος πάλιν, ὅπερ ἐλάβομεν. Λοιπὸν δέ, καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κα-

Θεοῦ ἔχει χυθεῖ στις καρδιές μας διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού μᾶς δόθηκε. Γιατί ὁ Χριστός, ἐνῶ ἐμεῖς ἤμαστε ἀκόμα ἀσθενεῖς, πέθανε σὲ κατάλληλο χρόνο γιὰ χάρη τῶν ἁμαρτωλῶν. Γιατί μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας θὰ βρεθεῖ κάποιος νὰ πεθάνει γιὰ χάρη κάποιου δίκαιου ἀνθρώπου, καὶ ἴσως κάποιος θελήσει νὰ πεθάνει γιὰ τὸν καλὸ ἄνθρωπο. Ἄλλ' ὅμως ὁ Θεὸς φανερώνει τὴ μεγάλη ἀγάπη του γιὰ μᾶς μὲ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἐμεῖς ἤμαστε ἀκόμα ἁμαρτωλοί, πέθανε ὁ Χριστὸς γιὰ μᾶς. Πολὺ περισσότερο λοιπὸν τώρα, ἀφοῦ λάβαμε τὴ δικαίωση μὲ τὸ αἷμα του, θὰ σωθοῦμε μέσω αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ὀργή του».

Καὶ ἄλλη πάλι ἐπιβεβαίωση προσθέτει γιὰ τὰ ὅσα προανέφερε, ἐκθέτοντας τὰ ἀγαθὰ πού λάβαμε μέσω τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 10. «Γιατί, ἐὰν τότε πού ἤμαστε ἐχθροί, συμφιλιωθήκαμε μὲ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ του, πολὺ περισσότερο τώρα, πού ἔχομε συμφιλιωθεῖ μὲ τὸν Θεό, θὰ σωθοῦμε μέσω τοῦ Χριστοῦ πού ζεῖ στὸν οὐρανό».

Μᾶς παρέχει ἄλλη ἐπιβεβαίωση γιὰ τὰ προαναφερθέντα ἀγαθὰ, στηρίζοντάς την στὴ μεγαλύτερη δωρεά του πρὸς ἐμᾶς. Γιατί, λέγει, ἦταν πολὺ πιὸ δυσκολότερο τὸ νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ τὸν Θεὸ ἐνῶ ἤμαστε ἐχθροὶ μ' αὐτόν, παρὰ αὐτὸ πού εἶναι τὸ σπουδαιότερο· τὸ νὰ μείνομε δηλαδή στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τώρα πού ἔχομε συμφιλιωθεῖ. Καὶ ἐὰν ἔκαμε τὸ μεγαλύτερο καὶ σπουδαιότερο ἀπὸ ὅλα, τὸ νὰ πεθάνει γιὰ μᾶς ἐνῶ ἀκόμα ἤμαστε ἁμαρτωλοί, πῶς δὲν θὰ κάμει καὶ αὐτὸ πού εἶναι μικρότερο; Καὶ πρόσεχε μὲ πόσα θέλει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τοὺς ἀναγνώστες του γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ. Κατὰ πρῶτον τὸ ἐπιβεβαιώνει ἀπὸ τὴ γνώμη τοῦ δίκαιου Ἀβραάμ, ἀναφέροντας τὴ διαβεβαίωση πού εἶχε ἀπὸ τὸν Θεὸ περὶ ἀποκτήσεως τέκνου, ὅτι δηλαδή ὁ Θεὸς αὐτὸ πού ὑποσχέθηκε ἔχει τὴ δύναμη καὶ νὰ τὸ κάμει. Δεύτερον, τὸ ἐπιβεβαιώνει ἀπὸ τὴ χάρη πού μᾶς δόθηκε. Τρίτον, ἀπὸ τὴ θλίψη τῆς ζωῆς, ὅτι δηλαδή εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ σὲ ἀγαθὴ ἐλπίδα γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ἀκόμα, τὸ ὁποῖο λάβαμε. Στὴ συνέχεια τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ γιὰ χάρη μας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ

κίας, ἣν πρόσθεν κατεσκεύασεν. Καὶ δοκεῖ μὲν ἐν τῷ εἰρημένον, εὐρίσκεται δὲ πολλά. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἀπέθανεν· δεύτερον, ὅτι ὑπὲρ ἀσεβῶν· τρίτον, ὅτι κατήλλαξεν, ὅτι ἐδικαίωσεν, ὅτι ἀθανάτους ἐποίησεν, ὅτι υἱοὺς εἰργάσατο καὶ κληρονόμους.

5 Στίχ. 11. «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν».

Οὐ μόνον ἐσώθημεν, φησὶν, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα, δι' αὐτὸ τοῦτο, διὸ νομίζει τις ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι· τὸ γὰρ ὑπερβολῆ πονη-
10 ρίας ζῶντας σωθῆναι, τοῦ σφόδρα ἀγαπηθῆναι παρὰ τοῦ σώζοντος μέγιστον σημεῖόν ἐστιν. Οὐ γὰρ διὰ τινος ἐτέρου, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ Μονογενοῦς ἔσωσεν.

Στίχ. 12. «Διὰ τοῦτο, ὡσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ
15 οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος εἰσῆλθεν».

Ἔστι μὲν δὲ πάλιν τὸ εἰρημένον τῆς δικαιοσύνης ἡμῶν, ἧς εἰλήφαμεν, κατασκευή· ἐλήφθη δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου.

«Ἐν ᾧ πάντες ἤμαρτον».

Τὸ «ἐφ' ᾧ» ἀντὶ τοῦ, 'δι' οὗ'· λέγει δέ, ὅτι, ὡσπερ ἐκείνου
20 πεσόντος, τουτέστι τοῦ Ἀδάμ, καὶ οἱ μὴ φαγόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, γεγόνασιν ἐξ ἐκείνου πάντες θνητοί, οὕτω καὶ ἀναστάντος Χριστοῦ καὶ ἐγερθέντος, πᾶν τὸ σῶμα τῆς ἀθανασίας μετέλαβεν.

Στίχ. 13. «Ἄχρι γὰρ νόμου ἀμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ».

25 Τὸ «ἄχρι νόμου», ἀντὶ τοῦ, 'ἕως τῶν τῆς ἐπιδημίας και-

δική μας κακία, τὴν ὁποία ἀνέπτυξε προηγουμένως. Καὶ φαίνεται βέβαια ὅτι εἶναι ἓνα αὐτὸ πού ἀνέφερε, ἀλλ' ὅμως εἶναι πολὺ περισσότερα. Πρῶτον, ὅτι πέθανε· δεύτερον, ὅτι πέθανε γιὰ χάρη τῶν ἁμαρτωλῶν· τρίτον, ὅτι μᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸν Θεό, ὅτι μᾶς ἔδωσε τὴ δικαίωση, ὅτι μᾶς κατέστησε ἀθάνατους, ὅτι μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ γίνομε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονόμοι του.

Στίχ. 11. «Καὶ ὄχι μόνο θὰ σωθοῦμε, ἀλλὰ καὶ καυχόμαστε γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς, πού ἐκδηλώθηκε μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου τώρα λάβαμε τὴ συμφιλίωσή μας μὲ τὸν Θεό».

Δὲν σωθήκαμε, λέγει, μόνο, ἀλλὰ καὶ καυχόμαστε, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, γιὰ τὸ ὁποῖο νομίζει κανεὶς ὅτι ντρπόμαστε. Γιατὶ τὸ νὰ σωθεῖ κάποιος πού ζοῦσε μέσα σὲ ὑπερβολικὴ κακία ἀποτελεῖ μέγιστη ἀπόδειξη τῆς πάρα πολὺ μεγάλης ἀγάπης ἐκείνου πού τὸν σώζει. Καὶ δὲν ἔσωσε τοὺς ἀνθρώπους μὲ κάποιον ἄλλον, ἀλλὰ μὲ τὸν ἴδιο τὸν μονογενῆ Υἱό του.

Στίχ. 12. «Γι' αὐτό, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθε στὸν κόσμον μέσω ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴν ἁμαρτία εἰσῆλθε ὁ θάνατος καὶ ἔτσι μεταδόθηκε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».

Τὰ λόγια αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐπιβεβαίωση καὶ πάλι τῆς δικαίωσης πού λάβαμε, καὶ γίνεται αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἀντίθετο τοῦ πράγματος.

«Γιατὶ μέσω αὐτοῦ ἁμάρτησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι».

Τὸ «ἐφ' ᾧ» λέχθηκε ἀντὶ τοῦ «δι' οὗ»· λέγει λοιπὸν ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, δηλαδὴ ὁ Ἀδάμ, ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἀρχέγονη κατάστασι καὶ ἐξαιτίας ἐκείνου κατέστησαν θνητοὶ ὅλοι γενικῶς οἱ ἄνθρωποι, ἂν καὶ δὲν ἔφαγαν ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ ἀπαγορευμένου δένδρου, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἔγερσή του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μεταδόθηκε ἡ ἀθανασία σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Στίχ. 13. «Γιατὶ μέχρι τότε πού ἴσχυε ὁ νόμος κυριαρχοῦσε ἡ ἁμαρτία στὸν κόσμον».

Τὸ «ἄχρι νόμου» λέχθηκε ἀντὶ τοῦ «μέχρι τοῦ χρόνου τοῦ

ρῶν· τέλος γὰρ νόμου Χριστός, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Λέγει οὖν, ὡς διὰ μὲν τοῦ Ἀδάμ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ἡ ἁμαρτία, ἔμεινε δὲ μέχρι τῶν καιρῶν τῆς ἐπιδημίας βασιλεύουσα, καταργεῖται δὲ ὑπὸ Χριστοῦ.

5 «Ἄμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου».

Εἰπὼν, πόσον ἐβασίλευσε χρόνον ἡ ἁμαρτία, λέγει καὶ ἐκ ποίου χρόνου εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν· καὶ ποῖος ὁ χρόνος, ἡ ὁ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς, ἧς παραβέβηκεν Ἀδάμ, ἦν καὶ νόμον ἡ θεία προσαγορεύει Γραφή· Φησὶν οὖν ὡς διὰ τῆς ἐντο-
10 λῆς χώραν ἔσχεν ἡ ἁμαρτία. Ἐπάτησε γὰρ δι' αὐτῆς τὸν Ἀδάμ ὁ ὄφις.

Στίχ. 14. «Ἄλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι Μωϋσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ».

15 Ἐμμένει τῷ διηγήματι περὶ τοῦ χρόνου λέγων τῆς ἁμαρτίας, καὶ πολλάκις περὶ αὐτοῦ ἡμῖν διαλέγεται, ἵνα, μαθόντες ἀκριβῶς τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας, δοξάζωμεν τὸν καταργήσαντα αὐτὴν διὰ τῆς ἰδίας σαρκός· κατήργησε δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί.

20 «Ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος».

Τοῦ μέλλοντος μὲν, τουτέστι Χριστοῦ. Λέγει δέ, ὅτι, ὡσπερ ἐκεῖνος τοῖς ἐξ αὐτοῦ, καίτοι γε μὴ φαγοῦσιν ἀπὸ τοῦ ξύλου, γέγονεν αἷτιος θανάτου, τοῦ διὰ τὴν βρωσὶν εἰσαχθέντος, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς ἐξ αὐτοῦ οὐ δικαιοπραγήσασι γέγονε
25 πρόξενος δικαιοσύνης, ἦν διὰ τοῦ σταυροῦ πᾶσιν ἡμῖν ἐχαρίσατο.

Στίχ. 15. «Ἄλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον,

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,21. 45.

έρχομῶ τοῦ Χριστοῦ· γιατί «τέλος τοῦ νόμου εἶναι ὁ Χριστός», σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ. Λέγει λοιπὸν, ὅπως μέσω τοῦ Ἀδάμ εἰσῆλθε ἡ ἁμαρτία στὸν κόσμον καὶ ἔμεινε στὸν κόσμον μέχρι τοὺς χρόνους τοῦ ἔρχομῶ τοῦ Χριστοῦ, κυριαρχώντας μέσα σ' αὐτόν, ἔτσι καὶ ἡ κατάργησή της ἔγινε ἀπὸ τὸν Χριστό.

«Ἡ ἁμαρτία ὅμως δὲν λογαριάζεται ἂν δὲν ὑπάρχει νόμος».

Ἀφοῦ εἶπε πόσο χρόνο βασιλεύσε ἡ ἁμαρτία στὸν κόσμον, λέγει καὶ ἀπὸ πότε εἰσῆλθε ἡ ἁμαρτία στὸν κόσμον. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ χρόνος τῆς εἰσόδου τῆς ἁμαρτίας στὸν κόσμον; Εἶναι ἡ στιγμή τῆς παράβασης τῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποία παρέβηκε ὁ Ἀδάμ καὶ τὴν ὁποία ἡ θεία Γραφή ὀνομάζει καὶ νόμο. Λέγει λοιπὸν ὅτι μὲ τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς ἔλαβε ἀρχὴ ἡ ἁμαρτία. Γιατὶ ἐξαπάτησε μὲ αὐτὴν τὸ φίδι τὸν Ἀδάμ.

Στίχ. 14. «Καὶ κυριάρχησε ὁ θάνατος ἀπὸ τὸν Ἀδάμ μέχρι τὸν Μωϋσῆ, καὶ σ' ἐκείνους πού δὲν ἁμάρτησαν κατὰ τρόπο ὅμοιο πού κυριάρχησε στὸν Ἀδάμ»!

Ἐπιμένει στὴν περιγραφή τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖο εἰσῆλθε ἡ ἁμαρτία στὸν κόσμον καὶ πολλές φορές μᾶς ὀμιλεῖ γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὥστε, ἀφοῦ πληροφορηθοῦμε μὲ ἀκρίβεια τὴ δύναμη τῆς ἁμαρτίας, νὰ δοξάζομε αὐτόν πού τὴν κατάργησε μὲ τὴ δική του σάρκα· γιατί πράγματι τὴν κατάργησε μὲ τὴ σάρκα του.

«Ὁ ὁποῖος εἶναι τύπος τοῦ μελλοντικοῦ Ἀδάμ».

«Τοῦ μελλοντικοῦ», δηλαδή τοῦ Χριστοῦ. Λέγει λοιπὸν ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἀδάμ ἔγινε αἴτιος τοῦ θανάτου ὄλων ἐκείνων πού κατάγονται ἀπὸ αὐτόν, ἂν καὶ δὲν ἔφαγαν ἀπὸ τοὺς καρπούς τοῦ ἀπαγορευμένου δένδρου, τοῦ θανάτου πού εἰσῆλθε στὸν κόσμον ἐξαιτίας τῆς φαγῆς τοῦ καρποῦ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς σ' ὄλους αὐτούς, πού κατάγονται ἀπὸ αὐτόν καὶ δὲν ἄσκησαν τὴν ἀρετὴ, ἔγινε αἰτία δικαιοσύνης, τὴν ὁποία χάρισε σ' ὄλους ἐμᾶς μὲ τὸν σταυρικό του θάνατο.

Στίχ. 15. «Ἄλλ' ὅμως τὰ ἀποτελέσματα τῆς χάριτος πού δόθηκε στὸν κόσμον μὲ τὸν Χριστό δὲν εἶναι ὅπως τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραβάσεως. Γιατί, ἐὰν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι πέθαναν

πολλῶ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεά, ἐν χάριτι τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσει-
σεν».

Εἰ ἁμαρτία, φησί, τοσοῦτον ἴσχυσεν, καὶ ἁμαρτία ἀνθρώ-
5 που ἐνός, πῶς οὐχὶ μᾶλλον περισσεύσει μειζόνως χάρις Θεοῦ;
Καὶ χάρις, καὶ οὐ Πατρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ Υἱοῦ. Πολλῶ γὰρ
τοῦτο εὐλογώτερον.

Στίχ. 16. «Καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνός ἁμαρτήσαντος τὸ δῶρημα·
τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἐνός εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολ-
10 λῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα».

Δείξας ὅτι εὐλογον, δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἀναγκαῖον. Ὁ δὲ λέ-
γει τοιοῦτόν ἐστιν· Τὸν μὲν θάνατον καὶ τὸ κατάκριμα μία ἴσχυ-
σεν ἁμαρτία εἰσενεγκεῖν, ἡ δὲ χάρις οὐ τὴν μίαν ἐκείνην ἀνεῖλεν
ἁμαρτίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς δι' ἐκείνην ἐπελθούσας. Ἴνα γὰρ
15 μὴ τὸ ὡς οὕτως ἀκούων, ὅμοιον νομίσης τῷ κατακρίματι τὸ
χάρισμα, μηδὲ πάλιν τὸν Ἀδάμ, ἀκούων ἐκείνην ἀνηρῆσθαι μό-
νον τὴν ἁμαρτίαν νομίσης ἦν ἐκεῖνος εἰσήνεγκεν, ἀλλὰ καὶ πά-
σας τὰς λοιπὰς, διδάσκει λέγων· «τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν
παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα».

20 Στίχ. 17–18. «Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνός παραπτώματι ὁ θάνα-
τος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἐνός, πολλῶ μᾶλλον οἱ περισσεῖαν τῆς
χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ

2. Ὁ Ἀδάμ λόγῳ τῆς παραβάσεώς του ἔγινε θνητός· κατὰ φυσικὴ ἀκολου-

ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, πολὺ περισσότερο ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ, πού παρέχεται στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ χάρις τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλεόνασε στοὺς πολλούς».

Ἐάν, λέγει, ἡ ἁμαρτία εἶχε τόση μεγάλη δύναμις, καὶ μάλιστα ἡ ἁμαρτία ἐνὸς ἀνθρώπου, πῶς δὲν θὰ περισσεύσει πολὺ περισσότερο ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἡ ὁποία χάρις δὲν εἶναι χάρις μόνο τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Υἱοῦ. Πράγματι αὐτὸ εἶναι πολὺ πιὸ εὐλογο.

Στίχ. 16. «Καὶ δὲν συνέβηκε σχετικὰ μὲ τὴ δωρεὰ ἐκεῖνο πού συνέβηκε μὲ τὸν ἕνα πού ἁμάρτησε. Γιατὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν παράβασις τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἦταν καταδικαστικὴ γι' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του², ἐνῶ ἡ χαριστικὴ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποία ἀπαλλάχθηκαν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πλῆθος ἁμαρτιῶν, χάρισε τὴ δικαίωσις».

Ἄφου ἔδειξε ὅτι ἦταν φυσικὸ νὰ πλεονάσει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, δείχνει τώρα ὅτι αὐτὸ ἦταν καὶ ἀναγκαῖο. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Τὸ θάνατο βέβαια καὶ τὴν καταδίκη ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου γένους κατόρθωσε νὰ τὴν εἰσαγάγει στὸν κόσμον μία μόνον ἁμαρτία, ἡ χάρις ὅμως τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξάλειψε μόνον ἐκείνη τὴ μία ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἁμαρτίες πού ἐπακολούθησαν ἐξαιτίας ἐκείνης. Γιὰ νὰ μὴ νομίσεις δηλαδὴ, ἀκούοντας ὅλα αὐτὰ, ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅμοιο πρᾶγμα μὲ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκόμη γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Χριστός, μόνον ἐκείνη τὴν ἁμαρτία κατάργησε, τὴν ὁποία διέπραξε ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς Ἀδάμ, ἀλλ' ὅτι κατάργησε καὶ ὅλες τὶς μετὰ ἀπὸ ἐκείνη διαπραχθεῖσες, τὸ διδάσκει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λέγοντας: «ἡ χαριστικὴ ὅμως ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποία ἀπαλλάχθηκαν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πλῆθος ἁμαρτιῶν, χάρισε στοὺς ἀνθρώπους τὴ δικαίωσις».

Στίχ. 17-18. «Γιατί, ἐάν μὲ τὸ παράπτωμα τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ὁ θάνατος κυριάρχησε μέσω τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, πολὺ περισσότερο ἐκεῖνοι πού λαμβάνουν τὴν ἀφθονία τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης θὰ γίνουν μέτοχοι αἰώνιας ζωῆς καὶ θία θνητοὶ ἐπρόκειτο νὰ γεννῶνται καὶ οἱ ἀπόγονοὶ του.

βασιλεύουσι διὰ τοῦ ἐνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἔρα οὖν ὡς δι' ἐνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἐνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς».

5 Ἀποφηνάμενος, ὅτι οὐ τοσοῦτον ὠφέλησε μόνον Χριστός, ὅσον ἐβλαψεν ὁ Ἀδάμ, ἀλλὰ πολλῶ πλεον καὶ μείζονα, ἀναγκαίως τοῦ λόγου ἐπάγει τὴν κατασκευὴν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Τί τὸν θάνατον ὥπλισε; Τὸ φάγειν ἀπὸ τοῦ ξύλου μόνον τὸν ἓνα ἄνθρωπον. Εἰ οὖν ὁ θάνατος τοσαύτην ἔλαβεν ἰσχὺν ἐξ
10 ἐνὸς παραπτώματος, ὅταν εὐρεθῶσί τινες πολλῶ μείζονα τῆς ἁμαρτίας ἐκείνης λαβόντες χάριν καὶ δικαιοσύνην, πῶς δυνήσονται εἶναι λοιπὸν ὑπεύθυνοι τῷ θανάτῳ; Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, 'χάριν', ἀλλὰ «περισσεῖαν χάριτος». Οὐ γὰρ ὅσον ἐχρήζομεν εἰς τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν, τοσοῦτον ἐλάβομεν μό-
15 νον ἐκ τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλεον· καὶ γὰρ καὶ κολάσεως ἀπηλλάγημεν, καὶ κακίαν ἀπεδυσάμεθα πᾶσαν, καὶ ἀναγεννήθημεν ἄνωθεν, καὶ ἀνέστημεν, τοῦ παλαιοῦ ταφέντος ἀνθρώπου, καὶ ἐλυτρώθημεν καὶ ὑγιάσθημεν, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἀνήχθημεν, καὶ ἐδικαιώθημεν, καὶ ἐγενόμεθα ἀδελφοὶ τοῦ Μο-
20 νογενοῦς, καὶ συγκληρονόμοι, καὶ συμμετοχοὶ αὐτοῦ κατέστημεν· καὶ σὰρξ αὐτοῦ ἐσμεν, καὶ ὡσπερ σῶμα κεφαλῆ, οὕτως ἠνώμεθα τῷ Χριστῷ. Καὶ ταῦτα πάντα «περισσεῖαν χάριτος» ἐκάλεσεν ὁ Παῦλος, δεικνὺς ὅτι οὐ φάρμακον μόνον ἐλάβομεν ἀντίρροπον τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ ἰατροίαν καὶ εὐμορφίαν
25 καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν καὶ εὐδοξίαν πολὺ τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνοντα φύσιν. Διὰ τί ποτὲ «εἰς πάντας ἀνθρώπους», ποτὲ δὲ «οἱ πολλοί»; Ἐπειδὴ ὁ μὲν κοινὸς θάνατος κατὰ πᾶν ἐκράτησεν, ὁ

θά βασιλεύσουν μέσω του ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπομένως, ὅπως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἦταν ἡ καταδίκη σὲ θάνατο ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ μὲ τὴ μία δίκαια ἐπανορθωτικὴ πράξη τοῦ Χριστοῦ χαρίσθηκε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δικαίωση καὶ ζωὴ αἰώνια».

Ἄφου ἀπέδειξε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ὀφέλησε μόνο τόσο, ὅσο ἔβλαψε ὁ Ἀδάμ, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο καὶ σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμό, κατ' ἀνάγκη προσθέτει τὴν ἐπιβεβαίωση αὐτῶν πού εἶπε. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ποιὸ ἦταν ἐκεῖνο πού ὅπλισε τὸν θάνατο; Τὸ ὅτι μόνο ἓνας ἄνθρωπος ἔφαγε ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ ἀπαγορευμένου δένδρου. Ἐὰν λοιπὸν ὁ θάνατος ἔλαβε τόση δύναμη ἀπὸ ἓνα μόνο παράπτωμα, ὅταν συμβεῖ ὀρισμένοι ἄνθρωποι νὰ λάβουν πολὺ πιὸ μεγάλη, ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἐκεῖνη, χάρη καὶ δικαίωση, πῶς εἶναι δυνατόν στὸ ἐξῆς νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ θανάτου καὶ ὑπόλογοι αὐτοῦ; Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ δὲν εἶπε ἀπλῶς 'χάρη', ἀλλὰ «ἀφθονία χάριτος». Γιατὶ δὲν ἐλάβαμε τόσο μόνον ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅσο χρειαζόμαστε γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερη; πράγματι καὶ ἀπαλλαχθήκαμε ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση, καὶ ἀποβάλαμε κάθε κακία, καὶ λάβαμε τὴν οὐράνια πνευματικὴ ἀναγέννηση, καὶ ἀναστηθήκαμε, ἀφ' οὗ θάφτηκε ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, καὶ λάβαμε τὴν ἀπολύτρωση καὶ τὸν ἁγιασμό, καὶ ἀποκτήσαμε τὸ δικαίωμα τῆς υἰοθεσίας, καὶ τὴ δικαίωση λάβαμε, καὶ γίναμε ἀφελφοὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ γίναμε συγκληρονόμοι καὶ συμμετοχοὶ τῆς οὐράνιας βασιλείας του. Καὶ εἴμαστε σάρκα αὐτοῦ, καὶ ὅπως τὸ σῶμα εἶναι ἐνωμένο μὲ τὸ κεφάλι, ἔτσι εἴμαστε ἐνωμένοι μὲ τὸν Χριστό. Καὶ ὅλα αὐτὰ ὁ Παῦλος τὰ ὀνόμασε «περίσσεια χάριτος», γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν λάβαμε φάρμακο ἰσοδύναμο μόνο μὲ ὅλο τὸ παράπτωμα, ἀλλὰ καὶ θεραπεία καὶ ὠραιότητα καὶ τιμὴ καὶ δόξα καὶ ὑπόληψη, πού ὑπερβαίνουν ὅλα αὐτὰ κατὰ πολὺ τὴ δική μας φύση. Καὶ γιατί ἄλλοτε λέγει «σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους» καὶ ἄλλοτε «οἱ πολλοί»; Ἐπειδὴ ὁ κοινὸς θάνατος κυριάρχησε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ ὁ κατὰ προαίρεση σὲ πολλούς.

δὲ κατὰ προαίρεσιν εἰς πολλούς. Ἀμφοτέροις ἀντέθηκε τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ γενομένην ἀναλογία.

Στίχ. 19. «Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί».

5 Πάλιν τῷ προτέρῳ κέχρηται λογισμῷ, ἐπισφίγγων αὐτὸν τῇ ἐπαναλήψει.

«Ὅτῳ καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς δίκαιοι κατασταθῆσονται οἱ πολλοί».

Πάλιν ἐπαγωνίζεται ἐπεξερχόμενος ταῖς κατασκευαῖς. 10 Ταῦτα δὲ πάντα, φησὶν, διὰ τὸ λέγειν Ἰουδαίους, μὴ δύνασθαι τὸν Χριστοῦ θάνατον δικαιοῦσαι τὴν οἰκουμένην. Τὸ δέ, «ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν πολλοί», ἀντὶ τοῦ, ὑπεύθυνοι τῷ διὰ τὴν ἁμαρτίαν θανάτῳ, λέγει.

Στίχ. 20. «Νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παρά- 15 πτωμα».

Λείζας ἀπὸ μὲν τοῦ Ἀδὰμ καταδικασθεῖσαν τὴν οἰκουμένην, ἀπὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ δικαιοθεῖσαν καὶ σωθεῖσαν ἐκ τῆς καταδίκης, εὐκαίρως καὶ περὶ τοῦ νόμου ζητεῖ τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ὑποτεμνόμενος. Λέγει οὖν ὡς οὐ μόνον οὐκ ὠφέλησεν 20 οὐδέν, ἀλλὰ καὶ ἠϋξήθη τὸ νόσημα παρεισελθόντος αὐτοῦ· τὸ δέ, «ἵνα πλεονάσῃ», οὐκ αἰτιολόγον ἐστίν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως εἰλημμένον. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἐδόθη ὁ νόμος, ἵνα πλεονάσῃ ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' ἐδόθη μὲν, ὥστε μειῶσαι τὸ παράπτωμα, ἐξέβη δὲ εἰς τὸναντίον, οὐ παρὰ τὴν τοῦ νόμου φύσιν, ἀλλὰ 25 παρὰ τὴν τῶν δεξαμένων ραθυμίαν. «Παρεισῆλθε» δέ, εἶπεν, καὶ οὐκ, 'εἰσῆλθεν', δεικνὺς πρόσκαιρον αὐτοῦ τὴν χρείαν, καὶ οὐ κυρίως προηγουμένην.

«Ὁὗ δὲ ἐπλεονάσεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις»

3. Ὁ Κύριος σ' ὅλο τὸν ἐπίγειο βίον τοῦ ἐπέδειξε ἀπόλυτη ὑπακοή στὸ θέλημα τοῦ Πατέρα του, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησή του καὶ δλοκληρῶνεται μὲ τὸν ἐκούσιο σταυρικό θάνατό του. Ὁ Θεὸς Πατὴρ ὁμοῦς ἀνασταίνοντας αὐτόν,

Ἐναντι αὐτῶν τῶν δύο περιπτώσεων ἀντιπαρέθεσε τὴν ἰσοδύναμη δικαίωση πού ἐγινε μὲ τὸν Χριστό.

Στίχ. 19. «Γιατί, ὅπως μὲ τὴν παρακοὴ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ἐγίναν ἁμαρτωλοὶ».

Πάλι χρησιμοποιοεῖ τὸν προηγούμενο συλλογισμό, καθιστώντας αὐτὸν περισσότερο ἰσχυρὸ μὲ τὴν ἐπανάληψη.

«Ἔτσι καὶ μὲ τὴν ὑπακοὴ τοῦ ἑνὸς³ θὰ λάβουν δικαίωση οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι».

Συνεχίζει καὶ πάλι τὴν προσπάθειά του πρὸς ὀλοκλήρωση τῶν ἐπιβεβαιώσεων. Ὅλα αὐτά, λέγει, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουν, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ δὲν μπόρεσε νὰ δώσει δικαίωση σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Τὸ «ἁμαρτωλοὶ ἐγίναν οἱ πολλοὶ» τὸ εἶπε ἀντὶ τοῦ 'περιῆλθαν στὴν κυριαρχία τοῦ θανάτου ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας'.

Στίχ. 20. «Ὁ νόμος παρεμβλήθηκε προσωρινά, γιὰ νὰ πλεονάσει ἡ ἁμαρτία πού ἔκαμε τὴν ἀρχὴ τῆς μὲ τὸν Ἀδάμ».

Ἄφου ἔδειξε ὅτι ἐξαιτίας τοῦ Ἀδάμ καταδικάσθηκε σὲ θάνατο ὅλη ἡ οἰκουμένη, καὶ μὲ τὸν Χριστὸ πέτυχε τὴ δικαίωσή της καὶ σώθηκε ἀπὸ τὴν καταδίκη σὲ θάνατο, τελείως ἐπίκαιρα ὁμιλεῖ καὶ γιὰ τὸ νόμο, καταργώντας τὴν ἀντίληψη γι' αὐτόν. Λέγει λοιπὸν ὅτι ὁ νόμος ὄχι μόνον δὲν ὠφέλησε σὲ τίποτε, ἀλλὰ καὶ αὐξήθηκε ἡ ἀσθένεια μὲ τὴν παρεμβολὴ τοῦ νόμου. Τὸ «γιὰ νὰ πλεονάσει» λέχθηκε μὲ σκοπὸ αἰτιολογικό, ἀλλὰ τὸ λαμβάνει ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα πού εἶχε ὁ νόμος. Γιατὶ δὲν δόθηκε γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ὁ νόμος, γιὰ νὰ πλεονάσει δηλαδὴ ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ δόθηκε, ὥστε νὰ ἐλαττώσει τὴν ἁμαρτία καὶ τὶς παραβάσεις, ἔφθασε ὅμως σὲ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, ὄχι ἐξαιτίας τῆς φύσεως τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς ραθυμίας αὐτῶν πού τὸν ἔλαβαν. Εἶπε ὅτι «παρεμβλήθηκε προσωρινά» καὶ ὄχι 'εἰσηλθε', γιὰ νὰ δείξει ὅτι χρειάζόταν προσωρινά, καὶ δὲν εἶναι συνεχῆς καὶ γενικὴ ἡ ἰσχὺς του.

«Ὅπου ὅμως πολλαπλασιάσθηκε ἡ ἁμαρτία, ἐκεῖ δόθηκε

(στίχ. 21) ἵνα, ὡσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω καὶ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν».

Οὐ γὰρ κολάσεως ἀπήλλαξε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μυρία ἃ
5 προείπομεν δέδωκεν ἡμῖν ἀγαθὰ· πῶς δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρ-
τία; Μυρίας δέδωκεν ὁ νόμος ἐντολάς, βουλόμενος πανταχόθεν
στηρίσαι τὸν ἄνθρωπον. Πασῶν δὲ παραβαινομένων, εἰκότως
πλείων ἡ ἁμαρτία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

10 Στίχ. 1-2. «Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμένω τῇ ἁμαρτία, ἵνα ἡ
χάρις πλεονάσῃ; Μὴ γένοιτο· οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτία,
πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;».

Εἰς τὸ προειρημένον πάλιν ἐπανακάμπτει λόγον· ὁ δὲ νοῦς
οὗτος· Διασύροντές τινες τὸν Ἀπόστολον, ἔλεγον· Ἐπειδὴ μέγα
15 ἡμάρτομεν, μὴ ἀποστῶμεν ἁμαρτάνοντες, ἵνα πλείων ἡ χάρις
δοθῇ· ἀναιρεῖ δὲ τοῦτο, πρῶτον μὲν τῇ ἀπαγορεύσει, λέγων, μὴ
γέγοιτο, ὡσπερ ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων κακῶν εἴωθε τίθε-
σθαι. Ἐπειτα καὶ ἀναντιρρήτῳ λογισμῷ· «οἵτινες», φησίν,
«ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτία, πῶς ζήσομεν ἐν αὐτῇ;». Ὁ δὲ λέγει
20 τοιοῦτόν ἐστι· Νεκροὶ γεγόναμεν τῇ ἁμαρτία, πιστεύσαντες καὶ
φωτισθέντες· τὸ δὲ «νεκροί», ὥστε μὴ ὑπακούειν αὐτῇ λοιπόν.

Στίχ. 3-5. «Ἡ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χρι-
στὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφη-

μὲ πάρα πολὺ μεγάλη ἀφθονία ἢ χάρη⁴, (στίχ. 21) ὥστε, ὅπως ἡ ἁμαρτία κυριάρχησε στὸν κόσμον μέσω τοῦ θανάτου, ἔτσι καὶ ἡ χάρη νὰ βασιλεύσει μὲ τὴ δικαίωση ποὺ δόθηκε κατὰ χάρη, καὶ ἡ ὁποία δικαίωση χαρίζει τὴν αἰώνια ζωὴ μὲ τὸν Κύριό μας τὸν Ἰησοῦ Χριστό».

Δὲν μᾶς ἀπάλλαξε δηλαδὴ μόνο ἀπὸ τὴν τιμωρία τοῦ θανάτου, ἀλλὰ μᾶς χάρισε καὶ τὰ ἀμέτρητα ἀγαθὰ ποὺ προαναφέραμε. Μὲ ποιὸν τρόπο ὁμως πλεόνασε ἡ ἁμαρτία; Ὁ νόμος ἔδωσε ἀμέτρητες ἐντολές, ἐπειδὴ ἤθελε ἀπὸ παντοῦ νὰ προφυλάξει τὸν ἄνθρωπο. Ἐπειδὴ ὁμως παραβαίνονταν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐντολές, φυσικὸ ἦταν νὰ πλεονάσει ἡ ἁμαρτία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Στίχ. 1–2. «Τί θὰ ποῦμε λοιπὸν; Θὰ ἐπιμείνομε νὰ πράττομε τὴν ἁμαρτία γιὰ νὰ μᾶς δοθεῖ ὑπεράφθονη ἢ χάρη; Εἶθε νὰ μὴ σκεφθεῖ κανεὶς κάτι τέτοιο. Ἐμεῖς ποὺ πεθάναμε γιὰ τὴν ἁμαρτία ἐξαιτίας τῆς χάριτος ποὺ μᾶς δόθηκε, πῶς θὰ ζήσομε πλέον μέσα σ' αὐτήν;».

Πάλι ἐπιστρέφει σ' αὐτὸ ποὺ εἶπε προηγουμένως. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Δυσφημώντας ὀρισμένοι τὸν Ἀπόστολο ἔλεγαν: Ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ποὺ διαπράξαμε εἶναι πολὺ μεγάλη, ἂς μὴ παῦσομε νὰ ἁμαρτάνομε, γιὰ νὰ μᾶς δοθεῖ περισσότερη χάρη. Ἄναιρεῖ λοιπὸν αὐτὴ τὴ δυσφήμιση, πρῶτα μὲ τὴν ἀπαγόρευση, λέγοντας «μὴ γένοιτο», πρᾶγμα ποὺ συνηθίζεται νὰ λέγεται γιὰ τὰ ἀναγνωρισμένα κακά. Ἐπειτα μὲ τὸν συλλογισμό ποὺ δὲν ἐπιδέχεται καμμιά ἀντίρρηση, λέγοντας: «εἴμαστε νεκροὶ ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία, πῶς θὰ ζήσομε μέσα σ' αὐτήν;». Τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ εἶναι τὸ ἐξῆς: Γίναμε νεκροὶ ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία, ἐπειδὴ πιστέψαμε στὸν Κύριο καὶ βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομά του. Τὸ 'νεκροὶ' σημαίνει ὅτι δὲν ὑπακούομε πλέον στὰ προστάγματα τῆς ἁμαρτίας.

Στίχ. 3–5. «Ἡ δὲν γνωρίζετε ὅτι ὅσοι βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γίναμε μὲ τὸ βάπτισμα μέτοχοι τοῦ

μεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα, ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα».

Ἐπειδὴ ἀσαφὲς ἦν τὸ εἰρημένον, ἐπεξηγεῖται ἡμῖν αὐτό. Τί οὖν ἐστίν, «εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν»; Ἐἰς τὸ καὶ αὐτοὶ ἀποθανεῖν ὡσπερ ἐκεῖνος. Σταυρὸς γάρ ἐστι τὸ βάπτισμα· ὅπερ οὖν ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ τάφος, τοῦτο ἡμῖν γέγονε τὸ βάπτισμα, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν. Αὐτὸς μὲν γὰρ σαρκὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, ἡμεῖς δὲ ἁμαρτία ἀμφότερα. Διὰ τοῦτο οὐδὲ 'σύμφυτοι γεγόναμεν τοῦ θανάτου', εἶπεν, ἀλλὰ «τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου»· θάνατος μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου· ἀλλ' ὁ μὲν σαρκός, ὁ τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ ἁμαρτίας, ὁ ἡμέτερος.

Στίχ. 6. «Ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη».

Οὐκ εἶπεν, 'ἐσταύρωται', ἀλλά, «συνεσταυρωται», ἐγγυὸς φέρων τὸ βάπτισμα τοῦ θανάτου.

«Ἴνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας».

«Σῶμα ἁμαρτίας» τὴν πονηρίαν πᾶσαν καλεῖ ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπον παλαιὸν λέγει τὴν ὀλόκληρον κακίαν, οὕτω καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, τὴν ἀπὸ διαφορῶν μερῶν πονηρίας συγκειμένην κακίαν.

«Τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτία. (Στίχ. 7) Ὁ γὰρ

σταυρικού θανάτου του; Ταφήκαμε λοιπόν και ἑμεῖς μαζί με αὐτὸν μέσω τοῦ βαπτίσματός μας στὸ ὄνομά του καὶ γίναμε μέτοχοι τοῦ θανάτου του, ὥστε, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μετὰ τὴν ἔνδοξη δύναμη τοῦ Πατέρα του, ἔτσι καὶ ἑμεῖς ν' ἀναγεννηθοῦμε καὶ νὰ ζήσουμε μιὰ νέα ζωὴ. Γιατί, ἐὰν μετὰ τὸ βάπτισμα, ποὺ εἶναι ὁμοίωμα τοῦ θανάτου του, γίναμε συμμέτοχοι τοῦ θανάτου του, κατὰ φυσικὸ ἐπακόλουθο θὰ γίνουμε συμμέτοχοι καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ».

Ἐπειδὴ ἦταν βέβαιο αὐτὸ ποὺ εἶπε, μᾶς τὸ ἐπεξεγεῖ μετὰ τὰ ὅσα μᾶς λέγει. Τί σημαίνει «στὸ θάνατο αὐτοῦ βαπτισθήκαμε»; Ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα πεθάναμε, ὅπως ἀκριβῶς πέθανε ὁ Χριστός. Γιατί τὸ βάπτισμα ἐπέχει θέση σταυροῦ· καὶ αὐτὸ ποὺ ἦταν λοιπὸν ὁ σταυρὸς καὶ ὁ τάφος γιὰ τὸν Χριστό, αὐτὸ ἐγίνε καὶ γιὰ μᾶς τὸ βάπτισμα, ἂν καὶ δὲν συνέβηκε ὡς πρὸς τὸν ἴδιο τρόπο καὶ σκοπὸ. Γιατί στὸν Χριστὸ ὁ θάνατος καὶ ἡ ταφὴ συνέβηκαν στὴ σάρκα, ἐνῶ ἑμεῖς πεθάναμε καὶ ταφήκαμε ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία μας. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε ὅτι ἔχομε γίνε συμμέτοχοι τοῦ θανάτου του, ἀλλ' ὅτι «γίναμε συμμέτοχοι σ' αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου του», δηλαδή δὲν εἶναι τοῦ ἴδιου ὑποκειμένου· ὁ θάνατος τῆς σάρκας εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ὁ θάνατος ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἁμαρτία εἶναι ὁ δικὸς μας ὁ θάνατος.

Στίχ. 6. «Γιατί ὁ παλαιὸς ἑαυτὸς μας σταυρώθηκε μαζί με τὸν Χριστό».

Δὲν εἶπε ἀπλῶς 'σταυρώθηκε', ἀλλὰ «σταυρώθηκε μαζί με τὸν Χριστό», φέροντας πάρα πολὺ κοντὰ στὸν θάνατο τοῦ Χριστοῦ τὸ βάπτισμά μας.

«Γιὰ νὰ καταστραφεῖ τὸ στοιχεῖο ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, βάσει τοῦ ὁποῖου ἁμαρτάνομε».

«Σῶμα ἁμαρτίας» ὀνομάζει γενικὰ ὅλη τὴν κακία. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς «παλαιὸν ἄνθρωπο» ὀνομάζει ὁλόκληρη τὴν κακία, ἔτσι καὶ σῶμα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζει τὴν κακία, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες ἐπὶ μέρους πονηρίες.

«Ὡστε νὰ μὴ εἴμαστε πλέον δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας. (Στίχ. 7)

ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας».

Ταύτη, φησίν, αὐτὸ εἶναι βούλομαι νεκρὸν, οὐχ ὥστε ἀφανισθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, ἀλλ' ὥστε μὴ ἁμαρτάνειν. Ὅτι, ὥσπερ ὁ ἀποθανὼν ἀπήλλακται τοῦ ἁμαρτάνειν, νεκρὸς κείμε-
5 νος, οὕτω καὶ τὸν ἀναβάντα ἄγει ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος. Ἐπειδὴ ἅπαξ ἀπέθανεν ἐκεῖ, νεκρὸν δεῖ μένειν διὰ παντὸς τῇ ἁμαρτίᾳ.

Στίχ. 8–9. «Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσωμεν αὐτῷ, εἰδότες ὅτι Χριστός, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει».

10 Τὸν στέφανον ἐπάγει ταχέως τῶν ἀγώνων· μέγιστον δὲ καὶ πρὸ τοῦ στεφάνου ἡμῖν ἀγαθὸν γίνεται, τὸ κοινωνῆσαι τῷ Δεσπότῃ.

«Θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. (Στίχ. 10) Ὁ γὰρ ἀπέθανεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ».

15 Τουτέστιν, οὐδὲ ἐκείνω ὑπεύθυνος ἦν τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν ἡμετέραν ἀπέθανεν, ἵνα αὐτὴν ἀνέλῃ, καὶ ἐκκόψῃ τὰ νεῦρα αὐτῆς καὶ τὴν δύναμιν ἅπασαν.

«Ὁ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ».

Τουτέστιν ἀκαταλύτως, ὥστε μηκέτι κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ
20 θανάτου· εἰ γὰρ καὶ τὸν πρότερον θάνατον οὐχ ὑπεύθυνος ὢν ἀπέθανεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑτέρων ἁμαρτίαν, πολὺ μᾶλλον νῦν οὐκ ἀποθανεῖται καταλύσας αὐτήν.

Στίχ. 11–12. «Οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθαι ἑαυτοὺς εἶναι,

Γιατί εκείνος που πέθανε, έχει ελευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐνόχληση τῆς ἁμαρτίας».

Λέγει λοιπόν, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ θέλω νὰ εἶναι κανεὶς νεκρὸς, ὄχι νὰ ἐξαφανισθεῖ καὶ νὰ πεθάνει, ἀλλὰ νὰ φθάσει στὸ σημεῖο, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτάνει στὸ ἐξῆς. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος που πέθανε ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ νὰ ἁμαρτάνει, ἐπειδὴ βρίσκεται σὲ νεκρὴ κατάσταση, στὴν ἴδια κατάσταση βρίσκεται καὶ αὐτὸς που ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα τοῦ βαπτίσματος. Ἐπειδὴ πέθανε μιὰ φορά, εἶναι ἀνάγκη συνέχεια νὰ παραμένει νεκρὸς ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία.

Στίχ. 8–9. «Ἐὰν πεθάναμε, βαπτισθέντες, μαζί με τὸν Χριστό, πιστεύουμε ὅτι καὶ θὰ ζήσομε μαζί του στὴ βασιλεία του, γνωρίζοντας ὅτι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ποτὲ πλέον δὲν πεθαίνει».

Πάρα πολὺ σύντομα προσθέτει καὶ τὸ στεφάνι τῶν ἀγώνων. Ἄλλ' ὅμως μᾶς ἀποβαίνει μέγιστο ἀγαθὸ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπονομὴ τοῦ στεφανιοῦ τὸ νὰ βρισκόμαστε σὲ κοινωνία με τὸν Κύριό μας.

«Ὁ θάνατος δὲν ἔχει πλέον ἐξουσία σ' αὐτόν. (Στίχ. 10) Γιατί τὸν θάνατο που ὑπέστη με σκοπὸ νὰ καταλύσει τὴν ἁμαρτία, τὸν ὑπέστη μιὰ μόνο φορά».

Δηλαδὴ οὔτε καὶ γιὰ ἐκεῖνον τὸν θάνατο που πέθανε ἦταν ὑπεύθυνος, ἀλλὰ πέθανε γιὰ χάρη τῆς δικῆς μας ἁμαρτίας, γιὰ νὰ καταργήσει αὐτήν, καὶ νὰ κόψει τὴν ἰσχύ της καὶ ὅλη γενικὰ τὴ δύναμή της.

«Ἐνῶ τὴ ζωὴ που ἔλαβε με τὴν ἀνάσταση καὶ που ζεῖ τώρα, τὴν ζεῖ γιὰ τὸν Θεό».

Δηλαδὴ χωρὶς φθορά, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ τὸν ἐξουσιάσει ὁ θάνατος. Γιατί, ἐὰν καὶ τὸν προηγούμενο θάνατο τὸν ὑπέστη χωρὶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὑπεύθυνος, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἁμαρτία ἄλλων, πολὺ περισσότερο τώρα δὲν θὰ πεθάνει, ἀφοῦ κατάργησε τὴν ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας.

Στίχ. 11–12. «Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ σεῖς νὰ θεωρεῖτε τοὺς ἑαυτοὺς σας, ὅτι εἰστε νεκροὶ ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία καὶ

νεκρούς μὲν τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἀμαρτία».

Ἐπειδὴ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ζωῆς διελέχθη, ἵνα μὴ τις λέγῃ, Τί οὖν πρὸς ἡμᾶς τὸ εἰρημένον; τὰ τοιαῦτα ἐπάγει λέγων·
5 Εἰ νεκρούς ὄντας ἀνέστησεν, πολλῶ μᾶλλον ζῶντας κατασχεῖν δυνήσεται. Οὐκ εἶπεν, «μὴ τυραννείτω», ὅπερ ἀνάγκη ἦν, ἀλλὰ «μὴ βασιλευέτω», ὅπερ ἐστὶ προαιρέσεως.

«Ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ· (στίχ. 13–14) μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν
10 ὄπλα ἀδικίας τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ. Ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσῃ».

Τὸ σῶμα ἡμῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας εὐχείρωτον ἦν τῇ ἀμαρτίᾳ. Οὕτε γὰρ Πνεῦμα παρῆν τὸ βοηθοῦν, οὔτε βά-
15 πτισμα τὸ νεκρῶσαι δυνάμενον τὴν ἀμαρτίαν. Ἐπειδὴ δὲ Χριστὸς παραγέγονεν, καὶ βάπτισμα ἐλάβομεν, καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ βαπτίσματος, γέγονεν ἡμῖν εὐχειρῆ τὰ παλαιίσματα.

«Οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. (Στίχ. 15) Τί οὖν, ἀμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμεν ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ χάριν;
20 Μὴ γένοιτο!».

Τοῦτο δείκνυσι προσκαίρους ὄντας τοὺς ἀγῶνας.

Στίχ. 16. «Οὐκ οἶδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δού-
λους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοι ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἀμαρτίας εἰς

1. Πρβλ. Γαλ. 2,19. Α' Πέτρ. 2,24.

2. Πρβλ. Ρωμ. 12,1. Λουκᾶ 1,74. Γαλ. 2,20. Ἐβρ. 9,14. Α' Πέτρ. 4,2.

3. Α' Κορ. 9,21. Γαλ. 2,18–19. Ἰω. 8,34. Β' Πέτρ. 8,19.

ζωντανοί για τὸν Θεό, ἀφοῦ μετέχετε στὴ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας¹. Ἄς μὴ βασιλεύει λοιπὸν ἡ ἀμαρτία».

Ἐπειδὴ μίλησε γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ μὴ λέγει κάποιος, Καὶ ποιά σχέση ἔχει αὐτὸ πὸ εἶπε μὲ μᾶς; προσθέτει αὐτὰ τὰ λόγια, λέγοντας: Ἐὰν μᾶς ἀνέστησε ἀπὸ τὸν θάνατο ἐνῶ ἤμαστε νεκροί, πολὺ περισσότερο θὰ μπορέσει νὰ μᾶς κρατήσῃ κοντὰ τοῦ ζωντανούς. Δὲν εἶπε, ἄς μὴ ἀσκεῖ πλέον ἡ ἀμαρτία τὴν τυραννία της², πράγμα πὸ ἦταν ἀνάγκη, ἀλλ' εἶπε «ἄς μὴ βασιλεύει», πράγμα πὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προαίρεση τοῦ ἀνθρώπου.

«Ἄς μὴ βασιλεύει λοιπὸν ἡ ἀμαρτία στὸ θνητὸ σῶμα σας, ὥστε νὰ ὑπακούει σ' αὐτὴν καὶ νὰ ἐνεργεῖτε σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες του, (στίχ. 13–14) οὔτε καὶ νὰ προσφέρετε τὰ μέλη τοῦ σώματός σας στὴν ἀμαρτία, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιεῖ σὰν ὄργανα ἀδικίας, ἀλλὰ προσφέρατε τοὺς ἑαυτοὺς σας στὸν Θεό, σὰν ἄνθρωποι πὸ λάβατε νέα ζωὴ μὲ τὴν ἀνάστασή σας, καὶ ἀφιερῶσατε τὰ μέλη σας στὸν Θεό, γιὰ νὰ εἶναι ὄργανα ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης². Γιατὶ ἡ ἀμαρτία δὲν θὰ σᾶς ἐξουσιάζει πλέον».

Προτοῦ ἔρθῃ ὁ Χριστὸς τὸ σῶμα μας εὐκόλα ἐξουσιαζόταν ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Γιατὶ οὔτε τὸ Πνεῦμα παραβρισκόταν ἐδῶ γιὰ νὰ βοηθάει, οὔτε βάπτισμα ὑπῆρχε πὸ νὰμποροῦσε νὰ νεκρώσῃ τὴν ἀμαρτία. Ὄταν ὁμως ἦρθε ὁ Χριστὸς καὶ ἐλάβαμε τὸ βάπτισμα καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ βαπτίσματος, τότε ἔγιναν πάρα πολὺ εὐκόλα τὰ ἀγωνίσματα ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας.

«Δὲν θὰ σᾶς ἐξουσιάζει, ἐπειδὴ δὲν εἶστε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς χάριτος. (Στίχ. 15) Τί λοιπὸν; Θὰ ἀμαρτήσομε ἐπειδὴ δὲν εἶμαστε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς χάριτος; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη³».

Αὐτὸ δείχνει ὅτι οἱ ἀγῶνες μας εἶναι πρόσκαιροι.

Στίχ. 16. «Δὲν γνωρίζετε, ὅτι σ' ἐκεῖνον πὸ προσφέρετε τοὺς ἑαυτοὺς σας γιὰ νὰ εἶστε δοῦλοι του καὶ νὰ ὑπακούετε σ' αὐτόν, καθίστασθε πλέον δοῦλοι αὐτοῦ στὸν ὁποῖο ὑπακούετε, δηλαδὴ ἡ τῆς ἀμαρτίας, λαμβάνοντας ὡς μισθὸ τὸν πνευματικὸ

θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;».

Ἀντίθεσιν θεῖς τὴν λέγουσαν, «τί οὖν; ἀμαρτήσομεν;», καὶ πρῶτην αὐτὴν λύσιν ἐπαγαγὼν, τὴν ἐξ ἀπαγορεύσεως, «μὴ γένοιτο» εἰπὼν, ἐπάγει καὶ τὴν δευτέραν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τρίτην 5 τὴν ἀπὸ τῆς κολάσεως· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ αὕτη ἐστίν· «οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοι ἐστε ᾧ ὑπακούετε;». Ὅμοιον ὡσεὶ λέγοι· Ὁἴπω λέγω τὴν γέενναν, οὐδὲ τὴν πολλὴν ἐκείνην κόλασιν, ἀλλὰ τὴν ἐνταῦθα αἰσχύνην, ὅταν δοῦλοι γένησθε, καὶ ἐκόντες δοῦλοι, καὶ ἀμαρ- 10 τία δοῦλοι, καὶ ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ μισθῷ, ὥστε πάλιν ἀποθανεῖν. Εἰ γὰρ πρὸ τοῦ βαπτίσματος θάνατον εἰργάσατο σωματικόν, καὶ τοσαύτης ἐδεήθη τῆς θεραπείας τὸ ἔλκος, ὥστε τὸν Δεσπότην ἀπάντων εἰς θάνατον κατελθεῖν, καὶ οὕτω λῦσαι τὸ κακόν, μετὰ τὴν τοσαύτην δωρεὰν καὶ ἐλευθερίαν λαμβάνουσα σε 15 ἐκόντα εἰς αὐτὴν πάλιν κλινόμενον, τί οὐκ ἐργάσηται;

Στίχ. 17. «Χάρις δὲ τῷ Θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἀμαρτίας».

Ἀναμιμνήσκει πάλιν τῶν εὐεργεσιῶν, ὅτι τε μεγάλων ἀπηλλάγησαν κακῶν· καὶ οὐκ ἐξ οἰκείων πόνων, ἀλλ' ἐκ χάρι- 20 τος Θεοῦ.

«Ἵπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας, εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς».

Τὸ μὲν, «ἐκ καρδίας», τὸ αὐτεξούσιον δηλοῖ· τὸ «παρεδόθητε», τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν αἰνίττεται.

Στίχ. 18. «Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ».

4. Αὐτεξούσιον· ἡ δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ρυθμίζει ἐντελῶς ἐλεύθερα τίς σκέψεις καὶ ἐνέργειές του.

θάνατο, ἢ γίνεστε ὑπήκοοι τοῦ Χριστοῦ, πού ἡ ἀμοιβή εἶναι ἡ δικαίωσή σας;».

Ἄφοῦ ἀνέφερε τὴν ἀντίθεση μὲ τὰ λόγια, «Τί λοιπόν; θ' ἁμαρτήσομε;», καὶ παρουσίασε αὐτὴν σὰν πρώτη λύση, πού συνίσταται στὴν ἀπαγόρευση, λέγοντας «μὴ γένοιτο», προσθέτει καὶ τὴ δεύτερη λύση, πού ἔχει σχέση μὲ τὸν ἐχθρό, καὶ τὴν τρίτη, πού ἔχει σχέση μὲ τὴν τιμωρία. Ἡ λύση πού ἔχει σχέση μὲ τὸν ἐχθρό εἶναι αὕτη· «δὲν γνωρίζετε, ὅτι σ' αὐτὸν πού προσφέρετε τοὺς ἑαυτοὺς σας γιὰ νὰ εἶναι δοῦλοι καὶ νὰ ὑπακούουν σ' αὐτόν, γίνεσθε δοῦλοι αὐτοῦ στὸν ὁποῖο ὑπακούετε;». Αὐτὸ εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ ἔλεγε· Δὲν ἐννοῶ βέβαια τὴ γέεννα, οὔτε τὴ μεγάλη ἐκείνη τιμωρία, ἀλλὰ τὴν ἐδῶ ντροπή, ὅταν γίνεσθε δοῦλοι, καὶ μάλιστα δοῦλοι μὲ τὴ θέλησή σας, καὶ δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἔναντι τέτοιου μισθοῦ, ὥστε καὶ πάλι νὰ πεθάνετε. Γιατί, ἐὰν ἡ ἁμαρτία πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα προξένησε θάνατο σωματικὸ καὶ χρειάσθηκε ἡ ἀσθένεια τόσο μεγάλη θεραπεία, ὥστε χάριν αὐτῆς νὰ κατεβεῖ καὶ νὰ πεθάνει ὁ Κύριος τῶν πάντων καὶ ἔτσι νὰ καταργήσῃ τὸ κακό, τί δὲν θὰ προξενήσῃ ὅταν, μετὰ ἀπὸ τόση δωρεὰ καὶ ἐλευθερία, σὲ κατακυριεύσει, ἔχοντας ὑποταγεῖ καὶ πάλι σ' αὐτὴν μὲ τὴ θέλησή σου;

Στίχ. 17. «Πρέπει ὅμως νὰ εὐχαριστεῖτε τὸν Θεό, γιατί ἦσαστε βέβαια κατὰ τὸ παρελθὸν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας».

Ἦπενθυμίζει πάλι τὶς εὐεργεσίες καὶ ὅτι ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ μεγάλα κακά· καὶ αὐτὸ κατορθώθηκε ὄχι μὲ δικoὺς τοὺς κόπους, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.

«Ἦπακούσατε ὅμως μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς καρδιάς σας στὴν ὑποδειγματικὴ διδασκαλία πού διδασχθήκατε».

Τὸ «μὲ ὅλη τὴν καρδιά σας» φανερώνει τὸ αὐτεξούσιο⁴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ τὸ «παραδοθήκατε» ὑπαινίσσεται τὴ βοήθεια πού δόθηκε στὸν ἄνθρωπο ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 18. «Καὶ ἀφοῦ ἐλευθερωθήκατε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γίνετε δοῦλοι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ»⁵.

5. Πρβλ. Ἰω. 8,32. Α' Πέτρ. 2,16.

Δύο ἐνταῦθα δείκνυνται τοῦ Θεοῦ δωρεαί, τό τε ἁμαρτίας ἐλευθερῶσαι, καί τὸ δουλῶσαι τῇ δικαιοσύνῃ, ὅπερ ἐλευθερίας ἀπάσης ἄμεινόν ἐστι.

Στίχ. 19. «Ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὡσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν».

Ἐπειδὴ πολλὴν ἀπήτησεν ἀκρίβειαν βίου, νεκροὺς εἶναι κελεύων, δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι οὐδὲν ὑπέρογκον ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα σύμμετρον καὶ κοῦφον, ἀπὸ τῶν ἐναντίων αὐτὸ κατασκευάζει λέγων, «ἀνθρώπινον λέγω», ὡσανεὶ ἔλεγεν, ἀπὸ τῶν ἐν συνηθείᾳ γινομένων.

«Οὔτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. (Στίχ. 20) Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ».

15 Ὅτε ἐν πονηρίᾳ ἐζήτε καὶ ἀσεβείᾳ, μετὰ τοσαύτης ἐζήτε ὑπακοῆς, ὡς μηδὲν καθόλου πράττειν καλόν· τοῦτο γάρ ἐστι τό, «ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ». Οὐκοῦν καὶ νῦν, ἐπειδὴ μετέστητε πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ὅλους ἑαυτοὺς ἔκδοτε τῇ ἀρετῇ, μηδὲν καθόλου τῆς κακίας πράττοντες.

20 Στίχ. 21. «Τίνα οὖν καρπὸν ἔχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνετε».

Τοιαύτη ἦν ἡ δουλεία, φησί, ὡς καὶ τὴν μνήμην αὐτῆς νῦν αἰσχύνην φέρειν. Εἰ δὲ ἡ μνήμη καταισχύνει, πολλῶ μᾶλλον ἡ πρᾶξις. Διπλῆ τότε παρεβλάπτεσθε, φησίν, καὶ αἰσχύνῃς ἄξια 25 πράττοντες, καὶ οὐκ εἰδότες αἰσχύνεσθαι.

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ γίνονται φανερὲς δύο δωρεὲς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ ἐλευθέρωση ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἡ ὑποδούλωση στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα ποὺ εἶναι πολὺ πιο ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἐλευθερία.

Στίχ. 19. «Ὁμιλῶ σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα, λόγω τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας τῆς σάρκας σας. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς κατὰ τὸ παρελθὸν προσφέρατε τὰ μέλη σας ὑπόδουλα στὴν ἀκαθαρσία καὶ στὴν ἀνομία, διαπράττοντας ἔτσι τὴν ἀνομία,».

Ἐπειδὴ ζήτησε πολὺ ὑποδειγματικὸ τρόπο ζωῆς, γιατί τοὺς προέτρεψε νὰ γίνουν σὰν νεκροὶ ἀπέναντι στὴν ἁμαρτία, θέλοντας νὰ τοὺς δείξει, ὅτι δὲν ζητεῖ τίποτε τὸ ὑπέρογκο, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ ζητεῖ εἶναι σύμμετρο καὶ πολὺ ἐλαφρὸ, τοὺς τὸ παρουσιάζει ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, λέγοντας «Ὁμιλῶ σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα», ποὺ εἶναι σὰ νὰ τοὺς λέγει, ὅτι αὐτὰ ποὺ σᾶς λέγω εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συνηθίζεται νὰ συμβαίνουν.

«Ἔτσι καὶ τώρα προσφέρατε τὰ μέλη σας νὰ γίνουν δοῦλα στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα ποὺ θὰ σᾶς βοηθήσει στὸν ἁγιασμό σας. Γιατί, ὅταν ἦσαστε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἦσαστε ἐλεύθεροι καὶ ξένοι ὡς πρὸς τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ».

“Ὅταν ζοῦσατε μέσα στὸ κράτος τῆς κακίας καὶ τῆς ἀσέβειας, δείχνατε τόση μεγάλη ὑπακοή σ' αὐτά, ὥστε νὰ μὴ κάμνετε κανένα καλὸ· γιατί αὐτὸ σημαίνει τὸ, «ἦσαστε ἐλεύθεροι καὶ ξένοι πρὸς τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ»⁶. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τώρα, ἐπειδὴ μεταβήκατε πρὸς τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, παραδώσατε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἐξολοκλήρου στὴν ἄσκηση τῆς ἀρετῆς, μὴ πρᾶττοντας ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς κακίας.

Στίχ. 21. «Καὶ ποιά ὠφέλεια εἶχατε τότε ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ ἐκεῖνα ἔργα σας, γιὰ τὰ ὁποῖα τώρα ντρέπεσθε;».

Τέτοια ἦταν ἡ δουλεία, λέγει, στὴν ἁμαρτία, ὥστε τώρα ἀκόμα καὶ ἡ ἀνάμνηση αὐτῆς νὰ σᾶς προξενεῖ ντροπὴ. Καὶ ἐὰν σᾶς προξενεῖ ντροπὴ ἡ ἀνάμνηση ἐκείνης, πολὺ περισσότερο σᾶς προξενεῖ ντροπὴ ἡ διάπραξη τῆς ἁμαρτίας. Τότε ἡ βλάβη σας ἦταν διπλῆ, λέγει· γιατί καὶ οἱ πράξεις σας ἦταν ἄξιες ντροπῆς, καὶ δὲν νιώθατε τότε ντροπὴ διαπράττοντας ἔργα ἄξια ντροπῆς.

«Τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος· (στίχ. 22) νῦν δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ».

Ἐπειδὴ ἡ αἰσχύνῃ οὐ σφόδρα δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, ἐπὶ τὸ πᾶν φοβερὸν ἔρχεται, τὸν θάνατον λέγων.

5 «Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν· τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰῶνιον».

Ὅρα πῶς τὰ μὲν δείκνυσιν ἤδη δεδομένα, τὰ δὲ ἐν ἐλπίσιν ὄντα. Καὶ ἀπὸ τῶν δεδομένων κάκεινα πιστοῦται, ἀπὸ τοῦ ἁγιασμοῦ τὴν ζωὴν.

10 Στίχ. 23. «Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν».

Ἐπειδὴ ὄπλων ἐμνημόνευσε καὶ βασιλείας, ἐπιμένει τῇ μεταφορᾷ· εἰπὼν δὲ «ὀψώνια» ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας, οὐ τὴν αὐτὴν 15 ἐτήρησε τάξιν ἐπὶ τὸν Χριστόν, οὐδ' εἶπεν 'ὁ μισθὸς τῶν κατορθωμάτων', ἀλλὰ «τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ», δεικνὺς ὅτι οὐκ οἴκοθεν ἀπηλλάγησαν, οὐκ ὀφειλὴν ἀπέλαβον, ἀλλὰ χάριτι πάντα ταῦτα ἐγίνετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

20 Στίχ. 1. «Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, (γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ)».

Καταλύσας τὸν ἠθικὸν λόγον, ἐπὶ τὰ δογματικὰ μεταβαίνει, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον ἁμαρτία αὐτῶν οὐ κυριεύει, ἀλλ' οὐδὲ νόμος· εἰ δὲ νόμος οὐ κυριεύει, πολλῶ μᾶλλον ἁμαρτία· κατα-

7. Πρβλ. Ρωμ. 5,12. Γέν. 2,17. Α' Κορ. 15,21. Ἰακ. 1,15.

Α' Πέτρ. 1,3.

«Γιατί τὸ ἀποτέλεσμα ἐκείνων τῶν πράξεών σας ἦταν ὁ πνευματικὸς θάνατός σας. (Στίχ. 22) Ὅμως τώρα, ἀφοῦ ἐλευθερωθήκατε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γίνετε δοῦλοι τοῦ Θεοῦ».

Ἐπειδὴ ἡ ντροπὴ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι καὶ παρὰ πολὺ ἐνοχλητικὴ, προχωρεῖ σ' αὐτὸ ποῦ εἶναι πάρα πολὺ φοβερό, δηλαδὴ τὸν πνευματικὸ θάνατο.

«Καὶ ἔχετε ὠφέλεια ἀπὸ τὴν πρόοδό σας σὲ ἀγιότητα βίου, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀγιότητος θὰ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ».

Πρόσεχε πῶς ἄλλα παρουσιάζει ὡς δεδομένα, καὶ ἄλλα νὰ βρίσκονται στὴν ἀγαθὴ ἐλπίδα πρὸς ἀπόκτησή τους. Καὶ ἐπιβεβαιώνει τὰ μελλοντικὰ ἀπὸ τὰ δεδομένα, δηλαδὴ τὴν αἰώνια ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ ἐδῶ βίου.

Στίχ. 23. «Γιατὶ ἡ ἀμοιβὴ ποῦ δίνει ἡ ἁμαρτία εἶναι ὁ πνευματικὸς θάνατος, ἐνῶ αὐτὸ ποῦ χαρίζει ὁ Θεὸς δωρεὰν εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, τῆς ὁποίας γινόμαστε μέτοχοι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ ὑπενθύμισε τὰ ὄπλα τὰ πνευματικὰ καὶ τὴν οὐράνια βασιλεία, ἐπιμένει στὸ νὰ διατυπώσει μεταφορικὰ αὐτὰ ποῦ θέλει νὰ πεῖ. Γιατὶ, λέγοντας 'ἀμοιβὴ τῆς ἁμαρτίας', δὲν τήρησε τὴν ἴδια τάξη καὶ σχετικὰ μὲ τὸν Χριστό, οὔτε εἶπε 'ὁ μισθὸς τῶν κατορθωμάτων', ἀλλὰ «τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ», γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν ἀπαλλάχθηκαν μὲ τίς δικές τους δυνάμεις, οὔτε τὰ ἔλαβαν αὐτὰ ἔναντι ὀφειλῆς, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ τοὺς δόθηκαν ὡς δωρεὰ ἀπὸ τὸν Θεό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Στίχ. 1. «Ἡ δὲν γνωρίζετε, ἀδελφοὶ (γιατὶ ὁμιλῶ πρὸς ἀνθρώπους ποῦ γνωρίζουν τὸ νόμο).

Ἀφοῦ ὀλοκλήρωσε τὴν ἠθικὴ διδασκαλία, προχωρεῖ στὴ δογματικὴ διδασκαλία, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ὄχι μόνο δὲν τοὺς ἐξουσιάζει ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ νόμος· ἐὰν δὲν τοὺς ἐξουσιάζει πλέον ὁ νόμος, πολὺ περισσότερο δὲν τοὺς ἐξουσιάζει ἡ ἁμαρτία· καὶ τοὺς τὸ δείχνει αὐτὸ χρησιμοποιοῦντας ἓνα παράδειγμα:

σκευάζει δὲ αὐτὸ ἀπὸ παραδείγματος· ἄρχεται δὲ ἐξ ἐγκωμίων, τῶν ἀκροατῶν καταγλυκαίνων τὴν ἀκοήν.

«Ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ. (Στίχ. 2–4) Ἡ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. 5 Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, καταργεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. Ἔρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἐτέρῳ. Ὡστε καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί μου, ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ 10 διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἀνδρὶ ἐτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι».

Τοῖς ζῶσι, φησὶν, ὁ νόμος κεῖται, τοῖς δὲ τεθνηκόσι οὐκέτι διατάττει. Εἰ δὲ τεθνήκατε καὶ ὑμεῖς, συνταφέντες τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, οὐκέτι κυριεύει ὑμῶν ὁ νόμος. Ὅρα δὲ 15 σύνεσιν τοῦ Παύλου· πῶς ἐν μὲν παραδείγματι τὸν νόμον δεικνυσι τετελευτηκότα, λέγων, «ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ», ἐν δὲ τῇ ἐπαγωγῇ οὐκέτι τοῦτο ποιεῖ· τὸ γὰρ ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν· ὥστε, ἀδελφοί, καὶ ὑμεῖς τοῦ νόμου τελευτήσαντος οὐ κρίνεσθε μοιχείας ἀνδρὶ γενόμενοι ἐτέρῳ, ἀλλ' οὐκ εἶπεν οὕτως τοῦτο, 20 ἀλλ' «ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ», ἵνα μὴ ὡς ἐχθροὺς ὑποπτεύητε κατὰ τοῦ νόμου βλασφημεῖν. Ὅρα δὲ καὶ πάλιν ὑπερβολὴν κατασκευῆς. Δείκνυσι γὰρ αὐτὸν τὸν νόμον τοῦτο βουλόμενον, τὸ ἀποστῆναι αὐτοῦ καὶ γίνεσθαι ἀνδρὶ ἐτέρῳ· οὐ γὰρ κωλύει, φησὶν, ἐτέρῳ συνεῖναι τελευτήσαντος τοῦ προτέρου. Ὅμοιον δὲ 25 ὡς εἰ λέγοι· Αὐτὸς ὁ νόμος ἀπαλλάττει τῶν ἐγκλημάτων ἡμᾶς

1. Πρβλ. Α' Κορ. 7,2. 10,39.

2. Ματθ. 5,32.

ἀρχίζει τὴ δογματικὴ διδασκαλία τοῦ ἀπὸ ἐγκωμιασμούς, προξενώντας εὐχαρίστηση στὰ αὐτιά τῶν ἀκροατῶν του.

«Ὅτι ὁ νόμος ἔχει ἐξουσία ἐπάνω στὸν ἄνθρωπο ὅσο χρόνο ζεῖ ὁ ἄνθρωπος; (Στίχ. 2–4) Γιατὶ ἡ ὑπανδρὴ γυναῖκα, γιὰ παράδειγμα, εἶναι δεμένη, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, μὲ τὸν ἄνδρα τῆς ὅσο ζεῖ αὐτός, ἐὰν ὅμως πεθάνει ὁ ἄνδρας τῆς ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ νόμο πού τὴ δέσμευε μὲ τὸν ἄνδρα τῆς¹. Ἐπομένως ὅσο ζεῖ ὁ ἄνδρας τῆς καθίσταται μοιχαλίδα, ἐὰν συνδεθεῖ σαρκικὰ μὲ ἄλλον ἄνδρα. Ἐὰν ὅμως πεθάνει ὁ ἄνδρας τῆς, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ νόμο καὶ δὲν θεωρεῖται μοιχαλίδα ἐὰν ἔρθει σὲ σαρκικὲς σχέσεις μὲ ἄλλον ἄνδρα². Ὡστε καὶ σεῖς, ἀδελφοί μου, ἀπαλλαχθήκατε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ νόμου μὲ τὸν θάνατο τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ἐνωθεῖτε μὲ ἄλλον ἄνδρα, μὲ τὸν Χριστὸ τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν».

Ὁ νόμος, λέγει, ἔχει ἰσχύ γι' αὐτοὺς πού εἶναι στὴ ζωὴ, ἐνῶ γι' αὐτοὺς πού πέθαναν δὲν ἔχει πλέον καμμιά ἰσχύ. Ἐπομένως, ἐφόσον ἔχετε πεθάνει καὶ σεῖς, ἔχοντας ταφεῖ μαζί μὲ τὸν Χριστὸ μὲ τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομά του, δὲν ἔχει πλέον ἐπάνω σας ὁ νόμος καμμιά ἐξουσία. Πρόσεχε ὅμως τὴ σύνεση τοῦ Παύλου· πῶς δηλαδὴ μὲ τὸ παράδειγμά του παρουσιάζει τὸ νόμο σὰν νὰ ἔχει πεθάνει, λέγοντας «ἐὰν πεθάνει ὁ ἄνδρας τῆς», ὅμως δὲν κάνει τὸ ἴδιο καὶ στὰ ὅσα προσθέτει στὴ συνέχεια ὡς συμπέρασμα. Γιατὶ φυσικὸ ἐπακόλουθο ἦταν νὰ πεῖ· «Ὡστε, ἀδελφοί, καὶ σεῖς, ἀφοῦ ἔχει παύσει ἡ ἰσχύς τοῦ νόμου, δὲν κρίνεσθε ἔνοχοι μοιχείας, ἐὰν συνδεθεῖτε μὲ ἄλλον ἄνδρα'. Ὅμως δὲν τοὺς τὸ εἶπε αὐτὸ ἔτσι, ἀλλ' εἶπε «θανατωθήκατε ὡς πρὸς τὸ νόμο», γιὰ νὰ μὴ τοὺς δημιουργήσει τὴν ὑποψία καὶ τὸν βλέπουν ὡς ἐχθρό, παρουσιαζόμενος νὰ βλασφημεῖ κατὰ τοῦ νόμου. Πρόσεχε ὅμως καὶ πάλι τὴν ὑπερβολικὴ ἐπιβεβαίωση τῶν λεγομένων του. Γιατὶ δὲν παρουσιάζει τὸν ἴδιο νόμο νὰ ἐπιτρέπει αὐτό, ν' ἀποδεσμευθεῖ δηλαδὴ ἀπὸ τὸν πρῶτο ἄνδρα τῆς καὶ νὰ συνδεθεῖ μὲ ἄλλον ἄνδρα. Γιατὶ, λέγει, δὲν ἀπαγορεύεται νὰ συνδεθεῖ μὲ ἄλλον ἄνδρα, ἐφόσον πέθανε ὁ πρῶτος ἄνδρας τῆς. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε· «Ὁ ἴδιος ὁ νόμος μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τίς κατηγο-

ἀποστάντας αὐτοῦ, καὶ αὐτοῦ βούλημα τοῦ νόμου, τὸ γενέσθαι ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ.

«Ἴνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. (Στίχ. 5) Ὅτε γὰρ ἤμεν ἐν τῇ σαρκί».

5 Ἀπὸ τοῦ κρείττονος τὴν προτροπὴν ἐργάζεται. Τότε γάρ, φησὶν, ἐκαρποφορεῖτε τῷ θανάτῳ, νυνὶ δὲ τῷ Θεῷ.

«Τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνεργεῖν ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. (Στίχ. 6) Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ὑπὸ τοῦ νόμου».

10 Οὐκ εἶπεν, 'τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτημάτων, τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου γεγόμενα', ἀλλὰ «τὰ διὰ τοῦ νόμου». Καὶ οὐ προσέθηκεν, 'γινόμενα', ἀλλὰ ἀπλῶς, «διὰ τοῦ νόμου»: τουτέστι, διὰ τοῦ νόμου φαινόμενα. Ἴνα δὲ μηδὲ τῆς σαρκὸς κατήγορος ᾗ, οὐκ εἶπεν, 'ἃ ἐνεργεῖ τὰ μέλη', ἀλλ' «ἐνεργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν 15 ἡμῶν», δεικνὺς ἐτέρωθεν οὖσαν τὴν ἀρχὴν τῆς πονηρίας, ἀπὸ τῶν ἐνεργούντων λογισμῶν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἐνεργουμένων μελῶν· οὔτε δὲ τὸ αἷτιον εἶναί φησιν ἀμαρτημάτων τὸν νόμον, οὔτε ἀπαλλάττει αὐτὸν ἀπεχθείας· κατηγόρου γὰρ τάξιν ἐπέιχε πικροῦ, ἀπογυμνῶν τὰ ἀμαρτήματα. Ὁ γὰρ τῷ μηδὲν πείθεσθαι 20 βουλομένῳ πλείονα ἐπιτάττων, πλεονάζει τὸ παράπτωμα.

«Ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα».

Τουτέστι, τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τοῦ κατεχομένου ἐν αὐτῇ, ἀποθανόντος καὶ ταφέντος.

«Ὡστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι Πνεύματος, καὶ οὐ

ρίες, εάν απομακρυνθούμε από αυτόν, και επιθυμία του ίδιου του νόμου είναι να ενωθούμε με τον Χριστό'.

«Για να παράγομε καρπούς ενάρετης ζωής προς δόξα του Θεού³. (Στίχ. 5) Γιατί, όσο ή ζωή μας ήταν σαρκική».

Παρουσιάζει την προτροπή από ό,τι ανώτερο υπάρχει. Γιατί, λέγει, τότε οι καρποί σας συντελούσαν στον πνευματικό θάνατό σας, εάν τώρα οι καρποί σας αποβαίνουν προς δόξα του Θεού.

«Τότε τα άμαρτωλά πάθη μας, λαμβάνοντας αφορμή από το νόμο, ενεργούσαν εντός των μελών του σώματός μας για να παράγουν καρπούς που οδηγούσαν στο θάνατο⁴, (στίχ. 6) τώρα όμως απαλλαχθήκαμε από το νόμο».

Δέν ειπε, 'τα παθήματα των άμαρτημάτων, τα όποια προξενήθηκαν από το νόμο', αλλά 'τα όποια λάμβαναν αφορμή από το νόμο'. Και δέν πρόσθεσε 'τα όποια προξενήθηκαν', άλλ' άπλως ειπε, «διά του νόμου», δηλαδή συνέβαιναν λαμβάνοντας αφορμή από το νόμο. Επίσης για να μη φανεί ότι κατηγορεί τη σάρκα, δέν ειπε, 'αυτά που πράττουν τα μέλη του σώματος', άλλ' «ότι ενεργούσαν εντός των μελών του σώματός μας», δείχνοντας έτσι ότι άλλοι βρισκόταν ή αρχή της πονηρίας, στίς ενέργειες των λογισμών, και όχι στα μέλη του σώματος που έκτελούν διαταγές των λογισμών. Ούτε λέγει ότι ή αίτία των άμαρτημάτων είναι ο νόμος, ούτε φυσικά τον απαλλάσσει από την αποστροφή και έχθρότητα. Γιατί έπειχε θέση πικρού κατηγορού, αποκαλύπτοντας τα άμαρτήματα. Πράγματι δίνοντας κανείς περισσότερες εντολές σ' εκείνον που δέν θέλει να υπακούσει σ' αυτές, συντελεί στην αύξηση του παραπτώματος.

«Γιατί πεθάναμε ως προς εκείνο από το όποιο κρατούμασταν αιχμάλωτοι».

Δηλαδή πεθάναμε ως προς την άμαρτία του παλαιού ανθρώπου, που κρατούνταν από αυτήν αιχμάλωτος, και ο όποιος παλαιός άνθρωπος πέθανε και τάφηκε.

«Ωστε στο μέλλον να δουλεύομε στον Θεό σύμφωνα με τις

4. Πρβλ. Ρωμ. 5,21. Γαλ. 5,19.

παλαιότητι γράμματος».

Οὐκ ἔστι μὲν γράμμα ἔτι τὸ καταδικάζον, φησίν, τουτέστιν ὁ νόμος ὁ παλαιός, ἀλλὰ Πνεῦμα βοηθοῦν.

Στίχ. 7. «Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο!».

5 Ἐπειδὴ πολλὰ ἔδοξε κατὰ τοῦ νόμου λέγειν, «τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ νόμου ἐνεργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν», καὶ «ἁμαρτία ὑμῶν οὐ κυριεύσει», «Οὐ γὰρ ἔστε ὑπὸ νόμον». Καὶ πάλιν, «οὐ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις». Καὶ πάλιν, «νόμος δὲ παρεισήληθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα». Καὶ
10 πάλιν, «ὁ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται». Ἐπειδὴ ταῦτα πάντα ἐδόκει διαβολὴν φέρειν τῷ νόμῳ, ὡς διορθούμενος τὴν ἐκ τούτων ὑπόνοιαν, ἀντιτίθησι καὶ φησιν· «τί οὖν; ὁ νόμος ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο!». Πρὸ τῆς κατασκευῆς ἀπηγόρευσεν, τὸν ἀκροατὴν οἰκειούμενος, καὶ σκανδαλιζόμενον θεραπεύων.

15 «Ἄλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνω, εἰ μὴ διὰ νόμου· τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, «οὐκ ἐπιθυμῆσεις».

Ἐἰ καὶ σφοδρότερον κεχρῆσθαι δοκεῖ κατὰ τοῦ νόμου, μὴ θαυμάσῃς· πρὸς γὰρ τὸ κατεπεῖγον ὁ Παῦλος ἐνίσταται. Τί δὲ
20 ἦν κατεπεῖγον, ἄκουε· Ἰουδαῖοι σφόδρα ἐφιλονεῖκουν τῇ χάριτι, τὸν νόμον προκρίνοντες αὐτῆς, καὶ δι' ἐκεῖνον εἰς αὐτὴν ἐνύβριζον· σκοπὸς οὖν τῷ Παύλῳ δεῖξαι, ὡσπερ καὶ ἀληθές, τὸν μὲν νόμον μηδαμῶς δυνηθέντα τῶν ἀνθρώπων ἀφανίσαι τὴν ἁμαρ-

5. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 6,2. Β' Κορ. 3,6-7.

6. Ρωμ. 6,14. 7. Ρωμ. 4,15.

ὕποχρεώσεις πού δημιουργεῖ ἡ νέα ζωὴ τοῦ Πνεύματος καὶ ὄχι κάτω ἀπὸ τὸ παλαιὸ γράμμα τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως»⁵.

Δὲν ὑπάρχει πλέον, λέγει, ἡ γραπτὴ ἐκείνη ἐντολὴ πού καταδίκαιζε τὸν ἄνθρωπο, δηλαδή ὁ παλαιὸς μωσαϊκὸς νόμος, ἀλλ' ὑπάρχει τώρα τὸ Πνεῦμα πού βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο.

Στίχ. 7. «Τί θὰ ποῦμε λοιπόν; Ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι ἁμαρτία; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη».

Ἐπειδὴ φάνηκε νὰ λέγει πολλὰ ἐναντίον τοῦ νόμου, ὅτι δηλαδή τὰ πάθη τῶν ἁμαρτιῶν σας ἐνεργοῦσαν ἐντὸς τῶν μελῶν σας προτρεπόμενα ἀπὸ τὸ νόμο, καὶ ὅτι ἡ ἁμαρτία πλέον δὲν θὰ σᾶς ἐξουσιάζει, «γιατὶ δὲν βρίσκεσθε πλέον κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ νόμου»⁶, καὶ ἐπίσης, «ὅπου δὲν ὑπάρχει νόμος, δὲν ὑπάρχει οὔτε παράβαση»⁷, καὶ πάλι, «ὁ νόμος παρεμβλήθηκε προσωρινά, γιὰ νὰ πλεονάσει ἡ ἁμαρτία»⁸, καθὼς καὶ ἄλλοῦ, «ὁ νόμος δημιουργεῖ ὀργή»⁹. Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ φαίνονταν ν' ἀποτελοῦν κατηγορία ἐναντίον τοῦ νόμου, ἐπανορθώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ὑποψία πού μπορούσε νὰ δημιουργηθεῖ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ πού εἶπε, ἀντιτάσσει σ' ὅλα αὐτὰ τοὺς λόγους του· «Τί λοιπόν; Ὁ νόμος εἶναι ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο». Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόδειξη τῶν λεγομένων του ἔδωσε ἀπαγορευτικὴ ἐντολή, κερδίζοντας τὴν ἀγάπη τοῦ ἀκροατῆ του καὶ ἀπαλλασσοντάς τον ἀπὸ τὸν σκανδαλισμὸ του.

«Ἀλλὰ τὴν ἁμαρτία δὲν τὴ γνώρισα μὲ ἄλλον τρόπο, παρά μόνο μέσω τοῦ νόμου. Γιατὶ καὶ τὴν ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία δὲν θὰ τὴ γνώριζα, ἐὰν ὁ νόμος δὲν ἔλεγε, «δὲ θὰ ἐπιθυμήσεις»¹⁰».

Ἄν καὶ φαίνεται νὰ χρησιμοποιεῖ ἐπιχειρήματα ἐναντίον τοῦ νόμου, ὅμως μὴ θαυμάσεις· γιατί ἡ φροντίδα τοῦ Παύλου συγκεντρώνεται στὸ κατεπεῖγον. Καὶ ποιό ἦταν τὸ κατεπεῖγον, ἄκουε· Οἱ Ἰουδαῖοι πρόβαλλαν σφοδρὴ φιλονεικία ἐναντίον τῆς χάριτος, θεωρώντας τὸ νόμο ἀνώτερο ἀπὸ αὐτήν, καὶ χάριν ἐκείνου συμπεριφέρονταν ὑβριστικὰ πρὸς τὴ χάρη. Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τοῦ Παύλου εἶναι νὰ δείξει, πρᾶγμα πού εἶναι καὶ ἀληθές, ὅτι

8. Ρωμ. 5,20. 9. Ρωμ. 4,15.

10. Ρωμ. 3,20. Ἐξ. 20,17. Δευτ. 5,21.

τίαν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ μάλιστα τυραννοῦσαν αὐτήν· τὴν δὲ χάριν δι' αὐτῆς ἐξαλείψασαν, ἵνα τὸν μὲν νόμον ἀφῶσιν, ἐπὶ δὲ τὴν χάριν ἔλθωσιν· τούτου δὲ ὄντος τοῦ σκοποῦ, ὅρα πῶς λεπτῶς αὐτὸ κατασκευάζει. «Τὴν ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἔγνω», φησὶν, «εἰ μὴ διὰ νόμου»· ἀμαρτίαν δὲ τὴν ἐπιτεταμένην φησὶν, ἐπεὶ καὶ πρὸ νόμου ἦν. Καὶ πάλιν, «τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, 'οὐκ ἐπιθυμήσεις'». Πάλιν τὴν ἐπιτεταμένην λέγων ἐπιθυμίαν καὶ σφόδρα. Οὐδὲ γὰρ διὰ τοῦτο δίδεται νόμος, ἵνα ἀνάγη τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλ' ἵνα κατασβέσῃ, εἰ καὶ εἰς τούναντίον ἐξέβῃ. Τὸ δὲ αἴτιον, τὸ βασιλεύειν ἦν τὴν ἀμαρτίαν, καὶ μὴ δύνασθαι τὸν νόμον κρατεῖν αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν ἡ χάρις· καὶ γὰρ κατέλυσεν αὐτήν, καὶ Πνεύματος ἡμᾶς ἐνέπλησεν θείου, ὥστε εὐχερῶς αὐτῆς περιγενέσθαι.

Στίχ. 8. «Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν».

Ἐπειδὴ ἐκράτει· ἐπειδὴ οὐπω ἦν χάρις, δι' ἧς καὶ ἀναιρεῖται.

«Χωρὶς γὰρ νόμου ἀμαρτία νεκρά».

Τουτέστιν, οὐχ οὕτω γνωρίμην, οὐδὲ ἐλεγχομένην· ἤδεσαν γὰρ καὶ οἱ πρὸ τοῦ νόμου, ὅτι ἡμάρτανον, ἀκριβέστερον δὲ ἔμαθον μετὰ τὴν τοῦ νόμου δόσιν· διὰ τοῦτο καὶ πλείονος ἦσαν κατηγορίας ὑπεύθυνοι.

Στίχ. 9. «Ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ».

Ἀνατρέχει ἐπὶ τὸν τοῦ νόμου χρόνον, τὸ πάντων ἀνθρώπων ἀναλαμβάνων πρόσωπον, δεικνὺς καὶ ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ τὴν ἀμαρτίαν κρατοῦσαν. Ἐν δὲ ἐκ πάντων κατασκευάζει, τὴν πολλὴν εὐεργεσίαν τῆς χάριτος.

«Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἀμαρτία ἀνέζησεν, (στίχ. 10) ἐγὼ δὲ ἀπέθανον».

Οὐ μὴ οὐσαν ἂν ὑπεστήσατο τὴν ἀμαρτίαν ἡ ἐντολή, ἀλλὰ

ὁ νόμος δὲν μπόρεσε καθόλου νὰ εξαφανίσει τὴν ἁμαρτία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μέσω αὐτοῦ ἀσκοῦσε περισσότερο τυραννικὴ ἐξουσία ἐναντίον αὐτοῦ, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ χάρις ἐξάλειψε αὐτὴν ἀπὸ μόνη της, ὥστε ν' ἀφήσουν τὸ νόμο καὶ νὰ προσέλθουν στὴ χάρις. Ὅντας αὐτὸς ὁ σκοπὸς του, πρόσεχε πῶς διατυπώνει αὐτὸ μὲ λεπτότητα· γιατί λέγει· «τὴν ἁμαρτία δὲν τὴ γνωρίσαμε μὲ ἄλλο τρόπο, παρά μόνο μέσω τοῦ νόμου»· ἁμαρτία ὀνομάζει τὴν διαρκῆ ἁμαρτωλὴ κατάσταση, ἀφοῦ αὐτὴ ὑπῆρχε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο. Καὶ ἐπίσης, «τὴν ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία δὲν θὰ τὴ γνώριζα, ἐὰν ὁ νόμος δὲν ἔλεγε, 'δὲν θὰ ἐπιθυμήσεις'». Πάλι ὡς ἐπιθυμία ἐννοεῖ τὴν διαρκῆ καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιθυμία. Γιατί ὁ νόμος δὲν δόθηκε γι' αὐτό, γιὰ νὰ ἀνάψει τὴν ἐπιθυμία, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴ σβήσει, ἂν καὶ ἔφθασε στὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα. Καὶ ἡ αἰτία ἦταν τὸ ὅτι ἐξουσίαζε ἡ ἁμαρτία καὶ δὲν μποροῦσε ὁ νόμος νὰ ἐξουσιάζει αὐτὴν. Αὐτὸ τὸ ἔκαμε ἡ χάρις· πράγματι κατέλυσε αὐτὴν καὶ μᾶς γέμισε ἀπὸ θεῖο Πνεῦμα, ὥστε νὰ νικήσουμε αὐτὴν μὲ μεγάλη εὐκολία.

Στίχ. 8. «Λαμβάνοντας ἡ ἁμαρτία ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἐντολὴ ἐκεῖνη διεγείρει μέσα μου κάθε κακὴ ἐπιθυμία».

Ἐπειδὴ ἐξουσίαζε ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ χάρις μὲ τὴν ὁποία ἐξαλείφεται.

«Γιατί χωρὶς νόμο ἡ ἁμαρτία εἶναι νεκρὴ».

Δηλαδή δὲν εἶναι γνωστὴ, οὔτε καὶ ἐλέγχεται. Πράγματι γινώριζαν καὶ οἱ πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο ἄνθρωποι ὅτι ἁμάρταναν, τὸ ἔμαθαν ὅμως μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια μετὰ ἀπὸ τὴ χορήγηση τοῦ νόμου, καὶ γι' αὐτὸ ἦταν ὑπεύθυνοι καὶ μεγαλύτερης κατηγορίας.

Στίχ. 9. «Ἐγὼ ζοῦσα κάποτε χωρὶς νὰ ἔχω νόμο».

Ἀνατρέχει στὸ χρόνο ποῦ ἴσχυε ὁ νόμος, ἀναλαμβάνοντας τὸ πρόσωπο ὅλων τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἡ ἁμαρτία ἐξουσίαζε καὶ κατὰ τὸν χρόνο ἐκεῖνο. Ἐνα πρᾶγμα κατορθώνει νὰ δείξει μὲ ὅλα αὐτά, τὴ μεγάλη εὐεργεσία τῆς χάριτος.

«Ὅταν ὅμως ἦρθε ἡ ἐντολὴ, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησε, (στίχ. 10) ἐνῶ ἐγὼ πέθανα».

Δὲν δημιούργησε ἡ ἐντολὴ τὴν ἁμαρτία χωρὶς αὐτὴ νὰ

κρυπτομένην ἔδειξεν· ὅπερ καὶ ἔπαινός ἐστι τοῦ νόμου. Εἴ γε πρὸ τούτου μὲν ἀνεπαισθήτως ἡμάρτανον, τούτου δὲ ἐλθόντος, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον ἔκαρπουῖντο, ἀλλ' οὖν ἀκριβῶς ἐμάνθανον ὅτι ἡμάρτανον.

5 «Καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἢ εἰς ζωὴν, αὐτὴ εἰς θάνατον».

Οὐκ εἶπεν, 'γένονε θάνατος', ἀλλ' «εὐρέθη», τὸν καινὸν καὶ παράδοξον τῆς ἀτοπίας δηλῶν.

Στίχ. 11–13. «Ἡ γὰρ ἀμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. Ὡστε, ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή· τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος; Μὴ γένοιτο».

Ἦρα πῶς πανταχοῦ τῆς ἀμαρτίας μέμνηται, τὸν νόμον ἐγκλημάτων ἀπαλλάττων καὶ κατηγορίας ἀπάσης· διὸ καὶ ἐπάγει, «ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος».

15 «Ἀλλὰ ἡ ἀμαρτία, ἵνα φανῇ ἀμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γίνηται καθ' ὑπερβολὴν ἀμαρτωλὸς ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς».

Ἄμαρτιαν τὸν διάβολόν φησιν, τὸν πατέρα καὶ εὐρέτην τῆς ἀμαρτίας, αὐτὸν τὸν θάνατον, ὃς διὰ μόνης τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας κατήργηται. Καὶ τοῦτο ἔμπροσθεν αὐτὸς ἐδίδαξεν, εἰπὼν τό, «τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου», ἐπαγαγὼν· «χάρις δὲ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Πονηρὸς ὢν ὁ διάβολος, λανθάνειν ἠδύνατο· διὰ δὲ τῆς εἰς ἄνθρωπον ἐπιβουλῆς, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ εἰς σωτηρίαν δοθέντος νόμου, παρὰ τούτου φανερὰν ἐποίει δεῖκνυσθαι τὴν βασιλείαν.

Στίχ. 14. «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν».

Ἦνα μὴ θορυβηθῇ ὁ ἀκροατῆς, ἀκούων, ὅτι διὰ τῆς ἐντολῆς ἡ ἀμαρτία ἀφορμὴν ἔλαβεν, καὶ ὅτι ἐλθούσης αὐτῆς ἡ ἀμαρτία ἀνέζησεν, καὶ ὅτι δι' αὐτῆς ἐξηπάτησε καὶ ἀπέκτεινεν·

ὕπῃρχε, ἀλλὰ φανέρωσε αὐτὴν ἐνῶ ἦταν κρυμμένη, πράγμα πού ἀποτελεῖ ἔπαινο γιὰ τὸ νόμο. Πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο δηλαδὴ ἀμάρταναν οἱ ἄνθρωποι χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνονται, ὅταν ὁμοῦς δόθηκε ὁ νόμος, ἂν καὶ δὲν καρποῦνταν τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ὁμοῦς μάθαιναν μὲ ἀκρίβεια ὅτι ἀμάρταναν.

«Καὶ ἔτσι ἡ ἐντολή, πού εἶχε δοθεῖ γιὰ νὰ μὲ ὀδηγήσει στὴ ζωὴ, βρέθηκε νὰ μὲ ὀδηγεῖ στὸ θάνατο».

Δὲν εἶπε 'ἔγινε γιὰ μένα θάνατος', ἀλλὰ «βρέθηκε», δηλώνοντας τὸ πρωτάκουστο καὶ παράδοξο τῆς ἀτοπίας.

Στίχ. 11–13. «Γιατὶ ἡ ἀμαρτία, λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, μὲ ἐξαπάτησε καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐντολῆς μὲ θανάτωσε. Ὡστε ὁ νόμος εἶναι ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δίκαια καὶ καλὴ. Αὐτὸ λοιπὸν πού ἦταν καλὸ ἔγινε γιὰ μένα θάνατος; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη».

Πρόσεχε πῶς παντοῦ θυμᾶται τὴν ἀμαρτία, ἀπαλλάσσοντας τὸ νόμο ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα καὶ ἀπὸ κάθε κατηγορία· γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει· «ὥστε ὁ νόμος εἶναι ἅγιος».

«Ἀλλὰ ἡ ἀμαρτία, γιὰ νὰ φανερωθεῖ σάν ἀμαρτία, χρησιμοποίησε τὸ καλὸ γιὰ νὰ μοῦ προξενήσει θάνατο, ὥστε μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ γίνεῖ ἡ ἀμαρτία ὑπερβολικὰ ἀμαρτωλὴ».

Ἄμαρτία ὀνομάζει τὸν διάβολο, τὸν πατέρα καὶ ἐφευρέτη τῆς ἀμαρτίας, τὸν ἴδιο τὸ θάνατο, ὁ ὁποῖος καταργεῖται μόνο μὲ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ δίδαξε αὐτὸς προηγουμένως, λέγοντας· «ποιὸς θὰ μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ τὸ καταδικασμένο σὲ θάνατο;», καὶ προσθέτοντας· «εὐχαριστῶ ὁμοῦς τὸν Θεὸ μου μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὄντας πονηρὸς ὁ διάβολος μπορούσε νὰ διαφεύγει τὴν προσοχὴ τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἐπιβουλὴ του ὁμοῦς πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ πρὸ πάντων μὲ τὸ νόμο πού δόθηκε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἔκαμνε μέσω αὐτοῦ νὰ γίνεταί φανερὴ ἡ βασιλεία του.

Στίχ. 14. «Γιατὶ γνωρίζομε ὅτι ὁ νόμος εἶναι πνευματικὸς».

Γιὰ νὰ μὴ θορυθηθεῖ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἡ ἀμαρτία ἔλαβε ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἐντολὴ καὶ ὅτι ὅταν ἦρθε ἡ ἐντολὴ ἡ ἀμαρτία ἀνέζησε καὶ ὅτι μέσω τῆς ἐντολῆς ἐξαπάτησε καὶ ὀδήγησε τὸν ἄνθρωπο

ἵνα μή τις τῶν τοιούτων ἀκούων, τὸν νόμον τῶν κακῶν τούτων αἴτιον εἶναι νομίζῃ, οὐ μόνον κατηγορίας αὐτὸν ἀπαλλάττει, ἀλλὰ καὶ ἐγκώμιον πλέκει αὐτῷ μέγιστον, λέγων· «οἶδαμεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι», πνευματικὸν δὲ αὐτὸν εἰπὼν, 5 διδάσκαλον ἀρετῆς αὐτὸν δείκνυσιν ὄντα καὶ κακίας πολέμιον. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὅπερ καὶ ὁ νόμος ἐποίει, νουθετῶν, φοβῶν, κολάζων, διορθούμενος, τὰ περὶ ἀρετῆς συμβουλευῶν, ἀλλ' οὐκ ἐδυνήθη τὴν ἀμαρτίαν ἀνελεῖν. Εἰκότως· τῆς γὰρ χάριτος μόνης τοῦτο ἔργον ἦν.

10 «Ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν».

Μετὰ γὰρ θανάτου, φησὶν, καὶ ὁ τῶν παθῶν ἐπεισηλλθε πόθεν ὄχλος. Ὅτε γὰρ θνητὸν ἐγένετο τὸ σῶμα, ἐδέξατο καὶ ἐπιθυμίαν καὶ ὀργὴν καὶ λύπην, καὶ τὰ ἄλλα πάντα.

Στίχ. 15. «Ὁ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω».

15 Τό, «οὐ γινώσκω», ἀντὶ τοῦ, 'σκοτοῦμαι', φησὶν, 'καὶ συναρπάζομαι, καὶ ἐπήρειαν ὑπομένων, οὐκ οἶδα πῶς ὑποσκελιζομαι', ὅπερ καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν λέγειν· οὐκ οἶδα ὅπως ὁ δεῖνα ἐλθὼν συνήρπασεν· οὐκ ἄγνοϊαν προβαλλόμενοι, ἀλλὰ ἀπάτην τινὰ ἐμφαίνοντες.

20 «Οὐ γὰρ ὁ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ', ὁ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. (Στίχ. 16–17) Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία».

Τὸ θέλειν τὸ καλὸν καὶ μισεῖν τὸ πονηρόν, γνώσεως 25 ἀπηρτισμένης ἐστίν· ὅθεν δῆλον ὅτι καὶ τό, «οὐ θέλω», εἴρηκεν, οὐ τὸ αὐτεξούσιον ἀναιρῶν, οὐδὲ ἀνάγκην τινὰ εἰσάγων βιαστικὴν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἐπαινεῖν τὰ γινόμενα. Τί οὖν ἐστὶ τό, «οὐ θέλω»; Ἀντὶ τοῦ, 'Οὐκ ἐπαινῶ, ὁ οὐκ ἀποδέχομαι'.

Στίχ. 18. «Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ

πο στὸ θάνατο, γιὰ νὰ μὴ νομίζει λοιπὸν κανεὶς, ἀκούοντας αὐτά, ὅτι ὁ νόμος εἶναι αἷτιος τῶν κακῶν αὐτῶν, ὄχι μόνον ἀπαλλάσσει αὐτὸν ἀπὸ τὴν κατηγορία, ἀλλὰ καὶ πλέκει μέγιστο ἐγκώμιον γι' αὐτόν, λέγοντας, «γνωρίζομε ὅτι ὁ νόμος εἶναι πνευματικός»· ὀνομάζοντας αὐτὸν πνευματικόν, δείχνει αὐτὸν δάσκαλον τῆς ἀρετῆς καὶ πολέμιον τῆς κακίας. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμνε καὶ ὁ νόμος, φοβερίζοντας, τιμωρώντας, διορθώνοντας, συμβουλεύοντας τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ ἐξαλείψει τὴν ἁμαρτία. Καὶ ἦταν φυσικόν· γιατί αὐτὸ ἦταν ἔργο μόνον τῆς χάριτος.

«Ἐγὼ ὅμως εἶμαι σαρκικός, πουλημένος στὴν ἁμαρτία».

Μετὰ ἀπὸ τὸ θάνατο, λέγει, ἀκολούθησε καὶ τὸ πλῆθος τῶν παθῶν. Πράγματι, ὅταν τὸ σῶμα ἐγίνε θνητό, δέχθηκε καὶ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴ λύπη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα.

Στίχ. 15. «Γιατὶ δὲν γνωρίζω αὐτὸ ποῦ κάνω».

Τὸ «δὲν γνωρίζω» τὸ εἶπε μὲ τὴν ἔννοια τοῦ εἶμαι τυφλωμένος καὶ συναρπαγμένος, καὶ ἐνῶ ὑπομένω τὴ βλαπτικὴ ἐπίδραση τῆς ἁμαρτίας, δὲν γνωρίζω πῶς ὑποσκελίζομαι, πρᾶγμα ποῦ συνηθίζομε καὶ ἐμεῖς νὰ λέμε· Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς ὁ τάδε ἦρθε καὶ μὲ συνάρπασε (ἐξαπάτησε)· ὄχι προβάλλοντας ἄγνοια, ἀλλὰ ὑποδηλώνοντας κάποια ἀπάτη.

«Γιατὶ δὲν κάμνω ἐκεῖνο ποῦ θέλω, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ μισῶ, αὐτὸ κάμνω. (Στίχ. 16–17) Ἐὰν ὅμως κάμνω αὐτὸ ποῦ δὲν θέλω, τότε συμφωνῶ ὅτι ὁ νόμος εἶναι καλός. Ὅμως τώρα αὐτὸ ποῦ κάμνω δὲν τὸ κάμνω ἐγώ, ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία ποῦ κατοικεῖ μέσα μου».

Τὸ νὰ θέλει κανεὶς τὸ καλὸ καὶ νὰ μισεῖ τὸ κακὸ εἶναι γνώρισμα γνώσεως ὀλοκληρωμένης· ἐπομένως εἶναι φανερό ὅτι καὶ τὸ «δὲν θέλω» τὸ εἶπε ὄχι ἀναιρώντας τὸ αὐτεξούσιο, οὔτε προβάλλοντας κάποια ἐκβιαστικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε τὰ κακῶς γινόμενα. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ νόημα τοῦ «δὲν θέλω»; Λέχθηκε ἀντὶ τοῦ 'δὲν ἐπαινοῦ αὐτὸ ποῦ δὲν ἀποδέχομαι'.

Στίχ. 18. «Γνωρίζω βέβαια ὅτι δὲν ὑπάρχει μέσα μου, δη-

σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι».

Οὐ τὸ σῶμα διαβάλλει, ἀλλὰ τὸ ὑπερέχον τῆς ἀμαρτίας ἔδειξεν, πάλιν τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς, τῆς διὰ τῆς χάριτος δεδομένης, κατασημᾶναι θέλων.

5 «Τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλόν, οὐχ εὐρίσκω».

Πάλιν εἰπὼν, «οὐχ εὐρίσκω», οὐκ ἄγνοιάν φησιν, ἀλλ' ἐπήρειάν τινα καὶ ἐπιβουλήν τῆς ἀμαρτίας.

Στίχ. 19–20. «Οὐ γὰρ ὁ θέλω, ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐδὲ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. Ἐί δὲ ὁ θέλω ἐγώ, τοῦτο ποιῶ,
10 οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία».

Ἐπεξεργασία τοῦ εἰρημένου.

Στίχ. 21. «Εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακόν παράκειται».

Μετά, τὸ καλόν, συναπτεόν τὸ συνήγορον, καὶ οὕτω σαφῆς
15 γίνεται ἡ διάνοια, λέγουσα· «εὐρίσκω τὸν νόμον ἐμοὶ τῷ θέλοντι ποιεῖν τὸ καλόν συνηγοροῦντα· τὸ δέ, «ὅτι ἐμοὶ τὸ κακόν παράκειται», εἰ καὶ ἡ ἀμαρτία, φησὶν, ἐπίκειται πρὸς τὸ κακὸν παρεγείρουσα.

Στίχ. 22–23. «Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ
20 τὸν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου».

Ὅρα, πῶς διαγράφει μάχην νόμου φυσικοῦ καὶ ἀμαρτίας, καὶ νίκην τῆς ἀμαρτίας· τὸ γάρ, «αἰχμαλωτίζοντά με», τοῦτο
25 ἐδήλωσεν. «Νόμον» δὲ τὴν ἀμαρτίαν ἐκάλεσεν, οὐ διὰ τὴν αὐτῆς ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπακοὴν τῶν πειθομένων αὐτῇ. Ὡσπερ οὖν κύριον τὸν μαμωνᾶ καλεῖ, καὶ θεὸν τὴν κοιλίαν, οὐ

λαδή στη σάρκα μου, κανένα καλό· γιατί ή θέληση να κάνω το καλό υπάρχει μέσα μου».

Δέν κατηγορεί το σῶμα, ἀλλὰ ἔδειξε τὴν ὑπεροχὴ τῆς ἀμαρτίας, θέλοντας καὶ πάλι νὰ ὑποδηλώσει τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς ποὺ δίδεται ἀπὸ τὴ χάρη.

«Ὅμως δὲν ἔχω τὴ δύναμη νὰ κάνω τὸ καλό».

Πάλι λέγοντας «δὲν βρίσκω», δὲν ἐννοεῖ ἄγνοια, ἀλλὰ κάποια ἐπίδραση καὶ ἐπιβουλὴ τῆς ἀμαρτίας.

Στίχ. 19–20. «Γιατὶ δὲν κάμνω τὸ καλὸ ποὺ θέλω, ἀλλὰ τὸ κακὸ ποὺ δὲν θέλω, αὐτὸ κάμνω. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ ποὺ δὲν θέλω ἐγώ, αὐτὸ κάμνω, δὲν τὸ κάμνω τότε ἐγώ, ἀλλὰ ἡ ἀμαρτία ποὺ κατοικεῖ μέσα μου.

Τὰ λόγια αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐπεξηγήση ἐκείνου ποὺ εἶπε παραπάνω.

Στίχ. 21. «Βρίσκω λοιπὸν τὸ νόμο συνήγορο σ' ἐμένα ποὺ θέλω νὰ κάμνω τὸ καλὸ, ἂν καὶ βέβαια ὑπάρχει τὸ κακὸ μέσα μου».

Μετὰ ἀπὸ τὸ καλὸ πρέπει νὰ προστεθεῖ τὸ 'συνήγορο', καὶ ἔτσι γίνεται σαφὲς τὸ νόημα τῶν λεγομένων· «βρίσκω τὸ νόμο» συνήγορο «σὲ μένα ποὺ θέλω νὰ κάμνω τὸ καλὸ». Ἐνῶ τὸ νόημα τοῦ «ὁμως τὸ κακὸ βρίσκεται μέσα μου» εἶναι τὸ ἐξῆς· Ἄν καὶ βέβαια, λέγει, ἡ ἀμαρτία βρίσκεται μέσα μου διεγείροντάς με πρὸς τὸ κακὸ.

Στίχ. 22–23. «Νιώθω στὸν ἐσωτερικὸ μου ἄνθρωπο μεγάλη εὐχαρίστηση μὲ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, βλέπω ὁμως ἄλλο νόμο στὰ μέλη μου ποὺ ἀντιστρατεύεται στὸ νόμο τοῦ νοῦ μου καὶ μὲ αἰχμαλωτίζει μὲ τὸ νόμο τῆς ἀμαρτίας ποὺ ὑπάρχει μέσα στὰ μέλη μου».

Πρόσεχε πῶς περιγράφει τὴ μάχη τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας, καὶ νίκη τῆς ἀμαρτίας· γιατί τὸ «μὲ αἰχμαλωτίζει» αὐτὸ δήλωσε. Νόμο ὀνόμασε τὴν ἀμαρτία, ὄχι ἐξαιτίας τῆς ἀξίας της, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς ὑπακοῆς σ' αὐτὴν ἐκείνων ποὺ πείθονται σ' αὐτήν. Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια ὀνομάζει κύριο τὸν μαμωνᾶ καὶ θεὸ τὴν κοιλιά, ὄχι ἐξαιτίας τῆς ἀξίας του, ἀλλ'

διὰ τὴν οἰκειάν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν τῶν ὑποτεταγμένων δουλείαν.

Στίχ. 24–25. «Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Χάρις δὲ τῷ Θεῷ διὰ 5 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. ἼΑρα οὖν αὐτὸς ἐγώ, τῷ μὲν νοῦ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκί, νόμῳ ἁμαρτίας».

Μετὰ τὸ ἐκτραγωδεῖν τὴν βίαν τῆς ἁμαρτίας, ἐπὶ τὸν οἶκτον ἔρχεται. «Τίς με ρύσεται;». Ἄλλ' εὐθὺς ἐπάγει τὴν δεδομένην ἐν τοσοῦτοις κακοῖς σωτηρίας ἐλπίδα· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ 10 χάρις. Ὅταν δὲ ἀκούσης λέγοντα, «τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;», μὴ νόμιζε τῆς σαρκὸς αὐτὸν κατηγορεῖν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε 'σῶμα ἁμαρτίας', ἀλλὰ «σῶμα θανάτου», τουτέστι, τὸ θνητὸν σῶμα, τὸ χειρωθὲν ὑπὸ τοῦ θανάτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Στίχ. 1. «Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ὅτι οὐ τῶν προτέρων ἀπηλλάγημεν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀχείρωτοι γεγόναμεν. 20 Τὸ δέ, «μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσι», προστέθεικεν, τὸ εὐκὸλον τοῦ κατορθώματος δηλῶν.

Στίχ. 2. «Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου».

25 «Νόμον Πνεύματος» τὴν χάριν λέγει. «Νόμον ἁμαρτίας», οὐ τὸν Μωϋσέως φησί· πῶς γάρ, ὄν δίκαιον καὶ ἅγιον πολλὰκις ὠνόμασεν, ἀλλὰ τὸν ἀνιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός, τουτέστι τὴν ἁμαρτίαν.

Στίχ. 3. «Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ 30 τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρ-

ἐξαιτίας τῆς μεγάλης δουλείας ἐκείνων πού εἶναι ὑποταγμένοι σ' αὐτήν.

Στίχ. 24-25. «Εἶμαι ἐγὼ ταλαίπωρος ἄνθρωπος· ποιός θά μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ πού ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ τὸ θάνατο; Εὐχαριστῶ ὁμως τὸν Θεό μου μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. ἜΑρα λοιπὸν ἐγὼ ὁ ἴδιος μὲ τὸ νοῦ μου δουλεύω στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ μὲ τῆ σάρκα μου στὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας».

Μετὰ τῆ διεκτραγωδήση τῆς βίας τῆς ἁμαρτίας ἔρχεται στὸν οἶκτο. «Ποιός θά μὲ ἐλευθερώσει». Ἄλλ' ἀμέσως προσθέτει τὴν ἐλπίδα σωτηρίας πού ἔχει δοθεῖ γιὰ τὰ τόσα κακά, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ χάρη. Ὅταν ὁμως ἀκούσεις νὰ λέγει, «ποιός θά μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ πού ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ τὸ θάνατο;», μὴ θεωρήσεις ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ τὴ σάρκα. Γιατὶ δὲν εἶπε 'σῶμα ἁμαρτίας', ἀλλὰ «σῶμα θανάτου», δηλαδή, τὸ θνητὸ σῶμα, πού ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ τὸ θάνατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Στίχ. 1. «Δὲν ὑπάρχει ἐπομένως τώρα καμμιά καταδίκη γιὰ ἐκείνους πού ἀνήκουν στὸν Ἰησοῦ Χριστό».

Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ὅτι δηλαδή δὲν ἀπαλλαγθήκαμε μόνο ἀπὸ τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ γίναμε ἀκατάβλητοι καὶ πρὸς τὸ μέλλον. Τὸ «πού δὲν ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τῆς σάρκας» τὸ πρόσθεσε γιὰ νὰ δηλώσει τὸ εὐκολο τοῦ κατορθώματος.

Στίχ. 2. «Γιατὶ ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς μὲ τῆ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου».

«Νόμο τοῦ Πνεύματος» ὀνομάζει τῆ χάρη. «Νόμο τῆς ἁμαρτίας» δὲν ὀνομάζει τὸ νόμο τοῦ Μωϋσέως· γιατί πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ ὀνομάσει «νόμο τῆς ἁμαρτίας» αὐτὸν πού πολλὰ φορὲς τὸν ὀνόμασε δίκαιο καὶ ἅγιο; Ἀλλὰ ὀνομάζει τὸ νόμο πού ἀντιστρατεύεται στὸ νόμο τοῦ νοῦ, δηλαδή τὴν ἁμαρτία.

Στίχ. 3. «Γιατὶ ἐκεῖνο πού ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ κάνει ὁ νόμος, ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τῆς σάρκας, τὸ ἔκαμε ὁ Θεὸς στέλ-

κὸς ἀμαρτίας, καὶ περὶ ἀμαρτίας κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί».

Ὁ νοῦς οὗτος· Ἐπειδὴ ἤλθε, φησὶν, ὁ νόμος εἰς τὸ δικαιοῦσαι τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸ τυραννεῖν τῆς σαρκὸς τὴν ἀμαρτίαν, 5 τούτου χάριν ἐπεμψε τὸν Μονογενῆ, ἵνα διὰ τῆς σαρκὸς τῆς ἰδίας αὐτοῦ κατακρίνη ἀμαρτίαν· καλῶς δὲ τὸ «ὁμοίωμα σαρκὸς ἀμαρτίας», ὠνόμασε τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα. Οὐ γὰρ ἦν σὰρξ ἀμαρτίας καὶ αὐτή, ἀλλ' ὁμοίωμα σαρκός. «Οὐ γὰρ εὐρέθη», φησὶν, «δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Τὸ δὲ, «περὶ ἀμαρ- 10 τίας», τὴν αἰτίαν τῆς ἀφίξεως δηλοῖ· ὅτι διὰ τὸ καταργῆσαι τὴν ἀμαρτίαν ἀπέστειλεν τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ. «Σάρκα» τὸ σαρκικὸν φρόνημά φησιν.

Στίχ. 4. «Ἴνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα».

15 Τί ἐστὶ, «τὸ δικαίωμα»; Ἀντί, 'τὸ τέλος', καὶ 'ὁ σκοπός'. Ὁ γὰρ ἐβούλετο ὁ νόμος ποιεῖν, καὶ οὐ ἴσχυσεν (τοῦτο δὲ ἦν τὸ δικαιοῦσαι τὸν ἄνθρωπον), τοῦτο πεποίηκεν ὁ Χριστός. Ὅρα δὲ πῶς πανταχοῦ τὸ μὴ κατὰ σάρκα περιπατεῖν τίθησι, μονο- νουχὶ λέγων· Ἠλευθερώθη σὰρξ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας, ἐκ 20 μέσου γενομένης τῆς ἀμαρτίας· μὴ πάλιν αὐθαίρετον δουλείαν ἐπισπασώμεθα.

Στίχ. 5-7. «Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὸ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκός, θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ 25 καὶ εἰρήνη· διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν».

Ἀντὶ τοῦ, οἱ φρονήματος σαρκικοῦ πεπληρωμένοι, τουτέστι κακίας.

νοντας τὸν Υἱό του μὲ σάρκα πού ἔμοιαζε μὲ τὴ δική μας ἀμαρτωλὴ σάρκα, καὶ μὲ σκοπὸ τὴν ἐξάλειψη τῆς ἀμαρτίας, καταδίκασε τὴν ἀμαρτία στὴ σάρκα του».

Τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι τὸ ἐξῆς: Ἐπειδὴ, λέγει, δόθηκε ὁ νόμος γιὰ νὰ προσφέρει τὴ δικαίωση στὸν ἄνθρωπο, στὴ σάρκα τοῦ ὁποῖου ἡ ἀμαρτία ἀσκοῦσε τυραννικὴ ἐξουσία [καὶ δὲν μπορούσε νὰ τὸ ἐπιτύχει], ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔστειλε τὸν μονογενῆ Υἱό του, ὥστε μὲ τὴν ἴδια τὴ σάρκα του νὰ καταδικάσει τὴν ἀμαρτία. Καὶ πολὺ σωστά ὀνόμασε τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ «ὁμοίωμα σαρκὸς ἀμαρτίας». Γιατὶ δὲν ἦταν καὶ αὐτὴ σάρκα ἀμαρτίας, ἀλλὰ ὁμοίωμα σάρκας. Γιατὶ λέγει, «δὲν βρέθηκε δόλος στὸ στόμα αὐτοῦ»¹. Ἡ φράση «περὶ ἀμαρτίας» δηλώνει τὴν αἰτία τοῦ ἐρχομοῦ του· ὅτι δηλαδὴ ἔστειλε ὁ Πατέρας τὸν Υἱό του γιὰ νὰ καταργήσει τὴν ἀμαρτία. Σάρκα ὀνομάζει τὸ σαρκικὸ φρόνημα.

Στίχ. 4. «Γιὰ νὰ πληρωθεῖ ἡ ἀπαίτηση τοῦ νόμου σ' ἐμᾶς πού δὲν βαδίζομε ἀκολουθώντας τὸ φρόνημα τῆς σάρκας, ἀλλὰ τίς ὁδηγίες τοῦ Πνεύματος».

Τί σημαίνει «τὸ δικαίωμα»; Λέχθηκε ἀντὶ τοῦ τέλους καὶ τοῦ σκοποῦ. Ἐκεῖνο δηλαδὴ πού ἤθελε ὁ νόμος νὰ κάνει καὶ δὲν τὸ κατόρθωσε, καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ νὰ δώσει δικαίωση στὸν ἄνθρωπο, αὐτὸ τὸ ἔκαμε ὁ Χριστός. Πρόσεχε ὅμως πῶς παντοῦ θέτει τὸ νὰ μὴ βαδίζομε ἀκολουθώντας τὸ φρόνημα τῆς σάρκας, πού εἶναι σὰ νὰ λέγει· Ἐλευθερώθηκε ἡ σάρκα ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἀμαρτίας, ἀφοῦ ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὴ μέση ἡ ἀμαρτία· ἄς μὴ ἐπισύρομε πάλι στὸν ἑαυτό μας ἀυθαίρετη δουλεία.

Στίχ. 5-7. «Γιατί, ἐκεῖνοι πού εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς σάρκας, φρονοῦν τὰ τῆς σάρκας, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Πνεύματος, φρονοῦν τὰ τοῦ Πνεύματος· γιατί τὸ σαρκικὸ φρόνημα εἶναι θάνατος, ἐνῶ τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος εἶναι ζωὴ καὶ εἰρήνη· καθόσον τὸ φρόνημα τῆς σάρκας εἶναι ἐχθρικὸ πρὸς τὸν Θεό».

Αὐτὰ τὰ λέγει ἀντὶ τοῦ, 'αὐτοὶ πού εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ τὸ σαρκικὸ φρόνημα', δηλαδὴ τὴν κακία.

«Τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται».

«Φρόνημα σαρκός» φησιν τὸν γεώδη λογισμόν, τὸν πρὸς τὰ βιωτικὰ καὶ τὰς πονηρὰς πράξεις ἐπτοημένον. Οὐ τοῦτο δὲ λέγει, ὅτι ἀδύνατον τὸν πονηρὸν γενέθαι καλόν, ἀλλ' ὅτι ἀδύνατον πονηρὸν μὲν ὄντα, ὑποταγῆναι τῷ Θεῷ. Μεταβαλλόμενον μέντοι, καλὸν γενέσθαι καὶ ὑποταγῆναι ράδιον, καί, ὡς ἀληθῆς ὁ λόγος, μεστὴ τῶν παραδειγμάτων ἡ ἱστορία. Παῦλος ἐκ διώκτου κήρυξ τῆς ἀληθείας, ὁ ληστῆς ἐν παραδείσου φυτοῖς· ὁ
10 Μανασσῆς, οἱ Νινευῖται, καὶ ἄλλοι μύριοι.

Στίχ. 8. «Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται».

«Σάρκα» πάλιν τὸν σαρκικὸν βίον καὶ κοσμικὸν λέγει, καὶ τρυφῆς καὶ ἀσωτίας γέμοντα τὸν ὅλον σαρκοποιοῦντα τὸν ἄνθρωπον.

15 Στίχ. 9. «Ἑμεῖς δὲ οὐκ ἐστε ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι».

Δείκνυσιν ὅτι οὐδὲ ἐν σώματι ἐστὶν ὁ ὀρθῶς βιῶν, ἀλλ' οἷον ἐτι περιπατῶν ἐν γῆ, ἐν οὐρανῷ πολιτεύεται.

«Εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν».

Τό, «εἴπερ Πνεῦμα», πολλαχοῦ τίθησιν, οὐκ ἀμφιβόλως, 20 ἀλλὰ καὶ σφόδρα πιστικῶς, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπέειπερ, ὡς ὅταν λέγῃ· «εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ἡμᾶς θλίψιν». Ἀντὶ τοῦ, ἐπέειπερ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν.

Στίχ. 10. «Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ».

25 Οὐκ εἶπεν, 'εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἔχετε', ἀλλ' ἀπ' ἄλλων προήγαγε τὸ λυπηρόν.

«Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν».

Πάλιν τὸν Χριστὸν ἐπ' αὐτῶν, αὔξων αὐτοῖς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν περὶ αὐτοῦ πόθον.

«Γιατί δὲν ὑποτάσσεται στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, οὔτε βέβαια καὶ μπορεῖ νὰ ὑποταχθεῖ».

«Φρόνημα τῆς σάρκα» ὀνομάζει τὸν γεῶδη λογισμό, αὐτὸν ποὺ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὰ βιωτικὰ καὶ τὶς κακὲς πράξεις. Δὲν λέγει αὐτό, ὅτι εἶναι ἀδύνατο ὁ κακὸς νὰ γίνεи καλὸς, ἀλλὰ ὄντας κακὸς, εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑποταγεῖ στὸν Θεό. Ὅταν βέβαια μεταβάλλεται εἶναι εὐκόλο νὰ γίνεи καλὸς καὶ νὰ ὑποταχθεῖ στὸν Θεό, καὶ ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἀληθής, τὸ δείχνει ἡ ἱστορία ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τέτοια παραδείγματα. Ὁ Παῦλος ἀπὸ διώκτης ἔγινε κήρυκας τῆς ἀλήθειας, ὁ ληστής βρέθηκε μέσα στὰ φυτὰ τοῦ Παραδείσου, ὁ Μανασσῆς, οἱ Νινευῖτες καὶ ἄπειροι ἄλλοι.

Στίχ. 8. «Ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι σαρκικοὶ δὲν μποροῦν ν' ἀρέσουν στὸν Θεό».

«Σάρκα» πάλι ὀνομάζει τὸν σαρκικὸ καὶ κοσμικὸ βίον, ποὺ εἶναι γεμάτος ἀπὸ τρυφηλὴ ζωὴ καὶ ἀσωτία, ποὺ κάμνει ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο σαρκικό.

Στίχ. 9. «Ἔσεῖς ὁμως δὲν εἴσασθε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικούς».

Δείχνει ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ζεῖ ὀρθὸ βίον δὲν βρίσκεται στὸ σῶμα, ἀλλά, κατὰ κάποιον τρόπο, ἐνῶ περπατᾷ πάνω στὴ γῆ, ὁμως πολιτεύεται στὸν οὐρανό.

«Ἐπειδὴ κατοικεῖ μέσα μας Πνεῦμα Θεοῦ».

Τὸ «εἶπερ Πνεῦμα» τὸ ἀναφέρει σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ὄχι ἀμφιβάλλοντας, ἀλλὰ καὶ πιστεύοντας πάρα πολὺ σ' αὐτό, καὶ τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ «ἐπειδὴ», ὅπως ὅταν λέγει «ἐπειδὴ εἶναι δίκαιο στὸν Θεὸ ν' ἀνταποδώσει, σ' ἐκείνους ποὺ μᾶς θλίβουν, θλίψη»². Ἄντι τοῦ, «ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δίκαιο».

Στίχ. 10. «Ἄν ὁμως κάποιος δὲν ἔχει Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δὲν εἶναι δικὸς του».

Δὲν εἶπε, «ἐάν σεῖς δὲν ἔχετε», ἀλλὰ σὲ ἄλλους μετέφερε τὸ λυπηρό.

«Ἐὰν ὁμως ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα σας».

Πάλι παρουσιάζει τὸν Χριστὸ νὰ βρίσκεται σ' αὐτούς, ἀξάνοντάς τους τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν πόθο τους γι' αὐτόν.

«Τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν».

Ἦ ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Οἷς Χριστὸς ἐνοικεῖ, τούτων νεκρὸν τὸ σῶμα τῇ ἁμαρτίᾳ· τουτέστι κατ' οὐδὲν ὑπακούει τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' οἷον τέθνηκεν αὐτῇ, οὐδὲν διαφέρει τῶν ἐν σορῶ
5 κειμένων σωμάτων τὰ σώματα ἡμῶν, πρὸς τὴν τῆς ἁμαρτίας ἐργασίαν.

«Τὸ δὲ πνεῦμα ζωῆ διὰ δικαιοσύνην».

Δικαιοσύνην αὐτὸν τὸν Χριστὸν φησιν. «Γέγονε» γὰρ «ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ δικαιοσύνη», κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου
10 φωνήν, ζήσεται οὖν ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἔνοικον ἔχον τὸν Χριστόν.

Στίχ. 11. «Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος ἡμᾶς ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν».

15 Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Μὴ φοβηθῆς ὅτι νεκρὸν περίκεισαι σῶμα, ἔχε τὸ πνεῦμα, καὶ ἀναστήσεται. Τί οὖν; τὰ μὴ ἔχοντα οὐκ ἀνίστανται; Ναί, φησίν, ἀλλ' οὐκ εἰς ζωήν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ἀναστήσει, ἀλλὰ «ζωοποιήσει», ὃ πλέον τῆς ἀναστάσεως ἦν καὶ τοῖς δικαίοις μόνον δεδορημένον.

20 Στίχ. 12. «Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμέν, οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν».

Δείξας ὅσον τὸ ἔπαθλον τοῦ πνευματικοῦ βίου, ἀναγκαίως ἐπάγει λοιπὸν τὴν παραίνεσιν, λέγων· οὐκοῦν οὐκ ὀφείλομεν ζῆν κατὰ σάρκα.

25 Στίχ. 13. «Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε».

Τὸν θάνατον ἡμῖν ἐκεῖνον αἰνίττεται τὸν ἀθάνατον, τὸν ἐν τῇ γεένῃ, κόλασίν τε καὶ τιμωρίαν.

30 Στίχ. 14. «Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν».

«Τότε τὸ σῶμα εἶναι νεκρὸ πρὸς διάπραξη τῆς ἁμαρτίας».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Σ' ἐκείνους ποὺ κατοικεῖ ὁ Χριστός, αὐτῶν τὸ σῶμα εἶναι νεκρὸ ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία· δηλαδή ὡς πρὸς τίποτε δὲν ὑπακούει στὴν ἁμαρτία, ἀλλ' εἶναι σὰ νὰ πέθανε γι' αὐτήν, καὶ δὲν διαφέρουν τότε καθόλου τὰ σώματά μας ἀπὸ τὰ σώματα ποὺ βρίσκονται κάτω σοριασμένα ὡς πρὸς τὴν διάπραξη τῆς ἁμαρτίας.

«Ὅμως τὸ Πνεῦμα εἶναι ζωὴ ἐξαιτίας τῆς δικαιοσύσεως».

«Δικαιοσύνη» ὀνομάζει τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου «ἔγινε γιὰ μᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸ αἰτία δικαιοσύσεως»³. Θὰ ζήσει λοιπὸν τὸ πνεῦμα μας ἔχοντας τὸν Χριστὸ νὰ κατοικεῖ μέσα μας.

Στίχ. 11. «Ἐὰν τὸ Πνεῦμα ἐκείνου ποὺ μᾶς ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς κατοικεῖ μέσα μας, ἐκεῖνος ποὺ ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ θὰ δώσει ζωὴ καὶ στὰ θνητὰ σώματά σας μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ποὺ κατοικεῖ μέσα σας».

Εἶναι ὅμοιο αὐτὸ σὰ νὰ ἔλεγε· Μὴ φοβηθεῖς ἐπειδὴ περιβάλλεσαι ἀπὸ νεκρὸ σῶμα, γιατί ἔχει τὸ Πνεῦμα καὶ θ' ἀναστήθει. Τί λοιπόν; Ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἔχουν τὸ Πνεῦμα δὲν ἀνασταίνονται; Ναί, λέγει, ἀνασταίνονται, ἀλλ' ὄχι πρὸς ζωὴ. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, 'θ' ἀναστήσει', ἀλλὰ «θὰ δώσει ζωὴ», πράγμα ποὺ ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀνάστασι καὶ δωρισμένο μόνο γιὰ τοὺς δικαίους.

Στίχ. 12. «Ἄρα λοιπόν, ἀδελφοί, εἴμαστε ὀφειλέτες, ὄχι στὴ σάρκα γιὰ νὰ ζοῦμε σαρκικὴ ζωὴ».

Ἄφοῦ ἔδειξε πόσο μεγάλο εἶναι τὸ ἔπαθλο τοῦ πνευματικοῦ βίου, κατ' ἀνάγκη πλέον προσθέτει τὴ συμβουλὴ λέγοντας· Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ζοῦμε ζωὴ σαρκικὴ.

Στίχ. 13. «Γιατί, ἐὰν ζεῖτε ζωὴ σαρκικὴ, πρόκειται νὰ πεθάνετε, ἐὰν ὅμως μὲ τὸ Πνεῦμα θανατώνετε τίς πράξεις τοῦ σώματος, τότε θὰ ζήσετε».

Μᾶς ὑπαινίσσεται τὸν θάνατο ἐκεῖνο τὸν ἀθάνατο, ποὺ θὰ συμβεῖ στὴ γέεννα, καθὼς καὶ τὴν κόλαση καὶ τὴν τιμωρία.

Στίχ. 14. «Γιατί, ὅσοι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, αὐτοὶ εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ».

Καὶ ἕτερον τίθησιν ὑμῖν μισθόν, προτρεψόμενος πνευματικῶς ἡμᾶς ζῆν. Οὗτος δέ ἐστιν υἰοθεσία. Οὐκ εἶπεν δέ, Πνεύματι Θεοῦ ζῶσιν, ἀλλ' «ἄγονται», δεικνὺς ὅτι οὕτω βεβούληται ἄγειν αὐτόν, Κύριον εἶναι τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ὡς ὅποιδαν βούληται ἄγειν αὐτόν.

Στίχ. 15. «Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας».

Εἴ τι ἐδόκουν ποιεῖν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ οἱ ἐν τῇ παλαιᾷ, φόβῳ τῶν κολάσεων ἐποίουν. «Ἀθετήσας γὰρ τις τὸν νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἀπέθνησκεν». Οἱ δὲ τὸ τῆς χάριτος δεξάμενοι Πνεῦμα, πάντα πόθῳ ποιοῦσι Χριστοῦ. Σύγκρισιν οὖν ἐνταῦθα ποιεῖται τῶν ἐν τῷ νόμῳ καὶ τῶν ἐν τῇ χάριτι.

«Ἐν ᾧ κρᾶζομεν, Ἀββᾶ, Πατὴρ».

15 Πιστοῦται τὴν υἰοθεσίαν ἐκ τῆς προσευχῆς, ἧς προσέταξεν ὁ Κύριος τοὺς πιστευόντας λέγειν· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ὡσπερ δὲ πνεῦμά ἐστι χαρίσματος, καὶ πνεῦμα ἰαμάτων, καὶ πνεῦμα γλωσσῶν, καὶ πνεῦμα προφητείας, οὕτω καὶ πνεῦμα υἰοθεσίας.

20 Στίχ. 16–17. «Αὐτὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ. Εἰ δὲ τέκνα, κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ».

Ὁ Παράκλητος, φησὶν, τῷ χαρίσματι τῷ δεδομένῳ ἡμῖν. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Οὐ τοῦ χαρίσματος ἐστὶ μόνον φωνή, 25 ἀλλὰ καὶ τοῦ δόντος τὴν δωρεὰν Παρακλήτου. Αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς οὕτως ἐδίδαξε διὰ τοῦ χαρίσματος φθέγγεσθαι.

«Εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. (Στίχ. 18) Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς».

4. Ἐβρ. 10,28.

5. Ματθ. 6,9.

Μᾶς παρουσιάζει καὶ ἄλλο μισθό, προτρέποντάς μας νὰ ζοῦμε ζωὴ πνευματικὴ, καὶ ὁ μισθὸς αὐτὸς εἶναι ἡ υἰοθεσία. Δὲν εἶπε, 'ὄσοι ζοῦν μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ', ἀλλὰ «ὄσοι ὀδηγοῦνται», γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἔτσι θέλει αὐτὸ νὰ ὀδηγεῖ ἐκεῖνον στὸν ὁποῖο ὑπάρχει, νὰ εἶναι Κύριο τῆς ζωῆς μας καὶ νὰ ὀδηγεῖ, αὐτὸν στὸν ὁποῖο ὑπάρχει, ὅπου αὐτὸ θέλει.

Στίχ. 15. «Γιατὶ δὲν ἐλάβατε πνεῦμα δουλείας, πὺ νὰ σᾶς ὀδηγεῖ πάλι σὲ φόβο, ἀλλ' ἐλάβατε Πνεῦμα πὺ σᾶς καθιστᾶ υἱούς».

Ἐὰν φαίνονταν οἱ ἄνθρωποι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης νὰ κάμνουν κάτι ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔκαναν ἀπὸ φόβο τῶν τιμωριῶν. Γιατὶ λέγει, «ἐὰν παρέβαινε κάποιος τὸ νόμο τοῦ Μωϋσέως θανατωνόταν χωρὶς εὐσπλαχνία»⁴. Οἱ ἄνθρωποι τῆς χάριτος ὅμως, πὺ ἔλαβαν τὸ Πνεῦμα, ὅλα τὰ κάμνουν ἀπὸ πόθο τοῦ Χριστοῦ. Ἐδῶ λοιπὸν κάμνει σύγκριση μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου τῆς χάριτος.

«Μὲ τὸ ὁποῖο φωνάζομε, Ἄββᾶ, Πατέρα».

Ἐπιβεβαιώνει τὴν υἰοθεσία ἀπὸ τὴν προσευχὴ, τὴν ὁποία πρόσταξε ὁ Κύριος στοὺς πιστοὺς νὰ λέγουν· «Πατέρα μας οὐράνιε»⁵. Ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχει πνεῦμα χαρίσματος, καὶ πνεῦμα ἰαμάτων, καὶ πνεῦμα γλωσσῶν, καὶ πνεῦμα προφητείας, ἔτσι ὑπάρχει καὶ πνεῦμα υἰοθεσίας.

Στίχ. 16–17. «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐπιβεβαιώνει μαζί μὲ τὸ πνεῦμα μας ὅτι εἴμαστε τέκνα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν εἴμαστε τέκνα, εἴμαστε καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ».

Ὁ Παράκλητος, λέγει, μὲ τὸ χάρισμα πὺ μᾶς δόθηκε. Εἶναι ὁμοιο αὐτὸ σὰ νὰ ἔλεγε· Δὲν εἶναι αὐτὸ φωνὴ μόνο τοῦ χαρίσματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παρακλήτου πὺ ἔδωσε τὴ δωρεά. Γιατὶ αὐτὸς μὲ τὸ χάρισμα μᾶς δίδαξε νὰ μιᾶμε ἔτσι.

«Ἐὰν βέβαια πάσχομε μαζί του, τὸ ὑπομένομε αὐτὸ καὶ γιὰ νὰ δοξασθοῦμε μαζί του. (Στίχ. 18) Γιατὶ σκέπτομαι ὅτι τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν εἶναι ἄξια πρὸς τὴ δόξα πὺ πρόκειται ν' ἀποκαλυφθεῖ σ' ἐμᾶς».

Εἰ γὰρ ἐν τοῖς λυπηροῖς ἐκοινωνήσαμεν αὐτῷ, μᾶλλον καὶ ἐν τοῖς χρηστοῖς τοῦτο ἔσται. Ὁ γὰρ τοὺς οὐδὲν διωρθωκότας τοσοῦτοις δωρησάμενος ἀγαθοῖς, ὅταν ἴδῃ καὶ πονέσαντας, καὶ τοσαῦτα παθόντας, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἀμείψεται;

5 Στίχ. 19. «Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται».

Ἦν ὅρα πόσα διὰ τούτου κατασκευάζει, καὶ ὑπεροψίαν τῶν παρόντων, καὶ ἐπιθυμίαν τῶν μελλόντων, καὶ τὸ δεῖξαι πῶς περισπούδαστον τῷ Θεῷ τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ἐστίν· μετὰ
10 δὲ τούτων καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων δόγματα πάντα τὰ περὶ τοῦ κόσμου συντεθέντα αὐτοῖς, ὥσπερ ἀρχάχνην ἐνὶ τούτῳ καταβάλλει τῷ δόγματι. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἡ αἴτησις αὐτῆ σφόδρα ὠδίνει ταῦτα ἀναμένουσα, καὶ προσδοκοῦσα τὰ ἀγαθὰ, ἄπερ εἶρηκα νῦν. Ἀποκαραδοκία γὰρ ἢ σφοδρὰ προσδοκία
15 ἐστίν. Ὡστε δὲ ἐμφαντικώτερον γενέσθαι τὸν λόγον, καὶ προσωποποιεῖ τὸν κόσμον ἅπαντα τούτου· ὅπερ καὶ οἱ προφῆται ποιοῦσι, ποταμοὺς κροτοῦντας χερσὶν εἰσάγοντες, καὶ βουνοὺς ἀλλομένους, καὶ ὄρη σκιρτοῦντα· οὐχ ἵνα αὐτὰ ἔμψυχα νομίσωμεν, ἀλλ' ἵνα τὴν ὑπερβολὴν μάθωμεν τῶν ἀγαθῶν, ὡς καὶ
20 τῶν ἀναισθητῶν αὐτῶν καθικνουμένην. Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λυπηρῶν ποιοῦσι πολλάκις, εἰσάγοντες καὶ ἄμπελον θρηνοῦσαν, καὶ οἶνον, καὶ ὄρη, καὶ φατνώματα ὀλολύζοντα τοῦ ναοῦ, ἵνα κἂν ἐντεῦθεν πάλιν τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν ἐννοήσωμεν. Τούτους οὖν καὶ ὁ Ἀπόστολος μιμούμενος, προσωποποιεῖ τὴν κτίσιν ἐνταῦθα, καὶ φησι, στενάζειν αὐτὴν καὶ ὠδίνειν· οὐκ ἐπειδὴ στεναγμοῦ τινος ἤκουεν ἀπὸ γῆς καὶ οὐρανοῦ φερομένου, ἀλλ' ἵνα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐνδείξῃται τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν κατεχόντων κακῶν.

30 Στίχ. 20. «Τῇ γὰρ ματαιότητι ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκουσα».

Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Φθαρτὴ γέγονεν ἢ κτίσις. Καὶ τίνος

Ἐὰν στὰ λυπηρὰ γίναμε κοινωνοὶ αὐτοῦ, πολὺ περισσότερο αὐτὸ θὰ συμβεῖ καὶ στὰ καλὰ. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ δώρησε τόσα ἀγαθὰ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν διορθώθηκαν καθόλου, ὅταν δεῖ ἐμᾶς νὰ ἔχομε πονέσει καὶ νὰ ἔχομε πάθει τόσα πολλὰ, πῶς δὲν θὰ μᾶς ἀμείψει πολὺ περισσότερο;

Στίχ. 19. «Γιατὶ ἡ κτίση περιμένει μὲ ἀνυπομονησία τὴν ἀποκάλυψη τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ».

Πρόσεχε πόσα κατορθώνει μ' αὐτό· καὶ τὴν ὑπεροψία τῶν παρόντων καὶ τὴν ἐπιθυμία τῶν μελλοντικῶν καὶ τὸ νὰ δείξει πόσο περιπόθητο εἶναι γιὰ τὸ Θεὸ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ μὲ τὸ ἓνα αὐτὸ δόγμα καταρρίπτει σὰν ἀράχνη καὶ ὅλα τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ποὺ διατύπωσαν γιὰ τὸν κόσμο. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἡ κτίση αὐτὴ ὑποφέρει ὑπερβολικὰ ἀναμένοντας καὶ προσδοκώντας μὲ ἀνυπομονησία τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ ποὺ ἀνέφερα τώρα. Γιατὶ «ἀποκαραδοκία» εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ προσδοκία. Γιὰ νὰ γίνει λοιπὸν πιὸ φανερὸς ὁ λόγος καὶ προσωποποιεῖ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμο, πρᾶγμα ποὺ κάμνουν καὶ οἱ προφῆτες, ἀναφέροντας ποταμοὺς νὰ χειροκροτοῦν, βουνὰ νὰ πηδοῦν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους⁶ καὶ ὄρη νὰ σκιρτοῦν⁷. ὄχι γιὰ νὰ νομίσουμε ὅτι αὐτὰ εἶναι ἔμφυχα, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθομε τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῶν ἀγαθῶν, τὸ ὁποῖο φθάνει καὶ μέχρι σ' αὐτὰ τὰ αἰσθητά. Τὸ ἴδιο αὐτὸ πρᾶγμα κάνουν καὶ γιὰ τὰ λυπηρὰ, παρουσιάζοντας καὶ ἄμπελο νὰ θρηνεῖ καὶ νὰ ξεσποῦν σὲ ὄδυρμους καὶ οἶνος καὶ ὄρη καὶ τὰ φατνώματα τοῦ ναοῦ⁸, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ κατανοήσουμε τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῶν κακῶν. Μιμούμενος λοιπὸν καὶ ὁ Ἀπόστολος αὐτοῦς, προσωποποιεῖ ἐδῶ τὴν κτίση καὶ λέγει ὅτι αὐτὴ στεναρίζει καὶ ὑποφέρει· ὄχι ὅτι ἄκουγε κάποιο στεναγμὸ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὸν οὐρανό, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἐπιθυμία ν' ἀπαλλαγοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ τοὺς κατέχουν.

Στίχ. 20. «Γιατὶ ἡ κτίση ὑποτάχθηκε στὴ ματαιότητα, ὄχι μὲ τὴ θέλησή της».

Αὐτὸ εἶναι ὁμοιο σὰ νὰ λέγει· Ἡ κτίση ἐγινε φθαρτή. Καὶ

χάριν; Διὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ σῶμά σου γέγονε
 θνητὸν καὶ παθητὸν, καὶ ἡ γῆ κατάραν ἐδέξατο, καὶ ἤνεγκεν
 ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Ὅτι δὲ καὶ οὐρανὸς μετὰ τῆς γῆς πα-
 λαιούμενος, πρὸς τὴν ἀμείνω λήξιν ὕστερον μεταστήσεται,
 5 ἄκουσον τῷ Προφήτῃ λέγοντι περὶ τῶν οὐρανῶν· «αὐτοὶ ἀπο-
 λοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ ὡσπερ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐ-
 τούς, καὶ ἀλλαγῆσονται».

«Ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι· (στίχ. 21) ὅτι καὶ
 αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς».

10 Εἰ καὶ φθαρτὴ γέγονεν ἡ κτίσις, φησί, δι' ἐμέ, ἀλλ' οὐδὲν
 ἠδίκηται. Καὶ γὰρ ἄφθαρτος ἔσται δι' ἐμέ πάλιν· τοῦτο γάρ
 ἔστιν τό, «ἐπ' ἐλπίδι». Ὅταν δὲ «οὐχ ἔκοῦσα ὑπετάγη», οὐχ
 ἵνα κυρίαν γνώμης δεῖξῃ οὖσαν, τοῦτο λέγει, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι
 τῆς Χριστοῦ κηδεμονίας τὸ πᾶν ἐγένετο, οὐχὶ ἐκείνης κατόρθω-
 15 μα τοῦτο.

«Εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ».

Τουτέστι, διὰ τὴν ἐλευθερίαν.

Στίχ. 22. «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ
 συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν».

20 Ὅρα πῶς ἐντρέπει τὸν ἀκροατὴν, μονονουχὶ λέγων, Μὴ
 γένη τῆς κτίσεως χείρων, τοῖς παροῦσιν ἐμφιλοχωρήσας. Οὐ
 γὰρ μόνον αὐτῶν ἀντέχεσθαι οὐ δεῖ, ἀλλὰ στενάζειν ἐπὶ τῇ μελ-
 λήσει τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας. Εἰ γὰρ ἡ κτίσις τοῦτο ποιεῖ,
 πολλῶ μᾶλλον σὲ δίκαιον ὄντα τοῦτο ἐπιδείκνυσθαι, τὸν λόγῳ
 25 τετιμημένον.

Στίχ. 23. «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ
 Πνεύματος ἔχοντες, ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν».

Τῶν μελλόντων ἤδη γευσάμενοι, τούτων τὸ τέλος ἰδεῖν
 σπεύδομεν, εἰ γὰρ ἀπαρχὴ τὸσαύτη, ὡς δι' αὐτῆς καὶ ἀμαρτη-

ἐξαιτίας τίνος; Ἐξαιτίας σοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ σῶμα ἐγινε θνητὸ καὶ παθητὸ, καὶ ἡ γῆ δέχθηκε κατάρα, ἔβγαλε ἀγκάθια καὶ τριβόλια. Τὸ ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς θὰ παλαιωθεῖ μαζί με τὴ γῆ καὶ ὕστερα θ’ ἀλλάξει λαμβάνοντας ἓνα τέλος κατὰ πολὺ καλύτερο, ἄκουσε τὸν Προφήτη πού λέγει γιὰ τοὺς οὐρανοῦς: «αὐτὰ θὰ καταστραφοῦν, σὺ ὁμως παραμένεις γιὰ πάντα, καὶ σὰν ἔνδυμα τῶν ἀνθρώπων θὰ τοὺς γυρίσεις καὶ θὰ τοὺς μεταποιήσεις καὶ θὰ ἀλλάξουν»⁹.

Ἄλλ’ ἐξαιτίας ἐκείνου πού τὴν ὑπέταξε, με τὴν ἐλπίδα ὁμως, (στίχ.21) ὅτι καὶ ἡ κτίση αὐτὴ θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς φθορᾶς».

Ἄν καί, λέγει, ἐγινε φθαρτὴ ἡ κτίση ἐξαιτίας μου, ὁμως δὲν ἔχει ἀδικηθεῖ σὲ τίποτε· γιατί πάλι ἐξαιτίας μου θὰ γίνεῖ ἄφθαρτη· γιατί αὐτὸ σημαίνει τὸ «με τὴν ἐλπίδα». Ὅταν λέγει ὅτι «δὲν ὑποτάχθηκε με τὴ θέλησή της» δὲν τὸ λέγει αὐτὸ γιὰ νὰ δείξει ὅτι αὐτὴ ἔχει γνώμη, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις, ὅτι τὸ πᾶν ἐγινε με τὴ φροντίδα τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ κατόρθωμα ἐκείνης.

«Γιὰ ν’ ἀπολαύσει τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξας τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ».

Δηλαδὴ, γιὰ τὴν ἐλευθερίαν.

Στίχ. 22. «Γιατὶ γνωρίζομε ὅτι ὅλη ἡ κτίση στενάζει καὶ συμπάσχει μέχρι σήμερον».

Πρόσεχε πῶς ὁδηγεῖ τὸν ἀκροατὴ σὲ ντροπή, λέγοντάς τον κατὰ κάποιον τρόπο· Μὴ γίνεις χειρότερος ἀπὸ τὴν κτίση, ἀσχολούμενος με εὐχαρίστηση με τὰ παρόντα. Ὅχι μόνο δὲν πρέπει νὰ προσηλῶνεσαι σ’ αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ στενάζεις γιὰ τὴν ἀναβολὴ τῆς ἀποδημίας σου ἀπὸ ἐδῶ. Γιατί, ἐὰν αὐτὸ τὸ κάμνει ἡ κτίση, πολὺ περισσότερο εἶναι δίκαιο νὰ τὸ κάμνεις αὐτὸ ἐσὺ πού ἔχεις τιμηθεῖ με τὸ λογικόν.

Στίχ. 23. «Καὶ ὄχι μόνο αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, πού ἔχομε τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος, στενάζομε μέσα μας».

Ἄφοῦ γευθήκαμε ἤδη τὰ μελλοντικά, προχωροῦμε γιὰ νὰ δοῦμε καὶ τὸ τέλος αὐτῶν. Γιατί, ἐὰν ἡ ἀπαρχὴ ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ν’ ἀπαλλαγοῦμε καὶ νὰ ἐπιτύχο-

μάτων ἀπαλλαγῆναι, καὶ δικαιοσύνης ἐπιτυχεῖν καὶ ἀγιασμοῦ, ἐννόησον ἡλικὸν τὸ τέλος.

«Υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι».

Ἴνα μὴ τοῖς αἰρετικοῖς δῶ λαβὴν, δόξας τὰ παρόντα διαβάλλειν διὰ τοῦ λέγειν, «στενάζομεν», φησὶν, ὅτι ταῦτα λέγω, οὐ τῶν παρόντων κατηγορῶν, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐφιέμενος. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τό, «υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι».

«Τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν».

Τουτέστι τὴν ἀπρητισμένην δόξαν· τότε γὰρ βεβαία ἔσται ἡ χάρις, ὅταν καὶ τὸ σῶμα ὑμῶν ἀπαλλαγῆ θανάτου καὶ τῶν μυριῶν παθῶν. Ἔστι δὲ ἀντιπίπτοντος λύσις, ὡς εἴ τις πρὸς αὐτὸν λέγοι· Ἄνω καὶ κάτω βοᾷς, ὅτι γεγόναμεν υἱοί, καὶ νῦν ἐν ἐλπίσιν αὐτὸ τίθης; Τί οὖν φησι νῦν; Ἐν ἀδήλω τὰ ἡμέτερα καθέστηκεν, ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Πολλοὶ γὰρ ὄντες υἱοί, γεγόναμεν κύνες καὶ αἰχμάλωτοι. Ἄν δὲ μετὰ χρηστῆς καταλύσωμεν ἐλπίδος, τότε ἀκίνητος ἡ δωρεὰ καὶ σαφεστέρα καὶ μείζων, οὐκέτι τὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου δεδοικυῖα μεταβολῆν.

Στίχ. 24. «Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Οὐ δεῖ πάντα ἐντεῦθεν ζητεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐλπίζειν. Τοῦτο γὰρ μόνον εἰσηνέγκαμεν τῷ Θεῷ τὸ δῶρον, τὸ πιστεῦσαι αὐτῷ τὰ μέλλοντα ἐπαγγειλαμένῳ· καὶ διὰ ταύτης μόνης ἐσώθημεν τῆς ὁδοῦ. Ἄν οὖν ταύτην ἀπολέσωμεν, τὸ πᾶν τῆς ἡμετέρας εἰσφορᾶς ἀπωλέσαμεν. Ταῦτα δὲ φησιν, ἵνα μὴ πάντα ἐνταῦθα ζητῶμεν, καὶ τὴν εὐγένειαν ἡμῶν προδῶμεν, τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως.

«Ἐλπίς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὁ γὰρ βλέπει τις τί καὶ ἐλπίζει; (Στίχ. 25) Εἰ δὲ ὁ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα».

Εἰ πάντα ἐνταῦθα μέλλεις ζητεῖν, φησί, τίς χρεῖα ἐλπίδος; Τί οὖν ἐστὶν ἐλπίς; Τὸ τοῖς μέλλουσι θαρρεῖν. Τοῦτο αἰτεῖ μό-

με δικαίωση και ἁγιασμό, σκέψου πόσο πιό σπουδαῖο εἶναι τὸ τέλος.

«Περιμένοντας τὴν υἰοθεσία.».

Γιὰ νὰ μὴ δώσει στοὺς αἰρετικούς ἀφορμὴ, δίνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι κατηγορεῖ τὰ παρόντα λέγοντας «στενάζομε», λέγει, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι κατηγορώντας τὰ παρόντα, ἀλλὰ ποθώντας τὰ μελλοντικά. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «περιμένομε μὲ πόθο τὴν υἰοθεσία».

«Τὴν ἀπολύτρωση τοῦ σώματός μας».

Δηλαδή τὴν ὀλοκληρωμένη δόξα· γιατί τότε θὰ εἶναι σίγουρη ἡ χάρη, ὅταν καὶ τὸ σῶμα σας ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τὰ μύρια πάθη. Ἀποτελεῖ καὶ ἀπάντηση σὲ κάποιον ποὺ ἀντιτίθεται σ' αὐτά, ὅπως ἐὰν κάποιος ἔλεγε σ' αὐτόν· Συνέχεια φωνάζεις ὅτι γίναμε υἱοί, καὶ τώρα τὸ παρουσιάζεις αὐτὸ σὰν κάτι ποὺ ἀνήκει στίς ἐλπίδες. Τί λέγει λοιπὸν τώρα; Εἶναι ἄγνωστα τὰ σχετικά μὲ ἐμᾶς μέχρι τὴν τελευταία μας ἀναπνοή. Γιατὶ πολλοί, ἐνῶ εἴμαστε υἱοί, γίναμε σκύλοι καὶ αἰχμάλωτοι. Ἐὰν ὅμως τελειώσομε τὴ ζωὴ μας μὲ καλὴ ἐλπίδα, τότε ἡ δωρεὰ εἶναι ἀμετακίνητη καὶ σαφέστερη καὶ μεγαλύτερη, μὴ φοβούμενη πλέον τὴ μεταβολὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸ θάνατο.

Στίχ. 24. «Γιατὶ μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴ σωθήκαμε».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Δὲν πρέπει ὅλα νὰ τὰ ζητοῦμε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐλπίζομε. Γιατὶ αὐτὸ τὸ δῶρο μόνο προσφέραμε στὸν Θεό, τὸ ὅτι πιστέψαμε σ' αὐτόν ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκε τὰ μελλοντικά, καὶ μόνο μὲ αὐτὴ τὴν ὁδὸ σωθήκαμε. Ἐὰν λοιπὸν χάσομε αὐτὴν, χάσαμε τὸ πᾶν τῆς δικῆς μας εἰσφορᾶς. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγει, γιὰ νὰ μὴ τὰ ζητήσομε ὅλα ἐδῶ, καὶ ἔτσι προδώσομε τὴν εὐγένειά μας ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν πίστη.

«Ἐλπίδα ὅμως ποὺ βλέπεται, δὲν εἶναι ἐλπίδα· γιατί αὐτὸ ποὺ τὸ βλέπει κανεὶς γιατί καὶ νὰ τὸ ἐλπίζει; (Στίχ. 25) «Ἐὰν ὅμως ἐλπίζομε ἐκεῖνο ποὺ δὲν τὸ βλέπομε, τότε τὸ περιμένομε μὲ ὑπομονή».

Ἐὰν, λέγει, πρόκειται ὅλα νὰ τὰ ζητεῖς ἐδῶ, τί χρειάζεται ἡ ἐλπίδα; Τί εἶναι λοιπὸν ἐλπίδα; Τὸ νὰ πιστεύει κανεὶς στὰ μελ-

νον παρὰ σοῦ ὁ Θεός, φησίν, ἵνα ἔχῃς τι καὶ αὐτὸς συνεισηνεγκεῖν εἰς τὴν σὴν σωτηρίαν. Καὶ ἐπειδὴ μικρὸν ἦν καὶ εὐτελές, ὄρα καὶ ὅπως αὐτὸ ὑποῖ, ὑπομονὴν εἶναι λέγων αὐτό, δι' οὗ πό-
 5 πίδος. Ὡς εἰ ἔλεγεν· Ὡσπερ τὸν πονοῦντα καὶ ταλαιπωρούμενον καὶ μυρία πάσχοντα, οὕτω καὶ τὸν ἐλπίζοντα ὁ Θεός στεφανοῖ. Τὸ γὰρ τῆς ὑπομονῆς, ἰδρώτων ἐστὶν ὄνομα καὶ καρτε-
 ρίας πολλῆς.

Στίχ. 26. «Ὡσαύτως καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται
 10 τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν».

Δείκνυσιν ὅτι καὶ πρὸς τὸ κοῦφον τοῦτο ὑπομονῆς πολλῆς ἐπικουρίας τυγχάνομεν. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Τὸ μὲν γίνεται σόν, τὸ τῆς ὑπομονῆς, τὸ δέ, τῆς τοῦ Πνεύματος χορηγίας εἰς τὴν ἐλπίδα ἐπαλειφόντος, καὶ δι' αὐτῆς πάλιν τὸν πόνον κουφί-
 15 ζοντος.

«Τὸ γάρ, τί προσευξόμεθα, καθὸ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν».

Ταῦτα λέγει, τὴν πολλὴν δηλῶν περὶ ἡμᾶς τοῦ Πνεύματος πρόνοιαν, καὶ παιδεύων μὴ πάντως ἐκεῖνα νομίζειν εἶναι συμφέροντα, ἃ τοῖς λογισμοῖς φαίνεται τοῖς ἀνθρωπίνοις. Ἴνα δὲ
 20 μὴ αἰσχύνηται τὴν ἄγνοιαν ὁ μαθητής, κοινὸν αὐτὸ πεποίηκεν, εἰπὼν· «οὐκ οἶδαμεν».

«Ἄλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλαλήτοις».

Ἄσαφές τὸ εἰρημένον, διὰ τὸ πολλὰ τῶν τότε γινομένων
 25 θαυμάτων πεπαῦσθαι νῦν. Διὸ ἀναγκαῖον ταῦτα εἰπεῖν. Τίς οὖν τότε κατάστασις ἦν; Διάφορα τοῖς τότε βαπτιζομένοις ἐδίδου χάρισμα ὁ Θεός, ἃ δὴ καὶ πνεύματα ἐκαλεῖτο. Πνεύματα γὰρ προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. Καὶ ὁ μὲν εἶχεν προφητείας χάρισμα, καὶ προέλεγεν τὰ μέλλοντα· ὁ δὲ σοφίας καὶ ἐδίδα-
 30 σκεν τοὺς πολλοὺς· ὁ δὲ ἰαμάτων, καὶ ἐθεράπευε τοὺς νοσοῦν-

λοντικά με ὅλη τὴν πεποίθησή του. Αὐτὸ μόνο, λέγει, ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ σένα, γιὰ νὰ ἔχεις καὶ σὺ νὰ συνεισφέρεις κάτι στὴ δική σου σωτηρία. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν μικρὸ καὶ ἀσήμαντο, πρόσεχε καὶ πῶς καθιστᾷ αὐτὸ ὑψηλό, λέγοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι «ὑπομονή», με τὸ ὁποῖο δῆλωσε κόπους καὶ ἰδρώτες, ἂν καὶ βέβαια δὲν ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα τῆς ἐλπίδας. Εἶναι σὰν νὰ ἔλεγε: Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεὸς στεφανώνει ἐκεῖνον ποὺ κοπιᾷ καὶ ταλαιπωρεῖται καὶ πάσχει μύρια ἄλλα, ἔτσι καὶ ἐκεῖνον ποὺ ἐλπίζει. Γιατὶ τὸ ὄνομα τῆς «ὑπομονῆς» εἶναι ὄνομα ἰδρώτων καὶ μεγάλης καρτερίας.

Στίχ. 26. «Ἐπίσης καὶ τὸ Πνεῦμα γίνεται βοηθὸς στὶς ἀδυναμίες μας».

Δείχνει ὅτι καὶ στὸ ἐλαφρὺ αὐτὸ τῆς ὑπομονῆς λαμβάνομε μεγάλη βοήθεια. Αὐτὸ εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ ἔλεγε: Τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γίνεται εἶναι δικό σου, τὸ τῆς ὑπομονῆς, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι καρπὸς τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος, ποὺ ἐνισχύει τὴν ἐλπίδα καὶ με αὐτὴν πάλι ἐλαφρύνει τὸν κόπο.

«Γιατὶ δὲν γνωρίζομε νὰ προσευχηθοῦμε ὅπως πρέπει».

Αὐτὰ τὰ λέγει δηλώνοντας τὴ μεγάλη πρόνοια τοῦ Πνεύματος γιὰ ἐμᾶς καὶ διδάσκοντάς μας νὰ μὴ νομίζομε ὅτι ἐκεῖνα εἶναι ὅπωςδὴποτε συμφέροντα, ἐκεῖνα ποὺ ἐμφανίζονται στοὺς ἀνθρώπινους λογισμούς. Γιὰ νὰ μὴ νιώθει λοιπὸν ντροπὴ ὁ μαθητὴς γιὰ τὴν ἄγνοια, τὸ παρουσίασε αὐτὸ ὡς κοινὸ πρᾶγμα, λέγοντας «δὲν γνωρίζομε».

Ἄλλὰ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα μεσιτεύει γιὰ μᾶς με στεναγμοὺς ἀνέκφραστους».

Εἶναι ἀσαφὲς τὸ λεγόμενο ἐδῶ, ἐπειδὴ σταμάτησαν νὰ γίνονται τώρα πολλὰ ἀπὸ τὰ θαύματα ποὺ γίνονταν τότε. Ποιὰ ἦταν λοιπὸν τότε ἡ κατάσταση; Ὁ Θεὸς τότε ἔδινε σ' ἐκείνους ποὺ βαπτίζονταν διάφορα χάρισματα, τὰ ὁποῖα καλοῦνταν καὶ πνεύματα. Γιατὶ τὰ πνεύματα τῶν προφητῶν ὑποτάσσονται στοὺς προφήτες. Καὶ ἄλλος εἶχε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας καὶ προέλεγε τὰ μελλοντικά, ἄλλος τὸ χάρισμα τῆς σοφίας καὶ δίδασκε τοὺς πολλοὺς, ἄλλος τὸ χάρισμα τῶν ἰαμάτων καὶ θεράπευε τοὺς

τας· ὁ δὲ δυνάμεων, καὶ ἔγειρε τοὺς νεκρούς· ὁ δὲ γλωσσῶν, καὶ διαφοροῖς ἐλάλει φωναῖς. Μετὰ δὲ τούτων ἀπάντων καὶ εὐχῆς χάρισμα ἦν, ὃ καὶ αὐτὸ πνεῦμα ἐλέγετο, καὶ τοῦτο ἔχων ὑπὲρ τοῦ πλήθους παντὸς ἠῤῥετο. Ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ τῶν συμ-
 5 φερόντων ἡμεῖς ἀγνοοῦντες, τὰ μὴ συμφέροντα αἰτοῦμεν, ἤρχετο χάρισμα εὐχῆς εἰς ἓνα τινὰ τῶν τότε· καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης, αὐτὸς τε ὑπὲρ πάντων ἴστατο αἰτῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαίδευεν. «Τὸ πνεῦμα» τοίνυν ἐνταῦθα καλεῖ τὸ χάρισμα τὸ τοιοῦτον, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν δεχομένην τὸ χάρι-
 10 σμα, καὶ ἐντυγχάνουσαν τῷ Θεῷ, καὶ στεναζούσαν. Ὁ γὰρ τοιαύτης καταξιωθεὶς χάριτος, ἐστὼς μετὰ πολλῆς τῆς κατανύξεως καὶ μετὰ πολλῶν στεναγμῶν τῶν κατὰ διάνοιαν, τῷ Θεῷ προσπίπτων τὰ συμφέροντα πᾶσιν ἦται.

Στίχ. 27. «Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα
 15 τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων».

Ἴνα μάθης, ὅτι λόγος ἦν περὶ ἀνθρώπου πνευματικοῦ καὶ χάρισμα ἔχοντος εὐχῆς, καὶ οὐ περὶ τοῦ Παρακλήτου, ἐπήγαγε τό, «ὁ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος». Ὅμοιον δὲ ὡσεὶ λέγοι· Οὐκ ἀγνοοῦντα διδάσκει τὸν
 20 Θεόν, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται, ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν εὐχεσθαι ταῦτα, ἃ χρῆ καὶ αἰτεῖν παρὰ Θεῷ, τὰ δοκοῦντα αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τό, «κατὰ Θεόν».

Στίχ. 28. «Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν».

25 Καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι λυπηρὰ φησιν, εἰ ἐπάγοιτο ἡμῖν διὰ Θεόν, εἰς ἀγαθὸν ἡμῖν ἐκτελεστήσει πέρας. Τοῦτο ἐποίησε καὶ ἐπὶ τῆς καμίνου τῆς Βαβυλωνίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων.

«Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν».

ἀσθενεῖς, ἄλλος τὸ χάρισμα τῶν δυνάμεων καὶ ἀνέστηνε τοὺς νεκρούς, καὶ ἄλλος τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν καὶ μιλοῦσε διάφορες γλῶσσες. Μαζὶ ὅμως μὲ ὅλα αὐτὰ ὑπῆρχε καὶ τὸ χάρισμα τῆς προσευχῆς, τὸ ὁποῖο καὶ αὐτὸ λεγόταν πνεῦμα, καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶχε αὐτὸ προσευχόταν γιὰ ὅλο τὸ πλῆθος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐμεῖς δὲν γνωρίζομε πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς συμφέρουν, γι' αὐτὸ δινόταν τὸ χάρισμα τῆς προσευχῆς σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς τότε, καὶ αὐτὸς στεκόταν καὶ ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ ὅλους ἐκεῖνο ποὺ ἦταν κοινὸ συμφέρον ὁλόκληρης τῆς ἐκκλησίας καὶ δίδασκε ἔτσι τοὺς ἄλλους. «Τὸ πνεῦμα» λοιπὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸ χάρισμα αὐτοῦ τοῦ εἶδους καὶ τὴν ψυχὴ ποὺ δέχεται τὸ χάρισμα καὶ μεσιτεύει μέσω τῆς προσευχῆς στὸ Θεὸ καὶ στενάζει. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ καταξιωνόταν αὐτοῦ τοῦ χαρίσματος, στεκόταν μὲ πολλὴ κατάνυξη καὶ μὲ πολλοὺς στεναγμοὺς τῆς διάνοιάς του ἰκέτευε τὸν Θεὸ καὶ ζητοῦσε ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνα ποὺ συνέφεραν σ' ὅλους.

Στίχ. 27. «Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἐρευνᾷ τὶς καρδιές, γνωρίζει ποιά εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ πνεύματος, γιατί μεσιτεύει ὑπὲρ τῶν ἁγίων ὅπως ἀρέσει στὸν Θεό».

Γιὰ νὰ μάθεις, ὅτι ὁ λόγος ἦταν γιὰ ἄνθρωπο πνευματικό, ποὺ εἶχε τὸ χάρισμα τῆς προσευχῆς, καὶ ὄχι γιὰ τὸν Παράκλητο, πρόσθεσε τὸ «ἐκεῖνος ποὺ ἐρευνᾷ τὶς καρδιές γνωρίζει ποιά εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ πνεύματος». Αὐτὸ εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ ἔλεγε: Δὲν διδάσκει τὸν Θεὸ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζει αὐτός, ἀλλ' αὐτὸ γίνεται, γιὰ νὰ μάθομε ἐμεῖς νὰ ζητοῦμε στὴν προσευχὴ μας αὐτά, τὰ ὁποῖα καὶ πρέπει νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὰ ποὺ ἀρέσουν σ' αὐτόν. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «κατὰ Θεόν».

Στίχ. 28. «Καὶ γνωρίζομε ὅτι γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεὸ ὅλα συνεργοῦν γιὰ τὸ καλό».

Καὶ ἐκεῖνα, λέγει, ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι λυπηρά, ἐὰν συμβεῖ νὰ μᾶς δοθοῦν γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ, θὰ καταλήξουν σὲ καλὸ τέλος. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ στὴν περίπτωση τῆς βαβυλώνιας καμίνου καὶ στὴν περίπτωση τῶν ἀποστόλων.

«Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κληθεῖ σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεση τοῦ Θεοῦ».

«Πρόθεσιν» ἐνταῦθά φησιν, ἵνα μὴ τὸ πᾶν τῇ κλήσει δῶς, ἐπεὶ ἀντέπιπτε· καὶ τί μὴ πάντες ἐσώθησαν;

Στίχ. 29–30. «Ὅτι οὖς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. Οὗς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσεν».

Ἔδειξε τὸ ἀξίωμα, ὡς ἄνωθεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτοὺς διέκειτο.

«Καὶ οὗς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν».

10 Διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας.

«Οὗς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασεν».

Διὰ τῶν χαρισμάτων, διὰ τῆς υἰοθεσίας.

Στίχ. 31–32. «Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, 15 ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν ἑαυτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται;».

Εἰ καὶ τοῖς μέλλουσί τινες διαπιστοῦσι, φησίν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἤδη γεγενημένα ἀγαθὰ οὐδὲν ἔχοιεν εἰπεῖν. Οἷον τὴν ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς σὲ φιλίαν, τὴν δικαίωσιν, τὴν δόξαν. Καὶ γὰρ 20 ταῦτά σοι διὰ τῶν δοκούντων εἶναι λυπηρῶν ἐχαρίσατο, καὶ ἄπερ ἐνόμιζες εἶναι σκυθρωπά, τὸν σταυρόν, τὰς μάστιγας, τὰ δεσμά, ταῦτά ἐστιν ἃ τὴν οἰκουμένην κατώρθωσαν ἅπασαν.

Στίχ. 33. «Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ;».

Ἐνταῦθα πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι οὐδὲν ἢ πίστις ὠφελεῖ, 25 καὶ ἀπιστοῦντας τῇ ἀθρόα μεταβολῇ, ἀποτείνεται. Εὖ δέ, τὸ μὴ εἰπεῖν, 'τίς ἐγκαλέσει κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ', μὴδὲ κατὰ τῶν πιστῶν τοῦ Θεοῦ', ἀλλὰ, «κατὰ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ». Ἡ γὰρ ἐκλογή, ἀρετῆς ἐστὶ σημεῖον.

Στίχ. 34. «Ὁ Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς

Λέγει ἐδῶ «πρόθεση», γὰρ νὰ μὴ ἀποδώσεις τὸ πᾶν στὴν κλήση, γιὰτὶ θὰ πρόβαλε κανεὶς τὴν ἀντίρρηση· Καὶ γιὰτὶ δὲν σώθηκαν ὅλοι;

Στίχ. 29–30. «Γιὰτὶ ἐκείνους ποὺ προγνώρισε, αὐτοὺς καὶ προόρισε νὰ γίνουν ὅμοιοι ὡς πρὸς τὴ μορφή τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ, γὰρ νὰ εἶναι αὐτὸς πρωτότοκος μεταξὺ πολλῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἐκείνους ποὺ προόρισε, αὐτοὺς καὶ κάλεσε».

Ἔδειξε τὴν τιμὴ πρὸς αὐτοὺς, γιὰτὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Θεὸς ἔδειχνε καλὲς διαθέσεις πρὸς αὐτοὺς.

«Καὶ ἐκείνους ποὺ κάλεσε, αὐτοὺς καὶ δικαίωσε».

Τοὺς δικαίωσε μὲ τὸ λουτρὸ τῆς ἀναγεννήσεως.

«Καὶ ἐκείνους ποὺ δικαίωσε, αὐτοὺς καὶ δόξασε».

Τοὺς δόξασε μὲ τὰ χαρίσματα, μὲ τὴν υἰοθεσία.

Στίχ. 31–32. «Τί θὰ ποῦμε λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά; Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, ποιὸς θὰ εἶναι ἐναντίον μας; Αὐτὸς ποὺ δὲν λυπήθηκε τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ του, ἀλλὰ τὸν παρέδωσε σὲ θάνατο γιὰ χάρη ὅλων μας, πῶς μαζὶ μὲ αὐτὸν δὲ θὰ μᾶς χαρίσει τὰ πάντα;».

Ἄν καὶ μερικοί, λέγει, ἀμφιβάλλουν γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ὅμως δὲν μποροῦν νὰ ποῦν τίποτε γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἤδη ἔχουν γίνει, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐσένα, τὴ δικαίωση, τὴ δόξα. Γιὰτὶ ὅλα αὐτὰ σοῦ τὰ χάρισε μὲ ἐκεῖνα ποὺ φαίνοναται ὅτι εἶναι λυπηρά, καὶ ἐκεῖνα ποὺ νόμιζες ὅτι εἶναι λυπηρά, τὸν σταυρό, τὶς μαστιγώσεις καὶ τὰ δεσμά, αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἀνόρθωσαν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένην.

Στίχ. 33. «Ποιὸς θὰ κατηγορήσει τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ;».

Ἐδῶ ἀπευθύνεται πρὸς ἐκείνους ποὺ λέγουν ὅτι ἡ πίστη δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε καὶ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴ μέσα σὲ μιὰ στιγμή μεταβολή. Πολὺ σωστά δὲν εἶπε, 'ποιὸς θὰ κατηγορήσει τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ', οὔτε, 'τοὺς πιστοὺς τοῦ Θεοῦ', ἀλλὰ τοὺς «ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ». Γιὰτὶ ἡ ἐκλογή εἶναι δεῖγμα τῆς ἀρετῆς.

Στίχ. 34. «Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δίνει τὴ δικαίωση· ποιὸς θὰ τὸν κατακρίνει; Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ποὺ πέθανε, ἢ κα-

Ἰησοῦς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ».

Οὐκ εἶπε, 'Θεὸς ὁ ἀφεις ἁμαρτήματα', ἀλλ' ὁ πολλῶ μείζον ἦν, «Θεὸς ὁ δικαίων». Ὅταν γὰρ ἡ τοῦ δικαστοῦ ψήφος δίκαιον ἀποφήνη, καὶ δικαστοῦ τοιοῦτου, τίνας ἄξιος ὁ κατηγορῶν; Οὐκοῦν μηδὲ τοὺς πειρασμοὺς φοβώμεθα· ὑπὲρ γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ Θεός.

Στίχ. 35–36. «Ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. Τί ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται».

Ἀνθρωπινότερον διαλέγεται καὶ συγκαταβατικώτερον, ἵνα τὴν ἀγάπην ἐνδείξηται. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτο ἐστὶ, πρότερον εἰπὼν τό, «ἐν δεξιᾷ», τότε ἐπήγαγεν, «ὅς ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν». Ὅτε γὰρ τὴν ὁμιλίαν ἐδειξε καὶ τὴν ἰσότητα.

«Ὅτι ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν».

Ἵνα μὴ δόξη τὰ εἰρημένα ἐγκαταλείψεως εἶναι, καὶ τὸν Προφήτην ἐπάγει προαναφωνοῦντα τὰ αὐτὰ ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου.

20 «Ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς».

Ὡσπερ γάρ, φησὶν, ἐκεῖνα οὐκ ἀνθίσταται σφαζόμενα, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς.

Στίχ. 37. «Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς».

25 Τοῦτο γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ θαυμαστόν, οὐχ ὅτι νικῶμεν μόνον, ἀλλ' ὅτι δι' ὧν καὶ ἐπιβουλεύομεθα νικῶμεν· καὶ οὐχ ἀπλῶς νικῶμεν, ἀλλὰ καὶ ὑπερνικῶμεν.

Στίχ. 38–39. «Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε Ἀρχαί, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε 30 δυνάμεις, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνή-

λύτερα πού ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ πού κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ».

Δὲν εἶπε, 'ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού συγχωρεῖ τὰ ἀμαρτήματα', ἀλλὰ ἐκεῖνο πού ἦταν πολὺ πιὸ μεγαλύτερο, «ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δίνει τὴ δικαίωση». "Ὅταν δηλαδὴ ἡ ψῆφος τοῦ δικαστῆ βγάλει τὴν ἀπόφαση, ὅτι εἶναι κάποιος δίκαιος, καὶ τέτοιου μάλιστα δικαστῆ, ποιά ἀξία ἔχει τότε ὁ κατήγορος; "Ἄς μὴ φοβόμαστε λοιπὸν τοὺς πειρασμοὺς· γιατί ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος μας.

Στίχ. 35-36. «Ὁ ὁποῖος καὶ μεσιτεύει γιὰ μᾶς. Ποιὸς θὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ; Θλίψη ἢ στενοχώρια ἢ διωγμὸς ἢ πείνα ἢ γυμνότητα ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; "Ὅπως ἔχει γραφεῖ».

Μιλάει μὲ τρόπο περισσότερο ἀνθρώπινο καὶ πολὺ πιὸ συγκαταβατικό, γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀγάπη. Καὶ γιὰ νὰ μάθει, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς του, ἀφοῦ πρῶτα εἶπε, «ὁ ὁποῖος κάθεται στὰ δεξιὰ του», τότε πρόσθεσε, «καὶ ὁ ὁποῖος μεσιτεύει γιὰ μᾶς», πρᾶγμα βέβαια πού ἔδειξε καὶ τὴ συνομιλία μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὴν ἰσότητα.

«Γιὰ χάρη σου ὑπομένομε θανατώσεις κάθε ἡμέρα».

Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι τὰ ὅσα εἶπε εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκατάλειψής μας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, προσθέτει καὶ τὸν προφήτη, πού προλέγει τὰ ἴδια πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια.

«Θεωρηθήκαμε σὰν πρόβατα προορισμένα γιὰ σφαγή».

"Ὅπως ἐκεῖνα δηλαδὴ, λέγει, δὲν ἀντιστέκονται ὅταν σφάζονται, ἔτσι καὶ ἐμεῖς.

Στίχ. 37. «'Ἀλλὰ σ' ὅλα αὐτὰ βγαίνομε μὲ τὸ παραπάνω νικητὲς μὲ τὴ βοήθεια ἐκείνου πού μᾶς ἀγάπησε».

Αὐτὸ δηλαδὴ εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστο, ὄχι μόνο ὅτι νικοῦμε, ἀλλ' ὅτι νικοῦμε μὲ ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιβουλεύομαστε· καὶ ὄχι ἀπλῶς νικοῦμε, ἀλλὰ νικοῦμε καὶ μὲ τὸ παραπάνω.

Στίχ. 38-39. «Εἶμαι ἀπόλυτα πεπεισμένος, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχές, οὔτε τίποτε τὸ παρὸν, οὔτε τὸ μελλοντικό, οὔτε δυνάμεις, οὔτε τίποτε πού βρίσκεται

σεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν».

Τί δεῖ, φησί, τὰ παρόντα λέγειν, καὶ τὰ τοῦ βίου τούτου συγκεκλήρωμένα δεινά; Κἂν γὰρ τὰ μέλλοντα εἴποι τις πρά-
 5 γματα καὶ δυνάμεις (πράγματα μὲν, ὡς θάνατον καὶ ζωὴν, δυνάμεις δέ, ὡς ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους καὶ πᾶσαν τὴν ἄνω κτίσιν), ταῦτα ἐμοὶ μικρὰ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ· οὔτε γὰρ εἰ θάνατόν τις ἠπειλεῖ τὸν μέλλοντα καὶ ἀθάνατον, ὥστε ἀποστῆναι τοῦ Χριστοῦ, οὔτε εἰ ζωὴν ἐπηγγείλατο τὴν ἄπειρον,
 10 κατεδεξάμην ἄν· καὶ τί δεῖ λέγειν βασιλεῖς τοὺς κάτω; Κἂν γὰρ ἀγγέλους μοι εἶπης καὶ πάσας τὰς ἄνω δυνάμεις, κἂν πάντα τὰ ὄντα καὶ μέλλοντα, καὶ πάντα ἐμοὶ μικρὰ καὶ τὰ ἐν γῆ καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ πρὸς τὸ φίλτρον ἐκεῖνο. Εἶτα ὡς οὐκ ἀρκούντων τούτων παραστῆσαι τὸν πόθον ὃν εἶχεν, ἕτερα τοσαῦτα πάλιν ὑπο-
 15 στησάμενός φησιν· «οὔτε τις κτίσις ἕτερα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Στίχ. 1–2. «Ἀλήθειαν δὲ λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεως ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοὶ ἐστὶ μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου».

20 Ὡς περὶ μεγάλων μέλλων λέγειν καὶ ἀπιστεῖσθαι διὰ τὸ μέγεθος, ὄρκον προβάλλεται.

Στίχ. 3–4. «Ἡύχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, ὅτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται».

25 Καὶ αὕτη ἕτερα ἀπόδειξις ὁμοία ταῖς προλαβούσαις. Κατασκευάζει γὰρ καὶ αὕτη ὃ εἶχεν περὶ τὸν Χριστὸν φίλτρον. Καὶ πῶς, τὴν αἰτίαν ἄκουε. Ἐπειδὴ πάντες ἔλεγον κατηγοροῦντες

στό ὕψος, οὔτε στό βάθος, οὔτε κάποιο ἄλλο ἀπό τὰ κτίσματα θά μπορέσει νά μᾶς χωρίσει ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού μᾶς ἔδειξε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας».

Τί χρειάζεται, λέγει, νά ἀναφέρω τὰ παρόντα καί τὰ δεινά πού εἶναι στενά συνδεδεμένα μέ τὰ πράγματα αὐτῆς τῆς ζωῆς; Γιατί, κι ἂν ἀκόμη ἀναφέρει κανεῖς τὰ μελλοντικά πράγματα καί τίς δυνάμεις (πράγματα, ὅπως τὸ θάνατο καί τὴ ζωὴ, καί δυνάμεις ὅπως τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους καί ὅλη τὴν οὐράνια κτίση), αὐτὰ εἶναι μικρὰ μπροστὰ στήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ· γιατί, οὔτε ἂν κάποιος μέ ἀπειλοῦσε μέ τὸ θάνατο τὸν μελλοντικό καί ἀθάνατο, ὥστε ν’ ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τὸν Χριστό, οὔτε ἔαν μοῦ ὑποσχόταν τὴν αἰώνια ζωὴ, θά μπορούσα νά τὰ ἀποδεχθῶ. Καί γιατί πρέπει νά λέγω γιὰ τοὺς ἐπίγειους βασιλεῖς; Γιατί, κι ἂν ἀκόμα μοῦ ἀναφέρεις ἀγγέλους καί ὅλες τίς οὐράνιες δυνάμεις, κι ἂν ὅλα τὰ παρόντα καί τὰ μελλοντικά, ὅλα γιὰ μένα εἶναι μικρὰ καί τὰ ἐπίγεια καί τὰ οὐράνια συγκρινόμενα πρὸς τὴν ἀγάπη ἐκεῖνη. Ἔπειτα, θέλοντας νά δείξει ὅτι δὲν ἀρκοῦν αὐτὰ νά παραστήσουν τὸν πόθο πού εἶχε, προβάλλοντας πάλι καί τόσα ἄλλα, λέγει: «οὔτε κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ κτίσματα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Στίχ. 1–2. «Τὴν ἀλήθεια λέγω στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δὲν λέγω ψέματα· μοῦ τὸ ἐπιβεβαιώνει καί ἡ συνείδησή μου διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη λύπη καί ἀδιάκοπος πόνος μέσα στήν καρδιά μου».

Σὰν νά πρόκειται νά μιλήσει γιὰ μεγάλα πράγματα καί νά μὴ γίνεи πιστευτὸς ἐξαιτίας τοῦ μεγέθους τους, προβάλλει ὄρκο.

Στίχ. 3–4. «Πράγματι, θά εὐχόμουν ν’ ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τὸν Χριστό γιὰ χάρι τῶν κατὰ σάρκα ἀδελφῶν μου, οἱ ὅποιοι εἶναι Ἰσραηλίτες».

Καί αὐτὴ εἶναι ἄλλη ἀπόδειξη ὁμοια μέ τίς προηγούμενες. Γιατί φανερώνει καί αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀγάπη πού εἶχε γιὰ τὸν Χριστό. Καί πῶς; Ἦ Ἀκουε τὴν αἰτία. Ἐπειδὴ ὅλοι ἔλεγαν κατηγορώ-

τοῦ Θεοῦ, ὅτι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἀξιοθέντες κληθῆναι, καὶ νόμον δεξάμενοι, πρὸ πάντων αὐτὸν εἰδότες, καὶ τοσαύτης ἀπολαύσαντες δόξης, καὶ θεραπεύσαντες αὐτὸν πρὸ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐπαγγελίας δεξάμενοι, καὶ πατέρων ὄντες τῶν αὐτῶ φίλων,
 5 καὶ τὸ δὴ πάντων μεῖζον, ὅτι καὶ προπάτορες αὐτοῦ γενόμενοι τοῦ Χριστοῦ τὸ κατὰ σάρκα, τοῦτο γάρ ἐστι τό, «ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα», καὶ ἐκβέβληνται, ἠτίμηνται, ἀντισήχθησαν δὲ ἀντ' ἐκείνων οἱ μηδέποτε αὐτὸν ἐπιγνόντες ἄνθρωποι ἐξ ἔθνῶν. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα λέγοντες, τὸν Θεὸν ἐβλασφήμουν,
 10 ἀκούων ταῦτα καὶ δακνόμενος καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης ἀλγῶν τοῦ Θεοῦ, ἠῤῥατο ἀνάθεμα εἶναι καὶ ἐκπεσεῖν τῆς δόξης ἐκείνης, ἧς λαμβάνουσιν οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστόν, καὶ τοῦ χοροῦ τοῦ ἀποστολικοῦ (οὐ γὰρ δὴ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ), ἵνα παύσηται ἡ κατὰ Θεοῦ βλασφημία.

15 **Στίχ. 4.** «Ἰὼν ἡ υἰοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθήκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ ἐπαγγελίαι».

ἽΟμοιον ὡσεὶ λέγοι· Θεὸς μὲν αὐτοὺς ἐβούλετο σωθῆναι, καὶ τοῦτο ἐδήλωσε δι' ὧν ἔμπροσθεν ἐποίησε καὶ δι' ὧν ἐξ ἐκείνων ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ἐγένετο· αὐτοὶ δὲ ἐξ οἰκείας
 20 ἀγνωμοσύνης ἀπεκρούσαντο τὴν εὐεργεσίαν.

Στίχ. 5. «Ἰὼν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

Εἰ καὶ ἕτεροι βλασφημοῦσι, φησὶν, ἀλλ' ἡμεῖς, οἱ τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ εἰδότες, ἴσμεν σαφῶς, ὅτι οὐ βλασφημεῖσθαι, ἀλλὰ τοῦ δοξάζεσθαι ἄξιός. ἸΑμα δὲ καὶ ἕτερόν τι ἐκδιδάσκει ἡμᾶς θεῖον μυστήριον, ὅτι ὁ γεννηθεὶς κατὰ σάρκα Χριστὸς, αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός.

Στίχ. 6-9. «Οὐχ οἶον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ
 30 Θεοῦ. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδὲ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραὰμ πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι

ντας τὸν Θεό, ὅτι, ἐνῶ ἀξιώθηκαν νὰ ὀνομασθοῦν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ δέχθηκαν τὸ νόμο, καὶ γνώρισαν αὐτὸν περισσότερο ἀπὸ ὄλους, καὶ ἀπόλαυσαν τόση μεγάλη δόξα, καὶ λάτρευσαν αὐτὸν πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν οἰκουμένην, καὶ ἔλαβαν ὑποσχέσεις, καὶ κατάγονταν ἀπὸ πατέρες ποὺ ἦταν φίλοι του, καὶ τὸ μεγαλύτερο βέβαια ἀπὸ ὅλα, ὅτι ἔγιναν προπάτορες κατὰ σάρκα τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, γιὰτὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατάγεται κατὰ σάρκα ὁ Χριστός», καὶ ὅμως ἔχουν ἀπορριφθεῖ καὶ ἔχουν περιφρονηθεῖ, καὶ στὴ θέση αὐτῶν εἰσηχθησαν οἱ ἄνθρωποι τῶν ἐθνῶν ποὺ δὲν τὸν γνώρισαν ποτέ. Ἐπειδὴ λοιπὸν λέγοντας αὐτὰ βλασφημοῦσαν τὸν Θεό, ἀκούοντας αὐτὰ καὶ πληγωνόμενος στὴν καρδιὰ καὶ πονώντας φοβερὰ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, εὐχήθηκε ν' ἀποχωρισθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ νὰ στερηθεῖ ἐκεῖνη τὴ δόξα, ποὺ λαμβάνουν ἐκεῖνοι ποὺ πίστεψαν στὸν Χριστό, καὶ τὸν ἀποστολικὸ χορὸ (ὄχι βέβαια τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ), γιὰ νὰ σταματήσει ἡ βλασφημία ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 4. «Στοὺς ὁποίους δόθηκε ἡ υἰοθεσία, ἡ δόξα, οἱ διαθήκες, οἱ νομοθεσία, ἡ λατρεία καὶ οἱ ὑποσχέσεις».

Εἶναι ὅμοιο αὐτὸ σὰ νὰ λέγει· Ὁ Θεὸς βέβαια ἤθελε αὐτοὶ νὰ σωθοῦν, καὶ αὐτὸ τὸ δήλωσε μὲ ἐκεῖνα ποὺ ἔκαμε προηγουμένως, καὶ μὲ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς προῆλθε κατὰ σάρκα ἀπὸ ἐκεῖνους, αὐτοὶ ὅμως ἀπὸ δικὴ τους ἀγνωμοσύνη ἀπέρριψαν τὴν εὐεργεσία.

Στίχ. 5. «Ποὺ εἶναι δικοὶ τοὺς πατέρες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους προῆλθε κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι Θεὸς ὄλων εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες· ἀμήν».

Ἄν καὶ ἄλλοι, λέγει, βλασφημοῦν, ἀλλ' ἐμεῖς, ποὺ γνωρίζομε τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ, γνωρίζομε μὲ σαφήνεια, ὅτι εἶναι ἄξιος ὄχι νὰ βλασφημεῖται, ἀλλὰ νὰ δοξάζεται. Συγχρόνως ὅμως μᾶς διδάσκει καὶ ἓνα ἄλλο θεῖο μυστήριον, ὅτι ὁ Χριστός, ποὺ γεννήθηκε καὶ ἔλαβε ἀνθρώπινη μορφή, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς ὄλων.

Στίχ. 6-9. «Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι διαψεύσθηκε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Γιὰτὶ δὲν εἶναι Ἰσραηλίτες ὄλοι ὅσοι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ, οὔτε ἐπειδὴ κατάγονται ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ

σπέρμα· τουτέστιν, ὅτι οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· «κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι πρὸς σέ, καὶ ἔσται τῆ Σάρρα υἱός».

5 Καὶ οὕτω τῶν πραγμάτων ἐκβάντων, φησὶν, οὐκ ἀποροῦμεν τοῦ δεῖξαι, ὅτι ἔστηκεν ἡ ἐπαγγελία· πῶς οὖν ἔστηκεν ἡ ἐπαγγελία; Εἶπεν ὁ Θεός, «τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν»· σπέρμα δὲ τοῦ Ἀβραάμ τὰ ἔθνη λέγων. Καὶ τοῦτο πόθεν ἐστὶ δῆλον; Ἐκ τοῦ, «ἐν Ἰσαάκ», εἶπεῖν αὐτόν, «κληθήσεται σοι
10 σπέρμα». Τουτέστιν, ὡσπερ ὁ Ἰσαάκ δι' ἐπαγγελίας γεννηθεὶς γνήσιος υἱός, οὕτω καὶ ὁ δι' ἐπαγγελίας γνήσιον σπέρμα προσγορεύσειεν τοῦ Ἀβραάμ.

Στίχ. 10–13. «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ρεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαάκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον (ἴνα ἢ κατ' ἐκλογὴν
15 πρόθεσις τοῦ Θεοῦ μένη), οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι, καθὼς γέγραπται· τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα».

Τί θαυμάζεις, φησὶν, εἰ Ἰουδαίων οἱ μὲν ἐσώθησαν, οἱ δὲ
20 οὐκ ἐσώθησαν; Καὶ γὰρ ἄνωθεν τοῦτο ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν γινόμενον ἴδοι τις ἂν· καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καίτοι γὰρ ὄντος κοινοῦ τοῦ ἀμαρτήματος, οἱ μὲν ἠλεήθησαν, οἱ δὲ οὐκ ἠλεήθησαν· καὶ ἐπὶ τῶν κολαζομένων δὲ τοῦτο, φησὶν, ἴδοι τις ἂν. Τῶν γὰρ Αἴγυπτίων οἱ
25 μὲν ἐσώθησαν, οἱ δὲ τετιμώρηνται· καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, τὸν

1. Γέν. 18,10.

2. Γέν. 12,7.

Ἄβραάμ εἶναι καὶ ὅλοι τέκνα αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἀναλογία μὲ τὸν Ἰσαάκ αὐτοὶ θὰ ὀνομασθοῦν σπέρμα σου· δηλαδὴ δὲν εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ τέκνα τῆς σάρκα, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας θεωροῦνται ὡς σπέρμα. Γιατὶ ὁ λόγος τῆς ἐπαγγελίας ἦταν αὐτός· «κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸ θὰ ἔρθω σὲ σένα καὶ θὰ ἔχει υἱὸ ἢ Σάρρα»¹.

Καὶ ἐνῶ, λέγει, ἔχει ἔτσι ἡ ἔκβαση τῶν πραγμάτων, δὲν δυσκολευόμαστε νὰ δεῖξομε ὅτι ἐπαληθεύθηκε ἡ ἐπαγγελία. Πῶς λοιπὸν ἐπαληθεύθηκε ἡ ἐπαγγελία; Εἶπε ὁ Θεός, «στοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τῇ γῆ»², ὀνομάζοντας ἀπογόνους τοῦ Ἄβραάμ τὰ ἔθνη. Καὶ αὐτὸ ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερό; Ἀπὸ αὐτὸ ποῦ εἶπε αὐτός· «κατ' ἀναλογία μὲ τὸν Ἰσαάκ θὰ ὀνομασθοῦν αὐτοὶ ἀπόγονοί σου»³. Δηλαδὴ, ὅπως ὁ Ἰσαάκ, ποῦ γεννήθηκε μετὰ ἀπὸ ὑπόσχεση, εἶναι γνήσιος υἱός, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποῦ θὰ προέλθει κατ' ἀναλογία μὲ τὴν ὑπόσχεση αὐτή, αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ γνήσιος ἀπόγονος τοῦ Ἄβραάμ.

Στίχ. 10–13. «Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἡ Ρεβέκκα ποῦ συνέλαβε παιδιὰ ἀπὸ ἓναν ἄνδρα, τὸν Ἰσαάκ τὸν πατέρα μας, ἐνῶ ἀκόμη δὲν εἶχαν γεννηθεῖ αὐτὰ οὔτε ἔπραξαν κάτι τὸ καλὸ ἢ κακὸ (γιὰ νὰ δειχθεῖ ὅτι ἡ κατ' ἐκλογή πρόθεση τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ ἔργα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ καλεῖ), λέχθηκε σ' αὐτὴν ὅτι ὁ μεγαλύτερος θὰ δουλεύσει τὸν μικρότερο, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ· «τὸν Ἰσαάκ τὸν ἀγάπησα, ἐνῶ τὸν Ἡσαῦ τὸν μίσησα»⁴.

Γιατὶ ἀπορεῖς, λέγει, ἐὰν ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους σώθηκαν καὶ ἄλλοι δὲν σώθηκαν; Γιατὶ αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ τὸ δεῖ κανεὶς νὰ συμβαίνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στοὺς πατριάρχες· καὶ ὄχι μόνο στοὺς πατριάρχες, ἀλλὰ καὶ στοὺς Ἰσραηλίτες. Πράγματι, ἂν καὶ ἦταν κοινὸ τὸ ἁμάρτημα, ἄλλοι ἐλεήθηκαν καὶ ἄλλοι δὲν ἐλεήθηκαν. Καὶ αὐτό, λέγει, θὰ μπορούσε νὰ τὸ δεῖ κανεὶς καὶ στὴν περίπτωσι τῶν τιμωρουμένων. Ἀπὸ τοὺς Αἰγύπτιους δηλαδὴ ἄλλοι σώθηκαν καὶ ἄλλοι τιμωρήθηκαν· καὶ στὴν περίπτωσι

3. Γέν. 21,12.

4. Μαλ. 1,2,3.

οὐ λαὸν ἐκάλεσε λαόν· καὶ οὐ πάντας τῆς αὐτῆς ἠξίωσε τιμῆς. Τὸ γὰρ ἐγκατάλειμμα σέσωσται μόνον. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ ἄπορα μέσα θεῖς, ὕστερον ἐπάγει τὴν λύσιν· ποία δὲ ἐστὶν ἡ λύσις, ἢ ὅτι ἐξ ἔργων, οὐκ ἐκ πίστεως, καὶ τὸ ἀγνοεῖν αὐτοὺς τὴν 5 τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητεῖν στήσαι; Τίνος δὲ χάριν εἰς τοσαύτην ἀπορίαν ἐξήγαγε τὸν ἀκροατὴν, ἵνα μονο-νουχὶ λέγῃ πρὸς Ἰουδαίους· Τοσαῦτα ἀποροῦντες καὶ οὐδὲν τούτων λύειν δυνάμενοι, πῶς ὑπὲρ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως πράγματα ἡμῖν παρέχετε; Καίτοι γε ἐχόντων ἡμῶν δικαίαν αἰ- 10 τίαν εἰπεῖν, δι' ἣν ἐκεῖνοι μὲν ἐσώθησαν, ὑμεῖς δὲ ἐξεπέσατε. Καὶ ποία αὕτη; Ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἐκ πίστεως, ὑμεῖς δὲ ὡς ἐξ ἔργων νόμου προσεκόψατε λίθῳ.

Στίχ. 14. «Τί οὖν ἐροῦμεν; Μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; Μὴ γένοιτο!».

15 Οὐκοῦν οὐδὲ ἐφ' ἡμῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων.

Στίχ. 15. «Τῷ Μωϋσεῖ γὰρ λέγει· ἔλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω».

Οὐ σόν ἐστὶν εἰδέναί, φησὶν, ὁ Μωϋσῆ, τίνες ἄξιοι τῆς φι- λανθρωπίας, ἀλλ' ἐμοὶ παραχώρει τοῦτο. Εἰ δὲ Μωϋσέως οὐκ 20 ἦν εἰδέναί, πολὺ μᾶλλον ἡμῶν.

Στίχ. 16–17. «ἼΑρα οὖν οὐ τοῦ τρέχοντος, οὐδὲ τοῦ θέ- λοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεούντος Θεοῦ. Λέγει γὰρ ἡ Γραφή τῷ Φα- ραώ, ὅτι ἔεις αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δυνάμιν μου, καὶ ὅπως διαγγεῖλῃ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ 25 γῆ».

5. Ἦσ. 10,22. Ρωμ. 9,27.

τῶν Ἰουδαίων, ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἦταν λαὸς τὸν ὀνόμασε λαὸ καὶ δὲν ἔκρινε ὅλους τῆς ἴδιας τιμῆς. Γιατὶ σώθηκε μόνο τὸ ὑπόλειμμα⁵. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀνέφερε ὅλα αὐτὰ τὰ ἄξια ἀπορίας, στὴ συνέχεια προσθέτει τὴ λύση. Καὶ ποιά εἶναι ἡ λύση, παρὰ αὐτῆ, ὅτι δηλαδὴ ἀπορρίφθηκαν ἐξαιτίας τῶν ἔργων τους καὶ ὄχι ἐξαιτίας τῆς πίστεώς τους, καὶ τὸ ὅτι ἀδιαφόρησαν γιὰ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ θέλησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὴ δική τους. Καὶ γιὰ ποιό λόγο ἔφερε τὸν ἀκροατὴ σὲ τόση μεγάλη ἀπορία; Γιὰ νὰ πεῖ κατὰ κάποιον τρόπο στοὺς Ἰουδαίους: Ἔχοντας τόση μεγάλη ἀπορία καὶ μὴ μπορώντας νὰ δώσετε λύση σὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ, γιατί δημιουργεῖτε θέματα σχετικὰ μὲ τὴν κλήση τῶν ἐθνῶν; Ἄν καὶ βέβαια ἐμεῖς ἔχομε νὰ σᾶς παρουσιάσομε δίκαια αἰτία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ἐκεῖνοι σώθηκαν καὶ σεῖς ἀπορριφθήκατε. Καὶ ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ αἰτία; Ὅτι ἐκεῖνοι σώθηκαν ἐξαιτίας τῆς πίστεώς τους, ἐνῶ ἐσεῖς σκοντάψατε στὸ λίθο ἐπειδὴ στηριχθήκατε στὰ ἔργα τοῦ νόμου.

Στίχ. 14. «Τί θὰ ποῦμε λοιπόν; Μήπως ὁ Θεὸς εἶναι ἄδικος; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη».

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄδικος οὔτε πρὸς ἐμᾶς οὔτε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

Στίχ. 15. «Γιατὶ λέγει στὸν Μωϋσῆ: Ἔθα ἐλεήσω ἐκεῖνον ποὺ ἐλεῶ καὶ θὰ εὐσπλαχνισθῶ ἐκεῖνον ποὺ κρίνω ὅτι εἶναι ἄξιος εὐσπλαχνίας⁶».

Δὲν ἀνήκει σὲ σένα, λέγει, Μωϋσῆ, νὰ γνωρίζεις ποιοὶ εἶναι ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ σὲ μένα παραχώρα το αὐτό. Καὶ ἂν ὁ Μωϋσῆς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ γνωρίζε, πολὺ περισσότερο ἐμεῖς.

Στίχ. 16–17. «Ἄρα λοιπὸν δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσπάθεια ἢ τὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ λέγει ἡ Γραφή στὸν Φαραὼ: Ἔγινε αὐτὸ σὲ ἐξήγεια ἐναντίον τους, γιὰ νὰ δείξω μέσω σοῦ τὴ δύναμή μου καὶ νὰ διακηρυχθεῖ τὸ ὄνομά μου σὲ ὅλη τὴ γῆ⁷».

6. Δευτ. 32,4. Ἰωβ 8,3.

7. Ἐξ. 33,19. Ἐξ. 9,16.

Διὰ μέσου πάλιν ἐτέραν ἀντίθεσιν εἰσάγει.

Στίχ. 18–21. «ἼΑρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. Ἐρεῖς μοι οὖν· Τί ἔτι μέμφεται; Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; ἸΩ ἄνθρωπε, μενοῦνγε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί με ἐποίησας οὕτως; Ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φουράματος ποιῆσαι, ὁ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὁ δὲ εἰς ἀτιμίαν;».

Πάλιν ἐτέραν ἀντίθεσιν εἰσάγει, εἰς πλῆθος ἀπορίας ἐνάγων τὸν ἀκροατὴν. Καὶ οὐ λῦει πρῶτον, ἀλλ' ἐπιστομίζει λέγων· «τίς εἶ σὺ, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ;», ἀντὶ τοῦ ἀντιλέγων.

Στίχ. 22–23. «Εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδειξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸν δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκευῇ ἐλέους».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Σκεῦος ὀργῆς ἦν ὁ Φαραώ, τουτέστιν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργὴν ἐξάπτων διὰ τῆς οἰκείας σκληρότητος. Πολλῆς γὰρ ἀπολαύσας μακροθυμίας οὐκ ἐγένετο βελτίων, ἀλλ' ἀδιόρθωτος ἔμεινεν. Διὸ οὐδὲ «σκεῦος ὀργῆς» αὐτὸν ἐκάλεσε μόνον, ἀλλὰ καὶ «κατηρτισμένον εἰς ἀπώλειαν»· τουτέστι ἀπηρτισμένον, οἴκοθεν μέντοι καὶ παρ' ἑαυτοῦ· οὔτε γὰρ ὁ Θεὸς παρέλιπέ τι τῶν εἰς κατόρθωσιν ἠκόντων τὴν ἐκείνου, οὔτε αὐτὸς ἐνέλιπέ τι τῶν ἀπολλύντων αὐτὸν καὶ πάσης ἀποστερούντων συγγνώμης, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ταῦτα εἰδὼς ὁ Θεός, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ, βουλόμενος αὐτὸν εἰς μετάνοιαν ἀγαγεῖν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἤθελεν, οὐδ' ἂν ἐμακροθύμησεν. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησεν εἰς μετάνοιαν τῇ μακροθυμίᾳ χρῆσασθαι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπήρτισεν ἑαυτὸν εἰς ὀργὴν, ἐχρήσα-

Παρουσιάζει λοιπόν με αυτά που λέγει άλλη αντίθεση.

Στίχ. 18–21. «'Αρα λοιπόν ὅποιον θέλει τὸν ἐλεεῖ καὶ ὅποιον θέλει τὸν κάμνει σκληρό. Θὰ μοῦ πείς βέβαια· Γιατί τότε τὸν κατηγορεῖ; Ποιὸς ἀντιστάθηκε στὸ θέλημά του; Καὶ ποιὸς εἶσαι, ἄνθρωπε, ἐσὺ ποὺ προβάλλεις ἀντιρρήσεις στὸ Θεό; Μήπως θὰ πεῖ τὸ πλάσμα στὸν πλάστη του, Γιατί με ἔπλασες ἔτσι; Ἦ μήπως δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα ὁ κεραμοποιὸς νὰ κάνει ἀπὸ τὴν ἴδια μάζα τοῦ πηλοῦ ἓνα σκεῦος γιὰ σπουδαία χρῆση καὶ ἓνα σκεῦος γιὰ εὐτελεῖς».

Πάλι παρουσιάζει ἄλλη ἀντίθεση, δημιουργώντας μεγάλο πλῆθος ἀποριῶν στὸν ἀκροατή. Καὶ δὲν λύνει ἀμέσως τὴν ἀπορία, ἀλλὰ πρῶτα ἀποστομώνει τὸν ἀκροατή. «Ποιὸς εἶσαι σὺ, ἄνθρωπε, ποὺ προβάλλεις ἀντιρρήσεις στὸ Θεό;», ἀντὶ νὰ πεῖ ποὺ ἀντιλέγεις.

Στίχ. 22–23. «Καὶ τί θὰ πείς, ἐὰν ὁ Θεός, θέλοντας νὰ δείξει τὴν ὀργή του καὶ νὰ κάνει γνωστὴ τὴ δύναμή του, ἀνέχθηκε με πολλὴ μακροθυμία σκεῦη ὀργῆς ποὺ εἶχαν προετοιμάσει τὸν ἑαυτό τους γιὰ τὴν ἀπώλεια, καὶ γιὰ νὰ κάμει γνωστὸ τὸν πλοῦτο τῆς δόξας του σὲ σκεῦη ἐλέους».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Σκεῦος ὀργῆς ἦταν ὁ Φαραώ, δηλαδὴ ἄνθρωπος ποὺ με τὴ σκληρότητά του ἀναβε τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἂν καὶ ἀπόλαυσε πολλὴ μακροθυμία, δὲν ἔγινε καλύτερος, ἀλλ' ἔμεινε ἀδιόρθωτος. Γι' αὐτὸ δὲν τὸν ὀνόμασε μόνο «σκεῦος ὀργῆς», ἀλλὰ προετοιμασμένον γιὰ τὴν ἀπώλεια· δηλαδὴ παρασκευασμένον τελείως γι' αὐτὸ, ἀπὸ μόνος του βέβαια καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του· γιατί οὔτε ὁ Θεός παρέλειψε κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συντελοῦσαν στὴ βελτίωση ἐκείνου, οὔτε αὐτὸς παρέλειψε κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τὸν ὀδηγοῦσαν στὴν ἀπώλεια καὶ τοῦ στεροῦσαν τὴ συγγνώμη, ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ τὰ γνώριζε αὐτὰ ὁ Θεός, τὰ ἀνέχθηκε με πολλὴ μακροθυμία, θέλοντας νὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ μετάνοια. Γιατί, ἐὰν δὲν ἠθελε αὐτὸ, δὲν θὰ ἔδειχνε μακροθυμία. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν θέλησε νὰ χρησιμοποιοῦσε τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ πρὸς μετάνοιά του, ἀλλὰ προετοίμασε τὸν ἑαυτό του στὸ νὰ ἐπισύρει τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποίησε

το αὐτῷ εἰς τὴν ἐτέρων διόρθωσιν διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον κολάσεως ἐτέρους σπουδαιότερους ποιῶν, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ δι' αὐτοῦ δεικνύς.

«Ἐπειδὴ προητοίμασεν εἰς δόξαν· (στίχ. 24) οὗς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν».

Ἐπειδὴ τοῦτο ὠνείδιζον, ὅτι χάριτι ἐσώθησαν, καὶ κατεισχύνουν αὐτοὺς ἐνόζιμον, ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας ταύτην ἀναιρεῖ τὴν ὑπόνοιαν. Εἰ γὰρ τῷ Θεῷ τὸ πρᾶγμα δόξαν ἤνεγκε, πολλῶ μᾶλλον ἐκείνοις δι' ὧν καὶ Θεὸς ἐδοξάσθη.

10 Στίχ. 25–27. «Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡση λέγει· καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην· καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος'. Ἡσαΐας δὲ κράζει περὶ τοῦ Ἰσραήλ· ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ ἐγκατάλειμμα σωθήσεται'».

Καὶ ἐτέρωθεν ἀξιόπιστον ποιεῖται τὸν λόγον, προφήτας ἐπάγων ταῦτα λέγοντας.

Στίχ. 28–29. «Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ καθὼς προεῖρηκεν Ἡσαΐας, εἰ μὴ 20 Κύριος Σαβαώθ ἐγκατέλειπεν ἡμῖν σπέρμα».

Οὐ περιόδου χρεία καὶ πόνου, τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν νομικῶν, φησὶν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς συντομίας ἔσται ἡ σωτηρία. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πίστις· ἐν βραχέσι ρήμασιν ἔχει τὴν σωτηρίαν.

25 «Ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὁμοιωθήμεν».

Καὶ ἐνταῦθα δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι οἴκοθεν διεσώθησαν, εἰ μὴ πολλῇ ὁ Θεὸς ἐχρήσατο τῇ ἀγαθότητι.

Στίχ. 30–32. «Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα

9. Ὡση 2,23. Α' Πέτρ. 2,10. 10. Ὡση 2,1.

11. Ἡσ. 10,22. 12. Ρωμ. 9,6.

αὐτὸν γιὰ τὴ διόρθωση ἄλλων, καθιστώντας ἄλλους σπουδαιότερους μὲ τὴν τιμωρία ἐκείνου καὶ δείχνοντας μέσω αὐτοῦ τὴ δύναμή του.

«Τὰ ὁποῖα προετοίμασε γιὰ νὰ δοξάσει· (στίχ. 24) τοὺς ὁποίους, δηλαδή ἐμᾶς, ἐκάλεσε ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἔθνη».

Ἐπειδὴ αὐτὸ κατηγοροῦσαν, ὅτι δηλαδή σώθηκαν ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, καὶ νόμιζαν ὅτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε ντροπὴ γι' αὐτούς, ἀναιρεῖ αὐτὴν τὴν ὑπόνοια μὲ πᾶρα πολὺ ἰσχυρὰ παραδείγματα.

Στίχ. 25–27. «Ὅπως λέγει καὶ στὸν Ὠσηέ· 'θὰ ὀνομάσω λαὸ μου ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι λαὸς μου, καὶ ἀγαπημένη μου ἐκεῖνη ποὺ δὲν εἶναι ἀγαπημένη μου'. 'Καὶ θὰ συμβεῖ στὸν τόπο ἐκεῖνο ποὺ τοὺς εἶπαν, Σεῖς δὲν εἴσθε λαὸς μου, ἐκεῖ θὰ ὀνομασθοῦν υἱοὶ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ'¹⁰. Καὶ ὁ Ἡσαΐας φωνάζει γιὰ τὸν Ἰσραήλ· 'ἐὰν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσραήλ σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας, μόνο ἓνα ὑπόλειμμα θὰ σωθεῖ'¹¹».

Καὶ ἀπὸ ἄλλου κάμνει τὸ λόγο του ἀξιόπιστο, ἀναφέροντας προφήτες ποὺ λέγουν αὐτὰ.

Στίχ. 28–29. «Γιατὶ ὁ Κύριος θὰ πραγματοποιήσει ὅπως-δήποτε καὶ σύντομα τὸ λόγο του ἐπάνω στὴ γῆ καὶ ὅπως προεῖπε ὁ Ἡσαΐας· 'ἐὰν ὁ Κύριος Σαβαώθ δὲν μᾶς ἄφηνε ἀπογόνους'¹²».

Δὲν χρειάζεται, λέγει, χρονικὴ διάρκεια καὶ κόπους, ποὺ καταβάλλονται ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἔργων τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἡ σωτηρία θὰ πραγματοποιηθεῖ πολὺ σύντομα. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ πίστη· μὲ σύντομα λόγια παρέχει τὴ σωτηρία.

«Θὰ εἶχαμε γίνεи σὰν τὰ Σόδομα καὶ θὰ εἶχαμε ὁμοιωθεῖ μὲ τὰ Γόμορρα¹³».

Καὶ ἐδῶ δείχνει ὅτι οὔτε αὐτοὶ οἱ λίγοι θὰ μπορούσαν νὰ σωθοῦν ἀπὸ μόνοι τους, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν χρησιμοποιοῦσε τὴ μεγάλη ἀγαθότητά του.

Στίχ. 30–31. «Τί θὰ ποῦμε λοιπόν; Ὅτι τὰ ἔθνη ποὺ δὲν

13. Γέν. 19,24.. Ἦσ. 1,9. 13,19. Ἱερ. 5,40.

Θρήνοι 3,22. Ἱεζ. 16,46.

δικαιοσύνην κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον οὐκ ἔφθασεν. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ἐξ ἔργων νόμου».

Ἡ σαφειστάτη λύσις αὕτη ἐστίν· ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν
 5 πραγμάτων ἔδειξεν, «οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ», λέγων,
 «οὗτοι Ἰσραὴλ», καὶ ἀπὸ τῶν προγόνων, τοῦ Ἰακώβ καὶ τοῦ
 Ἡσαΐ, καὶ τῶν κολασθέντων καὶ σωθέντων, ἀπὸ τῶν προφη-
 τῶν τοῦ Ὡσηὲ καὶ τοῦ Ἡσαΐου, τὴν κυριωτάτην ἐπάγει λύσιν.
 Πρότερον τὴν ἀπορίαν αὐξήσας (καὶ γὰρ δύο ἦν τὰ ζητούμενα
 10 ὅτι τὰ ἔθνη ἐπέτυχεν, καὶ μὴ διώκοντα ἐπέτυχεν, καὶ ὅτι Ἰσ-
 ραὴλ οὐκ ἐπέτυχεν, καὶ διώκοντα οὐκ ἐπέτυχεν). Τίς οὖν ἡ λύ-
 σις ἢ αὕτη; Σὺ μὲν, ὦ Ἰουδαῖε, φησὶν, οὐδὲ τὴν ἐκ τοῦ νόμου δι-
 καιοσύνην εὔρες. Παρέβης γὰρ αὐτὴν καὶ ὑπεύθυνος γέγονας τῇ
 ἀρᾷ. Οὗτοι δέ, οἱ μὴ διὰ τοῦ νόμου ἐλθόντες, καὶ ἑτέραν ὁδὸν
 15 μείζονα ταύτην εὔρον, δικαιοσύνην τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως.

«Προσέκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, (στίχ. 33) κα-
 θῶς γέγραπται· Ἴδου τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος, καὶ
 πέτραν σκανδάλου, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνηθή-
 σεται'».

20 «Προσκόμματος λίθον» καὶ «πέτραν σκανδάλου», φησὶν,
 ἀπὸ τῆς γνώμης καὶ τοῦ τέλους τῶν ἀπιστησάντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Στίχ. 1. «Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέ-
 ησις ἡ πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτηρίαν».

25 Μέλλων αὐτῶν καθάπτεσθαι, πλέον νῦν ἢ πρότερον πά-

14. Α' Κορ. 1,23.

15. Ἦσ. 8,14.28,16.

ἐπιδίωκαν νὰ δικαιωθοῦν, ἔλαβαν δικαίωση, ἀλλὰ δικαίωση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίτες, ἐπιδιώκοντας τὴ δικαίωσή τους ἀπὸ τὴν τήρηση τοῦ νόμου, δὲν μπόρεσαν νὰ δικαιωθοῦν ἀπὸ τὸ νόμο. Γιατί; Ἐπειδὴ δὲν ἐπιδίωκαν νὰ ἐπιτύχουν μὲ τὴν πίστη, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τοῦ νόμου».

Ἡ σαφέστατη λύση εἶναι αὕτη· Ἐπειδὴ δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὸ ἔδειξε αὐτὸ λέγοντας, «πραγματικοὶ Ἰσραηλίτες δὲν εἶναι ὅλοι ὅσοι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ»¹⁴, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους τους, τὸν Ἰακώβ δηλαδὴ καὶ τὸν Ἡσαῦ, καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού τιμωρήθηκαν καὶ σώθηκαν, προσθέτει τὴν κυριότερη λύση ἀπὸ τοὺς προφήτες Ὡσηὲ καὶ Ἡσαΐα. Ἀφοῦ προηγουμένως αὗξησε τὴν ἀπορία (γιατὶ δύο ἦταν τὰ ζητούμενα, ὅτι τὰ ἔθνη ἐπέτυχαν τὴ σωτηρία τους, καὶ μάλιστα τὴν ἐπέτυχαν χωρὶς νὰ τὴν ἐπιδίωκαν, καὶ ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες δὲν ἐπέτυχαν τὴ σωτηρία, καὶ μάλιστα δὲν τὴν ἐπέτυχαν ἂν καὶ τὴν ἐπιδίωκαν). Ποιὰ εἶναι λοιπὸν αὕτη ἡ λύση; Σὺ, λέγει, Ἰουδαῖε, δὲν ἐπέτυχες οὔτε τὴ δικαίωση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν τήρηση τοῦ νόμου. Γιατὶ παρέβηκες τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου καὶ ἔγινες ὑπεύθυνος τῆς κατάρας. Ἐνῶ αὐτοὶ πού προσῆλθαν ὄχι τηρώντας τὶς ἐντολὲς τοῦ νόμου, βρῆκαν καὶ ἄλλη ὁδὸ σπουδαιότερη ἀπὸ αὐτήν, τὴ δικαίωση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη.

«Σκόνταψαν στὸν λίθο τοῦ προσκόμματος, (στίχ.32) σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· Ἐνῶ, τοποθετῶ στὴ Σιών λίθο προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου, καὶ ἐκεῖνος πού πιστεύει σ' αὐτὸν δὲν θὰ ντροπιασθεῖ»¹⁵».

Μιλᾷ γιὰ λίθο προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου ἐξαιτίας τῆς γνώμης καὶ τοῦ τέλους ἐκείνων πού δὲν πίστεψαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Στίχ. 1. «Ἀδελφοί, ἡ μεγάλη ἐπιθυμία τῆς καρδιάς μου καὶ ἡ παράκλησή μου πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι γιὰ τὴ σωτηρία αὐτῶν».

Ἔχοντας σκοπὸ νὰ τοὺς κατηγορήσει περισσότερο τώρα,

σης ἀπεχθείας ὑπόνοιαν ἀναρεῖ. Καὶ γὰρ «εὐδοκίαν» ἐνταῦθα, τὴν σφόδρα ἐπιθυμίαν φησίν.

Στίχ. 2. «Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν».

5 Καὶ ἐχαρίσατο τῷ ρήματι, καὶ ἔδειξεν αὐτῶν τὴν ἀκαιρον φιλονεικίαν.

Στίχ. 3. «Ἄγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν».

10 Δείκνυσιν ἀπὸ φιλονεικίας καὶ φιλαρχίας μᾶλλον, ἢ ἐξ ἀγνοίας πλανωμένους. Τὸ δὲ εἰπεῖν, «τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στήσαι», δεικνύντος ἐστίν, ὅτι οὐδὲ ἐκείνην τὴν δικαιοσύνην τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ἐστήσαντο. «Ἰδίαν δὲ δικαιοσύνην» αὐτῶν καλεῖ, ἢ διὰ τὸ μηκέτι τὸν νόμον ἰσχύειν, ἢ διὰ τὸ πόνων εἶναι
15 καὶ ἰδρώτων. Τοῦτο οὐ περὶ Ἰουδαίων εἴρηται μόνων, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους.

Στίχ. 4. «Τέλος γὰρ νόμου Χριστός, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι».

Ἐπειδὴ εἶπε, «δικαιοσύνην», ἵνα μὴ δόξωσιν οἱ πιστεύ-
20 σαντες ἐξ Ἰουδαίων, τὴν μὲν ἔχειν, τῆς δὲ ἀπεστερηῆσθαι, δείκνυσιν ὅτι μία ἐστὶ δικαιοσύνη, καὶ ἐκείνην εἰς ταύτην ἀνακεφαλαιοῦται· ὅτι ὁ μὲν ταύτην ἐλόμενος τὴν ἐκ πίστεως, κάκεινην ἐπλήρωσεν, ὁ δὲ ταύτην ἀτιμάσας, κάκεινης ἐξέπεσεν. Εἰ γὰρ τοῦ νόμου τέλος ὁ Χριστός, ὁ τὸν Χριστὸν οὐκ ἔχων, κἂν
25 μὴ κατωρθωκῶς τὸν νόμον ἦ, τὸ πᾶν εἴληφεν. Ὡσπερ γὰρ τέλος ἰατρικῆς ὑγεία, καὶ ὁ δυνάμενος ὑγιῆ ποιεῖν, κἂν μὴ ἰατρικὴν ἔχη, τὸ πᾶν ἔχει, ὁ δὲ μὴ εἰδῶς θεραπεύειν, κἂν μετιέναι δοκῇ τὴν τέχνην, τοῦ παντὸς ἐξέπεσεν· οὕτως ἐπὶ τῷ νόμῳ καὶ

παρά προηγουμένως, απομακρύνει την ύποψία κάθε αποστρόφῆς.

Στίχ. 2. «Σᾶς διαβεβαιώνω γι' αὐτούς, ὅτι ἔχουν ζῆλο Θεοῦ, ἀλλ' ὄχι μὲ ἐπίγνωση».

Καὶ χαριστικὰ μίλησε γι' αὐτοὺς καὶ ἔδειξε τὴν ἄκαιρη φιλονεικία τους.

Στίχ. 3. «Γιατί, ἀγνοώντας τὴ δικαίωση πὺ δίνει ὁ Θεὸς καὶ θέλοντας νὰ ἐφαρμόσουν τὸν δικό τους τρόπο δικαίωσης, δὲν υποτάχθηκαν στὴ δικαίωση πὺ παρέχεται ἀπὸ τὸν Θεό.

Δείχνει ὅτι βρίσκονται στὴν πλάνη μᾶλλον ἀπὸ φιλονεικία καὶ φιλαρχία, παρὰ ἀπὸ ἄγνοια. Λέγοντας ὅτι «θέλουν νὰ ἐφαρμόσουν τὸν δικό τους τρόπο δικαίωσης, ἔδειξε ὅτι οὔτε τὴ δικαίωση ἐκείνη πὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ νόμο ἐφάρμοσαν. Μιλάει γιὰ δικό τους τρόπο δικαίωσης ἢ ἐπειδὴ δὲν ἰσχύει πλέον ὁ νόμος, ἢ ἐπειδὴ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν τήρηση τοῦ νόμου κόποι καὶ ἰδρωῖτες. Αὐτὸ λέχθηκε ὄχι μόνο γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν καθένα τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Στίχ. 4. «Γιατὶ τὸ τέλος τοῦ νόμου εἶναι ὁ Χριστός, ὥστε νὰ λάβει δικαίωση ὁ καθένας πὺ πιστεύει».

Ἐπειδὴ μίλησε γιὰ «δικαίωση», γιὰ νὰ μὴ νομίσουν ἐκεῖνοι πὺ πίστεψαν προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι αὐτὴ τὴν ἔχουν, στεροῦνται ὁμως τὴν ἄλλη, δείχνει ὅτι μία εἶναι ἡ δικαίωση, καὶ ἐκείνη τὴν ἀνακεφαλαιώνει σ' αὐτὴν ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος πὺ προτίμησε αὐτὴν πὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη, ἐπλήρωσε καὶ ἐκείνην, ἐνῶ ἐκεῖνος πὺ περιφρόνησε αὐτὴν, ἐξέπεσε καὶ ἀπὸ ἐκείνην. Γιατί, ἐὰν τέλος τοῦ νόμου εἶναι ὁ Χριστός, ἐκεῖνος πὺ δὲν ἔχει τὸν Χριστό, κι ἂν ἀκόμα νομίζει ὅτι ἔχει ἐκείνη τὴ δικαίωση, δὲν τὴν ἔχει· ἐνῶ ἐκεῖνος πὺ ἔχει τὸν Χριστό, κι ἂν ἀκόμα δὲν ἐφαρμόζει τίς ἐντολές τοῦ νόμου, αὐτὸς ἔχει λάβει τὸ πᾶν. Ὅπως δηλαδὴ τέλος (σκοπὸς) τῆς ἱατρικῆς εἶναι ἡ ὑγεία καὶ ἐκεῖνος πὺ μπορεῖ νὰ κάμει κάποιον ὑγιῆ, κι ἂν ἀκόμα δὲν εἶναι κάτοχος τῆς ἱατρικῆς, ἔχει τὸ πᾶν, ἐνῶ ἐκεῖνος πὺ δὲν γνωρίζει νὰ θεραπεύει, κι ἂν ἀκόμα νομίζει ὅτι ἀσκεῖ τὴν τέχνη, ὁμως βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἔχει σχέση μὲ

τῆς πίστεως· ὁ μὲν ταύτην ἔχων, καὶ τὸ ἐκείνου τέλος ἔχει, ὁ δὲ ταύτης ἔξω ὢν, ἀμφοτέρων ἐστὶν ἀλλότριος. Τί γὰρ ἐβούλετο ὁ νόμος; Δίκαιον ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' οὐκ ἴσχυσεν οὐδεὶς αὐτὸν πληρῶσαι. Τοῦτο οὖν τέλος ἦν τοῦ νόμου, καὶ εἰς
5 τοῦτο πάντα ἐβλεπεν, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ἐγένετο, καὶ ἑορταὶ καὶ θυσίαι καὶ ἐντολαὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ἵνα δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλ' αὐτοῦ τὸ τέλος ἦν ἐν Χριστῷ μειζόνως διὰ τῆς πίστεως.

Στίχ. 5. «Μωϋσῆς γὰρ γράφει, ὅτι τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ
10 τοῦ νόμου ὁ ποιήσας ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτῇ, ἢ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνης οὕτω λέγει».

Τὰς κατασκευὰς ἀπὸ τῶν Γραφῶν πιστοῦται. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Μωϋσῆς δείκνυσιν ἡμῖν τὴν ἐκ τοῦ νόμου δικαιοσύνην, ποία ἐστὶ καὶ πόθεν συνίσταται. Πόθεν οὖν, ἢ ἀπὸ
15 τοῦ πληρωθῆναι πάσας τὰς ἐντολάς; Τοῦτο δὲ οὐδενὶ γέγονε δυνατόν.

Στίχ. 6-7. «Μὴ εἶπης ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν, ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν».

20 Ἵνα μὴ λέγωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς ἡὔρον μείζονα δικαιοσύνην οὗτοι, τὴν ἐλάττω μὴ εὐρόντες, λέγει λογισμὸν ἀναντίρρητον, ὅτι κουφοτέρα αὕτη ἢ ὁδὸς ἐκείνης. Αὕτη μὲν γὰρ πληρῶσιν ἀπαιτεῖ πάντων, ἢ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη ρήματι ἔχει τὴν σωτηρίαν. Ἵνα μὴ δόξη τὸ εὐκόλον εὐκαταφρόνητον
25 αὐτὴν ποιεῖν καὶ εὐτελεῖ, ὅρα πῶς πλατύνει τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, ὥσπερ τῇ ἀρετῇ διὰ σῶν ἔργων ἀνθίσταται ραθυμία, τοὺς πόνους ἐκλύουσα, καὶ δεῖ σφόδρα ἀγρυπνούσης ψυχῆς, ὥστε μὴ εἰκεῖν. Οὕτως ὅταν πιστεῦσαι δεηθῇ, λογισμοὶ θορυβοῦντες

τὴν ἰατρικὴν, ἔτσι καὶ σχετικὰ μὲ τὸ νόμο καὶ τὴν πίστη· ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν πίστη, ἔχει τὸ τέλος τοῦ νόμου, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι ξένος καὶ γιὰ τὰ δύο. Γιατὶ τί ἤθελε ὁ νόμος; Νὰ δικαιώσει τὸν ἄνθρωπο. Ἄλλ' ὅμως δὲν μπόρεσε κανένας νὰ τὸν ἐκπληρώσει. Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου καὶ σ' αὐτὸ ἀπέβλεπαν τὰ πάντα καὶ γι' αὐτὸ ἔγιναν ὅλα, καὶ οἱ ἑορτές, καὶ οἱ θυσίες, καὶ οἱ ἐντολές καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, γιὰ νὰ λάβει ὁ ἄνθρωπος τὴν δικαίωση. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ πραγματοποιήθηκε σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ μὲ τὴν πίστη στὸν Χριστό.

Στίχ. 5. «Ὁ Μωϋσῆς δηλαδὴ γράφει γιὰ τὴν δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ νόμο, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ τήρησε αὐτὲς τὶς ἐντολές θὰ ζήσει μὲ τὴν δικαίωση ποὺ θὰ λάβει ἀπ' αὐτὲς¹. Ἐνῶ ἡ δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη λέγει τὰ ἐξῆς».

Τὶς ἀποδείξεις τὶς ἐπιβεβαιώνει ἀπὸ τὶς Γραφές. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ὁ Μωϋσῆς μᾶς δείχνει τὴν δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ νόμο, ποιά εἶναι αὐτὴ καὶ ἀπὸ ποῦ ἐξαρτᾶται. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐξαρτᾶται, παρὰ ἀπὸ τὴν τήρηση ὅλων τῶν ἐντολῶν; Αὐτὸ ὅμως δὲν κατέστη δυνατὸν γιὰ κανένα.

Στίχ. 6-7. «Μὴ πεῖς στὴν καρδιά σου, Ποιὸς θὰ ἀνεβεῖ στὸν οὐρανὸ²; δηλαδὴ γιὰ νὰ κατεβάσει τὸν Χριστό· ἢ ποιὸς θὰ κατεβεῖ στὴν ἄβυσσο; γιὰ νὰ ἀνεβάσει δηλαδὴ τὸν Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκρούς».

Γιὰ νὰ μὴ λένε οἱ Ἰουδαῖοι, Πῶς πέτυχαν αὐτοὶ μεγαλύτερη δικαίωση, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐπιτύχει τὴν μικρότερη, παρουσιάζει συλλογισμό ἀναμφισβήτητο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ ἡ ὁδὸς εἶναι ἐλαφρότερη ἀπὸ ἐκείνην. Γιατὶ ἡ τοῦ νόμου ἀπαιτεῖ ἐκτέλεση ὅλων τῶν ἐντολῶν, ἐνῶ ἡ δικαίωση διὰ τῆς πίστεως ἔχει τὴν σωτηρία στὸ λόγο. Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι τὸ εὐκόλο αὐτῆς κάμνει αὐτὴν εὐκαταφρόνητη καὶ εὐτελεῖ, πρόσεχε πῶς διευρύνει τὸ λόγο σχετικὰ μὲ αὐτὴν· ὅπως ἀκριβῶς ἡ ραθυμία ἀντιστέκεται μὲ τὰ ἔργα στὴν ἀρετὴ, χαλαρώνοντας τοὺς κόπους, καὶ χρειάζεται πάρα πολὺ ἐπάγρυπνη ψυχὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑποχωρεῖ, ἔτσι ὅταν χρειασθεῖ νὰ πιστέψει, ἐμφανίζονται λογισμοὶ ποὺ προκαλοῦν θόρυβο

καὶ λυμαινόμενοι τὴν τῶν πολλῶν διάνοιαν, καὶ δεῖ νεανικωτέρας ψυχῆς, ὥστε αὐτοὺς διακρούεσθαι.

Στίχ. 8–12. «Ἄλλὰ τί λέγει; Ἐγγὺς σου τὸ ρῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τουτέστι, τὸ ρῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι, ἐὰν ὁμολογήσης ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν καὶ πιστεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει γὰρ ἡ Γραφή· ‘πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ’ αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται’. Οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλληνοσ».

Τουτέστιν εὐκολον· ὅταν οὖν καὶ μείζων ἢ δικαιοσύνη καὶ κούφη καὶ εὐπαράδεκτος καὶ ἄλλως δικαιωθῆναι μὴ ἦ, ἐσχάτης φιλονεικίας τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν, τὰ εὐκολα ἀφέντας καὶ ράδια. Εἶδες ὅτι ὁ βραχὺς οὗτος ὁ λόγος οὐ σωτηρίαν ἤνευ-
15 κε μόνον, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνην;

«Ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν· (στίχ. 13) πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται».

Ἄπερ ἄνω περὶ τοῦ Πατρὸς εἶρηκεν, τό, ἢ Ἰουδαίων ὁ
20 Θεὸς μόνον, οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; τοῦτο καὶ ἐνταῦθα περὶ τοῦ Υἱοῦ λέγει.

Στίχ. 14–15. «Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν οὐδ’ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσονται χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποστα-
25 λῶσιν, καθὼς γέγραπται, ‘ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθὰ»;

Πάλιν ἀναιρεῖ τὴν συγγνώμην αὐτῶν· κατασκευάζει δὲ τοῦτο, κατ’ ἐρώτησιν προάγων τὸν λόγον, σαφέστερον ποιῶν τὸν ἔλεγχον, τῷ κατ’ ἀντίθεσιν καὶ λύσιν ἅπαν ὑφάναι τὸ
30 χωρίον. Σκόπει δέ· ἀνωθεν εἶπεν, φησίν, ὁ Προφήτης· «πᾶς ὃς

3. Ἦσ. 28,16.

4. Ἰωήλ 2,12.

στην ψυχή και διαφθείρουν τὴ διάνοια τῶν πολλῶν καὶ χρειάζεται ρωμαλεότερη ψυχή γιὰ ν' ἀποκρούσει αὐτοῦς.

Στίχ. 8-12. «Ἄλλὰ τί λέγει; Εἶναι κοντά σου ὁ λόγος, εἶναι μέσα στὸ στόμα σου καὶ στὴν καρδιά σου· δηλαδή ὁ λόγος τῆς πίστεως τὸν ὁποῖο κηρύττομε. Ἐὰν λοιπὸν ὁμολογήσεις μὲ τὸ στόμα σου ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος καὶ πιστέψεις μὲ τὴν καρδιά σου, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνέστησε αὐτὸν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θὰ σωθεῖς· γιὰτὶ μὲ τὴν καρδιά πιστεύει κανεὶς καὶ λαμβάνει τὴ σωτηρία. Καθόσον λέγει ἡ Γραφή: 'ὁ καθένας πού πιστεύει σ' αὐτὸν δὲν θὰ ντροπιασθεῖ»³. Δὲν ὑπάρχει δηλαδή διάκριση μεταξὺ Ἰουδαίου καὶ Ἐθνικοῦ».

Δηλαδή εἶναι εὐκολο· ὅταν λοιπὸν καὶ μεγαλύτερη εἶναι ἡ δικαίωση καὶ ἐλαφρότερη καὶ εὐπρόσδεκτη καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος δικαίωσης, ἀποτελεῖ τὴ χειρότερη μορφή φιλονεικίας ν' ἀφήνουν τὰ εὐκολα καὶ δυνατὰ καὶ νὰ ἐπιχειροῦν τὰ ἀδύνατα. Εἶδες ὅτι ὁ σύντομος αὐτὸς λόγος πρόσφερε ὄχι μόνο σωτηρία, ἀλλὰ καὶ δικαίωση;

«Γιὰτὶ ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Κύριος ὄλων, παρέχοντας πλούσια τὰ ἐλέη του σ' ὄλους ἐκείνους πού τὸν ἐπικαλοῦνται (στίχ. 13) γιὰτὶ ὁ καθένας πού θὰ ἐπικαλεσθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, θὰ σωθεῖ»⁴.

Ἐκεῖνο πού εἶπε παρὰ πάνω γιὰ τὸν Πατέρα, τὸ «ἢ μήπως ὁ Θεὸς εἶναι μόνο τῶν Ἰουδαίων καὶ ὄχι καὶ τῶν Ἐθνικῶν», αὐτὸ λέγει ἐδῶ καὶ γιὰ τὸν Υἱό.

Στίχ. 14-15. «Πῶς λοιπὸν θὰ ἐπικαλεσθοῦν ἐκεῖνον στὸν ὁποῖον δὲν πίστεψαν; Καὶ πῶς θὰ πιστέψουν σ' ἐκεῖνον γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν ἄκουσαν; Καὶ πῶς θ' ἀκούσουν χωρὶς νὰ κηρύττει κάποιος; Πῶς πάλι θὰ κηρύξουν ἐὰν δὲν σταλοῦν, ὅπως ἔχει γραφεῖ, 'πόσο ὠραῖα εἶναι τὰ πόδια ἐκείνων πού κηρύττουν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Εὐαγγελίου».

Πάλι ἀναιρεῖ τὴ συγγνώμη αὐτῶν καὶ αὐτὸ τὸ κατορθώνει προχωρώντας τὸ λόγο κατ' ἐρώτηση, κάμνοντας ἔτσι τὸν ἔλεγχο σαφέστερο μὲ τὸ νὰ ὑφαίνει ὄλο τὸ χωρίο μὲ ἀντίθεση καὶ λύση. Καὶ πρόσεχε· προηγουμένως εἶπε, λέγει, ὁ προφήτης· «ὁ καθέ-

ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται». Ἄλλ' ἴσως ἂν
 ἔχοι τις εἰπεῖν· Καὶ πῶς ἐδύναντο ἐπικαλεῖσθαι τοῦτον ὃν οὐκ
 ἐπίστευσαν; Εἶτα ἐρώτησις παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀντίθεσιν· Καὶ
 διὰ τί οὐκ ἐπίστευσαν; Καὶ πάλιν ἀντίθεσις. Πάντως ἔχοι τις ἂν
 5 εἰπεῖν· Καὶ πῶς εἶχον πιστεῦσαι μὴ ἀκούσαντες; Εἶτα πάλιν ἡ
 λύσις· Καὶ μὴν ἤκουσαν, φησὶν. Εἶτα ἐτέρα πάλιν ἀντίθεσις.
 Καὶ πῶς ἠδύναντο ἀκοῦσαι χωρὶς κηρύσσοντος; Εἶτα πάλιν ἡ
 λύσις· Καὶ μὴν ἐκήρυξαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς αὐτὸ τοῦτο πολ-
 10 λοι. Καὶ πάλιν ἀντίθεσις· Καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι οὗτοί εἰσιν ἐκεῖ-
 νοι οἱ ἀποσταλέντες; Καὶ πάλιν λύσις ἐκ προφητικῆς μαρτυ-
 ρίας· «ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθὰ». Καὶ
 ὅρα πῶς ἀπὸ τοῦ τρόπου τοῦ κηρύγματος δείκνυσι τοὺς κήρυ-
 κας. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο περιήεσαν πανταχοῦ λέγοντες, ἀλλ' ἢ τὰ
 ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους γε-
 15 γεννημένην εἰρήνην. Ὡστε ἀπιστοῦντες οὐχ ἡμῖν ἀπιστεῖτε,
 φησὶν, ἀλλὰ τῷ Ἡσαΐα. Ἡ δὲ ὄλη κατασκευὴ αὕτη ἐστίν. Τὸ
 μὲν σωθῆναι, φησὶν, ἐκ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι, τὸ δὲ ἐπικαλεῖσθαι,
 ἐκ τοῦ πιστεῦσαι· τὸ δὲ πιστεῦσαι, ἐκ τοῦ ἀκοῦσαι· τὸ δὲ ἀκοῦ-
 20 σαι, ἐκ τοῦ κηρύξαι· τὸ δὲ κηρύξαι, ἐκ τοῦ ἀποσταλῆναι. Ἀπε-
 στάλησαν δὲ καὶ ἐκήρυξαν, καὶ μετ' αὐτῶν προφήτης περιήει,
 δεικνὺς αὐτοῖς καὶ ἀνακηρύττων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οὖς πρὸ πολ-
 ῶν ἐδηλοῦμεν χρόνων. Εὐδελον ὡς τὸ μὴ πιστεῦσαι, ἐκείνων
 ἔγκλημα γέγονε μόνον.

Στίχ. 16. «Ἄλλ' οὐ πάντες ἐπίστευσαν τῷ Εὐαγγελίῳ.
 25 Ἡσαΐας γὰρ λέγει· Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;»·

Ἐτέρα πάλιν ἀντίθεσις· Καὶ μὴν, εἰ ἦσαν καὶ οὗτοι ἀπε-
 σταλμένοι καὶ παρὰ Θεοῦ πεμφθέντες, ἔδει πάντας ὑπακοῦσαι.
 Ἡ δὲ λύσις πάλιν ἐκ μαρτυρίας προφητικῆς· Ἀλλὰ καὶ τοῦτο
 ἄνωθεν, φησὶν, εἶπεν Ἡσαΐας, μᾶλλον δὲ καὶ τούτου μεῖζον.
 30 Ὑμεῖς μὲν γὰρ λέγετε, Διὰ τί μὴ πάντες ὑπήκουσαν, ὁ δὲ
 Ἡσαΐας πλεῖον τούτου λέγει· «τίς γάρ», φησὶν, «ἐπίστευσε τῇ
 ἀκοῇ ἡμῶν;»·

νας πού θά ἐπικαλεσθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, θά σωθεῖ». Ἄλλ' ἴσως θά μπορούσε κάποιος νὰ πεῖ· Καὶ πῶς μπορούσαν νὰ τὸ ἐπικαλεσθοῦν χωρὶς νὰ ἔχουν ἀκούσει; Ἔπειτα πάλι τὴ λύση· Καὶ ὁμως, λέγει, ἄκουσαν. Ἔπειτα ἄλλη πάλι ἀντίθεση· Καὶ πῶς μπορούσαν ν' ἀκούσουν χωρὶς ἐκεῖνον πού κηρύττει; Ἔπειτα πάλι ἡ λύση· Καὶ ὁμως κήρυξαν καὶ στάλθηκαν γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ σκοπὸ πολλοί. Καὶ πάλι ἀντίθεση· Καὶ ἀπὸ πού εἶναι φανερό, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού στάλθηκαν; Καὶ πάλι δίνεται λύση ἀπὸ προφητικὴ μαρτυρία· «πόσο ὠραῖα εἶναι τὰ πόδια ἐκείνων πού κηρύττουν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Εὐαγγελίου». Καὶ πρόσεχε πῶς δείχνει τοὺς κήρυκες ἀπὸ τὸν τρόπο τοῦ κηρύγματος. Γιατὶ τίποτε ἄλλο δὲν κήρυτταν περιερχόμενοι παντοῦ, παρὰ τὰ ἀπόρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ πού εἶχε δοθεῖ στοὺς ἀνθρώπους. Ὡστε, μὲ τὸ νὰ μὴ πιστεύετε, δὲν δείχνετε, λέγει, ἀπιστία σὲ μᾶς, ἀλλὰ στὸν Ἡσαΐα. Καὶ ἡ ὅλη ἀπόδειξη εἶναι αὕτη. Τὸ νὰ σωθεῖ κενεῖς, λέγει, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου· τὸ νὰ τὸ ἐπικαλεῖται ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει πιστέψει σ' αὐτόν· τὸ νὰ ἔχει πιστέψει ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει ἀκούσει γι' αὐτόν· τὸ νὰ ἔχει ἀκούσει ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ ἔχουν κηρύξει αὐτόν· καὶ τὸ νὰ τὸν ἔχουν κηρύξει προϋποθέτει νὰ ἔχουν σταλεῖ κήρυκες. Καὶ πράγματι στάλθηκαν καὶ κήρυξαν καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς περιερχόταν προφήτης, δείχνοντας αὐτοὺς καὶ ἐπιβεβαιώνοντας, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού φανερώναμε πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Εἶναι ὀλοφάνερο λοιπὸν ὅτι εἶναι ἔγκλημα ἐκείνων μόνο τὸ ὅτι δὲν πίστεψαν.

Στίχ. 16. «Ἀλλὰ δὲν πίστεψαν ὅλοι στὸ Εὐαγγέλιο. Γιατὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· 'Κύριε, ποιὸς πίστεψε στὸ κήρυγμά μας;'⁵».

Ἄλλη πάλι ἀντίθεση. Καὶ ὁμως, ἐὰν ἦταν καὶ αὐτοὶ ἀπεσταλμένοι καὶ εἶχαν σταλεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, ἔπρεπε ὅλοι νὰ ὑπακούσουν. Καὶ ἡ λύση πάλι δίνεται ἀπὸ προφητικὴ μαρτυρία· ἀλλὰ καὶ αὐτό, λέγει, τὸ εἶπε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Ἡσαΐας, ἡ καλύτερα αὐτὸ πού λέγει αὐτὸς εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὸ πού λέτε ἐσεῖς. Γιατὶ σεῖς λέτε, Γιατὶ δὲν πίστεψαν ὅλοι; Ἐνῶ ὁ Ἡσαΐας λέγει κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτό· γιατί λέγει· «ποιὸς πίστεψε στὸ κήρυγμά μας;».

Στίχ. 17. «ἼΑρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ρήματος Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ καθ' ἕκαστον καιρὸν σημεῖα ἐζήτουν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ τὴν ὄψιν τῆς ἀναστάσεως, τούτου χάριν φησὶν· Καὶ μὴν ὁ
5 προφήτης οὐ ταῦτα ἐπηγγείλατο, ἀλλ' ὅτι ἐξ ἀκοῆς δεῖ ἡμᾶς πιστεῦσαι. Καὶ ἵνα μὴ δόξῃ εὐτελὲς εἶναι τὸ τῆς ἀκοῆς, αὐτὴν ταύτην τὴν ἀκοὴν διὰ ρήματός φησι Θεοῦ εἶναι.

Στίχ. 18. «Ἄλλὰ λέγω· μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦνγε, εἰς
10 οἴκουμένης τὰ ρήματα αὐτῶν».

Πάλιν ἀντίθεσις· εἰ ἀπεστάλησαν, φησὶν, οἱ κηρύττοντες καὶ ἐκήρυξαν ἅπερ ἐκελεύσθησαν, ἔμελλον ἀκούειν. Λύεται δὲ ἐξ ὑπερβολῆς. Οὐδὲ γὰρ ἀνήκοον γεγενῆσθαι, φησί, τῆς ἐκείνων ἀκοῆς· καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ἐκ μαρτυρίας ἀρχαίας.

15 Στίχ. 19. «Ἄλλὰ λέγω· μὴ Ἰσραὴλ μὴ ἔγνω;».

Πάλιν ἀντίθεσις· Τί οὖν, εἰ ἤκουσαν μὲν, οὐκ ἐνόησαν δὲ τὰ εἰρημένα, οὔτε συνῆκαν ὅτι οὗτοι ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ ἀπεσταλμένοι;

«Πρῶτος Μωϋσῆς λέγει· ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ
20 ἔθνει· ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτω παροργιῶ ὑμᾶς».

Ἄυτη τῆς ἀντιθέσεως λύσις. Ἀπὸ μαρτυρίας τῶν παλαιῶν ἦν γνωρίσαι, φησὶν, αὐτούς· οὐκ ἀφ' ὧν ἠπίστησαν μόνον, οὐδὲ ἀφ' ὧν ἐκήρυκτον ἐκεῖνοι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἃ εὐηγγελίζοντο, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν τοὺς καταδεεστέρους αὐτῶν τοὺς ἐξ ἔθνῶν εἶ-
25 δον ἐν πλείονι τιμῇ. Τὸ δέ, «παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει», τὸ τῶν Ἑλλήνων φησὶν· τί γὰρ Ἑλλήνων ἀσυνετώτερον; τί δὲ εὐτελέστερον;

Στίχ. 17. «Ἐπομένως ἡ πίστη προϋποθέτει τὴν ἀκοή τοῦ κηρύγματος, καὶ τὸ κήρυγμα εἶναι καὶ γίνεται μὲ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ σὲ κάθε ἐποχὴ οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦσαν θαύματα καὶ νὰ δοῦν τὴν ἀνάστασι, ἐξαιτίας αὐτοῦ λέγει· Καὶ βέβαια ὁ προφήτης δὲν κήρυξε αὐτά, ἀλλὰ πρέπει ἐμεῖς νὰ πιστέψομε ἀκούοντας τὸ κήρυγμα. Καὶ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι εὐτελὲς τὸ κήρυγμα, αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ κήρυγμα λέγει ὅτι εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 18. «Ἄλλ' ἐρωτῶ ἐγώ· Μήπως δὲν ἄκουσαν; Καὶ βέβαια ἄκουσαν· ἡ φωνὴ τους ἔφθασε σ' ὅλη τὴ γῆ καὶ ὁ λόγος τους στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Πάλι ἀντίθεση. Ἐὰν στάλθηκαν, λέγει, οἱ κήρυκες τοῦ λόγου καὶ κήρυξαν ἐκεῖνα πού ἔλαβαν ἐντολή, ἔπρεπε ν' ἀκούσουν. Καὶ ἡ ἀντίθεση λύεται μὲ μεγάλη δύναμη. Δὲν συνέβηκε λοιπόν, λέγει, νὰ μὴ ἔχει ἀκουσθεῖ τὸ κήρυγμα ἐκείνων· καὶ αὐτὸ πάλι τὸ ἀποδεικνύει ἀπὸ μαρτυρία ἀρχαία.

Στίχ. 19. «Ἄλλ' ἐρωτῶ πάλι· Μήπως οἱ Ἰσραηλίτες δὲν γνώρισαν τὸ κήρυγμα;»

Πάλι ἀντίθεση. Τί λοιπόν, ἐὰν ἄκουσαν βέβαια τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ δὲν κατενόησαν τὰ λεχθέντα οὔτε κατάλαβαν ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ἦταν οἱ ἀπεσταλμένοι.

«Πρῶτος ὁ Μωϋσῆς λέγει· Ἐγὼ θὰ ἐξερεθίσω τὴ ζήλεια σας μὲ ἔθνος πού δὲν εἶναι ἔθνος καὶ θὰ σᾶς ἐξοργίσω μὲ ἔθνος ἀσύνητο».

Αὐτὴ εἶναι ἡ λύσις τῆς ἀντίθεσης. Μποροῦσαν, λέγει, νὰ γνώρισουν αὐτοὺς ἀπὸ μαρτυρίες τῶν παλαιῶν. Ὅχι μόνο ἀπὸ ἐκείνους στοὺς ὁποίους δὲν πίστεψαν, οὔτε ἀπὸ τὰ ὅσα κήρυτταν ἐκεῖνοι εὐαγγελιζόμενοι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶδαν νὰ φθάνουν σὲ μεγαλύτερη τιμὴ ἐκεῖνοι πού προέρχονταν ἀπὸ τὰ ἔθνη καὶ ἦταν κατώτεροι ἀπὸ αὐτοῦς. Τό, «θὰ ἐρεθίσω τὴ ζήλεια σας μὲ ἔθνος πού δὲν εἶναι ἔθνος», ἐννοεῖ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων· πράγματι ποῖο ἔθνος ὑπάρχει πιὸ ἀσύνητο ἀπὸ τὸ τῶν Ἑλλήνων; Ποῖο πιὸ εὐτελὲς ἀπὸ αὐτό;

Στίχ. 20. «Ἡσαΐας δὲ λέγει· ἐυρέθην τοῖς μὴ ἐμὲ ζητοῦσιν, ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν».

Ἐβιάσατο, φησὶν, καὶ ἐφιλονείκησε μηδὲν συννεσκιασμένον εἰπεῖν, ἀλλὰ γυμνὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν θεῖναι τὰ πράγματα, μᾶλλον δὲ ἐλόμενος κινδυνεύειν ἐκ τοῦ προφανῶς εἰπεῖν, ἢ συσκιᾶσαι τι τῶν μελλόντωνπραχθῆσεσθαι.

Στίχ. 21. «Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει· ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα».

10 «Ἡμέραν» ἐνταῦθα πάντα τὸν χρόνον τῶν κηρύκων λέγων, τὸ δὲ «ἐκπετάσαι τὰς χεῖρας», τὸ καλέσαι καὶ ἐπισπάσασθαι καὶ παρακαλέσαι δηλοῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Στίχ. 1-2. «Λέγω οὖν μὴ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; Μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμὶ ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. Οὐκ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω».

Κατὰ διαπόρησιν εἰσάγει τὸν λόγον· λέγει δὲ ὅτι κἂν ὀλίγοι ὦσιν οἱ διασεσωσμένοι, τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἔστηκεν· διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀπλῶς εἶπεν, «τὸν λαὸν αὐτοῦ», ἀλλὰ προσέθηκεν, «ὃν προέγνω». Εἶτα, ἐπαγαγὼν ἀπόδειξιν τοῦ μὴ ἀπόσασθαι τὸν λαόν, φησὶν· «καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμὶ».

«Ἦ οὐκ οἶδατε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ Γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ· (στίχ. 3) Κύριε, τοὺς προφῆτας σου ἀπέκτειναν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, καὶ ἐγὼ ὑπελείφθην μόνος καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου».

Λύσιν ἐπάγει ἐξ ἱστορίας τῆς ἀντιθέσεως ἧς οὕτω τίθησι.

6. Ἦσ. 55,1.

7. Ἦσ. 55,2.

1. Γ' Βασ. 19,10· 14.

Στίχ. 20. «Και ὁ Ἡσαΐας λέγει· ἔβρέθηκα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν μὲ ζητοῦσαν, καὶ φανερώθηκα σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν ρωτοῦσαν γιὰ μένα⁶».

Ἄγωνίσθηκε, λέγει, καὶ φιλονείκησε νὰ μὴ πεῖ τίποτε τὸ ἐπισκιασμένο, ἀλλὰ νὰ παρουσιάσει μπροστὰ στὰ μάτια σας γυμνὰ τὰ πράγματα, ἢ καλύτερα προτίμησε νὰ κινδυνεύει λέγοντάς τα τελείως φανερά, παρὰ νὰ σᾶς παρουσιάσει σκοτεινὸ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐπρόκειτο νὰπραχθοῦν.

Στίχ. 21. «Πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτες πάλι λέγει· ὅλη τὴν ἡμέρα ἄπλωσα τὰ χέρια μου πρὸς λαὸ γεμᾶτο ἀπὸ ἀνυπακοή καὶ ἀντίρρηση⁷».

Ἡμέρα ἐδῶ ὀνομάζει ὅλο τὸ χρόνο ποὺ κήρυτταν οἱ κήρυκες, ἐνῶ τὸ ἄπλωμα τῶν χεριῶν δηλώνει τὸ ὅτι τοὺς κάλεσε, τοὺς παρότρυνε γιὰ νὰ τοὺς κάνει δικούς του καὶ τοὺς παρακάλεσε.

ΚΕΦΑΛΙΟ 11ο

Στίχ. 1-2. «Ἐρωτῶ λοιπὸν· Μήπως ὁ Θεὸς ἀπώθησε ἀπὸ κοντά του τὸ λαὸ του; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη· γιατί καὶ ἐγὼ εἶμαι Ἰσραηλίτης, ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν. Δὲν ἀπώθησε καὶ ἀπέρριψε ὁ Θεὸς τὸ λαὸ του, ποὺ τὸν εἶχε προγνωρίσει καὶ ἐκλέξει».

Ἐκθέτει τὸ λόγο του διατυπώνοντας ἀπορίες, καὶ λέγει ὅτι, κι ἂν ἀκόμη εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν σωθεῖ, ἔχουν πραγματοποιηθεῖ τὰ ὅσα ὑποσχέθηκε. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε ἀπλῶς, «τὸ λαὸ αὐτὸν», ἀλλὰ πρόσθεσε, «τὸν ὁποῖο προγνώρισε καὶ ἐξέλεξε». Ἐπειτα, προσθέτοντας ἀπόδειξη τὸ ὅτι δὲν ἀπώθησε καὶ ἀπέρριψε τὸ λαὸ, λέγει· «γιατί καὶ ἐγὼ εἶμαι Ἰσραηλίτης».

«Ἡ δὲν γνωρίζετε τί λέγει ἡ Γραφή γιὰ τὸν Ἥλια, πῶς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεὸ ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν; (στίχ. 3) Ἐκείνη λέγει· Κύριε, τοὺς προφῆτες σου φόνευσαν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν καὶ ἔμεινα ἐγὼ μόνος μου καὶ ζητοῦν τὴ ζωὴ μου¹».

Προσθέτει λύση τῆς ἀντίθεσης ἀπὸ ἱστορία ποὺ ἀναφέρει.

Τίς δὲ ἡ ἀντίθεσις; Οὕτως ἡμᾶς, φησὶν, ἀπατᾶς καὶ παραλογίζη
 τὸν λαὸν ἅπαντα, σεαυτὸν τιθεῖς καὶ τοὺς ὀλίγους τοὺς μετὰ
 σοῦ, καὶ κεναῖς ἡμᾶς φουσᾶς ἐλπῖσι, τὴν ἐπαγγελίαν πεπληρω-
 σθαι λέγων, πάντων ἀπολομένων καὶ εἰς ὀλίγους τῆς σωτηρίας
 5 περιστάσης. Ταύτης οὐσης τῆς ἀντιθέσεως, ὄρα πῶς ἐπάγει
 τὴν λύσιν ἀπὸ ἱστορίας κατασκευάζων· ἡ δὲ πᾶσα οἰκονομία
 τοῦ λόγου αὕτη· Οὐκ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαόν. Εἰ γὰρ ἀπό-
 σατο, οὐδένα ἀνεδέξατο· εἰ δὲ ἐδέξατο τινὰς, οὐκ ἀπόσατο.
 Εἴτα ἀντίθεσις· Καὶ μὴν, φησὶν, εἰ μὴ πάντας ἀπόσατο, πάντας
 10 ἐδέξατο. Εἴτα ἡ λύσις· Οὐδαμῶς, φησὶν· καὶ γὰρ ἐν Ἡλίᾳ ἐν
 ἑπτακισχιλίους περιέστη τὰ τῆς σωτηρίας, καὶ νῦν δὲ πολλοὶ οἱ
 πεπιστευκότες. Εἰ δὲ ἀγνοεῖτε ὑμεῖς, θαυμαστὸν οὐδέν· ἐπεὶ καὶ
 ὁ προφήτης ἐκεῖνος ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος ἠγγόνει.

Στίχ. 4-5. «Ἄλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; Κατέλει-
 15 ψα ἑμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἀνδρας, οἵτινες οὐκ ἐκάμψαντο γόνυ
 τῇ Βάαλ. Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμματα κατ' ἐκλο-
 γὴν χάριτος γέγονεν».

Ἴνα μὴ λέγοιεν, Τί οὖν ἐκεῖνα πρὸς τὰ παρόντα; φησὶν· λέ-
 γει, ναὶ μὲν οὖν. Δείκνυται γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι τοὺς ἀξίους ὁ Θεὸς
 20 ἀεὶ σώζειν εἴωθεν, κἂν πρὸς ἅπαν ἔθνος ἡ ἐπαγγελία κειμένη.
 Διὸ καὶ ἐπάγει· «οὕτω καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλο-
 γὴν χάριτος γέγονε». Σημαίνει δὲ καὶ ἕτερόν τι ἐκ τούτου, τὸ μὴ
 ζένην εἶναι τὴν χάριν καὶ πρᾶγμα καινόν, ἀλλὰ καὶ ἑπτακισχι-
 λίους δι' αὐτῆς σεσῶσθαι.

25 Στίχ. 6. «Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐ-
 κέτι γίνεται χάρις».

Πάλιν κἀντεῦθεν ἀποστερεῖ συγγνώμης τοὺς Ἰουδαίους.
 Οὐδὲ γὰρ ἔχετε, φησὶν, εἰπεῖν, ὅτι προφητῆται μὲν ἐκάλουν καὶ τὰ
 πράγματα ἐβόα καὶ ἡ παραζήλωσις ἡμᾶς πείσαι ἦν ἰκανή, φορ-
 30 τικὰ δὲ τὰ ἐπιταττόμενα ἦν. Οὐδὲ γὰρ ταῦτα, φησὶν, εἰπεῖν ἔχε-

Και ποιά είναι ἡ ἀντίθεση; Τόσο πολύ, λέγει, μᾶς ἐξαπατᾶς και κάνεις ἐσφαλμένους συλλογισμοὺς γιὰ ὅλο τὸ λαό, ἀναφέροντας τὸν ἑαυτό σου και τοὺς λίγους μαζί με σένα, και μᾶς γεμίζεις με κενὲς ἐλπίδες, λέγοντας ὅτι ἡ ἐπαγγελία ἔχει ἐκπληρωθεῖ, ἐνῶ ἔχουν ὅλοι χαθεῖ και ἡ σωτηρία ἔχει δοθεῖ σὲ λίγους. Ὅντας αὐτὴ ἡ ἀντίθεση, πρόσεχε πῶς δίνει τὴ λύση λαμβάνοντάς την ἀπὸ κάποια ἱστορία. Ἡ ὅλη διατύπωση τοῦ λόγου εἶναι αὐτὴ: Δὲν ἀπέρριψε ὁ Θεὸς τὸ λαό. Γιατί, ἂν τὸν ἀπέρριψε, τότε δὲν δέχθηκε κανένα: ἐὰν ὁμως δέχθηκε κάποιους, τότε δὲν τὸν ἀπέρριψε. Ἐπειτα ἡ ἀντίθεση. Και ὁμως, λέγει, ἐὰν δὲν τοὺς ἀπέρριπτε ὅλους, θὰ τοὺς δεχόταν ὅλους. Ἐπειτα ἡ λύση. Καθόλου, λέγει: γιατί και στὴν περίπτωση τοῦ Ἡλίου ἡ σωτηρία δόθηκε σὲ ἑπτὰ χιλιάδες, και τώρα πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πὺ πίστεψαν. Ἐὰν ὁμως ἐσεῖς τὸ ἀγνοεῖτε, δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστό: γιατί και ὁ προφήτης ἐκεῖνος ὁ τόσο μεγάλος και τόσο σπουδαῖος τὸ ἀγνοοῦσε.

Στίχ. 4-5. «Ἄλλὰ τί τοῦ λέγει ἡ θεία φωνή; Ἄφησα γιὰ τὸν ἑαυτό μου ἑπτὰ χιλιάδες ἄνδρες, οἱ ὅποιοι δὲν γονάτισαν στὸν Βάαλ. Ἐτσι λοιπὸν και κατὰ τὴν τωρινὴ ἐποχὴ ὑπάρχουν ὑπολείμματα πὺ τὰ ἔχει διαλέξει ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ».

Γιὰ νὰ μὴ λένε, Τί σχέση ἔχουν ἐκεῖνα με τὰ τωρινά; λέγει: Και βέβαια ἔχουν σχέση. Γιατί γίνεται φανερό μ' αὐτὸ ὅτι ὁ Θεὸς συνηθίζει πάντοτε νὰ σώζει τοὺς ἄξιους, ἔστω και ἂν ἡ ἐπαγγελία ἀπευθύνεται πρὸς κάθε ἔθνος. Γι' αὐτὸ και προσθέτει: «ἔτσι και κατὰ τὴν τωρινὴ ἐποχὴ ὑπάρχει ὑπόλειμμα πὺ τὸ ἔχει διαλέξει ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ». Δηλώνει και κάτι ἄλλο με αὐτὸ, ὅτι ἡ χάρη δὲν εἶναι ξένη και πρᾶγμα καινούργιο, ἀλλὰ μ' αὐτὴν ἔχουν σωθεῖ και παλαιότερα ἑπτὰ χιλιάδες.

Στίχ. 6. «Και ἂν αὐτὸ ἔγινε με τὴ χάρη, τότε δὲν συνέβηκε ἐξαιτίας τῶν ἔργων: γιατί ἔτσι ἡ χάρη δὲν θὰ ἦταν χάρη».

Πάλι και ἐδῶ στερεῖ τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τὴ συγγνώμη. Οὔτε βέβαια, λέγει, μπορεῖτε νὰ πεῖτε, ὅτι οἱ προφῆτες μᾶς καλοῦσαν και τὰ πράγματα φώναζαν και ἡ ζηλοτυπία ἦταν ἱκανὴ νὰ μᾶς πείσει, ὁμως ἦταν βαριά τὰ προστάγματα. Δὲν μπορεῖτε λοιπὸν, λέγει, οὔτε αὐτὰ νὰ πεῖτε: γιατί πῶς ἦταν δυνατόν, λέγει, νὰ

τε· πῶς γὰρ ἂν ταῦτα ἀπήτησε, φησίν, ὁ Θεὸς παρ' ὑμῶν, ὅποτε καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπισκιάζειν ἔμελλεν;

Στίχ. 7. «Τί οὖν; ὁ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τούτου οὐκ ἐπέτυχεν».

5 Διὰ τὴν ἀπιστίαν δηλονότι· ταῦτα γὰρ καὶ ὀπίσω πάλιν κατεσκεύασεν.

«Ἡ δὲ ἐκλογή ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν, (στίχ. 8) καθὼς γέγραπται».

Τὴν δικαιοσύνην, ὑπακούσασα τῇ πίστει.

10 «Ἐδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως».

«Κατανύξιν», τὴν διάθεσιν καὶ τὴν παράνομον κακίαν φησίν· ὅταν δὲ τό, «ἔδωκεν», ἀκούεις, καὶ τό, «παρέδωκεν», μὴ ὡς εἰς τοῦτο αὐτοῦς ὠθοῦντος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, 'εἶασεν', δέχου τὴν λέξιν.

15 «Ὁφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας».

Ἐπειδὴ αὐτοὶ αὐτῶν ἐκάμμυσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔφραξαν τὰ ὦτα, κατὰ τὴν Ἡσαΐου φωνήν, καὶ οὐκ ἠβουλήθησαν οὔτε ὄραν οὔτε ἀκούειν, τούτου χάριν εἶασεν αὐτοῦς κατὰ 20 τὰ ἐπιτηδεύματα πορευέσθαι τῶν καρδιῶν αὐτῶν. Τὸ γὰρ ἄκοντας ἔλκειν εἰς τὸ καλόν, τοῦτο ἦν ἀναιροῦντος τὸ αὐτεξούσιον.

Στίχ. 9–10. «Καὶ Δαβὶδ λέγει· ἡ γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς, καὶ 25 εἰς σκάνδαλον· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν».

Δείκνυσιν ὡς αὐτὸ τοῦτο καμῦσαι αὐτοὺς ὀφθαλμοῦς, αἰτιον αὐτοῖς γέγονε τιμωρίας· τὸ γὰρ τὴν τράπεζαν γενηθῆναι εἰς παγίδα, τουτέστι πᾶσαν αὐτῶν μεταβληθῆναι τὴν εὐημερίαν. 30 Ὅτι δὲ δικαίως ἐπενήγекται ἡ θεία ὀργή, ἐδίδαζεν εἰπών· «καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς».

«Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον».

Τὸ διηνεκὲς τῆς τιμωρίας δηλοῖ· οὐδὲ γὰρ ἐλεηθήσονται πρότερον, πρὶν μετανοήσαντες τὴν πίστιν δέξωνται.

ζητούσε ὁ Θεὸς ἀπὸ σᾶς αὐτά, τὴ στιγμὴ πού ἐπρόκειτο νὰ σᾶς προστατεύει καὶ μὲ τὴ χάρι του;

Στίχ. 7. «Τί λοιπόν; Ἐκεῖνο πού ζητούσαν μὲ πόθο οἱ Ἰσραηλίτες δὲν τὸ πέτυχαν;».

Εἶναι φανερό ὅτι δὲν τὸ πέτυχαν ἐξαιτίας τῆς ἀπιστίας· γιατί αὐτὸ τὸ ἔδειξε πάλι καὶ στὴ συνέχεια.

«Ἐκεῖνοι ὅμως πού εἶχαν ἐκλεγεί τὸ ἐπέτυχαν, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι πωρώθηκαν, (στίχ. 8) σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ».

Ἐπέτυχε τὴ δικαίωση, ὑπακούοντας μὲ τὴν πίστη.

Τοὺς ἔδωσε ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανώξεως.

«Κατάνυξη» ὀνομάζει τὴ διάθεση καὶ τὴν παράνομη κακία· ὅταν ὅμως ἀκούς «τοὺς ἔδωσε» καὶ «τοὺς παρέδωσε», μὴ σχηματίζεις τὴ γνώμη ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ὠθοῦσε σ' αὐτό, ἀλλὰ νὰ δέχεσαι τὴ λέξη ἀντὶ τοῦ «τοὺς ἄφησε».

«Μᾶτια νὰ μὴ βλέπουν καὶ αὐτιά νὰ μὴ ἀκούουν μέχρι τὴ σημερινὴ ἡμέρα²».

Ἐπειδὴ αὐτοί, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἡσαΐα, ἔκλεισαν τὰ μᾶτια τους καὶ ἔφραξαν τὰ αὐτιά τους καὶ δὲν θέλησαν οὔτε νὰ βλέπουν οὔτε νὰ ἀκούουν, ἐξαιτίας αὐτοῦ τοὺς ἄφησε νὰ βαδίζουν σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς καρδιάς τους. Γιατί τὸ νὰ τοὺς σέρνει στὸ καλὸ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, αὐτὸ ἦταν κάτι πού καταργοῦσε τὸ αὐτεξούσιο.

Στίχ. 9–10. «Καὶ ὁ Δαυῖδ λέγει· ἄς γίνει ἡ τράπεζά τους παγίδα καὶ δίχτυ γὰ νὰ σκοντάψουν καὶ νὰ πέσουν γιὰ νὰ λάβουν τὴν ἀνταπόδοση· Τὰ μᾶτια τους ἄς σκοτεινιάσουν, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν³».

Δείχνει ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ὅτι ἔκλεισαν τὰ μᾶτια τους, τοὺς ἔγινε αἰτία τιμωρίας· γιατί αὐτὸ ἐννοεῖ τὸ νὰ γίνει ἡ τράπεζά τους παγίδα, δηλαδὴ νὰ μεταβληθεῖ ὅλη ἡ εὐημερία τους. Καὶ τὸ ὅτι δίκαια ἐκδηλώθηκε ἐναντίον τους ἡ θεία ὀργὴ τὸ δίδαξε λέγοντας· «γιὰ νὰ λάβουν τὴν ἀνταπόδοση».

«Καὶ ἡ ράχη τους ἄς κυρτωθεῖ γιὰ πάντα».

Αὐτὸ δείχνει τὴ διάρκεια τῆς τιμωρίας· γιατί δὲν θὰ ἐλεηθοῦν προηγουμένως, πρὶν μετανοήσουν καὶ λάβουν τὴν πίστη.

Στίχ. 11. «Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; Μὴ γένοιτο».

Ἐκτραγωδήσας αὐτῶν τὰς συμφορὰς καὶ δείξας μέγα τὸ πτώμα καὶ κειμένους χαμαὶ καὶ πάσης ἐλπίδος ἀφηρημένους, ἵνα μὴ ἀπευδοκῆσουσι τῆς σωτηρίας, ὅρα πῶς παραμυθεῖται κειμένους· τῷ δέ, «ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν», εἰς τὸ διηνεκές, προσθετέον. Οὕτω γὰρ μικρὰν τινα παραμυθίαν λαμβάνοντες, ἐπὶ τὴν μετάνοιαν ἤρχοντο, ὅσα γε ἐκ τῶν λόγων, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἐξέβη διὰ τὸ τῆς γνώμης δύσκολον.

10 «Ἄλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἢ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ παραζηλώσαι αὐτούς».

Εἰ καὶ μὴ αὕτη τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' οὕτω λέγει παραμυθούμενος τὴν μεγάλην αὐτῶν, ὡς ἔφην, ἔκπτωσιν. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἔπταισαν, ἵνα σωθῆ τὰ ἔθνη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠπίστησαν αὐτοί, ἐκηρύχθη τοῖς ἔθνεσιν. Ἔδει δὲ πρῶτον αὐτούς εἰσελθεῖν, εἶτα τὰ ἔθνη. Καὶ τοῦτο ἐκ τε τῶν παραβολῶν ὧν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔστιν ἰδεῖν, ὧν πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἔφασκεν ὁ Κύριος, τὸ «πορεύεσθαι μᾶλλον εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ»· τὸ γάρ, «μᾶλλον», δηλοῖ, ὡς ἐκείνων 15 μὲν πρῶτον ὀφειλόντων, εἶτα τούτων δεύτερον. Καὶ τὸ παρὰ τοῦ Παύλου δὲ πρὸς Ἰουδαίους ρηθὲν οὐδὲν ἦττον ταύτην βεβαιοῖ τὴν γνώμην. Ποῖον δὲ τοῦτο; Τὸ «ὕμῖν ἦν ἀναγκαῖον λαληθῆναι πρῶτον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ».

Στίχ. 12–15. «Εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσω μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν; Ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἔθνεσιν. Ἐφ' ὅσον μὲν οὖν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἰ πῶς παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. Εἰ γὰρ ἢ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἢ πρόσληψις, εἰ μὴ 30 ζωὴ ἐκ νεκρῶν;».

Στίχ. 11. «Ἐρωτῶ λοιπόν· μήπως ἔφταιξαν τόσο πολύ, γὰρ νὰ πέσουν ἀνεπανόρθωτα; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη».

Ἀφοῦ διεκτραγώδησε τὶς συμφορὰς τοὺς καὶ ἔδειξε ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ πτώση τοὺς, ὅτι βρίσκονται κάτω πεσμένοι καὶ τοὺς ἔχει ἀφαιρεθεῖ κάθε ἐλπίδα, γὰρ νὰ μὴ ἀπογοητευθοῦν γὰρ τὴ σωτηρία τοὺς, πρόσεχε πῶς τοὺς παρηγορεῖ ἐνῶ βρίσκονται κάτω πεσμένοι. Στὸ «μήπως ἔφταιξαν, γὰρ νὰ πέσουν» πρέπει νὰ προστεθεῖ τὸ 'γὰρ πάντα'. Γιατὶ ἔτσι, λαμβάνοντας μιὰ κάποια μικρὴ παρηγοριά, ἔφθαναν στὸ νὰ μετανοήσουν γὰρ ὅσα εἶχαν πεῖ μὲ τὰ λόγια, ἂν καὶ βέβαια δὲν συνέβηκε αὐτὸ ἐξαιτίας τοῦ δύσκολου τῆς γνώμης τοὺς.

«Ἀλλά, ἐξαιτίας τῆς πτώσεως αὐτῶν, ἦρθε ἡ σωτηρία στὰ ἔθνη, γὰρ νὰ ὀδηγήσει τοὺς Ἰσραηλίτες στὴ ζηλοτυπία».

Ἄν καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ φύση τοῦ πράγματος, ἀλλὰ μιλάει ἔτσι παρηγορώντας, ὅπως εἶπα, τὴ μεγάλη τους πτώση. Γιατὶ δὲν ἔπαισαν γι' αὐτό, γὰρ νὰ σωθοῦν τὰ ἔθνη, ἀλλὰ, ἐπειδὴ δὲν πίστεψαν αὐτοί, κηρύχθηκε στὰ ἔθνη. Ἔπρεπε ὁμως πρῶτα αὐτοὶ νὰ εἰσέλθουν καὶ ἔπειτα τὰ ἔθνη. Καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ δεῖ κανεὶς καὶ ἀπὸ τὶς παραβολὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγε ὁ Κύριος στοὺς Ἀποστόλους, τὸ «πηγαίνετε μᾶλλον στὰ πρόβατα τὰ χαμένα τοῦ οἴκου τοῦ Ἰσραὴλ»⁴· γιατί τὸ «μᾶλλον» φανερώνει ὅτι ὀφείλουν πρῶτα σ' ἐκείνους νὰ κηρύξουν, καὶ ἔπειτα στοὺς Ἑθνικούς. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ λέχθηκε ἀπὸ τὸν Παῦλο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους βεβαιώνει ὄχι λιγότερο αὐτὴ τὴ γνώμη. Ποιὸ λοιπὸν ἦταν αὐτό; «Ἦταν ἀνάγκη σὲ σᾶς πρῶτα νὰ κηρυχθεῖ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ»⁵.

Στίχ. 12–15. «Ἐὰν ὁμως τὸ παράπτωμα αὐτῶν ἀπέβη πλοῦτος γὰρ τὸν κόσμον καὶ ἡ ἀποτυχία τοὺς πλοῦτος γὰρ τὰ ἔθνη, πόσο περισσότερο θ' ἀποβεῖ ἡ πλήρης προσεύλευση αὐτῶν στὸν Χριστό; Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω σὲ σᾶς τοὺς Ἑθνικούς. Ἐφόσον εἶμαι ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, τιμῶ τὸ ἔργο ποὺ ἔχω ἀναλάβει, μήπως καὶ διεγείρω τὸ ζῆλο τῶν ὁμοεθνῶν μου καὶ σώσω ἔτσι μερικοὺς ἀπὸ αὐτοῦ. Γιατὶ, ἐὰν ἡ ἀπόρριψη αὐτῶν ἔγινε αἰτία συμφιλιώσεως τοῦ κόσμου μὲ τὸν Θεό, ποιὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἔχει ἡ ἀποδοχή τοὺς ἀπὸ τὸν Θεό, παρὰ ζωὴ ἐκ νεκρῶν;».

Ἄπ' ἐκείνης ἧς εἶπεν διανοίας, τουτέστι τῆς σκοπὸν ἐχούσης τὴν παραμυθίαν, καὶ τούτους ἠγησώμεθα τοὺς λόγους.

Στίχ. 16–17. «Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἀγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ρίζα ἀγία, καὶ οἱ κλάδοι. Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς».

«Ἀπαρχὴν» τοὺς περὶ Ἀβραάμ φησιν.

«Καὶ συγκοινωνὸς τῆς ρίζης τῆς ποιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, (στίχ. 18–20) μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ρίζαν βαστάξεις, ἀλλ' ἡ ρίζα σε. Ἐρεῖς οὖν· 10 Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. Καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν. Σὺ δὲ τῇ πίστει ἔστηκας».

Ἵνα μὴ τὸ παρὰ φύσιν ἀκούων, ἔλαττον δῶς ἔχειν τοὺς ἐξ ἔθνῶν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, τούτου χάριν, «συγκοινωνὸς τῆς ρίζης καὶ τῆς ποιότητος ἐγένου», προσέθηκεν, ἵνα δείξῃ τῆς αὐτῆς 15 ἐκείνους μετασχόντας πολιτείας καὶ ἀγιότητος.

Στίχ. 21–23. «Μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. Εἰ γὰρ ὁ Κύριος τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, οὐδὲ σοῦ φείσεται. Ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν Θεοῦ. Ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας ἀποτομία, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότης Θεοῦ, εἰ ἐπιμείνης 20 τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. Κάκεινοι δέ, εἰ μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. Δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς».

Ὅρα σύνεσιν τοῦ Παύλου· πῶς ἀμφοτέροις ἐπάγει τὰ πρόσφορα. Τοῖς μὲν γὰρ Ἰουδαίοις πεσοῦσι καὶ ἐν πτώματι μετὰ γάλῳ κειμένοις παραμυθίαν ἐγείρει πολλήν, μὴ ἔῶν εἰς ἀπόγνωσιν, τοῖς δὲ ἔθνεσι δεξαμένοις τὴν πίστιν καὶ δεδοξασμένοις διὰ τῶν χαρισμάτων, φόβον προσάγει, ὅπως μὴ, δι' ὧν ἠυπό-

Και αυτά τὰ λόγια πρέπει νὰ θεωρήσομε ὅτι τὰ εἶπε μὲ ἐκεῖνο τὸ νόημα ποῦ εἶπε καὶ τὰ προηγούμενα, δηλαδὴ μὲ σκοπὸ νὰ παρηγορήσει αὐτούς.

Στίχ. 16–17. «Ἄν εἶναι ἅγια ἢ ἀπαρχὴ (τὸ προζύμι), ἅγιο θὰ εἶναι καὶ τὸ ζυμάρῃ· καὶ ἂν εἶναι ἅγια ἢ ρίζα, ἅγια θὰ εἶναι καὶ οἱ κλαδιά. Ἐὰν ὁμως κάποια ἀπὸ τὰ κλαδιά ἀποκόπηκαν, καὶ σὺ, ὄντας βλαστάρι ἀγριελῆᾶς, ἐμβολιάσθηκες στὴ θέση αὐτῶν».

«Ἀπαρχὴ» ὀνομάζει τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ.

«Καὶ ἔγινες κοινωνὸς τῶν χυμῶν τῆς ρίζας τῆς ἐληᾶς, μὴ καυχίεσαι εἰς βάρος τῶν κλαδιῶν· (στίχ. 18–20) ἐὰν καυχίεσαι, γνώριζε ὅτι δὲν βαστάξεις ἐσὺ τὴ ρίζα, ἀλλὰ ἡ ρίζα ἐσένα. Θὰ πεῖς λοιπὸν· Ἀποκόπηκαν τὰ κλαδιά, γιὰ νὰ ἐμβολιασθῶ ἐγώ. Σωστα· ἀποκόπηκαν ἐξαιτίας τῆς ἀπιστίας τους, καὶ σὺ μένεις στὴ θέση τους ἐξαιτίας τῆς πίστεώς σου».

Γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ἀκούοντας αὐτὸ ποῦ ἦταν ἀφύσικο, νὰ νομίσει κανεὶς ὅτι ἔχουν λιγότερο μερίδιο οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἑθνικοὺς ἔναντι τῶν προερχομένων ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες, ἐξαιτίας αὐτοῦ πρόσθεσε τὸ «καὶ ἔγινες συγκοινωνὸς τῶν χυμῶν τῆς ρίζας», γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἐκεῖνοι ἔγιναν μέτοχοι τῆς ἴδιας πολιτείας καὶ ἀγιότητος.

Στίχ. 21–23. «Μὴ ὑπερηφανεύεσαι, ἀλλὰ νὰ φοβᾶσαι. Γιατί, ἐὰν ὁ Κύριος δὲν λυπήθηκε τὰ φυσικὰ κλαδιά, οὔτε ἐσένα θὰ λυπηθεῖ. Πρόσεξε λοιπὸν τὴν ἀγαθότητα καὶ αὐστηρότητα τοῦ Θεοῦ. Αὐστηρότητα πρὸς ἐκείνους ποῦ ἔπесαν, ἐνῶ πρὸς ἐσένα ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἐὰν παραμείνεις στὸν χῶρο τῆς ἀγαθότητος· γιὰτι ἀλλιῶς καὶ σὺ θὰ ἀποκοπεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, ἐὰν δὲν ἐπιμείνουν στὴν ἀπιστία, θὰ ἐμβολιαστοῦν. Γιατί ὁ Θεὸς ἔχει τὴ δύναμη πάλι νὰ τοὺς ἐμβολιάσει».

Πρόσεχε σύνεση τοῦ Παύλου· πῶς καὶ στοὺς δύο παρέχει τὰ κατάλληλα. Πράγματι στοὺς Ἰουδαίους ποῦ ἔπесαν καὶ ἦταν ἡ πτώση τους πολὺ μεγάλη τοὺς παρέχει μεγάλη παρηγοριά, μὴ ἀφήνοντάς τους νὰ περιέλθουν σὲ ἀπόγνωση, ἐνῶ στοὺς Ἑθνικοὺς ποῦ δέχθηκαν τὴν πίστη καὶ λαμπρύνθηκαν μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος τοὺς ἐμβάλλει φόβο, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ νὰ φθά-

ρησαν αγαθῶν ὑψωθέντες εἰς φρόνημα, τῆς χάριτος ἐκπέσω-
σιν.

Στίχ. 24–27. «Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, 5 πόσω μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ; Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ᾗτε ἐν ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πῶρως ἀπὸ μέρους τοῦ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ· καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται· ἤξει ἐκ Σιών 10 ὁ ρυόμενος, ἀποστρέψει τὰς ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη· ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν».

«Παρὰ φύσιν», καὶ «κατὰ φύσιν», ὅταν ἀκούσης, μὴ τὴν ἀκίνητον αὐτὴν φύσιν νόμιζε λέγειν αὐτόν, ἀλλὰ τὸ εἶκος καὶ τὸ 15 ἀκόλουθον καὶ τὸ ἀπεικὸς πάλιν τούτοις δηλοῦνται τοῖς ὀνόμασιν· οὐ γὰρ φύσει τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, ἀλλὰ ἐκ γνώμης καὶ προαιρέσεως μόνης.

Στίχ. 28–29. «Κατὰ μὲν τὸ Εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας· ἀμεταμέλητα 20 γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ».

Ἐπειδὴ ὑμεῖς ἐκλήθητε, φιλονεικότεροι γεγόνασιν ἐκεῖνοι. Ὁ δὲ Θεὸς οὐδὲ οὕτως ἀνέκοψεν αὐτῶν τὴν κλήσιν, ἀλλὰ ἀναμένει πάντας τοὺς ἐξ ἐθνῶν, μέλλοντας πιστεύειν, εἰσελθεῖν, καὶ τότε κάκεινοι ἤξουσιν.

Στίχ. 30–32. «Ὡσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ Θεῷ, νῦν δὲ ἐλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπειθήσαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ νῦν ἐλεηθῶσι. Συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ».

30 Δείκνυσι τοὺς ἐξ ἐθνῶν πρότερον κεκλημένους, ὡς καὶ ἡ τοῦ Εὐαγγελίου παραβολὴ ἢ ἐπὶ τῶν δύο παίδων, οἷς ὁ πατήρ

σουν σὲ ὑψηλοφροσύνη ἐξαιτίας τῶν πλούσιων ἀγαθῶν ποὺ δέχθηκαν καὶ ἐκπέσουν ἔτσι ἀπὸ τῆ χάρη.

Στίχ. 24–27. «Γιατί, ἐὰν ἐσὺ κόπηκες ἀπὸ τὴν κατὰ φύση ἀγριελιὰ καὶ ἐμβολιάσθηκες παρὰ φύση σὲ ἡμερη ἐλγά, πόσο πολὺ περισσότερο αὐτοὶ οἱ κατὰ φύση θὰ ἐμβολιασθοῦν στὴ δική τους ἐλγά; Γιατὶ δὲν θέλω νὰ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια, ὥστε νὰ μὴ θεωρεῖτε τοὺς ἑαυτοὺς σας συνετοὺς, ἐπειδὴ περιέπεσαν οἱ Ἰσραηλίτες σὲ ἀναισθησία μέχρι ποὺ νὰ εἰσέλθουν ὅλοι οἱ Ἐθνικοὶ στὴν πίστη, καὶ ἔτσι νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ Ἰσραηλίτες, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ: "Ἀπὸ τῆ Σιών θὰ ἔλθει ὁ Λυτρωτὴς καὶ θὰ ἐξαλείψει τὶς ἀσέβειες ἀπὸ τὸν Ἰακῶβ· καὶ αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ διαθήκη μου μὲ αὐτοὺς, ὅταν θὰ ἀφαιρέσω τὶς ἀμαρτίες τους"⁶».

Ὅταν ἀκούσεις «παρὰ φύση» καὶ «κατὰ φύση», νὰ μὴ νομίζεις ὅτι αὐτὸς ὁμιλεῖ γι' αὐτὴν τὴν ἀκίνητη φύση, ἀλλὰ μὲ τὰ ὀνόματα αὐτὰ δηλώνεται τὸ λογικὸ καὶ τὸ ἀκόλουθο καὶ τὸ ἀνάρμοστο πάλι· γιατί δὲν εἶναι φυσικὰ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ, ἀλλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ γνώμη καὶ τὴν προαίρεση μόνο.

Στίχ. 28–29. «Σὲ σχέση βέβαια μὲ τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ γιὰ χάρη σας, σὲ σχέση ὅμως μὲ τὴν ἐκλογή τους ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι ἀγαπητοὶ σ' αὐτόν, ἐξαιτίας τῶν πατέρων τους· γιατί τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλήση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμετάκλητα».

Ἐπειδὴ κληθήκατε ἐσεῖς, ἐκεῖνοι ἐγίναν περισσότερο φιλόνεικοι. Ὁ Θεὸς ὅμως οὔτε ἔτσι διέκοψε τὴν κλήση αὐτῶν, ἀλλὰ περιμένει νὰ εἰσέλθουν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ πρόκειται νὰ πιστέψουν ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς, καὶ τότε θὰ προσέλθουν καὶ ἐκεῖνοι.

Στίχ. 30–32. «Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς ἐσεῖς δεῖξατε κάποτε ἀπείθεια πρὸς τὸν Θεό, ἐνῶ τώρα ἐλεηθήκατε ἐξαιτίας τῆς ἀνυπακοῆς αὐτῶν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ τώρα ἐδειξαν ἀνυπακοή γιὰ νὰ ἐλεηθοῦν στὴ συνέχεια παρακινούμενοι ἀπὸ τὸ ἔλεος ποὺ ἔχετε λάβει ἐσεῖς. Γιατὶ ὁ Θεὸς περιέκλεισε ὅλους σὲ ἀνυπακοή, γιὰ νὰ τοὺς ἐλεήσει ὅλους⁷».

Δείχνει ὅτι πρῶτα ἔχουν κληθεῖ οἱ Ἐθνικοί, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου τὴ σχετικὴ μὲ τοὺς δύο

εἶπεν· «πορεύου εἰς τὸν ἀγρόν». Ὡσπερ γὰρ τό, «παρέδωκεν εἰς πάθη ἀτιμίας», καὶ τό, «ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων», εἰς τὸν Θεὸν ἀναφέρει ἡ Γραφή διὰ τὴν συγχώρησιν αὐτοῦ ἐκάστω ὡς βούλεται πράττειν, καὶ μὴ κωλύειν διὰ τὸ αὐτεξούσιον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα νοηθεῖ δ' ἂν τό, «συνέκλεισεν», καὶ ἐπὶ τοῦ συνεῖχεν ἀφουκτος ἀρᾶ· διὸ τὸν τῆς ἀπειθείας κατέστησεν ἔλεγχον.

Στίχ. 33. «Ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ».

10 Οὐ γὰρ μόνον καταληφθῆναι αὐτὰ ἀδύνατον, ἀλλ' οὐδὲ ἐξερευνηθῆναι.

«Καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ».

Τουτέστιν, αἱ ἐπαγγελίαι.

Στίχ. 34. «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου;».

15 Οὐδὲ ἐγώ, φησὶν, ὁ διδάσκαλος, ἡῦρον ἅπαντα, ἀλλὰ μέρος τι μικρόν· μόνος γὰρ αὐτὸς οἶδε τὰ ἑαυτοῦ σαφῶς.

«Ἦ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ὅτι οὕτω σοφὸς ὢν, οὐδὲ παρ' ἑτέρου σοφὸς ἐστιν, ἀλλὰ αὐτὸς ἐστιν ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν.

20 Στίχ. 35. «Ἦ τίς προέδωκεν αὐτῷ καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ;».

Χαρισάμενος ἡμῖν, φησὶν, οὐ παρ' ἑτέρου δανεισάμενος, ταῦτα ἔδωκεν, ἀλλ' οἴκοθεν ἀναβλύσας· οὐδὲ ἀμοιβὴν ὀφείλων τινί, ὡς εἰληφώς τι παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ αὐτὸς κατάρχων ἐν παντί τῶν εὐεργεσιῶν.

Στίχ. 36. «Ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα».

Αὐτὸς ἡῦρεν, αὐτὸς ἐποίησεν, αὐτὸς συγκρατεῖ. Καὶ γὰρ πλούσιός ἐστι, καὶ οὐ δεῖται παρ' ἑτέρου λαβεῖν. Καὶ σοφός

8. Ματθ. 21,28έ.

9. Β' Κορ. 4,4.

10. Ρωμ. 1,26.

υιούς, στους οποίους εἶπε ὁ πατέρας τους, «πήγαινε νὰ ἐργασθεῖς στὸν ἀγρό»⁸. Ὡπως δηλαδὴ τὸ «τοὺς παρέδωσε ὁ Θεὸς σὲ πάθη ἀτιμωτικά»⁹, καὶ τὸ «τύφλωσε ὁ Θεὸς τὸ νοῦ τῶν ἀπίστων»¹⁰ τὰ ἀποδίδει ἡ Γραφή στὸν Θεό, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς στὸν καθένα νὰ κάμνει ὅ,τι θέλει καὶ δὲν τὸν ἐμποδίζει ἐξαιτίας τοῦ αὐτεξουσίου, ἔτσι πρέπει καὶ ἐδῶ νὰ νοηθεῖ τὸ «συνέκλεισε» ὅτι δηλαδὴ ἂν καὶ τοὺς συγκρατοῦσε, ἦταν ἀναπόφευκτος ὁ χαμὸς τους· γι' αὐτὸ ἀνέφερε τὸν ἔλεγχό τῆς ἀπειθείας.

Στίχ. 33. «Πῶ πῶ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ! πόσο ἀνεξερεύνητες εἶναι οἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ».

Ὅχι μόνον εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνουν κατανοητὲς οἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἐξερευνηθοῦν εἶναι δυνατόν.

«Καὶ ἀνεξιχνίαστοι οἱ δρόμοι του».

Δηλαδὴ, οἱ ὑποσχέσεις του.

Στίχ. 34. «Πραγματικά, ποιὸς γνώρισε τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου».

Οὔτε ἐγώ, λέγει ὁ δάσκαλος τὰ βρῆκα ὅλα, ἀλλὰ ἓνα μόνον μικρὸ μέρος· γιατί μόνος αὐτὸς γνωρίζει μὲ σαφήνεια τὰ δικά του.

«Ἡ ποιὸς ἐγίνε σύμβουλός του».

Αὐτὸ πὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ὅτι δηλαδὴ εἶναι τόσο πολὺ σοφὸς καὶ δὲν λαμβάνει τὴ σοφία του ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ἀλλ' ὁ ἴδιος εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν.

Στίχ. 35. «Ἡ ποιὸς τοῦ ἔδωσε πρῶτος κάτι, ὥστε νὰ λάβει ἀνταπόδοση».

Μᾶς τὰ χάρισε, λέγει, καὶ δὲν μᾶς τὰ ἔδωσε αὐτὰ ἀφοῦ τὰ δανείσθηκε ἀπὸ ἄλλον, ἀλλὰ τὰ ἐπήγασε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του· οὔτε ὀφείλει ἀμοιβὴ σὲ κάποιον, σὰν νὰ ἔλαβε κάτι ἀπὸ αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς γίνεται ἡ ἀρχὴ σὲ κάθε μιὰ εὐεργεσία.

Στίχ. 36. «Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν καὶ μέσω αὐτοῦ καὶ σ' αὐτὸν ὑπάρχουν τὰ πάντα».

Αὐτὸς τὰ βρῆκε, αὐτὸς τὰ δημιούργησε, αὐτὸς τὰ συγκρατεῖ. Γιατὶ εἶναι πλούσιος καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ λάβει κάτι ἀπὸ

έστι, καὶ οὐ δεῖται συμβούλου. Καὶ τί λέγω συμβούλου; οὐδὲ εἶδέναι τις δύναται τὰ αὐτοῦ, ἀλλὰ αὐτὸς μόνος· αὐτὸς ὁ πλούσιος καὶ σοφός.

«Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

5 Ὅταν μέγα τι λέγει καὶ καινὸν καὶ παράδοξον, θαυμάζων εἰς δόξαν καταλήγει· τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ ἐποίησεν· καὶ γὰρ ἐκεῖ θαυμάσας, αὐτὸ δὴ τοῦτο, ὅπερ καὶ ἐνταῦθα ἐπήγαγεν, «ἐξ ὧν Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Στίχ. 1. «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ».

Πολλὰ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας διαλεχθεὶς καὶ δείξας αὐτοῦ τὴν ἄφατον κηδεμονίαν, ἐπὶ τὴν παραίνεσιν μετα-
15 βαίνων, τοὺς οἰκτιρμοὺς προβάλλει τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν ἐσώθησαν· ὥσπερ ἂν τις τὸν μέγала εὐεργετηθέντα ἐντρέψαι βουλόμενος, αὐτὸν τὸν εὐεργετήσαντα ἰκέτην ἀγάγοι.

«Παραστῆναι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, τῷ Θεῷ εὐάρεστον».

20 Ἴνα μὴ τις νομίση λέγειν κατασφάζει σώματα, ταχέως ἐπήγαγε τὸ «ζῶσαν». Πῶς δὲ γένοιτο θυσία ζῶσα; Ἐὰν μηδὲν ἄτοπον πράττη τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ὁ ὀφθαλμὸς βλέπη πονηρόν, μὴ γλῶττα λαλήσῃ αἰσχρόν, μηδὲ χεὶρ ἄψῃται παρανομίας. Οὕτω γίνεται ὀλοκαύτωμα. Οὐκ εἶπε, 'ποιῆσαι', ἀλλὰ «παρα-
25 στῆσαι», ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· Μηδὲν ἔχετε λοιπὸν κοινὸν πρὸς αὐτά· ἐτέρω αὐτὰ ἐξεδώκατε. Παραστήσας τῷ πολέμῳ τῷ κατὰ τοῦ διαβόλου τὰ μέλη, φησί, καὶ τῇ παρατάξει τῇ φοβερᾷ, μὴ κάθειλε πρὸς ἰδιωτικᾶς αὐτὰ διακοσμῆσεις. «Ζῶσαν»,

ἄλλον. Καὶ σοφὸς εἶναι καὶ δὲν χρειάζεται σύμβουλο. Καὶ γιατί λέγω σύμβουλο; Οὔτε καὶ νὰ γνωρίσει μπορεῖ κανεὶς τὰ δικά του, ἀλλὰ μόνος αὐτός, αὐτὸς ὁ πλούσιος καὶ σοφός.

«Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἄμην».

Ὅταν λέγει κάτι τὸ μεγάλο καὶ καινούργιο καὶ παράδοξο γεμᾶτος ἀπὸ θαυμασμὸ καταλήγει σὲ δοξολογία· αὐτὸ ἔκανε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Υἱοῦ· πράγματι καὶ ἐκεῖ, ἔχοντας κυριευθεῖ ἀπὸ θαυμασμὸ, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἴδιο, πὺ εἶπε ἐδῶ, πρόσθεσε καὶ ἐκεῖ· «ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατάγεται κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, αὐτὸς πὺ εἶναι Θεὸς ὄλων καὶ εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες. Ἄμην»¹¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Στίχ. 1. «Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν, ἀδελφοί, στὸ ὄνομα τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ».

Ἄφοῦ εἶπε πολλὰ γιὰ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ ἔδειξε τὴ ἀπεριγραπτὴ φροντίδα του, θέλοντας νὰ προχωρήσει στὴν παραίνηση, παρουσιάζει τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, χάρη στὴν ὁποία σώθηκαν· ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος, θέλοντας νὰ προξηγήσει ντροπὴ σ' ἐκεῖνον πὺ δέχθηκε μεγάλες εὐεργεσίες, παρουσιάζει ἰκέτη τὸν ἴδιο πὺ ἔκαμε τίς εὐεργεσίες.

«Νὰ προσφέρετε τοὺς ἑαυτοὺς σας θυσία ζωντανὴ καὶ ἅγια καὶ εὐάρεστη στὸν Θεό».

Γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι λέγει νὰ κατασφάξουν τὰ σώματά τους, ἀμέσως πρόσθεσε τὸ «ζωντανή». Καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ θυσία ζωντανή; Ἐὰν τὸ σῶμα δὲν πράττει τίποτε τὸ ἄτοπο, ἔὰν ὁ ὀφθαλμὸς δὲν βλέπει τίποτε τὸ πονηρό, ἢ γλώσσα δὲν πεῖ τίποτε τὸ αἰσχρό, οὔτε τὸ χέρι διαπράξει παρανομία. Ἔτσι γίνεται ὀλοκαύτωμα. Δὲν εἶπε, 'νὰ κάνουν', ἀλλὰ «νὰ προσφέρουν», πὺ εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε· Τίποτε τὸ κοινὸ λοιπὸν μὴ ἔχετε πρὸς αὐτά· σὲ ἄλλον τὰ παραδώσατε. Ἄφοῦ πρόσφερες τὰ μέλη στὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ διαβόλου, λέγει, καὶ στὴν παράταξη τὴ φοβερὴ, μὴ σύρεις αὐτὰ σὲ ἰδιωτικὲς διακοσμῆσεις

φησί, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῆς ἰουδαϊκῆς, τῆς διὰ τῶν σφαζομένων· πάλιν λογικὴν, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῆς ἀλόγου, τῆς διὰ τῶν θρεμμάτων. Πρῶτον δὲ πάντων τὴν σωφροσύνην εἶπεν, ὡσπερ κρηπιδά τινα καὶ θεμέλιον τῶν λοιπῶν ἀρετῶν.

5 «Τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν».

«Λογικὴν λατρείαν», τὴν πνευματικὴν διακονίαν καὶ τὴν πολιτείαν τὴν κατὰ Θεόν, φησίν, τὴν μηδὲν ἔχουσαν σωματικόν.

Στίχ. 2. «Καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ
10 μεταμορφοῦσθαι τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθόν, τὸ εὐάρεστον καὶ τέλειον».

Μὴ πλάσης σαυτόν, φησίν, κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ παρόντος βίου. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν αὐτῷ μένον καὶ βεβηκός ἐστιν.

15 Στίχ. 3. «Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν».

Ἐνωτέρω εἰπὼν, «διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ παρακαλῶ ὑμᾶς», ἐνταῦθα πάλιν λέγει, «διὰ τῆς χάριτος». Συνεχῶς
20 τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ ἀναμιμνήσκων, ὥστε εὐγνωμονεστέρους αὐτοῦ ποιῆσαι. Ἔστι δὲ τὸ ὄλον περὶ ταπεινοφροσύνης.

«Ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐλάβομεν φρόνησιν, οὐχ ἵνα εἰς ἀπόνοιαν αὐτῇ χρῆσώμεθα, ἀλλ' ἵνα εἰς σωφροσύνην. Νήφειν
25 καὶ ὑγιαίνειν κατὰ διάνοιαν, ἀπὸ τοῦ σώας ἔχειν τὰς φρένας.

«Ἐκάστῳ ὡς Θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως».

«Πίστιν» ἐνταῦθα τὸ χάρισμα καλεῖ. Εἰπὼν δὲ ὅτι «ἐμέρισεν», καὶ τὸν ἕλαττον εἰληφότα παρεμυθήσατο, καὶ τὸν μείζωνος ἀπολαύσαντα κατέστειλεν· εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἐμέρισεν, καὶ

(παρατάξεις). «Ζωντανή» λέγει, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴ πού γινόταν μὲ σφαζόμενα ζῶα· ἐπίσης «λογικὴ» σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν ἄλογη πού γινόταν μὲ τὰ προσφερόμενα ζῶα. Πρὶν ἀπὸ ὅλες ἀνέφερε τὴ σωφροσύνη, σὰν κάποια κρηπίδα καὶ θεμέλιο τῶν ὑπόλοιπων ἀρετῶν.

«Τὴ λογικὴ λατρεία σας».

«Λογικὴ λατρεία» λέγει τὴν πνευματικὴ διακονία καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τὸν ἀρεστὸ στὸν Θεό, πού δὲν ἔχει τίποτε τὸ σωματικόν.

Στίχ. 2. «Καὶ μὴ συμμορφώνεσθε μὲ τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ μεταμορφώνεσθε ἀνακαινίζοντας τὸ πνεῦμα σας, ὥστε νὰ διακρίνετε ποῖο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸ καὶ εὐάρεστο καὶ τέλειο».

Μὴ διαπλάθεις, λέγει, τὸν ἑαυτό σου σύμφωνα μὲ τὸ σχῆμα τῆς παρούσας ζωῆς. Γιατὶ κανένα πρᾶγμα αὐτῆς δὲν εἶναι μόνιμο καὶ σταθερό.

Στίχ. 3. «Λέγω λοιπὸν στὸν καθένα ἀπὸ σᾶς, μέσω τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πού μοῦ δόθηκε, νὰ μὴ μεγαλοφρονεῖτε περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ πού πρέπει».

Προηγούμενος εἶπε, «σᾶς παρακαλῶ στὸ ὄνομα τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ», ἐδῶ πάλι λέγει, «μέσω τῆς χάριτος». Συνέχεια τοὺς ὑπενθυμίζει τίς εὐεργεσίες, ὥστε νὰ τοὺς κάνει περισσότερο εὐγνώμονες. Ὅλα τὰ προηγούμενα σκοπὸ ἔχουν τὴν ταπεινοφροσύνη.

«Ἀλλὰ νὰ σκέπτεσθε μὲ σωφροσύνη».

Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἐλάβαμε φρόνηση ὄχι γιὰ νὰ τὴ χρησιμοποιοῦμε πρὸς μεγαλοφροσύνη, ἀλλὰ πρὸς σωφροσύνη. Ἐχει σωφροσύνη κανεὶς καὶ ὑγιῆ διάνοια ὅταν ἔχει σῶα τὰ λογικά του.

«Σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο τῆς πίστεως πού μοίρασε ὁ Θεὸς στὸν καθένα».

Πίστη ἐδῶ ὀνομάζει τὸ χάρισμα. Λέγοντας ὅτι «μοίρασε», καὶ παρηγόρησε ἐκεῖνον πού ἔλαβε τὸ μικρότερο, καὶ περιόρισε ἐκεῖνον πού ἀπόλαυσε τὸ μεγαλύτερο· γιατί, ἐὰν ὁ Θεὸς τὰ μοί-

μη σὸν τὸ κατόρθωμα, τί μέγα φρονεῖς;

Στίχ. 4–5. «Καθάπερ γὰρ ἐν ἐνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ· τὸ δὲ καθ' εἷς, ἀλλήλων μέλη».

5 Τίνος ἔνεκεν μέγα φρονεῖς, φησίν, ἢ διὰ τί πάλιν ἕτερος ἑαυτὸν ἐξευτελίζει; οὐχὶ σῶμά ἐσμεν ἅπαντες ἐν, καὶ μεγάλοι καὶ μικροί; Ὅταν οὖν κατὰ τὸ κεφάλαιον ἐν ὧμεν καὶ ἀλλήλων μέλη, τί τῇ ἀπονοίᾳ σχίζεις σαυτόν; τί ἐπαισχύνῃ τὸν ἀδελφόν; Ὡσπερ ἐκεῖνος σοῦ μέλος, οὕτω κἀκεῖνου σύ.

10 Στίχ. 6–8. «Ἔχοντες χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε ὁ διακονῶν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει».

Βούλεται αὐτοὺς σπουδαιότερους ἐργάσασθαι, δεικνὺς ὅτι
15 αὐτοὶ τὰς ἀφορμὰς παρέχουσι τοῦ μείζονα ἢ ἐλάττω λαβεῖν. Διό φησιν, «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως». Λέγει μὲν γὰρ αὐτὰ καὶ παρὰ Θεοῦ δεδόσθαι, ὡς ὅταν λέγῃ, «ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως». Λέγει δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τὰς ἀρχὰς γεγενῆσθαι, ἵνα διεγείρῃ τοὺς ραθυμούς.

20 «Ὁ μεταδιδὸς ἐν ἀπλότῃ, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότῃ. (Στίχ. 9–11) Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ. Τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι· τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί· τῷ πνεύματι ζέοντες».

ρασε και δὲν εἶναι δικό σου τὸ κατόρθωμα, γιατί μεγαλοφρονεῖς;

Στίχ. 4-5. «Γιατί, ὅπως σ' ἔνα σῶμα ἔχομε πολλὰ μέλη, ὅμως ὅλα τὰ μέλη δὲν κάνουν τὴν ἴδια λειτουργία, ἔτσι ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ἀποτελοῦμε ἕνα σῶμα με τὸν Χριστὸ καὶ ὁ καθένας μας εἶμαστε μέλη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου».

Γιὰ ποιό λόγο μεγαλοφρονεῖς, λέγει, ἢ γιατί πάλι ἄλλος ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτό του; Δὲν εἶμαστε ὅλοι ἕνα σῶμα, καὶ μεγάλοι καὶ μικροί; Ὅταν λοιπὸν κατὰ τὸ σύνολο εἶμαστε ἕνα καὶ μέλη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, γιατί με τὴ μεγαλοφροσύνη σου σχίζεις τὸν ἑαυτό σου; Γιατί ἐξευτελίζεις τὸν ἀδελφό σου; Ὅπως ἐκεῖνος εἶναι μέλος σου, ἔτσι καὶ σὺ εἶσαι μέλος ἐκείνου.

Στίχ. 6-8. «Ἐχοντας χαρίσματα διαφορετικά, σύμφωνα με τὴ χάρη πού μᾶς δόθηκε, ἄς κάνομε ἀνάλογη χρῆση αὐτῶν· ἐὰν μᾶς δόθηκε προφητικὸ χάρισμα, ἄς τὸ χρησιμοποιοῦμε ἀνάλογα με τὴν πίστη μας· ἐὰν τὸ τῆς διακονίας, ἄς τὸ χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὴ διακονία· ἐὰν τὸ τῆς διδασκαλίας, γιὰ τὴ διδασκαλία· ἐὰν τὸ τῆς παρηγορίας, γιὰ τὴν παρηγορία· ἐκεῖνος πού δίνει, ἄς δίνει με ἀπλότητα· ὁ προϊστάμενος ἄς ἐργάζεται με προθυμία, καὶ ἐκεῖνος πού ἐλεεῖ, νὰ τὸ κάνει με χαρά».

Θέλει νὰ τοὺς κάνει προθυμότερους, δείχνοντας ὅτι οἱ ἴδιοι δίνουν τίς ἀφορμὲς τοῦ νὰ λάβουν μεγαλύτερα ἢ μικρότερα χαρίσματα. Γι' αὐτὸ λέγει, «ἀνάλογα με τὴν πίστη». Λέγει βέβαια ὅτι αὐτὰ ἔχουν δοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως ὅταν λέγει, «ἀνάλογα με τὸ μέτρο τῆς πίστεως πού μοίρασε ὁ Θεὸς στὸν καθένα». Λέγει ὅμως ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς γίνεται ἡ ἀρχή, γιὰ νὰ διεγείρει τοὺς ἀδιάφορους.

«Ἐκεῖνος πού δίνει νὰ δίνει με ἀπλότητα, ὁ προϊστάμενος νὰ ἐργάζεται με ζῆλο καὶ ἐκεῖνος πού ἐλεεῖ νὰ τὸ κάνει με χαρά. (Στίχ. 9-11) Ἡ ἀγάπη δὲν ἔχει ὑποκρισία. Νὰ ἀποστρέψετε τὸ κακὸ καὶ νὰ προσκολλᾶσθε στὸ καλὸ. Ἀσκώντας τὴ ἀδελφικὴ ἀγάπη νὰ εἶσατε φιλόστοργοι ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλο, ὡς πρὸς τὴν ἀλληλοεκτίμηση ὁ ἕνας νὰ ξεπερνᾷ τὸν ἄλλο, νὰ μὴ εἶσατε ὀκνηροὶ ὡς πρὸς τὴν προθυμία καὶ νὰ εἶσατε θερμοὶ στὸ πνεῦμα».

Δείκνυσιν ὡς οὐδὲν ὄφελος ἀρετῆς, εἰ μὴ μετὰ τοῦ προσήκοντος γίνεται. Ὅρα γὰρ πῶς πανταχοῦ τὰς ἐπιτάσεις ζητεῖ· οὐ γὰρ εἶπεν, «μεταδίδοτε», μόνον, ἀλλὰ «μετὰ δασιλείας»· οὐδέ, 'προῖστασθε', ἀλλὰ 'μετὰ σπουδῆς'· οὐδέ 'ἐλεεῖτε', ἀλλὰ 'ἰλαρῶς'· οὐδέ, 'τιμᾶτε', ἀλλὰ 'προηγεῖσθε'· οὐδέ, 'ἀγαπᾶτε', ἀλλὰ 'ἀνυποκρίτως'· οὐδέ 'ἀπέχεσθε τῶν κακῶν', ἀλλὰ 'μισεῖτε'· οὐδέ, 'ἔχεσθε τῶν ἀγαθῶν', ἀλλὰ, 'κολλᾶσθε'· οὔτε 'φιλεῖτε', ἀλλὰ, 'φιλοστώργως'· οὐδέ, 'σπουδάζετε', ἀλλὰ 'μὴ ὀκνηρῶς'· οὐδέ 'πνεῦμα ἔχοντες', ἀλλὰ 'ζέον τὸ πνεῦμα'· ὅταν γὰρ σχῆς
10 ἅπαντα τὰ προειρημένα, ἐπισπάσῃ τὸ Πνεῦμα.

Ἐαυτῷ γὰρ δίδωσι, ἑαυτῷ προῖσταται. Ἀγαπητὸν γὰρ μηδὲν ὑποπεῦσαι ἐκεῖνον πονηρόν, καὶ ὅταν μετὰ τοῦ χαίρειν παράσχῃς. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν οὕτως αἰσχρὸν ἀνθρώποις εἶναι δοκεῖ, ὡς τὸ παρ' ἐτέρων λαμβάνειν, ἂν μὴ ὑπερβαλλούσῃ φαι-
15 δρότητι τὴν ὑποψίαν ἀνέλης καὶ δεῖξις ὅτι λαμβάνεις μᾶλλον ἢ δίδως, κατέβαλες μᾶλλον, ἢ ἀνέστησας τὸν λαμβάνοντα. Τίς δὲ βασιλείαν λαμβάνων σκυθρωπὸς ἐστί; τίς ἀμαρτημάτων συγχώρησιν κατηφῆς μένει;

Οὐκ εἶπεν, 'ἀπεχόμενοι', ἀλλὰ, «μισοῦντες». Καὶ οὐχ
20 ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μισοῦντες. Τὸ γὰρ 'ἀπὸ' ρῆμα πολλαχοῦ ἐπιτάσεως ἐστί καὶ παρ' αὐτοῦ, ὡς τὸ 'ἀπεκδεχόμενοι' καὶ 'ἀπολύτρωσιν', καὶ 'ἀποκαραδοκίαν'· ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ καὶ μὴ πράττοντες τὰ κακά, ὅμως τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἔχουσιν, αὐτὸς καὶ τὴν διάνοιαν καθαρεῦειν βούλεται, ἔχθραν ἔχειν πρὸς τὴν
25 κακίαν καὶ μῖσος. Οὐκ εἶπε, 'ποιοῦντες', μόνον, ἀλλὰ καὶ διακείμενοι· τοῦτο γὰρ τὸ κελεῦσαι, κολλᾶσθαι ἐδήλωσεν. Οὔτω καὶ ὁ Θεὸς συνάπτων τὸν ἄνδρα τῇ γυναικί, ἔλεγεν· «προσκολ-

1. ἀπεκδέχομαι = ἀναμένω με πόθο· ἀποκαραδοκία = ἀναμονή με λαχάρα.

Δείχνει ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν ἀρετῇ, ἐὰν δὲν ἀσκεῖται αὐτῇ ὅπως πρέπει. Καὶ πρόσεχε πῶς παντοῦ ζητεῖ τὸ μεγαλύτερο· γιατί δὲν εἶπε μόνο «νὰ δίνετε», ἀλλὰ μὲ ἀφθονία· οὔτε νὰ ἀσκεῖτε τὸ ἔργο τοῦ προϋσταμένου, ἀλλὰ μὲ ζῆλο· οὔτε ἀπλῶς νὰ ἐλεεῖτε, ἀλλὰ μὲ χαρὰ· οὔτε νὰ τιμᾶτε τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νὰ προηγεῖσθε· οὔτε νὰ ἀγαπᾶτε ἀπλῶς, ἀλλὰ χωρὶς ὑποκρισία· οὔτε ἀπλῶς νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τὰ κακά, ἀλλὰ νὰ τὰ μισεῖτε· οὔτε νὰ ἀκολουθεῖτε τὰ καλά, ἀλλὰ νὰ προσκολλᾶσθε σ' αὐτά· οὔτε νὰ ἀγαπᾶτε ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ φιλοστοργία· οὔτε ἀπλῶς νὰ δείχνετε ζῆλο, ἀλλὰ νὰ μὴ εἴστε ὀκνηροί· οὔτε ἀπλῶς νὰ ἔχετε πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα νὰ εἶναι γεμᾶτο θερμότητα· γιατί, ὅταν ἀποκτήσεις ὄλα τὰ προηγουμένα, θὰ ἀποσπάσεις τὸ Πνεῦμα.

Δίνει στὸν ἑαυτό του καὶ εἶναι προϋστάμενος τοῦ ἑαυτοῦ του. Γιατί ἀγαπητὸ εἶναι νὰ μὴ ὑποπτευθεῖ ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο δίνεις τίποτε τὸ πονηρὸ καὶ ὅταν τοῦ τὸ δίνεις μὲ χαρὰ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τίποτε δὲν θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τόσο αἰσχρὸ, ὅσο τὸ νὰ παίρνουν ἀπὸ ἄλλους, ἂν δὲν ἀφαιρέσεις τὴ ὑποψία δείχνοντας ὑπερβολικὴ χαρὰ καὶ δείξεις ὅτι μᾶλλον παίρνεις, παρὰ δίνεις, κατέβαλες μᾶλλον, παρὰ ἀνέστησες ἐκεῖνον ποὺ παίρνει. Ποιὸς εἶναι σκυθρωπὸς λαμβάνοντας βασιλεία; Ποιὸς μένει λυπημένος λαμβάνοντας συγχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων του;

Δὲν εἶπε 'ν' ἀπέχετε ἀπὸ τὸ κακό', ἀλλὰ «νὰ τὸ μισεῖτε». Καὶ ὄχι ἀπλῶς νὰ τὸ μισεῖτε, ἀλλὰ νὰ τὸ μισεῖτε ὑπερβολικά. Γιατί τὸ 'ἀπὸ' μὲ ρῆμα σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἐπιτείνει τὴ σημασία αὐτοῦ, ὅπως τὸ 'ἀπεκδεχόμενοι', 'ἀπολύτρωση' καὶ 'ἀποκαρραδοκία'¹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πολλοὶ δὲν πράττουν βέβαια τὰ κακά, ἔχουν ὅμως τὴν ἐπιθυμία νὰ τὰ πράξουν, αὐτὸς καὶ τὴ διάνοια θέλει νὰ εἶναι καθαρὴ καὶ νὰ ἔχει ἔχθρα καὶ μίσος πρὸς τὴν κακία. Δὲν εἶπε μόνο 'νὰ κάνετε τὸ καλό', ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιμένετε στὴν ἐκτέλεση αὐτοῦ· καὶ αὐτὸ τὸ δήλωσε δίνοντας τὴν ἐντολὴ νὰ προσκολλῶνται σ' αὐτό. Ἔτσι καὶ ὁ Θεός, συνδέοντας τὸν ἄνδρα μὲ τὴ γυναῖκα, ἔλεγε· «καὶ θὰ προσκολληθεῖ στὴ γυναῖκα

ληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ». Ὅταν περὶ τῶν ἔξω λέγη, «εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύετε», ὅταν δὲ περὶ τῶν οἰκείων, «τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι». Ἀδελφοί, φησὶν, ἐστέ, οὐκοῦν διὰ τοῦτο δίκαιοι ἂν εἴ-
5 ητε ἀγαπᾶν ἀλλήλους.

«Τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες».

Διὰ τούτων ἀπάντων ἐστὶ δουλεύειν τῷ Θεῷ.

Στίχ. 12. «Τῇ ἐλπίδι χαίροντες».

Οὐδὲν γὰρ οὕτω πρὸς ἀνδρείαν ἐγείρει, ὡς ἐλπίς χρηστή.

10 «Τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, (στίχ. 13–16) ταῖς χρεῖαις τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ τὰ ὑψηλὰ
15 φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι».

Καὶ γὰρ πρὸ τῶν μελλόντων ἐν τῷ παρόντι μέγα καρπώ-
σει καλὸν ἀπὸ τῆς θλίψεως, τὸ καρτερικὸς καὶ δόκιμος γίνε-
σθαι. Οὐκ εἶπεν, 'παρέχετε αὐτῶν ταῖς χρεῖαις', δεικνὺς ὅτι μεῖ-
ζον λαμβάνουσιν ἢ διδῶσι, καὶ ὅτι ἐμπορία τὸ πρᾶγμά ἐστιν.
20 Κοινὸν γάρ ἐστιν. Εἰσφέρεις χρήματα, εἰσφέρουσί σοι τὴν πρὸς
Θεὸν δόξαν ἐκεῖνοι. Οὐκ εἶπεν, 'ἐργαζόμενοι', ἀλλὰ, «διώκον-
τες», παιδεύων ἡμᾶς μὴ ἀναμένειν τοὺς δεομένους πότε πρὸς
ἡμᾶς ἔλθωσιν, ἀλλὰ αὐτοὺς ἐπιτρέχειν καὶ καταδιώκειν. Γεν-
ναίας γὰρ σφόδρα δεῖται ψυχῆς, ὥστε τῷ εὐδοκιμοῦντι μὴ μό-
25 νον μὴ φθονεῖν, ἀλλὰ καὶ συνήδεσθαι.

«Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, (στίχ. 17) μηδενὶ κα-
κὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες».

του»². Όταν μιλάει για τους μη πιστούς, λέγει, «εάν είναι δυνατό, όσο εξαρτᾶται ἀπὸ σα̅ς, νὰ ἔχετε εἰρήνη μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους»³, ἐνῶ ὅταν μιλάει γιὰ τοὺς οἰκείους, λέγει «ἀσκώντας τὴν ἀδελφικὴ ἀγάπη, νὰ εἴσαστε φιλόστοργοι ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλο»⁴. Ἀδέλφια, λέγει, εἴσαστε· γι' αὐτὸ λοιπὸν σωστὸ εἶναι νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.

«Νὰ δουλεύετε στὸν Κύριο».

Ἄσκώντας κανεῖς ὅλα αὐτὰ δουλεύει στὸν Θεό.

Στίχ. 12. «Νὰ χαίρεσθε γιὰ τὴν ἐλπίδα σας».

Τίποτε δὲν διεγείρει τόσο πολὺ πρὸς ἀνδρεία, ὅσο ἐλπίδα ἀγαθῆ.

«Νὰ δείχνετε ὑπομονὴ στὴ θλίψη, νὰ ἐπιμένετε στὴν προσευχή, (στίχ. 13–16) νὰ συμμετέχετε στίς ἀνάγκες τῶν πιστῶν καὶ νὰ ἐπιδιώκετε τὴ φιλοξενία. Νὰ εὐλογεῖτε ἐκείνους πὸ σα̅ς καταδιώκουν, νὰ τοὺς εὐλογεῖτε καὶ νὰ μὴ τοὺς καταριέσθε. Νὰ χαίρεσθε μαζί μὲ ἐκείνους πὸ χαίρονται καὶ νὰ κλαῖτε μαζί μὲ ἐκείνους πὸ κλαίουν, καὶ νὰ ἔχετε μεταξὺ σας τὸ ἴδιο φρόνημα. Νὰ μὴ εἴσαστε ὑψηλόφρονες, ἀλλὰ νὰ συναναστρέφεσθε τοὺς ταπεινόφρονες».

Γιατὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ καὶ στὴν παρούσα ζωὴ θὰ καρπωθεῖς ἀπὸ τὴ θλίψη μεγάλο καλὸ, γινόμενος καρτερικὸς καὶ κρινόμενος ἄξιος γιὰ τὰ μελλοντικά. Δὲν εἶπε, «δίνετε σ' αὐτοὺς ὅταν ἔχουν ἀνάγκες», γιὰ νὰ δείξει ὅτι λαμβάνουν περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα πὸ δίνουν, καὶ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐμπορία. Γιατὶ εἶναι κοινὸ τὸ πρᾶγμα. Εἰσφέρεις ἐσὺ χρήματα καὶ ἐκεῖνοι σοῦ εἰσφέρουν τὴν πρὸς Θεὸ δόξα. Ἐπίσης δὲν εἶπε «νὰ ἐργάζεσθε τὴ φιλοξενία» ἀλλὰ «νὰ ἐπιδιώκετε αὐτήν», διδάσκοντάς μας νὰ μὴ περιμένουμε πότε νὰ ἔρθουν ἐκεῖνοι πὸ ἔχουν ἀνάγκη, ἀλλ' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ τρέχομε καὶ νὰ τοὺς καταδιώκομε γιὰ νὰ τοὺς προσφέρομε τὴ φιλοξενία. Γιατὶ χρειάζεται κανεῖς νὰ ἔχει πάρα πολὺ γενναία ψυχὴ, ὥστε ὄχι μόνον νὰ μὴ φθονεῖ ἐκεῖνον πὸ εὐδοκιμεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχαριστεῖται.

«Νὰ μὴ νομίζετε ὅτι εἴσαστε ἐπαρκεῖς, (στίχ. 17) καὶ σὲ κανένα νὰ μὴ ἀποδίδετε κακὸ ἀντὶ καλοῦ».

Τουτέστι, μὴ νομίζετε ἀρκεῖν ἑαυτοῖς· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπαίρει καὶ ἀποσχίζει τῶν λοιπῶν, ὡς τὸ νομίζειν τινὰ ἀρκεῖν ἑαυτῷ.

«Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων».

5 Ὅμοιον τῷ, «Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν». Τοῦτο δὲ φησιν, οὐχ ἵνα πρὸς κενοδοξίαν ζῆσωμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ παρασχῶμεν λαβὴν τοῖς ἀνθρώποις καθ' ἡμῶν.

Στίχ. 18–19. «Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί».

10 Εὖ τὸ, «εἰ δυνατόν»· ἔτι γὰρ ὅπου οὐ δυνατόν, οἶον, ὅταν περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος, ἢ ὅταν περὶ ἀδικουμένων ἀγῶν.

Ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· ἔμοι ἐκδίκησις· Ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος».

Ποία ὀργῇ, ἢ τῇ τοῦ Θεοῦ, φησίν; Ἐπειδὴ γὰρ μάλιστα 15 τοῦτο ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν ὁ ἀδικηθεὶς, ἐκδικῆσαι ἑαυτὸν ἀπολαύοντα, τοῦτο αὐτὸ μάλιστα μετὰ πολλῆς δίδωσι τῆς περιουσίας· ἂν γὰρ αὐτὸς μὴ ἀμύνη, φησίν, ὁ Θεὸς ἔσται τιμωρός. Συγχώρησον οὖν αὐτῷ, φησίν, ἐπεξελθεῖν. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, «δότε τόπον τῇ ὀργῇ». Εἶτα παραμυθούμενος ἐπὶ πλεόν, καὶ τὴν μαρτυ- 20 ρίαν ἐπήγαγεν.

Στίχ. 20. «Ἀλλά, εἰ πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· εἰ διψᾷ, πότιζε αὐτόν. Οὕτω γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ».

Ἐπὶ τὸ μείζον αὖξει. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Τί λέγω, 25 φησίν, ὅτι εἰρηνεύειν δεῖ· εὐεργετεῖν μὲν οὖν μάλιστα κελεύω. Οἶδα γὰρ ὅτι κἂν θηρίον ἢ ὁ ἐχθρός, κἂν μυριάκις μικρόψυχος

Δηλαδή, μὴ νομίζετε ὅτι ἐπαρκεῖτε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας· γιὰτί τίποτε δὲν κάμνει κάποιον νὰ ὑψηλοφρονεῖ τόσο πολὺ καὶ ν' ἀποσχίζεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅσο τὸ νὰ νομίζει ὅτι ἀρκεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του.

«Φροντίζετε νὰ συμπεριφέρεσθε καλὰ ἀπέναντι σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».

Εἶναι ὅμοιο αὐτὸ μὲ τὸ «ἄς λάμψει τὸ φῶς σας»⁵. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγει, ὅχι γιὰ νὰ ἐπιδιώκομε νὰ ζοῦμε μὲ ματαιοδοξία, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ δίνομε στοὺς ἀνθρώπους ἀφορμὴ νὰ μᾶς κατηγοροῦν.

Στίχ. 18-19. «Ἐὰν εἶναι δυνατόν, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ σαῶς, νὰ ἔχετε εἰρήνη μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ μὴ ζητᾶτε ἐκδίκηση, ἀγαπητοί».

Πολὺ σωστὰ εἶπε, «ἐὰν εἶναι δυνατόν»· γιὰτί ὑπάρχει περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν, ὅπως γιὰ παράδειγμα, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴν εὐσέβεια, ἢ ὅταν ὁ ἀγώνας εἶναι γιὰ τοὺς ἀδικουμένους.

«Ἀλλὰ δῶστε τόπο στὴν ὀργή· γιὰτί ἔχει γραφεῖ· 'σ' ἐμένα ἀνήκει ἡ ἐκδίκηση καὶ ἐγὼ θὰ δώσω τὴν ἀνταπόδοση, λέγει ὁ Κύριος'⁶».

Σὲ ποιά ὀργὴ λέγει νὰ δώσετε τόπο, παρὰ στὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ; Ἐπειδὴ δηλαδή αὐτὸ πρὸ πάντων ἐπιθυμεῖ νὰ δεῖ ἐκεῖνος ποὺ ἀδικήθηκε, νὰ δεῖ τὸν ἑαυτό του ν' ἀπολαμβάνει τὴν ἐκδίκηση, αὐτὸ ἀκριβῶς κατ' ἐξοχὴ καὶ μὲ μεγάλη ἀφθονία τοῦ δίνει· γιὰτί, λέγει, ἂν σὺ δὲν τὸν πολεμήσεις, ὁ Θεὸς θὰ γίνῃ τιμωρὸς του. Ἐφησε λοιπόν, λέγει, αὐτὸν νὰ τὸν τιμωρήσει. Καὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «δῶσε τόπο στὴν ὀργή». Ἐπειτα, παρηγορώντας τοὺς περισσότερο, πρόσθεσε καὶ τὴ μαρτυρία ἀπὸ τὴ Γραφή.

Στίχ. 20. «Ἐὰν ὅμως πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, δῶσε του ψωμί· ἐὰν διψᾷ, πῶτιζέ τον. Γιὰτί, κάνοντας αὐτό, θὰ συσσωρεύσεις κάρβουνα ἀναμμένα στὸ κεφάλι του».

Τὸ αὐξάνει στὸ μεγαλύτερο. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Γιὰτί, λέγει, λέγω ὅτι πρέπει νὰ εἰρηνεύετε; Σὰς διατάσσω μάλιστα νὰ τοὺς εὐεργετεῖτε. Γιὰτί γνωρίζω ὅτι, κι ἂν ἀκόμη εἶναι θηρίο ὁ ἐχθρὸς, κι ἂν ἀκόμη εἶναι μύριες φορὲς μικροψυχὸς αὐτὸς ποὺ

ἢ ὁ ἡδίκημένος, ψωμίζων αὐτὸν καὶ ποτίζων, οὐδὲ αὐτὸς λοιπὸν τῆς τιμωρίας μνημονεύει τῆς ἐκείνου. Διὸ τῷ τέλει θαρρῶν τοῦ πράγματος, οὐδὲ ἀπλῶς ἠπέιλησεν, ἀλλ' ἐπιδαψιλεύεται τῇ τιμωρίᾳ· οὐ γὰρ εἶπε, 'τιμωρήσεις αὐτόν', ἀλλά, «ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ».

Στίχ. 21. «Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν».

Ἡρέμα πῶς ἠνίξατο, μὴ δεῖν τοιαύτη προαιρέσει ποιεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

10 Στίχ. 1. «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω».

Πολὸν τῆς πρὸς ἄρχοντας ὑποταγῆς ποιεῖται λόγον, δεικνύς, ὡς οὐκ ἐπὶ ἀνατροπῇ τῆς κοινῆς πολιτείας ὁ Χριστὸς τοὺς παρ' ἑαυτοῦ νόμους εἰσήγαγεν, ὅπερ ὠνείδιζόν τινες, ἀλλ' ἐπὶ διορ-
15 διορθώσει βελτίονι.

«Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ὑπὸ Θεοῦ, τεταγμέναι εἰσὶν».

Πρῶτον δικαίωμα τῆς τοιαύτης νομοθεσίας καὶ λογισμὸς, τὸ παρὰ Θεοῦ ταῦτα διατετάχθαι. Οὐ τοῦτο δὲ λέγει, ὡς πᾶς
20 ἄρχων ὑπὸ Θεοῦ χειροτονεῖται, οὐδὲ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἀρχόντων ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Τὸ γὰρ ἀρχὰς εἶναι, καὶ τοὺς μὲν ἄρχειν, τοὺς δὲ ἄρχεσθαι, καὶ μὴ ἀπλῶς καὶ ἀνέδην ἅπαντα φέρεσθαι ὡσπερ κυμάτων τῆδε κάκεῖσε τῶν δῆμων περιανομένων, τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον ἐστίν.
25 Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, 'οὐ γὰρ ἐστὶν ἄρχων, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ', ἀλλὰ περὶ τοῦ πράγματος διαλέγεται λέγων, «οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ». Ὡσπερ γὰρ ὅταν περὶ ἀνδρὸς καὶ

ἀδικήθηκε, δίνοντας σ' αὐτὸν ψωμί καὶ ποτίζοντάς τον, οὔτε αὐτὸς στὸ ἐξῆς φέρνει στὴ μνήμη του τὴν τιμωρία ἐκείνου. Γι' αὐτό, πιστεύοντας στὸ τέλος τοῦ πράγματος, δὲν ἀπέιλησε ἀπλῶς, ἀλλὰ παρουσιάζει πολὺ πιὸ μεγαλύτερη τὴν τιμωρία· γιατί δὲν εἶπε 'θὰ τιμωρήσεις αὐτόν', ἀλλὰ «θὰ συσσωρεύσεις κάρβουνα ἀναμμένα στὸ κεφάλι του».

Στίχ. 21. «Μὴ νικιέσαι ἀπὸ τὸ κακό, ἀλλὰ νίκα μὲ τὸ καλὸ τὸ κακό».

Μὲ ἡρεμία, κατὰ κάποιον τρόπο, ὑπαινίχθηκε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνεργεῖ μὲ τέτοια προαίρεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Στίχ. 1. «Ὁ καθένας ἃς ὑποτάσσεται στίς ἐξουσίες».

Κάμνει πολὺ λόγο γιὰ τὴν ὑποταγὴ στοὺς ἄρχοντες, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἰσήγαγε τοὺς δικούς του νόμους πρὸς ἀνατροπὴ τοῦ κοινοῦ τρόπου ζωῆς, πρᾶγμα πὸν κατηγοροῦσαν κάποιοι, ἀλλὰ πρὸς διόρθωση αὐτοῦ πρὸς τὸ καλύτερο.

«Γιατί δὲν ὑπάρχει ἐξουσία δοσμένη ἀπὸ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ οἱ ἐξουσίες πὸν ὑπάρχουν ἔχουν ταχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό».

Πρῶτο συμπέρασμα καὶ συλλογισμὸς τῆς νοουθεσίας αὐτῆς εἶναι, ὅτι αὐτὰ ἔχουν διαταχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό. Δὲν λέγει ὁμοίως αὐτό, ὅτι κάθε ἄρχοντας χειροτονεῖται ἀπὸ τὸν Θεό, οὔτε ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες ξεχωριστᾶ, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα τῆς ἐξουσίας. Γιατί, τὸ νὰ ὑπάρχουν ἀρχές, καὶ ἄλλοι νὰ εἶναι ἄρχοντες καὶ ἄλλοι νὰ ἄρχονται καὶ νὰ μὴ φέρονται ὅλα ἔτσι στὴν τύχη καὶ ἀχαλίνωτα, περιφερόμενα τὰ πλήθη ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὅπως ἀκριβῶς τὰ κύματα, αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, 'δὲν ὑπάρχει ἄρχοντας ἄλλος, παρὰ αὐτὸς πὸν εἶναι ὀρισμένος ἀπὸ τὸν Θεό', ἀλλὰ μιλάει ἀκριβῶς γιὰ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τῆς ἐξουσίας, λέγοντας· «γιατί δὲν ὑπάρχει ἐξουσία δοσμένη ἀπὸ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό». Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅταν λέγει γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴ

γυναικὸς λέγει, ὅτι παρὰ Κυρίου ἀρμόζεται γυνὴ ἀνδρί, τοῦτο λέγει, ὅτι τὸν γάμον ὁ Θεὸς ἐποίησεν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα περὶ τοῦ καθόλου ἐκκληπτέον τὸν λόγον.

Στίχ. 2-5. «Ὡστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ
5 Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήφονται. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσι φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; Τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῆ
10 τὴν μάχαιραν φορεῖ. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι, ἔκδικός εἰς ὀργήν, τῷ τὸν κακὸν πράσσοντι. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι».

Ἴνα μὴ λέγωσιν οἱ πιστοί, ὅτι ἐξευτελίζεις ἡμᾶς καὶ εὐκαταφρονήτους ποιεῖς, τοὺς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀπολαύειν μέλλοντας ἄρχουσιν ὑποτάττων, δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἄρχουσιν,
15 ἀλλὰ τῷ Θεῷ πάλιν ὑποτάττει. Ὁμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Ὅτι ὁ μὴ ὑπακούων ἐκείνῳ, τῷ Θεῷ πολεμεῖ τῷ αὐτὸν νομοθετήσαντι· καὶ τοῦτο σπουδάζει πανταχοῦ δεῖξαι, ὅτι οὐ χαριζόμεθα αὐτοῖς τὴν ὑπακοήν, ἀλλ' ὀφείλομεν. Οὕτω γάρ, κἂν καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἀπίστους μᾶλλον ἐπεσπάσατο πρὸς εὐσέβειαν,
20 καὶ τοὺς πιστοὺς πρὸς ὑπακοήν.

«Οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν».

Οὐ μόνον, φησὶν, ἀντίστασαι Θεῷ, μὴ ὑποτασσόμενος, καὶ κακὰ σαυτῷ προξενεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις εὐεργέται σου γίνονται, εἰρήνης ὄντες πρόξενοι καὶ οἰκονομίας πολιτικῆς.

25 Στίχ. 6. «Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε».

Ἄφεις εἰπεῖν τὰς εὐεργεσίας κατὰ μέρος, τὰς ἀπὸ τῶν ἀρχόντων ταῖς πόλεσι γινομένας, οἷον τὴν εὐταξίαν, τὴν εἰρήνην, τὰς ἄλλας διακονίας, ἐξ ἐνὸς τούτου τὸ πᾶν ἐνδείκνυται. Ποίου:

γυναίκα, ὅτι ὁ Κύριος συνενώνει τὴ γυναίκα μὲ τὸν ἄνδρα¹, λέγει αὐτὸ, ὅτι ὁ Θεὸς θέσπισε τὸ γάμο, ἔτσι καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἐκλάβομε τὸ λόγο γενικὰ γιὰ τὴν ἐξουσία.

Στίχ. 2-5. «Ῥωστε, ὅποιος ἀντιτάσσεται στὴν ἐξουσία, ἀντιτάσσεται στὴ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀντιτάσσονται σ' αὐτήν, θὰ κατακριθοῦν. Γιατὶ οἱ ἄρχοντες δὲν ἀποτελοῦν φόβο γιὰ τὸ καλὸ ἔργο, ἀλλὰ γιὰ τὸ κακὸ. Θέλεις νὰ μὴ φοβᾶσαι τὴν ἐξουσία; Κάννε τὸ καλὸ, καὶ θὰ λάβεις ἔπαινο ἀπὸ αὐτήν. Γιατὶ ἡ ἐξουσία (ὁ ἄρχοντας) εἶναι διάκονος τοῦ Θεοῦ ποὺ σὲ βοηθάει νὰ κάνεις τὸ καλὸ, ἐὰν ὅμως κάνεις τὸ κακὸ, νὰ φοβᾶσαι γιατί δὲν φορεῖ τὴ μάχαιρα ἔτσι τυχαῖα. Εἶναι ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, ἐκδικητὴς τῆς ὀργῆς του σὲ ἐκεῖνον ποὺ κάννει τὸ κακὸ. Γι αὐτὸ πρέπει νὰ ὑποτάσσεσθε».

Γιὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ πιστοί, Μᾶς ἐξευτελίζεις καὶ μᾶς κάνεις ἄξιους περιφρονήσεως ὑποτάσσοντάς μας στοὺς ἄρχοντες ἐμᾶς ποὺ πρόκειται ν' ἀπολαύσομε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, δείχνει ὅτι δὲν τοὺς ὑποτάσσει στοὺς ἄρχοντες, ἀλλὰ στὸν Θεό. Εἶναι ὅμοιο αὐτὸ σὰ νὰ λέγει Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ὑπακούει στὸν ἄρχοντα, πολεμεῖ τὸν Θεὸ ποὺ νομοθέτησε τὴν ἐξουσία αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸ φροντίζει νὰ δείξει παντοῦ, ὅτι δὲν τοὺς δείχνομε τὴν ὑπακοὴν χαριστικά, ἀλλὰ τὴν ὀφείλομε. Γιατὶ ἔτσι ἀκόμα καὶ τοὺς ἄπιστους ἄρχοντες θὰ μπορούσε πιὸ εὐκολὰ νὰ τοὺς προσελκύσει πρὸς τὴν εὐσέβεια, καὶ τοὺς πιστοὺς σὲ ὑπακοή.

«Ῥωχι μόνον ἐξαιτίας τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους συνειδήσεως».

Ῥωχι μόνον, λέγει, ἀντιτάσσεσαι στὸν Θεό, ὅταν δὲν ὑποτάσσεσαι στὸν ἄρχοντα, καὶ προξενεῖς κακὰ στὸν ἑαυτὸ σου, ἀλλὰ καὶ σοῦ γίνονται αὐτοὶ εὐεργέτες στὰ πιὸ μεγάλα πράγματα, παρέχοντάς σου εἰρήνη καὶ κατάλληλες συνθήκες γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Στίχ. 6. «Γι' αὐτὸ βέβαια πληρώνετε φόρους».

Παραλείποντας νὰ μιλήσει γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους εὐεργεσίες ποὺ γίνονται ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες στὶς πόλεις, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴν εὐταξία, τὴν εἰρήνη καὶ τὶς ἄλλες ὑπηρεσίες, ἀπὸ ἓνα ἀπὸ

Ἵτι εὐεργετούμεθα παρ' αὐτῶν, φησὶν· σὺ μαρτυρεῖς μισθὸν αὐτῶ τελεῶν.

«Λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες».

5 Τὸν πόνον αὐτῶν διὰ τούτου δείκνυσι, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν τὴν περὶ τὰς φροντίδας. Οὗτος γὰρ αὐτοῖς ὁ βίος, αὕτη ἡ σπουδὴ, ὅπως ἀπολαύσης εἰρήνης.

Στίχ. 7. «Ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν
10 τιμὴν τὴν τιμὴν».

Ἔτι τῶν αὐτῶν ἔχεται, οὐ χρήματα μόνον αὐτοῖς κελεύων τελεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμὴν καὶ φόβον. Εἰ δέ τις φησιν, ὅτι ἀνωτέρω εἶπεν, «θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν;», γινώτω, ὡς ἕτερον λέγει φόβον, τὸν ἐκ τοῦ πονηροῦ συνειδότης. Εὖ δὲ καὶ τό,
15 «ἀπόδοτε», ἵνα τὸ ὀφειλόμενον δηλώσῃ. Οὐδὲ γὰρ χαρίζει, φησί, τοῦτο ποιῶν ὀφειλὴ γάρ ἐστι τὸ πρᾶγμα.

Στίχ. 8. «Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν».

Πάλιν ἐπὶ τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν καταφεύγει καὶ τὴν δι-
20 δάσκαλον καὶ ποιητικὴν ἀρετῆς ἀπάσης, τὴν ἀγάπην φημί.

«Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. (Στίχ. 9) Τὸ γὰρ «οὐ μοιχεύσεις», «οὐ φονεύσεις», «οὐ κλέψεις», «οὐ ψευδομαρτυρήσεις», «οὐκ ἐπιθυμήσεις», καὶ εἴ τις ἕτερα ἐστὶν ἐντολή».

25 Μὴ γὰρ τοι τοῦτο χάριν εἶναι νομίσης, φησί. Καὶ γὰρ αὐτὸ ὀφειλὴ ἐστίν.

«Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται».

Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, 'πληροῦται', ἀλλὰ «ἀνακεφαλαιοῦται»·
τουτέστι, συντόμως καὶ ἐν βραχεῖ τὸ πᾶν ἀπαρτίζεται τῶν ἐντο-
30 λῶν ἔργον. Καὶ γὰρ ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς ἀρετῆς ἡ ἀγάπη.

αὐτὰ δείχνει τὸ πᾶν. Ἐκ ποιοῦ; Ὅτι εὐεργετούμαστε, λέγει, ἀπὸ αὐτοῦ· καὶ τὸ βεβαιώνεις ἐσὺ πληρώνοντας σ' αὐτὸν μισθό.

«Γιατὶ εἶναι ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ, προσκολλημένοι στὸ ἔργο αὐτό».

Μ' αὐτὸ δείχνει τὸν κόπο αὐτῶν καὶ τὴν ταλαιπωρία πού ὑπομένουν ἀπὸ τὶς φροντίδες. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τους, αὐτὴ ἡ φροντίδα τους, γιὰ ν' ἀπολαύσεις εἰρήνη.

Στίχ. 7. «Ν' ἀποδίδετε λοιπὸν σ' αὐτοὺς τὶς ὀφειλές σας· φόρο, σ' ἐκεῖνον πού ὀφείλετε φόρο· δασμό, σ' ἐκεῖνον πού ὀφείλετε δασμό· σεβασμό, σ' ἐκεῖνον πού ὀφείλετε σεβασμό· τιμὴ, σ' ἐκεῖνον πού ὀφείλετε τιμὴ».

Ἀσχολεῖται ἀκόμα μ' αὐτοὺς, προτρέποντάς τους ὄχι μόνο νὰ πληρώνουν σ' αὐτοὺς χρήματα, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποδίδουν καὶ τιμὴ καὶ σεβασμό. Ἐὰν ὁμως κάποιος λέγει, ὅτι πιὸ πάνω εἶπε, «θέλεις νὰ μὴ φοβᾶσαι τὴν ἐξουσία;»², ἅς γνωρίζει, ὅτι ἐννοεῖ ἄλλον φόβο, τὸν φόβο πού προέρχεται ἀπὸ πονηρὴ συνείδηση. Πολὺ σωστὰ εἶπε καὶ τὸ «ν' ἀποδίδετε», γιὰ νὰ δηλώσει ὅτι τὸ ὀφείλουν. Γιατὶ, λέγει, κάμνοντας αὐτό, δὲν τὸ κάμνεις χαριστικά· καθόσον τὸ πρᾶγμα εἶναι ὀφειλή.

Στίχ. 8. «Σὲ κανένα νὰ μὴ ὀφείλετε τίποτε, παρὰ μόνο τὸ ν' ἀγαπᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο».

Πάλι καταφεύγει στὴ μητέρα τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴ δάσκαλο καὶ ποιητικὴ κάθε ἀρετῆς, ἐννοῶ τὴν ἀγάπη.

«Γιατὶ ἐκεῖνος πού ἀγαπᾶ τὸν ἄλλο, ἔχει ἐκπληρώσει τὸ νόμο. (Στίχ. 9) Γιατὶ τὸ 'δὲ θὰ μοιχεύσεις', 'δὲ θὰ φονεύσεις', 'δὲ θὰ κλέψεις', 'δὲ θὰ ψευδομαρτυρήσεις', 'δὲ θὰ ἐπιθυμήσεις' καὶ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐντολή».

Μὴ νομίσεις δηλαδή, λέγει, ὅτι αὐτὸ εἶναι χάρη. Εἶναι πραγματικὰ αὐτὸ ὀφειλή.

«Συνοψίζεται σ' αὐτὸ τὸ λόγο».

Δὲν εἶπε ἀπλῶς, 'ἐκπληρώνονται', ἀλλὰ «συγκεφαλαιώνονται»· δηλαδή μὲ συντομία καὶ σὲ μιὰ λέξη συνοψίζεται ὅλο τὸ ἔργο τῶν ἐντολῶν. Καὶ πράγματι ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ἀγάπη.

«Ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν»
(στίχ. 10) ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα
οὖν νόμου ἡ ἀγάπη».

Οὐχ ἀπλῶς ἀγάπην ζητεῖ, ἀλλὰ τὴν ἐπιτεταμένην.

5 Στίχ. 11. «Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἤδη
ἡμᾶς ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι».

Ἐπειδὴ πάντα ἅπερ ἐχρῆν ἐπέταξεν, ὡθεὶ πάλιν αὐτοὺς
ἐπὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐργασίαν ἀπὸ τοῦ κατεπειγόντος. Ἐπὶ θύ-
ραις γάρ, φησὶν, ὁ τῆς κρίσεως ἕστηκε καιρὸς.

10 «Νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσα-
μεν».

Ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἐν μὲν ἀρχῇ σπουδαιοτέρους εἶναι,
ἀκμάζοντος ἐν αὐτοῖς τοῦ πόθου, προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου
ἀσθενεστέραν γενέσθαι τὴν σπουδὴν, φησὶν, ὅτι τὸ ἐναντίον δεῖ
15 ποιεῖν, οὐχὶ ἐκλύεσθαι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀλλὰ μᾶλλον
ἀκμάζειν. Ὅσω γὰρ ἂν ὁ βασιλεὺς ἐγγίξῃ, τοσοῦτω μᾶλλον δεῖ
παρασκευάζεσθαι, ἐπειδὴ καὶ τὰ βραβεῖα ἐγγύς. Ἐπεὶ καὶ οἱ
δρομεῖς τοῦτο ποιοῦσιν· ὅταν πρὸς τῷ τέλει τῷ δρόμου γίνων-
ται καὶ τῇ τοῦ βραβεῖου λήψει, τότε διανίστανται μειζρόνως.

20 Στίχ. 12. «Ἦνὸς προέκομεν, ἢ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν».

Οὐκοῦν, εἰ αὕτη μὲν τελευτᾷ, ἐκείνη δὲ παραγίνεται, τὰ
ἐκείνης πράττωμεν λοιπὸν, μὴ τὰ ταύτης.

«Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα
δὲ τὰ ὄπλα τοῦ φωτός».

25 Ἀπαλλαγῶμεν τῶν ὄνειράτων τοῦ παρόντος βίου, φησὶν·
οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν ὄνειροις φαντασμάτων τὰ τῆδε διαφέρουσι
πράγματα.

Στίχ. 13. «Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατῶμεν».

Οὐκ εἶπε, 'περιπατεῖτε', ἀλλὰ, «περιπατήσωμεν», ὥστε
30 ἀνεπαχθῆ ποιῆσαι καὶ κούφην τὴν ἐπίπληξιν.

«Στό, ν' αγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτό σου. Ἡ ἀγάπη δὲν κάμνει κακὸ στὸν πλησίον» (στίχ. 10) ἢ ἀγάπη λοιπὸν εἶναι ἐκπλήρωση τοῦ νόμου».

Δὲν ζητεῖ ἀπλῶς ἀγάπη, ἀλλὰ τὴ αὐξημένη ἀγάπη.

Στίχ. 11. «Καὶ αὐτό, τὴ στιγμή πού γνωρίζετε τὸν καιρὸ, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ὦρα πλέον νὰ ξυπνήσομε ἀπὸ τὸν ὕπνο».

Ἄφοῦ πρόσταξε ὅλα ὅσα ἔπρεπε, παροτρύνει πάλι αὐτοὺς στὴν ἐκτέλεση τῶν καλῶν ἔργων ἀπὸ τὸ κατεπεῖγον τοῦ πράγμα-τος. Γιατὶ λέγει, ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως βρίσκεται μπροστὰ στὶς θύρες.

«Γιατὶ τῶρα ἡ σωτηρία μας βρίσκεται πλησιέστερα, παρὰ ὅταν πιστέψαμε».

Ἐπειδὴ φυσικὸ ἦταν αὐτοὶ στὴν ἀρχὴ νὰ εἶναι προθυμότε-ροι, ἀφοῦ ὁ πόθος τους βρισκόταν στὴν ἀκμὴ του, καὶ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου νὰ γίνῃ ἀσθενέστερη ἢ προθυμία τους, λέγει ὅτι πρέπει νὰ κάμνετε τὸ ἀντίθετο, ὄχι νὰ παραλύει ἢ προθυμία σας ὅσο περνάει ὁ χρόνος, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ αὐξάνεται. Γιατὶ, ὅσο περισσότερο πλησιάζει ὁ βασιλιάς, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ προετοιμάζεσθε, ἐπειδὴ καὶ τὰ βραβεῖα βρίσκονται κοντά. Καθόσον καὶ οἱ δρομεῖς αὐτὸ κάμνουν· ὅταν φθάνουν πρὸς τὸ τέλος τοῦ δρόμου καὶ τὴ λήψη τοῦ βραβεῖου, τότε ἐντείνουν περισσότερο τὶς προσπάθειες.

Στίχ. 12. «Ἡ νύχτα προχώρησε καὶ ἡ ἡμέρα πλησίασε».

Ἐὰν λοιπὸν ἡ νύχτα τελειώνει καὶ ἡ ἡμέρα ἔρχεται, ἄς πράττομε τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας καὶ ὄχι τῆς νύχτας.

«Ἄς ἀπορρίψομε λοιπὸν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἄς φορέσομε τὰ ὄπλα τοῦ φωτός».

Ἄς ἀπαλλαγῶμε, λέγει, ἀπὸ τὰ ὄνειρα τῆς παρούσας ζωῆς· γιατί τὰ ἐδῶ πράγματα δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὶς φαντασίες τῶν ὀνείρων.

Στίχ. 13. «Ἡ συμπεριφορά μας νὰ εἶναι σεμνή, ὅπως ὅταν εἶναι ἡμέρα».

Δὲν εἶπε 'νὰ συμπεριφέρεσθε', ἀλλὰ «νὰ συμπεριφερόμαστε, ὥστε νὰ κάμει τὴν ἐπίπληξη ὄχι ἐνοχλητικὴ, ἀλλὰ ἐλαφριά».

λαττον τὴν παρατήρησιν, οὕτω θαρροῦντες τέλειον ἀποστῆναι τοῦ νόμου, εἶτα, ὥστε μὴ γενέσθαι εὐφώρατοι τῶν χοιρίων ἀπεχόμενοι μόνον, πάντων ἐξῆς ἀπείχοντο κρεῶν, καὶ ἡσθιον λάχανα, ἵνα νηστεία μάλλον εἶναι δοκῆ, ἀλλὰ μὴ νόμου παρατήρησις· ἕτεροι δὲ πάλιν ἦσαν τελειότεροι οὐδὲν τοιοῦτο παρατηροῦντες, οἱ τούτοις τοῖς παρατηροῦσι φορτικοὶ καὶ ἐπαχθεῖς ἐγίνοντο, ὄνειδόζοντες καὶ εἰς ἀθυμίαν ἐβάλλοντες αὐτούς. Δεδοικῶς τοίνυν ὁ Παῦλος μὴ μικρὸν κατορθῶσαι βουλόμενοι τὸ πᾶν ἀνατρέψωσι, καὶ θέλοντες εἰς τὴν τῶν βρωμάτων αὐτοῦς ἀδιαφορίαν ἀγαγεῖν καὶ τῆς πίστεως αὐτοῦς ἐκπεσεῖν παρασκευάσωσιν, ὄρα τί ποιεῖ. Οὐτε γὰρ ἐτόλμα τοῖς ἐπιτιμῶσιν εἰπεῖν, ὅτι 'Κακῶς ποιεῖτε ἐπιτιμῶντες', ἵνα μὴ ἐκείνους βεβαιώσῃ ἐν τῷ παρατηρεῖσθαι, οὐτε πάλιν ὅτι καλῶς, ἵνα μὴ σφοδροτέρους αὐτοῦς τῶν μὴ ἐσθιόντων κατηγορούς ἐργάσεται, ἀλλὰ συμμεμετρημένην ποιεῖται τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ δοκεῖ μὲν τοῖς ἰσχυροῖς ἐπιτιμᾶν, τὸ δὲ ἀκριβὲς εἰς τοὺς ἐσθιόντας τὸ πᾶν ἀποτείνεται τῶν λόγων. Αὕτη γὰρ μάλιστα ἔσται διόρθωσις, ὅταν ὡς πρὸς ἄλλον τείνοντες τὸν λόγον, ἕτερον πλήξωμεν τὸν ἐργαζόμενον τὸ κακόν, καὶ λανθανόντως τὴν διόρθωσιν ποιησώμεθα. Ὅρα τοίνυν πῶς αὐτὸ συνετῶς ποιεῖ, λέγων, «τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει», εὐθέως πρώτην δίδωσι πληγὴν· εἰπὼν γὰρ «τὸν ἀσθενοῦντα», ἔδειξεν ἄρρωστον. Εἶτα δευτέραν προστίθησι, λέγων, «προσλαμβάνεσθε». Δείκνυσι γὰρ πάλιν πολλῆς δεόμενος ἐπιμελείας, ὅπερ σημεῖον ἐσχάτης ἀρρωστίας ἐστίν. Δηλοῖ τοιοῦτο αὐτοῦ τὸ ἀμάρτημα ὄν, ὡς καὶ τοὺς ἀντεχομένους αὐτοῦ τῆς βοηθείας, διακρίνεσθαι.

«Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενεῖτω».

Οὐκ εἶπεν, 'ἐάτω', οὐκ εἶπε, 'μὴ ἐγκαλεῖτω', οὐκ εἶπε, 'μὴ διορθούσθω', ἀλλὰ, 'μὴ ὄνειδιζέτω, μηδὲ διαπτυνέτω'.

30 Στίχ. 3. «Ὁ δὲ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω».

πνεῦμα τοῦ νόμου, φύλαγαν τὴ διάκριση τῶν φαγητῶν, μὴ ἔχοντας ἀκόμη τὸ θάρρος ν' ἀπομακρυνθοῦν τελείως ἀπὸ τὸ νόμο· στὴ συνέχεια ὁμως γιὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθοῦν ὅτι ἀπέχουν μόνο ἀπὸ τὰ χοιρινὰ κρέατα, ἀπέιχαν στὸ ἐξῆς ἀπὸ ὅλα τὰ κρέατα καὶ ἔτρωγαν λάχανα, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι μᾶλλον νήστευαν καὶ ὄχι ὅτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε νομικὴ διάκριση. Ἕλληλοι πάλι ἦταν τελειότεροι μὴ κάμνοντας καμμιά τέτοια διάκριση, οἱ ὅποιοι γίνονταν σ' αὐτοὺς πού φύλαγαν τὶς νομικὲς διακρίσεις ἐνοχλητικοὶ καὶ μισητοί, κατηγορῶντας αὐτοὺς καὶ προξενῶντας τοὺς λύπη. Φοβούμενος λοιπὸν ὁ Παῦλος μήπως αὐτοί, θέλοντας ν' ἀνατρέψουν τὸ πᾶν, κατορθώσουν ἔστω καὶ τὸ παραμικρό, καί, θέλοντας νὰ τοὺς ὀδηγήσουν στὴν ἀδιαφορία πρὸς τὰ φαγητά, τοὺς προετοιμάσουν στὸ νὰ πέσουν ἀπὸ τὴν πίστη τους, πρόσεχε τί κάνει. Οὔτε βέβαια τολμοῦσε νὰ πεῖ σ' ἐκείνους πού τοὺς ἐπιτιμοῦσαν 'κακῶς ἐνεργεῖτε ἐπιτιμῶντας τους', γιὰ νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἐκεῖνοι τηροῦν τὶς νομικὲς διακρίσεις, οὔτε πάλι τολμοῦσε νὰ πεῖ 'καλὰ κάμνετε', γιὰ νὰ μὴ κάνει αὐτοὺς σφοδρότερους κατηγοροὺς ἐκείνων πού δὲν ἔτρωγαν, ἀλλὰ κάμνει συμμετρικὴ τὴν ἐπιτίμηση, καὶ φαίνεται βέβαια ὅτι ἐπιτιμᾷ τοὺς ἰσχυροὺς, γιὰ τὴν ἀκρίβεια ὁμως ὅλες οἱ ἐπιτιμήσεις του ἀπευθύνονται πρὸς ἐκείνους πού ἔτρωγαν. Γιατὶ αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν διόρθωση, ὅταν, ἀπευθύνοντας τὸ λόγο δῆθεν πρὸς ἄλλον, ἐπιφέρομε τὸ πλήγμα σὲ ἄλλον, σ' ἐκεῖνον πού κάμνει τὸ κακό, κάμνοντας ἔτσι τὴ διόρθωση ἀνυποψίαστα. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς τὸ κάμνει αὐτὸ μὲ σύνεση, λέγοντας, «ἐκεῖνον ὁμως πού εἶναι ἀσθενὴς στὴν πίστη», δίνοντας ἀμέσως τὸ πρῶτο πλήγμα· γιατί λέγοντας «ἐκεῖνον πού εἶναι ἀσθενὴς», ἔδειξε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄρρωστος. Ἐπειτα προσθέτει καὶ δεῦτερο πλήγμα, λέγοντας, «νὰ τὸν δέχεσθε». Γιατὶ δείχνει πάλι ὅτι χρειάζεται πολλὴ φροντίδα, πρᾶγμα πού εἶναι δεῖγμα τῆς χειρότερης μορφῆς ἀρρώστιας. Δηλώνει ὅτι τέτοιο εἶναι τὸ ἀμάρτημα αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἐπικρίνεται καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐπιθυμοῦν νὰ τὸν βοηθήσουν.

Στίχ. 3. «Ἐκεῖνος πού τρώγει ἄς μὴ περιφρονεῖ ἐκεῖνον πού δὲ τρώγει».

Ἵσπερ γὰρ οἱ τελειότεροι τοὺς ἀσθενεστέρους εὐτέλιζον ὡς ὀλιγοπίστους καὶ νόθους καὶ ἰουδαΐζοντας, οὕτως ἐκεῖνοι τούτους ἔκρινον ὡς παρανομοῦντας ἢ ὡς λαιμαργία προσέχον-
τας.

5 «Ὁ Θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο (στίχ. 4) σὺ τίς εἶ ὁ κρί-
νων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει».

Τουτέστι, τὴν ἄφατον αὐτοῦ περὶ αὐτὸν ἐπεδείξατο χάριν.

«Σταθήσεται δέ· δυνατὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς στήσαι αὐτόν».

Δείκνυσιν ἔτη χηρίζοντα τῆς προσοχῆς, καὶ τοσαύτης ἐπι-
10 μελείας δεόμενον, ὡς καὶ τὸν Θεὸν εἰς ταῦτα καλεῖν βοηθόν.

Στίχ. 5. «Ὅς μὲν γὰρ κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ
κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Ἐκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῖ πληροφορεῖ-
σθω».

Ἐνταῦθα δοκεῖ ἡρέμα περὶ νηστείας αἰνίττεσθαι. Καὶ γὰρ
15 εἰκὸς τῶν νηστευόντων τινάς, τοὺς μὴ νηστεύοντας διηνεκῶς
κρίνειν.

Στίχ. 6. «Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ φρονεῖ, καὶ ὁ μὴ
φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ οὐ φρονεῖ. Καὶ ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ
ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, Κυρίῳ οὐκ
20 ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ».

Οὐ περὶ τὰ καίρια, φησί, τὸ πρᾶγμα ἐστὶν· τὸ γὰρ ζητούμε-
νον, εἰ διὰ τὸν Θεὸν οὗτος κἀκεῖνος ἐργάζεται καὶ εἰ ἀμφοτέροι
εἰς εὐχαριστίαν τελευτῶσιν. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνος εὐ-
χαριστοῦσι τῷ Θεῷ.

Δὲν εἶπε, 'ὄς τὸν ἀφήνει', δὲν εἶπε, 'ὄς μὴ τὸν κατηγορεῖ', δὲν εἶπε, 'νὰ μὴ τὸν διορθώνει', ἀλλὰ «ὄς μὴ τὸν περιφρονεῖ οὔτε νὰ τὸν ἀποστρέφετε».

«Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν τρώγει, ὄς μὴ κατακρίνει ἐκεῖνον ποὺ τρώγει».

“Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ οἱ τελειότεροι στὴν πίστη περιφρονοῦσαν τοὺς ἀσθενέστερους ὡς ὀλιγόπιστους καὶ νόθους καὶ ἰουδαῖζοντες, ἔτσι καὶ αὐτοὶ κατέκριναν ἐκείνους ὡς παράνομους ἢ ὡς κάποιους ποὺ προῖσχαν τὴ λαιμαργία.

«Γιατὶ ὁ Θεὸς τὸν δέχθηκε αὐτόν· (στίχ. 4) σὺ ποιὸς εἶσαι ποὺ κρίνεις ξένον ὑπηρέτη; Τὸν ἴδιο τὸν κύριό του ἀφορᾶ τὸ ἄν στέκεται ἢ πέφτει.

Δηλαδὴ, ἔδειξε πρὸς αὐτόν τὴν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία του.

«Ὅμως θὰ σταθεῖ· γιατί ὁ Θεὸς ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸν κάνει νὰ σταθεῖ».

Δείχνει ὅτι ἀκόμη χρειάζεται τὴν προσοχὴ καὶ ὅτι ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ φροντίδα, ὥστε νὰ καλεῖ σ' ὄλα αὐτὰ βοηθὸ καὶ τὸν Θεό.

Στίχ. 5. «Ὁ ἕνας διακρίνει τὴ μία ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ὁ ἄλλος θεωρεῖ τὴν κάθε ἡμέρα τὸ ἴδιο. Ὁ καθένας ὄς ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τὴν πεποίθησή του».

Ἐδῶ φαίνεται νὰ ὑπαινίσσεται ἡρεμα τὴ νηστεία. Γιατὶ φυσικὸ ἦταν κάποιοι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ νήστευαν νὰ κατέκριναν συνεχῶς ἐκείνους ποὺ δὲν νήστευαν.

Στίχ. 6. «Καὶ ἐκεῖνος ποὺ διακρίνει τὴν κάποια ἡμέρα τὸ κάμνει γιὰ τὸν Κύριο, καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν διακρίνει αὐτὴ τὴν ἡμέρα, δὲν τὴ διακρίνει γιὰ τὸν Κύριο. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ τρώγει γιὰ τὸν Κύριο τρώγει καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεό, καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν τρώγει γιὰ τὸν Κύριο δὲν τρώγει καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεό».

Τὸ πρᾶγμα, λέγει, δὲν εἶναι γιὰ τὰ οὐσιώδη· γιατί τὸ ζητούμενο εἶναι ἔαν αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος τὸ κάνουν γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἄν καὶ οἱ δύο καταλήγουν σὲ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεό. Καὶ πράγματι καὶ αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος εὐχαριστοῦν τὸν Θεό.

Στίχ. 7-13. «Οὐδείς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῆ, καὶ οὐδείς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει. Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκομεν, τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκομεν, ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν. Εἰς τοῦτο γὰρ Χρι-
5 στὸς ἀπέθανεν καὶ ἐζήσεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφός σου; ἢ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Θεοῦ. Γέγραπται γάρ· 'ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ'. Ἴσως οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ· μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν».

Σαφέστερον ἐδήλωσεν ὅτι ὁ τὸ νόμῳ ζῶν, οὐ δύναται τῷ Χριστῷ ζῆν.

«Ἄλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέσθαι πρόσκομμα
15 τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον».

Ἀμφοτέροις ἀρμόζειν δύναται, καὶ τοῦ τελείου σκανδαλιζομένου ἐπὶ τῇ τῶν βρωμάτων παρατηρήσει, καὶ τοῦ ἀτελοῦς προσκόπτοντος ἐπὶ τῇ σφοδρᾷ ἐπιπλήξει.

Στίχ. 14-15. «Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι
20 οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν· εἰ γὰρ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατ' ἀγάπην περιπατεῖς».

Πρότερον ἐπιτιμήσας τῷ κρίνουντι αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, τότε λοιπὸν καὶ ὑπὲρ δόγματος ἀποφαίνεται.

25 «Μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν».

Χριστὸς μὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπέθανε, φησὶν· οὐ δὲ τοσοῦτον τὸν ἀδελφὸν οὐ τιμᾶς, ὡς μηδὲ ἀποχῆ βρωμάτων ὠνήσασθαι

Στίχ. 7-13. «Γιατί κανένας από ἐμᾶς δὲν ζεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ κανένας δὲν πεθαίνει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἐὰν ζοῦμε, ζοῦμε γιὰ τὸν Κύριο, καὶ ἐὰν πεθαίνομε, πεθαίνομε γιὰ τὸν Κύριο. Εἴτε λοιπὸν ζοῦμε εἴτε πεθαίνομε, ἀνήκομε στὸν Κύριο. Γιατί γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ὁ Χριστὸς πέθανε καὶ ἔζησε στὴ γῆ, γιὰ νὰ λάβει ὑπὸ τὴν ἐξουσία του καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζῶντες. Σὺ λοιπὸν γιατί κατακρίνεις τὸν ἀδελφὸ σου ἢ γιατί περιφρονεῖς τὸν ἀδελφὸ σου; Γιατί ὅλοι θὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸ βῆμα τοῦ Θεοῦ. Καθόσον ἔχει γραφεῖ: "Ἐγὼ ζῶ, λέγει ὁ Κύριος: μπροστὰ σ' ἐμένα θὰ λυγίσει κάθε γόνατο καὶ κάθε γλώσσα θὰ δοξολογήσει τὸν Θεό". Ἄρα λοιπὸν ὁ καθένας μας θὰ δώσει λόγο στὸν Θεὸ γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἄς μὴ κρίνομε λοιπὸν στὸ ἐξῆς ὁ ἕνας τὸν ἄλλο».

Δήλωσε σαφέστερα, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ζεῖ τηρῶντας τὶς διατάξεις τοῦ νόμου, δὲν μπορεῖ νὰ ζεῖ γιὰ τὸν Χριστό.

«Ἄλλὰ προτιμήσατε μᾶλλον αὐτὸ, τὸ νὰ μὴ θέτετε πρόσκομμα στὸν ἀδελφὸ σας γιὰ νὰ πέσει ἢ νὰ τὸν σκανδαλίζετε».

Αὐτὸ μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴν ἐφαρμογὴ του καὶ στοὺς δύο: γιατί καὶ οἱ τέλειοι στὴν πίστη σκανδαλίζονται μὲ τὴ διάκριση τῶν φαγητῶν, καὶ ὁ ἀτελής στὴν πίστη σκοντάφτει καὶ πέφτει ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ ἐπίπλεξη.

Στίχ. 14-15. «Γνωρίζω καὶ τὸ πιστεύω ἀπόλυτα, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸν Κύριο Ἰησοῦ, ὅτι τίποτε αὐτὸ καθ' ἑαυτό δὲν εἶναι ἀκάθαρτο, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον μόνο εἶναι κάτι ἀκάθαρτο, γιὰ ἐκεῖνον ποὺ τὸ θεωρεῖ ἀκάθαρτο. Ἐὰν λοιπὸν λυπᾶται ὁ ἀδελφός σου ἐξαιτίας κάτι ποὺ τρώγεις, δὲν συμπεριφέρεσαι πλέον μὲ ἀγάπη».

Ἄφοῦ προηγουμένως ἐπιτίμησε ἐκεῖνον ποὺ κατακρίνει τὸν ἀδελφὸ του, τότε πλέον διατυπώνει τὴ γνώμη του καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια.

«Μὴ ὀδηγεῖς στὴν ἀπώλεια μὲ τὴν τροφὴ σου ἐκεῖνον γιὰ τὸν ὁποῖο πέθανε ὁ Χριστός».

Ὁ Χριστὸς βέβαια, λέγει, πέθανε γι' αὐτόν, σὺ ὅμως τόσο πολὺ δὲν τιμᾶς τὸν ἀδελφὸ σου, ὥστε νὰ μὴ θέλεις νὰ ἐξαγορά-

αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν;

Στίχ. 16–17. «Μὴ βλασφημείσθω οὖν ἡμῶν τὸ ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρωῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ».

5 «Ἄγαθόν» ἐνταῦθα τὴν ἀπηρτισμένην εὐσέβειάν φησιν.

Στίχ. 18–19. «Ὁ γὰρ ἐν τούτῳ δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἼΑρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους».

Οὐ γὰρ οὕτω σε θαυμάσονται τῆς τελειότητος, φησὶν, ὡς
10 τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας ἅπαντες. Τούτου μὲν γὰρ τοῦ καλοῦ πάντες ἀπολαύσουσιν, ἐκείνου δὲ μόνος αὐτός.

Στίχ. 20. «Μὴ ἔνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ».

Τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ φησι.

15 «Πάντα μὲν καθαρὰ, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει».

Ἴνα μὴ αἱ τοσαῦται συγχωρήσεις βεβαιώσωσι τὸν ἀσθενέστερον ἐν τῇ πονηρᾷ ὑπολήψει, δογματίζει πάλιν.

20 Στίχ. 22. «Σὺ πίστιν ἔχεις; Κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Θέλεις μοι δεῖξαι ὅτι τέλειος εἶ καὶ ἀπηρτισμένος, φησὶν; μὴ ἐμοὶ δείκνυε, ἀλλὰ ἀρκεῖτω σου τὸ συνειδός. «Πίστιν» δὲ ἐνταῦθα οὐ τὴν περὶ δογμάτων, ἀλλὰ τὴν
25 περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως λέγει.

«Μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει».

σεις τὴ σωτηρία αὐτοῦ οὔτε μὲ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τροφῆς.

Στίχ. 16–17. «Ἦς μὴ συμβαίνει λοιπὸν ἐξαιτίας σας νὰ κακολογεῖται τὸ καλὸ· γιατί ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι φαγητὰ καὶ ποτὰ, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα».

«Ἄγαθὸν» ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ὀλοκληρωμένη εὐσέβεια.

Στίχ. 18–19. «Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ ὑπηρετεῖ τὸν Χριστὸ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, εἶναι ἀρεστὸς στὸν Θεὸ καὶ θεωρεῖται ἄξιος τιμῆς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἦρα λοιπὸν ἅς ἐπιδιώκομε ἐκεῖνα ποὺ συντελοῦν στὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἐποικοδόμησι ἀναμεταξὺ μας».

Πράγματι, λέγει, δὲ θὰ θαυμάσουν ὅλοι τόσο γιὰ τὴν τελειότητά σου, ὅσο γιὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιά σου. Γιατὶ αὐτὸ τὸ καλὸ ὅλοι τὸ ἀπολαμβάνουν, ἐνῶ ἐκεῖνο μόνος ἐσὺ ὁ ἴδιος.

Στίχ. 20. «Μὴ ἐξαιτίας τῆς τροφῆς καταστρέφεις τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ».

Ἐννοεῖ τὴ σωτηρία τοῦ ἀδελφοῦ.

«Ὅλα εἶναι καθαρὰ, ἀλλὰ κακὸ εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον ποὺ τρώγει καὶ γίνεται αἰτία νὰ πέσει ὁ ἄλλος. (Στίχ. 21) Εἶναι καλὸ τὸ νὰ μὴ φάγεις κρέας, οὔτε νὰ πιεῖς κρασί, οὔτε κάτι ἄλλο ποὺ θὰ γίνῃ αἰτία νὰ σκοντάψῃ καὶ νὰ πέσει ὁ ἀδελφός σου».

Γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ οἱ τόσες συγχωρήσεις ποὺ παρέχει νὰ ἐπιβεβαιώσουν καὶ στερεώσουν τὸν ἀσθενέστερο στὴν κακὴ ἀντίληψή του, διατυπώνει πάλι ἀλήθεια.

Στίχ. 22. «Σὺ ἔχεις πίστη; Κράτησέ την γιὰ νὰ κρίνεις τὸν ἑαυτό σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Θέλεις, λέγει, νὰ μοῦ δείξεις ὅτι εἶσαι τέλειος καὶ ὀλοκληρωμένος; Μὴ τὸ δείχνεις σ' ἐμένα, ἀλλ' ἅς σοῦ ἀρκεῖ ἡ συνειδήσή σου. «Πίστη» ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ τὴν πίστη στὰ δόγματα, ἀλλὰ τὴ σχετικὴ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ τῶν διακρίσεων.

«Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος ποὺ δὲν βρίσκει νὰ κατακρίνῃ τὸν ἑαυτό του γιὰ ἐκεῖνο ποὺ ἐπιδοκιμάζει».

Ἐπειδὴ εἶπεν, «καθ' ἑαυτὸν ἐχέτω», ἵνα μὴ νομίζῃ μικρὸν τὸ δικαστήριον, τοῦτο λέγει τῆς οἰκουμένης σοι τοῦτο βέλτιον· κἂν πάντες σου κατηγορήσωσιν, σὺ δὲ σαυτὸν μὴ κρίνης, μηδὲ τὸ συνειδὸς ἐπιλάβηται, μακάριος εἶ. Οὐχ ἀπλῶς δὲ περὶ πάντων λέγων, τοῦτο τέθεικεν· εἰσὶ γὰρ πολλοὶ μὴ κατακρίνοντες ἑαυτούς, καὶ σφόδρα πλημμελοῦντες· οὗτοι πάντων εἰσὶν ἀθλιώτεροι· ἀλλ' ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως.

Στίχ. 23. «Ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται».

Πάλιν παρακαλῶν φείσασθαι τῶν ἀσθενεστέρων, τοῦτό φησιν· Τί γὰρ ὄφελος ἐὰν φάγῃ διακρινόμενος καὶ κατακρίνη ἑαυτόν; Ἐγὼ γὰρ ἐκεῖνον ἀποδέχομαι, τόν, φησίν, καὶ ἐσθίοντα καὶ μὴ μετ' ἀμφιβολίας. Ὅρᾳς ὅπως αὐτὸν ἐνάγει, οὐκ εἰς τὸ φαγεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ καθαρῶ συνειδῶσι φαγεῖν;

«Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως».

Κατακρίνεται, φησίν, οὐκ ἐπειδὴ ἀκάθαρτον, ἀλλ' ἐπειδὴ «οὐκ ἐκ πίστεως». Οὐ γὰρ ἐπίστευσεν ὅτι καθαρὸν ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἀκαθάρτου ἤψατο. Δείκνυσι δὲ διὰ τοῦτο αὐτοῖς, καὶ τὴν βλάβην ὅσῃ ἐργάζονται, ἀναγκάζοντες καὶ μὴ πείθοντες ἄπτεσθαι τῶν τέως δοκούντων αὐτοῖς ἀκαθάρτων εἶναι, ἵνα κἂν διὰ τούτου ἀπόσχωνται τοῦ ἐπιπλήττειν.

«Πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστί».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Στίχ. 1-7. «Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. Ἐκαστός ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγρα-

Ἐπειδὴ εἶπε, «ὡς τὴν ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του», γιὰ νὰ μὴ νομίζει ὅτι εἶναι μικρὸ αὐτὸ τὸ δικαστήριον, λέγει ὅτι αὐτὸ σου εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ δικαστήριον τῆς οἴκουμένης. Κι ἂν ἀκόμη σὲ κατηγοροῦν ὄλοι, σὺ ὅμως δὲν ἔχεις νὰ κατακρίνεις τὸν ἑαυτό σου οὔτε νὰ σὲ κατηγορήσει ἢ συνειδησῇ σου, εἶσαι μακάριος. Δὲν τὸ ἀνέφερε αὐτὸ μιλώντας γιὰ ὄλους γενικά, γιὰτὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ δὲν κατακρίνουν τὸν ἑαυτό τους ἂν καὶ διαπράττουν πάρα πολλὰ πλημμελήματα· αὐτοὶ εἶναι οἱ πιὸ ἄθλιοι ἀπὸ ὄλους· ἀλλὰ τὸ λέγει γι' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν σχέση μετὰ τὸ προκείμενον θέμα.

Στίχ. 23. «Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἔχει ἀμφιβολίες εἶναι ἄξιος καταδίκης ἂν φάγει».

Πάλι τὸ λέγει αὐτὸ προτρέποντάς τους νὰ δείξουν ἐπιεικεία πρὸς τοὺς ἀσθενέστερους στὴν πίστη. Ποιὸ τὸ ὄφελος δηλαδὴ ἂν φάγει ἔχοντας ἀμφιβολίες καὶ κατακρίνει τὸν ἑαυτό του; Γιατὶ ἐγώ, λέγει, ἐκεῖνον ἀποδέχομαι, ἐκεῖνον ποὺ καὶ τρώγει καὶ τὸ κάνει αὐτὸ χωρὶς ἀμφιβολία. Βλέπεις ὅτι τὸν παρακινεῖ ὄχι μόνον νὰ φάγει, ἀλλὰ καὶ νὰ φάγει μετὰ καθαρὴ συνείδηση;

«Γιατὶ δὲν τὸ κάνει ἀπὸ πίστη».

Κατακρίνεται, λέγει, ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἀκάθαρτο, ἀλλ' ἐπειδὴ «δὲν τὸ κάμνει αὐτὸ ἀπὸ πίστη». Γιατὶ δὲν πίστεψε ὅτι εἶναι καθαρὸ, ἀλλὰ τὸ ἔφαγε ἐνῶ τὸ θεωροῦσε ἀκάθαρτο. Τοὺς δείχνει μετὰ αὐτὸ καὶ τὸ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ βλάβη ποὺ προξενοῦν, ἀναγκαζόμενοι καὶ χωρὶς νὰ τὸ πιστεύουν νὰ τρώγουν ἐκεῖνα ποὺ προηγουμένως τὰ θεωροῦσαν αὐτοὶ ἀκάθαρτα, ὥστε ἔστω καὶ ἔτσι νὰ σταματήσουν νὰ τοὺς ἐπιπλήττουν.

«Κάθε τι ποὺ δὲν γίνεται ἀπὸ πίστη, εἶναι ἁμαρτία».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Στίχ. 1-7. «Ἐμεῖς ὅμως οἱ δυνατοὶ πρέπει νὰ βαστάζομε τίς ἀδυναμίες τῶν ἀδυνάτων καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκομε ὅ,τι ἀρέσει σ' ἐμᾶς. Ὁ καθένας σας ὡς φροντίζει νὰ ἀρέσει στὸν πλησίον του γιὰ τὸ καλὸ του καὶ τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ του. Γιατὶ καὶ ὁ

πται, 'οί όνειδισμοί τῶν όνειδιζόντων σε επέπεσαν ἐπ' ἐμέ'.
 "Όσα γάρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγρά-
 φη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν
 τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ παρακλήσε-
 5 ως δώῃ ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰη-
 σοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ τὸν
 Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὸ προσλαμβάνε-
 σθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δό-
 ξαν Θεοῦ».

10 "Όταν γάρ μὴ θαρρή, φησίν, μηδὲ πιστεῦῃ ὅτε καθαρὸν,
 πῶς οὐχ ἠμαρτεν; Ταῦτα δὲ πάντα ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέ-
 σεως αὐτῷ εἴρηται. Ἐξῆν αὐτῷ μὴ όνειδισθῆναι, ἐξῆν μὴ πα-
 θεῖν ἄπερ ἔπαθεν, εἴ γε ἤθελε τὸ ἑαυτοῦ σκοπεῖν· ἀλλὰ καὶ
 ὑβρίσθη, καὶ πονηρὰν παρὰ πολλοῖς ἔλαβε δόξαν, ἀσθενῆς εἴ-
 15 ναι νομισθεῖς. Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον σκοπήσας, τὰ ἑαυτοῦ παρεῖ-
 δεν. Δείκνυσιν οὐ μόνον τὸν Υἱὸν όνειδισθέντα, ἀλλὰ καὶ τὸν
 Πατέρα· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Οὐδὲν συνέβη καινόν, οὐδὲ
 ξένον. Οἱ γάρ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς μελετήσαντες αὐτὸν όνειδίζειν,
 οὗτοι καὶ κατὰ τοῦ παιδὸς ἐμάνησαν.

20 Στίχ. 8. «Λέγω γάρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτο-
 μῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν
 πατέρων».

Πάλιν περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ κηδεμονίας διαλέγεται, ἔτι τοῦ
 κεφαλαίου ἐχόμενος· ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἐπαγγελία πρὸς τὸν
 25 Ἀβραὰμ ἦν γεγενημένη ἢ λέγουσα, «σοὶ δώσω τὴν γῆν καὶ τῷ
 σπέρματί σου». Ἀλλ' ἐγένοντο κολάσεως ὑπεύθυνοι μετὰ ταῦτα
 οἱ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ ἅπαντες. Ὁ γὰρ νόμος ὄργην αὐ-

1. Ψαλμ. 68,10.

2. Γέν. 12,7.

Χριστὸς δὲν ἐπιδίωκε ὅ,τι ἦταν ἀρεστὸ στὸν ἴδιο, ἀλλά, ὅπως ἔχει γραφεῖ, 'οἱ ὕβρεις τῶν ὑβριστῶν σου ἔπесαν ἐπάνω μου'¹. Πράγματι, ὅσα προεγράφησαν, προεγράφησαν γιὰ τὴ διδασκαλία μας, ὥστε μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν παρηγοριὰ ἀπὸ τῆς Γραφῆς νὰ διατηροῦμε τὴν ἐλπίδα μας. Καὶ εἶθε ὁ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρηγοριᾶς νὰ σᾶς δώσει τὴ δύναμη νὰ ἔχετε τὸ ἴδιο φρόνημα μεταξὺ σας σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε ὅλοι μαζί μὲ μιὰ ψυχὴ καὶ ἓνα στόμα νὰ δοξάζετε τὸν Θεὸ καὶ τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ νὰ δέχεσθε μὲ πνεῦμα στοργῆς ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς δέχθηκε ἐμᾶς γιὰ νὰ δοξασθεῖ ὁ Θεός».

Ἦταν δηλαδὴ, λέγει, δὲν ἔχει πεποιθήση καὶ δὲν πιστεύει ὅτι εἶναι καθαρὸ, πῶς δὲν ἀμάρτησε; Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶπε γιὰ τὴν ἐξεταζόμενη ὑπόθεση. Μποροῦσε ὁ Χριστὸς νὰ μὴ ὑβρισθεῖ, μποροῦσε νὰ μὴ πάθει ἐκεῖνα πού ἔπαθε, ἐὰν βέβαια ἤθελε καὶ ἀπέβλεπε σ' ὅ,τι ἦταν ἀρεστὸ σ' ἐκεῖνον· ὅμως καὶ ὑβρίσθηκε καὶ δέχθηκε ἀπὸ πολλοὺς κακὴ φήμη, καὶ θεωρήθηκε ἀδύναμος. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἀπέβλεπε στὸ δικό μας συμφέρον, παρέβλεψε ὅ,τι ἦταν ἀρεστὸ σ' ἐκεῖνον. Δείχνει ὅτι ὑβρίσθηκε ὄχι μόνο ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατέρας. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Δὲν συνέβηκε τίποτε τὸ καινούργιο, οὔτε τὸ πρωτάκουστο. Γιατί, ἐκεῖνοι πού εἶχαν θέσει ὡς σκοπὸ καὶ φροντίδα τους στὴν ἐποχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης νὰ τὸν περιυβρίζουν, αὐτοὶ ἔδειξαν ὅλη τὴ μανία τους καὶ ἐναντίον τοῦ Υἱοῦ του.

Στίχ. 8. «Λέγω δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριστός, γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής, ἔγινε ὑπηρέτης τῶν ἀνθρώπων τῆς περιτομῆς (Ἰσραηλιτῶν), γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ ὑποσχέσεις πού δόθηκαν στοὺς πατέρες τους».

Πάλι μιλάει γιὰ τὴν κηδεμονία τοῦ Χριστοῦ, ἀσχολούμενος ἀκόμη μὲ τὸ σπουδαῖο αὐτὸ θέμα. Τὸ νόημα αὐτῶν πού λέγει εἶναι τὸ ἐξῆς: Ὑπῆρχε ὑπόσχεση δοσμένη στὸν Ἀβραάμ πού ἔλεγε, «σὲ σένα θὰ δώσω τὴ γῆ καὶ στοὺς ἀπογόνους σου»². Ὅμως στὴ συνέχεια κατέστησαν ὑπεύθυνοι τιμωρίας ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ. Γιατί ὁ νόμος παραβαινόμενος ἐπέσυρε

τοῖς κατειργάζετο παραβαινόμενος καὶ τῆς ἐπαγγελίας ἐστέρει
 λοιπὸν ἐκείνης τῆς διδομένης περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς πατέρας.
 Παραγενόμενος τοίνυν ὁ Υἱὸς συνέπραξε τῷ Πατρὶ, εἰς τὸ τὰς
 ἐπαγγελίας ἐκείνας ἀληθεῦσαι καὶ εἰς τέλος ἐξελθεῖν. Πάντα
 5 γὰρ τὸν νόμον πληρώσας καὶ διὰ τοῦ σταυροῦ τῆς κατάρας
 ἀπαλλάξας τῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει, οὐκ ἀφήκει διαπεσεῖν τὴν
 ἐπαγγελίαν. Ὅταν οὖν λέγῃ «διάκονον περιτομῆς», τοῦτο λέγει,
 ὅτι ἐλθὼν καὶ πάντα τὸν νόμον πληρώσας, καὶ περιτμηθεὶς, καὶ
 γενόμενος σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἔλυσε τὴν κατάραν καὶ ἐπιτη-
 10 δεῖους λοιπὸν ἐποίησεν τοὺς μέλλοντας δέχεσθαι τὴν ἐπαγγε-
 λίαν.

Στίχ. 9–13. «Τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν,
 καθὼς γέγραπται· ἑξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι καὶ
 τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. Καὶ πάλιν λέγει· εὐφράνθητε, ἔθνη,
 15 μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ πάλιν· αἰνεῖτε πάντα τὰ ἔθνη τὸν
 Κύριον, καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. Καὶ πάλιν
 Ἡσαΐας λέγει· ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσοῦ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρ-
 χεῖν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ τὰ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἐλπί-
 20 εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει Πνεύματος
 ἀγίου».

Τοῦτο κατασκευάζει τῷ λόγῳ, ὅτι μειζόνων εἰσὶν οἱ ἐξ
 ἐθνῶν ὀφειλέται τῷ Θεῷ. Εἰ δὲ μειζόνων εἰσὶ, καὶ δίκαιοι ἂν
 εἶεν φέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων. Ἐπειδὴ γὰρ σφό-
 25 δρα ἐκείνων ἦψατο, ἵνα μὴ τούτους ἐπάρῃ τοῦτο, καταστέλλει

έναντίον τους τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς στεροῦσε πλέον τὴν ὑπόσχεση ἐκείνη πού εἶχε δοθεῖ γι' αὐτοὺς στοὺς πατέρες τους. Ἐρχόμενος λοιπὸν ὁ Υἱὸς στὸν κόσμον συνεργάσθηκε μὲ τὸν Πατέρα του, γιὰ νὰ ἐπαληθεύσουν ἐκεῖνες οἱ ὑποσχέσεις καὶ νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐκπλήρωσε ὅλο τὸ νόμο καὶ μὲ τὸ σταυρικὸ θάνατό του τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν κατάρα πού δόθηκε ἐξαιτίας τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, δὲν ἄφησε νὰ μείνει ἀπραγματοποίητη ἡ ὑπόσχεση. "Ὅταν λοιπὸν λέγει «διάκονο περιτομῆς», ἐννοεῖ αὐτό, ὅτι, ἀφοῦ ἦρθε στὸν κόσμον καὶ ἐκπλήρωσε τὸ νόμο καὶ ἔλαβε τὴν περιτομὴ καὶ ἔγινε ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, κατάργησε τὴν ἰσχὺ τῆς κατάρας καὶ κατέστησε στὸ ἐξῆς κατάλληλους ἐκείνους πού πρόκειται νὰ δέχονται τὴν ἐπαγγελία.

Στίχ. 9-13. «Καὶ τὰ ἔθνη νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸ γιὰ τὴν εὐσπλαχνία του πρὸς αὐτά, ὅπως ἔχει γραφεῖ: 'γι' αὐτὸ θὰ σὲ εὐχαριστήσω καὶ θὰ σὲ δοξάσω ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν καὶ θὰ ἐξυμνῶ τὸ ὄνομά σου'³. Καὶ πάλι λέγει: 'νιώσατε εὐφροσύνη, ἔθνη, μαζί μὲ τὸ λαό του'⁴. Καὶ πάλι: 'ὕμνεῖτε τὸν Κύριο ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἄς τὸν δοξάσουν ὅλοι οἱ λαοί'⁵. Καὶ ὁ Ἡσαΐας ἐπέιση λέγει: 'θὰ ξεπροβάλλει βλαστὸς ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰασαὶ καὶ ἐκεῖνος πού θὰ ἐμφανισθεῖ θὰ γίνει ἄρχοντας τῶν ἐθνῶν, καὶ σ' αὐτὸν θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τους τὰ ἔθνη'⁶. Εἴθε ὁ Θεὸς τῆς ἐλπίδας νὰ σᾶς γεμίσει μὲ κάθε χαρὰ καὶ εἰρήνη πού πηγάζει ἀπὸ τὴν πίστη, ὥστε νὰ ἔχετε ἄφθονη τὴν ἐλπίδα, ἐνισχυόμενη ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

Αὐτὸ δείχνει μὲ τὰ λόγια αὐτά, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστοὶ εἶναι ὀφειλέτες πρὸς τὸν Θεὸ μεγαλυτέρων ὑποχρεώσεων καὶ εὐχαριστιῶν. Καὶ ἐὰν εἶναι μεγαλυτέρων, δίκαιο θὰ ἦταν νὰ βαστάζουν τοὺς ἀσθενεῖς στὴν πίστη, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστούς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τοὺς ἔψεξε ἐκείνους (τοὺς Ἰουδαίους) ὑπερβολικά, γιὰ νὰ μὴ ὀδηγήσει αὐτὸ αὐτοὺς σὲ ἀλαζονεῖα, καταστέλλει

5. Ψαλμ. 116,1.

6. Ἠσ. 11,1-10.

αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν. Ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐξ ἐπαγγελίας πατέρων
 δείκνυσι διδόμενα τὰ ἀγαθὰ, τοῖς δὲ ἐξ ἐθνῶν ἐξ ἐλέου καὶ φι-
 λανθρωπίας μόνης. Τὸ δέ, «δοξάζειν τὸν Θεόν», τοῦτό ἐστι, τὸ
 συνῆφθαι, τὸ ἠνώσθαι, τὸ ὁμοθυμαδὸν εὐφημεῖν, τὸ βαστάζειν
 5 τὸν ἀσθενέστερον, τὸ μὴ περιορᾶν ἀπορρηγνύμενον τὸ μέλος.
 Διὸ καὶ μαρτυρίας ἐπάγει πολλὰς, δι' ὧν δείκνυσιν ὅτι δεῖ συν-
 ῆφθαι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων τοῖς ἐξ ἐθνῶν. Ταύτας δὲ πάσας πα-
 ράγει τὰς μαρτυρίας, ὁμοῦ καὶ τὸν ἐξ Ἰουδαίων καταστέλλων,
 ἵνα μὴ ἐπαίρηται, τῶν προφητῶν πάντων καλούντων αὐτούς,
 10 τοὺς ἐξ ἐθνῶν φημι, καὶ τὸν ἐξ ἐθνῶν πείσῃ μετριάζειν, τοῦ
 δεῖξαι πλείονος ὑπεύθυνον ὄντα χάριτος.

Στίχ. 14. «Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ
 περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστε ἀγαθωσύνης».

Τουτέστιν, ὁ ἐπιτιμῶν καὶ ἐγκαλῶν. Τὴν ὀλόκληρον ἀρε-
 15 τὴν οὕτω καλεῖ.

«Πεπληρωμένοι πάσης τῆς γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλ-
 λήλους νουθετεῖν».

Ἐπειδὴ εἰσὶ τινες φιλόστοργοι μὲν, οὐκ εἰδότες δὲ τῶ πρά-
 γματι χρήσασθαι καλῶ.

20 Στίχ. 15–16. «Τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοί,
 ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖ-
 σάν μοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ εἶναι με λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ
 εἰς τὰ ἔθνη, ἱεουργοῦντα τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ».

Πάλιν τὰ τῆς ταπεινοφροσύνης φησί· τούτου γὰρ μάλιστα
 25 ἔδει αὐτοῖς.

«Ἴνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος,
 ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι ἀγίῳ».

Τουτέστιν, αἱ ψυχαὶ τῶν διδασκομένων, ἵνα δεχθῶσιν. Οὐ
 γὰρ ἐμὲ τοσοῦτον τιμῶν ὁ Θεὸς εἰς τοῦτο ἤγαγεν, ὅσον ὑμῶν
 30 κηδόμενος. Πῶς δὲ γένοιτο εὐπρόσδεκτος ἐν Πνεύματι ἀγίῳ.

τὴν ἔπαρσὴ τους. Γιατὶ στοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστοὺς δείχνει ὅτι τὰ ἀγαθὰ δίνονται ἐξαιτίας τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πατέρες τους, ἐνῶ στοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστοὺς ἀπὸ εὐσπλαχνία καὶ φιλανθρωπία μόνο. Τὸ «νᾱ δοξάζουν τὸν Θεό» σημαίνει αὐτό, τὸ νᾱ συνδεθοῦν στενὰ μεταξύ τους, νᾱ ἐνωθοῦν, τὸ νᾱ τὸν ἐξυμνοῦν μὲ μιὰ ψυχὴ, τὸ νᾱ βαστάζουν τὸν ἀσθενέστερο, τὸ νᾱ μὴ παραβλέπουν τὸ μέλος πού ἀποκόπτεται. Γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει πολλὲς μαρτυρίες, μὲ τὶς ὁποῖες δείχνει ὅτι πρέπει νᾱ συνενωθοῦν οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστοὶ μὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν. Καὶ ὅλες αὐτὲς τὶς μαρτυρίες τὶς ἀναφέρει καταστέλλοντας συγχρόνως καὶ τὸν ἐξ Ἰουδαίων πιστὸ γιὰ νᾱ μὴ ὑπερηφανεύεται, τῇ στιγμῇ πού ὅλοι οἱ προφῆτες καλοῦν αὐτούς, ἐννοῶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστούς, καὶ γιὰ νᾱ πείσει τὸν ἐξ ἐθνῶν πιστὸ νᾱ εἶναι μετριόφρονας, δείχνοντάς τον ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος περισσότερης χάριτος.

Στίχ. 14. «Ἐγὼ ὁ ἴδιος ὅμως, ἀδελφοί μου, εἶμαι πεπεισμένος γιὰ σᾱς, ὅτι καὶ σεῖς εἴσασθε γεμᾶτοι ἀπὸ καλωσύνης».

Δηλαδή, ἐκεῖνος πού ἐπιτιμᾷ καὶ κατηγορεῖ. Ὀνομάζει ἔτσι τὴν ἀρετὴ ὀλόκληρη.

«Εἴσασθε γεμᾶτοι ἀπὸ κάθε γνώση, ὥστε νᾱ μπορεῖτε νᾱ νουθετεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο».

Ἐπειδὴ ὑπάρχουν κάποιοι πού εἶναι βέβαια φιλόστοργοι, ὅμως δὲν γνωρίζουν νᾱ κάμνουν καλὴ χρῆση τοῦ πράγματος.

Στίχ. 15–16. «Σᾱς ἔγραψα ὅμως, ἀδελφοί, γιὰ ὀρισμένα πράγματα μὲ μεγαλύτερη τόλμη, γιὰ νᾱ σᾱς τὰ ὑπενθυμίσω, καὶ αὐτὸ ἐξαιτίας τῆς χάριτος πού μοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, στὸ νᾱ εἶμαι ὑπηρέτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὰ ἔθνη, στὰ ὁποῖα κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ».

Πάλι μιλάει γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη· γιατί αὐτὸ πρὸ πάντων χρειάζονταν.

«Γιὰ νᾱ γίνει εὐπρόσδεκτη ἢ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν, ἀγιασμένη ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα».

Δηλαδή οἱ ψυχὲς τῶν διδασκομένων, γιὰ νᾱ τὸν δεχθοῦν. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν μὲ ὀδήγησε σ' αὐτὸ γιὰ νᾱ τιμήσει τόσο πολὺ ἐμένα, ὅσο γιὰ νᾱ δείξει τὴ φροντίδα του γιὰ σᾱς. Καὶ πῶς θὰ

ἀλλ' ἢ ὅταν ἡμῖν πρὸς τῇ πίστει καὶ πολιτεία προσγένηται πνευματικῇ, ἵνα κατέχωμεν τὸ Πνεῦμα τὸ δοθὲν ἡμῖν;

Στίχ. 17. «Ἐχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Θεόν».

5 Ἐπειδὴ σφόδρα ἑαυτὸν ἐταπεινώσεν, πάλιν ἐπαίρει τὸν λόγον· καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἐκείνων ποιῶν, ὥστε μὴ δόξη εὐκαταφρόνητος εἶναι.

Στίχ. 18–19. «Οὐ γὰρ τολμήσω τι λαλεῖν ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἔθνῶν λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν 10 δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος Θεοῦ».

Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι κόμπος μου τὰ ρήματα. Τῆς γὰρ χειροτονίας μου ἔχω δεῖξαι τὰ τεκμήρια.

«Ἵστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκένας τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· (στίχ. 20) 15 οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι».

Ἀριθμεῖ καὶ πόλεις καὶ χώρας, οὐ τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη· οἷον Πέρσας καὶ Σαρακηνούς καὶ Ἀρμενίους καὶ τὰ ἕτερα τῶν βαρβάρων ἔθνῶν. Τοῦτο γάρ, «τῷ κύκλῳ», σημαίνει.

20 «Οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός».

Τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ ἐπιρρίπτειν ἑαυτὸν ἀλλοτρίοις μαθηταῖς καὶ δόξης ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖν, ὅτι καὶ ἐσπούδαζε τοὺς μὴ ἀκηκοότας διδάσκειν.

«Ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομήσω, (στίχ. 25 21–22) ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· 'Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι, συνήσουσι'. Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς».

μποροῦσε νὰ γίνει εὐπρόσδεκτη ἢ προσφορά τους καὶ ἁγιασμένη ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, παρὰ ὅταν μαζὶ μὲ τὴν πίστη συνυπάρχει καὶ τρόπος ζωῆς πνευματικός, ὥστε νὰ κατέχομε τὸ Πνεῦμα ποῦ μᾶς δόθηκε;

Στίχ. 17. «Μπορῶ λοιπὸν νὰ καυχίεμαι στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ ἔργο μου αὐτὸ πρὸς τὸν Θεό».

Ἐπειδὴ ταπείνωσε πάρα πολὺ τὸν ἑαυτό του, πάλι ἐξυψώνει τὸ λόγο, καὶ αὐτὸ τὸ κάμνει γιὰ ἐκείνους, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι εἶναι εὐκαταφρόνητος.

Στίχ. 18–19. «Γιατὶ δὲ θὰ τολμήσω νὰ μιλήσω γιὰ κάτι ἄλλο, παρὰ γιὰ ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμε ὁ Χριστὸς μέσω ἐμοῦ γιὰ νὰ ὀδηγήσει τὰ ἔθνη σὲ ὑπακοή μὲ τὸ λόγο καὶ τὰ ἔργα, μὲ τὴ δύναμη σημείων καὶ τεράτων, μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ».

Δὲν μπορεῖ δηλαδή, λέγει, νὰ πεῖ κανεὶς, ὅτι τὰ λόγια μου ἀποτελοῦν κομπασμό. Γιατὶ ἔχω νὰ δείξω τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα τῆς χειροτονίας μου.

«Ὡστε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὰ γύρω ἀπὸ αὐτὰ μέρη καὶ μέχρι τὸ Ἰλλυρικό νὰ ἔχω κηρύξει τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, (20) δείχνοντας τὴ μεγάλη προθυμία νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο.

Ἀπαραριθμῆ καὶ πόλεις καὶ χῶρες, ὄχι μόνο ἐκεῖνες ποῦ ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ βάρβαρα ἔθνη, ὅπως τοὺς Πέρσες, τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ τοὺς Ἀρμένιους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τῶν βαρβάρων. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει «τὰ γύρω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα μέρη».

«Ὅχι ὅπου κηρύχθηκε ὁ Χριστός».

Τόσο πολὺ ἀπεῖχε ἀπὸ τὸ νὰ μεταβαίνει σὲ ξένους μαθητὲς καὶ νὰ τὸ κάμνει αὐτὸ γιὰ νὰ ἀποσπάσει δόξα, ὥστε φρόντιζε νὰ διδάσκει ἐκείνους ποῦ δὲν εἶχαν ἀκούσει τὸ κήρυγμα.

«Γιὰ νὰ μὴ οἰκοδομήσω ἐπάνω σὲ ξένο θεμέλιο, (στίχ. 21–22) ἀλλὰ, ὅπως ἔχει γραφεῖ: 'θὰ τὸν δοῦν ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους δὲν ἀναγγελοῦντο, καὶ ἐκεῖνοι ποῦ δὲν εἶχαν ἀκούσει γι' αὐτόν, θ' ἀκούσουν καὶ θὰ ἐννοήσουν τὸ κήρυγμα'⁷. Γι' αὐτὸ καὶ ἐμποδίσθηκα πολλὰς φορὰς νὰ ἔρθω σὲ σᾶς».

Ἄλλότριον οὐ κατὰ τὴν τοῦ προσώπου ποιότητά φησιν, οὐδὲ κατὰ τὴν τοῦ κηρύγματος φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸν τοῦ μισθοῦ λόγον. Ἐπεὶ οὐ τὰ κηρύγματα ἀλλότρια ἦν, ἀλλ' ὅσον εἰς μισθὸν ἀλλότριον. Ὁ γὰρ τῶν ἐτέροις πεπονημένων μισθός, τούτου ἀλ-
5 λότριος ἦν.

«Νῦν δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις».

Ἦν οὖν ὅρα πῶς δείκνυσιν, ὡς οὐ τῆς παρ' αὐτῶν ἐφιέμενος δό-
ξης ἔγραφέ τε καὶ παρεγίνετο.

Στίχ. 23. «Ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ
10 ἱκανῶν ἐτῶν».

Ἦν οὖν ἵνα μὴ δόξη εὐτελίξειν αὐτοὺς τῷ λέγειν, Ἐπειδὴ οὐδὲν ἔχω ποιῆσαι, διὰ τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς, πάλιν τὸν τῆς ἀγά-
πης λόγον κινεῖ, εἰπὼν· «ἐπιποθίαν ἔχων ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς».

Στίχ. 24. «Ὡς ἂν πορευόμεαι εἰς τὴν Σπανίαν· ἐλπίζω γὰρ
15 πορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς».

Ἦν οὖν ἵνα μὴ πάλιν αὐτοὺς φουσήσῃ, ὅρα πῶς αὐτοὺς καταστέλλει
εἰπὼν· «ὡς ἂν πορευόμεαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλπίζω διαπορευόμενος
θεάσασθαι ὑμᾶς». Ὁμοῦ γὰρ τὴν ἀγάπην δεῖξαι βού-
λεται, καὶ καταλῦσαι καταλαζονεῦσθαι ἐκείνους.

20 «Καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, εἰάν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ
μέρους ἐμπλησθῶ».

Ἦν οὖν ἵνα πάλιν μὴ λυποῖντο ὡς ὁδοῦ πάρεργον αὐτοὺς θεω-
ροῦντος τοῦ Ἀποστόλου, φησὶν τὸ «ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι»,
τουτέστιν, ἵνα ὑμεῖς μοι μάρτυρές ἐστε, ὡς οὐ καταφρονῶν
25 ὑμῶν, ἀλλὰ ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς χρείας παρατρέχω· καὶ ἐπιτείνων
τοιουδὸν φησιν· «εἰάν ἀφ' ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμ-
πλησθῶ».

Στίχ. 25. «Νυνὶ δὲ πορευόμεαι εἰς Ἱεροσόλυμα διακονῶν
τοῖς ἀγίοις».

30 Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «τόπον οὐκέτι ἔχω ἐν τοῖς κλίμασι τού-
τοις», καὶ «ἐπιποθίαν ἔχω ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐλθεῖν πρὸς

Τὸ ὀνομάζει «ξένο» ὄχι ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου, οὔτε ὡς πρὸς τὴ φύση τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ λόγο τοῦ μισθοῦ. Γιατὶ τὰ κηρύγματα δὲν ἦταν ξένα, ἀλλ' ἦταν ξένα ὡς πρὸς τὸν μισθό. Καθόσον ὁ μισθὸς γιὰ τοὺς κόπους τοῦ κηρύγματος ἀνήκε σὲ ἄλλους, καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἦταν αὐτὸς ὁ μισθὸς ξένος.

«Τώρα ὁμως, ἐπειδὴ δὲν ἔχω νᾶ κάμω ἔργο στὰ μέρη αὐτά».

Πρόσεχε πῶς δείχνει, ὅτι ἔγραφε καὶ μετέβενε ἐκεῖ ὄχι ἐπιθυμώντας τὴ δόξα ἐκ μέρους αὐτῶν.

Στίχ. 23. «Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ νὰ ἔρθω σ' ἐσᾶς».

Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι τοὺς ἐξευτελίζει λέγοντας, «ἐπειδὴ δὲν ἔχω νὰ κάμω τίποτε, γι' αὐτὸ ἔρχομαι σὲ σᾶς», προβάλλει πάλι τὸν λόγο τῆς ἀγάπης, λέγοντας· «ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ νὰ ἔρθω σὲ σᾶς».

Στίχ. 24. «Ὅταν θὰ μεταβαίνω στὴν Ἰσπανία, ἐλπίζω περνώντας ἀπὸ ἐκεῖ νὰ σᾶς δῶ».

Γιὰ νὰ μὴ τοὺς κάνει πάλι νὰ νιώσουν κομπασμό, πρόσεχε πῶς καταστέλλει αὐτοὺς λέγοντας· «ὅταν θὰ μεταβαίνω στὴν Ἰσπανία, ἐλπίζω περνώντας ἀπὸ ἐκεῖ νὰ σᾶς δῶ». Μὲ αὐτὸ θέλει συγχρόνως καὶ τὴν ἀγάπη του νὰ δείξει, καὶ νὰ σταματήσῃ τὴν τάση τους γιὰ ἀλαζονεία.

«Καὶ νὰ μὲ προπέμψετε ἐσεῖς πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀφοῦ πρῶτα σᾶς χορτάσω γιὰ λίγο καιρό».

Γιὰ νὰ μὴ λυποῦνται πάλι ὅτι τάχα ὁ Ἀπόστολος τοὺς βλέπει παρεπιπτόντως παρακάμπτοντας ἀπὸ τὴν πορεία του, λέγει τὸ «νὰ μὲ προπέμψετε ἐσεῖς», γιὰ νὰ τοῦ εἴστε ἐσεῖς μάρτυρες, ὅτι δὲν σᾶς περιφρονῶ, ἀλλὰ σᾶς παρατρέχω ἐλκόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη· καὶ ἐπιτείνοντας τὴ σημασία τῶν λεγομένων του λέγει αὐτό· «ἀφοῦ πρῶτα σᾶς χορτάσω γιὰ λίγο καιρό».

Στίχ. 25. «Τώρα ὁμως πηγαίνω στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ ὑπηρεσία βοήθειας πρὸς τοὺς ἀγίους (πιστούς)».

Ἐπειδὴ εἶπε, «δὲν ἔχω πλέον νὰ κάμω ἔργο στὰ μέρη αὐτά», καὶ «ποθῶ πάρα πολὺ ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια νὰ ἔρθω σ' ἐσᾶς».

ὕμᾱς», ἔμελλε δὲ ἔτι βραδύνειν, ἵνα μὴ νομίζεται διαχλευάζειν αὐτοὺς, λέγει καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀναβάλλεται. Καὶ δοκεῖ μὲν τὴν πρόφασιν λέγει τῆς μελλήσεως, διδάσκει δὲ καὶ ἕτερον λε-
 5 δαιότερους ποιῆσαι. Ἐπεὶ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ἤρκει εἰπεῖν, τὸ «πο-
 ρεῦομαι εἰς Ἱερουσαλήμ· νῦν δὲ προσέθηκεν, «διακονήσων
 τοῖς ἀγίοις».

«Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα».

Τουτέστιν, ἔδοκίμασαν, ἐπεθύμησαν.

10 Στίχ. 26–27. «Κοινωνίαν τινὰ ποιῆσασθαι εἰς τοὺς πτω-
 χοὺς τῶν ἀγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. Εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφει-
 λέται εἶσιν αὐτῶν».

Οὐκ εἶπεν, 'ἐλεημοσύνην', ἀλλὰ, «κοινωνίαν»· τὸ δέ,
 «τινά», οὐχ ἀπλῶς τέθεικεν, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξη αὐτοὺς ὀνειδί-
 15 ζειν. Καὶ οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, 'εἰς τοὺς πτωχοὺς', ἀλλ' «εἰς τοὺς
 πτωχοὺς τῶν ἀγίων». Καὶ οὐ τούτῳ μόνῳ ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπή-
 γαγε καί, «ὅτι ὀφείλεται εἶσιν».

«Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη,
 ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς».

20 Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Δι' αὐτοὺς ἦλθε, φησὶν, ὁ Χριστός·
 αὐτοῖς ἦν ἅπαντα ἐπαγγειλάμενος, τοῖς ἐξ Ἰουδαίων· ἐξ αὐτῶν
 ὁ Χριστός· διὸ ἔλεγεν, «ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ἡ σωτηρία».
 Ἐκεῖθεν οἱ ἀπόστολοι, ἐκεῖθεν οἱ προφηταὶ, ἐκεῖθεν τὰ ἀγαθὰ
 πάντα. Τούτων οὖν ἀπάντων ἐκοινώνησεν ἡ οἰκουμένη. Εἰ τοί-
 25 νυν ἐν τοῖς μεῖζοσιν ἐκοινωνήσατε, φησὶν, ὀφείλετε καὶ τῶν
 σαρκικῶν κοινωνῆσαι καὶ μεταδοῦναι αὐτοῖς. Καὶ οὐκ εἶπε,
 'κοινωνῆσαι', ἀλλὰ, «λειτουργῆσαι», ἐν τάξει διακόνων αὐτοὺς
 καθιστὰς καὶ τῷ βασιλεῖ τελούντων φόρους.

Στίχ. 28. «Τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐ-
 30 τοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον».

Τουτέστιν, ὡς εἰς βασιλικά ταμεῖα ἀποτιθέμενος, ὡς ἐν

ἐπρόκειτο ὅμως ν' ἀργήσει νὰ μεταβεῖ πρὸς τὰ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι τοὺς περιπαίζει, λέγει καὶ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἀναβάλλει τὴν μετάβασή του. Καὶ φαίνεται βέβαια ὅτι λέγει τὴν πρόφασιν τῆς ἀναβολῆς, διδάσκει ὅμως κατὰ τρόπο λανθάνοντα καὶ κάτι ἄλλο, ἐπιθυμεῖ δηλαδὴ νὰ τοὺς προτρέψει πρὸς ἐλεημοσύνην καὶ νὰ τοὺς κάνει προθυμότερους. Γιατί, ἐὰν δὲν ἦταν αὐτό, θὰ ἀρκοῦσε νὰ πεῖ «πηγαίνω στὴν Ἱερουσαλήμ»· τώρα ὅμως πρόσθεσε, «γιὰ ὑπηρεσία βοήθειας πρὸς τοὺς ἀγίους».

«Γιατί ἀποφάσισαν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἀχαΐα».

Δηλαδή, τὸ θεώρησαν καλὸ καὶ ἐπιθύμησαν νὰ τὸ κάνουν.

Στίχ. 26–27. «Νὰ κάνουν κάποια συνεισφορά γιὰ τοὺς φτωχοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀποφάσισαν νὰ τὸ κάνουν καὶ εἶναι καὶ ὀφειλέτες σ' αὐτούς».

Δὲν εἶπε, 'ἐλεημοσύνη', ἀλλὰ «κοινωνία»· τὸ «κάποια» δὲν τὸ ἀνέφερε τυχαῖα, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι τοὺς κατηγορεῖ. Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς 'στοὺς φτωχοὺς', ἀλλὰ «στοὺς φτωχοὺς τῶν ἀγίων». Καὶ δὲν ἀρκέσθηκε μόνο σ' αὐτό, ἀλλὰ πρόσθεσε καὶ τὸ ὅτι «εἶναι ὀφειλέτες».

«Γιατί, ἐὰν τὰ ἔθνη ἔγιναν κοινωνοὶ στα πνευματικὰ τους ἀγαθὰ, ὀφείλουν καὶ στὰ ὑλικά ἀγαθὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Γι' αὐτούς, λέγει, ἦρθε ὁ Χριστός· σ' αὐτούς τὰ ὑποσχέθηκε ὅλα, στοὺς ἐκ Ἰουδαίων πιστοὺς· ἀπὸ αὐτοὺς προέρχεται ὁ Χριστός· γι' αὐτὸ ἔλεγε, «ἡ σωτηρία προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους»⁸. Ἀπὸ αὐτοὺς προέρχονται οἱ Ἀπόστολοι, ἀπὸ αὐτοὺς οἱ προφῆτες, ἀπὸ αὐτοὺς ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ὅλων αὐτῶν λοιπὸν ἔγινε κοινωνὸς ἡ οἰκουμένη. Ἐὰν λοιπὸν, λέγει, στὰ μεγαλύτερα κοινωνήσατε, ὀφείλετε νὰ γίνετε κοινωνοὶ καὶ στὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ νὰ δώσετε σ' αὐτούς. Καὶ δὲν εἶπε, 'νὰ γίνετε κοινωνοί', ἀλλὰ «νὰ γίνετε λειτουργοί», τοποθετώντας τοὺς στὴ θέση τῶν διακόνων καὶ ποὺ πληρώνουν φόρους στὸ βασιλιά.

Στίχ. 28. «Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπιτελέσω αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ τοὺς παραδώσω μὲ ἀσφάλεια αὐτῇ τῇ συνεισφορά».

Δηλαδή, ἀφοῦ τὰ ἀποθέσω σὰν σὲ βασιλικά ταμεῖα, σὰν σὲ

ἀσύλῳ καὶ ἀσφαλεῖ χωρίῳ. Καὶ οὐκ εἶπεν, 'ἐλεημοσύνην', ἀλλὰ πάλιν, «τὸν καρπὸν», δεικνὺς κερδαίνοντας τοὺς παρέχοντας.

«Ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν».

5 Πάλιν μέμνηται τῆς Σπανίας, δεικνὺς τὸ ἄοκνον, καὶ τὸ περὶ ἐκείνουσ θερμόν.

Στίχ. 29. «Οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας Χριστοῦ τοῦ Εὐαγγελίου ἐλεύσομαι».

Ἦσανεῖ ἔλεγεν· Οἶδα ὅτι ἐρχόμενος ὄψομαι ὑμᾶς ἐν ἅπασιν 10 εὐδοκιμοῦντας, καὶ κομῶντας τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ μυρίων ἐπαίνων ἀξίους τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ τοῦτο δὲ τρόπος συμβουλῆς θαυμαστός, τὸ προκαταλαμβάνειν αὐτοὺς τοῖς ἐγκωμίοις.

Στίχ. 30. «Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ Κυρίου 15 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν».

Πάλιν ἐνταῦθα τὸν Χριστὸν καὶ τὸ Πνεῦμα προβάλλεται, καὶ οὐδαμοῦ μὲν μέμνηται τοῦ Πατρὸς. Ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα, 20 ὅταν ἴδῃς αὐτὸν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ μεμνημένον, ἢ Πατρὸς μόνον, μῆτε τὸν Υἱόν, μῆτε τὸ Πνεῦμα ἀθετῆς. Καὶ οὐκ εἶπε, 'Πνεῦμα', ἀλλὰ, «ἀγάπης Πνεύματος». Καθάπερ γὰρ Χριστὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον, καὶ Πατὴρ, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα.

Στίχ. 31–32. «Ἴνα ρυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ 25 Ἰουδαίᾳ».

Δείκνυσι μὲν τὸ μέγεθος ὃ εἶχεν ἀγῶνος. Ἀπὸ δὲ τούτου καὶ δεῦτρον κατασκευάζει· τὸ δεῖξαι, ὅτι δικαίως ἀναδέξατο διακονῆσαι τοῖς ἀγίοις. Οἱ γὰρ μεταξὺ τῶν οὕτω πονηρῶν κείμενοι, καὶ λιμῶ ἀπόλλυσθαι ἔμελλον».

30 «Καὶ ἡ διανομία μου ἢ εἰς Ἱερουσαλήμ εὐπρόσδεκτος τοῖς ἀγίοις γένηται, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος Θεοῦ συναναπαύσωμαι ὑμῖν».

ἀσύλητο και ἀσφαλῆ τόπο. Καὶ δὲν εἶπε, 'ἐλεημοσύνη', ἀλλὰ πάλι εἶπε «τὸν καρπὸν», γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἔχουν κέρδος ἀκεῖνοι πού δίνουν.

«Θ' ἀναχωρήσω γιὰ τὴν Ἰσπανία περνώντας ἀπὸ σᾶς».

Πάλι θυμᾶται τὴν Ἰσπανία, γιὰ νὰ δείξει τὸ ἀκούραστο καὶ τὴ θερμὴ ἀγάπη του γιὰ ἐκείνους.

Στίχ. 29. «Γνωρίζω, ὅτι ὅταν ἔρθω σὲ σᾶς, θὰ ἔρθω μὲ πλούσιες τὶς εὐλογίες τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ».

Εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε: Γνωρίζω ὅτι ὅταν ἔρθω ἐκεῖ θὰ σᾶς δῶ νὰ εὐδοκιμεῖτε σὲ ὅλα, νὰ εἴσαστε γεμᾶτοι ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ καὶ ἄξιοι μυρίων, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, ἐπαίνων. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀξιοθαύμαστος τρόπος συμβουλῆς, τὸ νὰ προδιαθέτει καὶ νὰ προσελκύει αὐτοὺς μὲ τοὺς ἐπαίνους.

Στίχ. 30. «Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν, ἀδελφοί, μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, νὰ κοπιάσετε μαζί μου μὲ τὶς προσευχὲς σας πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ μένα».

Πάλι προβάλλει ἐδῶ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ πουθενὰ δὲν θυμᾶται τὸν Πατέρα. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγει, ὥστε, ὅταν δεῖς αὐτὸν νὰ θυμᾶται τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, ἢ μόνο τὸν Πατέρα, νὰ μὴ ἀπορρίπτεις οὔτε τὸν Υἱό, οὔτε τὸ Πνεῦμα. Καὶ δὲν εἶπε, 'Πνεῦμα', ἀλλὰ «τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος». Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς ἀγάπησε τὸν κόσμον ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Πατέρας, ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα.

Στίχ. 31-32. «Γιὰ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τοὺς ἀπειθεῖς τῆς Ἰουδαίας».

Δείχνει πόσο μεγάλος ἦταν ὁ ἀγώνας. Ἀπὸ αὐτὸ ὅμως πετυχαίνει καὶ ἓνα δεύτερο· τὸ νὰ δείξει ὅτι δίκαια ἀνέλαβε νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς πιστοὺς στὸν Χριστό. Γιατί ἐκεῖνοι πού βρίσκονταν ἀνάμεσα σὲ τόσο κακοὺς, κινδυνεύουν νὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ ἀπὸ πείνα.

«Καὶ γιὰ νὰ γίνῃ ἡ διακονία μου στὴν Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτη στοὺς ἐκεῖ πιστοὺς, ὥστε νὰ ἔρθω σ' ἐσᾶς μὲ χαρά, ἐὰν εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ν' ἀπολαύσω τὴν ἀνάπαυση κοντὰ σὲ σᾶς».

Τουτέστιν, ἵνα μετὰ προθυμίας ὑποδέξωνται τὰ διδόμενα. Ὅρα δὲ πάλιν πῶς ἐπαίρει τὸ ἀξίωμα τῶν λαμβανόντων, εἴ γε εὐχῶν δεῖται παρὰ δήμου τοσούτου εἰς τὸ δεχθῆναι τὰ πεμπόμενα.

5 Στίχ. 33. «Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἄμήν».

Εὐχῆ σφραγίζει τὸν λόγον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

Στίχ. 1-24. «Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν
10 ἡμῶν, οὗσαν διάκονον τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχραεῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστήτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῆσι πρᾶγματι. Καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγεννήθη, καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργοὺς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς
15 μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν· καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητὸν μου, ὃς ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας εἰς Χριστόν. Ἀσπάσασθε Μαριάμ, ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου,
20 οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητὸν μου ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητὸν μου. Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. Ἀσπάσασθε Ἡρωδίονα τὸ συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα

Δηλαδή, γὰ νὰ δεχθοῦν μὲ προθυμία τὰ διδόμενα. Καὶ πρόσχε πάλι πῶς ἐξυψώνει τὸ ἀξίωμα ἐκείνων ποὺ λαμβάνουν, ἐφόσον βέβαια ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ προσευχῆς τόσοσ πλῆθους γὰ νὰ δεχθοῦν τὰ ἀποστελλόμενα.

Στίχ. 33. «Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἃς εἶναι μαζί μὲ ὄλους σας. Ἀμήν.

Σφραγίζει τὸ λόγο μὲ εὐχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Στίχ. 1-24. «Σᾶς συστήνω τὴ Φοίβη τὴν ἀδελφή μας, ποὺ εἶναι διακόνισσα τῆς Ἐκκλησίας στὶς Κεχριές, γὰ νὰ τὴ δεχθεῖτε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ὅπως ἀξίζει στοὺς πιστοὺς, καὶ νὰ τὴ βοηθήσετε σὲ ὅποιοδῆποτε πρᾶγμα χρειασθεῖ ἀπὸ σᾶς, γιὰτι κι αὐτὴ βοήθησε πολλοὺς καὶ ἐμένα τὸν ἴδιο. Χαιρετισμοὺς στὴν Πρίσκ(ιλλ)α καὶ τὸν Ἀκύλα τοὺς συνεργάτες μου στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι γὰ νὰ μὲ σώσουν ἔβαλαν τὸ κεφάλι τους κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι, τοὺς ὁποῖους εὐχαριστῶ ὄχι μόνο ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὄλες οἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν χαιρετισμοὺς ἐπίσης καὶ τὴν ἐκκλησία τοῦ σπιτιοῦ τους. Χαιρετῆστε τὸν Ἐπαίνετο τὸν ἀγαπητό μου, ποὺ εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ τὴν Ἀχαῖα ποὺ πίστεψε στὸν Χριστό. Χαιρετῆστε τὴ Μαριάμ, ἡ ὁποία κοπίασε πολὺ γὰ μᾶς. Χαιρετῆστε τὸν Ἀνδρόνικο καὶ τὴν Ἰουνία τοὺς ὁμοεθνεῖς μου ποὺ εἶχαν φυλακισθεῖ μαζί μου, οἱ ὁποῖοι εἶναι διακεκριμένοι ἀνάμεσα στοὺς ἀποστόλους καὶ πίστεψαν πρὶν ἀπὸ μένα στὸν Χριστό. Χαιρετῆστε τὸν Ἀμπλία τὸν ἀγαπητό μου στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Χαιρετῆστε τὸν Οὐρβανὸ τὸν συνεργάτη μας στὸ ἔργο γὰ τὸν Χριστό, τὸν ἀγαπητό μου Στάχυ. Χαιρετῆστε τὸν Ἀπελλῆ τὸν δοκιμασμένο στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Χαιρετῆστε τοὺς πιστοὺς τῆς οἰκίας τοῦ Ἀριστοβούλου. Χαιρετῆστε τὸν Ἡρωδῖονα τὸν ὁμοεθνή μου. Χαιρετῆστε τοὺς οἰκιακοὺς τοῦ Ναρκίσσου ποὺ πίστεψαν στὸν Κύριο. Χαιρετῆστε τὴν Τρύφαινα καὶ τὴν Τρυφῶσα ποὺ κοπίασαν γὰ τὸν Κύριο. Χαιρετῆστε τὴν ἀγαπητὴ Περσίδα, ἡ ὁποία κοπίασε πολὺ γὰ τὸν Κύ-

τὴν ἀγαπητὴν, ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ρουθφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἐρμᾶν, Πατρόβαν, Ἐρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε Φιλόλογον
 5 καὶ Ἰουλίαν καὶ Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἀγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ Ἐκκλησῖαι τοῦ Χριστοῦ.

» Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε
 10 ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνετε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Ἐφ' ὑμῖν οὖν χαίρω· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν,
 15 ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντριψέτω τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

» Ἀσπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς
 20 ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν».

25 Στίχ. 25. «Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίζαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου».

Πάλιν ἐκείνων ἔχεται τῶν ἀσθενῶν, καὶ πρὸς αὐτοὺς τρέπει τὸν λόγον. Ὅτε μὲν γὰρ ἐπετίμα, κοινὴν ἐποιεῖτο τὴν ἐπιτίμησιν, νυνὶ δὲ εὐχόμενος μὲν τούτων, τίθησι τὴν ἰκετείαν· εἰ-
 30 πῶν δέ, «στηρίζαι», τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐπω ἦσαν βεβαιωθέντες, ἀλλ' εἰστήκεισαν μὲν, ἐσαλεύοντο δέ.

Καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ ἀποκάλυψιν μυστη-

ριο. Χαιρετήστε τὸν Ροῦφο τὸν ἐκλεκτὸ ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴ μητέρα του ποὺ εἶναι καὶ δική μου. Χαιρετήστε τὸν Ἀσύγκριτο, τὸν Φλέγοντα, τὸν Ἑρμᾶ, τὸν Πατρόβα, τὸν Ἑρμῆ, καὶ τοὺς μαζί με αὐτοὺς ἀδελφούς. Χαιρετήστε τὸν Φιλόλογο καὶ τὴν Ἰουλία, τὸν Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφή του, καθὼς καὶ τὸν Ὀλυμπᾶ καὶ ὅλους τοὺς μαζί με αὐτοὺς πιστοὺς. Ἀσπασθεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο με ἅγιο φίλημα. Σᾶς χαιρετοῦν οἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ.

»Σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ προσέχετε ἐκείνους ποὺ δημιουργοῦν τὶς διχόνοιες καὶ τὰ σκάνδαλα ἀντίθετα με ἐκεῖνα ποὺ διδαχθήκατε, καὶ ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ αὐτοὺς. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν ἐργάζονται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ εἶναι δοῦλοι τῆς κοιλιᾶς τους, καὶ μετὰ τὰ χρηστόλογα καὶ ὠραῖα λόγια τους ἐξαπατοῦν τὶς καρδιές τῶν ἀπονήρευτων. Ἡ δική σας ὁμῶς ὑπακοή ἔγινε γνωστὴ σὲ ὅλους. Χαίρομαι λοιπὸν γιὰ σᾶς, ἀλλὰ θέλω νὰ εἶστε συνετοὶ ὡς πρὸς τὸ καλὸ καὶ ἀκέραιοι ὡς πρὸς τὸ κακό. Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ συντρίψει τὸν Σατανᾶ σύντομα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σας. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἅς εἶναι μαζί σας. Ἀμήν.

»Σᾶς χαιρετοῦν ὁ Τιμόθεος ὁ συνεργάτης μου, καὶ οἱ Λούκιος, Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ ὁμοεθνεῖς μου. Σᾶς χαιρετῶ ἐγὼ ὁ Τέρτιος ποὺ ἔγραψα τὴν ἐπιστολὴ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Σᾶς χαιρετᾶ ὁ Γάιος ποὺ φιλοξενεῖ ἐμένα καὶ ὅλη τὴν ἐκκλησία. Σᾶς χαιρετᾶ ὁ Ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ ὁ ἀδελφὸς Κούαρτος. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἅς εἶναι μαζί με ὅλους σας. Ἀμήν».

Στίχ. 25. «Σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ σᾶς στηρίξει στὴν πίστη σύμφωνα με τὸ Εὐαγγέλιό μου».

Πάλι ἀσχολεῖται με ἐκείνους τοὺς ἀσθενεῖς στὴν πίστη καὶ πρὸς αὐτοὺς τρέπει τὸ λόγο του. Ὅταν δηλαδὴ ἐπιτιμοῦσε, ἔκαμνε τὴν ἐπιτίμηση πρὸς ὅλους, ἐνῶ τώρα, κάμνοντας τὴ εὐχή, ἀπευθύνει τὴν ἰκεσία γι' αὐτοὺς λέγοντας, «νὰ στηρίξει», δηλώνει αὐτό, ὅτι δὲν ἦταν ἀκόμη σταθεροὶ στὴν πίστη, ἀλλὰ στέκονταν βέβαια, ὁμῶς σαλεύονταν.

«Καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα με τὴν ἀπο-

ρίου χρόνοις αιώνιους σεσιγημένου».

Τουτέστιν, ὃ αὐτὸς ἐκήρυξεν· εἰ δὲ αὐτὸς ἐκήρυξεν, οὐχ ἡμέτερα τὰ δόγματα, ἀλλ' ἐκείνου οἱ νόμοι.

Στίχ. 26. «Φανερωθέντος δὲ νῦν διὰ τε Γραφῶν προφητι-
5 κῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου Θεοῦ εἰς ὑπακοὴν πίστεως».

Ἐνταῦθα τὸν φόβον ἐκλύει τοῦ ἀσθενοῦς. Τί γὰρ δέδοικας, φησὶν, μὴ ἀποστῆς τοῦ νόμου; Τοῦτο βούλεται ὁ νόμος· τοῦτο ἄνωθεν προὔλεγεν. Εἰ δὲ ἐξετάζεις διὰ τί νῦν ἐφανερώθη, οὐκ ἀσφαλὲς πρᾶγμα ποιεῖς, μυστήρια τοῦ Θεοῦ περιεργαζόμενος
10 καὶ εὐθύνας ἀπαιτῶν. Διὸ ἐπήγαγεν, «εἰς ὑπακοὴν πίστεως». Ὑπακοῆς γὰρ ἡ πίστις δεῖται μόνης, οὐ πολυπραγμοσύνης. Καὶ ὅταν Θεὸς ἐπιτάτῃ πείθεσθαι, οὐ περιεργάζεσθαι δεῖ.

Στίχ. 27. «Εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος. Μόνῳ σοφῷ Θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
15 νων. Ἀμήν».

Οὐδὲν γὰρ σὺ μόνος, φησὶν, ἀλλ' ἡ οἰκουμένη πᾶσα οὕτω πιστεύει, οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν λαμβάνουσα διδάσκαλον. Διὸ ἐπήγαγεν, «διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Οὐκ ἐγνωρίσθη δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐβεβαιώθη. Ἀμφότερα δὲ αὐτοῦ ἔργα. Διὸ καὶ οὕτως
20 ἀναγνωστέον· «τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίζαι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ γὰρ ἀμφότερα αὐτῷ ἀνατίθησιν, καὶ οὐκ ἀμφότερα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν τὴν εἰς τὸν Πατέρα. Διὸ ἔλεγεν, «ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν». Δοξάζει δὲ πάλιν, τὸ ἀκατάληπτον τῶν μυστηρίων ἐκπληττόμενος. Οὐδὲ γὰρ νῦν ὅτε ἐφάνη
25 δυνατὸν αὐτὸ λογιμοῖς καταλαβεῖν, ἀλλὰ διὰ πίστεως ἐπιγινῶ-
ναι χρή· ἄλλως γὰρ οὐκ ἔνι· εὖ δὲ καί, «τῷ μόνῳ σοφῷ Θεῷ», εἶπεῖν. Ὅταν γὰρ ἐννοήσης πῶς τὰ ἔθνη εἰσήγαγε, καὶ ἀνεκέ-
ρασε τοῖς πάλαι κατωρθωκόσι, καὶ ἀπεγνωσμένους ἔσωσε, καὶ

κάλυψη τοῦ μυστηρίου πού καλυπτόταν ἀπὸ σιγή γιὰ πολλοὺς αἰῶνες».

Δηλαδή, αὐτὸ πού κήρυξε αὐτός· καὶ ἂν τὸ κήρυξε αὐτός, δὲν εἶναι ἡ διδασκαλία δική μας, ἀλλὰ οἱ νόμοι εἶναι ἐκεῖνου.

Στίχ. 26. «Καὶ πού φανερώθηκε τώρα καὶ μὲ τίς προφητικές γραφές, κατ' ἐντολὴ τοῦ αἰώνιου Θεοῦ πρὸς ὑπακοή πίστεως».

Ἐδῶ ἐξαλείφει τὸν φόβο τοῦ ἀσθενοῦς στὴν πίστη. Γιατί δηλαδή, λέγει, φοβᾶσαι, νὰ μὴ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὸ νόμο; Αὐτὸ θέλει ὁ νόμος· αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ προέλεγε. Ἐὰν ὅμως ἐξετάζεις γιατί φανερώθηκε τώρα, δὲν εἶναι ἀσφαλές πρᾶγμα αὐτὸ πού κάνεις, μὲ τὸ νὰ περιεργάζεσαι μυστήρια τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ζητεῖς εὐθύνες. Γι' αὐτὸ πρόσθεσε «πρὸς ὑπακοή πίστεως». Γιατί ἡ πίστη χρειάζεται μόνο ὑπακοή, καὶ ὄχι πολυπραγμοσύνη. Καὶ ὅταν προστάζει ὁ Θεός, πρέπει νὰ ὑπακούει κανεὶς καὶ ὄχι νὰ περιεργάζεται τὰ προστάγματά του.

Στίχ. 27. «Ἐγινε γνωστὸ σ' ὅλα τὰ ἔθνη. Στὸν μόνο σοφὸ Θεό, μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν».

Δὲν εἶσαι, λέγει, ἐσὺ μόνος, ἀλλὰ ὅλη ἡ οἰκουμένη ἔτσι πιστεύει, ἔχοντας δάσκαλο ὄχι ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ πρόσθεσε, «μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Δὲν ἔγινε μόνο γνωστὸ, ἀλλὰ καὶ βεβαιώθηκε. Καὶ τὰ δύο εἶναι ἔργα αὐτοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ διαβαστεῖ ὡς ἐξῆς· «σ' ἐκεῖνον πού μπορεῖ νὰ σᾶς στηρίξει μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Γιατί καὶ τὰ δύο τὰ ἀποδίδει σ' αὐτόν, καὶ ὄχι μόνο καὶ τὰ δύο, ἀλλὰ καὶ τὴ δόξα τὴν ἀποδιδόμενη στὸν Πατέρα. Γι' αὐτὸ ἔλεγε, «στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν». Πάλι καταφεύγει σὲ δοξολογία, κυριευμένος ἀπὸ ἔκπληξη γιὰ τὸ ἀκατάληπτο τῶν μυστηρίων. Γιατί οὔτε τώρα πού φανερώθηκε εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεи κατανοητός μὲ τοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸν γνωρίσει κανεὶς μέσω τῆς πίστεως, γιατί ἄλλιῶς δὲν εἶναι δυνατό. Καὶ πολὺ καλὰ εἶπε «στὸν μόνο σοφὸ Θεό». Γιατί, ὅταν σκεφθεῖς, πῶς ὁδήγησε τὰ ἔθνη στὴν πίστη καὶ τὰ ἀνέμιξε μὲ ἐκείνους πού διέπρεψαν πα-

τῆς γῆς ἀναξίους ὄντας εἰς οὐρανὸν ἀνήγαγε, καὶ τῆς παρουσίας
ζωῆς ἐκπεπτωκότας, εἰς τὴν ἀθάνατον καὶ ἀπόρρητον ζωὴν
ἐκείνην εἰσήγαγε, καὶ ὑπὸ δαιμόνων πατουμένους, ἀγγέλους
ἐφαμίλλους ἐποίησε, καὶ παράδεισον ἤνοιξε, καὶ τὰ παλαιὰ
5 πάντα κακὰ ἔλυσε, καὶ ταῦτα ἐν χρόνῳ βραχεῖ καὶ δι' ὁδοῦ
βραχείας καὶ συντομωτάτης, τότε γνώσῃ τὴν σοφίαν· καὶ ὅταν
ἴδῃς, ὃ μὴ ἄγγελοι, μῆτε ἀρχάγγελοι ἔγνωσαν, ἐξαίφνης τοὺς ἐξ
ἐθνῶν μεμαθηκότας διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

λαιὰ σὲ κατορθώματα, καί, ἐνῶ βρίσκονταν σὲ ἀπόγνωση, τοὺς ἔσωσε, καί, ἐνῶ ἦταν ἀνάξιοι γιὰ τὴ γῆ, τοὺς ἀνέβασε στὸν οὐρανό, καί, ἐνῶ εἶχαν ἐκπέσει ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ, τοὺς εἰσήγαγε στὴν ἀθανασία καὶ τὴν ἀπόρρητη ἐκείνη ζωὴ, καί, ἐνῶ καταπατοῦνταν ἀπὸ τοὺς δαίμονες, τοὺς ἔκαμε ἐφάμιλλους μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν παράδεισο ἄνοιξε καὶ ἐξαφάνισε ὅλα τὰ παλαιὰ κακά, καὶ ὅλα αὐτὰ μέσα σὲ σύντομο χρόνο καὶ ἀκολουθώντας ἓνα βραχὺ καὶ σύντομο δρόμο, τότε θὰ γνωρίσεις τὴ σοφία· καὶ ὅταν δεῖς ἐκεῖνο πὸ δὲν τὸ γνώρισαν οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχάγγελοι, αὐτοστιγμὴ θὰ κατανοήσεις τὸ λόγο προσέλευσης στὴν πίστη τῶν Ἐθνικῶν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ
Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ Α' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΥΠΟΘΕΣΙΣ

Ἀκηκοῶς ὁ Ἀπόστολος, ὡς πολλή παρὰ Κορινθίους διχόνοια γέγονε, ψευδαποστόλων τινῶν σχίσματα ἐν αὐτοῖς ποιησάντων, γράφει τὴν ἐπιστολὴν διορθούμενος ἅπαντα. Ἦν δὲ 5 ταῦτα αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα· Πρῶτον μὲν, τὸ μερίδας πολλὰς γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, καὶ τοῖς μὲν ὡς πλουσίοις προσκεῖσθαι αὐτούς, τοῖς δὲ ὡς σοφοῖς καὶ πλέον τι δυναμένοις διδάσκειν αὐτούς. Δεύτερον, τὸ ταῖς μητρυαῖς συγγίνεσθαι καὶ ἐπὶ τούτῳ μεγαφρονεῖν. Καὶ μετὰ τοῦτο περὶ γαστριμαργίας· εἰς τοσοῦτον 10 γὰρ ἐκρατήθησαν τῷ πράγματι, ὡς καὶ εἰδωλοθύτων ἄπτεσθαι. Ἄλλοι πάλιν, μάχας ἔχοντες καὶ φιλονεικίας περὶ χρημάτων, τοῖς ἔξω δικαστηρίοις ἐπέτρεπον ἑαυτούς. Ἦν τι καὶ ἕτερον πλημμέλημα παρ' αὐτοῖς, τὸ καθ' ἑαυτοῖς ἐσθίειν ἐν ἐκκλησίαις καὶ μὴ μεταδιδόναι τοῖς δεομένοις. Μετὰ τούτων καὶ ἕτερον 15 ἐπλημμέλουν ἐπὶ τοῖς χαρίσμασι μέγα φουσῶντες καὶ ἀπὸ τούτου ἐκπίπτοντες. Εἶχον γὰρ καὶ ζηλωτύπως εἶδειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διέσπων τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ ὁ περὶ τῆς ἀναστάσεως δὲ αὐτοῖς ἐχώλεε λόγος. Ταῦτα αὐτῶ ὑπόθεσις γέγονε τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἕτερα δέ, ἃ οὐκ ἔστιν λέγειν κατὰ μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Στίχ. 1-2. «Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ

ΣΤΗΝ Α΄ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΥΠΟΘΕΣΗ

Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος εἶχε ἀκούσει, ὅτι εἶχε συμβεῖ μεγάλη διχόνοια ἀνάμεσα στοὺς Κορινθίους, ἐξαιτίας κάποιων ψευδοποστόλων ποὺ εἶχαν δημιουργήσει σχίσματα σ' αὐτούς, γράφει τὴν ἐπιστολὴ διορθώνοντας ὅλα αὐτά. Τὰ ἁμαρτήματά τους ἦταν τὰ ἑξῆς· Πρῶτον, τὸ ὅτι εἶχαν γίνεи αὐτοὶ πολλὲς ομάδες, καὶ ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς παρουσιάζονταν ὡς πλούσιοι, καὶ ἄλλοι ὡς σοφοὶ ποὺ μπορούσαν νὰ τοὺς διδάσκουν κάτι περισσότερο. Δεύτερον, τὸ ὅτι ἔρχονταν σὲ συνουσία μὲ τὶς μητριεὶς τους καὶ μεγαλοφρονοῦσαν γι' αὐτό. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ διέπρατταν τὸ ἁμαρτήμα τῆς γαστριμαργίας· γιατί τόσο ἐγκράτεια ἔδειχναν γιὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό, ὥστε καὶ εἰδωλόθυτα νὰ τρώγουν. Ἄλλοι πάλι ἔχοντας διαμάχες καὶ φιλονεικίες γιὰ χρήματα, κατέφευγαν στὰ ἔκτος τῆς ἐκκλησίας δικαστήρια. Ὑπῆρχε καὶ κάποιο ἄλλο πλημμέλημα αὐτῶν, τὸ ὅτι ἔτρωγαν μόνοι τους στίς ἐκκλησίες χωρὶς νὰ δίνουν σ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀνάγκη. Μαζὶ μὲ αὐτὰ διέπρατταν καὶ ἄλλο πλημμέλημα, τὸ ὅτι δηλαδὴ καυχῶνταν γιὰ τὰ χαρίσματα καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἐξέπιπταν ἀπὸ τὴν πίστη. Ἐτρεφαν ἐπίσης καὶ ζήλεια μεταξύ τους καὶ ἔτσι διασποῦσαν τὴν ἐκκλησία. Ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία ἀκόμα περὶ τῆς ἀναστάσεως ἦταν ἀτελής σ' αὐτούς. Ὅλα αὐτὰ ἔδωσαν σ' αὐτὸν τὴν ἀφορμὴ τῆς ἐπιστολῆς, καθὼς καὶ ἄλλα ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀναφέρω ἓνα – ἓνα ξεχωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Στίχ. 1–3. «Ἐγὼ ὁ Παῦλος ποὺ ἔχω κληθεῖ μὲ τὸ θέλημα

διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὐσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἀγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν καὶ ἡμῶν».

5 Ἐπειδὴ εἰς μερίδας πολλὰς κατετέμνοντο, καὶ οἱ μὲν τοῦτου, οἱ δὲ ἐκείνου προσηγορεύοντο, τοῦτο δὲ αὐτοῖς ἀνήρετο καὶ Χριστιανοῖς ἔτι προσαγορεύεσθαι, ὄρα πῶς ἐν ἀρχαῖς διὰ πάντων αὐτοὺς ἀναμμνήσκει τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, λέγων· «Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ», «ἡγιασμένοις ἐν
10 Χριστῷ Ἰησοῦ, «τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, «χάρις ὑμῖν ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, «εὐχαριστῶ ἐπὶ τῇ χάριτι τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», «καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἀπεκαλύφθη ἐν ὑμῖν», «ἀπεκδεχομένοις τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου
15 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», «ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», «πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», «παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὅρα τὴν συνέχειαν τοῦ ὀνόματος τοῦ
20 Χριστοῦ· ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐκ εἰκῆ τοῦτο καὶ ἀπλῶς ἐποίηι, ἀλλὰ, τῇ πυκνότητι τῆς καλῆς ταύτης προσηγορίας, τὴν πρόσκλησιν καὶ τὴν ἀπόσχισιν καὶ τὴν ἀφ' ἐτέρων προσηγορίαν αὐτῶν ἀφαιρῶν. «Κλητός», οὐκ αὐτοχειροτόνητος ἀπόστολος, ὡς ὑμεῖς χειροτονητοὶ διδάσκαλοι, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

25 Στίχ. 4–5. «Τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνῶσει».

Διὰ τίνος ἐδόθη, ἄρα δι' ἐμοῦ, ἢ δι' ἐτέρου ἀποστόλου, οὐ-

του Θεοῦ νὰ εἶμαι ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, πρὸς τὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ποὺ ὑπάρχει στὴν Κόρινθο, πρὸς ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀγιασθεῖ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχουν κληθεῖ νὰ εἶναι ἅγιοι, μαζί με ὄλους ἐκείνους ποὺ ἐπικαλοῦνται σὲ κάθε τόπο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι δικός τους καὶ δικός μας».

Ἐπειδὴ ἦταν χωρισμένοι σὲ πολλές μερίδες καὶ ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι εἶναι μαθητὲς αὐτοῦ, καὶ ἄλλοι ἐκείνου, καὶ αὐτὸ τοὺς ἀφαιροῦσε καὶ τὸ νὰ ὀνομάζονται ἀκόμη Χριστιανοί, πρόσεχε πῶς στὴν ἀρχὴ με ὄλα τοὺς ὑπενθυμίζει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, λέγοντας: «ὁ Παῦλος ποὺ ἔχω κληθεῖ νὰ εἶμαι ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», «πρὸς τοὺς ἀγιασμένους διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», «μαζί μ' αὐτοὺς ποὺ ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ», «χάρη νὰ δίνεται σὲ σᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ ἀπὸ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό», «εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ γιὰ τὴ χάρη ποὺ σᾶς δόθηκε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ φανερώθηκε σὲ σᾶς ἡ μαρτυρία γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ποὺ περιμένετε τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ σᾶς στηρίξει στὴν πίστη, ὥστε νὰ εἶστε χωρὶς κατηγορία κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχετε κληθεῖ σὲ κοινωνία με τὸν Υἱὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστό», «σᾶς παρακαλῶ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ». Πρόσεχε ποὺ συνέχεια ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· γίνεται λοιπὸν φανερὸ ὅτι δὲν τὸ ἔκαμε αὐτὸ ἔτσι τυχαῖα καὶ ἄσκοπα, ἀλλὰ με τὴν πυκνὴ χρῆση αὐτῆς τῆς καλῆς ὀνομασίας, θυμίζοντας τὴν πρόσκληση, ν' ἀποτρέψει τὴν ἀπόσχιση καὶ ν' ἀφαιρέσει ἀπὸ αὐτοὺς τὸ νὰ ὀνομάζονται ἀπὸ ἄλλα ὀνόματα. Ἐχω κληθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ δὲν εἶμαι ἀπόστολος ποὺ χειροτονήθηκα τέτοιος ἀπὸ μόνος μου, ὅπως σεῖς ποὺ εἶστε δάσκαλοι χειροτονημένοι ἀπὸ μόνοι σας.

Στίχ. 4-5. «Ποὺ σᾶς δόθηκε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· γιατί σὲ ὄλα γίνετε πλούσιοι αὐτοῦ, σὲ κάθε λόγο καὶ σὲ κάθε γνώση».

Ἄπο ποιόν σᾶς δόθηκε ἡ χάρη, ἄραγε ἀπὸ μένα ἢ ἀπὸ ἄλλον

δαμῶς, φησίν, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ γάρ, «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», τοῦτό ἐστιν.

Στίχ. 6. «Καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν».

5 Εἰ τοίνυν ἐβεβαιώθητε καὶ ἐστηρίχθητε διὰ σημείων καὶ χάριτος, τίνας ἔνεκεν παρασαλεύεσθε;

Στίχ. 7. «Ὡστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι».

Δείκνυσιν ὅσον μέλλουσιν ἑαυτῶν ἀποστερεῖν, τοῖς ψευδο-
10 διδασκάλοις προσκείμενοι.

«Ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, (στίχ. 8) ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τί θορυβεῖσθε, τί ταράττεσθε, ὅτι οὐ
15 πάρεστι Χριστός; Πάρεστι μὲν οὖν καὶ ἡμέρα ἐπὶ θύραις· καὶ πολλῆς ἀρετῆς καὶ πολλῶν χρεῖαι πόνων, ὥστε δυνηθῆναι πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν. «Ἀποκάλυψιν» δὲ λέγει, δεικνὺς ὅτι, εἰ καὶ μὴ ὄραται, ἀλλ' ἔστι καὶ πάρεστι καὶ νῦν, καὶ τότε φανήσεται.

20 Στίχ. 9–10. «Πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες».

Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Εἰς κοινωνίαν τοῦ Μονογενοῦς ἐκλήθητε, καὶ ἀνθρώποις ἑαυτοὺς προσνέμετε; Τί ταύτης ἀθλιότητος χειρόν; Πῶς δὲ ἐκλήθησαν; Διὰ τοῦ Πατρὸς. Ἐπειδὴ γάρ, «δι' αὐτοῦ», καί, «ἐν αὐτῷ», συνεχῶς λέγει περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι ὡς ἐλάττονος αὐτοῦ οὕτω μέμνηται, προσέ-
25 νειμεν αὐτὰ τῷ Πατρί. Τῷ δέ, «εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»,
30 ὁμοιον τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον, «εἰ συμπάσχομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν». Ταῦτα δὲ προοικονομεῖ ἐν τῷ λόγῳ νῦν, ὥστε μὴ μέγα τὸ σφοδρὸν τῶν ἐγκλημάτων, εἰς ἀπόγνωσιν αὐτοὺς ἐμπεσεῖν.

ἀπόστολο; Καθόλου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Γιατὶ τὸ «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» αὐτὸ σημαίνει.

Στίχ. 6. «Ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποὺ ἐλάβετε τὴ βεβαίωση τῆς μαρτυρίας γιὰ τὸν Χριστό».

Ἐὰν λοιπὸν ἐλάβετε τὴ διαβεβαίωση καὶ στηριχθήκατε σ' αὐτὴν μὲ σημεῖα καὶ μὲ τὴ χάρη, γιὰ ποιό λόγο διασαλεύεσθε;

Στίχ. 7. «Ὡστε ἐσεῖς νὰ μὴ στερεῖτε σὲ κανένα χάρισμα».

Δείχνει ἀπὸ τί πρόκειται νὰ στερῆσουν τὸν ἑαυτὸ τους, προσκολλώμενοι στοὺς ψευδαποστόλους.

«Ἐνῶ περιμένετε τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, (στίχ. 8) ὁ ὁποῖος καὶ θὰ σᾶς στερεώσει στὴν πίστη μέχρι τὸ τέλος, ὥστε νὰ εἴστε χωρὶς κατηγορία κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Εἶναι σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε· Γιατί ἀνησυχεῖτε; γιατί ταράσσεσθε; Ἐπειδὴ δὲν εἶναι παρῶν ὁ Χριστός; Καὶ βέβαια εἶναι παρῶν καὶ ἡ ἡμέρα τῆς παρουσίας του βρίσκεται πρὸ τῶν θυρῶν, γι' αὐτὸ καὶ χρειάζεται πολλὴ ἀρετὴ καὶ πολλοὶ κόποι, ὥστε νὰ μπορέσουμε νὰ φθάσουμε ὡς τὸ τέλος. Τὴν ὀνομάζει «ἀποκάλυψη», γιὰ νὰ δείξει ὅτι, ἂν καὶ δὲν βλέπεται, ἀλλ' ὅμως ὑπάρχει καὶ εἶναι παρούσα καὶ τώρα καὶ θὰ φανερωθεῖ τότε.

Στίχ. 9–10. «Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχετε κληθεῖ σὲ κοινωνία μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύριό μας. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν, ἀδελφοί, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ λέγετε ὅλοι τὸ ἴδιο».

Εἶναι σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε· Ἐχετε κληθεῖ σὲ κοινωνία μὲ τὸν Μονογενῆ, καὶ προσαρτᾶτε τοὺς ἑαυτοὺς σας σὲ ἀνθρώπους; Τί ὑπάρχει χειρότερο ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀθλιότητα; Καὶ πῶς ἔχουν κληθεῖ; Ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ λέγει συνέχεια γιὰ τὸν Υἱὸ «ἀπὸ αὐτὸν» καὶ «μέσω αὐτοῦ», γιὰ νὰ μὴ νομίσουν, ὅτι ἀναφέρει αὐτὸν σὰ νὰ εἶναι κατώτερος, ἀπέδωσε αὐτὰ στὸν Πατέρα. Τὸ «σὲ κοινωνία μὲ τὸν Υἱὸ αὐτοῦ» εἶναι ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθεῖ ἀλλοῦ, «ἐὰν ὑποφέρομε μαζί του, θὰ βασιλεύσομε καὶ μαζί του»¹. Ὅλα αὐτὰ τὰ ρυθμίζει μὲ τὸ λόγὸ του τώρα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῶν παραπτωμάτων τους νὰ τοὺς ὀδηγήσει σὲ ἀπόγνωση.

«Καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα».

Τοῦ σχίσματος ἡ ἔμφασις ἰσχυρόν ἐστι κατηγορίας ὄνομα. Τὸ γὰρ ὀλόκληρον, ὅταν εἰς πολλὰ διαιρεθῆ, οὐ μόνον πολλὰ οὐ γίνεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἀπόλλυται.

5 «Ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ».

Ἐπειδὴ σφόδρα καθήψατο τῇ προσηγορίᾳ τοῦ σχίσματος, πάλιν πραῦνει τὸν λόγον, λέγων· «ἵνα ἦτε κατηρτισμένοι· ὁμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Μὴ νομίσητε ὅτι μέχρι ρημάτων συμβου-
10 λεύω τὴν ὁμόνοιαν· τὴν γὰρ ἀπὸ διανοίας ἐπιζητῶ.

Στίχ. 11–12. «Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει».

Πάλιν τῇ τῆς ἀδελφότητος προσηγορίᾳ ἐκκαλεῖται αὐτοὺς
15 εἰς πειθῶ.

«Ἐγὼ μὲν εἶμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ».

Οὐχ ὅτι Παύλου ἑαυτοὺς ἢ Κηφᾶ προσηγόρευον, ἀλλὰ τὰ ἐκείνων ὀνόματα εἰς ἑαυτὸν μετασχηματίζει, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἐξῆς δηλοῖ. Σημαίνει δὲ τούτῳ, ὅτι, εἰ Παύλου καὶ Πέτρου
20 καὶ Ἀπολλῶ οὐκ ἐχρῆν ἐπιφημίζειν αὐτοῖς ὀνόματα, πολλῶ μᾶλλον δὲ ἐτέρων.

«Ἐγὼ δὲ Χριστοῦ».

Οὐ τοῦτο ἐγκαλεῖ, ὅτι καὶ τινες καὶ Χριστοῦ προσηγόρευον ἑαυτούς, ἀλλ' ὅτι μὴ πάντες, ἀλλ' ὡς ἐν μερίδι τινὶ δέδοται ὁ
25 Χριστός.

Στίχ. 13. «Μεμέρισται ὁ Χριστός;».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Κατετέμνετε, φησίν, τὸν Χριστόν. Διείλεται αὐτοῦ σῶμα· διενείματο πρὸς ἀνθρώπους καὶ ἐμερί-
σατο τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ μοῖραν τὴν μὲν αὐτὸς ἔλαβε, τὴν δὲ
30 ἐκεῖνοις ἔδωκεν.

«Μὴ Παῦλος ἐσταύρωται ὑπὲρ ὑμῶν;».

Ὅρα φιλοχρίστου γνώμην· πῶς ἐπὶ τοῦ οἰκείου λοιπὸν

«Καὶ νὰ μὴ ὑπάρχουν ἀνάμεσά σας σχίσματα».

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ σχίσματος εἶναι ἰσχυρὸ ὄνομα κατηγορίας. Γιατὶ τὸ ὁλόκληρο ὅταν διαιρεθεῖ σὲ πολλὰ, ὄχι μόνον δὲν γίνεται πολλὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἓνα χάνεται.

«Ἀλλὰ νὰ εἴστε ἐνωμένοι, ἔχοντας τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ τὴν ἴδια γνώμη».

Ἐπειδὴ τοὺς ἔψεξε ὑπερβολικὰ μὲ τὴν ὀνομασία τοῦ σχίσματος, πάλι καταπραΐνει τὸ λόγο, λέγοντας «νὰ εἴστε ἐνωμένοι» εἶναι σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε· Μὴ νομίζετε ὅτι ἡ συμβουλή μου γιὰ ὁμόνοια φθάνει μόνον μέχρι τὰ λόγια, ἀλλὰ ζητῶ ἐκείνη πὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ διάνοια.

Στίχ. 11–12. «Γιατί, ἀδελφοί μου, μοῦ ἀναφέρθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Χλόης, ὅτι ὑπάρχουν ἔριδες μεταξὺ σας. Καὶ ἐννοῶ τὸ ἐξῆς, ὅτι ὁ καθένας σας λέγει».

Πάλι τοὺς ὀνομάζει μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφότητος, γιὰ νὰ τοὺς πείσει.

«Ἐγὼ εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐγὼ τοῦ Ἀπολλῶ, ἐγὼ τοῦ Κηφᾶ».

Ὅχι ὅτι ὀνόμαζαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς τοῦ Παύλου ἢ τοῦ Κηφᾶ, ἀλλὰ μεταφέρει τὰ ὀνόματα ἐκείνων στὸν ἑαυτό του, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος τὸ δηλώνει αὐτὸ στὴ συνέχεια. Καὶ δείχνει μ' αὐτό, ὅτι, ἐὰν δὲν ἔπρεπε νὰ ὀνομάζουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἀπολλῶ, πολὺ περισσότερο δὲν ἔπρεπε μὲ ὀνόματα ἄλλων.

«Καὶ ἐγὼ τοῦ Χριστοῦ».

Δὲν κατηγορεῖ αὐτό, τὸ ὅτι μερικοὶ ὀνόμαζαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸ ὅτι δὲν ἔκαμναν αὐτὸ ὅλοι, καὶ παρουσιαζόταν ὁ Χριστὸς σὰν κάποια μερίδα.

Στίχ. 13. «Ἔχει διαιρεθεῖ ὁ Χριστός;».

Αὐτὸ πὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Κατατεμαχίζετε, λέγει, τὸν Χριστό. Ἔχει διααιρεθεῖ τὸ σῶμα του· διαμοιράσθηκε στοὺς ἀνθρώπους καὶ μοίρασε τὴν Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας τὸ ἓνα κομμάτι ἔλαβε αὐτός, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἔδωσε σ' ἐκείνους.

«Μήπως ὁ Παῦλος σταυρώθηκε γιὰ σᾶς;».

Πρόσεχε γνώμη φιλόχριστη· πῶς μεταφέρει δηλαδὴ τὸ πᾶν

ὀνόματος προάγει τὸ πᾶν, ἐκ περιουσίας δεικνύς, ὅτι οὐδενὶ προσήκει αὐτὴ ἢ τιμὴ. Ὅπερ δὲ ἦν πολλῆς κηδεμονίας, τοῦτο τίθησι, τὸν σταυρὸν καὶ τὸ βάπτισμα, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀγαθὰ. Δείκνυσι μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἢ τοῦ κόσμου
5 δημιουργία, μάλιστα δὲ ἢ διὰ τοῦ σταυροῦ συγκατάβασις.

«Ἦ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;».

Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο αἷτιον ἐγένετο σχισμάτων τὸ ἀπὸ τῶν βαπτισάντων καλεῖσθαι, καὶ τοῦτο διορθοῦται λέγων· «μὴ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;». Μὴ γὰρ εἶπης, φησὶν, τίς ἐβά-
10 πτισεν, ἀλλ' εἰς τὸ τίνος ὄνομα· οὐ γὰρ ὁ βαπτίσας, ἀλλ' εἰς τὸ τίνος ὄνομα ζητεῖται. Αὐτὸς γάρ, φησὶν, ἀφήσι τὰ ἁμαρτήματα.

Στίχ. 14–16. «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μὴ τις εἶπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσθητε. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἴκον. Λοι-
15 πὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα».

Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τί μέγα φρονεῖς ἐπὶ τῷ βαπτίσει, ὅπου γε ἐγὼ καὶ εὐχαριστῶ ὅτι οὐκ ἐποίησα τοῦτο; Ταῦτα δὲ λέγων, καθαιρεῖ τὸ ἐπὶ τοῦτο φύσημα οἰκονομικῶς, οὐχὶ τὴν δύναμιν τοῦ βαπτίσματος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν ἄνοιαν τῶν
20 μέγα ἀπὸ τοῦ βαπτίζειν φρονούντων. Μέγα μὲν γὰρ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ μέγα αὐτὸ οὐχ ὁ βαπτίζων ποιεῖ, ἀλλ' ὁ καλούμενος εἰς τὸ βάπτισμα. Λέγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν εὐχαριστεῖ ἵνα μὴ τις εἶπῃ, φησὶν, «ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσθητε». Οὐχ ὅτι δὲ περὶ ἐκείνων τοῦτο ἔλεγεν, ἀλλ' ὅτι ἐφοβεῖτο, μὴ εἰς τοῦ-
25 το προθῆ τὸ κακὸν τὸ νόσημα.

Στίχ. 17. «Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι».

Τί οὖν ἐβάπτιζες; φησὶν. Οὐκ ἐναντιούμενος, φησὶν, τῷ

στο δικό του ὄνομα, γιὰ νὰ δείξει μὲ κάθε ὑπεροχή, ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῆ δὲν ταιριάζει σὲ κανένα. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ ἦταν δεῖγμα μεγάλης κηδεμονίας, αὐτὸ ἀναφέρει, τὸ σταυρὸ καὶ τὸ βάπτισμα καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ δείχνει βέβαια τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, προπάντων ὅμως τὴ δείχνει ἡ συγκατάβασή του μὲ τὸν σταυρὸ.

«Ἦ μήπως βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Παύλου;».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὸ γινόταν αἰτία σχισμάτων, τὸ ὅτι ὀνομάζονταν ἀπὸ ἐκείνους ποῦ τοὺς βάπτιζαν, καὶ αὐτὸ τὸ διορθώνει λέγοντας· «μήπως βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Παύλου;». Μὴ πεῖς δηλαδὴ, λέγει, ‘Ποιὸς σὲ βάπτισε;’, ἀλλὰ στὸ ὄνομα τίνος βαπτίσθηκες· γιατί δὲν ζητεῖται αὐτὸς ποῦ σὲ βάπτισε, ἀλλὰ στὸ ὄνομα τίνος βαπτίσθηκες. Γιατὶ αὐτός, λέγει, συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα.

Στίχ. 14–16. «Εὐχαριστῶ τὸν Θεό, γιατί δὲν βάπτισα κανένα ἀπὸ σᾶς, παρὰ μόνο τὸν Κρίσπο καὶ τὸν Γάϊο, γιὰ νὰ μὴ πεῖ κάποιος, ὅτι βαπτίσθηκε στὸ δικό μου ὄνομα. Βάπτισα ἐπίσης καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ Στεφανᾶ. Δὲν γνωρίζω λοιπὸν ἐὰν βάπτισα κάποιον ἄλλον».

Εἶναι σὰ νὰ τοὺς ἔλεγε· Γιατὶ μεγαλοφρονεῖς γιὰ τὸ βάπτισμά σου, τὴ στιγμή ποῦ ἐγὼ καὶ εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ ποῦ δὲν τὸ ἔκαμα αὐτό; Λέγοντας αὐτά, ἐξαλείφει μὲ τὸν κατ’ οἰκονομία αὐτὸν τρόπο τὸ καύχημα γι’ αὐτό, ὅχι τὴ δύναμη τοῦ βαπτίσματος, μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ τὴ μωρία ἐκείνων ποῦ μεγαλοφρονοῦν γιὰ τὸ βάπτισμα ποῦ κάνουν. Γιατὶ εἶναι μεγάλο πρᾶγμα τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ κάνει μεγάλο, ὅχι ἐκεῖνος ποῦ βαπτίζει, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ καλεῖται στὸ βάπτισμα. Καὶ λέγει καὶ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία εὐχαριστεῖ τὸν Θεό· γιὰ νὰ μὴ πεῖ, λέγει, κάποιος ὅτι «βαπτισθήκατε στὸ δικό μου ὄνομα». Καὶ δὲν τὸ ἔλεγε βέβαια αὐτὸ γιὰ ἐκείνους, ἀλλὰ ἐπειδὴ φοβόταν, μήπως τὸ νόσημα φθάσει σ’ αὐτὸ τὸ κακό.

Στίχ. 17. «Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν μὲ ἔστειλε γιὰ νὰ βαπτίζω. ἀλλὰ γιὰ νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο».

Γιατὶ λοιπὸν, λέγει, βάπτιζες; Δὲν βάπτιζα, λέγει, ἐρχόμε-

πέμπτοντι ἐβάπτιζον, ἀλλ' ὡς ἐκ περιουσίας τοῦτο ποιῶν. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τῶν χηρῶν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων, «οὐκ ἔστιν ἀρεστόν, καταλείποντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις», διηκονήσατο, οὐκ ἐναντιούμενος ἐκείνοις, ἀλλ' ἐκ περιουσίας τοῦτο ποιῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα.

«Οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῆ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Καθελὼν τὸ φύσημα τῶν διὰ τὸ βαπτίζειν μέγα φρονούντων, μεθίσταται λοιπὸν πρὸς τοὺς ἐπὶ σοφίᾳ τῇ ἔξωθεν κομπάζοντας, καὶ κατ' αὐτῶν ὀπλίζεται σπουδαιότερον. Πρὸς μὲν γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸ βαπτίζειν πεφουσιωμένους ἔλεγε, «εὐχαριστῶ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα», καὶ ὅτι «οὐκ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν», καὶ οὔτε σφοδρῶς, οὔτε κατασκευαστικῶς κέχρηται τῷ λόγῳ. Ἐνταῦθα δὲ ἐκ προουμιῶν πληγὴν δίδωσι μεγάλην, «ἵνα μὴ κενωθῆ», λέγων, «ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ». Τί τοίνυν μέγα φρονεῖς, ἐφ' ᾧ καὶ ἐρυθριᾶν ἔδει; Εἰ γὰρ καὶ πολεμεῖ τῷ σταυρῷ καὶ μάχεται τοῖς Εὐαγγελίοις ἢ σοφία αὕτη, οὐκ αὐχεῖν ἐπ' αὐτῇ, ἀλλὰ καταλύεσθαι δεῖ.

Στίχ. 18. «Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν».

Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐκείνους, τοῦ σταυροῦ παρὰ τῶν Ἑλλήνων χλευαζομένου, τῇ σοφίᾳ δῆθεν τῇ παρ' ἑαυτῶν ἀντίστασθαι καὶ πολεμεῖν θορυβουμένους, τοῖς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγομένοις παραμυθούμενος ὁ Παῦλος, φησὶν· Μὴ νομίσητε ξένον τι γίνεσθαι καὶ παράδοξον. Τοιαύτην ἔχει φύσιν τὸ πρᾶγμα, ὥστε ἀπὸ τῶν ἀπολλυμένων μὴ γνωρίζεσθαι αὐτοῦ τὴν δύναμιν. Ἐξεστήκασι γὰρ καὶ παραφρονοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο λαιδοροῦνται καὶ ἐπαχθῶς ἔχουσι τὰ σωτήρια φάρμακα.

νος σὲ ἀντίθεση μὲ ἐκεῖνον ποὺ μὲ ἔστειλε, ἀλλὰ κάμνοντας αὐτὸ μὲ ὄλη μου τῇ δύναμη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἐκεῖνου. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς στὴν περίπτωση τῶν χηρῶν ἐνῶ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν, «δὲν εἶναι σωστὸ ν' ἀφήσομε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑπηρετοῦμε σὲ τράπεζες»², αὐτὸς πρόσφερε τὶς ὑπηρεσίες του σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, ὄχι ἐρχόμενος σὲ ἀντίθεση μὲ ἐκείνους, ἀλλὰ κάμνοντάς το αὐτὸ μὲ κάθε ὑπεροχή, ἔτσι καὶ ἐδῶ.

«Ὁχι μὲ σοφία λόγου, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴ δύναμή του ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ».

Ἄφοῦ ἐξάλειψε τὸν κομπασμὸ ἐκείνων ποὺ μεγαλοφρονοῦσαν γιὰ τὸ βάπτισμα ποὺ ἔκαμαν, μεταφέρει στὴ συνέχεια τὸ λόγο σ' ἐκείνους ποὺ κόμπαζαν γιὰ τὴν κοσμικὴ σοφία τους καὶ ὀπλίζεται ἐναντίον αὐτῶν μὲ σπουδαιότερα ὄπλα. Γιατὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ κόμπαζαν γιὰ τὸ ὅτι βάπτιζαν ἔλεγε, «εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ γιὰ τὸ ὅτι δὲν βάπτισα κανένα ἀπὸ σᾶς», καὶ ὅτι «δὲν μὲ ἔστειλε ὁ Χριστὸς νὰ βαπτίζω», χρησιμοποιώντας τὸ λόγο ὄχι μὲ σφοδρότητα οὔτε μὲ ἐπιθετικὴ τάση. Ἐδῶ ὅμως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καταφέρει μεγάλο πλῆγμα, λέγοντας «γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴν ἀξία καὶ δύναμή του ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ». Γιατὶ λοιπὸν μεγαλοφρονεῖς, γιὰ πρᾶγμα ποὺ ἔπρεπε νὰ κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπὴ; Γιατὶ, ἐφόσον ἡ σοφία αὐτὴ καὶ πολεμεῖ τὸ σταυρὸ καὶ μάχεται τὰ εὐαγγέλια, γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ κομπάζεις γι' αὐτὴν, ἀλλὰ νὰ καταλύεις αὐτήν.

Στίχ. 18. «Γιατὶ τὸ κήρυγμα περὶ τοῦ σταυροῦ γιὰ ἐκείνους ποὺ χάνονται εἶναι μωρία, ἐνῶ γιὰ ἐμᾶς ποὺ σωζόμαστε εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ».

Φυσικὸ ἦταν δηλαδὴ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ χλευαζόταν ὁ σταυρὸς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες, νὰ προβάλλουν ἀντίσταση μὲ τὴν δῆθεν σοφία τους καὶ θορυβούμενοι νὰ πολεμοῦν τὸ σταυρὸ, παρηγορώντας τοὺς ὁ Παῦλος γιὰ τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, λέγει· Μὴ νομίζετε ὅτι συμβαίνει κάτι τὸ παράξενο καὶ παράδοξο. Αὐτὴ τὴ φύση ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὥστε ἡ δύναμη τοῦ σταυροῦ νὰ μὴ γίνεται γνωστὴ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ χάνονται. Γιατὶ εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ μανία καὶ παραφροσύνη, καὶ γι' αὐτὸ κατηγοροῦνται καὶ ἀντιμετωπίζονται μὲ δυσαρέσκεια τὰ σωτήρια φάρμακα.

Στίχ. 19–20. «Γέγραπται γάρ· Ἐπολιῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου;».

Ἐπειδὴ γὰρ προτέρα ἑαυτὴν κατέβαλεν, πρὸς οὐδὲν χρήσιμον λοιπὸν ἔστιν. Ὅτε γὰρ ἔδει τὰ ἑαυτῆς αὐτὴν ἐνδείξασθαι καὶ διὰ τῶν κτισμάτων ἰδεῖν τὸν Δεσπότην, οὐκ ἠθέλησεν.

Στίχ. 21. «Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου;».

Ἄντι τοῦ, μωρὰν ἔδειξεν οὖσαν πρὸς τὴν τῆς πίστεως κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἐφρόνουν ἐπ' αὐτῇ, ἤλεγε αὐτὴν ταχέως· ποία γὰρ σοφία, ὅταν τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν μὴ εὐρίσκη;

Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας».

Τῇ διὰ τῶν ἔργων φαινομένη, δι' ὧν ἠθέλησε γνωσθῆναι. Διὰ τοῦτο αὐτὰ καὶ τοσαῦτα κατασκεύαζεν, ἵνα ἀναλόγως ἐκ τῶν ὀρωμένων ὁ ποιητὴς θαυμάζηται. Μέγας ὁ οὐρανὸς καὶ ἀπειροπληθὴς ἡ γῆ. Θαύμασον τοίνυν τὸν πεποιηκότα. Καὶ γὰρ ὁ μέγας οὗτος ἔργον ἔστι τῶν δακτύλων αὐτοῦ. Καὶ περὶ τῆς γῆς γέγραπται, ὅτι «τὴν δὲ γῆν ἐποίησεν ὡς οὐδέν». Ἐπειδὴ οὖν διὰ τῆς σοφίας ταύτης οὐκ ἠθέλησεν ὁ κόσμος γνωρίσαι τὸν Θεόν, διὰ τῆς δοκούσης μωρίας εἶναι τοῦ κηρύγματος, ἠυδόκησεν σῶζειν αὐτόν, οὐ διὰ λογισμῶν, ἀλλὰ διὰ πίστεως· λοιπὸν ὅπου σοφίας, οὐκ ἔστι χρεία ἀνθρωπίνης.

Στίχ. 22–24. «Ἐπειδὴ δὲ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἑσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν».

Ὅταν εἴπωμεν, φησὶν, Ἰουδαίοις, Ἐπιστεύσατε, λέγουσιν,

3. Σοφ. Σολ. 13,5.

4. Ἰωβ 26,7.

Στίχ. 19–20. «Γιατί ἔχει γραφεῖ· Ἐὰν ἐξαφανίσω τὴ σοφία τῶν σοφῶν καὶ θὰ ἐκμηδενίσω τὴ σύνεση τῶν συνετῶν. Ποῦ εἶναι ὁ σοφός; ποῦ ὁ γραμματέας; ποῦ ὁ συζητῆς τοῦ κόσμου αὐτοῦ;».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρώτη αὐτὴ ἡ ἴδια κατακρίθηκε τὸν ἑαυτό της, δὲν εἶναι πλέον σὲ τίποτε χρήσιμη. Γιατί, ὅταν ἔπρεπε νὰ δείξει τὰ δικά της καὶ μέσω τῶν κτισμάτων νὰ δεῖ τὸν Θεό, δὲν θέλησε.

Στίχ. 21. «Δὲν ἐμῶρανε ὁ Θεὸς τὴ σοφία τοῦ κόσμου;».

Τὸ εἶπε ἀντὶ τοῦ, τὴν ἔδειξε μωρὴ ὡς πρὸς τὴν κατάληψη τῆς πίστεως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μεγαλοφρονοῦσαν γι' αὐτήν, τὴν ἔλεγε ἀμέσως· γιατί ποιά σοφία εἶναι, ὅταν δὲν βρίσκει τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ;

«Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ κόσμος, μέσω τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, δὲν γνώρισε μὲ τὴ σοφία του τὸν Θεό, θέλησε ὁ Θεὸς νὰ σώσει ἐκείνους ποὺ πιστεύουν μὲ τὴ μωρία τοῦ κηρύγματος».

Μὲ τὴ σοφία ποὺ γίνεται φανερὴ μέσω τῶν δημιουργημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα θέλησε νὰ γίνῃ γνωστός. Γι' αὐτὸ αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα ἐπινοοῦσε, γιὰ νὰ θαυμάζεται κατ' ἀναλογία ὁ ποιητῆς ἀπὸ τὰ ὀρώμενα³. Μέγας εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ ἀπειροπληθὴς ἡ γῆ. Θαύμασε λοιπὸν ἐκεῖνον ποὺ τὰ ἔκαμε. Γιατί ὁ μέγας αὐτὸς οὐρανὸς εἶναι ἔργο τῶν δακτύλων του. Καὶ γιὰ τὴ γῆ ἔχει γραφεῖ, ὅτι «τὴ γῆ τὴν δημιούργησε ὡς τίποτε»⁴. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ κόσμος δὲν θέλησε μὲ τὴ σοφία αὐτὴ νὰ γνωρίσει τὸν Θεό, θέλησε αὐτός, μὲ τὸ κήρυγμα ποὺ θεωροῦνταν ὅτι ἦταν μωρία, νὰ σώζῃ αὐτὸν ὄχι μὲ συλλογισμούς, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη· ὅπου λοιπὸν ὑπάρχει θεία σοφία, δὲν χρειάζεται ἀνθρώπινη σοφία.

Στίχ. 22–24. «Οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν θαύματα, ἐνῶ οἱ Ἐθνικοὶ ζητοῦν σοφία, ἐμεῖς ὅμως κηρύττομε Χριστὸ σταυρωμένο, ποὺ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους εἶναι σκάνδαλο, ἐνῶ γιὰ τοὺς Ἐθνικοὺς μωρία· γιὰ ἐκείνους ὅμως ποὺ εἶναι καλεσμένοι, καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς, ὁ Χριστὸς εἶναι Θεοῦ δύναμη καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ».

Ὅταν, λέγει, ποῦμε στοὺς Ἰουδαίους, 'πιστεύσατε', αὐτοὶ

Ἄναστήσασθε νεκρούς, *ιάσασθαι δαίμονας, δείξατε σημεῖα*.
 ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τούτων τί λέγομεν; Ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν
 ὁ κηρυττόμενος. Τοῦτο ἰκανὸν οὐ μόνον τοὺς μὴ βουλομένους
 μὴ ἐφελκύσασθαι, ἀλλὰ καὶ βουλομένους διακρούεσθαι. Ἄλλ'
 5 ὅμως οὐ διακρούεται, ἀλλὰ καὶ ἀφέλκεται. Πάλιν Ἑλληνες
 ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ρητορείαν λόγων καὶ δεινότητα σοφισμάτων.
 ἡμεῖς δὲ καὶ τούτοις σταυρὸν κηρύττομεν, καὶ ὅπερ ἐπὶ Ἰου-
 δαίων ἀσθένεια εἶναι δοκεῖ, τοῦτο ἐπὶ Ἑλλήνων μωρία. Ὅταν
 οὖν μὴ μόνον αἰτοῦσι μὴ παρασχῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἐναντία ὧν αἰ-
 10 τοῦσι λέγωμεν, εἶτα διὰ τῶν ἐναντίων πείσσονται, πῶς οὐκ ἄφα-
 τος αὐτοῖς ἐστὶν ἡ τοῦ κηρυττομένου δύναμις;

Στίχ. 25. «Ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀν-
 θρώπων ἐστίν».

Περὶ τοῦ σταυροῦ λέγει τὸ μωρὸν καὶ τὸ ἀσθενές, οὐ τὸ ὄν,
 15 ἀλλὰ τὸ δοκοῦν. Πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνων ὑπόληψιν ἀποκρίνεται.
 Ὅ γὰρ οὐκ ἴσχυσαν φιλόσοφοι διὰ τῶν συλλογισμῶν ποιῆσαι,
 τοῦτο ἡ δοκοῦσα μωρία κατώρθωσεν.

«Καὶ τὸ ἀσθενές τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων
 ἐστίν».

20 Πόθεν γὰρ ἀνθρώποις ιδιώταις καὶ ἀγραμμάτοις, πράγμα-
 σιν ἐπιχειρῆσαι τηλικούτοις, καὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ πρὸς τὴν οἰ-
 κουμένην ἅπασαν παρατάξασθαι, εἰ μὴ θεία τις ἦν ἐν αὐτοῖς
 ἰσχύς, ἢ διακυβερνῶσα τὰ γινόμενα;

Στίχ. 26. «Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ
 25 πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα».

Ἄντὶ τοῦ, κατὰ τὸ φαινόμενον, καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον,
 καὶ κατὰ τὴν ἔξωθεν παιδευσιν. Ἴνα δὲ μὴ ἑαυτῷ περιπίπτῃ
 (ἦσαν γὰρ καὶ σοφοὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εὐγενεῖς, τό, «οὐ πολλοί».

λέγουν, ἀναστήσατε νεκρούς, θεραπεύσατε δαιμονισμένους ἀνθρώπους, δείξατε σημαῖα· ἔμεῖς ὅμως ἀντί γι' αὐτὰ τί λέμε; Ὅτι σταυρώθηκε καὶ πέθανε αὐτὸς ποὺ κηρύττομε. Αὐτὸ εἶναι ἰκανὸ ὄχι μόνο νὰ μὴ προσελκύσει ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπομακρύνει ἐκείνους ποὺ θέλουν. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἀπορρίπτεται ὁ κηρυττόμενος Χριστός, ἀλλὰ καὶ προσελκύει. Πάλι οἱ Ἕλληνες ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἐμᾶς ρητορικοὺς λόγους καὶ δεινότητα σοφισμάτων· ἔμεῖς ὅμως καὶ σ' αὐτοὺς κηρύττομε σταυρό, καὶ ἐκεῖνο ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι εἶναι ἀδυναμία, αὐτὸ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες μωρία. Ὅταν λοιπὸν ὄχι μόνο δὲν τοὺς παρέχομε αὐτὸ ποὺ ζητοῦν, ἀλλὰ καὶ λέμε ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ζητοῦν, καὶ στή συνέχεια πείθονται μὲ τὰ ἀντίθετα, πῶς δὲν εἶναι σ' αὐτοὺς ἀπερίγραπτη ἢ δύναμη ἐκείνου ποὺ κηρύττεται;

Στίχ. 25. «Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ θεωρεῖται θεία μωρία, εἶναι σοφότερο ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σοφία».

Γιὰ τὸ σταυρὸ λέγει τὸ μωρὸ καὶ τὸ ἀδύναμο, ὄχι αὐτὸ ποὺ εἶναι, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται. Γιατὶ ἀποκρίνεται ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψη ἐκείνων. Ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ δὲν μπόρεσαν οἱ φιλόσοφοι νὰ τὸ ἐπιτύχουν μὲ τοὺς συλλογισμοὺς, αὐτὸ τὸ κατόρθωσε ἐκεῖνο ποὺ θεωρεῖται μωρία.

«Καὶ τὸ θεωρούμενο ἀδυναμία τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἰσχυρότερο ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν ἀνθρώπων».

Πῶς δηλαδὴ κατόρθωσαν ἄνθρωποι ἰδιῶτες καὶ ἀγράμματοι, ἐπιχειρώντας πράγματα τόσο μεγάλα καὶ μέσα σὲ σύντομο χρόνο νὰ ἀντιπαραταχθοῦν πρὸς ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε σ' αὐτοὺς κάποια θεία δύναμη, ποὺ διακυβερνοῦσε τὰ ὅσα γίνονταν;

Στίχ. 26. «Γιατὶ προσέξατε ἀδελφοί, σεῖς ποὺ ἔχετε κληθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀνάμεσά σας πολλοὶ σοφοὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀντίληψη».

Ἄντι νὰ πεῖ, φαινομενικὰ καὶ κατὰ τὴν παρούσα ζωὴ καὶ τὴν μὴ χριστιανικὴ παιδείου. Γιὰ νὰ μὴ ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὸν ἑαυτὸ του (γιατὶ ὑπῆρχαν ἀνάμεσά τους καὶ σοφοὶ καὶ εὐγε-

προσέθηκεν. Εἰ γὰρ καὶ τούτους ἐδέχετο, ἀλλὰ πολλῶ πλείους ἐκεῖνοι ἦσαν. Τί δήποτε; Ὅτι ὁ κατὰ σάρκα σοφὸς πολλῆς γέμει τῆς ἀπονοίας· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ μωρός, ὅταν διεφθαρμένην διδασκαλίαν ἐκβάλλειν μὴ βούληται.

5 «Οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς».

Καὶ γὰρ οὗτοι τύφῳ πεπληρωμένοι εἰσίν· οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς ἀκριβῆ θεογνωσίαν ἄχρηστον, ὡς ἀπονοία κεχρηῆσθαι καὶ πλούτῳ.

Στίχ. 27. «Ἄλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνη τοὺς σοφοὺς».

Ὅπερ ἐστὶ μέγιστον τῆς νίκης, ὅταν διὰ τῶν ἰδιωτῶν νικᾷ. Οὐ γὰρ οὕτω καταισχύνονται Ἑλληνες, ὅταν διὰ τῶν σοφῶν ἠττηθῶσιν.

Στίχ. 28. «Καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός».

Οὐ γὰρ ἰδιώτας μόνον, ἀλλὰ καὶ πένητας καὶ εὐκαταφρονήτους καὶ ἀσήμους ἐκάλεσεν, ἵνα τοὺς ἐν δυναστείαις αὐτοὺς ταπεινώσῃ.

20 «Καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ».

Καὶ τίνα τὰ «μὴ ὄντα» καλεῖ; Τοὺς μηδὲν εἶναι λογιζομένους διὰ τὴν πολλὴν εὐτέλειαν. Οὕτω τὴν πολλὴν δύναμιν ἐπεδείξατο, διὰ τῶν μηδὲν εἶναι δοκούντων τοὺς μεγάλους κατενεγκῶν.

25 Στίχ. 29. «Ὅπως μὴ καυχῆσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Πάντα γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο ποιεῖ, ἵνα τὸν τυφόν καὶ τὸ φρόνημα καταστείλῃ, ἵνα τὸ καυχᾶσθαι καθέλῃ. Ἀπὸ γὰρ τούτου ἡ ἁμαρτία· σοφώτεροι τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων εἶναι ἐφιλονεῖ-
30 κησαν· οὐ θέλοντες αὐτοὺς μαθεῖν, ὡς αὐτοὺς ἐνομοθέτησεν, διὰ τοῦτο οὐδὲ ὄλως ἔμαθον.

νεῖς), πρόσθεσε τὸ «ὄχι πολλοί». Γιατί, ἂν καὶ δεχόταν καὶ αὐτοὺς, πολὺ περισσότεροὶ ἦταν ἐκεῖνοι. Γιατί τέλος πάντων; Ἐπειδὴ ὁ κατ' ἄνθρωπον σοφὸς εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ πολλῆ ἀνοησία· καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μωρὸς, ὅταν δὲν θέλει ν' ἀπορρίψει διεφθαρμένη διδασκαλία.

«Οὔτε ὑπάρχουν πολλοὶ δυνατοί, οὔτε πολλοὶ εὐγενεῖς».

Γιατὶ αὐτοὶ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἀλαζονεία καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄχρηστο τόσο πολὺ πρὸς ἀκριβῆ θεογνωσία, ὅσο τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀλαζόνας καὶ πλούσιος.

Στίχ. 27. «Ἄλλ' ὁ Θεὸς διάλεξε ἐκείνους πού θεωροῦνται ἀπὸ τὸν κόσμον μωροί, γιὰ νὰ καταντροπιάσει τοὺς σοφοὺς».

Πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ μέγιστο δεῖγμα νίκης, ὅταν νικᾷ μετὰ τοὺς ἰδιῶτες. Γιατὶ δὲν καταντροπιάζονται τόσο πολὺ οἱ Ἕλληνες, ὅταν νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς σοφοὺς.

Στίχ. 28. «Ἐπίσης ὁ Θεὸς διάλεξε ἐκείνους πού εἶναι κατὰ κόσμον ἀδύναμοι γιὰ νὰ καταντροπιάσει τοὺς ἰσχυροὺς, καὶ ἀκόμη διάλεξε ὁ Θεὸς ἀνθρώπους πού ἔχουν ταπεινὴ καταγωγή καὶ εἶναι περιφρονημένοι».

Δὲν κάλεσε δηλαδὴ μόνον ἰδιῶτες, ἀλλὰ καὶ φτωχοὺς καὶ περιφρονημένους καὶ ἄσημους, γιὰ νὰ ταπεινώσει τοὺς ἐξουσιαστές.

«Διάλεξε καὶ τὰ μὴ ὄντα, γιὰ νὰ καταργήσει τὰ ὄντα».

Καὶ ποιά ὀνομάζει «μὴ ὄντα»; Ἐκείνους πού θεωροῦνται μηδαμινοὶ ἐξαιτίας τῆς πολλῆς εὐτέλειάς τους. Ἔτσι ἔδειξε τὴ μεγάλη δύναμή του, καταβάλλοντας τοὺς μεγάλους με ἐκείνους πού θεωροῦνται ἀσήμαντοι.

Στίχ. 29. «Ὡστε νὰ μὴ καυχηθεῖ κανένας ἄνθρωπος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Ὅλα δηλαδὴ ὁ Θεὸς τὰ κάμνει γι' αὐτό, γιὰ νὰ καταστείλει τὴν ἀλαζονεία καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνη, γιὰ νὰ ἐξαλείψει τὸ καύχημά τους. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ προέρχεται ἡ ἁμαρτία. Φιλονείκησαν δηλαδὴ αὐτοὶ ὅτι εἶναι σοφότεροι ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειδὴ δὲν θέλησαν νὰ μάθουν αὐτοὺς ὅπως αὐτὸς τοὺς νομοθέτησε, γι' αὐτὸ δὲν τοὺς γνώρισαν καθόλου.

Στίχ. 30. «Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις».

Παῖδές ἐστε, φησίν, τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο γε-
 5 νόμενοι. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο καὶ τὰ ἀγενῆ», δείκνυσιν ὅτι πάντων εἰσὶν εὐγενέστεροι, τὸν Θεὸν ἔχοντες πατέρα· τῆς δὲ εὐγενείας ταύτης, φησίν, οὐχ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' ὁ Χριστὸς αὐτός ἐστιν αἴτιος, σοφοῦς ἡμᾶς ποιήσας καὶ δικαίους καὶ ἁγίους. Τοῦτο γὰρ ἐστι τό, «ἐγενήθη
 10 ἡμῖν σοφία καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις».

Στίχ. 31. «Ἴνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθω».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Στίχ. 1. «Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον, οὐ
 15 καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν».

Διὰ τοῦτο καὶ σφοδρῶς κατέδραμε τῆς τῶν Ἑλλήνων σοφίας, ἵνα τοῦτο πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους· ὡσπεροῦν καὶ ἐστι δικαίον ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθαι. Ὅταν γὰρ παρ' ἑαυτῶν τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦς ζητῶμεν, οὐδὲν μωρότερον, οὐδὲ ἀσθενέστερον ἡμῶν
 20 γίνεται. Γλῶτταν γὰρ ἔχειν ἠκονημένην δυνατὸν, δόγματα δὲ ἰσχυρὰ ἀμῆχανον.

«Τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ».

Ἄντι τοῦ, τὸ κήρυγμα ὃ μαρτυροῦμεν, φησίν, ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν.

Στίχ. 2. «Οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναί τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον».

Τοῦτο λέγει, ὅτι ἄμοιρός ἐστι καθόλου τῆς ἐξωθεν σοφίας.

Στίχ. 30. «Και χάρη σ' αὐτὸν εἴσαστε σεῖς ἐνωμένοι μετὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς τὸν ἔκαμε σοφία μας, μέσο δικαιοσύνης μας, ἀγιασμὸ καὶ ἀπολύτρωση».

Παιδιά, λέγει, εἴσαστε τοῦ Θεοῦ καὶ γίνετε τέτοια μέσω τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε, «ὁ Θεὸς διάλεξε ἐκείνους πού ὁ κόσμος θεωρεῖ μωροὺς καὶ τοὺς ταπεινοὺς στὴν καταγωγή», δείχνει ὅτι εἶναι εὐγενέστεροι ὄλων, ἔχοντας Πατέρα τὸν Θεό· καὶ τῆς εὐγένειας αὐτῆς, λέγει, αἴτιος εἶναι ὄχι ὁ τὰδε καὶ ὁ τὰδε, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, πού μᾶς ἔκαμε σοφοὺς καὶ δίκαιους καὶ ἀγίους. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «μᾶς τὸν ἔκαμε σοφία καὶ ἀγιασμὸ καὶ ἀπολύτρωση».

Στίχ. 32. «Ὡστε, ὅπως ἔχει γραφεῖ, Ἐκεῖνος πού καυχίεται, ἄς καυχίεται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Στίχ. 1. «Καὶ ἐγώ, ἀδελφοί, ὅταν ἦρθα σὲ σᾶς, ἦρθα νὰ κηρύξω τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ ὄχι μετ' εὐγλωττία λόγου καὶ σοφία ἀνθρώπινη».

Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιτέθηκε μετ' σφοδρότητα ἐναντίον τῆς ἐλληνικῆς σοφίας, γιὰ νὰ πείσει αὐτὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως βέβαια καὶ εἶναι δίκαιο, νὰ καυχίεται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Γιατὶ, ὅταν ἀναζητοῦμε ἀπὸ μόνοι μας τὰ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς, δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ μωρὸ καὶ τίποτε πιὸ ἀσθενὲς ἀπὸ ἐμᾶς. Γιατὶ εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχομε γλώσσα ἀκονισμένη, ἀδύνατο ὅμως ἀλήθειες ἰσχυρές.

«Τὸ μαρτύριο τοῦ Θεοῦ».

Ἄντι νὰ πεῖ, τὸ κήρυγμα πού κηρύττομε, ὅτι δηλαδὴ σταυρώθηκε καὶ πέθανε γιὰ μᾶς.

Στίχ. 2. «Γιατὶ δὲν θεώρησα ὀρθὸ νὰ καταστήσω γνωστὸ σὲ σᾶς τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, κι αὐτὸν σταυρωμένο».

Αὐτὸ τὸ λέγει, γιὰ νὰ δείξει ὅτι τὸ κήρυγμά του εἶναι τελείως ξένο πρὸς τὴ μὴ χριστιανικὴ σοφία. Δὲν ἦρθα, λέγει, συνθέτοντας ἀνθρώπινους συλλογισμοὺς, οὔτε ἀνθρώπινα σοφίσμα-

Οὐ γὰρ ἦλθον λογισμοὺς πλέκων, φησὶν, οὐδὲ σοφίσματα, οὐδὲ ἄλλο τι λέγων ὑμῖν, ἢ ὅτι Χριστὸς ἐσταυρώθη.

Στίχ. 3. «Κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῶ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς».

5 Τοὺς κινδύνους φησὶ καὶ τὰς ἐπιβουλάς καὶ τὸ καθ' ἡμέραν ἐλαύνεσθαι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔγκλημα τοῦ Παύλου, ἀλλ' ἀσθένεια τῆς φύσεως, ἐγκώμιον δὲ τῆς προαιρέσεως, ὅτι καὶ δεδοικῶς θάνατον καὶ πληγὰς, οὐδὲν ἀνάξιον διὰ τὸν φόβον τοῦτον ἐποίησεν.

10 Στίχ. 4. «Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίαν λόγοις».

Τουτέστιν, οὐκ ἔχων τὴν ἔξωθεν σοφίαν.

«Ἄλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως».

Ταῖς ἐνεργείαις λέγει, αἷς ἐποίει διὰ τοῦ Πνεύματος. Τίς 15 γὰρ ὁρῶν νεκροὺς ἀνισταμένους καὶ δαίμονας ἐλαυνομένους, οὐκ ἂν κατεδέξατο;

Στίχ. 5. «Ἴνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾗ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ».

Σαφῶς διὰ πάντων ἀπέδειξε πολλὴ τῆς ιδιωτείας τὸ κέρ- 20 δος, καὶ μέγα τῆς σοφίας τὸ βλάβος. Αὕτη μὲν γὰρ ἐκένου τὸν σταυρόν· «ἵνα μὴ κενωθῆῃ» γὰρ «ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ»· ἐκείνη δὲ ἐκήρυττεν τοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν.

Στίχ. 6. «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις».

Πρότερον καλέσας «μωρίαν» τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν κατὰ 25 τὴν ἐκείνων ψῆφον, τότε δείκνυσιν αὐτὴν σοφίαν οὖσαν. Ὅταν γὰρ ὁ νομιζόμενος μωρὸς καὶ μωρὰ κηρύγματα τοὺς σοφοὺς περιγίνηται, οὐ διὰ μωρίας σοφίας περιγίνεται, ἀλλὰ διὰ σοφίας τελειοτέρας, καὶ τοσαύτης καὶ οὕτω μείζονος, ὡς ἐκείνην μωρίαν φαίνεσθαι. «Σοφίαν» δὲ λέγει τὸ κήρυγμα καὶ τὸν τρό-

τα, ούτε λέγοντας σε σᾶς κάτι ἄλλο, παρὰ μόνο ὅτι σταυρώθηκε ὁ Χριστός.

Στίχ. 3. «Καὶ ἦρθα σε σᾶς νιώθοντας ἀδυναμία καὶ φόβο καὶ τρόπο μεγάλο».

Ἐννοεῖ τοὺς κινδύνους καὶ τὶς ἐπιβουλές καὶ τὸ ὅτι ὀδηγοῦνταν καθημερινὰ στοὺς ἄρχοντες καὶ τὰ δικαστήρια. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἀποτελεῖ κατηγορία γιὰ τὸν Παῦλο, ἀλλ' εἶναι ἀδυναμία τῆς φύσεως, ἐγκώμιο ὅμως τῆς προαιρέσεως, γιατί, ἂν καὶ φοβόταν τὸ θάνατο καὶ τὰ πλήγματα, ὅμως δὲν ἔκαμε τίποτε τὸ ἀνάξιο ἐξαιτίας τοῦ φόβου αὐτοῦ.

Στίχ. 4. «Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου δὲν ἔγιναν μὲ λόγους πειστικὸς ἀνθρώπινης σοφίας».

Δηλαδή, μὴ ὄντας κάτοχος τῆς ἑλληνικῆς σοφίας.

«Ἀλλὰ μὲ τρόπο τέτοιο πού φανέρωνε τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος».

Ἐννοεῖ τὶς ἐνέργειες πού ἐπιτελοῦσε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ ποιός, βλέποντας νεκροὺς ν' ἀνασταίνονται καὶ δαίμονες ν' ἀπομακρύνονται, δὲν θὰ δεχόταν τὸ κήρυγμα;

Στίχ. 5. «Ὡστε ἡ πίστη σας νὰ μὴ εἶναι θεμελιωμένη πάνω στὴν ἀνθρώπινη σοφία, ἀλλὰ στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ».

Μὲ ὅλα αὐτὰ ἀπέδειξε μὲ σαφήνεια ὅτι εἶναι μεγάλο τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἔλλειψη τῆς ἀνθρώπινης μόρφωσης καὶ μεγάλη ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σοφία. Γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη σοφία θεωροῦσε μάταιο καὶ ἀνίσχυρο τὸ σταυρό, ἐνῶ ἡ ἔλλειψη τῆς σοφίας κήρυττε τὴ δύναμη τοῦ σταυροῦ.

Στίχ. 6. «Σ' ἐκείνους ὅμως πού πίστεψαν καὶ εἶναι ὄρμιοι πνευματικὰ κηρύττομε σοφία».

Ἀφοῦ προηγουμένως ὀνόμασε, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη ἐκείνων, μωρία τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, στὴ συνέχεια δείχνει ὅτι αὐτὴ εἶναι σοφία. Γιατὶ, ὅταν νικᾷ τοὺς σοφοὺς αὐτὸς πού θεωρεῖται μωρὸς καὶ μὲ μωρὰ κηρύγματα, δὲν νικᾷ μὲ τὴ μωρία τῆς σοφίας, ἀλλὰ μὲ σοφία τελειότερη, καὶ μὲ τέτοιου εἴδους καὶ τόσο ἀνώτερη, ὥστε ἡ ἀνθρώπινη σοφία νὰ φαίνεται μωρία. «Σοφία» ὀνομάζει τὸ κήρυγμα καὶ τὸν τρόπο τῆς σωτηρίας, τὸ νὰ σωθεῖ

πον τῆς σωτηρίας, τὸ διὰ σταυροῦ σωθῆναι, «τελείους» δὲ τοὺς πεπιστευκότας. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τέλειοι, οἱ τὰ ἀνθρώπινα εἶδότες, ὅτι σφόδρα ἀσθενῆ, καὶ ὑπεριδόντες αὐτῶν.

«Σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων».

Ποῦ γὰρ χρήσιμος ἡ ἔξωθεν σοφία, ἐνταῦθα καταστρέφουσα, καὶ περαιτέρω μὴ προϊοῦσα, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα μὴ δυναμένη τι τοὺς ἔχοντας ὠφελεῖν; «Ἄρχοντας δὲ αἰῶνος» ἐνταῦθα οὐ δαίμονάς τινας λέγει, ἀλλὰ τοὺς φιλοσόφους καὶ ρήτορας καὶ 10 λογογράφους. Καὶ γὰρ αὐτοὶ ἐκράτουν, καὶ δημαγωγοὶ πολλάκις ἐγίνοντο. «Τοῦ δὲ αἰῶνος» ἐκάλεσεν «ἄρχοντας», ἐπειδὴ περαιτέρω τοῦ παρόντος αἰῶνος οὐ πρόεισιν αὐτῶν ἡ ἀρχή· διὸ καὶ ἐπήγαγε, «τῶν καταργουμένων».

Στίχ. 7. «Ἄλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν 15 ἀποκεκρυμμένην».

«Μυστήριον» τὴν οἰκονομίαν καλεῖ· ἐπειδὴ οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος, οὔτε ἄλλη τις αὐτὸ κτιστὴ δύναμις ἤδει πρὶν γενέσθαι. Διὸ ἀλλαχοῦ φησιν· «ἵνα γνωρισθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ 20 πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ».

«Ἦν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων».

Τοῦτό φησιν, τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν δεικνύμενος τοῦ Θεοῦ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μάλιστα καὶ τιμᾶν καὶ φιλεῖν ἡμᾶς νομίζονται, ὅσοι περ ἄνωθεν ὧσιν ἡμᾶς παρασκευασάμενοι εὐ 25 ποιεῖν.

«Εἰς δόξαν ἡμῶν».

Τουτέστιν, εἰς δόξαν τὴν ἡμετέραν ἀποκεκρυμμένην· ὅταν οὐδεὶς πρὸ ἡμῶν ἔμαθε τῶν ἄνω δυνάμεων τὸ μυστήριον.

Στίχ. 8. «Ἦν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου 30 ἔγνωκεν, εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν».

Πιλάτον καὶ Ἡρώδη φησί· περὶ μὲν γὰρ τοῦ Πιλάτου ἡ

1. Ἐφ. 3,10.

δηλαδή ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ σταυρό. Τέλειους ὀνομάζει ἐκείνους ποὺ ἔχουν πιστέψει. Καθόσον ἐκεῖνοι εἶναι τέλειοι, ἐκεῖνοι ποὺ γνωρίζουν τὰ ἀνθρώπινα, ὅτι δηλαδή εἶναι πάρα πολὺ ἀνίσχυρα, καὶ περιφρονοῦν αὐτά.

«Σοφία ὄχι τοῦ κόσμου αὐτοῦ οὔτε τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου αὐτοῦ ποὺ καταργοῦνται».

Ποῦ δηλαδή εἶναι χρήσιμη ἡ κοσμικὴ σοφία, αὐτὴ ποὺ ἐδῶ καταστρέφει καὶ παραπέρα δὲν προχωρεῖ, καὶ ποὺ οὔτε ἐδῶ μπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ σὲ κάτι ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν; «Ἐρχοντες τοῦ αἰῶνος» ὀνομάζει ἐδῶ ὄχι κάποιους δαίμονες, ἀλλὰ τοὺς φιλοσόφους καὶ ρήτορες καὶ λογογράφους. Καθόσον αὐτοὶ ἐξουσίαζαν καὶ πολλὰς φορὰς γίνονταν δημαγωγοί. Τοὺς ὀνόμασε «ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ» ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία τους δὲν προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτό· γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε, «αὐτῶν ποὺ καταργοῦνται».

Στίχ. 7. «Ἄλλὰ κηρύττομε τὴ μυστικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἦταν κρυμμένη».

«Μυστήριον» ὀνομάζει τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχάγγελοι, οὔτε καμμιά ἄλλη κτιστὴ δύναμη τὸ γνώριζε αὐτὸ προτοῦ γίνει. Γι' αὐτὸ ἄλλοῦ λέγει· «γιὰ νὰ γίνει τώρα γνωστὴ στὶς ἀρχὰς καὶ τίς ἐξουσίες στὰ ἐπουράνια, μέσω τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλη σοφία τοῦ Θεοῦ»¹.

Τὴν ὁποία προόρισε ὁ Θεὸς πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες».

Γιατὶ ἐκεῖνοι κατ' ἐξοχὴν θεωροῦνται ὅτι μᾶς τιμοῦν καὶ μᾶς ἀγαποῦν, ὅταν εἶναι ἀπὸ πρὶν προετοιμασμένοι νὰ μᾶς εὐεργετήσουν.

«Γιὰ τὴ δικὴ μας δόξα».

Δηλαδή ποὺ ἦταν κηρυγμένη γιὰ τὴ δικὴ μας δόξα, τὴ στιγμή ποὺ καμμιά ἀπὸ τίς οὐράνιες δυνάμεις δὲν ἔμαθε πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ μυστήριον.

Στίχ. 8. «Τὴν ὁποία κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲν τὴν εἶχε γνωρίσει· γιατί, ἐὰν τὴν γνώριζαν, δὲ θὰ σταύρωναν τὸν Κύριον τῆς δόξας».

Ἐννοεῖ τὸν Πιλάτον καὶ τὸν Ἡρώδη· γιατί γιὰ τὸν Πιλάτον ἡ

Γραφή λέγει, ὅτι «οὐκ ᾔδει». Εἰκὸς δὲ μηδὲ τὸν Ἡρώδη εἰδέναι· εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων τις εἰρήσθαι εἶποι, οὐκ ἂν ἀμάρτοι. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι ἔγνωσαν. Τὸν Χριστὸν ἔγνωσαν γάρ, ἀλλὰ οὐ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ πράγματι οἰκονομίαν· οἷόν τι ἐβούλετο
 5 ὁ θάνατος καὶ ὁ σταυρὸς, οὐκ ᾔδεσαν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔλεγεν, ὅτι «οὐκ οἶδασιν ἐμέ», ἀλλ' «οὐκ οἶδασι τί ποιούσι»· τουτέστι τὴν οἰκονομίαν τὴν τελουμένην, καὶ τὸ μυστήριον ἀγνοοῦσιν. Οὐ γὰρ οἶδασιν ὅτι οὕτως ἔχει λάμπαι ὁ σταυρὸς, καὶ τῆς οἰκουμένης ἔσσεσθαι σωτηρία, καὶ τῷ Θεῷ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κα-
 10 ταλλαγή. Εὐκαίρως δὲ «Κύριον δόξης» ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς ἀδοξίας εἶναι δοκεῖ.

Στίχ. 9. «Ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· ἅ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδεν, καὶ οὐδ' οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν».

15 Εἰπὼν περὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ σταυρωθέντος, δείκνυσιν ἐκ μαρτυρίας οἷα ἀποκείσεται τοῖς αὐτὸν ἐγγνωκόσι καὶ ὁμολογήσασιν Κύριον. Αὐτὸν δὲ τὸν Κύριον τῆς δόξης φημί, τὸν ἐσταυρωμένον.

Στίχ. 10. «Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ».

Οὐ διὰ τῆς ἐξωθεν σοφίας· ἅμα δὲ καὶ τὸ μέγεθος δείκνυσιν τῆς εἰς ἡμᾶς τιμῆς, τὸ διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ μαθεῖν. Εἰ μὴ γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐπιστάμενον τὰ ἀπόρρητα τοῦ Θεοῦ ἀπεκάλυψεν, οὐκ ἂν ἐμάθομεν.

25 «Τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ».

Οὐκ ἀγνοίας, ἀλλ' ἀκριβοῦς γνώσεως ἐνταῦθα τὸ ἐρευνᾶν ἐνδεικτικόν· ταῦτη γὰρ τῇ λέξει καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς κέχρηται λέγων· «ὁ δὲ ἐρευνᾶ τὰς καρδίας».

Στίχ. 11–12. «Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ ἀνθρώπου, εἰ
 30 μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δὲ οὐ

Γραφή λέγει, ὅτι δὲν τὴ γνώριζε. Καὶ φυσικὸ εἶναι οὔτε καὶ ὁ Ἑρώδης νὰ τὴ γνώριζε· ἂν κάποιος πεῖ ὅτι αὐτὸ λέχθηκε καὶ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, δὲ θὰ σφάλει. Γιατὶ οὔτε ἐκεῖνοι τὴ γνώρισαν. Τὸν Χριστὸ βέβαια τὸν γνώρισαν, ὄχι ὅμως τὴν οἰκονομία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος· δηλαδὴ δὲν γνώρισαν ποιὸ ἦταν τὸ νόημα τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σταυροῦ του. Γι' αὐτὸ δὲν ἔλεγε, 'δὲν μὲ γνωρίζουν'², ἀλλὰ «δὲν γνωρίζουν τί κάνουν»³· δηλαδὴ ἀγνοοῦν τὴν οἰκονομία πὸς τελεῖται καὶ τὸ μυστήριον. Δὲν γνωρίζουν δηλαδὴ ὅτι θὰ λάμπει ἔτσι ὁ σταυρὸς καὶ θὰ ἐπακολουθήσει ἡ σωτηρία τῆς οἰκουμένης καὶ ἡ συμφιλίωση τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Πολὺ κατάλληλα λοιπὸν τὸν ὀνόμασε «Κύριο τῆς δόξας», ἐπειδὴ ὁ σταυρὸς θεωρεῖται σὰν πρᾶγμα ἀδοξίας.

Στίχ. 9. «Ἀλλά, ὅπως εἶναι γραμμένο, 'τὰ ὅποια μάτι ἀνθρώπου δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιά ἀνθρώπου δὲν ἀνέβηκαν ἐκεῖνα πὸς ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γιὰ ἐκείνους πὸς τὸν ἀγαποῦν'».

Μιλώντας γιὰ τὸ σταυρὸ καὶ τὸν Σταυρωθέντα, δείχνει ἀπὸ μαρτυρία ποιά ἀγαθὰ ἐπιφυλάσσονται γιὰ ἐκείνους πὸς γνώρισαν καὶ ὁμολόγησαν τὸν Κύριο. Ἐννοῶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸ Κύριο τῆς δόξας, τὸν Σταυρωμένο.

Στίχ. 10. «Σ' ἐμᾶς ὅμως ὁ Θεὸς τὰ φανέρωσε μὲ τὸ Πνεῦμα του».

Ὅχι μὲ τὴν κοσμικὴ σοφία· συγχρόνως δείχνει καὶ τὸ μέγεθος τῆς πρὸς ἐμᾶς τιμῆς, μὲ τὸ ὅτι τὸ μάθαμε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Γιατὶ, ἐὰν δὲν μᾶς τὸ φανέρωνε τὸ Πνεῦμα πὸς γνωρίζει τὰ ἀπόρητα τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ τὸ μαθαίναμε.

«Γιατὶ τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾷ ὅλα, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ».

Λέγοντας ἐδῶ ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾷ, δὲν δείχνει ἀγνοία, ἀλλὰ ἀκριβῆ γνώση· γιατί τὴν ἴδια λέξη χρησιμοποιοεῖ καὶ γιὰ τὸν Πατέρα, λέγοντας· «Αὐτὸς ὅμως πὸς ἐρευνᾷ τὶς καρδιές»⁴.

Στίχ. 11-12. «Γιατὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου πὸς ὑπάρχει μέσα σ' αὐτόν; Ἐτσι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ κανένας δὲν τὰ γνώρισε, παρὰ μόνον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς ὅμως δὲν ἐλέβαμε τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα πὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν

τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἶδωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν.

Τὰχα περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος γνώσεως λέγει, δεικνὺς ὅτι οὕτως ἐξισοῖ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ὡς ἡ ἀνθρώπου
5 γνῶσις αὐτὴ πρὸς ἑαυτήν.

Στίχ. 13. « Ἄ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτικοῖς Πνεύματος ».

Δείκνυσιν ὅτι πάντα ἐκεῖθεν ἐμάνθανεν.

« Πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες ».

10 Ὅταν τι πνευματικὸν καὶ ἀπόρρητον ἦ, ἀπὸ τῶν πνευματικῶν τὰς μαρτυρίας ἄγομεν· οἷον, ὅταν λέγω, ὅτι ἀνέστη Χριστός, ὅτι ἀπὸ Παρθένου ἐγεννήθη, παράγω μαρτυρίας καὶ τύπους καὶ ἀποδείξεις, τοῦ Ἰωανᾶ τὴν ἐν τῷ κήτει διατριβὴν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀπαλλαγὴν, τῶν στείρων τοὺς τόκους, τῆς Σάρ-
15 ρας καὶ Ρεβέκκας, καὶ τῶν λοιπῶν· ὅταν πάλιν ἐκ Παρθένου λέγω γεγενῆσθαι Χριστόν, τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν δένδρων βλάστην γεγενημένην, οὐ σπερμάτων καταβληθέντων, οὐχ ὑετῶν κατενεχθέντων, οὐκ αὔλακος ἀνατμηθείσης. Τὰ γὰρ μέλλοντα διεπλάττετο καὶ διεγράφετο, ὡς ἐν σκιᾷ τοῖς προτέροις,
20 ἵνα πιστευθῇ ταῦτα παραγινόμενα. Καὶ δείκνυμι πάλιν πῶς ἀπὸ γῆς ἀνθρωποι, πῶς ἀπὸ ἀνθρώπου μόνου γυνή, καὶ οὐδαμοῦ συνουσία· πῶς αὐτὴ ἡ γῆ ἀπ' οὐδενός, τῆς δυνάμεως τῷ Δημιουργῷ πρὸς πάντα ἀρκούσης· οὕτω πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνω, καὶ οὐδαμοῦ χρεῖαν ἔχω τῆς ἕξωθεν σοφίας,
25 οὐδὲ λογισμῶν, οὐδὲ παρασκευῶν.

Στίχ. 14. « Ψυχικὸς δὲ ἀνθρώπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ».

Ψυχικὸς ἐστίν, ὁ τὸ πᾶν τοῖς λογισμοῖς τῆς ψυχῆς διδούς, καὶ μὴ νομίζων ἄνωθὲν τινος δεῖσθαι βοήθειας, ὅπερ ἐστίν

Θεό, γιὰ νὰ γνωρίσομε ἐκεῖνα ποὺ μᾶς χαρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό».

Ίσως μιλάει γιὰ τὴ γνώση τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ δείξει ὅτι τόσο πολὺ ἐξισώνει αὐτὴν πρὸς τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ, ὅσο ἡ γνώση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἑαυτὸ της.

Στίχ. 13. «Γιὰ τὰ ὅποια καὶ μιλάμε, ὄχι μὲ λόγια ποὺ μᾶς τὰ δίδαξε ἡ ἀνθρώπινη σοφία, ἀλλὰ μὲ λόγια ποὺ μᾶς τὰ δίδαξε τὸ Πνεῦμα».

Δείχνει ὅτι ὅλα τὰ μάθαινε ἀπὸ ἐκεῖ.

«Συγκρίνοντας πνευματικὰ πράγματα πρὸς ἄλλα πνευματικὰ».

Ὅταν κάτι εἶναι πνευματικὸ καὶ ἀπόρρητο, λαμβάνομε μαρτυρίες ἀπὸ πνευματικὰ γεγονότα. Για παράδειγμα, ὅταν λέγω ὅτι ἀναστήθηκε ὁ Χριστός, ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο, παρουσιάζω μαρτυρίες καὶ τύπους καὶ ἀποδείξεις, ὅπως τὴν παραμονὴ τοῦ Ἰωῶνᾶ μέσα στὸ κῆτος καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ στὴ συνέχεια ἀπὸ αὐτό, καὶ τοὺς τόκους τῶν γυναικῶν ποὺ ἦταν στεῖρες, τῆς Σάρρας καὶ τῆς Ρεβέκκας καὶ τῶν ὑπολοίπων. Ὅταν πάλι λέγω ὅτι ὁ Χριστός γεννήθηκε ἀπὸ Παρθένο, παρουσιάζω τὴ βλάστηση τῶν δένδρων ποὺ συνέβαινε στὸν Παράδεισο, ὅπου οὔτε σπέρματα καταβλήθηκαν, οὔτε βροχὲς ἔπεσαν, οὔτε αὐλάκια ἀνοίχθηκαν. Γιατὶ τὰ μελλοντικὰ διαπλάθονταν καὶ προδιαγράφονταν, σὰν ὑπὸ σκιά, ἀπὸ τὰ προηγούμενα, γιὰ νὰ πιστευθεῖ ὅτι αὐτὰ ἔγιναν. Καὶ δείχνω πάλι πῶς ἀπὸ τὸ χῶμα ἔγιναν ἄνθρωποι, πῶς ἔγινε γυναίκα ἀπὸ ἄνθρωπο (ἄνδρα) μόνο, χωρὶς συνουσία πουθενά· πῶς ἡ ἴδια ἡ γῆ ἔγινε ἀπὸ τὸ μηδέν, ὄντας ἀρκετὴ γιὰ ὅλα ἡ δύναμη τοῦ Δημιουργοῦ. Ἔτσι συγκρίνω πνευματικὰ γεγονότα μὲ ἄλλα πνευματικὰ καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκη πουθενὰ τῆς κοσμικῆς σοφίας, οὔτε συλλογισμῶν, οὔτε προετοιμασιῶν.

Στίχ. 14. «Ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ ἀποκαλυπτόμενα ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

Ψυχικὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐμπιστεύεται τὸ πᾶν στοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς καὶ δὲν πιστεύει ὅτι χρειάζεται κάποια οὐράνια βοήθεια, πρᾶγμα ποὺ εἶναι δεῖγμα ἀνοησίας. Γιατὶ μᾶς ἔδωσε ὁ

άνοιάς. Καὶ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν τὸν λογισμὸν ὁ Θεός, ἵνα μανθάνῃ καὶ δεῖται τὰ παρ' αὐτοῦ, οὐχ ἵνα ἐξαρκεῖν ἑαυτῷ νομίζῃ.

«Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν».

Τοῦτο δὲ οὐ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ μὴ δυνηθέντος τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἐφικέσθαι διὰ τῶν τῆς ψυχῆς ὀψεων.

«Καὶ οὐ δύναται γινῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται».

Τὴν αἰτίαν παρατίθεται· λέγει δέ, ὅτι πίστεως δεῖται τὰ λεγόμενα, καὶ λόγοις νῦν καταλαμβάνειν οὐκ ἔνι. Ὑπερβαίνει γὰρ αὐτῶν τὸ μέγεθος τῆς ἡμετέρας διανοίας τὴν εὐτέλειαν.

Στίχ. 15. «Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται».

Ὡσπερ γὰρ ὁ βλέπων, πάντα μὲν αὐτὸς ὁρᾷ τὰ τοῦ μὴ βλέποντος, τὰ δὲ ἐκείνου τοῦ βλέποντος, δηλονότι τῶν μὴ βλέπόντων οὐδεὶς ὁρᾷ. Οὕτω καὶ ἡμεῖς τὰ μὲν ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἀπίστων πάντα ἴσμεν, τὰ δὲ ἡμῶν ἐκεῖνοι λοιπὸν οὐκέτι. Τὸ δὲ «ἀνακρίνει», ἀντὶ τοῦ, 'ἐλέγχει', φησίν. Καὶ γὰρ ἴσμεν τίς μὲν ἡ τῶν παρόντων πραγμάτων φύσις, τίς δὲ ἡ τῶν μελλόντων ἀξία, καὶ ὅτι τὰ μέλλοντά ἐστίν ἀθάνατα καὶ ἀκίνητα, τὰ δὲ παρόντα φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα.

Στίχ. 16. «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν;»

Εἰπὼν ὅτι ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν ἐπίσταται, ἐπάγει τούτου κατασκευὴν λέγων· καὶ εἰκότως οἶδεν οὐδέν. Οὐ γὰρ ἔγνω τὸν νοῦν τοῦ Κυρίου, τουτέστι τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Πνεύματος, ἢ τις τοῖς πιστοῖς τῶν ὄντων καὶ τῶν μελλόντων παρέχει τὴν γινῶσιν· τὸ δέ, «τίς συμβιβάσει αὐτό», οὐχ ἀπλῶς προσέθηκεν, ἀλλὰ πρὸς ὃν ἤδη εἶπεν, ὅτι τὸν πνευματικὸν οὐδεὶς ἀνακρίνει. Εἰ γὰρ εἶδέναι οὐδεὶς δύναται τῶν ψυχικῶν τὸν τοῦ

Θεὸς τὸ λογισμόν, γὰρ νὰ μαθαίνει ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ζητάει τὴ βοήθεια αὐτοῦ, ὄχι γὰρ νὰ νομίζει ὅτι ἐπαρκεῖ ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό του.

«Γιατὶ εἶναι μωρία γι' αὐτόν».

Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα φυσικόν, ἀλλὰ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ πλησιάσει τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων τοῦ Πνεύματος μετὰ τὴν θέαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς.

«Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει, ὅτι αὐτὰ γίνονται κατανοητὰ μετὰ τρόπο πνευματικόν».

Ἐναφέρει τὴν αἰτία λέγει δηλαδὴ ὅτι τὰ λεγόμενα χρειάζονται πίστη καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ καταλάβομε τῶρα μετὰ λόγια. Γιατὶ ξεπερνᾷ τὸ μέγεθος αὐτῶν τὴν εὐτέλεια τῆς διανοίας μας.

Στίχ. 15. «Ὁ πνευματικὸς ὅμως ἄνθρωπος διακρίνει καὶ κατανοεῖ ὅλα, ἀλλ' ὁ ἴδιος δὲν γίνεται κατανοητὸς ἀπὸ κανένα».

Ὅπως δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ βλέπει, βλέπει αὐτὸς ὅλα ἐκεῖνου ποὺ δὲν βλέπει, ἐνῶ κανεὶς ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ δὲν βλέπουν δὲν βλέπει τὰ πράγματα ἐκεῖνου ποὺ βλέπει, ἔτσι καὶ ἡμεῖς γνωρίζομε ὅλα τὰ δικά μας καὶ τὰ τῶν ἀπίστων, ἐκεῖνοι ὅμως δὲν γνωρίζουν τὰ δικά μας. Τὸ «ἀνακρίνει» τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ «ἐλέγχει». Καθόσον γνωρίζομε ποιά εἶναι ἡ φύση τῶν παρόντων πραγμάτων καὶ ποιά ἡ ἀξία τῶν μελλοντικῶν, καὶ ὅτι τὰ μελλοντικὰ εἶναι ἀθάνατα καὶ ἀκίνητα, ἐνῶ τὰ παρόντα φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα.

Στίχ. 16. «Γιατὶ, ποιὸς γινώρισε τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου, ὥστε αὐτὸς νὰ διδάξει αὐτήν».

Ἄφοῦ εἶπε ὅτι ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει τίποτε, προσθέτει ἀπόδειξιν αὐτοῦ λέγοντας· καὶ εὐλογα δὲν γνωρίζει τίποτε. Γιατὶ δὲν γινώρισε τὸν νοῦ τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία παρέχει στοὺς πιστοὺς τὴν γνώσιν τῶν ὄντων καὶ τῶν μελλόντων. Τὸ «ποιὸς θὰ διδάξει αὐτόν» δὲν τὸ πρόσθεσε τυχαῖα, ἀλλὰ σὲ σχέσιν μετὰ ἐκεῖνο ποὺ ἤδη εἶπε, ὅτι κανεὶς δὲν κατανοεῖ τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον. Γιατὶ, ἐὰν δὲν μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ψυχικοὺς νὰ γνωρίσει τὸ νοῦ τοῦ Χρι-

Χριστοῦ νοῦν, πολλῶ μᾶλλον διδάσκειν καὶ διορθοῦσθαι οὐ δύ-
νησεται. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ «συμβιβάσαι».

«Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν».

Τουτέστι τὴν γνῶσιν, ἣν ἔχομεν τῶν κατὰ τὴν πίστιν
5 πραγμάτων, πνευματικὴν ἔχομεν, ὥστε εἰκότως ὑφ' οὐδενὸς
ἀνακρινόμεθα. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὰ θεῖα εἰδέναί ἄνθρωπον ψυ-
χικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Στίχ. 1-2 «Κἀγὼ δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι
10 ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς. Ὡς νηπίοις ἐν Χριστῶ
γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρωῶμα· οὐπω γὰρ ἐδύνασθε».

Καθελὼν τὴν σοφίαν τὴν ἐξωθεν καὶ τὸν τυφον αὐτῆς κα-
ταβαλὼν ἅπαντα, ἐφ' ἐτέραν ὑπόθεσιν ἔρχεται. Καὶ γὰρ εἰκὸς
ἦν ἐκείνους λέγειν, ὅτι, εἰ μὲν τὰ Πλάτωνος ἢ Πυθαγόρου ἢ τι-
15 νὸς τῶν φιλοσόφων ἀπηγγέλλομεν, εἰκότως οὕτω μακρότερον
καθ' ἡμῶν ἀπέτεινες λόγον. Εἰ δὲ τὰ τοῦ Πνεύματος καταγγέλλο-
μεν, τίνας ἔνεκεν τὴν ἐξω σοφίαν ἄνω καὶ κάτω προφέρεις
ἡμῖν; Πῶς οὖν πρὸς τοῦτο ἴσταται; Ἐκούσον. «Κἀγὼ οὐκ ἠδυ-
νήθην λαλῆσαι ὡς πνευματικοῖς». Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν·
20 Μάλιστα μὲν, εἰ καὶ τέλειοι ἦτε ἐν τοῖς πνευματικοῖς, οὐδὲ οὐ-
τως ἐχρῆν ἐπαίρεσθαι, οὐδὲ τὰ ὑμέτερα καταγγέλλειν ἅπερ οὐ-
τοι οἴκοθεν εὐρήκατε. Νυνὶ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἴστε ὡς εἰδέναί χρεῖ,
ἀλλὰ μαθηταὶ ἐστε καὶ πάντων ἔσχατοι, ὥστε, εἰ μὲν ἐπὶ τῆς
ἐξωθεν σοφίας φρονεῖτε μέγα, ἐλήλεγκται ὡς οὐδὲν οὔσα, ἀλλὰ
25 καὶ ἐναντία ὑμῖν. Εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς, καὶ ἐν τούτοις τὸ
ἦττον ἔχετε καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐστήκατε.

στοῦ, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ μπορέσει νὰ διδάσκει καὶ νὰ διορθώνει. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «συμβιάσαι».

Ἐμεῖς ὅμως ἔχομε τὸν Χριστό».

Δηλαδή τὴ γνώση ποὺ ἔχομε γιὰ τὰ παραδείγματα τῆς πίστεως τὴν ἔχομε πνευματικὴ, καὶ ἐπομένως εὐλογα δὲν γινόμαστε κατανοητοὶ ἀπὸ κανένα. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος νὰ γνωρίσει τὰ θεῖα πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Στίχ. 12. «Καὶ ἐγώ, ἀδελφοί, δὲν μπόρεσα νὰ σᾶς μιλήσω ὅπως θὰ ταίριαζε σὲ πνευματικούς, ἀλλὰ σᾶς μίλησα ὅπως ταίριαζε σὲ σαρκικούς. Σὰν νήπια, ὡς πρὸς τὴν πίστη σας στὸν Χριστό, σᾶς πότισα γάλα καὶ ὄχι στερεὰ τροφή· γιατί δὲν μπορούσατε ἀκόμη νὰ τὴ δεχθεῖτε».

Ἄφοῦ κατέλυσε τὴν κοσμικὴ σοφία καὶ κατέβαλε ὅλη τὴν ἀλαζονεία αὐτῆς, ἔρχεται σὲ ἄλλη ὑπόθεση. Καθόσον φυσικὸ ἦταν ἐκεῖνοι νὰ λέγουν, ὅτι, ἐὰν βέβαια κηρύτταμε τὰ διδάγματα τοῦ Πλάτωνα ἢ τοῦ Πυθαγόρα ἢ κάποιου ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους, εὐλογα ἀπηύθυνες πρὸς ἐμᾶς τόσο μακροτενὴ λόγο. Ἐὰν ὅμως κηρύττομε τὰ τοῦ Πνεύματος, γιὰ ποιό λόγο μᾶς ἀναφέρεις συνέχεια τὴν κοσμικὴ σοφία; Ἄκουσε λοιπὸν πῶς ἀντιμετωπίζει αὐτό. «Καὶ ἐγώ δὲν μπόρεσα νὰ μιλήσω πρὸς ἐσᾶς ὅπως θὰ ταίριαζε σὲ πνευματικούς». Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς. Καὶ βέβαια, κι ἂν ἀκόμη ἦσατε ὠριμοὶ στὰ πνευματικά, οὔτε ἔτσι ἔπρεπε νὰ ὑπερηφανεύεσθε, οὔτε νὰ κηρύττετε τὰ δικά σας, τὰ ὅποια σεῖς βρήκατε ἀπὸ τὴν παιδικὴ σας ἡλικία. Τώρα ὅμως οὔτε αὐτὰ τὰ γνωρίζετε ὅπως πρέπει νὰ τὰ γνωρίζετε, ἀλλὰ εἶστε μαθητὲς καὶ μάλιστα τελευταῖοι ἀπὸ ὅλους, ὥστε, ἐὰν μεγαλοφρονεῖτε γιὰ τὴν κοσμικὴ σοφία, ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετα πρὸς ἐσᾶς. Ἐὰν πάλι μεγαλοφρονεῖτε γιὰ τὰ πνευματικά, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ κατέχετε τὸ πιὸ μικρὸ καὶ ἡ θέση σας εἶναι ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους.

«'Αλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. Ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε».

Τὸ μὴ δύνασθαι, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ μὴ θέλγειν ἦν. Ὅπερ αὐτοῖς μὲν ἔφερε κατηγορίαν, τῷ διδασκάλῳ συγγνώμην.

Στίχ. 3. «Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, οὐχὶ σαρκικοί
5 ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;».

Τὸ εἶδος λέγει, τὸ ποιοῦν αὐτοὺς σαρκικούς.

Στίχ. 4. «Ὅταν γὰρ λέγη τις, Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἔτερος δέ, Ἐγὼ Ἀπολλῶ, οὐκ ἄνθρωποι ἐστε;».

Δείκνυσιν ὅτι τοῦτο οὐ μόνον αὐτοὺς οὐδὲν ὦνησεν, οὐδὲ
10 προσλαβεῖν τι πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν μειζόνων
ὠφέλειαν ἐνεπόδισεν. Ὁ γὰρ ζῆλος σαρκικούς ἐποίησεν, τὸ δὲ
γενέσθαι σαρκικούς, οὐκ ἀφῆκεν ἀκοῦσαι τῶν ὑψηλοτέρων.

Στίχ. 5. «Τί οὖν ἐστὶν Ἀπολλῶς; τί δέ ἐστὶν Παῦλος;».

Μετὰ τὴν διὰ τῶν πραγμάτων κατασκευὴν, γυμνότερον
15 λοιπὸν κέχρηται τῇ κατηγορίᾳ, καὶ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα τίθησιν,
περὶ αἰρῶν πᾶσαν τραχύτητα, καὶ οὐκ ἐὼν ὀργισθῆναι πρὸς τὰ
λεγόμενα. Εἰ γὰρ Παῦλος οὐδὲν ἐστὶ καὶ οὐκ ἠγανάκτει, πολλῶ
μᾶλλον ἐκείνους δυσχεραίνειν οὐκ ἐχρῆν.

«Διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε».

20 Εἰ τοίνυν ἐτέρῳ διακονεῖτε, φησί, πῶς αὐτοὶ τὴν ἀξίαν ἀρ-
πάξετε καὶ τὴν προσηγορίαν τοῖς μαθηταῖς ἀφ' ἑαυτῶν δίδοτε;

«Καὶ ἐκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν».

Οὐδὲ τοῦτο, φησὶν, τὸ μικρὸν παρ' ἑαυτῶν ἔχομεν, ἀλλὰ
παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγχειρίζοντος.

25 Στίχ. 6. «Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ
Θεὸς ἠῤῥξανε».

Τουτέστι, πρῶτος κατέβαλον τὸν λόγον, ὥστε μὴ ξηραν-

«Ἄλλὰ οὔτε τώρα ἀκόμη μπορεῖτε, γιατί εἶστε ἀκόμη σαρκικοί».

Τὸ ὅτι δὲν μποροῦσαν, ὀφειλόταν στὸ ὅτι δὲν ἤθελαν. Καὶ αὐτὸ ἀποτελοῦσε κατηγορία γι' αὐτούς, ἐνῶ παρεῖχε συγγνώμη στὸ δάσκαλο.

Στίχ. 3. «Γιατί ὅταν ὑπάρχει ἀνάμεσά σας ζηλοτυπία καὶ φιλονεικία, δὲν εἶστε σαρκικοί καὶ δὲν συμπεριφέρεσθε σὰν κοινοὶ ἄνθρωποι».

Μιλᾷει γιὰ τὸ εἶδος ποὺ τοὺς κάνει σαρκικούς.

Στίχ. 4. «Γιατί, ὅταν λέγει κάποιος, “Ἐγὼ εἶμαι τοῦ Παύλου”, καὶ ἄλλος πάλι, “Ἐγὼ εἶμαι τοῦ Ἀπολλῶ”, δὲν εἶστε ἄνθρωποι κοινοί».

Δείχνει ὅτι αὐτὸ ὄχι μόνο δὲν τοὺς ὠφέλησε, οὔτε συντέλεσε ν' ἀποκτήσουν κάτι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔγινε ἐμπόδιο πρὸς τὴν ὠφέλεια τῶν μεγαλυτέρων. Γιατί ἡ ζηλοτυπία τοὺς ἔκαμε σαρκικούς, καὶ μὲ τὸ ὅτι ἔγιναν σαρκικοί, δὲν τοὺς ἄφησε ν' ἀκούσουν τὰ ὑψηλότερα.

Στίχ. 5. «Τί δηλαδὴ εἶναι ὁ Ἀπολλῶς; τί εἶναι ὁ Παῦλος».

Μετὰ τὴν ἀπόδειξη ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, χρησιμοποιεῖ πλέον γυμνότερη τὴν κατηγορία, καὶ ἀναφέρει τὸ ὄνομά του, ἀποκλείοντας κάθε τραχύτητα καὶ μὴ ἀφήνοντάς τους νὰ νιώσουν ὀργὴ γιὰ τὰ λεγόμενα. Γιατί, ἐὰν ὁ Παῦλος δὲν εἶναι τίποτε καὶ δὲν ἀγανακτοῦσε, πολὺ περισσότερο δὲν ἔπρεπε νὰ δυσανασχετοῦν ἐκεῖνοι.

«Εἶναι ἀπλῶς διάκονοι, μέσω τῶν ὁποίων πιστέψατε».

Ἐὰν λοιπόν, λέγει, εἴσαστε ὑπηρέτες ἄλλων, πῶς σεῖς ἀρπάζετε τὴν ἀξία καὶ ἀποδίδετε τὴν ὀνομασία ἀπὸ μόνοι σας στοὺς μαθητές;

«Καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔδωσε ὁ Κύριος στὸν καθένα».

Οὔτε αὐτό, λέγει, τὸ μικρὸ τὸ ἔχομε ἀπὸ μόνοι μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ ποὺ μᾶς τὸ προσφέρει.

Στίχ. 6. «Ἐγὼ ἐφύτρεψα, ὁ Ἀπολλῶς ἐπότισε, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὸ αὐξήσε».

Δηλαδὴ, πρῶτος κήρυξα ἐγὼ τὸ λόγο, ὥστε νὰ μὴ ξεραθοῦν

θῆναι τοῖς πειρασμοῖς τὰ σπέρματα. Ἀπολλῶς τὰ παρ' ἑαυτοῦ προσέθηκεν. Τὸ δὲ πᾶν τοῦ Θεοῦ γέγονεν.

Στίχ. 7. «Ὡστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστὶ τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός».

5 Ὅρα πῶς αὐτοὺς παραμυθεῖται· πρῶτον μὲν τὴν ἐπὶ τοῦ οἰκείου προσώπου προσάγει τὴν ἐξουδένωσιν· τίς γάρ ἐστι Παῦλος; φησὶν· δεύτερον δὲ τῷ τὸ πᾶν ἀναθῆναι τῷ τὰ πάντα δεδωκότι Θεῷ.

Στίχ. 8. «Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἓν εἰσιν».

10 Ἐτέρα ἐπαγωγὴ πάλιν πρὸς θεραπείαν αὐτῶν· διὰ δὲ τούτου καὶ ἕτερον κατασκευάζει, τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι κατ' ἀλλήλων· ἓν δὲ εἶδέναι αὐτούς, τὸ μηδὲν δύνασθαι ἄνευ τοῦ αὔξοντος Θεοῦ. Τοῦτο δὲ εἰπὼν, οὔτε τοὺς πολλὰ κάμνοντας ἀφῆκεν κατεξανίστασθαι τῶν τὰ ἐλάττονα ἐργασαμένων, οὔτε ἐτέρους τὰ
15 ἐλάττονα, τοῖς τὰ μείζονα φθονεῖν.

«Ἐκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον».

Ἐπειδὴ τοῦτο ραθυμότερους ἐποίει, τὸ πάντα μηδὲν εἶναι νομίζεσθαι, τοὺς πολλὰ καμόντας καὶ τοὺς ἐλάττω, ὄρα πῶς
20 αὐτὸ διωρθώσατο εἰπὼν, ὡς «ἕκαστος ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον», ὡς εἰ ἔλεγε· Μὴ φοβοῦ ὅτι εἶπον, «ἓν εἰσιν», ἐπεὶ πόνων ἔνεκεν οὐκ εἰσιν ἓν. Τὸ γὰρ Θεοῦ ἔργον ἐργαζόμενοι εἰσιν, ἀλλ' «ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον».

25 Στίχ. 9. «Θεοῦ γὰρ ἐσμεν συνεργοί».

Πλέον αὐτοὺς ἔτι ἐπεκούφισεν καὶ εἰς πόθον τοῦ ἐργάσασθαι ἀνήγαγεν.

«Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἐστε».

Οὐκ οὖν ἀπὸ τῶν γεωργούντων ὑμᾶς, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
30 καλεῖσθαι δίκαιον. Οὐ γὰρ ἀγρὸς τοῦ γεωργοῦ καλεῖται, ἀλλὰ

τὰ σπέρματα ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. Ὁ Ἀπολλῶς πρόσθεσε τὰ δικά του. Τὸ πᾶν ὁμως ὑπῆρξε ἔργο τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 7. «ἜΩστε οὔτε ἐκεῖνος πὺ φυτεύει εἶναι τίποτε, οὔτε ἐκεῖνος πὺ ποτίζει, ἀλλ' ὁ Θεὸς πὺ τὸ αὐξάνει».

Πρόσεχε πῶς τοὺς παρηγορεῖ· πρῶτα προβάλλοντας τὴν ἐξουδένωση τοῦ δικοῦ του προσώπου· γιατί λέγει· «Ποιός εἶναι ὁ Παῦλος;». Δεύτερον μὲ τὸ ὅτι ἀποδίδει τὸ πᾶν στὸν Θεὸ πὺ ἔχει δώσει τὰ πάντα.

Στίχ. 8. «Ἐκεῖνος πὺ φυτεύει καὶ ἐκεῖνος πὺ ποτίζει εἶναι τὸ ἴδιο».

Καὶ μ' αὐτὸ πετυχαίνει καὶ κάτι ἄλλο, τὸ νὰ μὴ ἐπαίρονται ὁ ἕνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο, καὶ νὰ γνωρίζουν ἕνα μόνο, τὸ ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν τίποτε χωρὶς τὸν Θεὸ πὺ δίνει τὴν αὐξηση. Λέγοντας αὐτὸ οὔτε ἐκείνους πὺ κατορθώνουν πολλὰ τοὺς ἄφησε νὰ ἐξεγείρονται ἐναντίον ἐκείνων πὺ πετυχαίνουν τὰ μικρότερα, οὔτε ἄλλους πὺ κάμνουν τὰ μικρότερα, νὰ φθονοῦν ἐκείνους πὺ κατορθώνουν τὰ μεγαλύτερα.

Ὁ καθένας ὁμως θὰ λάβει τὸν δικό του μισθό, σύμφωνα μὲ τὸν κόπο του».

Ἐπειδὴ αὐτὸ τοὺς ἔκαμνε πῶς ἀδιάφορος, τὸ νὰ τὰ θεωροῦν ὅλα ἕνα τίποτε, καὶ αὐτοὺς πὺ κάμνουν πολλὰ καὶ αὐτοὺς πὺ κάμνουν τὰ μικρότερα, πρόσσεχε πῶς αὐτὸ τὸ διόρθωσε λέγοντας· «ὁ καθένας ὁμως θὰ λάβει τὸν δικό του μισθό, σύμφωνα μὲ τὸν κόπο του», πὺ εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε· Μὴ φοβᾶσαι πὺ εἶπα, Ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο· καθόσον ἐξαιτίας τῶν κόπων δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Γιατὶ αὐτοὶ ἐκτελοῦν τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ καθένας τοὺς θὰ λάβει τὸν δικό του μισθὸ ἀνάλογα μὲ τὸν κόπο του.

Στίχ. 9. «Γιατὶ ἐμεῖς εἴμαστε συνεργάτες τοῦ Θεοῦ».

Ἀκόμη περισσότερο τοὺς ἀνακούφισε καὶ τοὺς ὁδήγησε στὸ νὰ ποθήσουν τὸ νὰ ἐργασθοῦν.

«Ἐνῶ ἐσεῖς εἴσαστε χωράφι τοῦ Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴ τοῦ Θεοῦ».

Δὲν εἶναι λοιπὸν δίκαιο νὰ ὀνομάζεσθε ἀπὸ ἐκείνους πὺ σᾶς καλλιεργοῦν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν ὀνομάζεται ἀγρός

τοῦ οἰκοδεσπότη· ὡσπερ ἀμέλει καὶ ἡ οἰκοδομή, οὐ τοῦ τεχνίτου, ἀλλὰ τοῦ δεσπότη ἐστίν. Εἰ δὲ οἰκοδομή ἐστε, οὐ χρῆ διασπᾶσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶητε οἰκοδομή· καὶ εἰ γεώργιον ἐστε, διαιρεῖσθαι οὐ χρῆ, ἀλλ' ἐνὶ φραγμῶ τὸ τῆς ὁμοιοῦς τειχίζεσθαι.

Στίχ. 10. «Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα».

«Σοφὸν» ἑαυτὸν ἐνταῦθα καλεῖ οὐκ ἐπαίρων, ἀλλὰ τύπον ἑαυτὸν διδούς, καὶ δεικνὺς ὅτι τοῦτο ἐστὶ σοφοῦ, τὸ ἕνα θεῖναι θεμέλιον. Ὅρα γοῦν πῶς μετριάζει. Εἰπὼν γὰρ αὐτὸν «σοφὸν», οὐκ ἀφῆκεν ἑαυτοῦ τοῦτο εἶναι, ἀλλ' ὄλον ἑαυτὸν πρότερον ἀναθεὶς τῷ Θεῷ, τότε οὕτως ἐκάλεσεν «σῶφον»· κατὰ γὰρ τὴν χάριν Θεοῦ, φησὶν, τὴν δοθεῖσάν μοι.

«Ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ ἑκάστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ».

Ἐνταῦθα λοιπὸν εἰς τὸν περὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦς ἐμβάλλει ἀγῶνα, ἐπειδὴ συνῆψεν ἅπαξ καὶ ἐν ἐποίησεν.

Στίχ. 11. «Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται παρὰ τὸν κείμενον θῆναι, ὅς ἐστι Χριστὸς Ἰησοῦς».

Ὁ λέγει τοιοῦτὸν ἐστὶ· Κατήγγελα τὸν Χριστόν· παραδέδωκα ὑμῖν τὸ θεμέλιον· σκοπεῖτε πῶς οἰκοδομεῖτε· μὴ κενοδόξως, μὴ πρὸς ἀνθρώπους ἀποσπῶντες τοὺς μαθητᾶς. Μὴ τοίνυν προσέχωμεν ταῖς αἰρέσεσι. Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον. Ἐπὶ τούτου δὲ μᾶλλον ἐποικοδομῶμεν, καὶ ὡς θεμελίου ἐχώμεθα.

Στίχ. 12. «Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην».

Τὸν μὲν θεμέλιον φανερώς οὕτως ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστίν. Ἡ δὲ οἰκοδομὴ δῆλον ὅτι περὶ πράξεων εἴρηται ἀγαθῶν. Τὸ δὲ διάφορον τῆς ὕλης τῶν ἐποικοδομουμένων τὴν πολυειδῆ προαίρεσιν τῶν ἐργαζομένων σημαίνει, ἐπειδὴ οἱ μὲν

τοῦ γεωργοῦ, ἀλλὰ τοῦ οἰκοδεσπότη· ὅπως βέβαια καὶ ἡ οἰκοδομὴ δὲν εἶναι τοῦ τεχνίτη, ἀλλὰ τοῦ δεσπότη. Ἐὰν ὅμως εἴσαστε οἰκοδομῇ, δὲν πρέπει νὰ διασπάσθε, γιατί ἀλλιῶς δὲν θὰ εἴσαστε οἰκοδομῇ· κι ἂν εἴσαστε χωράφι, δὲν πρέπει νὰ διαιρεῖσθε, ἀλλὰ νὰ περιτειχίζεσθε μὲ ἓνα φραγμὸ, τὸ φραγμὸ τῆς ὁμόνοιας.

Στίχ. 10. «Σύμφωνα μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ποῦ μοῦ δόθηκε, σὰν σοφὸς ἀρχιτέκτονας, ἐγὼ βέβαια ἔβαλα τὸ θεμέλιο».

Ὁνομάζει ἐδῶ τὸν ἑαυτό του σοφὸ ὄχι ἀπὸ ἔπαρση, ἀλλὰ προβάλλοντας τὸν ἑαυτό του ὡς ὑπόδειγμα καὶ δείχνοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ σοφοῦ, τὸ νὰ θέσει ἓνα θεμέλιο. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς δείχνει μετριοφροσύνη. Ἀφοῦ δηλαδὴ ὀνόμασε τὸν ἑαυτό του σοφὸ, δὲν ἄφησε αὐτὸν ν' ἀνήκει σ' αὐτόν, ἀλλ', ἀφοῦ προηγουμένως παρέδωσε ὅλον τὸν ἑαυτό του στὸν Θεό, τότε ὀνόμασε ἔτσι τὸν ἑαυτό του σοφὸ· γιατί λέγει, «σύμφωνα μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ποῦ μοῦ δόθηκε».

«Ἀλλὰ ἄλλος χτίζει τὴν οἰκοδομῇ. Ὁ καθένας ὅμως ἄς προσέχει πῶς χτίζει τὴν οἰκοδομῇ».

Ἐδῶ πλέον τοὺς ὀδηγεῖ στὸν ἀγώνα τοῦ ὀρθοῦ τρόπου ζωῆς, ἀφοῦ τοὺς συνένωσε μιὰ φορὰ καὶ τοὺς ἔκαμε ἓνα.

Στίχ. 11. «Γιατὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ θέσει ἄλλο θεμέλιο ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ὑπάρχει, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός».

Αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Κήρυξα τὸν Χριστό· σὰς παρέδωσα τὸ θεμέλιο. Προσέχετε πῶς οἰκοδομεῖτε· ὄχι μὲ κενοδοξία, οὔτε ν' ἀποσπᾶτε τοὺς μαθητὲς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄς μὴ προσέχομε λοιπὸν τίς αἰρέσεις. Γιατὶ «κανένας δὲν μπορεῖ νὰ θέσει ἄλλο θεμέλιο ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ὑπάρχει». Καὶ μᾶλλον ἐπένω σ' αὐτὸν ἄς χτίζομε τὴν οἰκοδομῇ καὶ ἄς τὸν χρησιμοποιοῦμε ὡς θεμέλιο.

Στίχ. 12. «Ἐὰν κάποιος χτίζει ἐπένω στὸ θεμέλιο αὐτὸ χρυσό, ἄργυρο, λίθους πολύτιμους, ξύλα, χόρτο, καλάμια».

Τὸ θεμέλιο τὸ δήλωσε φανερὰ λέγοντας, ὅτι εἶναι ὁ Χριστός, ἐνῶ ἡ οἰκοδομῇ εἶναι φανερὸ ὅτι λέχθηκε γιὰ τίς καλὲς πράξεις. Τὸ διάφορο πάλι τῶν ὑλικῶν ποῦ ἐποικοδομοῦνται σημαίνει τὴν πολύμορφη προαίρεση ἐκείνων ποῦ ἐργάζονται.

σπουδαιότεροι, οί δὲ ραθυμότεροί εἰσιν· καὶ οἱ μὲν τὰ ἐλάττω, οἱ δὲ τὰ μείζονα κατορθοῦσι· καὶ οἱ μὲν χαλεπώτερα, οἱ δὲ ἐλάττωνα πλημμελοῦσιν.

Στίχ. 13. «Ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται. Ἡ γὰρ 5 ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἐκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐστιν, τὸ πῦρ δοκιμάσει».

Ἀπὸ τῶν μελλόντων αὐτοῦς φοβεῖ, τὴν δὲ ἡμέραν αὐτοῖς ἐκείνην μηνύων τὴν φοβερὰν, τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοτηρίου, καθ' ἣν, καθεζομένου τοῦ κριτοῦ, ποταμὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ εἴλκει 10 πυρός.

Στίχ. 14–15 «Εἴ τις τὸ ἔργον μένη, ὃ ἐπωκοδόμησεν, μισθὸν λήψεται. Εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Εἴ τις κακὸν βίον ἔχει μετὰ πίστε- 15 ὡς ὀρθῆς, προσέσεται αὐτοῦ ἡ πίστις εἰς τὸ μὴ κολάζεσθαι, τοῦ ἔργου κατακαίομένου. Τὸ δὲ «κατακαήσεται», τουτέστιν, οὐκ οἶσει τοῦ πυρὸς τὴν ρύμην, ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις χρυσᾶ ὄπλα ἔχων διέλθῃ ποταμὸν πυρός, φαιδρότερον διαβαίνει, εἰ δὲ χόρτον ἔχων διέλθῃ, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπόλλυσιν· 20 οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων ἐστίν.

«Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Οὐχὶ καὶ αὐτὸς οὕτως ἀπολεῖται, ὡς τὰ ἔργα εἰς τὸ μηδὲν χωρῶν, ἀλλὰ μένει ἐν πυρὶ. Σωτηρίαν οὖν τὸ πρᾶγμα καλεῖ· διὰ γὰρ τοῦτο προσέθηκεν, «ὡς διὰ πυ- 25 ρός». Καὶ γὰρ καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν, ἐν τῷ πυρὶ σφύζεται, τῶν μὴ κατακαίομένων καὶ κατατεφρουμένων εὐθέως ὑλῶν. Ὅμοιον οὖν ὡσεὶ λέγοι· Μὴ, ἐπειδὴ πῦρ, φησίν, ἤκουσας, νομίσῃς εἰς ἀνυπαρξίαν χωρεῖν τοὺς καιομένους. Μὴ θαυμάσης δέ, εἰ καὶ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν καλεῖ. Ἔθος γὰρ αὐτῷ καὶ ἐπὶ

ἐπειδὴ ἄλλοι εἶναι προθυμότεροι καὶ ἄλλοι ραθυμότεροι. Ἄλλοι εἶναι πολυτιμότεροι καὶ ἄλλοι κατώτεροι· ἄλλοι κατορθώνουν τὰ μικρότερα καὶ ἄλλοι τὰ μεγαλύτερα· ἄλλοι διαπράττουν φοβερότερα πλημμελήματα καὶ ἄλλοι μικρότερα.

Στίχ. 13. «Τὸ ἔργο τοῦ καθενὸς θὰ γίνεи φανερό. Γιατὶ ἡ ἡμέρα θὰ τὸ φανερώσει, ἀφοῦ αὐτὴ ἀποκαλύπεται μὲ φωτιὰ καὶ τὸ ἔργο τοῦ καθενὸς, τί λογῆς εἶναι αὐτό, θὰ τὸ φανερώσει ἡ φωτιὰ».

Τοὺς φοβίζει ἀπὸ τὰ μελλοντικά, μνηύοντας τοὺς τῆ φοβερῆ ἐκείνη ἡμέρα, τὴν ἡμέρα τοῦ θεοῦ δικαστηρίου, κατὰ τὴν ὁποία θὰ καθίσει ὁ κριτῆς νὰ κρίνει καὶ τὸ ποτάμι τῆς φωτιᾶς θὰ κυλάει μπροστά του!

Στίχ. 14–15. «Ἐὰν τὸ ἔργο κάποιου ποὺ ἔχτισε θὰ μείνει, αὐτὸς θὰ λάβει μισθό. Ἐὰν τὸ ἔργο κάποιου κατακαεῖ, αὐτὸς θὰ ὑποστεῖ ζημίαν».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἐὰν κάποιος ἔχει κακὸ τρόπο ζωῆς μὲ πίστη ὀρθή, ἡ πίστη του θὰ τοῦ γίνεи αἰτία νὰ μὴ τιμωρηθεῖ, ἀφοῦ θὰ κατακαεῖ τὸ ἔργο του. Τὸ ἔργο του θὰ κατακαεῖ, δηλαδή δὲ θὰ ὑποστεῖ τὴν ὀρμητικὴ προσβολὴ τῆς φωτιᾶς, ἀλλὰ, ὅπως ἐὰν κάποιος, φορώντας χρυσὰ ὄπλα, διέλθει ποταμὸ φωτιᾶς, καθίσταται κατὰ τὴ διάβασή του αὐτὴ λαμπρότερος, ἐὰν ὅμως διέλθει αὐτὸν ἔχοντας χόρτα, ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖται καθόλου, ἀλλὰ καὶ ὑφίσταται ζημίαν, ἔτσι θὰ συμβεῖ καὶ μὲ τὰ ἔργα.

«Ὁ ἴδιος βέβαια θὰ σωθεῖ, ἔτσι ὅμως, ὅπως σώζεται κανεὶς ἀπὸ πυρκαϊά».

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Δὲν χάνεται καὶ ὁ ἴδιος ἔτσι, ὅπως τὰ ἔργα, καταντώντας στὸ μηδέν, ἀλλὰ μένει μέσα στὴ φωτιὰ. Ὀνομάζει λοιπὸν τὸ πρᾶγμα σωτηρία. Γι' αὐτὸ πρόσθεσε, «ὅπως σώζεται κανεὶς ἀπὸ πυρκαϊά». Γιατὶ καὶ ἐμεῖς συνηθίζομε νὰ λέμε, Μέσα στὴ φωτιὰ σώζεται, τῶν ὑλικῶν ἐκείνων ποὺ δὲν καίονται καὶ δὲν γίνονται τέφρα ἀμέσως. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Μὴ, λέγει, ἐπειδὴ ἄκουσες φωτιὰ, νομίσεις ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ καίονται καταντοῦν στὴν ἀνυπαρξία. Καὶ μὴ θαυμάσεις ἐὰν καὶ τὴν ἴδια τὴν τιμωρία τὴν ὀνομάζει σωτηρία. Γιατὶ

τῶν κακεμφάτων καλοῖς ὀνόμασι χρήσασθαι, οἶον, «ἐβασίλευ-
σεν ἡ ἁμαρτία»: καίτοι τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα εὐφημόν ἐστιν·
οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἰπὼν, «σωθήσεται», οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν
ἐπίτασιν τῆς τιμωρίας ἠνίζατο· ὡσανεὶ ἔλεγεν, Αὐτὸς δὲ μενεῖ
5 διηνεκῶς κολαζόμενος.

Στίχ. 16–17 «Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθει-
ρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός».

Φοβήσας ἀπὸ τῆς μελλούσης ἡμέρας, καὶ ἀπὸ τῆς παρού-
10 σης φοβεῖ. Καθάπτεται γὰρ λοιπὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ πεπορνευκο-
τος· σαφῶς μὲν οὐδέπω, ἀορίστως δὲ αἰνιττόμενος τὸν διε-
φθαρμένον αὐτοῦ βίον, καὶ ἐπαίρων τὸ ἁμάρτημα, ἀπὸ τῆς ἤδη
δοθείσης αὐτῷ δωρεᾶς. Τὸ δέ, «φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός», οὐ κα-
ταρωμένου ἐστίν, ἀλλὰ προφητεύοντος.

15 «Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἳτινές ἐστε ὑμεῖς».

Ὁ δὲ πῶρνος βέβηλος. Ἴνα δὲ μὴ δόξη πρὸς ἐκεῖνον ἀπο-
τείνεσθαι, ἐπήγαγεν, «οἳτινές ἐστε ὑμεῖς».

Στίχ. 18–19 «Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σο-
φὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ».

20 Παρεμβάλων ὀλίγα πρὸς τὸν πεπορνευκότα, λόγου ἐπέιγε-
ται πάλιν ἐπὶ τὴν μάχην τῆς σοφίας τῆς ἔξωθεν.

«Μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός».

Ὡσπερ νεκρὸν τῷ κόσμῳ κελεύει γενέσθαι. Εἰ γὰρ νε-
κρότης αὕτη οὐδὲν παραβλάπτει, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ, ζωῆς αἰτία
25 γινομένη, οὕτω καὶ μωρὸν κελεύει τῷ αἰῶνι τούτῳ γενέσθαι,
σοφίαν ἡμῖν ἐντεῦθεν τὴν ἀληθῆ προξενῶν· μωρὸς δὲ τῷ
κόσμῳ γίνεται, ὁ τὴν ἔξω σοφίαν ἀτιμάζων, καὶ πεπεισμένος
μηδὲν ἑαυτῷ συντελεῖν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν, καὶ

συνηθίζει αὐτὸς νὰ χρησιμοποιεῖ καλὰ ὀνόματα καὶ στὴν περιπτώση τῶν κακόηχων πράγματων, ὅπως «ἐβασίλευσε ἡ ἀμαρτία»², ἂν καὶ βέβαια τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας εἶναι ὄνομα εὐφημο. Ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγοντας, «θὰ σωθεῖς», τίποτε ἄλλο δὲν ὑπαινίχθηκε, παρὰ τὴν ἐπίταση τῆς τιμωρίας· εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε, αὐτὸς ὅμως μένει τιμωρούμενος αἰῶνια.

Στίχ. 16–17. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι εἴσατε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας; Ἐὰν κάποιος καταστρέφει τὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν καταστρέψει αὐτὸν ὁ Θεός».

Ἄφοῦ τοὺς φόβισε ἀπὸ τῆ μέλλουσα ἡμέρα, τοὺς φοβίζει καὶ ἀπὸ τὴν παρούσα. Γιατὶ κατηγορεῖ πλέον καὶ ἐκεῖνον ποὺ διέπραξε τὴν πορνεία· ὄχι ὅμως ξεκάθαρα ἀκόμη, ἀλλὰ ἀόριστα ὑπαινίσσεται τὸν διεφθαρμένο βίο του, ἐξογκώνοντας τὸ ἀμάρτημα ἀπὸ τὴ δωρεὰ ποὺ ἤδη δόθηκε σ' αὐτόν. Τὸ λεγόμενο, «θὰ τὸν καταστρέψει αὐτὸν ὁ Θεός», δὲν εἶναι λόγος ἀνθρώπου ποὺ καταρᾶται, ἀλλὰ ἀνθρώπου ποὺ προφητεύει.

«Γιατὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἅγιος, καὶ αὐτὸς ὁ ναὸς εἴσατε ἐσεῖς».

Αὐτὸς ποὺ εἶναι πόρνος εἶναι βέβηλος. Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅμως ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς ἐκεῖνον, πρόσθεσε, «καὶ ὁ ναὸς αὐτὸς εἴσατε ἐσεῖς».

Στίχ. 18–19. «Κανένας νὰ μὴ ἐξαπατᾷ τὸν ἑαυτό του· ἐὰν κάποιος ἀπὸ σᾶς νομίζει ὅτι εἶναι σοφὸς κατὰ τὸν κόσμον αὐτόν».

Ἄφοῦ εἶπε ἐνδιάμεσα λίγα γιὰ ἐκεῖνον ποὺ διέπραξε τὴν πορνεία, βιάζεται πάλι νὰ μιλήσει γιὰ τὴν κοσμικὴ σοφία.

«Ἄς γίνει μωρὸς, γιὰ νὰ γίνει σοφός».

Προστάζει νὰ γίνει σὰν νεκρὸς μέσα στὸν κόσμον. Γιατί, ἂν αὐτὴ ἡ νεκρότητα δὲν βλάπτει καθόλου, ἀντίθετα μάλιστα καὶ ὠφελεῖ, γινόμενη αἰτία ζωῆς, γι' αὐτὸ καὶ προστάζει νὰ γίνει κανεὶς στὸν κόσμον αὐτὸν μωρὸς, προξενώντας μας αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὴν ἀληθινὴ σοφία. Καὶ μωρὸς στὸν κόσμον αὐτὸν γίνεται ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ τὴν κοσμικὴ σοφία καὶ πιστεύει ἀπόλυτα ὅτι αὐτὴ δὲν τὸν βοηθάει καθόλου στὴν κατανόηση τῆς ἀλήθειας, καὶ ὅπως ἢ κατὰ Θεὸν πτωχεία εἶναι αἰτία πλοῦτου, καὶ ἡ ταπει-

ὡσπερ ἡ πενία ἢ κατὰ Θεόν, πλούτου αἰτία, καὶ ἡ ταπεινώσις, ὕψους, οὕτω καὶ τὸ μωρὸν γενέσθαι, σοφώτερον πάντων ποιεῖ.

«Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν».

5 Οὐ γὰρ μόνον οὐδὲν συντελεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζει. Δεῖ τοίνυν αὐτῆς ἀποστῆναι, ἅτε βλαπτούσης.

«Γέγραπται γάρ· ὁ δραττόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν».

Οὐ ταῖς οἰκείαις μόνον ἀρκεῖται κατασκευαῖς, ἀλλὰ καὶ
10 μαρτυρίαν ἐπάγει. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐπειδὴ τῇ σοφίᾳ, φησὶν, ἀπεχρήσαντο εἰς τὸ μὴ δεηθῆναι Θεοῦ, δι' αὐτῆς ταύτης ἤλεγξεν αὐτούς, ὅτι μάλιστα δέονται Θεοῦ. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ὅτι, μωροὶ γενόμενοι δι' αὐτῆς, εἰκότως δι' αὐτῆς ἐάλωσαν. Οἱ γὰρ νομίζοντες μὴ δεῖσθαι Θεοῦ, εἰς τοσαύτην κατέ-
15 στησαν χρεῖαν, ὡς ἀλιέων καὶ ἀγραμμάτων ἐλάττους φανῆναι λοιπόν.

Στίχ. 20. «Καὶ πάλιν· Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι».

«Ὅταν οὖν, φησὶν, ὁ μόνος σοφὸς Θεὸς τοιαῦτα περὶ αὐ-
20 τῶν ψηφίζεται καὶ ἀποφαίνεται, ποίαν ἐτέραν ζητεῖς ἀπόδειξιν τῆς ἐσχάτης αὐτῶν ἀνοίας;

Στίχ. 21. «Ὡστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις».

Τιμωρία, φησὶν, ἢ ἔξωθεν ἀποδέδεικται σοφία· τί ὡς ἐπὶ σοφοῖς τοῖς διδασκάλοις φρονεῖτε μέγα;

25 Στίχ. 22–23 «Πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστίν· εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλῶς, εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα».

Ἐπαίρει τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐπειδὴ τέκνα γεγόνατε τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ «ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός», παρ' αὐτοῦ λεγόμενον τοῦ Χριστοῦ, τούτου πάντα ὑμῖν δέδοται, φησὶν. Κἂν γὰρ διδασκά-

νωση αίτια ἐξύψωσης, ἔτσι καὶ τὸ νὰ γίνεи κανεὶς μωρός, αὐτὸ τὸν κάνει σοφότερο ἀπὸ ὄλους.

«Γιατὶ ἡ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι μωρία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Ἦσχι μόνο δὲν τὸν βοηθάει καθόλου στὴν κατανόηση τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐμποδίζει. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ αὐτὴν, ἐφόσον αὐτὴ τὸν βλάπτει.

«Γιατὶ ἔχει γραφεῖ: 'ἐκεῖνος ποὺ συλλαμβάνει τοὺς σοφοὺς στὴν πανουργία τους'³».

Δὲν ἀρκεῖται μόνο στὶς δικές του ἀποδείξεις, ἀλλὰ ἀναφέρει καὶ μαρτυρία. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐπειδὴ, λέγει, ἔκαναν κακὴ χρῆση τῆς σοφίας, ὥστε νὰ φθάσουν στὸ σημεῖο νὰ μὴ ἔχουν ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, μ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ σοφία τοὺς ἔλεγε, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη, καὶ μάλιστα πάρα πολὺ, τοῦ Θεοῦ. Πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο; Μὲ τὸ ὅτι, γινόμενοι μωροὶ μὲ αὐτὴν, εὐλογοα συνελήφθησαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ νομίζουν ὅτι δὲν χρειάζονται τὸν Θεό, ἔφθασαν σὲ τέτοια ἀνάγκη, ὥστε νὰ φανοῦν πλέον κατώτεροι ἀπὸ ψαράδες καὶ ἀγράμματους.

Στίχ. 20. «Καὶ πάλι ἔχει γραφεῖ: 'ὁ Κύριος γνωρίζει τίς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὅτι αὐτὲς εἶναι μάταιες'⁴».

Ἦσταν λοιπὸν, λέγει, ὁ μόνος σοφὸς Θεὸς διατυπώνει γι' αὐτοὺς τέτοια γνώμη καὶ ἀπόφαση, ποιά ἄλλη ἀπόδειξη ζητᾶς τῆς ἔσχατης ἀνοησίας αὐτῶν;

Στίχ. 21. «Ἦσστε κανένας νὰ μὴ καυχίεται γιὰ ἀνθρώπους».

Ἦχει ἀποδειχθεῖ, ὅτι ἡ κοσμικὴ σοφία εἶναι τιμωρία. Γιατὶ μεγαλοφρονεῖτε ὅτι τάχα εἶναι σοφοὶ οἱ δάσκαλοί σας;

Στίχ. 22-23. «Ἦσχι ὅλα εἶναι δικά σας, εἴτε ὁ Παῦλος, εἴτε ὁ Ἀπολλῶς, εἴτε ὁ Κηφᾶς, εἴτε ὁ κόσμος, εἴτε ἡ ζωὴ, εἴτε ὁ θάνατος, εἴτε τὰ παρόντα, εἴτε τὰ μελλοντικά».

Ἦξυψώνει τὴν τάξη τῶν μαθητῶν. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐπειδὴ γίνετε παιδιὰ τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ, «νά, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός»⁵, λόγια ποὺ τὰ εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, αὐτός, λέγει, σᾶς τὰ ἔδωσε ὅλα. Εἴτε λοιπὸν

λους εἶπης, κἄν τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα, κἄν τοὺς πρῶτους τῶν ἀποστόλων, κἄν τὸν κόσμον αὐτόν, «πάντα δι' ὑμᾶς». Πῶς οὖν, πῶς ἀνθρώποις, φησὶν, προσνέμετε ἑαυτούς; Τὸ δέ, «εἶτε κόσμος», ἐπειδὴ δι' ἀνθρώπους ὁ κόσμος ἐκτίσθη, φησί· τὸ δέ, 5 «εἶτε ζωή», ὅμοιον. Τὸ δέ «ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς». Τὸ δέ, «εἶτε θάνατος», φησὶν, ὅτι Κἄν εἰς θάνατον παραδιδόμεθα κηρύττοντες ὑμῖν, στέργομεν ὑμῶν τὴν σωτηρίαν. Τὸ δέ, «εἶτε ἐνεστῶτα, εἶτε μέλλοντα», δηλοῖ τὰ διδόμενα καὶ δοθησόμενα αὐτοῖς ἀγαθὰ. Δέδοται γάρ, ἐν μὲν τῷ 10 ἐνεστῶτι βίῳ αὐτῆ ἢ τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεις, ὁ ἀρραβὼν τοῦ Πνεύματος, τὰ διὰ τοῦ Πνεύματος χαρίσματα. Ὅτι δὲ καὶ τῶν μελλόντων τεύζονται, ἀναμφίβολον, διὰ τὸν εἰρηκότα, «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν».

15 «Πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστίν, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ».

Καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ ἡ ἡμέρα, ζωὴ καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ κόσμος, ὑμῶν ἐσται, φησὶν, ἐπειδὴ ἐπιστεύσατε εἰς Χριστόν, ὃς ἐστίν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Στίχ. 1. «Οὕτως ὑμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρετάς Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ».

Μὴ τοίνυν, τὸν Δεσπότην ἀφέντες, φησὶν, ἀπὸ τῶν ὑπηρετῶν καλεῖσθε.

25 Στίχ. 2-5 «Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὐρεθῇ. Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν κριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδ' ἑμαυτὸν ἀνακρίνω· οὐδὲν γὰρ ἑμαυτῷ σύνοιδα· ἀλλὰ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίω-

ἀναφέρεις δασκάλους, εἴτε τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε, εἴτε τοὺς πρῶτους ἀπὸ τοῦς ἀποστόλους, εἴτε τὸν ἴδιο τὸν κόσμον, «ὅλα δόθηκαν γιὰ σᾶς». Πῶς λοιπόν, πῶς, λέγει, ἀφιερώνετε τοὺς ἑαυτοὺς σας σὲ ἀνθρώπους; Τό, «εἴτε ὁ κόσμος», τὸ λέγει ἐπειδὴ ὁ κόσμος κτίσθηκε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους· ὅμοια καὶ τὸ «εἴτε ἡ ζωὴ». «Τὸ νὰ παραμένω ὅμως στὸ σῶμα (τῆ ζωὴ) εἶναι ἀναγκαιότερο γιὰ σᾶς»⁶. Τὸ «εἴτε ὁ θάνατος» τὸ λέγει πάλι μὲ τὴν ἐξῆς σημασία: Εἴτε παραδινόμαστε στὸ θάνατο κηρύττοντας σὲ σᾶς, τὸ ὑπομένομε αὐτὸ ἐπειδὴ ποθοῦμε τὴ σωτηρία σας. Τὸ «εἴτε παρόντα, εἴτε μέλλοντα» δηλώνει τὰ ἀγαθὰ πού δίνονται καὶ θὰ δοθοῦν σ' αὐτοὺς. Γιατὶ τοὺς ἔχει δοθεῖ στὴν παρούσα ζωὴ αὐτὴ ἢ ἄφεση τῶν ἀμαρτημάτων, ὁ ἀραββώνας τοῦ Πνεύματος, τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος. Τὸ ὅτι πάλι θὰ ἐπιτύχουν καὶ τὰ μελλοντικά δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺ εἶπε «ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι καὶ κληρονομήσατε τὴ βασιλεία πὺ ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ σᾶς»⁷.

Στίχ. 24. «Γιατὶ ὅλα εἶναι δικά σας, ἐσεῖς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ Θεοῦ».

Καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μελλοντικά, καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ κόσμος εἶναι δικά σας, λέγει, ἐπειδὴ πιστέψατε στὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Στίχ. 1. «Ἔτσι πρέπει νὰ μᾶς θεωροῦν οἱ ἄνθρωποι, σὰν ὑπηρετές τοῦ Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ».

Μὴ λοιπόν, λέγει, ἀφήνοντας τὸν Δεσπότη, θέλετε νὰ ὀνομάζεσθε ἀπὸ τοὺς ὑπηρετές.

Στίχ. 2-5. «Ἐκεῖνο λοιπόν πὺ ζητεῖται ἀπὸ τοὺς οἰκονόμους, εἶναι νὰ βρεθεῖ ὁ καθένας τους πιστὸς καὶ τίμιος. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως ἐμένα ἐλάχιστα μὲ ἐνδιαφέρει τὸ ἂν θὰ κριθῶ ἀπὸ σᾶς ἢ ἀπὸ ἀνθρώπινο δικαστήριο, ἀλλ' οὔτε κι ἐγὼ κρίνω τὸν ἑαυτό μου· γιατί δὲ συναισθάνομαι τίποτε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ

μαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, Κύριός ἐστιν. Ὡστε, μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτά τοῦ σκοτούς, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. Καὶ τότε γενήσεται ὁ ἔπαινος ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ».

5 Τουτέστιν, ἵνα μὴ τὰ Δεσποτικὰ ἰδιοποιηθῆται.

Στίχ. 6. «Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἑμαυτόν, καὶ Ἀπολλῶ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς φυσιωσθε κατὰ τοῦ ἐτέρου».

10 Ἔως μὲν αὐτῶ τῶν φορτικῶν χρεῖα ρημάτων ἦν, ὡς αὐτὸς ὢν ὁ ταῦτα ἀκούων, οὕτω διαλέγετο. Ἐπειδὴ ἀνιέναι λοιπὸν δεῖ, τότε δείκνυσι τὰ κρυπτόμενα πρόσωπα ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ καὶ Ἀπολλῶ προσηγορίᾳ. Τοῦτο δὲ πεποίηκεν, δεικνὸς ὅτι, εἰ μὴ ἐπ' ἐκείνων τὸν λόγον ἐσχημάτισεν, οὐκ ἂν ἔμαθον ὅσα μα-
15 θεῖν ἔδει, οὐδὲ ἂν ἐδέξαντο τὴν προαίρεσιν, δυσχεραίνοντες πρὸς τὰ λεγόμενα. Νυνὶ δὲ αἰδούμενοι τοῖς περὶ Παῦλον ἠνεγκαν ραδίως τὴν ἐπιτίμησιν. Τί δέ ἐστι τό, «μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν»; Γέγραπται· «τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ κατανο-
20 εῖς;».

Στίχ. 7. «Τίς γὰρ σε διακρίνει; Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;».

Λοιπὸν ἀφεῖς τοὺς ἀρχομένους, πρὸς τοὺς ἄρχοντας τρέπεται. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Πόθεν δήλον ὅτι ἄξιός εἰ τοῦ ἐπαινεῖσθαι; Κρίσις γὰρ γέγονεν, ἢ ἐξέτασις προεχώρησεν, δο-
25 κημασία δὲ ὅλως, ἢ βάσανος ἀκριβής; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν. Εἰ δὲ ἄνθρωποι ψηφίζονται σου, οὐκ ὀρθὴ τούτων ἢ κρίσις,

μου. "Όμως δὲν πετυχαίνω μ' αὐτὸ τὴ δικαίωσή μου, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού μὲ κρίνει εἶναι ὁ Κύριος. "Ὡστε λοιπὸν μὴ κρίνετε κάτι πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του, μέχρι πού νὰ ἔρθει ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ φωτίσει τὰ ὅσα εἶναι κρυμμένα μέσα στὸ σκοτάδι καὶ θὰ φανερώσει τὶς σκέψεις τῶν καρδιῶν. Καὶ τότε θὰ δοθεῖ στὸν καθένα ὁ ἔπαινος ἀπὸ τὸν Θεό».

Δηλαδή, γιὰ νὰ κάνει κανεὶς δικά του ὅσα ἀνήκουν στὸν Κύριο.

Στίχ. 6. «Αὐτά, ἀδελφοί, τὰ μετέφερα καὶ τὰ προσάρμοσα στὸν ἑαυτό μου καὶ στὸν Ἀπολλῶ γιὰ χάρη σας, γιὰ νὰ μάθετε μὲ τὴν ἐνέργειά μου, νὰ μὴ μεγαλοφρονεῖτε περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶναι γραμμένο, ὥστε νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσθε ὁ καθένας σας ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐναντίον τοῦ ἄλλου».

"Ὅσο ἦταν ἀναγκαῖα σ' αὐτὸν τὰ βαριά ἐνοχλητικὰ λόγια, σὰ νὰ ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος πού τὰ ἄκουε, ἔλεγε ὅλα αὐτὰ τὰ λόγια. "Ὅταν πλέον ἔκρινε ὅτι πρέπει νὰ τοὺς ἀνακουφίσει, τότε φανερώνει τὰ πρόσωπα πού κρύβονταν πίσω ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀπολλῶ. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκαμε, γιὰ νὰ δείξει ὅτι, ἐὰν δὲν μετέφερε τὸ λόγο σ' ἐκείνους, δὲν θὰ μάθαιναν ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθουν, οὔτε θὰ δέχονταν τὴ γνώμη του, δυσανασχετώντας πρὸς τὰ λεγόμενα. Τώρα ὁμως, δείχνοντας τὸ σεβασμὸ τους γιὰ τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Παῦλο, ὑπέμειναν μὲ εὐκολία τὴν ἐπιτίμησι. Τί σημαίνει ὁμως τὸ «μὴ μεγαλοφρονεῖτε περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἔχει γραφεῖ»; "Ἐχει γραφεῖ: «γιατί βλέπεις τὸ καρφί πού ὑπάρχει στὸν ὀφθαλμὸ τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἀλλὰ δὲν αἰσθάνεσαι τὸ δοκάρι πού ὑπάρχει μέσα στὸν δικό σου ὀφθαλμό;»¹.

Στίχ. 7. «Γιατί ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δίνει τὴν ὑπεροχή; Καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο πού ἔχεις καὶ δὲν τὸ ἔλαβες;».

Στὴ συνέχεια, ἀφήνοντας τοὺς ἀρχόμενους, στρέφει τὸ λόγο του πρὸς τοὺς ἄρχοντες. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐπὶ πού εἶναι φανερό ὅτι εἶσαι ἄξιος νὰ ἐπαινεῖσαι; Ἔγινε δηλαδή ἡ κρίσις, προχώρησε ἡ ἐξέτασις, ἡ δοκιμασία γενικὰ καὶ ὁ λεπτομερὴς ἔλεγχος; Ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ πεῖς ὅτι ἔγιναν. Ἄν λοιπὸν ἄνθρωποι βγάζουν τὴν ἀπόφασιν, δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ κρίσις

οὐδὲ οὕτως ἐχρῆν μέγα φρονεῖν· οὐδὲν γὰρ οἴκοθεν ἔχεις, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ πάντα λαβών.

«Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;».

Ἄλλ' ἔλαβες, φησίν, καὶ διὰ τοῦτο μέγα φρονεῖς; Ἄλλα δι' αὐτὸ μὲν τοῦτο ἔδει συνεστάλλθαι. Οὐ γὰρ σὸν ἐστὶ τὸ δοθέν, ἀλλὰ τοῦ δεδωκότος. Εἰ γὰρ ἔλαβες, παρ' ἐκείνου ἔλαβες· εἰ δὲ παρ' ἐκείνου ἔλαβες, οὐ σὸν ἔλαβες. Εἰ δὲ οὐ σὸν ἔλαβες, τί μέγα φρονεῖς, ὁ μὴ σὸν ἔχων;

Στίχ. 8. «Ἦδη κεκοροσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε».

10 Καλῶς τό, «ἤδη», ἀπὸ τοῦ χρόνου δεικνύς τὸ ἀπίθανον αὐτῶν καὶ τὴν ἀνάλογον οἴησιν.

«Χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. (Στίχ. 9) Δοκῶ γάρ, ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους».

15 Βουλόμενος αὐτῶν καθελεῖν τὸν τῦφον, καὶ δεῖξαι ὅτι ἐπὶ τούτοις οὐ μόνον οὐ καλλωπίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνεσθαι χρῆ, πρῶτον μὲν αὐτοὺς καταιδεῖ τῷ, «ἤδη κεκοροσμένοι ἐστέ». Νυνὶ δὲ λέγων πάλιν, «χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, τοιοῦτόν τι σημαίνει. Λέγω, φησίν, ὅτι ὁ παρῶν καιρὸς, οὐ τιμῆς, οὐ δόξης, 20 ὧν ὑμεῖς ἀπολαύετε, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζεσθαι καὶ διώκεσθαι, ἅπερ ἡμεῖς πάσχομεν. Εἰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τῶν ἀμοιβῶν ὁ καιρὸς οὗτος, ὑμεῖς μὲν οἱ μαθηταί, καὶ ἐβασιλεύσατε λοιπόν, ἡμεῖς δὲ οἱ διδάσκαλοι, καὶ πρὸ πάντων ὀφείλοντες λαβεῖν τὸν μισθόν, οὐ μόνον ὑμῶν ἔσχατοι γεγόναμεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιθα- 25 νάτιοι, τουτέστι κατάδικοι, δόλου ἐν ἀτιμίαις καὶ κινδύνοις καὶ λιμῷ διάγομεν. Ὑβριζόμενοί τε, ὡς μωροὶ κατελαυνόμενοι, καὶ τὰ ἀνήκεστα ὑπομένοντες. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ἵνα αὐτοὺς ἐκ τού-

τους, και οὔτε και ἔτσι ἔπρεπε νὰ μεγαλοφρονεῖς· γιατί τίποτε δὲν τὸ ἔχεις ἀπὸ μόνος σου, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεό.

«Και ἂν τὸ ἔλαβες, γιατί καυχίεσαι σὰ νὰ μὴ τὸ ἔλαβες;».

Ἄλλὰ τὸ ἔλαβες, λέγει, και γι' αὐτὸ μεγαλοφρονεῖς; Μὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ εἶσαι συνεσταλμένος. Γιατί δὲν εἶναι δικό σου αὐτὸ πού σου δόθηκε, ἀλλ' ἐκεῖνου πού σου τὸ ἔχει δώσει. Γιατί, ἂν τὸ ἔλαβες, ἀπὸ ἐκεῖνον τὸ ἔλαβες· και ἔαν τὸ ἔλαβες ἀπὸ ἐκεῖνον, δὲν ἔλαβες κάτι τὸ δικό σου. Και ἂν δὲν ἔλαβες κάτι δικό σου, γιατί μεγαλοφρονεῖς, σὺ πού δὲν ἔχεις κάτι τὸ δικό σου;

Στίχ. 8. «Τώρα πιά εἴσαστε χορτασμένοι, τώρα πού ἔχετε γίνει πλούσιου».

Πολὺ σωστὰ εἶπε τὸ «τώρα πιά», γιὰ νὰ δείξει ἀπὸ τὸ χρόνο τὸ ἀπίθανο αὐτῶν και τὴν ἀνάλογη ἀλαζονεία.

«Χωρὶς ἐμᾶς γίνατε βασιλεῖς· και μακάρι νὰ εἶχατε γίνει βασιλεῖς, ὥστε και ἐμεῖς νὰ γίνομε μαζί σας βασιλεῖς. (Στίχ. 9) Γιατί νομίζω ὁ Θεὸς ἄφησε ἐμᾶς τοὺς ἀποστόλους νὰ ἐμφανισθοῦμε τελευταῖοι, σὰν κάποιοι πού ἔχομε καταδικασθεῖ σὲ θάνατο».

Θέλοντας νὰ ἐξαλείψει τὴν ἀλαζονεία τους και νὰ δείξει ὅτι γι' αὐτὰ ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεῖνται, ἀλλὰ και νὰ ντρέπονται, κατὰ πρῶτον τοὺς κάνει νὰ δείξουν τὸ σεβασμὸ τους μὲ τὸ «τώρα πιά εἴσαστε χορτασμένοι». Στὴ συνέχεια λέγοντας πάλι, «χωρὶς ἐμᾶς γίνατε βασιλεῖς» σημαίνει μὲ αὐτὸ τὸ ἐξῆς: Λέγω, λέγει, ὅτι ὁ παρῶν καιρὸς δὲν εἶναι καιρὸς τιμῆς οὔτε δόξας, τὰ ὅποια σεῖς ἀπολαμβάνετε, ἀλλ' εἶναι καιρὸς και ὕβρεων και διωγμῶν, πράγματα πού ἐμεῖς παθαίνομε. Ἐὰν ὁμως τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλ' αὐτὸς εἶναι καιρὸς τῶν ἀμοιβῶν, ἐσεῖς βέβαια οἱ μαθητὲς γίνατε ἤδη και βασιλεῖς, ἐνῶ ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι, πού ἔπρεπε ἐμεῖς πρὸ πάντων νὰ λάβομε τὸν μισθό, ὄχι μόνο γίναμε τελευταῖοι ἀπὸ σᾶς, ἀλλὰ ὡς μελλοθάνατοι, δηλαδὴ κατάδικοι, και ζοῦμε μέσα σὲ ἀτιμίες και κινδύνους και πείνα. Και ὕβριζόμαστε και ὀδηγοῦμαστε σὰν μωροὶ και ὑπομένομε τὰ πάνδεινα. Και αὐτὰ τὰ ἔλεγε, ὥστε νὰ κάνει αὐτοὺς νὰ συναισθαν-

των ποιήσῃ συνιδεῖν, ὅτι τὰ τῶν ἀποστόλων ὀφείλουσι ζηλοῦν, τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ὕβρεις, οὐ τὰς τιμὰς καὶ τὰς δόξας. Οὐ γὰρ ἐκεῖνα, ἀλλὰ ταῦτα ἀπαιτεῖ τὸ κήρυγμα.

«Ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ
5 ἀνθρώποις».

Οὐκ ἐν μιᾷ πόλει, φησίν, ἢ ἐν μέρει τῆς οἰκουμένης ταῦτα πᾶσχομεν, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ ἐπὶ πάντων. Τὸ δέ, «καὶ ἀγγέλοις», τοῦτό ἐστι δηλοῦντος, ὡς τὰ ἡμῶν παλαιίσματα τοιαῦτα, ὡς καὶ τῆς ἀγγελικῆς θεᾶς ἄξια εἶναι. Ὅρα δὲ πῶς ἑαυτὸν
10 ἐξευτελίζει, πῶς μέγα δεικνυσιν· ἀφ' ὧν δὲ ἐκεῖνοι μέγα φρονῶσι, πῶς αὐτοὺς εὐτελεῖς ἀποφαίνει. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ μωροὺς εἶναι τοῦ φρονίμους φαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀσθενεῖς εἶναι τοῦ ἰσχυροῦς γίνεσθαι, καὶ τὸ ἀτίμους εἶναι τοῦ ἐνδόξου ὀραῖσθαι εὐτελέστερον εἶναι δοκεῖ, καὶ τὰ μὲν ἐκείνοις μέλλει ρίπτειν, τὰ δὲ
15 αὐτὸς κατεδέξατο, δείκνυσιν ὅτι ταῦτα ἐκείνων ἀμείνων, εἴ γε διὰ ταῦτα μὴ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τῶν ἀγγέλων τὸν δῆμον πρὸς τὴν θεάν ἐπέστρεψε τὴν ἑαυτῶν.

Στίχ. 10–12 «Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ. Ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. Ὑμεῖς ἐνδοξοί, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι τοῖς ἰδίους χερσίν».

Πάλιν καὶ τοῦτο ἐντρεπτικῶς εἶπεν· ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ μὲν ἐτύπτοντο καὶ ἠτιμάζοντο, ἐκεῖνοι δὲ ἐτιμῶντο καὶ σοφοὶ ὑπεύπτεοντο, πῶς ἔνι, φησί, τοὺς τὰ τοιαῦτα κηρύττοντας ἐν τοῖς ὑπεναντίοις ὑποπτέυσθαι εἶναι; Τουτέστιν, οὐ παλαιὰ διηγοῦμαι πράγματα, ἀλλ' ἄπερ καὶ ὁ παρὼν μοι καιρὸς μαρτυρεῖ. —Πρὸς τοὺς τρυφῶντας. Ἐλαυνόμεθα, φησί. Πρὸς τοὺς πλοι-

θοῦν ἀπὸ αὐτά, ὅτι ὀφείλουν νὰ ποθοῦν τὰ τῶν ἀποστόλων, δηλαδὴ τοὺς κινδύνους καὶ τὶς ὕβρεις, καὶ ὄχι τὶς τιμὲς καὶ τὶς δόξες. Γιατὶ τὸ κήρυγμα δὲν ἀπαιτεῖ ἐκεῖνα, ἀλλὰ αὐτά.

«Γιατὶ γίναμε θέαμα στὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους».

Δὲν τὰ παθαίνομε, λέγει, αὐτὰ σὲ μιὰ πόλη ἢ σὲ ἓνα μέρος τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ παντοῦ καὶ μπροστὰ σὲ ὅλους. Ὁ λόγος του, «καὶ στοὺς ἀγγέλους», δηλώνει τὸ ἐξῆς, ὅτι δηλαδὴ τὰ δικά μας παλαίσματα εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ εἶναι ἄξια νὰ τὰ βλέπουν καὶ οἱ ἄγγελοι. Πρόσεχε πῶς ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτό του, καὶ πῶς πάλι τὸν παρουσιάζει μέγα, καὶ πῶς, ἀπὸ ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὅποια αὐτοὶ μεγαλοφρονοῦν, παρουσιάζει αὐτοὺς εὐτελεῖς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ θεωροῦνταν ὅτι εἶναι εὐτελέστερο τὸ νὰ εἶναι μωροὶ ἀπὸ τὸ νὰ φαίνονται φρόνιμοι, καὶ τὸ νὰ εἶναι ἀδύναμοι ἀπὸ τὸ νὰ γίνονται ἰσχυροί, καὶ τὸ νὰ εἶναι περιφρονημένοι ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ φαίνονται ἔνδοξοι, καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο σ' ἐκείνους ν' ἀποδώσει τὰ δεύτερα, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἀποδέχθηκε γιὰ τὸν ἑαυτό του τὰ πρῶτα, δείχνει ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, ἐφόσον ἐξαιτίας αὐτῶν ἀπέσπασαν πρὸς θεὸν αὐτῶν ὄχι μόνο τὰ βλέμματα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων.

Στίχ. 10–11. «Ἐμεῖς θεωρούμαστε μωροὶ γιὰ χάρι τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἐσεῖς φρόνιμοι στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἐμεῖς ἀδύναμοι, ἐνῶ ἐσεῖς ἰσχυροί. Ἐσεῖς ἔνδοξοι, ἐνῶ ἐμεῖς περιφρονημένοι. Μέχρι αὐτῆ τῆ στιγμῆ καὶ πεινοῦμε καὶ διψοῦμε καὶ εἴμαστε γυμνοὶ καὶ δεχόμεστε κολαφίσματα καὶ εἴμαστε πλανόδιοι καὶ κοπιᾶζομε καὶ ἐργαζόμεστε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ χέρια».

Πάλι κι αὐτὸ τὸ εἶπε γιὰ νὰ τοὺς κάνει νὰ νιώσουν ντροπῆ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτοὶ δέχονταν πλήγματα καὶ περιφρονοῦνταν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀπολάμβαναν τιμὲς καὶ θεωροῦνταν σοφοί, πῶς, λέγει, εἶναι δυνατὸν αὐτοὶ ποὺ κηρύττουν ὅλα αὐτὰ νὰ θεωροῦνται ὅτι ἀνήκουν στοὺς ἀντίθετους ἀπὸ αὐτούς; Δηλαδὴ, δὲν διηγοῦμαι παλαιὰ πράγματα, ἀλλὰ ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὅποια καὶ ὁ παρὼν καιρὸς μοῦ γίνεται μάρτυρας. — Πρὸς ἐκείνους ποὺ κάνουν τρυφηλὴ ζωή. — Πρὸς ἐκείνους ποὺ πλουτοῦν λέγει, ὀδηγοῦμαστε στὰ δι-

τοῦντας. —Πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, τοὺς οὔτε ἐργάζεσθαι, οὔτε κινδυνεύειν ἀνεχομένους, ἀλλὰ καρπουμένους ἑαυτοῦς.

«Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα· (στίχ. 13) δυσφημούμενοι, παρακαλοῦμεν, ὡς περικαθάρματα
5 τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν».

Οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, φησίν, ὅτι ἐπὶ τούτοις δυσχεραίνομεν. Τοῖς γὰρ ἐναντίοις τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀμειβόμεθα· καὶ μέγα ἐστὶ τὸ κακῶς πάσχοντας φέρειν γενναίως· ἡμεῖς οὐ μόνον τοῦτο κατορθοῦμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν καὶ ἀγαλλόμεθα.

10 «Πάντων περίψημα ἕως ἄρτι».

Οὐ τῶν διωκόντων, ἀλλὰ τῶν δι' οὓς ταῦτα πάσχομεν.

Στίχ. 14. «Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ».

Ἐπειδὴ οἶδεν ἀφόρητον τὴν πληγὴν, ταχέως αὐτὴν ἐθερά-
15 πευσεν. Οὐχ ὡς καταισχύνων ὑμᾶς, φησί, ταῦτα λέγω. Λέγει γὰρ πεποικέναι μὲν, οὐ μὴν διανοίᾳ πονηρᾷ καὶ μισούσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον φιλούσῃ καὶ ἐπανορθοῦν βουλομένῃ.

Στίχ. 15. «Ἐὰν γὰρ μυρίουσ παιδαγωγὸς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ
20 τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα».

Οὐ τὸ ἀξίωμα ἐνταῦθα ἐμφαίνει, ἀλλὰ τῆς ἀγάπης τὴν ὑπερβολὴν· καὶ οὐδὲ ἐκείνους ἐπληξεν τό, «ἐν Χριστῷ», προσθεῖς, καὶ συγχωρήσας ἐκείνοις πολλὰ περὶ αὐτῶν πεποικέναι· τοῦτο γὰρ ὁ παιδαγωγὸς τὴν τῆς ἀγάπης ὑπερβολὴν ἑαυτῷ
25 ταμιεύεται. Τοιοῦτον γὰρ ὁ πατήρ· οὐκ ἑμαυτῷ τοῦτο λογίζο-

καστήρια καὶ τὶς φυλακές. — Πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, πού οὔτε ἐργάζονται, οὔτε ἀνέχονται νὰ κινδυνεύουν, ἀλλὰ ν' ἀπολαμβάνουν ἀμοιβὲς γιὰ τὸν ἑαυτό τους.

Στίχ. 12–13. «Ἐνῶ μᾶς βρίζουν, τοὺς εὐλογοῦμε· ἐνῶ μᾶς διώκουν, δείχνομε ἀνοχή· ἐνῶ συκοφαντούμαστε, ἐμεῖς τοὺς μιλάμε μὲ καλωσύνη· γίναμε σὰν τὰ πιὸ βρωμερὰ πράγματα τοῦ κόσμου».

Δὲν μπορεῖ, λέγει, κάποιος νὰ πεῖ, ὅτι δυσανασχετοῦμε ἐναντίον αὐτῶν. Γιατὶ ἀμείβομε μὲ τὰ ἀντίθετα ἐκείνους πού μᾶς κακοποιοῦν. Καὶ εἶναι βέβαια πολὺ σπουδαῖο πρᾶγμα τὸ νὰ ὑποφέρει κανεὶς γενναιότατα τὰ κακοπαθήματα· ἐμεῖς ὅμως ὄχι μόνο κατορθώνομε αὐτό, ἀλλὰ καὶ χαιρόμαστε καὶ νιώθομε ἀγαλλίαση.

«Μέχρι αὐτὴ τὴ στιγμή θεωρούμαστε γιὰ ὄλους σὰν σκουπίδια».

Ὅχι ἐκείνων πού μᾶς καταδιώκουν, ἀλλ' ἐκείνων γιὰ τοὺς ὁποίους τὰ παθαίνομε αὐτά.

Στίχ. 14. «Δὲν τὰ γράφω αὐτὰ γιὰ νὰ σᾶς ντροπιάσω, ἀλλὰ σᾶς συμβουλεύω σὰν παιδιὰ μου ἀγαπητά».

Ἐπειδὴ διαπίστωσε ὅτι τὸ πλήγμα ἦταν ἀνυπόφορο, ἀμέσως θεράπευσε αὐτό. «Δὲν γράφω», λέγει, «αὐτὰ γιὰ νὰ σᾶς ντροπιάσω». Λέγει δηλαδὴ ὅτι τὰ ἔχουν κάνει, ὄχι ὅμως μὲ σκέψη κακὴ καὶ γεμάτη μίσος, ἀλλὰ μᾶλλον γεμάτη ἀπὸ ἀγάπη καὶ πού θέλει τὴ διόρθωσή τους.

Στίχ. 15. «Γιατί, ἂν καὶ ἔχετε ἄπειρους παιδαγωγούς στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχετε πολλοὺς πατέρες, γιατί ἐγὼ σᾶς γέννησα στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ Εὐαγγέλιο».

Δὲν προβάλλει μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὸ ἀξίωμα του, ἀλλὰ τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης του. Καὶ οὔτε ἐκείνους ἐπληξε μὲ τὸ νὰ προσθέσει «στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ», ἀλλὰ καὶ συγχώρησε ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους εἶχε κάνει πολλὰ· γιατί αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ὁ παιδαγωγός· ταμιεύει στὸν ἑαυτό του τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη. Τέτοιος εἶναι ὁ Πατέρας. Δὲν τὸ θεωρῶ αὐτὸ

μαι. Πάλιν δὲ τοὺς ἑαυτοῖς ἐπιφημίζοντας τὴν διδασκαλίαν πλήττει.

Στίχ. 16. «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς μιμητάς μου γίνεσθε».

Οὐκ ἐπαίρων ἑαυτὸν ταῦτά φησιν, ἀλλὰ δεικνὺς εὐκολον
5 οὔσαν τὴν ἀρετὴν.

Στίχ. 17. «Διὰ τοῦτο ἐπεμψα ὑμῖν τὸν Τιμόθεον».

Ἐπειδὴ ὡς τέκνων φείδομαι.

«Ὅς ἐστὶ μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ».

Τοῦτό φησιν, τὴν ἀγάπην ἐμφαίνων, κάκεινους κατα-
10 σκευάζων αἰδεσίμως αὐτὸν ἰδεῖν. Καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπεν «πι-
στόν», ἀλλὰ «ἐν Κυρίῳ»· τουτέστιν, ἐν τοῖς κατὰ Κύριον πρά-
γμασιν.

«Ὅς ὑμᾶς ἀναμνήσει».

Οὐκ εἶπεν, 'διδάξει', ἵνα μὴ δυσανασχετῶσιν, ὡς παρ' αὐ-
15 τοῦ μανθάνοντες.

«Τὰς ὁδοὺς μου τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ
Ἐκκλησίᾳ διδάσκω».

Τουτέστι, τὰς οἰκονομίας, τοὺς κινδύνους, τὰ ἔθη, τοὺς κα-
νόνας, τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἀποστολικούς, τὰ ἄλλα πάντα. Ἐπει-
20 δὴ γὰρ εἶπεν, «γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦ-
μεν, καὶ ταῦτα πάντα, φησίν, ὑμᾶς ἀναμνήσει. Καὶ ἀνώτερον
τὸν λόγον ἄγων, ἐπήγαγε, «τὰς ἐν Χριστῷ», πάντα ὡς εἴωθεν
ἀνατιθεῖς τῷ Δεσπότῃ, καὶ δεικνὺς ἅμα ὅτι οὐδὲν ἔχουσιν ἀν-
θρώπινον, καὶ ὅτι μετὰ τῆς ἐκεῖθεν βοθηείας ἅπαντα κατορθοῖ.

25 Στίχ. 18–19 «Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυσ-
σιώθησάν τινες. Ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἂν Κύριος
θελήσῃ».

Μέλλων δὲ ἐμβάλλειν εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ πεπορνευ-
κότος, θυμοῦ γέμοντας εἰσφέρει τοὺς λόγους, οὐκ αὐτὸς δὲ τοῦ-
30 το πάσχων, ἀλλ' ἐκείνους διορθούμενος. Καὶ τὸν πεπορνευκότα

ἔργο δικό μου. Πάλι ἐπιφέρει πλήγμα σ' ἐκείνους πού θεωροῦσαν δική τους ἐπιτυχία τὴ διδασκαλία.

Στίχ. 16. «Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν, γίνεσθε μιμητές μου».

Δὲν τὰ λέγει αὐτὰ γιὰ νὰ ὑπερηφανευθεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι εὐκολη ἡ ἀρετὴ.

Στίχ. 17. «Γι' αὐτὸ ἔστειλα σὲ σᾶς τὸν Τιμόθεο».

Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι γιὰ σᾶς σὰν παιδιά μου.

«Ὁ ὁποῖος εἶναι παιδί μου ἀγαπητὸ καὶ πιστὸ στὰ πράγματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Κύριο».

Αὐτὸ τὸ λέγει δείχνοντας τὴν ἀγάπη του καὶ προετοιμάζοντας ἐκείνους νὰ τὸν δοῦν μὲ σεβασμό. Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς ὅτι αὐτὸς εἶναι «πιστός», ἀλλὰ «ἐν Κυρίῳ», δηλαδὴ στὰ πράγματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Κύριο.

«Ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς ὑπενθυμίσει».

Δὲν εἶπε 'θὰ σᾶς διδάξει', γιὰ νὰ μὴ δυσανασχετοῦν, σὰ νὰ ἐπρόκειτο νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ αὐτόν.

«Τίς διδασκαλίες μου στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι ὅπως τίς διδάσκω παντοῦ σ' ὅλη τὴν Ἐκκλησίᾳ».

Δηλαδὴ τίς οικονομίες, τοὺς κινδύνους, τὰ ἔθιμα, τοὺς κανόνες, τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε, ἔχομε ἐλλείψεις ἀπὸ ἐνδύματα καὶ δεχόμεστε ραπίσματα καὶ περιπλανιόμαστε, ὅλα αὐτὰ, λέγει, θὰ σᾶς τὰ ὑπενθυμίσει. Καὶ κάμνοντας ἀνώτερο τὸ λόγο του, πρόσθεσε «τίς ἀναφερόμενες στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ», ἀναθέτοντας ὡς συνήθως τὰ πάντα στὸν Κύριο καὶ δείχνοντας συγχρόνως ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἀνθρώπινο, καὶ ὅτι ὅλα τὰ κατορθώνει μὲ τὴ βοήθεια ἀπὸ ἐκεῖνον.

Στίχ. 18-19. «Σὰ νὰ ἐπρόκειτο νὰ μὴ ἔρθω πρὸς ἐσᾶς μερικοὶ κυριεύθηκαν ἀπὸ κομπασμό. Θὰ ἔρθω ὅμως γρήγορα σὲ σᾶς, ἂν τὸ θελήσει ὁ Κύριος».

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ προχωρήσει στὴν κατηγορία ἐκείνου πού διέπραξε πορνεία, ἐκφέρει τα λόγια του γεμάτα ἀπὸ θυμό, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ διορθώνοντας ἐκείνους. Καὶ ἀφοῦ ἄφησε τὸν πόρνο, ὁμιλεῖ μὲ

ἀφείς, τοῖς ἄλλοις διαλέγεται, οὐκ ἀξιῶν ἐκεῖνον οὐδὲ τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων. Κατασεῖει δὲ αὐτῶν τὸ φρόνημα φιλαρχίας ἐγκλήματι, ὡς τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ διδασκάλου εἰς ἀπόνοϊαν κεχηρημένων.

5 «Καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφουσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. (στίχ. 20) Οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἢ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει».

Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ κατορθωμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τοῦ διδασκάλου ἀπουσίας ἢ ἀπόνοϊα ἦν, καὶ οὐκ εἶπεν, 'γνώσομαι τὴν σοφίαν', ἀλλὰ, «τὴν δύναμιν». Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Οὐ δι' εὐγλωττίας ἐκρατήσαμεν, ἀλλὰ τοῦ θεῖαν εἶναι τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν, καὶ βασιλείαν καταγγέλλειν τῶν οὐρανῶν, μεγίστην ἀπόδειξιν παρεχόμενοι τὰ σημεῖα, ἃ ποιοῦμεν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος.

15 Στίχ. 21. «Τί θέλετε; ἐν ράβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, πνεύματί τε πραΰτητος;».

Καὶ τὸ φοβερὸν ἔχει καὶ τὸ προσηνὲς ὁ λόγος οὗτος. Τί δὲ ἐστίν, «ἐν ράβδῳ»; Ἐν κολάσει, ἐν τιμωρίᾳ. Σκόπει δὲ καὶ φιλοσοφίαν τοῦ Παύλου. Τὴν ἐξουσίαν γὰρ αὐτὸς ἔχων καὶ τοῦ-
20 του κάκεινου, ἐτέρους ποιεῖται κυρίου, λέγων, «τί θέλετε;» ἐν ὑμῖν τὸ πρᾶγμα κεῖται, φησίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Στίχ. 1. «Ὅλωσ ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία».

25 Οὐκ εἶπε, 'τολμᾶται πορνεία', ἀλλὰ, «ἀκούεται πορνεία». Καὶ τό, «ἐν ὑμῖν» δὲ ἐμφατικῶς εἴρηται, τουτέστιν, ἐν ὑμῖν τοῖς πιστοῖς, τοσοῦτων ἀπολελευκόσι μυστηρίων, τοῖς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν κληθεῖσιν.

«Ἦτις οὐκ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται».

30 Καὶ γὰρ αἰεὶ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ὀνειδίζει τοῖς πιστοῖς. Καὶ γὰρ καὶ Θεσσαλονικεῦσι γράφει, λέγων· «ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ σκεῦδος

τοὺς ἄλλους, μὴ καθιστώντας ἐκεῖνον ἄξιο οὔτε γιὰ τὰ λόγια του. Καὶ κατασεῖει τὸ φρόνημά τους μὲ τὴν κατηγορία τῆς φιλαρχίας, τὴν ὁποία ἐξαιτίας τῆς ἀπουσίας τοῦ δασκάλου τὴ χρησιμοποίησε, ὥστε νὰ φθάσουν στὴν ἀλαζονεία.

«Καὶ θὰ προσέξω ὄχι τί λέγουν οἱ ἀλαζόνες, ἀλλὰ τὴ δύναμή τους. (Στίχ. 20) Γιατὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἀποτελεσμα λόγου, ἀλλὰ δυνάμεως».

Ἡ ἀλαζονεία προερχόταν ὄχι ἀπὸ κατορθώματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀπουσία τοῦ δασκάλου. Καὶ δὲν εἶπε, 'θὰ γνωρίσω τὴ σοφία τους', ἀλλὰ «τὴ δύναμή τους». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει: Δὲν ἐπικρατήσαμε μὲ τὴν εὐγλωττία, ἀλλὰ μὲ τὸ ὅτι εἶναι θεία ἡ διδασκαλία μας, καί, κηρύσσοντας τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, παρέχομε μέγιστη ἀπόδειξη τὰ θαύματα ποὺ κάμνομε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος.

Στίχ. 21. «Τί θελετε; Νὰ ἔρθω σὲ σᾶς μὲ ραβδί, ἢ μὲ ἀγάπη καὶ πνεῦμα πραότητας;».

Ὁ λόγος αὐτὸ καὶ τὸ φοβερὸ ἔχει καὶ φιλοφροσύνη. Τί σημαίνει ὅμως «μὲ ραβδί»; Μὲ κολασμό, μὲ τιμωρία. Ἄλλὰ πρόσεχε καὶ τὴ φιλοσοφία τοῦ Παύλου. Γιατὶ, ἐνῶ ἔχει τὴν ἐξουσία καὶ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνου, ἀφήνει ἄλλους ν' ἀποφασίσουν, λέγοντας, «τί θέλετε;» σὲ σᾶς, λέγει, ἀφήνεται ἡ ἐκλογή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Στίχ. 1. «Γενικὰ ἀκούεται ὅτι ὑπάρχει ἀνάμεσά σας πορνεία, καὶ τέτοια πορνεία».

Δὲν εἶπε 'τολμᾶται πορνεία', ἀλλὰ «ἀκούεται πορνεία». Καὶ τὸ «ἀνάμεσά σας» λέχθηκε πρὸς ἔμφαση, δηλαδὴ ἀνάμεσα σὲ σᾶς τοὺς πιστοὺς, ποὺ ἀπολαύσατε τόσα μεγάλα μυστήρια, σὲ σᾶς ποὺ ἔχετε κληθεῖ στὸν οὐρανό.

«Ἡ ὁποία δὲν ἀναφέρεται οὔτε ἀνάμεσα στοὺς Ἐθνικούς».

Πάλι κατηγορεῖ τοὺς πιστοὺς συγκρίνοντάς τους μὲ τοὺς Ἐθνικούς. Πράγματι γράφοντας καὶ στοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει: «ὁ καθένας σας νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ σῶμα του μὲ ἀγιασμό, καὶ

κτάσθω ἐν ἀγιασμῶ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθὼς καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα Θεόν».

«Ὡστε γυναιῖκα τοῦ πατρὸς ἔχειν».

Οὐκ εἶπε, 'μητρειάν', ἀλλὰ «γυναιῖκα πατρός», ὡς πολλῶν
5 πλήξαι χαλεπώτερον.

Στίχ. 2. «Καὶ ὑμεῖς πεφουσιωμένοι ἐστέ;».

Ὡς εἰ λέγοι· Μὴ μοι εἶπης ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ πεπορνευκῶς·
κοινὸν πάντων γέγονε τὸ ἔγκλημα. Κοινὸν δὲ οὐκ ἐπὶ τῷ ἁμαρ-
τήματι λέγω, ἀλλ' ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῇ παρ' ἐκείνου. Εἰ καὶ
10 οὐχ οὕτως εἶρηκεν, ἀλλὰ ἀφῆκεν αὐτὸ μέσον, ἵνα πλήξῃ μειζῶ-
νως. Ἐἷς δὲ τῶν διδασκάλων πορνεύσας ἦν.

«Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν
ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας».

Ὅτι εἷς τὸ κοινὸν, φησί, τῆς Ἐκκλησίας ἢ διαβολὴ προε-
15 χώρησεν. Καὶ οὐκ εἶπεν, 'οὐχὶ μᾶλλον ἐξεβάλετε', ἀλλ' ὡς ἐπὶ
νόσου τινὸς καὶ λοιμοῦ πένθους χρεῖαν πεποίηκεν.

Στίχ. 3. «Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς παρῶν τῷ σώματι, παρῶν δὲ
τῷ πνεύματι».

Οὐκ ἀναμεῖναι αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, φησίν, οὐδὲ ἐκδέξα-
20 σθαι αὐτόν, καὶ τότε πρᾶξαι, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ λοιμὸν ἀπελαύ-
νειν μέλλων, πρὶν ἢ διαδοθῆναι εἰς τὸ λοιπὸν σῶμα ἐπείγεται
κατασχεῖν. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· «ἤδη κέκρικα ὡς παρῶν».
Τοῦτο δὲ ἔλεγεν οὐ μόνον κατεπείγων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόφασιν
καὶ οὐκ ἀφείς ἄλλο τι βουλευσασθαι, ἀλλὰ καὶ φοβῶν, ὡς εἰ-
25 δὼς τὰ ἐκεῖ γενησόμενα καὶ κριθησόμενα. Τοῦτο γάρ ἐστι «πα-
ρεῖναι τῷ πνεύματι», ὥσπερ ὁ Ἐλισσαῖος παρῆν τῷ Γιεζῆ καὶ
ἔλεγεν· «οὐχὶ ἡ καρδιά μου μετὰ σοῦ;».

«Ἦδη κέκρικα ὡς παρῶν τὸν οὕτως τοῦτο κατεργα-

1. Α' Θεσ. 4,4-5.

2. Δ' Βασ. 5,26.

ὄχι γιὰ παράφορα πάθη, ἔτσι ὅπως τὸ χριστιμοποιοῦν οἱ Ἐθνικοὶ ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν Θεο»¹.

«Ὡστε κάποιος νὰ ἔχει γυναῖκα τὴ γυναῖκα τοῦ πατέρα του».

Δὲν εἶπε 'τὴ μητριὰ', ἀλλὰ «τὴ γυναῖκα τοῦ πατέρα του», ὥστε νὰ τοὺς πλήξει πολὺ φοβερότερα.

Στίχ. 2. «Καὶ σεῖς εἴσαστε φουσκωμένοι ἀπὸ κομπασμό».

Εἶναι σὰ νὰ λέγει· Μὴ μοῦ πεῖς, ὅτι ἕνας εἶναι αὐτὸς ποὺ διέπραξε πορνεία· τὸ παράπτωμα ὑπῆρξε κοινὸ ὄλων. Καὶ λέγω κοινὸ ὄχι ὡς πρὸς τὸ ἀμάρτημα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ διδασκαλία τὴν ὁποία ἐλάβετε ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἄν καὶ βέβαια δὲν τὸ εἶπε ἔτσι, ἀλλὰ τὸ ἄφησε στὸ μέσον, γιὰ νὰ τοὺς πλήξει περισσότερο. Ἐκεῖνος ποὺ διέπραξε τὴν πορνεία ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς δασκάλους.

«Καὶ δὲν πενθήσατε μᾶλλον, γιὰ νὰ ἐκλείψει ἀπὸ ἀνάμεσά σας ἐκεῖνος ποὺ ἔκαμε τὴν πράξη αὐτὴ».

Ἡ δυσφήμιση τῆς Ἐκκλησίας, λέγει, περιέλαβε ὄλους τοὺς πιστοὺς. Καὶ δὲν εἶπε, 'δὲν τὸν διώξατε μᾶλλον', ἀλλὰ χρησιμοποίησε τὸ πένθος, ὅπως στὴν περίπτωση κάποιας νόσου καὶ ἐπιδημίας.

Στίχ. 3. «Ἐγὼ βέβαια ἀπουσιάζοντας σωματικά, ἀλλὰ ὄντας παρῶν πνευματικά».

Νὰ μὴ περιμένουν τὴν παρουσία του, λέγει, οὔτε νὰ δεχθοῦν αὐτὸν καὶ τότε νὰ ἐνεργήσουν, ἀλλὰ, σὰ νὰ πρόκειται ν' ἀπομακρύνει κάποια ἐπιδημία, βιάζεται νὰ τὴν ἐμποδίσει προτοῦ διαδοθεῖ στὸ ὑπόλοιπο σῶμα. Γι' αὐτὸ προσθέτει καὶ λέγει· «ἤδη ἐγὼ, σὰ νὰ εἶμαι παρῶν, τὸν ἔχω κρίνει». Αὐτὸ τὸ ἔλεγε ὄχι μόνο πιέζοντάς τους νὰ λάβουν τὴν ἀπόφαση, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀφήνοντάς τους νὰ σκεφθοῦν κάτι ἄλλο, καὶ ἀκόμη φοβίζοντάς τους, σὰν κάποιος ποὺ γνωρίζει τὰ ὅσα θὰ γίνουν ἐκεῖ καὶ θ' ἀποφασισθοῦν. Γιατί αὐτὸ σημαίνει «θὰ εἶμαι παρῶν πνευματικά», ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἐλισσαῖος ἦταν παρῶν στὸν Γιεζὴ καὶ ἔλεγε· «δὲν ἦταν ἡ καρδιά μου μαζί σου;»².

«Ἡδὴ ἔχω κρίνει, σὰ νὰ ἦμουν παρῶν, ἐκεῖνον ποὺ ἔκαμε

σάμενον. (στίχ. 4–5) Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ».

5 Οὐκ ἀφήσιν αὐτοὺς ἕτερόν τι ἐννοῆσαι. Καὶ γὰρ ἐξήνεγκα τὴν ἀπόφασιν, ὡς παρών, φησίν. Εἶτα, ἵνα μὴ δόξη πολλὴ εἶναι ἢ ἀθθεντεία, ὄρα πῶς κοινωνοῦς καὶ αὐτοὺς ποιεῖ τοῦ κρίματος, εἰπὼν, «συναχθέντων ὑμῶν». Τὸ δέ, «ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν», τουτέστι, τὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐνυβρίσαν-
10 τα, τὸν μετὰ τὸ γενέσθαι πιστὸν καὶ ἐπώνυμον ἐκείνης τῆς προσηγορίας, τοιαῦτα τολμήσαντα, τοῦτον παράδοτε τῷ Σατανᾷ. Εὖ δὲ καὶ τὸ «παραδοῦναι τῷ Σατανᾷ», ἀλλὰ μὴ ἐκδοῦναι, ὡς ἀνοίγων αὐτῷ τῆς μετανοίας τὰς θύρας. Καὶ πάλιν «τὸν τοιοῦτον», ὡς μὴ ἀνεχόμενον μηδὲ τῆς προσηγορίας αὐτοῦ
15 μνημονεῦσαι. Τουτέστι, κατὰ Θεόν· μὴ ἀνθρωπίνῃ κατεχόμενον ὑπολήψει, ἡγοῦν αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ὑμᾶς συλλέγοντος ὑπὲρ οὗ συνέρχεσθε. Εὖ παλιν ἐπέστησεν αὐτοῖς ἑαυτόν, ἵνα, ὅταν δικάζωσιν, ὡς αὐτοῦ παρόντος, οὕτως αὐτὸν ἀποτέμωσι, καὶ μηδεὶς τολμήσῃ συγγνώμης αὐτὸν ἀξιῶσαι, εἰδὼς ὅτι Παῦλος
20 εἴσεται τὰ λεγόμενα. Τουτέστιν, ὁ Χριστὸς δύναται τοιαύτην ἡμῖν χάριν δίδόναι, ὡς δύνασθαι τῷ διαβόλῳ παραδιδόναι· ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν κατ' αὐτοῦ ἐπαίρει τὴν ψῆφον.

«Εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ ἕν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

25 Ἴνα μαστίξῃ αὐτὸν ἔλκει πονηρῶ ἢ νόσῳ ἑτέρᾳ· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο τῷ Θεῷ δοκοῦν ἐγένετο, ὥστε κολάζεσθαι αὐτοῦ τὴν σάρκα. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς σαρκὸς αἱ ἐπιθυμίαι τίκτονται, αὐτὴν κολάζει, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ, ἀλλ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καλῶς αὐτοὺς εὐκαίρως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀναμμνήσκων, ἵνα

αὐτὴν τὴν πράξη. (Στίχ. 4-5) Σεῖς, ἀφοῦ συγκεντρωθεῖτε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί με τὸ πνεῦμα μου, καὶ με τὴ δύναμη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ παραδώσετε τὸν ἄνθρωπον αὐτὸ στὸ Σατανᾶ».

Δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ σκεφθοῦν κάτι ἄλλο. Γιατί, λέγει, ἔβγαλα ἐγώ, σὰν παρῶν πνευματικά, τὴν ἀπόφαση. Ἔπειτα, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι μιλάει με πολλὴ αὐθεντία, πρόσεχε πῶς καθιστᾶ καὶ αὐτοὺς μετόχους τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, λέγοντας: «ἀφοῦ συγκεντρωθεῖτε ἐσεῖς». Τὸ λεγόμενο, «στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου», δηλαδή, αὐτὸν ποὺ συμπεριφέρθηκε προσβλητικὰ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν πού, ἀφοῦ ἔγινε πιστὸς καὶ ἔλαβε τὸ ἐπώνυμο ἐκείνης τῆς προσηγορίας, τόλμησε ὅλα αὐτά, αὐτὸν παραδῶστε τὸν στὸν Σατανᾶ. Καὶ σωστὰ εἶπε, «νὰ τὸν παραδώσουν στὸ Σατανᾶ» καὶ ὄχι νὰ τὸν ἐκδώσουν, ἀνοίγοντας με αὐτὸ τίς θύρες τῆς μετάνοιας. Καὶ καλῶς πάλι τὸν ὀνομάζει «τὸν τέτοιο ἄνθρωπο», δείχνοντας ὅτι δὲν ἀνέχεται οὔτε τὸ ὄνομά του νὰ μνημονεύσει. Δηλαδή, κατὰ Θεόν, χωρὶς νὰ εἴσαστε κυριευμένοι ἀπὸ ἀνθρώπινη προκατάληψη, δηλαδή συγκεντρώνοντάς σας τὸ ὄνομα αὐτοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο συγκεντρώνεσθε. Καλῶς πάλι τοποθέτησε τὸν ἑαυτό του ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς, ὥστε, ὅταν θὰ δικάζουν τὸν πόρνο, ἔτσι ν' ἀποκόψουν αὐτὸν, σὰ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος παρῶν, καὶ κανένας νὰ μὴ τολμήσει νὰ τὸν κρίνει ἄξιο συγγνώμης, γνωρίζοντας ὅτι ὁ Παῦλος θὰ μάθει τὰ ὅσα θὰ λεχθοῦν. Δηλαδή ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ σᾶς δώσει τέτοια χάρη, ὥστε νὰ μπορέσετε νὰ τὸν παραδώσετε στὸ διάβολο, ἢ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μαζί σας θὰ καταδικάσει αὐτόν.

«Πρὸς καταστροφή τῆς σάρκα, ὥστε νὰ σωθεῖ τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Γιὰ νὰ τιμωρηθεῖ αὐτὸν με πληγὴ βασανιστικὴ ἢ με ἄλλη νόσο. Καὶ αὐτὸ ἔγινε σύμφωνα με τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ τιμωρηθεῖ ἡ σάρκα του. Ἐπειδὴ δηλαδή οἱ ἐπιθυμίες γεννιῶνται ἀπὸ τὴ σάρκα, τιμωρεῖ αὐτὴν, γιὰ νὰ σωθεῖ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, καὶ πολὺ σωστὰ καὶ εὐκαιρα τοὺς ὑπενθυμίζει τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ προσέλθουν με μεγαλύτερη

καὶ αὐτοὶ προθυμότερον ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἰατρειάν. Ἦδη δὲ καὶ νόμους φαίνεται τῷ διαβόλῳ τιθεῖς, οὐκ ἀφείς αὐτὸν περαιτέρω προβῆναι· ὡς καὶ Θεὸς αὐτῷ περὶ τοῦ Ἰῶβ ἔλεγε· «πλὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἄψη».

5 Στίχ. 6. «Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν».

Ἐπάγει πάλιν ἐπιτίμησιν πρὸς ἐκείνους ἀποτεινόμενος, δεικνύς, ὅτι ἐκείνοι μέχρι τοῦ παρόντος οὐκ εἴασαν αὐτὸν μετανοῆσαι, καυχῶμενοι ἐπ' αὐτῷ».

«Οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῖ;».

10 Δηλοῖ διὰ τούτου, ὡς οὐκ ἐκείνου φειδόμενος μόνον τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τούτων. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Εἰ καὶ ἐκείνου τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ ἀμελούμενον δύναται τε καὶ τὸ λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας σῶμα λυμῆνασθαι. Ὅταν γὰρ ὁ πρῶτος ἁμαρτῶν μὴ δῶ δίκην, ταχέως καὶ ἕτεροι τὰ τοιαῦτα πλημμε-
15 λοῦσι.

Στίχ. 7. «Ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην».

Τουτέστιν, τὸν πονηρὸν τοῦτον. Μᾶλλον δὲ οὐ περὶ τούτου μόνον φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους αἰνίττεται. Οὐ γὰρ πορνεία μόνον παλαιὰ ζύμη, ἀλλὰ καὶ πᾶσα κακία. Καὶ οὐκ εἶπε, 'καθάρατε',
20 ἀλλὰ, «ἐκκαθάρατε», ὃ ἐστίν, μετὰ ἀκριβείας καθάρατε, ὥστε μηδὲ λείψανον, μηδὲ σκιὰν εἶναι τοιαύτην.

«Ἴνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι».

Δηλεῖ καὶ ἐμφαίνει οὐ σφόδρα πολλῶν κρατοῦσαν τὴν κακίαν. Εἰ δὲ λέγει, «καθὼς ἐστε ἄζυμοι», οὐ τοῦτο λέγει, ὅτι
25 πάντες ἦσαν καθαροί, ἀλλὰ, καθὼς πρέπει εἶναι ὑμᾶς.

«Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός, ὥστε ἐορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. (στίχ. 8–10) Ἐγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι

προθυμία στη θεραπεία. Και ήδη φαίνεται να θέτει νόμους στο διάβολο, μη αφήνοντάς τον να προχωρήσει παραπέρα, όπως και ο ίδιος έλεγε σ' αυτόν για τὸν Ἰώβ· «μόνο μη ἀγγίξεις τὴν ψυχὴ του»³.

Στίχ. 6. «Δὲν εἶναι καλὴ ἡ καυχησιολογία σας».

Ἄπευθυνόμενος πρὸς ἐκείνους προσθέτει πάλι ἐπιτίμηση, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἐκείνοι μέχρι τότε δὲν τὸν ἄφησαν νὰ μετανοή-
σει, καυχώμενοι γι' αὐτόν.

«Δὲν γνωρίζετε ὅτι λίγο προζύμι ζυμώνει ὅλο τὸ ζυμᾶρι;».

Δηλώνει μ' αὐτό, ὅτι αὐτὸ τὸ κάμνει δείχνοντας τὴ συμπόνιὰ του ὄχι μόνο πρὸς ἐκείνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Εἶ-
ναι ὁμοιοσὰ νὰ λέγει· Ἄν καὶ τὸ ἁμάρτημα εἶναι ἐκείνου, παρα-
μελούμενο ὁμως μπορεῖ νὰ καταστρέψει καὶ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα
τῆς Ἐκκλησίας. Γιατί, ὅταν δὲν τιμωρηθεῖ ὁ πρῶτος ποὺ διέπρα-
ξε τὴν ἁμαρτία, γρήγορα καὶ οἱ ἄλλοι διαπράττουν τὰ ἴδια
πλημμελήματα.

Στίχ. 7. «Καθαρίστε λοιπὸν μὲ προσοχὴ τὴν παλαιὰ ζύμη».

Δηλαδή, αὐτὸν τὸν πονηρό. Ἡ καλύτερα, δὲν μιλάει μόνο
γι' αὐτόν, ἀλλὰ ὑπαινίσσεται καὶ ἄλλους. Γιατί δὲν εἶναι μόνο ἡ
πορνεία παλαιὰ ζύμη, ἀλλὰ καὶ κάθε κακία. Καὶ δὲν εἶπε, 'καθα-
ρίστε', ἀλλὰ «καθαρίστε τὴν πολὺ καλά», πράγμα ποὺ σημαίνει,
καθαρίστε τὴν μὲ προσοχὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχει κανένα ὑπόλειμ-
μα, οὔτε καμμιά τέτοια σκιά.

«Γιὰ νὰ γίνεи νέο ζυμᾶρι, ἀφοῦ εἴσαστε τώρα χωρὶς προζύ-
μι».

Μ' αὐτὸ δηλώνει καὶ φανερώνει ὅτι τὸ κακὸ δὲν ἐξουσιάζει
πέρα πολλοῦς. Ἐὰν ὁμως λέγει, «ἀφοῦ εἴσαστε τώρα χωρὶς προ-
ζύμι», δὲν λέγει αὐτό, ὅτι ὅλοι ἦταν καθαροί, ἀλλὰ νὰ εἴσαστε
ἔτσι ὅπως πρέπει νὰ εἴσαστε.

«Γιατί ὁ δικός μας πασχαλινὸς ἀμνός, ὁ Χριστός, θυσιά-
σθηκε γιὰ μᾶς. Γι' αὐτὸ ἄς ἐορτάζουμε ὄχι μὲ παλιὸ προζύμι, οὔτε
μὲ προζύμι κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλὰ μὲ ἄζυμα εἰλικρίνειας καὶ
ἀλήθειας. (Στίχ. 8-10) Σᾶς ἔγραψα στὴν ἐπιστολὴ νὰ μὴ συνα-
ναστρέφεσθε μὲ πόρνους. Καὶ ὅπωςδῆποτε δὲν ἐννοοῦσα τοὺς

πόρνοις. Καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἄρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις».

Τῶν εὐεργεσιῶν πάλιν ἀναμιμνήσκει αὐτούς. Ἐορτῆς γὰρ, φησὶν, ὁ παρῶν καιρός. Διὰ τί δὲ παλαιὰν τὴν ζύμην καλεῖ, ἢ 5 διὰ τὸ τὸν ἡμῶν βίον τοιοῦτον εἶναι;

«Ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. (Στίχ. 11) Νῦν δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης».

Ἴνα γὰρ μὴ νομίσαντες, ὅτι ὡς ἀτελεστέροις αὐτοῖς τοῦτο 10 οὐκ ἐπέταξεν, καὶ ὡς τέλειοι δῆθεν αὐτὸ πρᾶξι ἐπιχειρήσουσι, δείκνυσιν ὅτι οὐδὲ δύναται τοῦτο γενέσθαι, οὐδὲ εἰ σφόδρα βούλονται, ἐπεὶ, φησὶν, ἑτέραν οἰκουμένην ἔδει ζητῆσαι.

«Ἦ εἰδωλολάτρης, ἢ λοιδορός, ἢ μέθυσος, ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιοῦτῳ μὴ συνεσθίειν».

Ἐπὶ τούτοις παρέμιξε καὶ προκατέλαβε τὸν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων λόγον, ὃν μικρὸν ὕστερον μέλλει γυμνάζειν.

Στίχ. 12. «Τί γάρ μοι καὶ τοῖς ἔξω κρίνειν; Οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε;».

Τοὺς δὲ ἔσω καὶ τοὺς ἔξω, τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς 20 Ἑλληνας καλεῖ.

Στίχ. 13. «Τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρίνει».

Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, «τί μοι τοὺς ἔξω κρίνειν;», ἵνα μὴ τις νομίσῃ ἀτιμωρήτους τούτους εἶναι, ἕτερον δικαστήριον αὐτοῖς ἐφίστησι φοβερώτερον τούτου. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ὁμοῦ μὲν ἐκεί- 25 νους φοβῶν, ὁμοῦ δὲ τούτους παραμυθούμενος, καὶ δείκνυσιν ὅτι ἡ κόλασις αὐτῆ ἢ πρόσκαιρος τῆς διηνεκοῦς ἔξαρπάξει. Ὁ καὶ δηλῶν ἀλλαχοῦ ἔλεγε· «νυνὶ δὲ κρινόμενοι, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν».

«Καὶ ἔξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν».

30 Μαρτυρίαν ἐκ τῆς Παλαιᾶς τίθησι, δηλῶν ὅτι οὐ καινοτομία τὸ τοιοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν αὐτὸ ἐδόκει τῷ νομοθέτῃ.

πόρνους τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἢ τοὺς πλεονέκτες ἢ τοὺς ἄρπαγες ἢ τοὺς εἰδωλολάτρεις».

Τοῦ ὑπενθιμείζε πάλι τὶς εὐεργεσίες. Γιατὶ λέγει, ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι καιρὸς ἑορτῆς. Καὶ γιατί ὀνομάζει τὴ ζύμη παλαιά; Γιὰ τὸ λόγο ὅτι καὶ ὁ δικὸς μας βίος εἶναι τέτοιος.

«Γιατὶ θὰ ἔπρεπε τότε νὰ φύγετε ἀπὸ τὸν κόσμο. (Στίχ. 11) Τώρα σᾶς ἔγραψα νὰ μὴ συναναστρέφεσθε μὲ κάποιον ποὺ ὀνομάζεται ἀδελφὸς καὶ εἶναι πόρνος ἢ πλεονέκτης.

Γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, νομίζοντας ὅτι δὲν τοὺς πρόσταξε αὐτὸ ἐπειδὴ ἦταν ἀτελέστερο, ἐπιχειρήσουν νὰ τὸ πράξουν τώρα σὰν τέλειοι τάχα, δείχνει ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεи, οὔτε ἐάν τὸ ἤθελαν πάρα πολὺ, γιατί, λέγει, ἔπρεπε ν' ἀναζητήσουν ἄλλη οἰκουμένη.

«Ἡ εἰδωλολάτρης ἢ ὑβριστῆς ἢ μέθυσος ἢ ἄρπαγας, νὰ μὴ τρώτε μὲ ἓναν τέτοιο».

Μὲ αὐτὰ ἀνέμιξε καὶ προετοίμασε τὸ λόγο γιὰ τὰ εἰδωλόθυτα, τὸν ὅποιο λίγο ἀργότερα πρόκειται νὰ ἐκθέσει.

Στίχ. 12. «Γιατὶ ποιά ἐξουσία ἔχω νὰ κρίνω τοὺς ἐκτὸς τῆς πίστεώς μας; Αὐτοὺς ποὺ ἀνήκουν στὸ χῶρο τῆς πίστεώς μας δὲν τοὺς κρίνετε ἐσεῖς;».

Ὡς τοὺς «ἐντὸς» καὶ «ἐκτὸς» ἐννοεῖ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς.

«Τοὺς ἐκτὸς τῆς πίστεώς μας θὰ τοὺς κρίνει ὁ Θεός».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε, «ποιά ἐξουσία ἔχω ἐγὼ νὰ κρίνω τοὺς ἐκτὸς τῆς πίστεώς μας;», γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι αὐτοὶ μένουν ἀτιμώρητοι, ὀρίζει ἄλλο δικαστήριον γι' αὐτοὺς φοβερότερον ἀπὸ αὐτό. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε συγχρόνως καὶ ἐκείνους φοβίζοντας τοὺς καὶ αὐτοὺς παρηγορώντας τοὺς καὶ δείχνει ὅτι ἡ πρόσκαιρη αὐτῆ τιμωρία σώζει ἀπὸ τὴν αἰώνια. Καὶ αὐτὸ δηλώνοντάς το ἀλλοῦ ἔλεγε: «τώρα ὁμως, κρινόμενοι ἀπὸ τὸν Κύριον, παιδαγωγούμαστε, γιὰ νὰ μὴ κατακριθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμον»⁴.

Στίχ. 13. «Καὶ ἀπομακρύνετε τὸν κακὸ ἀπὸ ἀνάμεσα σας».

Ἄναφέρει μαρτυρία ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, δηλώνοντας ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι καινοτομία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὸ ἔκρινε ὀρθὸ ὁ νομοθέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

Στίχ. 1-2. «Τολμᾶ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἀγίων».

Περὶ πλεονεκτῶν διαλεγόμενος, ζέων τῇ φροντίδι τῆς
 5 διορθώσεως τῶν ἀμαρτανόντων, οὐκ ἀνέχεται διατηρῆσαι τά-
 ξιν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς ἀκολουθίας ἀχθὲν εἰς μέσον ἀμάρτημα διορ-
 θοῦται πάλιν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ πρότερον ἐπάνεισιν. Ὅρα δὲ
 πῶς ἐκ τῶν ὀνομάτων γυμνοῖ καὶ ἀποτρέπει καὶ ἐγκαλεῖ. Ὁ δὲ
 λέγει τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι Μάλιστα μὲν εἰ δεῖ κρίνεσθαι, ἐπὶ τῶν
 10 ἀδίκων οὐ δεῖ. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον πρὸς τὸν φίλον μικροψυ-
 χοῦντα τὸν ἐχθρὸν διαλλακτὴν λαμβάνειν; ἢ πῶς οὐκ αἰσχύνῃ
 καὶ ἐρυθριᾷ, ὅταν ὁ Ἑλλὴν τῷ Χριστιανῷ καθέζεται δικά-
 ζων; Εὗ δὲ καὶ τὸ μῆ, 'ἐπὶ τῶν ἀπίστων', εἶπεῖν, ἀλλ', «ἐπὶ τῶν
 ἀδίκων». Ἐπειδὴ γὰρ περὶ δίκης αὐτοῦ ὁ λόγος ἦν, οἱ δικαζό-
 15 μενοι δὲ οὐδὲν οὕτως ἐπιζητοῦσιν, ὡς τὸ πολλὴν εἶναι πρό-
 νοιαν τοῦ δικαίου παρὰ τοῖς ἀκούουσιν, ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀπο-
 τρέπει, μονονουχὶ λέγων· Καὶ τί ποιεῖς, ἄνθρωπε, τούναντίον
 πάσχων ὧν ἐπιθυμεῖς, καὶ ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν τοῦ δικαίου ἀδίκους
 ἐπιτρέπων ἀνθρώποις; Δείκνυσιν ὅτι τόλμης ἐστὶ τὸ πρᾶγμα
 20 καὶ παρανομίας.

Στίχ. 2. «Ἡ οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦ-
 σιν;».

Ἐπειδὴ γὰρ εὐκαταφρόνητον ἐδόκει τὸ παρὰ τοῖς ἐνδοθεν
 δικάζεσθαι, ἀνθρώποις ἰδιώταις καὶ πολλῶν ἀπείροις πραγμά-
 25 των, ὄρα πῶς καὶ τοῦτο μεθοδεύει. Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ λέγοι·
 Σὺ ὁ μέλλων ἐκείνους κρίνειν τότε, πῶς ὑπ' ἐκείνων ἀνέχη
 κρίνεσθαι νῦν; Κρινοῦσι δὲ τὸν κόσμον οἱ ἅγιοι, οὐκ αὐτοὶ κα-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Στίχ. 1. «Τολμᾶ κάποιος ἀπὸ σᾶς, ἔχοντας κάποια διαφορὰ μὲ ἕναν ἄλλο, νὰ κρίνεται δὲ δικαστήριον ἀδίκων καὶ ὄχι ἀπὸ ἁγίους;».

Μιλώντας γιὰ πλεονέκτες, καταφλεγόμενος ἀπὸ τὴ φροντίδα τῆς διορθώσεως ἐκείνων ποὺ ἀμαρτάνουν, δὲν ἀνέχεται νὰ διατηρήσει τὴ σειρά, ἀλλὰ διορθώνει πάλι τὸ ἀμάρτημα ποὺ προέκυψε ὡς ἐπακόλουθο τοῦ προηγουμένου, καὶ μετὰ ἐπανέρχεται στὸ προηγούμενο ἀμάρτημα. Καὶ πρόσεχε πῶς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τοὺς ἀπογυμνώνει, τοὺς ἀποτρέπει καὶ τοὺς κατηγορεῖ. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Καὶ βέβαια, ἐὰν πρέπει ὅπως-δήποτε νὰ προσφεύγετε σὲ δικαστήριον, δὲν πρέπει νὰ προσφεύγετε στὰ δικαστήρια τῶν ἀδίκων. Γιατί, πῶς δὲν εἶναι παράλογο νὰ παίρνεις ἐχθρὸ νὰ σὲ συμφιλιώσει μὲ τὸ φίλον ποὺ ἔδειξε μικροψυχία; Ἦ πῶς δὲν ντρέπεσαι καὶ δὲν κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπή, ὅταν ὁ Ἑθνικὸς κάθεται νὰ δικάσει Χριστιανό; Καὶ πολὺ καλὰ ἔκαμε ποὺ δὲν εἶπε 'στὸ δικαστήριον τῶν ἀπίστων', ἀλλὰ «τὸ δικαστήριον τῶν ἀδίκων». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ λόγος τοῦ ἦταν γιὰ δικαιοσύνη, καὶ οἱ δικαζόμενοι τίποτε δὲν ἐπιζητοῦσαν τόσο πολὺ, ὅσο τὸ νὰ φροντίζουν οἱ δικαστὲς πάρα πολὺ γιὰ τὸ δίκιον, μὲ αὐτὸ τοὺς ἀποτρέπει, λέγοντάς τους κατὰ κάποιο τρόπο: Καὶ τί κάμνεις, ἄνθρωπε, παθαίνοντας τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθυμοῦν καὶ ποθώντας νὰ βρεῖς τὸ δίκιον σου, ἀναθέτεις τὴν ἀπονομὴ αὐτοῦ σ' ἄδικους ἀνθρώπους; Δείχνει ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶναι δεῖγμα θρασυτήτας καὶ παρανομίας.

Στίχ. 2. «Ἦ δὲν γνωρίζετε ὅτι οἱ ἅγιοι θὰ κρίνουν τὸν κόσμον;».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ θεωροῦνταν περιφρονητικὸ τὸ νὰ δικάζονται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἀπὸ ἀνθρώπους ἀγράμματους καὶ ἄπειρους πολλῶν πραγμάτων, πρόσεχε πῶς τὸ μεθοδεύει καὶ αὐτό. Εἶναι ὅμοιο δηλαδὴ σὰ νὰ λέγει: Σὺ ποὺ πρόκειται τότε νὰ κρίνεις ἐκείνους, πῶς ἀνέχεσαι νὰ κρίνεσαι τώρα ἀπὸ ἐκείνους; Τὸν κόσμον θὰ τὸν κρίνουν οἱ ἅγιοι καὶ ὄχι αὐτοὶ ποὺ κάθονται καὶ

θήμενοι καὶ λόγον ἀπαιτοῦντες, ἀλλὰ κατακρίνοντες. Διὸ καὶ ἐπάγει, «ἐν ὑμῖν ὁ κόσμος κρίνεται». Οὐκ εἶπεν, 'ὕφ' ὑμῶν', ἀλλὰ, «ἐν ὑμῖν»· ὡς ὅταν λέγῃ· «βασίλισσα νότου ἀναστήσεται, καὶ κατακρινεῖ τὴν γενεὰν ταύτην»· καί, «ἄνδρες Νινευῖται ἀνα-
5 στήσονται, καὶ κατακρινουῦσι τὴν γενεὰν ταύτην».

«Καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος».

Ἵνα μὴ δόξῃ περὶ ἄλλων λέγειν, ὅρα πῶς κοινοποιεῖ τὸν λόγον.

«Ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων».

10 Αἰσχύνῃ ὑμῖν φέρεται τὸ πρᾶγμα, φησίν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἔσω κρινομένους αἰσχύνεσθαι, φησίν, ὡς τὸ ἐναντίον ἐστὶν ἡ αἰσχύνῃ, ὅταν ὑπὸ τῶν ἔξω κρίνεσθε. Ἐκεῖνα γὰρ ἐλάχιστα κριτήρια, οὐ ταῦτα.

Στίχ. 3. «Οὐκ οἶδατε ὅτι τοὺς ἀγγέλους κρινοῦμεν; μὴ τί
20 γε βιωτικά;».

Περὶ ἐκείνων λέγει τῶν ἀγγέλων, περὶ ὧν φησὶν ὁ Χριστός· «πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ». Καὶ αὐτὸς δέ φησὶν ὁ Ἀπόστολος ὅτι οἱ ἄγγελοι, τοῦ σατανᾶ δηλονότι, μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι
20 δικαιοσύνης. Πάλιν δὲ καὶ ἐπὶ τούτων τό, «κρινοῦμεν», ἀντὶ τοῦ, κατακρινοῦμεν. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνοι αἱ ἀσώματοι δυνάμεις ἔλαττον ἡμῶν εὐρεθῶσιν ἔχουσαι τῶν σάρκα περιβεβλημένων, χαλεπωτέραν δώσουσι δίκην.

Στίχ. 4–5. «Βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἂν ἔχητε, τοὺς
25 ἐξουθενημένους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τούτους καθίζετε· πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω».

Μεθ' ὑπερβολῆς διδάξαι βούλεται, ὅτι οὐδ' ἂν ὅτιοῦν ἦ τοῖς ἐξωθεν τὴν δίκην ἐπιτρέπειν χρή· ἀναιρεῖ δὲ τὴν δοκοῦσαν ἀντίθεσιν, μονονουχὶ λέγων· Τί ἐρεῖτε, ὅτι οὐδεὶς ἐν ὑμῖν σοφός, οὐδὲ ἰκανὸς διακρίναι; Καὶ τί τοῦτο; Κἂν γὰρ μηδεὶς ἦ σοφός.

1. Ματθ. 12,42.

2. Ματθ. 12,41.

3. Ματθ. 25,42.

4. Β' Κορ. 11,15.

προσπαθοῦν νὰ βροῦν τὸ δίκιο, καὶ οἱ ὅποιοι καταδικάζουν. Γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει, «ὁ κόσμος κρίνεται στὸ πρόσωπο τὸ δικό σας». Δὲν εἶπε, 'ἀπὸ σαῦς', ἀλλὰ «στὸ πρόσωπο τὸ δικό σας», ὅπως ὅταν λέγει «ἡ βασίλισσα τοῦ Νότου θ' ἀναστηθεῖ καὶ θὰ κρίνει τὴ γενεὰ αὐτή»¹, καὶ «ἄνδρες Νινευίτες θ' ἀναστηθοῦν καὶ θὰ κρίνουν τὴ γενεὰ αὐτή»².

«Καὶ ἂν ὁ κόσμος θὰ κριθεῖ στὸ πρόσωπο τὸ δικό σας».

Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι μιλάει γιὰ ἄλλους, πρόσεχε πῶς κάνει κοινὸ τὸ λόγο.

«Δὲν εἴσαστε ἄξιοι νὰ κρίνεσθε ἀπὸ ἀσήμαντα δικαστήρια».

Σὰς προξενεῖ, λέγει, τὸ πρᾶγμα ντροπῆ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦταν φυσικὸ αὐτοὶ νὰ ντρέπονται κρινόμενοι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, λέγει ὅτι, Τὸ ἀντίθετο εἶναι ντροπῆ, ὅταν κρίνεσθε ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς. Γιατὶ ἐκεῖνα τὰ δικαστήρια εἶναι ἀσήμαντα, ὄχι αὐτὰ τῶν πιστῶν.

Στίχ. 3. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι θὰ κρίνετε ἀγγέλους; Καὶ δὲν μπορούμε λοιπὸν νὰ κρίνομε ὑποθέσεις κοσμικές;».

Γιὰ ἐκείνους τοὺς ἀγγέλους λέγει, γιὰ τοὺς ὁποίους λέγει ὁ Χριστός· «πηγαίνετε στὸ πῦρ ποὺ ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ τὸ διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του»³. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι οἱ ἄγγελοι, δηλαδὴ τοῦ Σατανᾶ, «μεταμορφώνονται δὲ διακόνους τῆς δικαιοσύνης»⁴. Πάλι καὶ γι' αὐτοὺς λέγει τὸ «θὰ τοὺς κρίνομε» ἀντὶ τοῦ 'θὰ τοὺς κατακρίνομε'. Γιατὶ, ὅταν οἱ ἀσώματες ἐκεῖνες δυνάμεις θὰ βρεθοῦν νὰ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ ἐμᾶς ποὺ περιβαλλόμαστε ἀπὸ σάρκα, θὰ ὑποστοῦν φοβερότερη τιμωρία.

Στίχ. 4. «Ὅταν λοιπὸν ἔχετε νὰ δικάσετε κοσμικὲς ὑποθέσεις καθίζετε ὡς δικαστὲς γιὰ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους; Τὸ λέγω αὐτὸ πρὸς ντροπὴ σας».

Θέλει ὑπερβολικὰ νὰ μᾶς διδάξει, ὅτι, ὅποιοδήποτε κι ἂν εἶναι τὸ ζήτημα, δὲν πρέπει ν' ἀναθέτομε στοὺς Ἐθνικοὺς τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης, καὶ ἀναιρεῖ τὴ φαινομενικὴ ἀντίθεση, λέγοντας κατὰ κάποιον τρόπο· Τί θὰ πεῖτε; Ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσά σας κανένας σοφὸς οὔτε ἱκανὸς νὰ ἐπιφέρει δίκαια κρίση; Καὶ τί

τοῖς ἐλαχίστοις ἐπίτρεψον. Τὸ δέ, «πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω», ἐλέγχοντός ἐστι τὴν τούτων ἀντίθεσιν, ὡς ψευδῆ οὕσαν καὶ περιττήν.

Στίχ. 6. «Οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν οὐδεὶς σοφός, ὃς δυνήσεται διακρίναι ἀναμέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; Ἀλλὰ ἀδελφός μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται. Καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀπίστων;».

«Ἦδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστίν, ὅτι κριμα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; Ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς. Ἦ οὐκ οἶδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν;»

Διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, ὅτι καὶ κρίνεται, καὶ ἐπὶ ἀπίστων.

«Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, (στίχ. 10) οὔτε κλέπται».

15 Ἐνταῦθα αἰνίττεται τινες λέγοντας ἅπερ καὶ νῦν λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι, φιλόφρων ὢν ὁ Θεὸς καὶ ἀγαθός, οὐκ ἀπεξέρχεται τοῖς πλημμελήμασι. Διὸ φησί, «μὴ πλανᾶσθε». Πλάνης γὰρ ἐσχάτης καὶ ἀπάτης, ἐλπίσαντας χρηστὰ τῶν ἐναντίων τυχεῖν.

20 «Οὔτε μέθυσοι, οὐ λοῖδοροι, οὐχ ἄρπαγες βασιλείαν τοῦ Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ ταῦτά τινες ἦτε. (Στίχ. 11) Ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἠγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν».

Καὶ ταῦτα τῶν ἐσχάτων ἀμαρτημάτων ἐστίν, τὸ τῆς μέθης 25 καὶ τὸ τῆς λοιδωρίας. Καὶ γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς τὸν καλέσαντα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ «μωρόν», τῇ γεέννῃ παραδέδωκεν· καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς μεθυσθεὶς εἰς εἰδωλολατρίαν ἐξέκλινεν. Ἐννοή-

σημασία έχει αυτό; Γιατί, κι αν ακόμη δεν υπάρχει κανένας σοφός, ανάθεσε την κρίση στους πιό άσημαντους. Τα λόγια «σᾶς τὰ λέγω αὐτὰ πρὸς ντροπή σας», εἶναι λόγια ἀνθρώπινα πού ἐλέγχει τὴν ἀντίθεση αὐτῶν, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ψευδῆς καὶ περριττή.

Στίχ. 5-6. «Τόσο πολὺ δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσά σας οὔτε ἓνας σοφός, πού νὰ μπορεῖ ν' ἀποδώσει δικαιοσύνη ἀνάμεσα στους ἀδελφούς του; Ἀλλὰ δικάζεται ἀδελφός με ἀδελφό, καὶ αὐτὸ τὸ ἀφήνετε νὰ γίνεῖ ἀπὸ ἀπίστους;».

Στίχ. 7-9. «Καὶ μόνο τὸ ὅτι ἔχετε δίκες ἀναμεταξύ σας, αὐτὸ ὅπωςδήποτε εἶναι σὲ βάρος σας. Γιατί δὲν προτιμᾶτε μᾶλλον ν' ἀδικεῖσθε; Γιατί δὲν προτιμᾶτε μᾶλλον νὰ στερηθεῖτε κάτι; Ἀλλ' ἐσεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε ἄλλους, καὶ αὐτὰ τὰ κάνετε πρὸς ἀδελφούς. Ἦ δὲν γνωρίζετε, ὅτι οἱ ἄδικοι δὲ θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ;».

Διπλῆ ἢ κατηγορία: καὶ ὅτι καταφεύγετε σὲ δικαστήρια καὶ ὅτι αὐτὸ γίνεται ἀπὸ ἀπίστους.

«Μὴ πλανᾶσθε: οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλόλατρες, οὔτε μοιχοί, οὔτε θηλυπρεπεῖς, οὔτε ἀρσενικοῖτες, (στίχ. 10) οὔτε πλεονέκτες, οὔτε κλέφτες».

Ἐδῶ ὑπαινίσσεται κάποιους πού ἐλεγαν αὐτὰ πού λέγουν καὶ τώρα οἱ πολλοί, ὅτι δηλαδή, ὄντας φιλόφρονος ὁ Θεός καὶ ἀγαθός, δὲν τιμωρεῖ με ἀυστηρότητα τὰ πλημμελήματα. Γι' αὐτὸ λέγει, «μὴ πλανᾶσθε». Γιατί ἀποτελεῖ τὴ χειρότερη πλάνη καὶ ἀπάτη, ἐνῶ ἐλπίσαμε νὰ λάβομε ἀγαθὰ, νὰ λάβομε τὰ ἀντίθετα.

«Οὔτε μέθυσοι, οὔτε ὕβριστές, οὔτε ἄρπαγες θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. (Στίχ. 11) Καὶ βέβαια τέτοιον ἦσατε μερικοί, ἀλλὰ λουσθήκατε, ἀλλ' ἁγιασθήκατε, ἀλλ' ἐλάβετε δικαίωση στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ μας».

Καὶ αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὰ χειρότερα ἀμαρτήματα, τὸ ἀμάρτημα τῆς μέθης καὶ τῆς ὕβρεως. Πραγματικὰ καὶ ὁ Χριστός, ἐκεῖνον πού ὀνόμασε τὸν ἀδελφό του «μωρό», τὸν παρέδωσε στὴ γέεννα⁵, καὶ ὁ ἰουδαϊκὸς λαός, παραδίνοντας τὸν ἑαυτό του στὴ μέθη.

σατε, φησίν, τῆς φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος. Οὐ γὰρ τῶν ἀμαρτημάτων ἀπήλλαξε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡγίασε καὶ ἐδικαίωσεν. Ταῦτα δὲ εἶπεν, σφόδρα ἐντρέψαι βουλόμενος.

Στίχ. 12. «Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει».

5 Τοὺς λαιμάργους ἐνταῦθα αἰνίττεται. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει ἐπὶ τὸν πεπορνευκότα φέρεσθαι, ἢ δὲ πορνεία ἀπὸ τρυφῆς καὶ λαιμαργίας, τούτου χάριν σφοδρῶς κολάζει τὸ πάθος. Ὅμοιοι δὲ ὡς εἰ λέγοι· Ἐξεστι φαγεῖν, φησίν, ἀλλὰ μὴ μετὰ ἀσωτίας.

«Πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τι-
10 νος».

Διὰ τούτου δείκνυσιν, ὅτι τὰ ἐν ἐξουσίᾳ ποιεῖν, οὐ μόνον οὐ συμφέρει, ἀλλ' οὐδὲ ἐξουσία ἐστίν, ἀλλὰ δουλεία. Οἷον κύριος εἶ τοῦ φαγεῖν· οὐκοῦν μένε κύριος ὢν, καὶ σκόπει μὴ γένη δοῦλος τούτου τοῦ πάθους. Ὁ μὲν γὰρ εἰς δέον αὐτῶ κεχρημένος,
15 αὐτὸς αὐτοῦ κύριός ἐστιν. Ὁ δὲ εἰς ἀμετρίαν ἐξιών, οὐκέτι ἐστὶ κύριος, ἀλλὰ δοῦλος αὐτοῦ γίνεται, τῆς ἀδηφαγίας ἐν αὐτῶ τυραννοῦσης. Ἴδε πῶς τὸν νομίζοντα ἐξουσίαν ἔχειν, ἔδειξεν ὑπ' ἐξουσίαν ὄντα. Τοῦτο γὰρ ἔθος αὐτῶ ἀεὶ εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπειν ἀντιθέσεις. Σκόπει δέ· ἐκείνων ἕκαστος ἔλεγεν, ἔξεστί
20 μοι τρυφᾶν. Αὐτὸς δὲ φησίν· Οὐχ οὕτως αὐτὸ ποιεῖς ὡς ἐξουσίαν ἔχων αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὑποκείμενος τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ. Οὐ γὰρ ἔχεις ἐξουσίαν τῆς γαστροῦ, ἕως ἂν ἄσωτος εἶ, ἀλλὰ αὕτη σου τὴν ἐξουσίαν ἔχει. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ χρημάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔστιν εἰπεῖν.

25 Στίχ. 13. «Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι».

«Κοιλίαν» ἐνταῦθα, οὐ τὴν γαστέρα, ἀλλὰ τὴν γαστριμαρ-

παρέπεσε στην εἰδωλολατρία. Σκεφθεῖτε, λέγει, τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας⁶. Γιατί, δὲν σᾶς ἀπάλλαξε μόνο ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ σᾶς ἀγίασε καὶ σᾶς ἔδωσε τὴ δικαίωση. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπε, θέλοντας νὰ τοὺς κάνει νὰ νιώσουν ὑπερβολικὴ ντροπὴ.

Στίχ. 12. «Ὅλα μοῦ ἐπιτρέπονται καὶ μπορῶ νὰ τὰ κάνω, ἀλλὰ δὲν μοῦ συμφέρουν ὅλα».

Ἐδῶ ὑπαινίσσεται τοὺς λαίμαργους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρόκειται νὰ στραφεῖ πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει πορνεύσει, καὶ ἡ πορνεία εἶναι ἀποτέλεσμα τρυφηλῆς ζωῆς καὶ λαιμαργίας, ἐξαιτίας αὐτοῦ τιμωρεῖ μὲ σφοδρότητα τὸ πάθος. Εἶναι ὁμοιο σὰ νὰ λέγει: Μπορῶ νὰ φάγω, λέγει, ἀλλὰ ὄχι μὲ ἄσωτία.

«Ὅλα μοῦ ἐπιτρέπονται, ὅμως ἐγὼ δὲν θὰ ἐξουσιασθῶ ἀπὸ κανένα».

Μ' αὐτὸ δείχνει, ὅτι αὐτὰ ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία μας νὰ τὰ κάμνομε, ὄχι μόνο δὲν μᾶς συμφέρουν, ἀλλ' οὔτε ἐξουσία εἶναι, ἀλλὰ δουλεία. Γιὰ παράδειγμα, εἶναι στὴν κυριότητά σου νὰ φᾶς· κράτα λοιπὸν αὐτὴ τὴν κυριότητα καὶ πρόσεχε νὰ μὴ γίνεις δοῦλος αὐτοῦ τοῦ πάθους. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ χρησιμοποιεῖ αὐτὸ τὸ δικαίωμα ὅπως πρέπει, αὐτὸς εἶναι κύριος αὐτοῦ. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ προχωρεῖ σὲ ἄμετρη χρῆση αὐτοῦ, δὲν εἶναι πιά κύριος, ἀλλὰ γίνεται δοῦλος αὐτοῦ, ἀφοῦ μέσα του κυριαρχεῖ τυραννικὰ ἡ λαιμαργία. Πρόσεχε πῶς ἀπέδειξε ὅτι βρίσκεται κάτω ἀπὸ ἐξουσία ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει ἐξουσία. Γιατὶ αὐτὸ συνηθίζει νὰ κάνει ὁ Παῦλος, νὰ στρέφει πάντοτε στὸ ἀντίθετο τίς ἀντιθέσεις. Καὶ πρόσεχε· ὁ καθένας ἀπὸ ἐκείνους ἔλεγε, δικαίωμά μου εἶναι νὰ κάμνω τρυφηλὴ ζωὴ. Αὐτὸς ὅμως λέγει· Δὲν τὸ κάμνεις αὐτὸ ἔτσι, σὰ νὰ ἔχεις ἐξουσία αὐτοῦ, ἀλλὰ σὰ νὰ βρίσκουσαι σὺ ὁ ἴδιος κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐξουσία. Γιατὶ δὲν ἐξουσιάζεις τὴν κοιλιὰ σου, ὅσον καιρὸ εἶσαι ἄσωτος, ἀλλ' αὐτὴ σὲ ἐξουσιάζει. Καὶ αὐτὸ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι συμβαίνει καὶ στὴν περιπτώση τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἄλλων.

Στίχ. 13. «Τὰ φαγητὰ εἶναι γιὰ τὴν κοιλιὰ, καὶ ἡ κοιλιὰ γιὰ τὰ φαγητά».

«Κοιλιά» ἐδῶ δὲ λέγει τὴ γαστέρα, ἀλλὰ τὴ γαστριμαργία.

γίαν φησίν, ὡς ὅταν λέγῃ, «ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία», οὐ περὶ μέλους λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀδηφαγίας. Καὶ ὅτι οὐ σῶμα διαβάλλει, ἄκουε πῶς φησιν· «τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ». Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Τὰ βρώματα πρὸς τὴν
 5 γαστριμαργίαν ἔχει φιλίαν, καὶ αὕτη πρὸς αὐτά, καὶ οὐ δύναται ἡμᾶς πρὸς τὸν Χριστὸν ἄγειν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ ἔλκει. Πάθος γὰρ χαλεπὸν καὶ θηριῶδές ἐστιν, καὶ δουλεύειν ποιεῖ, καὶ ταύτη διακονεῖσθαι παρασκευάζει.

«Ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Τὸ δὲ
 10 σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ· καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι».

Οὐ τὴν γαστέρα λέγει, ἀλλὰ τὴν ἄμετρον ἐπιθυμίαν, οὐδὲ τὴν τροφήν, ἀλλὰ τὴν τρυφήν. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο κατεσκευάσθη, ἵνα ἄσωτος ᾖ καὶ πορνεύῃς, ὡσπερ οὐδὲ κοιλία, ἵνα γαστρι-
 15 μαργῆς, ἀλλ' ἵνα τῷ Χριστῷ ἔπηται ὡς κεφαλῇ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι ἐπικέηται. Αἰδεσθῶμεν, φρίζομεν ὅτι, τοῦ ἄνω καθημένου ἀξιοθέντες γενέσθαι μέλη, τοσοῦτοις κακοῖς κατασχύνομεν ἑαυτούς.

Στίχ. 14. «Ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρεν, καὶ ἡμᾶς
 20 ἐγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ».

Κατηγορήσας ἱκανῶς τῶν γαστριμαργῶν, καὶ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τῆς κακίας ταύτης ἀπάγει. Σκόπει δὲ πῶς ἐπὶ μὲν τοῦ Κυρίου ἀπλῶς εἶπεν, «τὸν Κύριον ἤγειρεν», ἐπὶ δὲ τῶν ἡμετέρων σωμάτων προσέθηκεν τό, «διὰ τῆς δυνάμεως αὐ-
 25 τοῦ», τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς τοῦ ποιούντος ἰσχύος τοὺς ἀντιλέγοντας ἐπιστομίζων. Εἰ δὲ τῷ Πατρὶ ἀνάστασιν λογιζέται τοῦ Χριστοῦ, μηδὲν ἡμᾶς τοῦτο θορυβεῖτω. Οὐ γὰρ ὡς ἀτονούντος τοῦ Υἱοῦ τοῦτο τέθεικεν. Αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁ λέγων, «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Καὶ πάλιν·
 30 «ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν». Καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσί φησιν· «οἷς παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα». Τίνος οὖν ἔνεκεν οὕτω φησίν; Ἴνα τοῦτο νοῆς,

7. Φιλ. 3,19.

8. Ἰω. 2,19.

9. Ἰω. 10,18.

10. Πράξ. 1,3.

ὅπως ὅταν λέγει· «τῶν ὁποίων θεὸς εἶναι ἡ κοιλιὰ»⁷, ἐννοώντας ὄχι τὸ μέλος, ἀλλὰ τὴ γαστριμαργία. Καὶ ὅτι δὲν κατηγορεῖ τὸ σῶμα, ἄκουε τί λέγει· «τὸ σῶμα δὲν εἶναι γιὰ τὴν πορνεία, ἀλλὰ γιὰ τὸν Κύριο». Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Τὰ φαγητὰ ἔχουν σχέση μετὰ τὴ γαστριμαργία καὶ αὐτὴ μετὰ αὐτά, καὶ δὲν μπορεῖ αὐτὴ νὰ μᾶς ὀδηγήσει πρὸς τὸν Χριστό, ἀλλὰ μᾶς σύρει πρὸς αὐτά. Γιατὶ εἶναι πάθος φοβερὸ καὶ θηριῶδες, καὶ μᾶς κάμνει δούλους, προετοιμάζοντάς μας νὰ ὑπηρετοῦμε αὐτή.

«Ὁ Θεὸς ὅμως θὰ καταργήσει καὶ αὐτὴν καὶ αὐτά. Τὸ στόμα δὲν εἶναι γιὰ τὴν πορνεία, ἀλλὰ γιὰ τὸν Κύριο, καὶ ὁ Κύριος γιὰ τὸ σῶμα».

Δὲν ἐννοεῖ τὴ γαστέρα, ἀλλὰ τὴν ἄμετρη ἐπιθυμία, οὔτε τὴν τροφή, ἀλλὰ τὴν τρυφή. Γιατὶ δὲν ἐγινε γι' αὐτό, γιὰ νὰ εἶσαι ἄσωτος καὶ νὰ πορνεύεις, ὅπως οὔτε ἡ κοιλιὰ ἐγινε γιὰ νὰ εἶσαι λαίμαργος, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀκολουθεῖ τὸν Χριστὸ σὰν κεφαλὴ καὶ ὁ Κύριος νὰ ἐξουσιάζει τὸ σῶμα. Ἄς νιώσουμε ντροπὴ, ἄς φριξομε, γιατί, ἐνῶ ἀξιοθήκαμε νὰ γίνομε μέλη ἐκείνου ποὺ κάθετα στὸν οὐρανό, καταντροπιάζομε τοὺς ἑαυτοὺς μας μετὰ τόσα κακά.

Στίχ. 14. «Ὁ Θεὸς ὅμως καὶ τὸν Κύριο ἀνέστησε καὶ ἐμᾶς θὰ ἀναστήσει μετὰ τὴ δύναμή του».

Ἄφοῦ κατηγόρησε ἄρκετὰ τοὺς λαίμαργους, τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακία αὐτὴ μετὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Καὶ πρόσεχε πῶς στὴν περίπτωση τοῦ Κυρίου εἶπε ἀπλῶς «ἀνέστησε τὸν Κύριο», ἐνῶ στὴν περίπτωση τῶν δικῶν μας σωμάτων πρόσθεσε, «μετὰ τὴ δύναμη αὐτοῦ», ἀποστομώνοντας τοὺς ἀντιλέγοντες μετὰ τὴν ἀξιοπιστία τῆς δυνάμεως ἐκείνου ποὺ ἐνεργεῖ αὐτήν. Ἐὰν ὅμως ἀποδίδει στὸν Πατέρα τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴ σᾶς ἀνησυχεῖ καθόλου αὐτό. Καθόσον αὐτὸ δὲν τὸ ἀνέφερε σὰν νὰ ἀδυνατεῖ νὰ τὸ κάμει ὁ Υἱός. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ λέγει «γκρεμίσατε αὐτὸν τὸ ναό, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»⁸. Καὶ πάλι· «ἐξουσία ἔχω νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου, καὶ ἐξουσία ἔχω νὰ λάβω αὐτήν»⁹. Καὶ ὁ Λουκᾶς στὶς Πράξεις λέγει «στοὺς ὁποίους παρουσιάσθηκε ζωντανός»¹⁰. Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ λέγει αὐτό; Γιὰ νὰ σκέπτεσαι τοῦ-

ὅτι καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ τῷ Πατρὶ λογίζεται, καὶ τὰ τοῦ Πατρὸς τῷ Υἱῷ. Ὡς γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριός φησιν· «ἃ γὰρ ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ»· σφόδρα δὲ εὐκαίρως ἐνταῦθα τῆς ἀναστάσεως ἐμνημόνευσεν, ταῖς ἐλπίσιν, ἐκεῖναις καταστέλλον 5 τῆς ἀδηφαγίας τὴν τυραννίδα.

Στίχ. 15. «Οὐκ οἶδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν;».

Ἀπὸ τοῦ πεπορνευκότος ἐπὶ τὸν πλεονέκτην μεταβάς, πάλιν ἀπὸ τούτου ἐπ' ἐκεῖνον ἔρχεται· οὐκέτι λοιπὸν αὐτῷ διαλεγόμενος, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις τοῖς μὴ πεπορνευκόσι, καὶ διὰ τούτου ἀσφαλιζόμενος μὴ ποτε περιπέσωσι τοῖς αὐτοῖς.

«ἼΑρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο. (Στίχ. 16–17) Οὐκ οἶδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνη ἐν σῶμά ἐστιν; Ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὁ 15 δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνευμά ἐστι».

Ἐπὶ τὸ φρικωδέστερον μεταφέρει τὸν λόγον. Οὐ γὰρ εἶπε, 'συνάμω τῇ πόρνη', ἀλλὰ, «ποιήσω πόρνης μέλη».

Στίχ. 18. «Φεύγετε τὴν πορνείαν».

Οὐκ εἶπεν, 'ἀπόσχετε πορνείας', ἀλλὰ, «φεύγετε»· τουτέστι μετὰ σπουδῆς ποιεῖσθε τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ κακοῦ.

«Πᾶν ἀμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὃ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. (Στίχ. 19–20) Οὐκ οἶδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστε ἑαυτῶν; Ἦγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ».

Τοῦ Κυριακοῦ δηλονότι· ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν ἀνήλωσε λόγον, μέλη Χριστοῦ ὄντας δεικνὺς καὶ σῶμα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔχειν κεφαλὴν, ἵνα μὴ τις ἐκεῖνο ὑπολάβοι, ὡς αὐτοῦ τοῦ Χρι-

το. ὅτι καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ τὰ ἀποδίδει στὸν Πατέρα, καὶ τὰ τοῦ Πατρὸς στὸν Υἱό. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, «ἐκεῖνα ποὺ κάμνει ἐκεῖνος, αὐτὰ ὅμοια κάμνει καὶ ὁ Υἱός»¹¹. Καὶ πολὺ εὐκαιρα μνημόνευσε ἐδῶ τὴν ἀνάσταση, καταστέλλοντας μὲ ἐκεῖνες τὶς ἐλπίδες τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τῆς λαιμαργίας.

Στίχ. 15. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι μέλη τοῦ Χριστοῦ;».

Ἄφοῦ πέρασε ἀπὸ τὸν πόρνο στὸν πλεονέκτη, πάλι ἀπὸ αὐτὸν ἔρχεται σ' ἐκεῖνον, ἀπευθυνόμενος ὄχι πλέον πρὸς τὸν πόρνο, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν εἶχαν πορνεύσει, καὶ μὲ αὐτὸν ἐξασφαλίζοντας αὐτοὺς γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ ποτὲ νὰ ὑποπέσουν στὰ ἴδια.

«Νὰ τὰ κάνω λοιπὸν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ μέλη τῆς πόρνῃς; Μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη. (Στίχ. 16–17) Δὲν γνωρίζετε, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ προσκολλᾶται στὴν πόρνη, εἶναι ἓνα σῶμα; Γιατὶ λέγει, 'θὰ γίνουν οἱ δύο μία σάρκα'. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ προσκολλᾶται στὸν Κύριο, εἶναι ἓνα πνεῦμα».

Μεταφέρει τὸ λόγο στὸ πιὸ φριακιστικὸ. Γιατὶ δὲν εἶπε, 'θὰ τὰ συνάψω μὲ τὴν πόρνη', ἀλλὰ, «θὰ τὰ κάνω μέλη τῆς πόρνῃς».

Στίχ. 18. «Ἀποφεύγετε τὴν πορνεία».

Δὲν εἶπε, 'ἀπέχετε ἀπὸ τὴν πορνεία', ἀλλὰ, «ἀποφεύγετε»· δηλαδὴ μὲ πολλὴ βιασύνῃ καὶ προθυμίᾳ νὰ φροντίζετε ν' ἀπαλλαγεῖτε ἀπὸ τὸ κακό.

«Ὅποιοδήποτε ἁμάρτημα κι ἂν κάμει ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐξω ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐκεῖνος ὅμως ποὺ πορνεύει, ἁμαρτάνει στὸ δικό του σῶμα. (Στίχ. 19–20) Δὲν γνωρίζετε, ὅτι τὸ σῶμα σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα σας, τὸ ὁποῖο ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ δὲν ἀνήκετε στὸν ἑαυτὸ σας; Γιατὶ ἀγορασθήκατε μὲ τίμημα. Δοξάσατε λοιπὸν τὸν Θεὸ στὸ σῶμα σας καὶ στὸ πνεῦμα σας, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὸν Θεό».

Δηλαδὴ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατανάλωσε πολὺ λόγο, γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ σῶμα αὐτοῦ καὶ ὅτι ἔχουν αὐτὸν κεφαλὴ, γιὰ νὰ μὴ νομίσει κα-

στοῦ τὸ σῶμα μαιίνεται, ἐὰν πορνεύσῃ ἄνθρωπος, λέγει· ὡς ὅταν τις κολλᾶται τῇ πόρνῃ, οὐκέτι οὐδὲ σῶμα, οὐδὲ μέλη Χριστοῦ ἐστίν, ἀλλ' εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει· φεύγουσα γὰρ ἡ χάρις τὸν πορνεύοντα, ἀφαιρεῖται αὐτῷ τοῦ ὅτι εἶναι σῶμα Χριστοῦ, ὥστε συμβαίνειν αὐτῷ εἰς τὸν ἴδιον σῶμα τὴν ἀμαρτίαν ποιεῖν.

Τί οὖν; ὁ ἀνδροφόνος, φησίν, οὐχὶ τὴν χεῖρα μαιίνει; Τί δὲ ὁ πλεονέκτης καὶ ἄρπαξ; Παντί που δῆλον· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπεῖν οὐκ ἐνῆν, ὅτι πόρνου οὐδὲν χεῖρον, ἐτέρως αὐτὸ ηὔξησε λέγων, ὅτι ἐπὶ τῆς πορνείας ὀλόκληρον τὸ σῶμα γίνεται μιαιρόν· ὥσπερ γὰρ εἰς λέβητα ἀκαθαρσίας ἐμπίπτων, καὶ τῷ μολυσμῷ βαπτόμενον, οὕτω φύρεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἡμῖν ἔθος. Ἀπὸ γὰρ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς οὐκ ἂν τις σπουδάσειεν ἐπὶ βαλάνειον ἐλθεῖν, ἀλλὰ ἀδιαφόρως ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἄνεισιν· ἀπὸ δὲ μίξεως πόρνῃς, καθάπερ ὅλως γενόμενος ἀκάθαρτος, ἐπὶ τὸ λούσασθαι ἔρχεται· οὕτως ἔχει τινὰ τὸ συνειδὸς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ταύτης ὑπόληψιν αἰσχροτέραν. Ἀμφοτέρα μὲν οὖν χαλεπά, καὶ πλεονεξία καὶ πορνεία, καὶ εἰς γέενναν ἐμβάλλουσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκονομικῶς πάντα ὁ Παῦλος ἐποίει, οἷς εἶχεν, τούτοις ηὔξησε τὸ τῆς πορνείας ἔγκλημα. Οὐχ ἀπλῶς εἶπε, «Πνεύματος», ἀλλὰ, «τοῦ ἐν ὑμῖν», ὅπερ ἦν καὶ παραμυθουμένου, καὶ τὸν δεδωκότα τέθεικεν, ὑψηλόν τε ὁμοῦ ποιῶν τὸν ἀκροατὴν καὶ φοβῶν, καὶ τῷ μεγέθει τῆς παρακαταθήκης καὶ τῇ ἀξίᾳ τοῦ παρακαταθεμένου.

Πρὸς γὰρ ἐκείνους οὐ δυσχεραίνει, ἀλλὰ καὶ νομοθετεῖ, περὶ αὐτῶν, λέγων, «ἔχοντες τροφήν καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησώμεθα», ἀλλὰ ταύτην βάλλει τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ μετὰ τὴν συμβουλήν ἐπιτρέψας εὐχῆ. Τοῦτο

νεῖς ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ μολύνεται τὸ σῶμα τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ ἐὰν πορνεύσει ἄνθρωπος, λέγει· Ὅπως ὅταν κάποιος προσκολλᾶται στὴν πόρνη, δὲν εἶναι πᾶ οὔτε σῶμα οὔτε μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἁμαρτάνει στὸ δικό του σῶμα, γιατί, φεύγοντας ἢ θεῖα χάρις ἀπὸ τὸν πόρνο, ἀφαιρεῖται ἀπὸ αὐτὸν ἡ ιδιότητα τοῦ νὰ εἶναι πλέον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ συμβαίνει νὰ διαπράττει τὴν ἁμαρτία στὸ δικό του σῶμα.

Τί λοιπόν; Ὁ δολοφόνος, λέγει, δὲν μολύνει τὸ χέρι του; Τί πάλι ὁ πλεονέκτης καὶ ὁ ἄρπαγας; Εἶναι βέβαια ὀλοφάνερο στὸν καθένα· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ πεῖ, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε χειρότερο ἀπὸ τὸν πόρνο, κατ' ἄλλο τρόπο αὔξησε τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ αὐτοῦ λέγοντας, ὅτι στὴν περίπτωση τῆς πορνείας γίνεται μιὰρὸ ὀλόκληρο τὸ σῶμα· ἔτσι δηλαδὴ μολύνεται, ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν ἔπεφτε μέσα σὲ λέβητα ἀκαθαρσίας καὶ βυθιζόταν μέσα στὴν ἀκαθαρσία. Αὐτὸ συνηθίζομε νὰ κάμνομε καὶ ἐμεῖς. Ὅταν δηλαδὴ κάποιος ἔρχεται ἀπὸ πλεονεξία καὶ ἄρπαγὴ δὲν θὰ ἔσπευδε ποτὲ νὰ πάει σὲ δημόσιο λουτρό, ἀλλὰ τελείως ἀδιάφορος μεταβαίνει στὸ σπίτι του, ἐνῶ μετὰ ἀπὸ συνουσία μὲ πόρνη, σὰ νὰ ἔγινε ὅλος ἀκάθαρτος, πηγαίνει νὰ λουσθεῖ· τόσο πολὺ ἡ συνείδηση θεωρεῖ αἰσχρότερη τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν ἁμαρτία αὐτή. Καὶ τὰ δύο λοιπὸν εἶναι φοβερά, καὶ ἡ πλεονεξία καὶ ἡ πορνεία, καὶ ὁδηγοῦν στὴν κόλαση. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ὅλα τὰ ἔκαμνε μὲ κάποιον βαθύτερο σχεδιασμό, μ' ἐκεῖνα ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του, μ' αὐτὰ αὔξησε τὸ ἔγκλημα τῆς πορνείας. Δὲν εἶπε ἀπλῶς, «τοῦ πνεύματος», ἀλλὰ, «τοῦ πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα μας», πρᾶγμα ποὺ δείχνει ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ παρηγορήσει, κι ἐπίσης πρόσθεσε καὶ ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἔδωσε, συγχρόνως καὶ ἐξυψώνοντας τὸν ἀκροατὴ καὶ φοβίζοντάς τον καὶ μὲ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς καὶ τὴν ἀξία τοῦ δωρητῆ.

Δὲ δυσανασχετεῖ λοιπὸν πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ νομοθετεῖ γι' αὐτοὺς λέγοντας· «ἔχοντας τροφὴ καὶ σκεπάσματα, ἃς εἴμαστε εὐχαριστημένοι μ' αὐτά»¹², ὅμως πλήττει αὐτὴν τὸ πρᾶγμα, παραχωρώντας μετὰ τὴ συμβουλή τὴ διόρθωση αὐτοῦ στὴν προσειχή. Κι αὐτὸ εἶναι ἐνέργεια ἀνθρώπου ποὺ θέλει ὄχι μόνο νὰ

δὲ οὐκ ἐντρέποντος μόνον, ἀλλὰ καὶ βιαζομένου πρὸς ἀρετὴν. Τί γὰρ παραιτεῖς ἃ θέλεις, φησὶν; οὐκ εἶ σαυτοῦ κύριος; Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· «ἡγοράσθητε τιμῆς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

5 Στίχ. 1. «Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι».

Διορθώσας τὰ χαλεπώτερα ἐγκλήματα, ἐν μὲν τὸ διασπᾶσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, δεύτερον δὲ τὸ τοῦ πεπορνευκότος, τρίτον τὸ τοῦ πλεονέκτου, χρῆται λοιπὸν ἡμερωτέρῳ λόγῳ, καὶ μεταξὺ τίθησι παραίνεσιν καὶ συμβουλήν τὴν περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς
10 παρθενίας.

«Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι· (στίχ. 2-4) διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω· τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοϊαν ἀποδιδότω· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Ἡ γυνὴ τοῦ
15 ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή».

Εἰ μὲν τὸ καλὸν ζητεῖς, φησί, καὶ σφόδρα ὑπερέχον, βέλτιον μὴδὲ ὄλως ὀμίλειν γυναικί. Εἰ δὲ τὸ ἀσφαλὲς καὶ βοηθοῦν σου τῇ ἀσθενείᾳ, ὀμίλει γάμῳ.

20 Στίχ. 5. «Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ».

Μὴ ἐγκρατευέσθω ἡ γυνή, φησὶν, τοῦ ἀνδρὸς ἄκοντος, μὴδὲ ὁ ἀνὴρ, τῆς γυναικὸς μὴ βουλομένης. Καὶ τί δήποτε; Ὅτι μεγάλα ἐκ τῆς ἐγκρατείας ταύτης τίκτεται τὰ κακά, καὶ πορ-
25 νεῖαι, καὶ μοιχεῖαι, καὶ οἴκων ἀνατροπαὶ πολλάκις ἐντεῦθεν ἐγένοντο.

«Καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνέρχησθε, ἵνα μὴ ἐπιχειρῇ πειράζειν ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. (Στίχ. 6) Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην».

τούς κάνει νὰ ντραποῦν, ἀλλὰ καὶ πὺ βιάζεται νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν ἀρετὴ. Γιατί ἐγκαταλείπεις, λέγει, ἐκεῖνα πὺ θέλεις; Δὲν εἶσαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ σου; Γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε: «ἀγορασθήκατε μὲ τίμημα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Στίχ. 1. «Σχετικὰ μὲ ἐκεῖνα πὺ μοῦ γράψατε».

Ἄφοῦ διόρθωσε τὰ φοβερότερα παραπτώματα, πρῶτον τὴ διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας, δεῦτερον τὸ ἀμάρτημα τοῦ πόρνου, καὶ τρίτον τὸ ἀμάρτημα τῆς πλεονεξίας, χρησιμοποιοεῖ στὸ ἐξῆς ἡπιότερο λόγο, παρεμβάλλοντας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν παραίνεση καὶ συμβουλή γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴν παρθενία.

«Εἶναι καλὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο νὰ μὴ πλησιάζει γυναῖκα, (στίχ. 2-4) πρὸς ἀποφυγὴ ὅμως τῆς πορνείας ὁ καθένας ἃς ἔχει τὴ γυναῖκα του καὶ ἡ κάθε μιὰ τὸν ἄνδρα της. Ὁ ἄνδρας ἃς παρέχει στὴ γυναῖκα τὴν ἀγάπη πὺ τῆς ὀφείλεται, ὅμοια καὶ ἡ γυναῖκα στὸν ἄνδρα της. Ἡ γυναῖκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα της, ἀλλ' ὁ ἄνδρας. Ὅμοια καὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα.

Ἐάν, λέγει, ἐπιζητεῖς τὸ καλὸ καὶ πᾶρα πολὺ ἀνώτερο, εἶναι καλύτερο νὰ μὴ ἔχεις καμμιά σχέση μὲ γυναῖκα. Ἐάν ὅμως τὸ ἀσφαλὲς καὶ πὺ βοηθᾷ τὴν ἀδυναμία σου, σύναψε γάμο.

Στίχ. 5. «Μὴ στερεῖτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, παρὰ μόνο προσωρινὰ καὶ μετὰ ἀπὸ συμφωνία, γιὰ ν' ἀσχοληθεῖτε μὲ τὴ νηστεία».

Ἄς μὴ ἀσκεῖ, λέγει, ἡ γυναῖκα ἐγκράτεια χωρὶς τὴ θέληση τοῦ ἄνδρα, οὔτε ὁ ἄνδρας χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἡ γυναῖκα. Καὶ γιὰ ποιὸ τέλος πάντων λόγῳ; Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἐγκράτεια αὐτὴ γεννιῶνται μεγάλα κακά, καὶ πορνεῖες, καὶ μοιχεῖες, καὶ πολλὲς φορὲς ἀπὸ αὐτὴν συνέβηκαν καὶ ἀνατροπὲς οἰκιῶν.

«Καὶ τὴν προσευχὴ καὶ πάλι νὰ ἐπανέρχεσθε στὶς συζυγικὲς σας σχέσεις, γιὰ νὰ μὴ ἐπιχειρεῖ νὰ σᾶς πειράζει ὁ Σατανᾶς ἐξαιτίας τῆς ἀκράτειάς σας. (Στίχ. 6) Καὶ αὐτὸ τὸ λέγω κατὰ συγκατάβαση».

Τὴν μετὰ πλείονος σπουδῆς προσευχὴν ἐνταῦθα λέγει.

«Οὐ κατ' ἐπιταγὴν. (Στίχ. 11) Θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἑμαυτόν».

Ἐν ἐγκρατεία δηλονότι. Πολλαχοῦ δὲ τοῦτο ποιεῖ, ὅταν
5 περὶ δυσκόλων παραινεῖ πραγμάτων.

«Ἄλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ· ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως. (Στίχ. 8) Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· καλὸν αὐτοῖς, ἵνα μένωσιν ὡς καὶ ἐγώ».

Επειδὴ σφόδρα αὐτῶν κατηγορήσεν εἰπὼν, «διὰ τὴν
10 ἀκρασίαν ὑμῶν», πάλιν αὐτοῦ παρεμυθῆσατο, εἰπὼν «ἔχειν χάρισμα ἐκ Θεοῦ».

Στίχ. 9. «Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεῦνται, γαμησάτωσαν».

Οὐκ ἀναγκάζει τὸν μὴ φθάνοντα εἰς τὴν ἐγκράτειαν, δεδοικὸς μὴ παράπτωμα γένηται.

15 «Κρεῖσσον γὰρ ἐστὶ γαμεῖν ἢ πυροῦσθαι. (Στίχ. 10–12) Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα, ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. Ἐὰν δὲ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ Χριστός».

20 Ἐνέφηεν ὁση τῆς ἐπιθυμίας ἢ τυραννίς. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ πολλὴν ὑπομένεις βίαν καὶ πύρωσιν, ἀπαλλάγηθι πόνων καὶ ἰδρώτων, μήποτε καὶ παρατραπῆς.

«Εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. (Στίχ. 13) Καὶ γυνὴ εἴ
25 τις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν».

Τὸν πρὸ τῆς χάριτος ἔχοντα ἄπιστον γυναῖκα, οὐ κελεύει ἀφιέναι μετὰ τὴν χάριν· τὸν δὲ ἤδη τὴν χάριν δεξάμενον κωλύει ἄπιστον λαμβάνειν γυναῖκα.

30 Στίχ. 14. «Ἠγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί.

Ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν προσευχὴν ποὺ γίνεται μὲ μεγαλύτερο ζῆλο.
«Ὁχι ὡς διαταγῇ. (Στίχ. 7) Θέλω ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ὅπως καὶ ἐγώ».

Νὰ ἀσκοῦν δηλαδὴ ἐγκράτεια. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει σὲ πολλές περιπτώσεις, ὅταν δίνει συμβουλὲς γιὰ δύσκολα πράγματα.

«Ἀλλὰ ὁ καθένας ἔχει ιδιαίτερο χάρισμα ἀπὸ τὸ Θεό, ὁ ἕνας αὐτὸ καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο. (Στίχ. 8) Ἡ συμβουλή μου ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἀγάμους καὶ τὶς χῆρες· εἶναι καλὸ γι' αὐτές, ἐὰν μένουν ὅπως καὶ ἐγώ».

Ἐπειδὴ τοὺς κατηγόρησε πάρα πολύ, λέγοντας, «ἐξαιτίας τῆς ἀκράτειάς σας», πάλι τοὺς παρηγόρησε, λέγοντας «ὁ καθένας ἔχει χάρισμα ἀπὸ τὸν Θεό».

Στίχ. 9. «Ἄν ὅμως δὲν μποροῦν νὰ ἀσκήσουν ἐγκράτεια, ἅς συνάψουν γάμο».

Δὲν ἐξαναγκάζει ἐκεῖνον ποὺ δὲν κατορθώνει τὴν ἐγκράτεια, φοβούμενος μὴ τυχὸν συμβεῖ παράπτωμα.

«Γιατὶ εἶναι προτιμότερο νὰ συνάπτει κανεὶς γάμο, παρὰ νὰ καίεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία. (Στίχ. 10–12) Στους ἔγγαμους παραγγέλλω, ὄχι ἐγώ, ἀλλ' ὁ Κύριος, ἢ γυναίκα νὰ μὴ χωρίζεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ἐὰν ὅμως χωρισθεῖ, νὰ μένει ἄγαμη, ἢ νὰ συμφιλιωθεί μὲ τὸν ἄνδρα της. Καὶ ἡ γυναίκα νὰ μὴ ἀφήνει τὸν ἄνδρα της. Στους ὑπόλοιπους τὰ λέγω ἐγώ, ὄχι ὁ Κύριος».

Ἔδειξε πόση εἶναι ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τῆς ἐπιθυμίας. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἐὰν ἀντιμετωπίζεις μεγάλη βία καὶ καίγεσαι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, ἀπαλλάξου ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἰδρῶτες, μὴ τυχὸν καὶ παρεκτραπεῖς.

«Ἐὰν κάποιος ἀδελφὸς ἔχει γυναίκα ἄπιστη καὶ αὐτὴ συμφωνεῖ νὰ συγκατοικεῖ μαζί του, νὰ μὴ τὴν ἀφήνει. (Στίχ. 13) Καὶ κάποια γυναίκα, ἐὰν ἔχει ἄνδρα ἄπιστο καὶ αὐτὸς δέχεται νὰ συγκατοικεῖ μαζί της, νὰ μὴ τὸν ἀφήνει».

Ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ἄπιστη γυναίκα καὶ τὴν ἔλαβε πρὶν ἀπὸ τὴν χάρη δὲν προστάζει νὰ τὴν ἀφήνει μετὰ τὴν χάρη, ἐνῶ ἐκεῖνον ποὺ ἤδη ἔλαβε τὴν χάρη τὸν ἐμποδίζει νὰ παίρνει ἄπιστη γυναίκα.

Στίχ. 14. «Γιατὶ ὁ ἄνδρας ὁ ἄπιστος ἀγιάσθηκε μέσω τῆς

καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρὶ. Ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστιν, νῦν δὲ ἅγια ἐστιν».

Ἴνα μὴ φοβῆται ἡ γυνὴ ὡς ἀκάθαρτος γινομένη διὰ τὴν μίξιν, τοῦτο φησιν· Ἐν μὲν γὰρ σῶμά ἐστιν, ἀλλ' οὐ γίνεται ἀκάθαρτον. Νικᾶ γὰρ ἡ καθαριότης τῆς γυναικὸς τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀνδρός, καὶ νικᾶ ἡ καθαριότης τοῦ ἀνδρός τὸ ἀκάθαρτον τῆς ἀπίστου γυναικός.

Στίχ. 15. «Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. Οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις».

10 Οἶον, εἰ κελεύει σοι θύειν καὶ κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς ἀσεβείας διὰ τοῦ γάμου, ἢ ἀναχωρεῖν, βέλτιον ἀνασπασθῆναι τὸν γάμον, ἢ τὴν εὐσέβειαν.

«Ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ὑμᾶς ὁ Θεός».

15 Τοῦτο φησιν, ἵνα μὴ καθ' ἐκάστην ἡμέραν πολέμους ἔχωσι περὶ τοῦ πράγματος.

Στίχ. 16–17. «Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; Ἦ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Εἰ μὴ ἐκάστω ὡς ἐμέρισεν ὁ Θεός, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ Κύριος, οὕτως περιπατεῖτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι».

20 Μένε καὶ παράμενε, φησί, καὶ συμβούλευε καὶ πεῖθε. Οὐδεὶς γὰρ οὕτω διδάσκαλος ἰσχύσαι δυνήσεται, ὡς γυνή.

Στίχ. 18–21. «Περιτετημένος τις ἐκλήθη; Μὴ ἐπισπάσθω. Ἐν ἀκροβυστίᾳ τις κέκληται; Μὴ περιτεμενέσθω. Ἡ περιτομὴ οὐδὲν ἐστίν, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ τήρησις 25 ἐντολῶν Θεοῦ. Ἐκαστος ἐν τῇ κλήσει ἐν ἧ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. Δουλὸς ἐκλήθη; Μὴ σοι μελέτω».

Ταῦτα, φησίν, εἰς τὴν πίστιν οὐδὲν συντελεῖ. Μὴ τοίνυν φιλονεῖκει, μηδὲ θορυβοῦ. Ἡ γὰρ πίστις πάντα ἐξέβαλε ταῦτα. Τὸ

γυναίκας, και ἡ ἄπιστη γυναίκα ἀγιάσθηκε μέσω τοῦ ἀνδρα της. Γιατί, ἀλλιώως τὰ παιδιά σας θὰ ἦταν ἀκάθαρτα, τώρα ὁμως εἶναι ἅγια».

Τὸ λέγει αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ φοβᾶται ἡ γυναίκα, ὅτι ἐγινε ἀκάθαρτη ἐξαιτίας τῆς συνουσίας. Εἶναι βέβαια ἓνα σῶμα, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἀκάθαρτο. Γιατὶ νικᾷ ἡ καθαρὸτητα τῆς γυναίκας τὴν ἀκαθαρσία τοῦ ἀνδρα, καθὼς νικᾷ καὶ ἡ καθαρὸτητα τοῦ ἀνδρα τὸ ἀκάθαρτο τῆς ἄπιστης γυναίκας.

Στίχ. 15. «Ἐὰν ὁμως ὁ ἄπιστος θέλει νὰ χωρίσει, ἅς χωρίσει. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις δὲ δεσμεύεται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφή».

Δηλαδή, ἐὰν σὲ προστάζει νὰ θυσιάσεις στὰ εἶδωλα καὶ νὰ συμμετέχεις στὴν ἀσέβεια ἐξαιτίας τοῦ γάμου σας, ἢ νὰ φύγεις, εἶναι προτιμότερο νὰ διαλυθεῖ ὁ γάμος παρὰ ἡ εὐσέβεια.

«Ὁ Θεὸς μᾶς κάλεσε νὰ ζοῦμε εἰρηνικά».

Αὐτὸ τὸ λέγει, γιὰ νὰ μὴ ἔχουν καθημερινὰ πολέμους με ἀφορμὴ τὸ πρᾶγμα αὐτό.

Στίχ. 16–17. «Γιατί, ποῦ ξέρεις, γυναίκα; Ἴσως σώσεις τὸν ἀνδρα σου. Ἢ ποῦ ξέρεις, ἀνδρα; Ἴσως σώσεις τὴ γυναίκα σου. Πάντως ὁ καθένας ἅς ρυθμίζει τὴ ζωὴ του ἔτσι ὅπως καθόρισε ὁ Θεὸς καὶ σύμφωνα με τὴν κλήση ποῦ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ αὐτὲς τὶς ἐντολὲς τὶς δίνω σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες».

Νὰ μένεις, λέγει, καὶ νὰ παραμένεις στὴν κατάσταση αὐτὴ, καὶ νὰ συμβουλευεῖς καὶ νὰ πείθεις. Γιατὶ κανένας δάσκαλος δὲ θὰ μπορέσει νὰ κατορθώσει τόσα, ὅσα ἡ γυναίκα.

Στίχ. 18–21. «Κλήθηκε κάποιος ὄντας περιτμημένος; Ἄς μὴ προσπαθεῖ νὰ ἐξαλείψει τὰ σημάδια τῆς περιτομῆς. Κλήθηκε κάποιος ἐνῶ ἦταν Ἑθνικός; Ἄς μὴ περιτμηθεῖ. Ἢ περιτομὴ δὲν εἶναι τίποτε, οὔτε καὶ ἡ ἀκροβυστία εἶναι τίποτε, ἀλλ' ἀξία ἔχει ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ὁ καθένας ἅς μένει στὴν κατάσταση ποῦ ἦταν ὅταν κλήθηκε. Κλήθηκες ἐνῶ ἦσουν δούλος; Μὴ σὲ μέλει».

Αὐτά, λέγει, δὲν βοηθοῦν καθόλου στὴν πίστη· μὴ λοιπὸν φιλονεικεῖς οὔτε ν' ἀνησυχεῖς. Γιατὶ ἡ πίστη τὰ ἀπέρριψε ὅλα

δέ, «μὴ ἐπισπάσθω», ἀντὶ τοῦ, 'μὴ ἐκ περιτομῆς ἀκροβυστίαν ποιείτω'.

'Ἄλλ', εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι».

Τουτέστι, μᾶλλον δούλευε. Καὶ τί δήποτε τὸν δυνάμενον
5 ἐλευθερωθῆναι, κελεύει μεῖναι δοῦλον; Θέλων δεῖξαι, ὅτι οὐδὲν
βλάπτει ἡ δουλεία, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ.

Στίχ. 22. «Ὁ γὰρ ἐν Κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος Κυρίου ἐστίν. Ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός ἐστι Χριστοῦ».

10 "Ὅρα πῶς παρεμυθήσατο τὴν δουλείαν· τὸν μὲν καλούμενον δοῦλον, ἀπελεύθερον εἶναι Χριστοῦ, τὸν δὲ καλούμενον ἐλεύθερον, δοῦλον λέγων Χριστοῦ. Πλέον τι τῷ δούλῳ ἐν τῷ λόγῳ διδούς, εἰ καὶ μὴ ἴσοι ἀμφοτέροι κατα τὴν κλήσεως λόγον.

15 Στίχ. 23—40. «Τιμῆς ἡγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ Θεῶ. Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι. Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην,
20 ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. Δέδεσαι γυναικί; Μὴ ζῆτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; Μὴ ζῆτει γυναῖκα. Ἐὰν δὲ γήμης, οὐχ ἡμαρτες· καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτε· θλῆμιν δὲ τῇ σαρκὶ ἐξουσιν οἱ τοιοῦτοι. Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. Τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί, ὅτι ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπὸν ἐστίν, ἵνα
25 καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ᾧσιν, καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες· καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες· καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες· καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κό-

αυτά. Τὸ «μὴ ἐπισπᾶσθω» τὸ εἶπε ἀντὶ τοῦ Ἐνὰ μὴ κάμνεις ἀπὸ περιτομῆ ἀκροβυστία'.

«Ἐὰν ὅμως μπορεῖς νὰ γίνεις ἐλεύθερος, προτίμησε μᾶλλον τὴν κατάστασιν στὴν ὁποία βρίσκεσαι».

Δηλαδή, προτίμησε νὰ εἶσαι δοῦλος. Καὶ γιατί τέλος πάντων προστάζει ἐκεῖνον πὺ μπορεῖ νὰ ἐλευθερωθεῖ, νὰ παραμένει δοῦλος; Ἐπειδὴ θέλει νὰ δείξει ὅτι ἡ δουλεία δὲ βλάπτει καθόλου, ἀντίθετα μάλιστα καὶ ὠφελεῖ.

Στίχ. 22. «Γιατὶ ἐκεῖνος πὺ κλήθηκε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἐνῶ ἦταν δοῦλος, ἔγινε ἐλεύθερος τοῦ Κυρίου. Ὅμοια καὶ ἐκεῖνος πὺ κλήθηκε ἐνῶ ἦταν ἐλεύθερος, εἶναι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ».

Πρόσεχε πῶς παρηγόρησε τὴ δουλεία· ἐκεῖνος πὺ καλεῖται δοῦλος, εἶναι ἀπελεύθερος τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος πὺ καλεῖται ἐλεύθερος, τὸν ὀνομάζει δοῦλο τοῦ Χριστοῦ. Δίνει μὲ τὸ λόγο του κάτι περισσότερο στὸ δοῦλο, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἴσοι καὶ οἱ δύο ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς κλήσεώς τους.

Στίχ. 23-40. «Ἀγορασθήκατε μὲ τίμημα· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. Ὁ καθένας στὴν κατάστασιν πὺ ἦταν ὅταν κλήθηκε, σ' αὐτὴ ἅς μένει, ἀδελφοί, κοντὰ στὸν Θεό. Σχετικὰ μὲ τίς παρθένας, δὲν ἔχω ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ δίνω συμβουλή σὰν ἕνας πὺ ἔχει ἐλεηθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ εἶναι ἀξιόπιστος. Νομίζω λοιπὸν ὅτι αὐτὸ εἶναι καλὸ ἐξαιτίας τῆς σημερινῆς καταστάσεως. Ὅτι δηλαδή εἶναι καλὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸ νὰ μένει ἔτσι ὅπως εἶναι. Ἐχεις δεθεῖ μὲ γυναῖκα; Μὴ ζητᾶς διάλυση τοῦ δεσμοῦ. Εἶσαι ἐλεύθερος ἀπὸ γυναῖκα; Μὴ ζητᾶς γυναῖκα, ἐὰν ὅμως νυμφευθεῖς, δὲν ἀμάρτησες· καὶ ἂν συνάψει γάμο ἢ παρθένος, δὲν ἀμάρτησε. Αὐτοὶ θὰ ὑποφέρουν στὴ ζωὴ τους καὶ ἐγὼ τοὺς λυπᾶμαι. Αὐτὸ ἐννοῶ, ἀδελφοί μου, ὅτι ὁ καιρὸς εἶναι περιορισμένος πλέον, ὥστε, ἐκεῖνοι πὺ ἔχουν γυναῖκα, ἅς ζοῦν σὰ νὰ μὴ ἔχουν, ἐκεῖνοι πὺ κλαίουں σὰ νὰ μὴ κλαίουں, ἐκεῖνοι πὺ χαίρονται σὰ νὰ μὴ χαίρονται, ἐκεῖνοι πὺ ἀγοράζουν σὰ νὰ μὴ κατέχουν, καὶ ἐκεῖνοι πὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν κόσμον αὐτὸ σὰ νὰ μὴ ἀσχολοῦνται. Γιατὶ παρέρχεται ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

σμου τούτου. Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι· ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ
 τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ. Ὁ δὲ γαμήσας, μεριμνᾷ
 τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ κόσμῳ· μεμέρισται. Καὶ ἡ γυνή
 ἢ παρθένος, ἢ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡ ἅγια καὶ
 5 σώματι καὶ πνεύματι. Ἡ δὲ γαμήσασα, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου,
 πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον
 λέγω· οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχημον
 καὶ εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. Εἰ δέ τις ἀσχημο-
 νεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ἡ ὑπέρακμος, καὶ οὐ-
 10 τως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει, ποιεῖτω. Οὐχ ἁμαρτάνει· γαμεί-
 τωσαν. Ὅς δὲ ἔστηκεν ἐδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκη-
 κην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέ-
 κρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, κα-
 λῶς ποιεῖ ὥστε ὁ ἐγγαμίζων, καλῶς ποιεῖ· ὁ δὲ μὴ ἐγγαμίζων,
 15 κρεῖσσον ποιεῖ. Γυνὴ δέδετα νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ
 αὐτῆς, ἐὰν δὲ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει
 γαμηθῆναι· μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριωτέρα δὲ ἐστὶν, ἐὰν οὕτω
 μείνη κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κάγω Πνεῦμα Θεοῦ
 ἔχειν».

20 Οὗτος ὁ λόγος οὐ πρὸς οἰκέτας μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐλευ-
 θέρους εἶρηται. Ἔστι γὰρ καὶ δοῦλον ὄντα μὴ εἶναι δοῦλον, καὶ
 ἐλεύθερον ὄντα δοῦλον εἶναι. Πῶς δὲ ὁ δοῦλος οὐκ ἔσται δοῦ-
 λος, ἀλλ' ἢ ὅταν διὰ τὸν Θεὸν πάντα ποιῆ καὶ μηδὲν κατ'
 ὀφθαλμοδουλίαν πράττη; Πάλιν δὲ ὁ ἐλεύθερος οὐκ ἔσται ἐλευ-
 25 θερος ὅταν διακονῆται ἀνθρώποις, καὶ πάντα ποιῆ κατὰ τὸ
 ἐκείνοις ἀρέσκον.

Και θέλω σεις νὰ εἴσαστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ μερίμνες. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κυρίου του, πῶς νὰ ἀρέσει στὸν κύριό του. Ἐνῶ ὁ ἔγγαμος μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, πῶς νὰ ἀρέσει στὴ γυναίκα. Εἶναι διαφορετικὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἔγγαμης γυναίκας καὶ τῆς παρθένου. Ἡ ἄγαμὴ μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ εἶναι ἁγία στὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, ἐνῶ ἡ ἔγγαμη μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, πῶς νὰ ἀρέσει στὸν ἄνδρα της. Αὐτὸ τὸ λέγω γιὰ τὸ δικό σας συμφέρον, ὄχι γιὰ νὰ σᾶς βάλω θηλειά, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς ὀδηγήσω σὲ μιὰ καλὴ συμπεριφορὰ καὶ νὰ μείνετε σταθεροὶ καὶ ἀπερίσπαστοι στὸν Κύριο. Ἐὰν κάποιος νομίζει ὅτι συμπεριφέρεται ἀνάρμοστα πρὸς τὴν παρθένο του, ποῦ ἔχει περάσει ἡ ὠριμὴ ἡλικία της, καὶ πρέπει νὰ τὴν παντρέψει, ἃς κάνει ἐκεῖνο ποῦ θέλει· δὲν ἀμαρτάνει· ἃς συνάψουν γάμο. Ὅποιος ὅμως παραμένει σταθερὸς στὴν καρδιά καὶ δὲν αἰσθάνεται καμμιά ἀνάγκη, ἀλλ' εἶναι κύριος τῆς θελήσεώς του κι ἔχει ἀποφασίσει μέσα στὴν καρδιά του νὰ κρατήσῃ τὴν παρθένο τοῦ ἄγαμῃ, κάνει καλά. Ὡστε καὶ ἐκεῖνος ποῦ παντρεύει τὴν παρθένο του κάνει καλά, καὶ ἐκεῖνος ποῦ δὲν τὴν παντρεύει ἐνεργεῖ ἀκόμη καλύτερα. Ἡ γυναίκα εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸ νόμο ὅσο χρόνο ζεῖ ὁ ἄνδρας της, ἐὰν ὅμως πεθάνει ὁ ἄνδρας της, εἶναι ἐλεύθερη νὰ πανδρευθεῖ ὅποιον θέλει, μόνο στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴ γνώμη μου ὅμως εἶναι εὐτυχέστερη ἐὰν μείνει ἔτσι ὅπως εἶναι· νομίζω ὅτι κι ἐγὼ ἔχω Πνεῦμα Θεοῦ».

Τὰ λόγια αὐτὰ λέχθησαν ὄχι μόνο πρὸς τοὺς δούλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐλεύθερους. Γιατὶ εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κανεὶς δούλος καὶ νὰ μὴ εἶναι δούλος, καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ νὰ εἶναι δούλος. Καὶ πῶς ὁ δούλος δὲ θὰ εἶναι δούλος; Ἐὰν ὅλα τὰ κάμνει γιὰ τὸν Θεὸ καὶ δὲν κάμνει τίποτε γιὰ προσποιητὴ ὑπακοή. Ὁ ἐλεύθερος πάλι δὲν εἶναι ἐλεύθερος, ὅταν ὑπηρετεῖ ἀνθρώπους καὶ ὅλα τὰ κάμνει σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο ποῦ ἀρέσει σ' ἐκείνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Στίχ. 1. «Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων».

Πολλοὶ παρὰ τοῖς Κορινθίοις μαθόντες, ὅτι οὐ τὰ εἰσπορευόμενα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα, καὶ ὅτι 5 τὰ εἶδωλα, ξύλα καὶ λίθοι καὶ δαίμονες, καὶ οὔτε βλάβαι, οὔτε ὠφελῆσαι δυνάμενα, ἀμέτρως τῇ τελειότητι τῆς γνώσεως ταύτης ἐκέχρητο, καὶ εἰς τὴν ἐτέρων καὶ εἰς τὴν αὐτῶν βλάβην· καὶ γὰρ εἰς εἰδώλεια εἰσήεσαν, καὶ τῶν τραπεζῶν αὐτῶν μετεῖχον, καὶ μέγαν ἐντεῦθεν ὄλεθρον ἔτικτον. Οἱ τε γὰρ ἔτι τῶν εἰ- 10 δῶλων ἔχοντες φόβον, οὐκ εἰδότες αὐτῶν καταφρονεῖν, μετεῖχον ἐτοιμῶς τῶν εἰδωλοθύτων, ἐπειδὴ τοὺς τελειότερους ἐώρων τοῦτο πονοῦντας, καὶ τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν ἐβλάπτοντο. Οὐδὲ γὰρ τῇ ὁμοίᾳ ἐκείνοις γνώσει ἤπτοντο αὐτῶν, ἀλλ' ὡς θυσιῶν, καὶ ὁδὸς ἐπὶ εἰδωλολατρίαν τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο· καὶ αὐ- 15 τοὶ δὲ οἱ δῆθεν τέλειοι, οὐχ ὡς ἔτυχεν ἠδικοῦντο, δαιμονικῶν μεταλαμβάνοντες τραπεζῶν. Τοῦτου ὄντος τοῦ ἐγκλήματος, ὄρα πῶς ὁ Ἀπόστολος τὸν λόγον μεταχειρίζεται.

«Οἶδαμεν ὅτι πάντες γινῶσιν ἔχομεν».

Τοὺς ἀσθενεῖς ἀφείς, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, τοῖς ἰσχύουσι διαλέγε- 20 ται πρώτοις. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτῶν τούτων καταστέλλει τὸν τῦφον, φάσκων τοὺς πάντας ἔχειν τὴν γινῶσιν. Οἱ γὰρ ἔχοντές τι μέγα καὶ καλόν, ὅταν μόνοι κατέχωσι, μᾶλλον ἐπαίρονται. Ἐὰν δὲ μετ' ἄλλων φανῶσιν αὐτὸ κεκτημένοι, οὐκέτι ὁμοίως τοῦτο πάσχουσι· ποιεῖ οὖν αὐτὸ κοινόν, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἑαυτῶν εἰ- 25 ναι ἐνόμιζον αὐτὸ μόνον.

«Ἡ γινῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ».

Ἦταν γὰρ χωρὶς ἀγάπης ἡ, εἰς ἀπόνοϊαν ἐπαίρει φυσῶσα τὸν ἔχοντα, καὶ διαιρεῖν εἴωθεν ἢ ἀλαζονεία· οὐ κωλύει δὲ τὸ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Στίχ. 1. «Σχετικὰ μὲ τὰ κρέατα τῶν θυσιῶν ποὺ προσφέρονται στὰ εἰδῶλα».

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Κορινθίους, μαθαίνοντας ὅτι δὲν μολύνουν τὸν ἄνθρωπο τὰ εἰσερχόμενα, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα¹, καὶ ὅτι τὰ εἰδῶλα εἶναι ξύλα καὶ λίθοι καὶ δαίμονες καὶ δὲν μποροῦν οὔτε νὰ βλάψουν οὔτε νὰ ὠφελήσουν, ἔκαμναν κακὴ χρῆση τῆς γνώσεως αὐτῆς πρὸς βλάβη καὶ τῶν ἄλλων καὶ δική τους, καθόσον καὶ σὲ ναοὺς εἰσέρχονταν καὶ συμμετεῖχαν στὰ γεύματα ἐκείνων, καὶ προξενοῦσαν ἐξαιτίας αὐτοῦ μεγάλη καταστροφή. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ κατεῖχονταν ἀκόμη ἀπὸ τὸ φόβο τῶν εἰδώλων, ἐπειδὴ δὲν ἔμαθαν νὰ τὰ περιφρονοῦν, μετεῖχαν μὲ προθυμία στὰ εἰδωλόθυτα, ἐπειδὴ ἔβλεπαν νὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ οἱ τελειότεροι στὴν πίστη, καὶ βλάπτονταν πάρα πολὺ ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ δὲν ἄγγιζαν αὐτὰ μὲ τὴν ἴδια μὲ ἐκείνους ἀντίληψη, ἀλλὰ ὡς κρέατα θυσιῶν, καὶ τὸ πρᾶγμα γινόταν ὁδὸς πρὸς εἰδωλολατρία, καὶ αὐτοὶ οἱ δῆθεν τέλειοι δὲν ὑφίσταντο τυχαία ἀδικία, μετέχοντας σὲ δαιμονικὰ γεύματα. Ὅντας λοιπὸν αὐτὸ τὸ παράπτωμα, πρόσεχε πῶς ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ τὸ λόγο.

«Γνωρίζομε ὅτι ὅλοι ἔχομε γνώση».

Ἀφήνοντας τοὺς ἀδύνατους στὴν πίστη, πρᾶγμα ποὺ κάμνει πάντοτε, ἀπευθύνει τὸ λόγο τοῦ πρῶτα πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς στὴν πίστη. Καὶ πρῶτα λοιπὸν καταστέλλει τὴν ἀλαζονεῖα αὐτῶν τῶν ἰδιῶν, λέγοντας ὅτι ὅλοι ἔχουν γνώση. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κάτι τὸ μεγάλο καὶ καλὸ, ὅταν τὸ κατέχουν μόνοι, μᾶλλον κυριεύονται ἀπὸ ἔπαρση. Ἐὰν ὅμως φανοῦν νὰ τὸ κατέχουν μαζὶ μὲ ἄλλους, δὲν τὸ παθαίνουν αὐτὸ ὅμοια. Τὸ κάμνει λοιπὸν αὐτὸ κοινὸ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι νόμιζαν ὅτι αὐτὸ τὸ κατεῖχαν μόνο ἐκεῖνοι.

«Ἡ γνώση φουσκώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ὑπερηφάνεια, ἐνῶ ἡ ἀγάπη οἰκοδομεῖ».

Ὅταν δηλαδὴ εἶναι χωρὶς ἀγάπη, ἡ γνώση, φουσκώνοντας ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἔχει, τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἀλαζονεῖα καὶ συνήθως αὐτὴ

τελείαν ἔχειν τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ τὸ μετὰ ἀγάπης ταύτην ἔχειν κελεύει. Ἐπειδὴ χωρὶς ἀγάπης κέρδος οὐδέν, ἀλλὰ καὶ βλάβος.

Στίχ. 2-3. «Εἴ τις δοκεῖ ἔγνωκεῖν τι, οὐπω ἔγνω καθὼς δεῖ γνῶναι. Εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ».

Ὅρα δι' ὅσων αὐτῶν κατήνεγκε τὸ ὕψωμα. Πρῶτον μὲν γὰρ ἔδειξεν, ὅτι οὐ μόνον ἐπίστανται, ἀπερ ἴσασι. Πάντες γάρ, φησὶν, γνῶσιν ἔχομεν. Ἐπειτα ὅτι βλαβερὸν τὸ πρᾶγμα τοῦτο χωρὶς ἀγάπης. «Ἡ γνῶσις» γάρ, φησὶ, «φυσιοῖ»· ὅτι καὶ μετὰ ἀγάπης οὐκ ἀπηρητισμένον ἐστὶν οὐδὲ τέλειον. «Εἴ τις γὰρ δοκεῖ εἰδέναι τι», φησὶν, «οὐδέπω ἔγνωκεν καθὼς δεῖ γνῶναι». Πρὸς τούτοις, ὅτι οὐδὲ τοῦτο οἴκοθεν ἔχουσιν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ δωρησαμένου. Οὐ γὰρ εἶπεν, 'ἔγνω τὸν Θεόν', ἀλλ', 'ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ'. Εἶτα, ὅτι ἀπὸ ἀγάπης γίνεται τοῦτο αὐτό, ἦν οὐκ ἔχουσιν ὡς χρῆ. «Εἰ γάρ τις», φησὶν, «ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ».

Στίχ. 4. «Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς».

Ἀμφοτέρα βούλεται κατασκευάσαι· ὅτι τε ἀπαναίνεσθαι δεῖ τῆς τοιαύτης τραπέζης, καὶ ὅτι ἰσχὺν οὐκ ἔχει εἰς τὸ βλάψαι τοὺς μετέχοντας, ἀπερ ἐναντία ἀλλήλων ἐστί. Γνόντες γὰρ ὅτι οὐκ ἔχει βλάβην, οὕτω διαφόρως ἔμελλον ἐπιτρέχειν, κωλυθέντες δὲ αὐτῶν ἄπτεσθαι, πάλιν ὑπώπτειον, ὅτι ὡς ἰσχὺν ἔχόντων εἰς τὸ βλάπτειν ἐκωλύθησαν. Διὸ δὴ πρῶτον καθέλει τὴν τῶν εἰδώλων ὑπόνοιαν. Τὸ γάρ, «εἶναι», ἐπὶ τοῦ μὴ ἔχειν ἰσχὺν αὐτά, τέθεται.

τὸν διασπᾶ· δὲν ἐμποδίζει βέβαια τὸ νὰ ἔχει αὐτὴν μὲ ἀγάπη. Ἐπειδὴ αὐτὴ χωρὶς ἀγάπη δὲν παρέχει κανένα κέρδος, ἀλλὰ καὶ βλάπτει.

Στίχ. 2-3. «Ἐὰν κάποιος νομίζει ὅτι γνωρίζει κάτι, δὲν γνώρισε ἀκόμη αὐτὸ καθὼς πρέπει νὰ τὸ γνωρίζει. Ἐὰν ὁμως κάποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεό, αὐτὸς ἔχει γνωρισθεῖ ἀπὸ αὐτόν».

Πρόσεχε μὲ πόσα ταπεινώσε τὸ ὑπερήφανο φρόνημα αὐτῶν. Πρῶτα δηλαδὴ ἔδειξε, ὅτι δὲν εἶναι οἱ μόνοι πού γνωρίζουν ἐκεῖνα πού γνωρίζουν. Γιατὶ λέγει, «ὅλοι ἔχομε γνώση». Ἐπειτα ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ χωρὶς ἀγάπη εἶναι βλαβερό. Γιατὶ λέγει, «ἡ γνώση φουσκώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ὑπερηφάνεια» καὶ ὅτι, κι ἂν ἀκόμη συνοδεύεται ἀπὸ ἀγάπη, δὲν εἶναι ὀλοκληρωμένη καὶ τέλεια. Γιατὶ λέγει, «ἐὰν κάποιος νομίζει ὅτι γνωρίζει κάτι, δὲν γνώρισε ἀκόμη αὐτὸ ἔτσι καθὼς πρέπει νὰ τὸ γνωρίζει». Ἐπὶ πλέον, ὅτι οὔτε αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ἀπὸ μόνοι τους, ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού τὸ δώρησε. Γιατὶ δὲν εἶπε, γνώρισε τὸν Θεό, ἀλλὰ «ἔχει γνωρισθεῖ ἀπὸ αὐτόν». Ἐπειτα ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα γίνεται ἀπὸ ἀγάπη, τὴν ὁποία δὲν ἔχουν ὅπως πρέπει. Γιατὶ λέγει, «ἐὰν κάποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεό, αὐτὸς ἔχει γνωρισθεῖ ἀπὸ αὐτόν».

Στίχ. 4. «Σχετικὰ λοιπὸν μὲ τὸ ἂν πρέπει νὰ τρώγει κανεὶς κρέατα ἀπὸ τίς θυσίαις πού προσφέρονται στὰ εἶδωλα, γνωρίζομε ὅτι κανένα εἶδωλο δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον καὶ ὅτι κανένας ἄλλος θεὸς δὲν ὑπάρχει, παρὰ μόνο ἓνας».

Θέλει νὰ δείξει καὶ τὰ δύο· καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγει κανεὶς τὰ γεύματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, καὶ ὅτι δὲν ἔχουν αὐτὰ τὴ δύναμη νὰ βλάψουν ἐκείνους πού μετέχουν σ' αὐτά, καὶ τὰ ὁποία εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους. Γιατὶ, ἂν μάθαιναν ὅτι δὲν βλάπτουν, θὰ ἔσπευδαν νὰ λάβουν μέρος σ' αὐτὰ σὰ νὰ μὴ συμβαίνει τίποτε, ἐνῶ ἂν ἐμποδίζονταν νὰ πλησιάσουν αὐτά, πάλι θὰ ὑποπτεύονταν, ὅτι ἐμποδίσθηκαν ἐπειδὴ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ βλάπτουν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν πρῶτα ἐξαλείφει τὴν ὑπόνοια σχετικὰ μὲ τὰ εἶδωλα. Γιατὶ τὸ «εἶναι» ἔχει λεχθεῖ γιὰ νὰ δείξει, ὅτι δὲν ἔχουν αὐτὰ δύναμη.

Στίχ. 5. «Καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶν λεγόμενοι θεοί».

Ἐπειδὴ εἶπεν, «οὐδὲν εἶδωλον», καὶ «οὐδεὶς θεός, εἰ μὴ εἶς», ἦν δὲ καὶ εἶδωλα, ἦσαν δὲ καὶ θεοὶ λεγόμενοι, ἵνα μὴ δόξη τοῖς φανεροῖς μάχεσθαι, ἐπάγει λέγων τό· «εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι 5 θεοί». Καὶ ὡσπερ οὖν εἰσιν, οὐχ ἀπλῶς εἰσιν, ἀλλὰ λεγόμενοι· καὶ οὐκ ἐν πράγματι, ἀλλ' ἐν ῥήματι τοῦτο ἔχοντες.

«Ἐἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς· ὡσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί».

Ἐν οὐρανῷ τὴν ἥλιον λέγων καὶ τὴν σελήνην καὶ τῶν λοι-
10 πῶν τῶν ἀστέρων χορόν· καὶ γὰρ αὐτὰ προσεκύνησαν Ἑλλη-
νες ὡς θεούς· ἐπὶ γῆς δὲ δαίμονας καὶ τοὺς ἐξ ἀνθρώπων θεο-
ποιηθέντας ἅπαντας.

Στίχ. 6. «Ἄλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα».

Πρότερον εἰπὼν, ὅτι «οὐδεὶς θεὸς ἄλλος, εἰ μὴ εἷς», νῦν
15 τοῦτο προστίθησιν, εἶτα καὶ τό, «ἄλλ' ἡμῖν», τὸ «Πατήρ»· εἶτα,
καὶ ὅπερ ἐστὶ δεῖγμα θεότητος, καὶ τοῦτο ἐπάγει, «ἐξ οὗ τὰ
πάντα», λέγων· τοῦτο γὰρ δείκνυσι κάκεινους οὐκ ὄντας θεούς·
«θεοὶ γὰρ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθω-
σαν», φησὶν.

20 «Καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν».

Ὅταν μὲν ἐξ αὐτοῦ πάντα λέγη, τὴν δημιουργίαν λέγει, καὶ
τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν· ὅταν δὲ εἴπῃ, «καὶ
ἡμεῖς εἰς αὐτόν», τὸν τῆς πίστεως καὶ οἰκειώσεως λέγει λόγον·
διπλῆ γὰρ ἐσμεν ἐξ αὐτοῦ, καὶ τῷ μὴ ὄντες γενέσθαι, καὶ τῷ
25 πιστοὶ γενέσθαι· καὶ γὰρ καὶ τὸ πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν 'κτίσις' κα-
λεῖται· «ἵνα γὰρ κτίση», φησὶ, «τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν
ἄνθρωπον».

«Καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ

Στίχ. 5. «Γιατί, κι ἂν ἀκόμη ὑπάρχουν οἱ λεγόμενοι θεοῦ».

Ἐπειδὴ εἶπε, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα εἶδωλο οὔτε θεός, παρὰ μόνο ἓνας, ὑπῆραχαν ὅμως καὶ εἶδωλα καὶ οἱ λεγόμενοι θεοί, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι μάχεται αὐτὰ πού ὑπάρχουν φανερά, προσθέτει αὐτὰ λέγοντας· «κι ἂν ἀκόμη ὑπάρχουν οἱ λεγόμενοι θεοῦ». Καὶ ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὑπάρχουν, ὄχι ἀπλῶς ὑπάρχουν, ἀλλὰ λέγεται ὅτι ὑπάρχουν· δὲν ὑπάρχουν δηλαδή στὴν πραγματικότητα, ἀλλ' αὐτὸ συμβαίνει μόνο μὲ τὰ λόγια.

«Εἶτε στὸν οὐρανό, εἶτε στὴ γῆ· καὶ ὑπάρχουν βέβαια πολλοὶ θεοὶ καὶ πολλοὶ κύριοι».

Στὸν οὐρανὸ ἐννοεῖ τὸν ἥλιο καὶ τὴ σελήνη καὶ τὸ χορὸ τῶν ὑπολοίπων ἀστέρων· καθόσον αὐτὰ τὰ προσκύνησαν οἱ Ἕλληνες σὰν θεοῦς. Στὴ γῆ πάλι ἐννοεῖ τοὺς δαίμονες καὶ ὄλους ἐκεῖνους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού θεοποιήθηκαν.

Στίχ. 6. «Γιὰ μᾶς ὅμως ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγιναν ὅλα».

Ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε, ὅτι «δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος θεός, παρὰ μόνο ἓνας», τώρα προσθέτει αὐτό, ἔπειτα καὶ τό, «γιὰ μᾶς ὅμως ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας». Ἐπειτα καὶ αὐτὸ πού εἶναι δεῖγμα θεότητας, καὶ αὐτὸ προσθέτει, λέγοντας, «ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα»· γιατί αὐτὸ δείχνει ὅτι καὶ ἐκεῖνοι δὲν εἶναι θεοί· γιατί λέγει, «θεοί, πού δὲν ἔκαμαν τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, ἅς καθοῦν»².

«Καὶ ἐμεῖς πιστεύομε σ' αὐτόν».

Ὅταν λέγει ὅτι ὅλα προέρχονται ἀπὸ αὐτόν, ἐννοεῖ τὴ δημιουργία καὶ τὴν παραγωγή ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξή· ὅταν ὅμως λέγει, «καὶ ἐμεῖς πιστεύομε σ' αὐτόν», ἐννοεῖ τὸ λόγο τῆς πίστεως καὶ τῆς οἰκειώσεώς μας· προερχόμαστε δηλαδή ἀπὸ αὐτόν κατὰ διπλὸ τρόπο· καὶ κατὰ τὸ ὅτι ἤρθαμε στὴν ὑπαρξή ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία, καὶ κατὰ τὸ ὅτι γίναμε πιστοί· καθόσον καὶ τὸ ὅτι πιστέψαμε σ' αὐτόν καλεῖται κτίσις· γιατί λέγει, «γιὰ νὰ δημιουργήσει ἓναν καινούργιο ἄνθρωπο ἀπὸ τοὺς δύο λαοὺς»³.

«Καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν

3. Ἐφ. 2,16.

ἡμεῖς δι' αὐτοῦ· (στίχ. 7) ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἢ γινώσις».

Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ πάλιν καὶ τοῦτο νοητέον. Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρήχθη τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ἀπὸ πλάνης εἰς ἀλήθειαν ἐπανῆλθε· ὥστε τό, «ἐξ οὗ», τοῦτο οὐκ
 5 ἔστι χωρὶς τοῦ Χριστοῦ. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐδημιουργήθημεν. Οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ὀνόματα ὡς ἀποκεκληρωμένα διεῖλεν, τῷ μὲν Υἱῷ τὸ Κύριος, τῷ δὲ Πατρὶ τὸ Θεὸς προσείμας. Οἶδε γὰρ αὐτὰ καὶ ἐναλλάττειν ἢ Γραφὴ πολλάκις, ὡς ὅταν λέγῃ· «εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου»· καὶ πάλιν· «διὰ
 10 τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου»· καί· «ἐξ οὗ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός». Καὶ πολλαχοῦ ἂν ἴδοις ταῦτα μεταβαίνοντα τὰ ὀνόματα. Εἰ δέ τινες λέγοιεν, Τίνος ἔνεκεν Πνεύματος οὐκ ἐμνημόνευσεν; ἐκεῖνο ἂν εἶπομεν, ὅτι πρὸς εἰδωλολάτρας ἦν ὁ λόγος αὐτῷ καὶ περὶ θεῶν πολλῶν ὁ ἀγών
 15 καὶ περὶ κυρίων πολλῶν· διὸ καὶ Θεὸν τὸν Πατέρα εἰπὼν, Κύριον τὸν Υἱὸν ἐκάλεσεν. Εἰ τοίνυν τὸν Πατέρα οὐκ ἐτόλμησε καλέσαι Κύριον νῦν μετὰ τοῦ Υἱοῦ, ἵνα μὴ δύο παρ' ἐκείνοις ὑποπτεύηται λέγειν κυρίους, οὐδὲ τὸν Υἱὸν Θεὸν μετὰ τοῦ Πατρός, ἵνα μὴ δύο λέγειν νομίζεται θεούς, τί θαυμάζεις, εἰ τοῦ
 20 Πνεύματος οὐκ ἐμνημόνευσε; Πρὸς γὰρ ἐκείνους ἦν τέως αὐτῷ ὁ ἀγών, καὶ τὸ δεῖξαι ὅτι οὐκ ἔστι πολυθεΐα παρ' ἡμῖν. Διὸ τὸ «εἷς» συνεχῶς κατέχει λέγων· «οὐδεὶς θεός, εἰ μὴ εἷς»· καὶ πάλιν· «ἡμῖν εἷς Θεός, καὶ εἷς Κύριος». Ὅθεν δῆλον ὅτι φειδόμενος τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκουόντων, ταύτη ἐχρήσατο τῇ δια-
 25 σκευῇ.

«Τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ τοῦ εἰδώλου».

Οὔτε ἐκκαλύπτει αὐτοὺς σαφῶς, ἵνα μὴ πλήξῃ, οὔτε παρατρέχει καθόλου, ἀλλ' ἀορίστως αὐτῶν μέμνηται.

ὅλα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. (Στίχ. 7) Ἄλλα δὲν ὑπάρχει ἡ γνώση αὐτῆ σὲ ὄλους».

Καὶ αὐτὸ πάλι πρέπει νὰ νοηθεῖ γιὰ τὸν Χριστό. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν παράχθηκε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία καὶ ἀπὸ τὴν πλάνη ἐπανῆλθε στὴν ἀλήθεια· ὥστε αὐτὸ τό, «ἀπὸ αὐτόν», δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ χωρὶς τὸν Χριστό. Γιατὶ δημιουργήθηκε ἀπὸ αὐτὸν μέσω τοῦ Χριστοῦ. Οὔτε τὰ ὀνόματα βέβαια διαχώρισε σὰν μὲ κλῆρο, ἀποδίδοντας στὸν Υἱὸ τὸ Κύριος καὶ στὸν Πατέρα τὸ Θεός. Γιατὶ γνωρίζει ὅτι ἡ Γραφὴ πολλὰς φορὰς ἐναλλάσσει αὐτά, ὅπως ὅταν λέγει· «εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριό μου»⁴. Καὶ πάλι· «γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου»⁵. Καὶ «ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατάγεται κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, ὁ Θεός ὄλων»⁶. Καὶ σὲ πολλὰς ἄλλες περιπτώσεις θὰ μπορούσες νὰ δεῖς τὰ ὀνόματα αὐτὰ νὰ ἐναλλάσσονται. Ἄν ὅμως κάποιος λέγουν, Γιὰ ποῖό λόγο δὲν ἀνέφερε τὸ Πνεῦμα; ἐκεῖνο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ λόγος του ἀπευθυνόταν πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρεις, ὁ ἀγώνας του ἦταν γιὰ πολλοὺς θεοὺς καὶ γιὰ πολλοὺς κυρίους· γι' αὐτὸ καὶ λέγοντας τὸν Πατέρα Θεοῦ, κάλεσε τὸν Υἱὸ Κύριο. Ἐὰν λοιπὸν δὲν τόλμησε τώρα νὰ ὀνομάσει τὸν Πατέρα Κύριο μαζὶ μὲ τὸν Υἱὸ, γιὰ νὰ μὴ νομίζουν ἐκεῖνοι ὅτι μιλάει γιὰ δύο Κυρίους, οὔτε τὸν Υἱὸ Θεοῦ μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι μιλάει γιὰ δύο Θεοὺς, γιατί ἀπορεῖς γιὰ τὸ ὅτι δὲν μνημόνευσε τὸ Πνεῦμα; Γιατὶ ὁ ἀγώνας του ἦταν πρὸς ἐκείνους καὶ νὰ δείξει ὅτι δὲν ὑπάρχει σ' ἐμᾶς πολυθεΐα. Γι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει συνέχεια τὸ «ἕνας», λέγοντας· «δὲν ὑπάρχει κανένας θεός, παρὰ μόνο ἕνας». Καὶ πάλι· «γιὰ μᾶς ὑπάρχει ἕνας Θεός καὶ ἕνας Κύριος». Ἔτσι λοιπὸν εἶναι φανερό, ὅτι χρησιμοποίησε αὐτὴ τὴ διατύπωση, δείχνοντας συγκατάβαση πρὸς τὴν πνευματικὴ ἀδυναμία τῶν ἀκροατῶν του.

«Μερικοὶ ὅμως, ἔχοντας συνηθίσει τὰ εἰδωλα».

Δὲν τοὺς ἀποκαλύπτει ξεκάθαρα, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πλήξει, οὔτε τοὺς παρατρέχει τελείως, ἀλλὰ τοὺς ἀναφέρει ἀόριστα.

«Ἔως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτα ἐσθίουσιν».

Μετὰ τοσαύτης διανοίας μεθ' ἧς τὸ πρότερον.

«Καὶ ἡ συνήδεισις αὐτῶν, ἀσθενῆς οὕσα, μολύνεται».

Οὐδέπω δυναμένη καταφρονῆσαι, οὐδὲ καθάπαξ αὐτῶν
 5 καταγελαῖσαι, ἀλλ' ὡσπερ διακρινομένη. Οὐδαμοῦ δὲ περὶ τὴν
 φύσιν τοῦ πράγματος τὸν λόγον ἴστησιν, ἀλλὰ ἄνω καὶ κάτω
 περὶ τὸ συνειδὸς τοῦ μεταλαβόντος στρέφεται. Δέδοικε γὰρ μή,
 θέλων διορθῶσαι τὸν ἀσθενῆ, πλήξῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ ἀσθενῆ
 καὶ τοῦτον ἐργάσῃται.

10 Στίχ. 8. «Βρωῶμα δὲ ὑμᾶς οὐ παραστήσει τῷ Θεῷ».

Ὅρα πῶς πάλιν αὐτῶν καθεῖλε τὸ φρόνημα λέγων, ὅτι, εἰ
 καὶ μηδεὶς ἐβλάπτετο, μηδὲ ἡ τοῦ πλησίον προσῆν διαστροφή,
 οὐδὲ οὕτως ἔδει τοῦτο ποιεῖν· ματαιοπονεῖν γὰρ τοῦτό ἐστιν· ὁ
 γὰρ ἀκούσας ὅτι βλάπτεται μὲν ἕτερος, αὐτὸς δὲ ἔχει τι κάρδος,
 15 οὐ σφόδρα ἀφίσταται, ἀλλὰ τότε μᾶλλον, ὅταν μάθῃ ὅτι αὐτὸς
 οὐδὲν ὠφελεῖται ἐκ τοῦ πράγματος. Διὰ τοῦτό φησιν· «βρωῶμα
 ὑμᾶς οὐ παραστήσει τῷ Θεῷ».

«Οὔτε γάρ, εἰάν φάγωμεν, ὑστερούμεθα».

Τουτέστιν, οὐκ ἔλαττόν τι ἔχομεν.

20 «Οὔτε εἰάν μὴ φάγωμεν, περισσεύομεν».

Τουτέστιν, οὐκ εὐδοκιμοῦμεν παρὰ τῷ Θεῷ, ὡς ἀγαθόν τι
 ποιήσαντες καὶ μέγα.

Στίχ. 9. «Βλέπετε δὲ μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσ-
 κομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν».

25 Οὐκ εἶπεν, 'ἡ γνῶσις ὑμῶν', οὐδέ, 'ἡ τελείωσις ὑμῶν',
 ἀλλ', «ἡ ἐξουσία», ὅπερ προπετείας εἶναι μᾶλλον καὶ αὐθαδείας
 εἶναι δοκεῖ. Καὶ οὐκ εἶπεν 'τοῖς ἀδελφοῖς', ἀλλὰ «τοῖς ἀσθενέ-
 σιν», τῶν ἀδελφῶν ἀβζων τὴν κατηγορίαν· ὅτι οὐδὲ ἀσθενούν-
 των φεῖδονται, καὶ τοῦτο ἀδελφῶν.

«Μέχρι τώρα τρώγουν τὸ κρέας ἀπὸ τὶς θυσίαι τῶν εἰδώλων».

Μὲ τὴν ἴδια δηλαδὴ ἀντίληψη, μὲ τὴν ὁποία τὰ ἔτρωγαν καὶ προηγουμένως.

«Καὶ ἡ συνείδησή τους, ὄντας πνευματικὰ ἀδύναμη, μολύνεται».

Δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ τὰ περιφρονήσει, οὔτε μιὰ γιὰ πάντα νὰ τὰ περιγελάσει, ἀλλὰ τὰ πλησιάζει, σὰ ν' ἀναγνωρίζει σ' αὐτὰ κάποια ἀξία. Πουθενὰ δὲν κάμνει λόγο γιὰ τὴ φύση τοῦ πράγματος, ἀλλὰ συνέχεια στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴ συνείδηση ἐκείνου ποὺ τρώγει αὐτά. Γιατὶ φοβᾶται μήπως, θέλοντας νὰ διορθώσει τὸν πνευματικὰ ἀδύναμο, πλήξει τὸν ἰσχυρὸ καὶ τὸν κάνει ἀσθενῆ ὡς πρὸς τὴν πίστη.

Στίχ. 8. «Τὸ φαγητὸ δὲ θὰ σᾶς παρουσιάσει μπροστὰ στὸν Θεό».

Πρόσεχε πῶς πάλι κατέβαλε τὸ φρόνημά τους λέγοντας ὅτι, κι ἂν ἀκόμη κανένας δὲν βλαπτόταν, οὔτε ὑπῆρχε ὁ κίνδυνος διαστροφῆς τοῦ πλησίον, οὔτε ἔτσι ἔπρεπε νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ καθόσον αὐτὸ εἶναι ματαιοπονία. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ἄκουσε ὅτι βλάπτεται βέβαια ὁ ἄλλος, αὐτὸς ὅμως ἔχει κάποιο κέρδος, δὲν ἀπομακρύνεται καθόλου ἀπὸ τὸ πρᾶγμα. Γι' αὐτὸ λέγει «τὸ φαγητὸ δὲ θὰ σᾶς παρουσιάσει στὸν Θεό».

«Γιατί, οὔτε ἐὰν φᾶμε, χάνομε κάτι».

Δηλαδὴ, δὲν ἔχομε κάτι τὸ λιγότερο.

«Οὔτε ἐὰν δὲν φᾶμε, ἔχομε κάτι τὸ ἐπὶ πλεόν».

Δηλαδὴ δὲν εὐδοκιοῦμε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, σὰ νὰ κάναμε κάτι τὸ καλὸ καὶ σπουδαῖο.

Στίχ. 9. «Προσέχετε ὅμως, μήπως ἡ ἐλευθερία σας αὐτὴ γίνει αἰτία νὰ πέσουν οἱ ἀσθενεῖς στὴν πίστη».

Δὲν εἶπε, 'ἡ γνώση σας', οὔτε, 'ἡ τελειώσή σας', ἀλλὰ «ἡ ἐλευθερία», πρᾶγμα ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι μᾶλλον γνώρισμα ἀπερισκεψίας καὶ αὐθάδειας. Καὶ δὲν εἶπε, 'γιὰ τοὺς ἀδελφούς', ἀλλὰ γιὰ τοὺς «ἀσθενεῖς στὴν πίστη», αὐξάνοντας τὴν κατηγορία τῶν ἀδελφῶν· ὅτι δηλαδὴ δὲν σκέπτονται οὔτε τοὺς ἀσθενεῖς στὴν πίστη, καὶ αὐτό, ἐνῶ εἶναι ἀδελφοί».

Στίχ. 10. «Ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γινῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἢ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθῆσεται εἰς τὸ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν;».

Τουτέστι τὸν τέλειον.

5 Στίχ. 11. «Καὶ ἀπόλλυται οὖν ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐν τῇ γνώσει σου, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν».

Τέσσαρα τίθησιν ἐγκλήματα καὶ σφόδρα μέγιστα, ὅτι ἀσθενῶν, καὶ ἀδελφός, καὶ οὐ τοσοῦτον ὁ Χριστὸς ἐποίησατο λόγον, ὡς καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα πάντα
10 διὰ βρῶμα ἀπόλλυται.

Στίχ. 12. «Οὕτω δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνετε».

Ὅρα πῶς κατὰ μικρὸν εἰς αὐτὴν τῆς παρανομίας τὴν κο-
15 ρυφὴν τὸ ἀμάρτημα ἀνήγαγεν. Καὶ πάλιν τῆς ἀσθενείας ἐμνημόνευσε τῆς ἐκείνων, ἵνα, ὅπερ ἐνόμιζον οἱ ἐσθίοντες ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι, τοῦτο πανταχοῦ εἰς τὴν ἑαυτῶν εὐρωσιν περιτρεπόμενον κεφαλὴν. Πῶς δὲ εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνουσιν; Ἐνὶ μὲν τρόπῳ, ὅτι τὰ τῶν οἰκετῶν αὐτὸς οἰκειοῦται. Δεύτερον δέ, ὅτι εἰς τὸ σῶ-
20 μα αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ μέλος τελοῦσιν οἱ τυπτόμενοι. Τρίτῳ δέ, ὅτι ἔργον αὐτοῦ, ὃ διὰ τῆς οἰκειᾶς ὠκοδόμησε σφαγῆς, τοῦτο καθαιροῦσι.

Στίχ. 13. «Διόπερ, εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου
25 σκανδαλίσω».

Τοῦτο ἀρίστου διδασκάλου, τὸ δι' ἑαυτοῦ παιδεύειν ἃ λέγει. Καὶ οὐκ εἶπεν, 'εἴτε δικαίως', 'εἴτε ἀδίκως', ἀλλ' ὅπως οὖν.

Στίχ. 10. «Γιατί, ἐὰν κάποιος δεῖ ἐσένα, πὺ ἔχεις γνώση, νὰ κάθεται σὲ τραπέζι ναοῦ εἰδώλων, δὲ θὰ πάρει θάρρος ἢ συνείδησή του, ὄντας ἀσθενῆς στὴν πίστη, νὰ τρώγει κρέατα ἀπὸ θυσίες σὲ εἰδῶλα.»

Δηλαδή ἐσένα τὸν τέλειο.

Στίχ. 11. «Καὶ θὰ χαθεῖ λοιπὸν ἐξαιτίας τῆς γνώσεώς σου ὁ ἀσθενῆς στὴν πίστη ἀδελφός σου, γιὰ τὸν ὁποῖο πέθανε ὁ Χριστός».

Τέσσερα παραπτώματα ἀναφέρει καὶ πάρα πολὺ μεγάλα: ὅτι καὶ ἀσθενῆς στὴν πίστη εἶναι, καὶ ἀδελφός, καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Χριστὸς ἔδειξε τόσο ἐνδιαφέρον, ὥστε καὶ νὰ πεθάνει γιὰ χάρη αὐτοῦ, καὶ ὅτι μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ χάνεται ἐξαιτίας φαγητοῦ.

Στίχ. 12. «Ἀμαρτάνοντας λοιπὸν ἔτσι πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ πλήττοντας τὴ συνείδησή τους πὺ εἶναι ἀσθενῆς, ἀμαρτάνετε στὸν Χριστό».

Πρόσεχε πῶς σιγὰ σιγὰ ἀνέβασε τὸ ἀμάρτημά τους σ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν κορυφὴ τῆς παρανομίας. Καὶ πάλι ἀνέφερε τὴν ἀσθένεια αὐτῶν, ὥστε ἐκεῖνο πὺ νόμιζαν ἐκεῖνοι πὺ ἔτρωγαν ὅτι εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν, αὐτὸ νὰ τὸ βροῦν παντοῦ νὰ στρέφεται στὸ δικὸ τους κεφάλι. Καὶ πῶς ἀμαρτάνουν στὸν Χριστό; Κατὰ πρῶτον, ἐπειδὴ αὐτὸς θεωρεῖ ὡς δικά του τὰ τῶν δούλων του. Δεύτερον, αὐτοὶ πὺ δέχονται τὰ πλήγματα τὰ ἀποδίδουν στὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ στὸ μέλος τους. Τρίτον, ὅτι τὸ ἔργο αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο αὐτὸς οἰκοδόμησε μὲ τὴ δική του θυσία, αὐτὸ τὸ καταστρέφουν αὐτοί.

Στίχ. 13. «Γι' αὐτό, ἂν ἓνα φαγητὸ σκανδαλίζει τὸν ἀδελφό μου, δὲ θὰ φάγω κρέας στὸν αἰῶνα, γιὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφό μου».

Αὐτὸ εἶναι γνώρισμα ἄριστου δασκάλου, τὸ νὰ πράττει ὁ ἴδιος αὐτὰ πὺ λέγει. Καὶ δὲν εἶπε, εἴτε δίκαια εἴτε ἄδικα, ἀλλά, καθ' ὅποιονδῆποτε τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Στίχ. 1. «Οὐκ εἰμι ἀπόστολος; οὐκ εἰμι ἐλεύθερος;».

Ἴνα μή τις λέγῃ, Κομπάζεις εἰκῆ· δεῖξον διὰ τῶν ἔργων
 τίνος κατεφρόνησας, ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι τὸν ἀδελφόν, διὰ
 5 τοῦτο ἀναγκάζεται λοιπὸν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τούτων ἐλθεῖν. Ὁ
 δὲ νοῦς οὗτος αὐτῶ· Τί χρὴ λέγειν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων,
 φησί; τοῦ γὰρ Χριστοῦ ἐπιτάξαντος τοὺς τὸ Εὐαγγέλιον κηρύσ-
 στοντας ἐκ τῶν μαθητευομένων ζῆν, ἐγὼ τοῦτο οὐκ ἐποίησα,
 ἀλλ' εἰλόμην λιμῶ μᾶλλον καταλῦσαι τὸν βίον, ἢ λαβεῖν τι
 10 παρὰ τῶν κατηγουμένων· οὐκ ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι ἔμελλον,
 ἀλλ' ἐπειδὴ οἰκονομεῖσθαι αὐτοὺς ἠβουλόμην. Καὶ ἵνα μή τις
 λέγῃ, ὅτι Εἰ καὶ μὴ ἔλαβες, ἐπειδὴ μὴ ἐξὸν ἦν, οὐκ ἔλαβες, διὰ
 τοῦτο πρῶτον τίθησι τὰς αἰτίας δι' ἃς εὐλόγως ἂν ἔλαβεν, εἶπερ
 ἐβούλετο λαβεῖν. Εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ τοὺς περὶ Πέτρον διαβάλ-
 15 λων ταῦτα λέγειν (καὶ γὰρ ἐλάμβανον ἐκεῖνοι πρότερον), δεί-
 κνυσιν ὅτι ἐξῆν ἐκείνοις λαμβάνειν. Εἶτα πάλιν, ἵνα μή τις εἴποι
 ὅτι, Πέτρῳ μὲν ἐξῆν, σοὶ δὲ οὐκ ἐξῆν, προλαμβάνει τὸν ἀκροα-
 τὴν τοῖς ἐγκωμίοις τοῖς περὶ ἑαυτοῦ, δι' ἀνάγκην ταῦτα ποιῶν.

«Οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐώρακα; οὐ τὸ
 20 ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; (Στίχ. 2) Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμι
 ἀπόστολος, ἀλλὰ γε ὑμῖν εἰμι».

Ἴνα μή τις πάλιν λέγῃ, Ἄλλ' ἔχουσι πλεον ἐκεῖνοι, τὸ μετὰ
 Χριστοῦ γενέσθαι (οὐ μικρὸν γὰρ καὶ τοῦτο ἀξίωμα ἦν κατὰ τὸ
 λεχθέν, «πολλοὶ προφηῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέ-
 25 πετε, καὶ οὐκ εἶδον»), εἶπεν· «οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν
 ἐώρακα;». Καὶ ἵνα μή τις εἴπῃ, Οὐδὲν ἐπεδειξῶ ἀποστόλου ἔρ-
 γον, διὰ τοῦτό φησι· «τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ». Καὶ
 ἐπειδὴ μέγα ἐφθέγγατο, τό, «ἐν Κυρίῳ», προστίθησι, τουτέστι
 τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον ἐστίν, οὐκ ἐμόν.

30 «Ἡ γὰρ σφραγίς μου τῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ·

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Στίχ. 1. «Δὲν εἶμαι ἀπόστολος; δὲν εἶμαι ἐλεύθερος;».

Γιὰ νὰ μὴ λέγει κάποιος, Καυχίεσαι ἄσκοπα· δείξε μὲ τὰ ἔργα τί καταφρόνησες γιὰ νὰ μὴ σκανδαλίσεις τὸν ἀδελφὸ σου, γι' αὐτὸ ἀναγκάζεται στὴ συνέχεια νὰ ἔρθει στὴν ἀπόδειξη αὐτῶν. Τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λόγων εἶναι τὸ ἐξῆς· Γιατί, λέγει, πρέπει νὰ μιλάω γιὰ τὰ εἰδωλόθυτα; Γιατί, ἐνῶ ὁ Χριστὸς πρόσταξε ἐκεῖνοι πὺ κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιο νὰ ζοῦν ἀπὸ τοὺς μαθητῆς τους, ἐγὼ δὲν τὸ ἔκαμα αὐτό, ἀλλὰ προτίμησα μᾶλλον νὰ τελειώσω τὴ ζωὴ μου μὲ πείνα, παρὰ νὰ λάβω κάτι ἀπὸ τοὺς κατηγούμενους· ὄχι ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ σκανδαλισθοῦν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελα νὰ διδάξω αὐτούς. Καὶ γιὰ νὰ μὴ λέγει κάποιος, Κι ἂν ἀκόμη δὲν ἔλαβες, δὲν τὸ ἔλαβες ἐπειδὴ δὲν σοῦ ἐπιτρεπόταν, γι' αὐτὸ πρῶτα ἀναφέρει τίς αἰτίες, γιὰ τίς ὁποῖες εὐλογα θὰ μπορούσε νὰ λάβει, ἐὰν ἤθελε νὰ λάβει. Ἔπειτα, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι κατηγορεῖ τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Πέτρο λέγοντας αὐτά, καθόσον ἐκεῖνοι ἔπαιρναν στὴν ἀρχή, δείχνει ὅτι ἐπιτρεπόταν σ' ἐκείνους νὰ παίρνουν. Ἔπειτα πάλι, γιὰ νὰ μὴ πεῖ κάποιος, Στὸν Πέτρο βέβαια ἐπιτρεπόταν, σὲ σένα ὁμως δὲν ἐπιτρεπόταν, προλαβαίνει τὸν ἀκροατὴ μὲ τὰ ἐγκώμια γιὰ τὸν ἑαυτό του, κάνοντάς το αὐτὸ ἀπὸ ἀνάγκη.

«Δὲν εἶδα τὸν Κύριό μας τὸν Ἰησοῦ Χριστό; Δὲν εἴσαστε σεῖς τὸ ἔργο μου στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου; (Στίχ. 2) Ἐὰν γιὰ ἄλλους δὲν εἶμαι ἀπόστολος, ὁμως γιὰ σᾶς εἶμαι ὡπωσδήποτε».

Γιὰ νὰ μὴ λέγει κάποιος, Ἄλλ' ἔχουν ἐκεῖνοι κάτι τὸ ἐπιπλέον, τὸ ὅτι συναναστράφηκαν τὸν Χριστό· γιατί κι αὐτὸ δὲν ἦταν μικρὴ τιμὴ σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο πὺ ἔχει λεχθεῖ· «πολλοὶ προφῆτες καὶ δίκαιοι ἐπιθύμησαν νὰ δοῦν αὐτὰ πὺ βλέπετε, καὶ δὲν τὰ εἶδαν»¹, εἶπε· «δὲν εἶδα τὸν Κύριό μας τὸν Ἰησοῦ;». Καὶ γιὰ νὰ μὴ πεῖ κάποιος, Δὲν ἔδειξες ὁμως κανένα ἔργο ἀποστόλου, γι' αὐτὸ λέγει· «τὸ ἔργο μου εἴσαστε σεῖς στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Καὶ ἐπειδὴ εἶπε μεγάλο λόγο, θέτει τὸ «στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου», δηλαδὴ τὸ ἔργο εἶναι τοῦ Θεοῦ, ὄχι δικό μου.

«Γιατί ἢ σφραγίδα τῆς ἀποστολῆς μου εἴσαστε σεῖς στὸ

(Στίχ. 3-6) ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν ἐστὶν αὕτη· μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας
5 οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι;».

Τουτέστιν ἡ ἀπόδειξις· κἂν βούληταί τις μαθεῖν, πόθεν ἀπόστολός εἰμι, ὑμᾶς προβάλλομαι. Πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἀποστόλου ἐν ὑμῖν ἐπεδειξάμην. Κατευνάζοντες δὲ ταῖς ἐπιεικείαις τὰς σωματικὰς ἡδονὰς καὶ τὸ τῆς φιλοσαρκίας ἀπαμβλύνοντες κέν-
10 τρον, ὀλιγοσιτεῖν εἰθίσμεθα, καὶ τὸ τρυφᾶν οὐ τῶν ἀρίστων εἶναί φαμεν.

Στίχ. 7. «Τίς στρατεύεται ἰδίους ὄψωνίοις ποτέ; Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; Ἦ τίς ποιμαίνει ποιμνὴν, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποιμνῆς οὐκ
15 ἐσθίει;».

Ἐπειδὴ ὅπερ ἦν ἰσχυρώτατον, ἐκ τῶν ἀποστόλων ἀπέδειξεν, ὅτι ἔξεστι τοῦτο ποιεῖν, ἐπὶ παραδείγματα λοιπὸν ἔρχεται καὶ τὴν κοινὴν συνήθειαν ἐκ τούτων πάλιν τῶν λόγων ἰσχυροποιῶν.

20 Στίχ. 8-10. «Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; Ἦ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λαλεῖ; Ἐν γὰρ τῷ Μωϋσέως νόμῳ γέγραπται· οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα'. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; Ἦ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη».

Μὴ ἐξ ἀνθρωπίνων μόνον παραδειγμάτων ἰσχυρίζομαι;

25 «Ἦ ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἄλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι. (Στίχ. 11-12) Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; Εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσι, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς;».

30 Τῆς μελλούσης λέγει.

«Ἄλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέ-

ὄνομα τοῦ Κυρίου. (Στίχ. 3-6) Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπολογία μου σ' ἐκείνους πού με ἀνακρίνουν· Μήπως δὲν ἔχομε ἐξουσία νὰ φῶμε καὶ νὰ πιοῦμε; Μήπως δὲν ἔχομε δικαίωμα νὰ φέρομε μαζί μας χριστιανὴ γυναῖκα, ὅπως οἱ ὑπόλοιποι ἀπόστολοι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου καὶ ὁ Κηφᾶς; Ἦ μόνον ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχομε δικαίωμα νὰ μὴ ἐργαζόμαστε;».

Δηλαδή ἡ ἀπόδειξη· κι ἂν θέλει κάποιος νὰ μάθει, ἀπὸ ποῦ εἶμαι ἀπόστολος, ἐσᾶς προβάλλω. Γιατὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀποστόλου τὰ ἔδειξα σὲ σᾶς. Καταπραΰνοντας τὶς σωματικὲς ἡδονὲς μὲ τὴν πρέπουσα συμπεριφορὰ καὶ ἐξασθενώντας τὸ κεντρὶ τῆς φιλοσαρκίας, ἔχομε συνηθίσει στὴν ὀλιγοφαγία καὶ διακηρύττομε ὅτι ἡ ἀπολαυστικὴ ζωὴ δὲν εἶναι τῶν ἀρίστων.

Στίχ. 7. «Ποιὸς ποτὲ ὑπηρετεῖ στὸ στρατὸ μὲ δικά του ἐξοδα; Ποιὸς φυτεύει ἀμπέλι καὶ δὲν τρώγει ἀπὸ τὸν καρπὸ του; Ἦ ποιὸς βόσκει ποῖμνιο καὶ δὲν τρώγει ἀπὸ τὸ γάλα τοῦ ποιμνίου;».

Ἐπειδὴ ἐκεῖνο πού ἦταν ἰσχυρότατη ἀπόδειξη, τὸ ἔδειξε ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ὅτι μπορεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτό, στὴ συνέχεια ἔρχεται σὲ παραδείγματα καὶ τὴν κοινὴ συνήθεια, ἰσχυροποιώντας πάλι αὐτὸ ἀπὸ τὰ λόγια αὐτά.

Στίχ. 8-10. «Μήπως τὰ λέγω αὐτὰ σκεπτόμενος ἀνθρώπινα; Ἦ μήπως καὶ ὁ νόμος δὲν λέγει αὐτό; Πράγματι στὸ νόμο τοῦ Μωϋσῆ ἔχει γραφεῖ· Ἐὰν θὰ φιμώσεις τὸ στόμα τοῦ βοδιοῦ πού ἀλωνίζει². Μήπως ἐνδιαφέρεται ὁ Θεὸς γιὰ τὰ βόδια; Ἦ μήπως τὸ λέγει ὅπωςδὴποτε γιὰ μᾶς; Γιατὶ γιὰ μᾶς ἔχει γραφεῖ».

Μήπως τὸ ἰσχυρίζομαι αὐτὸ μόνον ἀπὸ ἀνθρώπινα παραδείγματα;

«Ὅτι, ἐκεῖνος πού ὀργώνει τὴ γῆ, ὀφείλει νὰ τὴν ὀργώνει μὲ ἐλπίδα, καὶ ἐκεῖνος πού ἀλωνίζει, νὰ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἔχει μέρος ἀπὸ τὸν καρπὸ. (Στίχ. 11-12) Ἐὰν ἐμεῖς σπείραμε σὲ σᾶς τὰ πνευματικά, εἶναι σπουδαῖο πρᾶγμα ἂν θερίσομε ἀπὸ σᾶς ὑλικά πράγματα; Ἐὰν ἄλλοι χρησιμοποιοῦν τὸ δικαίωμα νὰ μετέχουν στὰ δικά σας, δὲν ἔχομε πολὺ περισσότερο δικαίωμα ἐμεῖς;».

Μιλᾶει γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐλπίδα.

«Ὅμως δὲν κάναμε χρῆση αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, ἀλλ' ὅλα

γομεν, ἵνα μὴ ἐκκοπήν τινα δίδωμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ».

Τουτέστιν, οὐκ ἐλάβομεν.

Στίχ. 13. «Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ
5 ἱεροῦ ἐσθίουσιν;».

Ἀπὸ τοῦ νόμου τὸ ἔχειν ἐξουσίαν λαμβάνειν ἐπιδειξάμε-
νος, μεταφέρει τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐκ τούτου
αὐτὸν ἰσχυροποιῶν. Εὐ̅ δέ τὸ μὴ εἰπεῖν ἐκ τῶν προσφερόντων
λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ «ἱεροῦ ἐσθίουσιν», ἵνα μήτε οἱ λαμ-
10 βάνοντες ὄνειδιζονται, μήτε οἱ παρέχοντες ἐπαίρωνται.

«Οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ
συμμερίζονται. (Στίχ. 14) Οὕτω καὶ ὁ Κύριος διέταξε τοῖς τὸ
Εὐαγγέλιον καταγγέλλουσι, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν».

Τὰ γὰρ προσενεχθέντα οὐκέτι λοιπὸν τῶν προσενεγκόν-
15 των ἦσαν, ἀλλὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Τὸ δὲ «συμμε-
ρίζονται», οὐ τὴν ἐξ ἴσου διανομὴν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν ἐξ ὀφειλῆς
διδομένην αὐτοῖς παραμυθίαν.

Στίχ. 15. «Ἐγὼ δὲ οὐ κέχρημαι οὐδενὶ τούτων. Οὐκ
ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί».

20 Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, Πολλῶν μοι παραδειγμάτων παρε-
χόντων ἐξουσίαν τοῦ στρατιώτου, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ποιμένος,
τῶν ἀποστόλων, τοῦ νόμου, τῶν παρ' ἡμῶν εἰς ὑμᾶς γενομέ-
νων, τῶν παρ' ἡμῶν εἰς τοὺς ἄλλους, τῶν ἱερέων, τοῦ προσ-
τάγματος τοῦ Κυρίου, οὐδενὶ τούτων ἂν ἐπέισθην εἰς τὸ κατα-
25 λῦσαι τὸν ἔμαντοῦ νόμον καὶ λαβεῖν».

«Καλὸν γὰρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα
τις κενώσῃ».

Αἰροῦμαι μᾶλλον, φησίν, ἀποθανεῖν λιμῶ, ἢ τούτων ἀπο-
στερηθῆναι τῶν στεφάνων. Εὐ̅ δὲ καὶ τὸ «καύχημα» εἰπεῖν, καὶ
30 μὴ τὸν σκοπὸν ἢ τὸ δόξαν καλόν. Ἴνα γὰρ μὴ τις λέγῃ, ὅτι
ποιεῖ μὲν αὐτό, οὐ χαίρων δέ, ἀλλὰ στένων καὶ ὀδυνάμενος.

τὰ ὑπομένομε γὰρ νὰ μὴ δημιουργήσομε κανένα ἐμπόδιο στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ».

Δηλαδή, δὲν ἐλάβαμε.

Στίχ. 13. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ ἐκτελοῦν τὰ τῆς λατρείας τοῦ ναοῦ, ὅτι τρῶγουν ἀπὸ τὸ ναό;».

Ἄφοῦ ἔδειξε ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα ἀπὸ τὸ νόμο νὰ λαμβάνει, μεταφέρει τὸ λόγο καὶ στὸ Εὐαγγέλιο, ἰσχυροποιώντας αὐτὸν ἀπὸ αὐτό. Καὶ πολὺ σωστά. Μὲ τὸ νὰ μὴ πεῖ ὅτι λαμβάνουν ἀπὸ τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ τρῶγουν ἀπὸ τὸ ναό, ὥστε οὔτε ἐκεῖνοι ποὺ λαμβάνουν νὰ κατηγοροῦνται, οὔτε ἐκεῖνοι ποὺ δίνουν νὰ ὑπερηφανεύονται.

«Ἐκεῖνοι ποὺ ὑπηρετοῦν στὸ θυσιαστήριο, παίρνουν μέρος ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προσφέρονται στὸ θυσιαστήριο. (Στίχ. 14) Ἔτσι καὶ ὁ Κύριος διέταξε· ἐκεῖνοι ποὺ κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιο, νὰ ζοῦν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο».

Τὰ ὅσα δηλαδή προσφέρονται, δὲν ἀνήκουν πλέον σ' ἐκείνους ποὺ τὰ προσφέρουν, ἀλλ' ἀνήκουν στὸ ναὸ καὶ τὸ θυσιαστήριο. Τὸ «συμμερίζονται» δὲν δηλώνει τὴν ἴση διανομή, ἀλλὰ τὴν ὀφειλόμενη παρηγοριὰ ποὺ δίνεται σ' αὐτούς.

Στίχ. 15. «Ἐγὼ ὅμως δὲν ἔχω χρησιμοποίησει κανένα ἀπὸ αὐτά. Καὶ δὲν τὰ ἔγραψα αὐτά, γὰρ νὰ γίνῃ τὸ ἴδιο καὶ σ' ἐμένα».

Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Ἐνῶ πολλὰ παραδείγματα μοῦ παρέχουν τὸ δικαίωμα, τοῦ στρατιώτη, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ποιμένα, τῶν ἀποστόλων, τῶν ὄσων ἐγίναν ἀπὸ ἐμᾶς σὲ σᾶς, καὶ ἀπὸ ἐσᾶς στοὺς ἄλλους, τῶν ἱερέων, τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ μπορούσε νὰ μὲ πείσει νὰ καταργήσω τὸν δικό μου νόμο καὶ νὰ λάβω.

«Γιατὶ προτιμῶ νὰ πεθάνω μᾶλλον, παρὰ κάποιος νὰ μεταιώσει τὸ καύχημά μου».

Προτιμῶ, λέγει, νὰ πεθάνω μᾶλλον, παρὰ νὰ στερηθῶ αὐτὰ τὰ στεφάνια. Καὶ πολὺ σωστά εἶπε «τὸ καύχημά μου» καὶ ὄχι 'τὸ σκοπὸ μου' ἢ 'αὐτὸ ποὺ μοῦ φάνηκε καλὸ'. Γιὰ νὰ μὴ λέγει δηλαδή κάποιος, ὅτι τὸ κάμνει βέβαια αὐτό, ὄχι ὅμως μὲ χαρὰ, ἀλλὰ μὲ στεναγμὸ καὶ ὀδύνη, ἐξαιτίας αὐτοῦ, θέλοντας νὰ δείξει τὴν

τούτου χάριν τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς δεῖξαι θέλων καὶ τὸ μέγεθος τῆς προθυμίας, «καύχημα» τὸ πρᾶγμα καλεῖ.

Στίχ. 16. «Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. Οὐαὶ δέ μοι ἐστίν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι».

Τοῦτό φησιν, οὐχ ὡς μείζονος ὄντος τοῦ εὐαγγελίσασθαι, τοῦ ἀδάπανον θεῖναι τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ὡς ἐτέρωθεν ἔχοντος, τὸ πλέον. Οἶον, ὅτι τὸ μὲν ἐστίν ἐπίταγμα, τὸ δὲ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως κατόρθωμα. Ἄ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν ἐντολὴν γίνεται, 10 πολλὸν ἔχει μισθόν· ἃ δὲ ἐν ἐντολῆς τάξει, οὐ τοσοῦτον. Ὡστε κατὰ τοῦτό φησιν, τὸ μὴ λαμβάνειν τοῦ εὐαγγελίσασθαι πλέον εἶναι οὐκ αὐτὴν τοῦ πράγματος τὴν φύσιν· τί γὰρ τοῦ κηρύξαι ἴσον, ὃ καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους ἡμᾶς ἀμιλλᾶσθαι ποιεῖ; Ἀλλ' ὁμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐπίταγμά ἐστι καὶ ὀφειλή, τὸ δὲ προαιρέ- 15 σεως φιλοτιμία, κατὰ τοῦτο αὐτῶ τὸ μὴ λαμβάνειν, πλέον τι τοῦ κηρύττειν ἔχει.

Στίχ. 17–18. «Εἰ γὰρ ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω, εἰ δὲ ἄκων οἰκονομίαν πεπίστευμαι, τίς οὖν μοι ἐστίν ὁ μισθός; ἵνα, εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ».

Τό, «ἐκὼν» καὶ «ἄκων», ἐπὶ τὸ ἐγχειρεῖσθαι, καὶ μὴ ἐγχειρεῖσθαι λαμβάνει. Οὕτω καὶ τό, «ἀνάγκη μοι ἐπίκειται», νοητέον· οὐχ ὡς ἄκοντός τι τούτου ποιῶντος, ἀλλ' ὡς ὑπευθύνου ὄντος τοῖς ἐπιταχθεῖσι· διὸ οὐκ εἶπεν, εἰ δὲ ἄκων οὐκ ἔχω μισθόν, ἀλλ' «οἰκονομίαν πεπίστευμαι», δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτός 25 ἔχει μισθόν, ἀλλὰ τοιοῦτον, οἶον ὁ τὸ ἐπίταγμα ἐξανύσας, οὐχ

ὕπερβολικὴ χαρὰ τοῦ καὶ τὸ μέγεθος τῆς προθυμίας τοῦ, ὀνομάζει τὸ πρᾶγμα «καύχημα».

Στίχ. 16. «Γιατί, ἐὰν κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο, αὐτὸ δὲν μοῦ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ καυχῆθῶ· γιατί μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ τὸ κάνω ἀναγκαστικά. Ἄλλοίμονό μου, ἐὰν δὲν κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ὄχι γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι μεγαλύτερο πρᾶγμα τὸ νὰ κηρύξει τὸ Εὐαγγέλιο χωρὶς ἀμοιβή, ἀλλ' ὅτι ἔχει ἀπὸ ἄλλοῦ τὸ ἐπὶ πλεόν. Τὸ κήρυγμα δηλαδὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι προσταγή, ἐνῶ τὸ νὰ τὸ κάμνει χωρὶς ἀμοιβὴ εἶναι κατόρθωμα τῆς προαιρέσεώς του. Γιατί, ἐκεῖνα ποὺ γίνονται πάνω ἀπὸ τὴν ἐντολή, ἔχουν μεγάλη ἀμοιβή, ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ γίνονται κατόπιν ἐντολῆς, δὲν ἔχουν τόση μεγάλη ἀμοιβή. Ὡστε ὡς πρὸς αὐτὸ λέγει, ὅτι εἶναι μεγαλύτερο πρᾶγμα ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τὸ νὰ μὴ λαμβάνει ἀμοιβὴ γι' αὐτό, καὶ ὄχι τὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ πράγματος. Γιατί, τί μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἴσο μὲ τὸ κήρυγμα, πρᾶγμα ποὺ μᾶς κάμνει νὰ συναγωνιζόμαστε καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους; Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ τὸ ἓνα εἶναι προσταγή καὶ ὀφειλή, ἐνῶ τὸ ἄλλο γενναιόδωρη ἐκδήλωση τῆς προαιρέσεως, ὡς πρὸς αὐτό, τὸ νὰ μὴ λαμβάνει κανεὶς κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιο, ἔχει κάτι τὸ ἐπὶ πλεόν ἀπὸ τὸ νὰ κηρύττει ἀπλῶς.

Στίχ. 17-18. «Ἐὰν αὐτὸ τὸ κάμνω μὲ τὴ θέλησή μου, θὰ ἔχω μισθό, ἐὰν ὅμως τὸ κάμνω ὄχι μὲ τὴ θέλησή μου, ἀλλ' ἐπειδὴ μοῦ ἀνατέθηκε ὡς ὑπηρεσία, ποιὸς τότε θὰ εἶναι ὁ μισθός μου; Θὰ εἶναι, κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιο, νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ χωρὶς δαπάνες γιὰ τὸν ἑαυτό μου, μὴ κάμνοντας χρῆση τοῦ δικαιώματος ποὺ μοῦ δίνει τὸ Εὐαγγέλιο».

Τὸ «μὲ τὴ θέλησή μου» καὶ «χωρὶς τὴ θέλησή μου», τὸ λέγει σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάθεση ἢ τὴ μὴ ἀνάθεση. Ἔτσι πρέπει νὰ νοηθεῖ καὶ τὸ «μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ τὸ κάνω ἀναγκαστικά»· ὄχι ὅτι κάμνει κάτι ἀπὸ αὐτὸ χωρὶς τὴ θέλησή του, ἀλλ' ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τίς ἐντολὰς ποὺ ἔλαβε. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, ἐὰν τὸ κάμνω χωρὶς τὴ θέλησή μου δὲν θὰ ἔχω ἀμοιβή, ἀλλὰ «μοῦ ἔχει ἐμπιστευθεῖ ὑπηρεσία», γιὰ νὰ δείξει ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει μισθό, ἀλλὰ τέτοιο, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐντολή ποὺ κατόρθωσε νὰ φέρει

οἷον ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἑαυτοῦ φιλοτιμησάμενος καὶ ὑπερβὰς τὸ ἐπίταγμα.

Στίχ. 19. «Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἑμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω».

5 Πάλιν ἄλλην τίθησιν ὑπερβολήν. Μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ μὴ λαβεῖν· τοῦτο δὲ πολὺ μείζον ἐκείνου. Τί δέ ἐστιν ὁ φησίν; Ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἔλαβον οὐδὲ ἐχρησάμην τῇ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐδούλωσα ἑμαυτόν, καὶ δουλείαν μεγάλην καὶ παντοδαπήν· καὶ ἐδούλωσα ὑποκείμενος οὐδενὶ κατ' οὐδέν, οὐδὲ ἀνάγκην ἔχων.
10 Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων». Καὶ γὰρ κηρύξαι μόνον ἐπετάττετο καὶ καταγγέλλειν τὰ ἐμπιστευόμενα, τὸ δὲ μυρία μηχανήσασθαι καὶ ἐπινοεῖν, λοιπὸν τῆς ἐκείνου σπουδῆς ἦν.

Στίχ. 20. «Καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα
15 Ἰουδαίους κερδήσω».

Καὶ πῶς ἐγένετο, ἢ ὅτε περιέτεμε Τιμόθεον, ἵνα καθέλη περιτομήν; Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, Ἰουδαῖος, ἀλλ' «ὡς Ἰουδαῖος». Οἰκονομία γὰρ τὸ πρᾶγμα ἐστὶ.

«Τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον,
20 ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω».

Ὅτε ἐξύρατο, ὅτε ἔθυσεν. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα, οὐ τῆς γνῶμης αὐτοῦ μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς ἀγάπης συγκαταβαινούσης.

Στίχ. 21. «Τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος· μὴ ὢν ἄνομος Θεῶ,
25 ἀλλ' ἔννομος Χριστῶ».

Οἱ ἄνομοι, οὔτε Ἰουδαῖοι ἦσαν, οὔτε Ἕλληνες, ἀλλ' ἐκτὸς νόμου ζῶντες· οἷος ἦν ὁ Κορνήλιος καὶ ὁ Μελχισεδέκ. Καὶ γὰρ

εἰς πέρας, ὄχι ὅπως ἐκεῖνος πού ἀπὸ μόνος του προθυμοποιήθη-
κε νὰ τὸ κάνει καὶ ξεπέρασε τὴν προσταγή.

Στίχ. 19. «Ἐνῶ λοιπὸν ἤμουν ἐλεύθερος ἀπὸ ὄλους, ὑπο-
δούλωσα τὸν ἑαυτό μου σὲ ὄλους, γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς περισσό-
τερους».

Πάλι ἀναφέρει ἄλλη ὑπερβολή. Καὶ βέβαια εἶνα μεγάλο
πρᾶγμα τὸ νὰ μὴ λάβει ἀμοιβή, αὐτὸ ὅμως εἶναι πολὺ πιὸ μεγαλύ-
τερο ἀπὸ ἐκεῖνο. Τί σημαίνει αὐτὸ πού λέγει; Ὅτι ὄχι μόνο δὲν
ἔλαβα οὔτε χρησιμοποίησα τὸ δικαίωμα αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὑποδού-
λωσα τὸν ἑαυτό μου, καὶ μάλιστα δουλεία μεγάλη καὶ κάθε μορ-
φῆς· καὶ τὸν ὑπδούλωσα χωρὶς νὰ ἤμουν ὡς πρὸς τίποτε ὑπο-
ταγμένος σὲ κανένα, οὔτε ἔχοντας ἀνάγκη. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει
τὸ «ἤμουν ἐλεύθερος ἀπὸ ὄλους». Καθόσον ἡ ἐντολή πού ἔλαβε
ἦταν νὰ κηρύττει μόνο καὶ νὰ καθιστᾷ γνωστὰ τὰ ὅσα τοῦ εἶχε
ἐμπιστευθεῖ ὁ Κύριος· τὸ νὰ μηχανεύεται ὅμως καὶ νὰ ἐπινοεῖ
μύρια πράγματα, αὐτὸ ἦταν πλέον τῆς δικῆς του προθυμίας.

Στίχ. 20. «Καὶ συμπεριφέρθηκα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους σάν
Ἰουδαῖος, γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς Ἰουδαίους».

Καὶ πῶς συμπεριφέρθηκε ἔτσι, παρὰ περιτέμοντας τὸν Τι-
μόθεο³, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὴν περιτομή; Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, Ἰου-
δαῖος, ἀλλὰ «σάν Ἰουδαῖος». Γιατὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι τρόπος συγ-
καταβάσεως.

«Σὲ ἐκείνους πού ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ νόμο συμπεριφέρθηκα
σὰ νὰ ἤμουν κάτω ἀπὸ τὸ νόμο, γιὰ νὰ κερδίσω ἐκείνους πού
ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ νόμο».

Ὅταν δηλαδὴ ξυρίσθηκε, ὅταν θυσίασε. Αὐτὰ γίνονταν, ὄχι
ἐπειδὴ εἶχε ἀλλάξει ἡ γνώμη του, ἀλλὰ ὀδηγώντας τον σ' αὐτὴ
τὴ συγκατάβαση ἢ ἀγάπη του.

Στίχ. 21. «Σ' ἐκείνους πού ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο, συμπερι-
φέρθηκα σὰ νὰ ἤμουν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο, μὴ ὄντας ἐκτὸς τοῦ νό-
μου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐνεργώντας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ Χρι-
στοῦ».

Οἱ ἐκτὸς τοῦ νόμου οὔτε Ἰουδαῖοι ἦταν οὔτε Ἐθνικοί, ἀλλὰ
ἄνθρωποι πού ζοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο, ὅπως ἦταν ὁ Κορνήλιος

πρὸς ἐκείνους εἰσιῶν, πολλὰ ὑπεκρίνετο τῶν ὑπ' ἐκείνων. Τινὲς δὲ φασιν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἐν τῷ βωμῷ διάλεξιν αὐτῷ γενομένην πρὸς Ἀθηναίους αἰνίττεσθαι καὶ λέγειν, «τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος». Καὶ ἵνα μὴ τις νομίση μεταβολὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα, «μὴ ὦν ἄνομος Θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος Χριστοῦ».

«Ἴνα κερδήσω ἀνόμους. (Στίχ. 22) Ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενῆς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω».

Τὴν αἰτίαν τῆς συγκαταβάσεως λέγει.

10 «Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω».

Ἴνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβῃ, τῷ γενικῷ χρῆται ὀνόματι.

Στίχ. 23. «Τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι».

15 Τουτέστιν, ἵνα δόξω τι κάγῳ συνεισηνηχένοι οἰκοθεν, καὶ μετασχῶ τῶν ἀποκειμένων στεφάνων τοῖς πιστοῖς. Ὡσπερ γὰρ ἔλεγεν, «ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν», τουτέστιν ἐκ τῶν πιστευόντων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, «συγκοινωνὸς γένωμαι τοῦ Εὐαγγελίου», ἵνα δυνηθῶ κοινωνῆσαι τοῖς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πεπιστευκόσι. Τοῦτο δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης μεγάλης ἐπίδειξιν ἔχει. Ἔνα γὰρ τῶν πολλῶν ἑαυτὸν τίθησι, πάντων πλεῖον καμῶν.

Στίχ. 24. «Οὐκ οἶδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Οὕτω τρέχετε, ἵνα 25 καταλάβητε».

Δείξας ὅτι πολὺ χρήσιμον τὸ συγκαταβαίνειν, καὶ τοῦτο ἡ ἄκρα τελειότης, πληκτικώτερον πάλιν αὐτῶν καθάπτεται αἰνιτόμενος, ὅτι τοῦτο τὸ παρ' αὐτῶν γινόμενον καὶ δοκοῦν εἶναι

καὶ ὁ Μελχισεδέκ. Καὶ πράγματι ἐπισκεπτόμενος ἐκείνους, ὑποκρινόταν πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἔκαμναν ἐκεῖνοι. Μερικοὶ λέγουν ὅτι ὑπαινίσσεται καὶ τὴν ὀμιλία πού ἔκαμε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή πού ἦταν χαραγμένη στὸ βωμό⁴, λέγοντας, «πρὸς τοὺς ἐκτὸς τοῦ νόμου συμπεριφέρθηκα σὰ νὰ ἦμουν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο». Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσει κάποιος ὅτι τὸ πρᾶγμα δηλώνει μεταβολὴ τῆς γνώμης, λέγει «μὴ ὄντας ἐκτὸς τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐνεργώντας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ Χριστοῦ».

«Γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς ἐκτὸς νόμου. (Στίχ. 22) Πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς ὡς πρὸς τὴν πίστη συμπεριφέρθηκα σὰν ἀσθενῆς, γιὰ νὰ κερδίσω τοὺς ἀσθενεῖς».

Λέγει τὴν αἰτία τῆς συγκαταβάσεώς του.

«Σὲ ὅλους ἔγινα τὰ πάντα, γιὰ νὰ σώσω ὅπωςδῆποτε κάποιους».

Γιὰ νὰ μὴ χάνει τὸν καιρὸ του ἀναφέροντας τὸ καθένα ξεχωριστά, χρησιμοποιεῖ τὸ γενικὸ ὄνομα.

Στίχ. 23. «Καὶ αὐτὸ τὸ κάμνω γιὰ χάρι τοῦ Εὐαγγελίου, γιὰ νὰ γίνω κι ἐγὼ μέτοχος αὐτοῦ».

Δηλαδή γιὰ νὰ φανῶ ὅτι προσφέρω κι ἐγὼ κάτι ἀπὸ μόνος μου καὶ νὰ γίνω μέτοχος στὰ στεφάνια πού ἐπιφυλάσσονται γιὰ τοὺς πιστοὺς. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή ἔλεγε, «οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ζοῦν ἀπὸ αὐτό», δηλαδή ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει, «γιὰ νὰ γίνω κι ἐγὼ μέτοχος τοῦ Εὐαγγελίου», δηλαδή γιὰ νὰ μπορέσω νὰ γίνω κοινωνὸς σ' ἐκείνους πού ἔχουν πιστέψει στὸ Εὐαγγέλιο. Αὐτὸ φανερῶνει καὶ μεγάλη ταπεινοφροσύνη. Γιατὶ παρουσιάζει τὸν ἑαυτό του σὰν ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἐνῶ ἔχει κοπιάσει περισσότερο ἀπὸ ὅλους.

Στίχ. 24. «Δὲν γνωρίζετε ὅτι, ἐκεῖνοι πού τρέχουν στὸ στάδιο, ὅλοι βέβαια τρέχουν, ἓνας ὅμως παίρνει τὸ βραβεῖο; Ἔτσι νὰ τρέχετε, γιὰ νὰ λάβετε τὸ βραβεῖο».

Ἀφοῦ ἔδειξε ὅτι εἶναι πολὺ χρήσιμη ἡ συγκατάβαση καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνώτερη τελειότητα, ἀπευθύνεται πάλι πρὸς αὐτοὺς μὲ πῶς πληκτικὰ λόγια, ὑπαινισσόμενος, ὅτι αὐτὸ πού γίνεται

τελειότης, ματαιοπονία ἐστὶ περιττή. Ἄλλ' οὐ λέγει οὕτω σαφῶς, ἵνα μὴ ἀπαισχυρθῶσιν, δι' ὧν δὲ κατασκευάζει, τοῦτο δηλοῖ· τὸ δὲ λέγειν, ὅτι «εἰς ἐκ πάντων λαμβάνει τὸ βραβεῖον», οὐχ ὡς ἐνὸς μέλλοντος σώζεσθαι μόνον, ἀλλ' ὡς πολλὴν ὀφει-
 5 λόντων ἡμῶν εἰσενεγκεῖν τὴν σπουδὴν. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ πολλῶν κατιόντων εἰς τὸ στάδιον οὐ στεφανοῦνται πολλοί, ἀλλ' εἰς ἓνα περίσταται, καὶ οὐκ ἀρκεῖ τὸ κατιέναι εἰς τὸν ἀγῶνα, οὐδὲ τὸ ἀλείψασθαι καὶ παλαῖσαι, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐκ ἀρκεῖ τὸ πιστεῦσαι καὶ ὡς ἔτυχεν ἀγωνίσασθαι, ἀλλ' ἂν μὴ οὕτω δρά-
 10 μωμεν, ὥστε μέχρι τοῦ τέλους ἀλήπτους ἑαυτοὺς παρασχεῖν καὶ ἐγγὺς γενέσθαι τοῦ βραβεῖου, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον. Εἰ γὰρ καὶ τέλειον νομίζεις σαυτὸν κατὰ τὴν γνῶσιν, ἀλλ' οὐπω τοῦ παντὸς ἐπελάβου· ὅπερ αἰνιτιτόμενος ἔλεγεν, «ἵνα καταλάβητε».

15 *Στίχ. 25.* «Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. Ἐκεῖνοι μὲν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δέ, ἀδιάφθαρτον».

Τί ἐστὶ, «τὰ πάντα ἐγκρατεύεται»; Οὐχὶ τοῦδε μὲν ἀπέχεται, ἐτέρῳ δὲ διαμαρτάνει, ἀλλὰ καὶ γαστριμαργίας καὶ μέθης
 20 καὶ πάντων ἀπλῶς κρατεῖ τῶν παθῶν. Εἰ δὲ ἐκεῖ πάντα, ὅπου εἰς ἓνα ὁ στέφανος, πολλῶ μᾶλλον ἐνταῦθα, ὅπου πλείων ἡ φιλοτιμία.

Στίχ. 26. «Ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως».

Ἐντρέψας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, καὶ ἑαυτὸν εἰς μέσον
 25 ἀγει λοιπόν. Τί δὲ ἐστὶ τό, «οὐκ ἀδήλως»; Πρὸς σκοπὸν τινα ἐκεῖνο, φησὶν, οὐκ εἰκῆ καὶ μάτην, καθάπερ ὑμεῖς. Τί γὰρ ὑμῖν γίνεται πλέον ἀπὸ τοῦ εἰς εἰδωλεῖα εἰσιέναι καὶ τὴν τελειότητα δῆθεν ἐπιδείκνυσθαι; Οὐδέν. Ἄλλ' οὐκ ἐγὼ τοιοῦτος, ἀλλὰ

ἀπὸ αὐτοῦ καὶ φαίνεται νὰ εἶναι τελειότητα, εἶναι ματαιοπονία περιττή. Ὅμως δὲν τὸ λέγει τόσο ξεκάθαρα, γιὰ νὰ μὴ ντραποῦν, ἀλλὰ τὸ δηλώνει αὐτὸ μὲ ὅσα λέγει τεχνιέντως. Τὸ ὅτι λέγει, ὅτι ἕνας ἀπὸ ὄλους παίρνει τὸ βραβεῖο, δὲν σημαίνει ὅτι ἕνας μόνο πρόκειται νὰ σωθεῖ, ἀλλ' ὅτι πρέπει ἐμεῖς νὰ δεῖξομε μεγάλη προθυμία. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκεῖ στὸ στάδιο, ἐνῶ κατεβαίνουν πολλοὶ ν' ἀγωνισθοῦν, δὲν στεφανώνονται ὅμως πολλοί, ἀλλὰ σ' ἕνα προσφέρεται τὸ βραβεῖο, καὶ δὲν ἀρκεῖ τὸ νὰ παρίσταται κανεὶς στὸν ἀγῶνα, οὔτε τὸ νὰ ἀλειφθεῖ καὶ νὰ παλαίψει, ἔτσι καὶ ἐδῶ δὲν ἀρκεῖ τὸ νὰ πιστέψει κανεὶς καὶ ν' ἀγωνισθεῖ ἔτσι τυχαῖα, ἀλλὰ, ἐὰν δὲν τρέξομε ἔτσι, ὥστε νὰ παρουσιάσομε μέχρι τὸ τέλος ἀσύλληπτους τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ πλησιάσομε στὸ βραβεῖο, δὲ θὰ κερδίσομε τίποτε τὸ ἐπὶ πλέον. Γιατί, ἂν καὶ θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸ σου τέλειο ὡς πρὸς τὴ γνώση, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπέτυχες ἀκόμη τὸ πᾶν· καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπαινισσόμενος ἔλεγε· «γιὰ νὰ λάβετε τὸ βραβεῖο».

Στίχ. 25. «Ὁ καθένας ποὺ ἀγωνίζεται δείχνει ἐγκράτεια σὲ ὅλα. Ἐκεῖνοι βέβαια γιὰ νὰ λάβουν φθαρτὸ στεφάνι, ἐνῶ ἐμεῖς ἄφθαρτο».

Τί σημαίνει, «δείχνει ἐγκράτεια σὲ ὅλα»; Δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὸ ἕνα, ἐνῶ στὸ ἄλλο ἀμαρτάνει, ἀλλὰ νικάει καὶ τὴ λαιμαργία καὶ τὴ μέθη καὶ ὅλα γενικὰ τὰ πάθη. Καὶ ἐὰν στοὺς ἀγῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ στεφάνι δίνεται σ' ἕναν, δείχνει ἐγκράτεια σ' ὅλα, πολὺ περισσότερο ἐδῶ, ὅπου ἡ γενναιοδωρία εἶναι μεγαλύτερη.

Στίχ. 26. «Ἐγὼ λοιπὸν ἔτσι τρέχω, ὄχι χωρὶς κανένα σκοπό».

Ἄφοῦ τοὺς ἔκανε νὰ ντραποῦν ἀπὸ τὰ ὅσα συμβαίνουν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, παρουσιάζει πλέον καὶ τὸν ἑαυτὸ του στὴ μέση. Τί σημαίνει τὸ «οὐκ ἀδήλωσ»; Ἀποβλέποντας, λέγει, σὲ κάποιο σκοπὸ, καὶ ὄχι ὅπως ἐσεῖς ἄσκοπα καὶ στὰ χαμένα. Γιατί τί περισσότερο κερδίζετε ἐσεῖς μὲ τὸ νὰ εἰσέρχεσθε στοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς καὶ νὰ ἐπιδεικνύτε τὴν δῆθεν τελειότητά σας; Τίποτε. Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι τέτοιος, ἀλλ' ὅλα ὅσα κάμνω, ὅλα

πάντα ἄπερ ποιῶ, ὑπὲρ τῆς τῶν πλησίον ἀγάπης ποιῶ καὶ σωτηρίας, κἄν τελειότητα ἐπιδείξωμαι, δι' αὐτούς· κἄν συγκατάβασιν, δι' αὐτούς.

«Οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων».

5 Πάλιν τὸ εἰκῆ καὶ μάτην αἰνιτιτόμενος, τοῦτό φησιν.

Στίχ. 27. «'Ἄλλ' ὑποπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ».

Ἐνταῦθα δείκνυσι καὶ ὑπὸ ἐπιθυμίας γαστρὸς κατεχομένους, καὶ προσχήματι τελειότητος, τὴν γαστριμαργίαν πληροῦν-
10 τας τὴν ἑαυτῶν.

«Μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι».

Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε, φησίν, ὅτι ἐπιστεύσατε, ἀρκεῖν τοῦτο εἰς σωτηρίαν ὑμῖν. Εἰ γὰρ ἐμοὶ τὸ κηρύξαι καὶ διδάξαι μυρίους οὐκ ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν, πολλῶ μᾶλλον ὑμῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Στίχ. 1-4. «Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευ-
20 ματικὸν ἔφαγον, καὶ παντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. Ἐπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἣ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός».

Πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς παλαιᾶς πρόεισιν ἱστορίας· τὸ δέ, «οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν», δεικνύοντός ἐστιν, ὡς οὐ σφόδρα ἦσαν
25 ταῦτα πεπαιδευμένοι. Τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ ὑπόδειγμα τίθησιν, ἣ ἵνα δείξῃ, ὅτι, ὥσπερ οὐκ ὦνησεν ἐκείνους τὸ τοσαύτης ἀπολαῦσαι δωρεᾶς, οὕτως οὐδὲ τούτους τοῦ βαπτίσματος τυχεῖν καὶ μυστηρίων πνευματικῶν ἀπολαῦσαι, εἰ μὴ μέλλοιεν ἄξιον τῆς χάριτος ἐπιδείκνυσθαι βίον. Διὸ καὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ

τὰ κάμνω γὰ χάρη τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν πλησίον· εἴτε τελειότητα ἐπιδείξω, τὸ κάνω γι' αὐτούς· εἴτε συγκατάβαση, γι' αὐτούς.

«Ἔτσι πυγμαχῶ, σὰν νὰ μὴ γρονθοκοπῶ τὸν ἀέρα».

Πάλι τὸ λέγει αὐτὸ ὑπαινισσόμενος τὸ ἄσκοπα καὶ τὸ στὰ χαμένα.

Στίχ. 27. «Ἄλλὰ σκληραγωγῶ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν σὰν δοῦλο».

Ἐδῶ δείχνει ὅτι εἶναι κυριευμένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς κοιλιᾶς καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς τελειότητος, ἱκανοποιοῦν τὴν λαίμαργία τους.

«Μῆπως, ἐνῶ κήρυξα σὲ ἄλλους, ἐγὼ ὁ ἴδιος βρεθῶ νὰ ἔχω ἀποτύχει».

Μὴ νομίζετε λοιπον, λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ πιστέψατε, ἀρκεῖ αὐτὸ γιὰ τὴ σωτηρία σας. Γιατί, ἐὰν δὲν ἀρκεῖ πρὸς σωτηρία μου τὸ ὅτι κήρυξα καὶ δίδαξα ἄπειρους, πολὺ περισσότερο δὲν ἀρκεῖ σὲ σᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Στίχ. 1-4. «Δὲν θέλω νὰ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, ὅτι ὅλοι οἱ πατέρες μας ἦταν κάτω ἀπὸ νεφέλη καὶ ὅλοι πέρασαν μέσα ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ ὅλοι βαπτίσθηκαν στὸν Μωϋσῆ μέσα στὴ νεφέλη καὶ στὴ θάλασσα, καὶ ὅλοι ἔφαγαν τὴν ἴδια πνευματικὴ τροφή, καὶ ὅλοι ἤπιαν τὸ ἴδιο πνευματικὸ ποτό. Γιατί ἔπιναν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πέτρα ποὺ τοὺς ἀκολουθοῦσε, καὶ ἡ πέτρα αὐτὴ ἦταν ὁ Χριστός».

Πάλι ἔρχεται στὰ γεγονότα τῆς παλαιᾶς ἱστορίας. Τὸ «δὲν θέλω νὰ ἀγνοεῖτε» θέλει νὰ δείξει, ὅτι δὲν ἦταν πάρα πολὺ παιδευμένοι σ' αὐτά. Καὶ γιὰ ποιό λόγο ἀναφέρει τὸ παράδειγμα αὐτό; Γιὰ νὰ δείξει ὅτι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ὠφέλησε ἐκείνους τὸ ὅτι ἀπόλαυσαν τόση δωρεά, ἔτσι οὔτε αὐτοὺς θὰ ὠφελῆσει τὸ ὅτι ἔλαβαν τὸ βάπτισμα καὶ ἀπόλαυσαν τὰ πνευματικὰ μυστήρια, ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ δείξουν βίῳ ἄξιο τῆς χάριτος. Γι' αὐτὸ καὶ

τῶν μυστηρίων παράγει τοῦς τύπους. Τί δέ ἐστι τό, «εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν»; Καθάπερ ἡμεῖς τῷ Χριστῷ πιστεύσαντες καὶ τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ, βαπτίζομεθα, ὡς καὶ αὐτοὶ τῶν αὐτῶν κοινωνήσαντες (βαπτίζομεθα γὰρ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, 5 τουτέστι σωμάτων), οὕτω καὶ ἐκεῖνοι θαρσῆσαντες τῷ Μωϋσῆ, τουτέστιν, ἰδόντες αὐτὸν διαβάντα πρῶτον, κατετόλμησαν καὶ αὐτοὶ τῶν ὑδάτων, ἀλλ' ἐπειδὴ βούλεται τὸν τύπον ἐγγὺς τῆς ἀληθείας ἀγαγεῖν, οὐ λέγει οὕτως, ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀληθείας ὀνόμασι κέχρηται καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου. Καὶ τοῦτο μὲν τοῦ 10 λουτροῦ σύμβολον, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, τῆς ἱεραῦς τραπέζης. Καθάπερ γὰρ ἡμεῖς τὸ σῶμα ἐσθίομεν τὸ Δεσποτικόν, οὕτω κακεῖνοι τὸ μάννα· καὶ ὡσπερ ἡμεῖς τὸ αἶμα πίνομεν τὸ Δεσποτικόν, οὕτω κακεῖνοι ὕδωρ ἐκ πέτρας. Εἰ γὰρ καὶ αἰσθητὰ ἦν τὰ διδόμενα, ἀλλὰ πνευματικῶς παρείχετο, οὐ κατὰ φύσεως ἀκο- 15 λουθίαν, ἀλλὰ κατὰ δωρεᾶς χάριν, καὶ μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν ἔτρεφεν, εἰς πίστιν ἐνάγοντα. Διὰ τοῦτο περὶ μὲν τῆς τροφῆς οὐδὲν εἶπεν, ἐξηλλαγμένη γὰρ ἦν, ἐπὶ δὲ τοῦ πότου, ἐπειδὴ ὁ τρόπος μόνος τῆς χορηγίας, μόνος ἦν παράδοξος, καὶ κατασκευῆς ἐδεήθη, διὸ εἰπὼν ὅτι «τὸ αὐτὸ ἔπινον πόμα πνευματι- 20 κόν», ἐπήγαγεν· «ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἣ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». Οὐδὲ γὰρ ἡ τῆς πέτρας φύσις τὸ ὕδωρ ἠφίει. Ἦ γὰρ ἂν καὶ πρὸ τούτου ἀνέβλυσεν, ἀλλ' ἐτέρα τις πέτρα πνευματικὴ τὸ πᾶν εἰργάζετο, τουτέστιν ὁ Χριστός, ὁ παρὼν πανταχοῦ καὶ πάντα θαυματοργῶν. Διὰ γὰρ 25 τοῦτο καὶ εἶπεν, «ἀκολουθούσης».

Στίχ. 5. «Ἄλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός».

Καὶ μὴν πάντες ἀπόλωντο· ἀλλ' ἵνα μὴ δόξη καὶ τούτοις πανωλεθρίαν προφητεύειν, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι «πλείους».

1. Α' Κορ. 15,29.

προβάλλει τούς τύπους τοῦ βαπτίσματος καὶ τῶν μυστηρίων. Τί σημαίνει ὁμως τὸ «βαπτίσθηκαν στὸν Μωϋσῆ»; Ὅπως ἀκριβῶς ἔμεῖς, πὺ πιστέψαμε στὸν Χριστὸ καὶ τὴν ἀνάστασή του, βαπτίζομαστε ἐπειδὴ γίναμε κοινωνοὶ τῶν μυστηρίων –γιατὶ λέγει, «βαπτίζομαστε γιὰ τοὺς νεκρούς»¹, δηλαδὴ γιὰ τὰ σώματα–, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ στήριξαν τὸ θάρρος τους στὸν Μωϋσῆ, δηλαδὴ βλέποντας αὐτὸν νὰ περνᾷ πρῶτος μέσα ἀπὸ τὰ ὕδατα τῆς θάλασσας, τόλμησαν καὶ αὐτοὶ νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ αὐτά. Ἄλλ’ ἐπειδὴ θέλει νὰ ὀδηγήσει τὸν τύπο κοντὰ στὴν ἀλήθεια, δὲν λέγει αὐτὸ, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὰ ὀνόματα τῆς ἀλήθειας καὶ στὸν τύπο. Καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι σύμβουλο τοῦ βαπτίσματος, ἐνῶ τὰ στὴ συνέχεια λεγόμενα τῆς θείας κοινωνίας. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἔμεῖς τρῶμε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ἔτρωγαν τὸ μάννα· καὶ ὅπως ἔμεῖς πίνουμε τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ἔπιναν νερὸ ἀπὸ τὴν πέτρα. Γιατὶ, ἂν καὶ ἦταν αἰσθητὰ ἐκεῖνα πὺ τοὺς δίνονταν, ἀλλ’ ὁμως δίνονταν κατὰ τρόπο πνευματικὸ ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴ χάρη τῆς δωρεᾶς, καὶ μαζί μὲ τὸ σῶμα ἔτρεφαν καὶ τὴν ψυχὴ, ὀδηγώντας τὴν στὴν πίστη. Γι’ αὐτὸ γιὰ τὴν τροφὴ βέβαια δὲν εἶπε τίποτε, γιατί ἦταν τέτοια πὺ μεταβαλλόταν, ἐνῶ γιὰ τὸ ποτό, ἐπειδὴ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο χορηγοῦνταν ἦταν μοναδικός, ἦταν μόνος ἄξιος θαυμασμοῦ, χρειάστηκε καὶ ἀπόδειξη. Γι’ αὐτὸ, ἀφοῦ εἶπε, «ἔπιναν τὸ ἴδιο πνευματικὸ ποτό», πρόσθεσε· «γιατὶ ἔπιναν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πέτρα πὺ τοὺς ἀκολουθοῦσε καὶ ἡ πέτρα αὐτὴ ἦταν ὁ Χριστός». Γιατὶ δὲν ἦταν ἡ φύση τῆς πέτρα πὺ ἄφηνε ν’ ἀναβλύζει τὸ νερό. Ἄν καὶ βέβαια καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἀνέβλυσε, ἀλλ’ ὁμως κάποια ἄλλη πνευματικὴ πέτρα κατόρθωνε τὸ πᾶν, δηλαδὴ ὁ Χριστός, πὺ ἦταν παντοῦ παρὼν καὶ ἔκαμνε ὅλα τὰ θαυματουργὰ ἔργα. Γι’ αὐτὸ λοιπὸν καὶ εἶπε, «πὺ τοὺς ἀκολουθοῦσε».

Στίχ. 5. «Ἄλλ’ ὁμως ὁ Θεὸς δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος μὲ τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτούς».

Καὶ ἀσφαλῶς ὅλοι χάθηκαν. Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι προφητεύει καὶ γι’ αὐτούς πανωλεθρία, γι’ αὐτὸ εἶπε, «οἱ περισσότε-

Ἐπειδὴ τοῖς περὶ γεέννης λόγοις δὲ πολλοὶ ἀπιστοῦσιν, ὡς μὴ παροῦσι μηδὲ φαινομένοις, ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων δείκνυσιν ὅτι κολάζει τοὺς ἀμαρτάνοντας ὁ Θεός, κἄν μυριάκις ἀγαθὸς ἦ.

5 «Κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ».

Τὴν ἀπιστον αὐτῶν ἀπώλειαν κατασημαίνει.

Στίχ. 6–7. «Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κάκεῖνοι ἐπεθύμησαν, μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθὼς τινες αὐτῶν, ὥσπερ γέγρα-
10 πται».

Ἵνα μὴ λέγωσι, Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς ἢ ἐκείνων ἀπώλεια; τοῦτο γὰρ δι' ἡμᾶς, ὥστε σωφρονεστέρους γενέσθαι τοῖς ὑποδείγμασιν ἐκείνοις.

«Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παί-
15 ζειν. (Στίχ. 8) Μηδὲ πορνεύωμεν, καθὼς τινες ἐπόρνευσαν αὐτῶν, καὶ ἔπεσαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες».

Ὡσπερ ἐκείνοι, φησὶν, ἀπὸ τρυφῆς εἰς εἰδωλολατρίαν ἐξέβησαν, οὕτω δέος μὴ καὶ ὑμεῖς ἐντεῦθεν ἐκπέσητε.

Στίχ. 9–11. «Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Κύριον, καθὼς καὶ
20 τινες αὐτῶν ἐπείρασαν καὶ ὑπὸ τῶν ὄφρων ἀπώλοντο. Μηδὲ γογγύζετε, καθὼς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαιναν ἐκείνοις. Ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν».

Διὰ τούτου ἕτερον αἰνίττεται ἔγκλημα, ὃ καὶ πρὸς τῷ τέλει
25 τίθησιν, ἐγκαλῶν αὐτοῖς ὅτι περὶ σημείων ἐμάχοντο καὶ τῶν πειρασμῶν δὲ ἔνεκεν ἐξελύοντο γάρ, λέγοντες· Πότε ἤξει τὰ ἀγαθώτερα ἔπαθλα; Διὸ καὶ φησι· «μηδὲ γογγύζωμεν». Οὐδὲ γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον, τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸ μετὰ ἡδονῆς πάντα πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ.

ροι». Ἐπειδὴ οἱ πολλοὶ δὲν πιστεύουν στὰ λόγια γιὰ τὴν αἰώνια κόλαση, γιὰ τὸν λόγο ὅτι τὰ σχετικὰ μ' αὐτὴν δὲν εἶναι παρόντα οὔτε φαίνονται, ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἤδη ἔχουν γίνει δείχνει ὅτι ὁ Θεὸς τιμωρεῖ ἐκείνους πού ἀμαρτάνουν, ἔστω κι ἂν εἶναι σ' ἀμέτρητο βαθμὸ ἀγαθός.

«Καὶ ἔπεσαν νεκροὶ στὴν ἔρημο».

Μὲ αὐτὰ δηλώνει τὴν ἀπώλειά τους πού ὀφειλόταν στὴν ἀπιστία τους.

Στίχ. 6–7. «Αὐτὰ τὰ γεγονότα ἦταν παραδείγματα γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ μὴ ἐπιθυμοῦμε τὰ κακὰ, ὅπως τὰ ἐπιθύμησαν καὶ ἐκεῖνοι, οὔτε νὰ γινόμαστε εἰδωλολάτρες, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους, καθὼς ἔχει γραφεῖ».

Γιὰ νὰ μὴ λέγουν, Καὶ ποιά σχέση ἔχει μ' ἐμᾶς ἡ ἀπώλεια ἐκείνων; αὐτὸ λέγει ἔγινε γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ γίνομε πιὸ σώφρονες μὲ τὰ παραδείγματα ἐκεῖνα.

«Κάθισε ὁ λαὸς νὰ φάει καὶ νὰ πιεῖ καὶ σηκώθηκαν νὰ διασκεδάσουν'. (Στίχ. 8) Οὔτε νὰ πορνεύομε, ὅπως πόρνευσαν μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἔπεσαν σὲ μιὰ μέρα εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες».

Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, λέγει, κατέληξαν ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση στὴν εἰδωλολατρία, ἔτσι ὑπάρχει φόβος μήπως καὶ σεῖς πέσετε ἀπὸ ἐδῶ πού εἴσαστε.

Στίχ. 9–11. «Οὔτε νὰ πειράζομε τὸν Κύριο, ὅπως τὸν πείραζαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς καὶ θανατώθηκαν ἀπὸ τὰ φίδια. Οὔτε νὰ γογγύζετε, ὅπως γόγγυσαν μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς καὶ θανατώθηκαν ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴ. Ὅλα αὐτὰ πού συνέβαιναν σ' ἐκείνους ἦταν συμβολικὰ καὶ γράφτηκαν γιὰ νὰ νουθετήσουν ἐμᾶς».

Μ' αὐτὸ ὑπαινίσσεται ἄλλο παράπτωμα, τὸ ὁποῖο ἀναφέρει καὶ στὸ τέλος, κατηγορώντας αὐτούς, ὅτι μάχονταν γιὰ σημεῖα καὶ σημεῖα καὶ ἐξαιτίας τῶν πειρασμῶν χαλάρωναν τὴ διαμάχη, λέγοντας: Πότε θὰ λάβομε τὰ ἀγαθότερα ἔπαθλα; Γι' αὐτὸ καὶ λέγει: «οὔτε νὰ γογγύζομε». Γιατὶ οὔτε αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενο, τὸ νὰ πάσχει κανεὶς γιὰ τὸν Χριστό, ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ πάσχει ὅλα μὲ εὐχαρίστηση γιὰ τὸν Χριστό.

«Εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήνησαν».

Πάλιν ἐκφοβεῖ, τὰ τέλη λέγων, καὶ μείζονα τῶν γεγενημένων τὴν προσδοκίαν παρασκευάζων.

«Ὡστε ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ».

5 Πάλιν τὸν τυφὸν καθεῖλε τῶν ἐπὶ γνώσει μέγα φρονούντων· καὶ εἰπὼν, «δοκῶν ἐστάναι», δείκνυσιν ὡς οὐδὲ ἐστάναι τοῦτό ἐστι τὸ θαρρεῖν ἐφ' ἑαυτῷ. Ταχέως γὰρ ὁ τοιοῦτος πεσεῖται.

Στίχ. 13–14. «Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. Πιστὸς δὲ ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἑάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεργεῖν. Διόπερ, ἀγαπητοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας».

Τουτέστι, μικρὸς καὶ βραχὺς καὶ σύμμετρος. Τὸ γάρ, «ἀνθρώπινος», τὸ μικρὸν σημαίνει, ὡς ὅταν λέγῃ· «ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν». Μὴ τοίνυν μέγα φρονῆτε, φησὶν, ὡς περιγεγόμενοι.

Στίχ. 15. «Ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὁ φημι».

Ἐπειδὴ μέγα ἐφθέγγετο, καὶ τὴν κατηγορίαν ἠῤῥησεν, τὴν 20 εἰδωλολατρίαν εἰπὼν, ἵνα μὴ δόξη τραχύνειν αὐτοῦς, καὶ φορτικὸν ποιεῖν τὸν λόγον, αὐτοῖς λοιπὸν καθίζει τὴν κρίσιν, καὶ μετ' ἐγκωμίου καθίζει τοὺς δικάζοντας, λέγων· «ὡς φρονίμοις ὑμῖν λέγω».

Στίχ. 16. «Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, οὗ εὐλογοῦμεν».

25 «Εὐλογίαν» ὅταν εἴπῃ, τὴν εὐχαριστίαν λέγει. Εὐχαριστίαν δὲ λέγων, πάντα ἀναπτύσσει τὸν τῆς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ θησαυρόν, καὶ τῶν μεγάλων ἀναμνησκεί δωρεῶν, ὅτι, ἐλπίδα μὴ ἔχοντας καὶ ἀθέους ὄντας ἐν τῷ κόσμῳ, ἀδελφοὺς αὐτοῦ κατεσκεύασε καὶ συγκληρονόμους.

«Στους όποιους έφθασε τó τέλος τῶν αἰώνων».

Πάλι τούς φοβίζει μιλώντας για τó τέλος τῶν αἰώνων, και προετοιμάζοντάς τους να περιμένουν μεγαλύτερα από όσα έγιναν.

Στίχ. 12. «Ώστε εκείνος που νομίζει ότι στέκεται, ας προσέχει μήπως πέσει».

Πάλι ταπεινώσε την άλαζονεία εκείνων που ύπερηφανεύονταν για τή γνώση τους. Και λέγοντας, «εκείνος που νομίζει ότι στέκεται», δείχνει ότι δέν στέκεται σταθερός εκείνος που έχει πεποίθηση στον έαυτό του. Γιατί γρήγορα αυτός θα πέσει.

Στίχ. 13-14. «Δέν σᾶς βρήκε δοκιμασία μεγαλύτερη, παρά τέτοια που συμβαίνει στους άνθρωπους. Είναι αξιόπιστος ó Θεός, ó όποιος δέ θα σᾶς αφήσει να δοκιμασθεíte περισσότερο από όσο μπορείτε, αλλά μαζί με τή δοκιμασία θα δώσει και τó τέλος αὐτῆς, ώστε να μπορέσετε να τήν ύπομείνετε. Γι' αυτό, αγαπητοί μου, αποφεύγετε τήν ειδωλολατρία».

Δηλαδή μικρή και σύντομη και ανάλογη με τις δυνάμεις σας. Γιατί τó «άνθρώπινο» σημαίνει τó μικρό, όπως όταν λέγει «κάτι τó ανθρώπινο λέγω, εξαιτίας τῆς σαρκικῆς σας αδυναμίας»². Μή μεγαλοφρονείτε λοιπόν, λέγει, σᾶ να νικήσατε τή δοκιμασία.

Στίχ. 15. «Μιλᾶω σᾶν πρὸς φρόνιμους· κρίνατε σεις αὐτό που λέγω».

Έπειδή μίλησε για μεγάλο πρᾶγμα και αύξησε τήν κατηγορία, ονομάζοντας αὐτό ειδωλολατρία, για να μη φανεί ότι σκληρύνει αὐτούς και κάμνει φορτικό τó λόγο, αναθέτει λοιπόν σ' αὐτούς τήν κρίση και με έπαινο καθίζει τούς δικαστές λέγοντας: «μιλάω σ' έσᾶς σᾶν σέ φρόνιμους».

Στίχ. 16. «Τό ποτήρι τῆς εὐλογίας, τó όποιο εὐλογοῦμε».

Όταν λέγει «εὐλογία» έννοεí τήν εὐχαριστία. Και λέγοντας «αὐχαριστία» προβάλλει όλο τó θησαυρό τῆς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ και ύπενθυμίζει τις μεγάλες δωρεές, γιατί, ένῶ δέν είχαμε έλπίδα και ήμαστε χωρίς Θεό μέσα στον κόσμο, μᾶς έκαμε αδελφούς του και συγκληρονόμους του.

«Οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν;».

Τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ, φησὶν, ἐκεῖνό ἐστιν, τὸ ἀπὸ τῆς πλευ-
ρᾶς ρεῦσαν, καὶ ἐκεῖνου μετέχομεν.

«Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ
5 Χριστοῦ ἐστίν;».

Καὶ διὰ τί οὐκ εἶπε, 'μετοχήν'; "Ὅτι πλεῖθόν τι ἐμφανίσαι
ἠβουλήθη καὶ πολλὴν ἐνδείξασθαι τὴν συναφειαν. Οὐ γὰρ τῷ
μετέχειν μόνον καὶ μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐνοῦσθαι κοι-
νωνοῦμεν. Καθάπερ τὸ σῶμα ἦνωται τῷ Λόγῳ, οὕτω καὶ
10 ἡμεῖς αὐτῷ διὰ τοῦ ἄρτου τούτου ἐνούμεθα.

Στίχ. 17. «"Ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ
γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν».

Τί λέγω κοινωνίαν, φησὶν, αὐτὸ ἐσμεν ἐκεῖνο τὸ σῶμα. Ὁ
γὰρ ἄρτος σῶμά ἐστι Χριστοῦ, καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες δὲ
15 σῶμα γίνονται, οὐχὶ σώματα πολλά, ἀλλὰ σῶμα ἓν. Καθάπερ ὁ
ἄρτος ἐκ πολλῶν συγκείμενος κόκκων ἦνωται, ὡς μηδαμῶς
φαίνεσθαι τοὺς κόκκους, ἀλλ' εἶναι μὲν αὐτούς, ἄδηλον δὲ αὐ-
τῶν εἶναι τὴν διαφορὰν τῆ συναφεία, οὕτω καὶ ἀλλήλοις καὶ τῷ
Χριστῷ συναπτόμεθα. Οὐδὲ γὰρ ἐξ ἄλλου μὲν σώματος ἄλλος,
20 ἐξ ἄλλου δὲ ἄλλος τρέφεται, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ πάντες. Διὸ φησιν·
«οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν». Εἰ δὲ ἐκ τοῦ αὐ-
τοῦ καὶ τὸ αὐτὸ γινόμεθα πάντες, διὰ τί μὴ καὶ τὴν αὐτὴν ἀγά-
πην ἐπιδεικνύμεθα καὶ γινόμεθα κατὰ τοῦτο ἓν;

Στίχ. 18. «Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. Οὐχὶ οἱ
25 ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν; Τί οὖν
φημί;».

Ἐπειδὴ πολλοὶ τοῦ μεγέθους τῶν λεχθέντων ἦσαν ταπει-
νότεροι, ἀπὸ τῶν προτέρων αὐτοὺς πείθει καὶ συνήθων. Καὶ
καλῶς «σάρκα» φησὶν, ὡς αὐτῶν κατὰ πνεῦμα ὄντων. Ὁ δὲ
30 λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Κἂν ἀπὸ τῶν παχυτέρων παιδευθῆτε.

«Δέν εἶναι κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ;».

Αὐτό, λέγει, πού ὑπάρχει μέσα στοῦ ποτήρι εἶναι τὸ αἷμα ἐκεῖνο πού ἔτρεξε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίου, καὶ ἐκεῖνο κοινωνοῦμε.

«Τὸν ἄρτο τὸν ὁποῖο κόβομε σὲ τεμάχια δέν εἶναι κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ;».

Καὶ γιατί δέν εἶπε ‘μετοχῆς’; Ἐπειδὴ θέλησε νὰ παρουσιάσει σὰν κάτι τὸ ἐπὶ πλέον καὶ νὰ δείξει ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ ἔνωση. Γιατί δέν κοινωνοῦμε μόνο μὲ τὴ μετοχὴ καὶ τὴ μετάληψη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἔνωση. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινο ἐνώθηκε μὲ τὸ Λόγο, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ἐωνόμαστε μὲ αὐτὸν μέσω τοῦ ἄρτου αὐτοῦ.

Στίχ. 17. «Ἐπειδὴ ὁ ἄρτος εἶναι ἓνας, ἓνα σῶμα εἴμαστε καὶ ἐμεῖς οἱ πολλοί· γιατί ὅλοι ἀπὸ τὸν ἓνα ἄρτο μετέχομε».

Γιατί λέγω κοινωνία, λέγει; Εἴμαστε τὸ ἴδιο ἐκεῖνο τὸ σῶμα. Γιατί ὁ ἄρτος εἶναι σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκεῖνοι πού μεταλαμβάνουν αὐτὸ γίνονται σῶμα, ὄχι πολλὰ σώματα, ἀλλὰ ἓνα σῶμα. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἄρτος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἔνωση πολλῶν κόκκων, ὥστε καθόλου νὰ μὴ φαίνονται οἱ κόκκοι, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχουν βέβαια αὐτοί, νὰ εἶναι ὁμως ἄφαντη ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἔτσι ἐωνόμαστε καὶ μεταξύ μας καὶ μὲ τὸ Χριστό. Γιατί δέν τρέφεται ὁ ἓνας ἀπὸ ἄλλο σῶμα καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ ἄλλο, ἀλλ’ ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο. Γι’ αὐτὸ λέγει «γιατί ὅλοι μετέχομε ἀπὸ τὸν ἓνα ἄρτο». Καὶ ἐὰν ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ ὅλοι γινόμαστε τὸ ἴδιο, γιατί νὰ μὴ δείχνομε καὶ τὴν ἴδια ἀγάπη καὶ νὰ γινόμαστε ὡς πρὸς αὐτὸ ἓνα;

Στίχ. 18. «Προσέξατε τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραήλ. Δέν εἶναι κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐκεῖνοι πού τρώγουν τὰ προσφερόμενα στίς θυσίες; Τί λοιπὸν θὰ ποῦμε;».

Ἐπειδὴ ἦταν πολὺ πιὸ κατώτεροι ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν λεχθέντων, πείθει αὐτοὺς ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ συνηθισμένα. Καὶ σωστὰ λέγει ἐκείνους σαρκικούς, γιατί αὐτοὶ εἶναι πνευματικοί. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Τουλάχιστο διδασθεῖτε ἀπὸ τὰ μὴ πνευματικά.

Στίχ. 19-20. «Ὅτι εἰδωλον τί ἐστίν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον τί ἐστίν; Ἄλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ Θεῶ. Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι».

Εἰπὼν ὅτι κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν, φοβηθεῖς μὴ
5 δόξῃ ὡσπερ ἰσχὺν ἐχόντων τῶν εἰδώλων διαλέγεσθαι καὶ δυναμενων βλάψαι, ὅρα πῶς αὐτὰ καθαιρεῖ, μονονουχὶ λέγων· Ταῦτα λέγω, φησί, καὶ ἀπάγω, οὐχ ὡς δυναμένων βλάψαι τι τῶν εἰδώλων καὶ ἰσχὺν ἐχόντων (οὐδὲν γάρ εἰσιν), ἀλλὰ βούλομαι καταφρονεῖν αὐτῶν ὑμᾶς, καὶ τούτου χάριν, μετὰ σπουδῆς
10 ἀποτρέπω τῶν τοιούτων βρωμάτων, ὅτι οὐ προσάγεται τῷ Θεῷ. Διὸ φησιν· «ἃ γὰρ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῷ».

Στίχ. 21. «Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. Οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν, καὶ
15 τραπέζης δαιμονίων».

Χρησάμενος τῷ κατὰ παραίνεσιν λόγῳ, χρῆται λοιπὸν καὶ τῷ ἀποφαντικῷ καὶ αὐθεντικῷ, καὶ ἀρκεῖται τοῖς ὀνόμασι μόνοις εἰς τὴν ἀπαγωγὴν, «Κυρίου ποτήριον», καὶ «δαιμόνων ποτήριον», λέγων.

20 Στίχ. 22. «Ἡ παραζηλοῦμεν τὸν Κύριον; Μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;».

Τουτέστι, πειράζομεν αὐτόν, εἰ δύναται κολάσαι ἡμᾶς, καὶ παρακνίζομεν αὐτόν, πρὸς τοὺς ὑπεναντίους ἀποχωροῦντες. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἀναμνησκὼν αὐτοὺς παλαιᾶς ἱστορίας. Διὸ
25 καὶ τῇ λέξει ταύτῃ κέχρηται, ἣ καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους Μωϋσῆς ἐχρήσατο, ἐγκαλῶν ὑπὲρ εἰδωλολατρίας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ. «Αὐτοῖς» γάρ, φησί, «παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεῶ».

Στίχ. 23-24. «Πάντα μοι ἔξεσιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ
30 ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ ἐτέρου ἕκαστος».

Στίχ. 19–20. «Ὅτι εἶναι τὸ εἶδωλο κάτι; ἢ ὅτι εἶναι τὸ εἰδωλόθυτο κάτι; Ἐπομένως ἐκεῖνα ποὺ θυσιάζουν οἱ Ἐθνικοί, τὰ θυσιάζουν στὰ δαιμόνια καὶ ὄχι στὸν Θεό. Δὲν θέλω λοιπὸν νὰ γίνεσθε κοινωνοὶ τῶν δαιμονίων».

Ἐπειδὴ εἶπε ὅτι εἶναι κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου, φοβούμενος μήπως θεωρηθεῖ πὼς λέγει ὅτι τὰ εἶδωλα ἔχουν δύναμη καὶμποροῦν νὰ βλάψουν, πρόσεχε πὼς καθαιρεῖ αὐτὰ λέγοντας κατὰ κάποιον τρόπο· Αὐτὰ, λέγει, τὰ λέγω καὶ ἀπομακρύνω ἀπὸ αὐτά, ὄχι γιατίμποροῦν νὰ βλάψουν σὲ κάτι τὰ εἶδωλα καὶ ὅτι ἔχουν δύναμη, γιατί δὲν εἶναι τίποτε, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλω νὰ περιφρονεῖτε αὐτά, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ μὲ πολὺ ζῆλο σᾶς ἀπομακρύνω ἀπὸ τὰ φαγητὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους, γιατί δὲν προσφέρονται στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ λέγει· «γιατί ἐκεῖνα ποὺ θυσιάζουν οἱ Ἐθνικοί, τὰ θυσιάζουν στὰ δαιμόνια καὶ ὄχι στὸν Θεό».

Στίχ. 21. «Δὲν μπορεῖτε νὰ πίνετε τὸ ποτήρι τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ποτήρι τῶν δαιμονίων. Δὲν μπορεῖτε νὰ μετέχετε στὴν τράπεζα τοῦ Κυρίου καὶ στὴν τράπεζα τῶν δαιμονίων».

Ἄφοῦ χρησιμοποίησε τὸν παραινετικὸ λόγο, χρησιμοποιεῖ στὴ συνέχεια καὶ τὸν ἀποφατικὸ καὶ ἐξουσιαστικὸ καὶ ἀρκεῖται στὰ ὀνόματα μόνο, στὴν προσπάθειά του νὰ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ αὐτά, λέγοντας, «ποτήρι τοῦ Κυρίου» καὶ «ποτήρι τῶν δαιμονίων».

Στίχ. 22. «Ἡ μήπως θέλετε νὰ προκαλέσομε τὴ ζηλοτυπία τοῦ Κυρίου; Μήπως εἶμαστε ἰσχυρότεροι ἀπὸ αὐτόν;».

Δηλαδή, Πειράζομε αὐτόν, ἐὰν μπορεῖ νὰ μᾶς τιμωρήσει, καὶ ἐρεθίζομε αὐτόν ἀποχωρώντας πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε ὑπενθυμίζοντάς τοὺς παλαιὰ ἱστορία. Γι' αὐτὸ καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν ἴδια λέξη ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Μωϋσῆς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, κατηγορώντας τοὺς γιὰ εἰδωλολατρία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Γιατί, λέγει, «αὐτοὶ θέλησαν νὰ κάνουν νὰ ζηλέψω γιὰ ψεῦτικο θεό»³.

Στίχ. 23–24. «Ὅλα μοῦ ἐπιτρέπονται, ἀλλὰ δὲν μοῦ συμφέρουν ὅλα. Ὅλα μοῦ ἐπιτρέπονται, ἀλλὰ δὲν ἐποικοδομοῦν ὅλα. Κανένας νὰ μὴ ἐπιζητεῖ τὸ συμφέρον του, ἀλλ' ὁ καθένας νὰ ἐπιζητεῖ τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου».

Ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς λέγειν, ὅτι Τέλειός εἰμι καὶ κύριος ἑμαυτοῦ, καὶ οὐδὲν βλαπτόμενος ἀπογεύομαι τῶν προκειμένων, τούτου χάριν φησί· Ναὶ τέλειος εἶ καὶ σαυτοῦ κύριος, ἀλλὰ μὴ τοῦτο σκόπει, ἀλλ' εἰ μὲν βλάβην ἔχει τὸ τιμώμενον καὶ κατα-
5 στροφήν.

Στίχ. 25. «Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν».

Εἰπὼν ὅτι ἀδύνατον ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων, καὶ καθάπαξ ἀπαγαγὼν τῶν τραπεζῶν ἐκείνων,
10 ἀπὸ παραδειγμάτων ἰουδαϊκῶν, ἀπὸ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἀπὸ τῶν μυστηρίων τῶν φρικτῶν, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τελουμένων, καὶ πολλὸν φόβον αὐτοῖς ἐνθείς, ἵνα μὴ τῷ φόβῳ τούτῳ πάλιν εἰς ἐτέραν ἀμετρίαν αὐτοὺς ἐξωθήσῃ, ὥσει καὶ ἀναγκασθῶσι πλείονι περιεργία τοῦ δέοντος χρήσασθαι, ἀφείς
15 αὐτοὺς ταύτης τῆς ἀνάγκης ἐλευθέρους, φησὶν· «πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες». Ἐὰν γάρ, φησὶν, ἀγνοῶν φάγῃς καὶ μὴ εἰδῆς, οὐχ ὑπόκειται τιμωρία. Τῆς γὰρ ἀγνοίας τὸ πρᾶγμα λοιπόν, οὐ τῆς λαιμαργίας. Τὸ γὰρ μανθάνειν τὸ προκειμένον, ὃ τί ποτέ ἐστιν, ταυτὸν ἐστὶ τὰς ἀφορ-
20 μὰς διδόναι τῆς συνειδήσεως.

Στίχ. 26. «Τοῦ γὰρ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πληρωμα αὐτῆς».

Οὐχι τῶν δαιμονίων. Εἰ δὲ ἡ γῆ, καὶ οἱ καρποὶ καὶ τὰ ἄλογα. Εἰ δὲ αὐτοῦ πάντα, οὐδὲν ἀκάθαρτον, ἀλλ' ἐτέρως ἀκάθαρτον γίνεται, ἀπὸ τῆς διανοίας καὶ τῆς παρακοῆς.

25 Στίχ. 27. «Εἰ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε πορευέσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν».

«Ὅρα πάλιν τὴν συμμετρίαν. Οὐ γὰρ ἐπέταξε καὶ ἐνομοθέτησεν ἀπιέναι, οὐδὲ ἐκόλυσεν. Ἀπιόντας δὲ πάλιν ἀπαλλάτ-

Ἐπειδὴ φυσικὸ ἦταν νὰ λέγουν αὐτοί, 'Εἶμαι τέλειος καὶ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ δὲν βλάπτομαι καθόλου τρώγοντας ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα', ἐξαιτίας αὐτοῦ λέγει· Ναί, εἶσαι τέλειος καὶ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ σου, μὴ βλέπεις ὅμως αὐτό, ἀλλὰ ἐὰν προξενεῖ βλάβη καὶ καταστροφή αὐτὸ πού τιμᾷς.

Στίχ. 25. «Ὁ,τιδὴποτε πωλεῖται στὸ κρεωπολεῖο νὰ τὸ τρῶτε, χωρὶς νὰ ἐξετάζετε τίποτε ἀπὸ λόγους συνειδήσεως».

Ἄφοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ πίνει κανεὶς τὸ ποτήρι τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ποτήρι τῶν δαιμονίων, καὶ ἀφοῦ μιὰ γιὰ πάντα τοὺς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὶς τράπεζες ἐκεῖνες, μὲ παραδείγματα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ ἀνθρώπινους συλλογισμούς, ἀπὸ τὰ φρικτὰ μυστήρια, ἀπὸ τὰ τελούμενα κατὰ τὴ λατρεία τῶν εἰδώλων, καὶ ἔβαλε μέσα τοὺς πολὺ φόβο, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἐξωθήσει πάλι μὲ τὸ φόβο αὐτὸ σὲ ἄλλη ὑπερβολὴ καὶ ἀναγκασθοῦν νὰ χρησιμοποιοῦν περισσότερη ἀπὸ ὅ,τι πρέπει περιέργεια, ἀφήντας αὐτοὺς ἐλεύθερους ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, λέγει· «Ὁ,τιδὴποτε πωλεῖται στὸ κρεωπολεῖο νὰ τὸ τρῶτε, χωρὶς νὰ ἐξετάζετε τίποτε». Ἐὰν δηλαδή, λέγει, φᾶς ἀπὸ ἄγνοια καὶ δὲν τὸ γνωρίζεις, δὲν εἶσαι ἄξιος γιὰ τιμωρία. Καθόσον αὐτὸ ὀφείλεται σὲ ἄγνοια καὶ ὄχι στὴ λαιμαργία. Τὸ νὰ γνωρίζει δηλαδή κανεὶς τί ἀκριβῶς εἶναι αὐτὸ πού βρίσκεται μπροστά του, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού δίνει στὴ συνειδηση τὶς ἀφορμὲς νὰ σκανδαλισθεῖ.

Στίχ. 26. «Γιατὶ ἡ γῆ εἶναι τοῦ Κυρίου καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτήν».

Δὲν εἶναι τῶν δαιμονίων. Καὶ ἂν ἡ γῆ εἶναι τοῦ Κυρίου, εἶναι καὶ οἱ καρποὶ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα. Καὶ ἂν ὅλα εἶναι αὐτοῦ, κανένα δὲν εἶναι ἀκάθαρτο, ἀλλὰ κατ' ἄλλο τρόπο γίνεται ἀκάθαρτο, ἀπὸ τὴν κρίση τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν παρακοή.

Στίχ. 27. «Ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἄπιστους σᾶς προσκαλέσει καὶ θελήσετε νὰ πᾶτε, τρώγετε ὅ,τιδὴποτε σᾶς παρατεθεῖ, χωρὶς νὰ ἐξετάζετε τίποτε ἀπὸ λόγους συνειδήσεως».

Πρόσεχε πάλι τὴν τήρηση τοῦ μέτρου. Γιατὶ δὲν προστάξε καὶ δὲν νομοθέτησε νὰ μὴ πηγαίνουν, οὔτε ἐμπόδισε τὴ μετὰβασιν. Ἐκεῖνους πάλι πού ἀπομακρύνονται ἀπὸ αὐτὰ τοὺς ἀπαλλάσ-

τει πάσης ὑποψίας. Διὰ τί; Ἴνα μὴ δόξη φόβου τινὸς εἶναι ἢ τοσαύτη πολυπραγμοσύνη καὶ δειλίας.

Στίχ. 28–29. «Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἶπῃ, Τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστιν, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνειδη-
5 σιν. Συνειδήσιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑμαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐτέρου».

Οὐδὲ γὰρ ὡς ἐχόντων ἰσχύν, ἀλλ' ὡς βδελυγμένων ἀπέχεσθαι κελεύει. Μῆτε τοίνυν ὡς δυνάμενα καταβλάψαι φεῦγε· οὐδεμίαν γὰρ ἔχουσιν ἰσχύν. Μῆτε ἀδιαφόρως μέτεχε· ἐχθρῶν γὰρ
10 ἐστὶ καὶ ἠτιμωμένων τράπεζα. Διὸ ἔλεγε, «διὰ τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνειδήσιν», ἵνα μὴ βλαβῆ.

«Ἴνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;».

«Ἐλευθερίαν» τὸ ἀπαρατήρητον καὶ ἀκώλυτον λέγων.
15 Τοῦτο γὰρ ἐλευθερίαν ἐστίν, ἰουδαϊκῆς ἀπηλλαγμένης δουλείας. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐλεύθερόν με πεποίηκεν ὁ Θεὸς καὶ πάσης βλάβης ἀνώτερον, ἀλλ' οὐκ οἶδεν ὁ Ἴσραηλιν δικάζειν τῇ ἐμῇ φιλοσοφίᾳ, οὐδὲ τὴν τοῦ Δεσπότη μου φιλοτιμίαν συν-
ορᾷ, ἀλλὰ καταγνώσεται καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτόν, ὡς δοκοῦντες
20 ἀπέχεσθαι τῶν εἰδώλων, τῶν ἐκείνοις προσαγομένων ἔχονται.

Στίχ. 30–31. «Εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε».

Τίνος μετέχεις χάριτι, ἢ τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν; Ἡ γὰρ χά-
25 ρις αὐτοῦ τοσαύτη, ὡς κατασκευάσαι τὴν ψυχὴν ἀμόλυντον καὶ ἀνωτέραν πάσης κηλίδος.

Στίχ. 32. «Ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἰσραηλῶσι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ».

Τουτέστιν, μηδεμίαν παρέχετε βλάβην μηδενί. Οὐ γὰρ μό-

σει από κάθε ύποψία. Γιατί; Για να φανεῖ ὅτι ἡ τόσο λεπτομερῆς ἐξέταση τοῦ πράγματος εἶναι ἀποτέλεσμα κάποιου φόβου καὶ δειλίας.

Στίχ. 28–29. «Ἄν ὅμως κάποιος σᾶς πεῖ, ‘Αὐτὸ εἶναι εἰδωλόθυτο’, νὰ μὴ τὸ φᾶτε, γιὰ χάρη ἐκείνου ποὺ σᾶς τὸ εἶπε καὶ τὴ συνείδηση. Συνείδηση ἐννοῶ ὄχι τὴ δική σου, ἀλλὰ τοῦ ἄλλου».

Παραγγέλλει ν’ ἀπέχει κανεὶς ἀπὸ αὐτὰ ὄχι ἐπειδὴ τάχα ἔχουν δύναμη, ἀλλ’ ἐπειδὴ εἶναι σιχαμερά. Νὰ μὴ τὰ ἀποφεύγεις λοιπὸν σὰν κάποια ποὺ μποροῦν νὰ βλάψουν· γιὰτὶ δὲν ἔχουν καμμιά δύναμη. Οὔτε νὰ μετέχετε σ’ αὐτὰ χωρὶς διάκριση· γιὰτὶ ἡ τράπεζα εἶναι ἀνθρώπων ἐχθρῶν καὶ ἀτιμασμένων. Γι’ αὐτὸ ἔλεγε, «γιὰ χάρη ἐκείνου ποὺ σοῦ τὸ εἶπε καὶ τὴ συνείδηση», γιὰ νὰ μὴ βλαβεῖ.

«Καὶ γιὰτὶ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ἀπὸ τὴ συνείδηση ἄλλου;».

Ἐλευθερία ὀνομάζει τὸ νὰ μὴ ὑπόκειται κανεὶς σὲ διατάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἐλευθερία, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἰουδαϊκὴ δουλεία. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ὁ Θεὸς μὲ ἔπλασε ἐλεύθερο καὶ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε βλάβη, ἀλλὰ ὁ Ἐθνικὸς δὲν γνωρίζει νὰ κρίνει μὲ τὸν δικό του τρόπο σκέψεως, οὔτε κατανοεῖ τὴ γενναιοδωρία τοῦ Κυρίου μου, ἀλλὰ θὰ κατακρίνει καὶ θὰ πεῖ στὸν ἑαυτό του· Νομίζοντας ὅτι ἀπέχουν ἀπὸ τὰ εἰδωλα, ἀπολαμβάνουν ὅσα προσφαίρονται σ’ ἐκεῖνα.

Στίχ. 30–31. «Ἐὰν ἐγὼ μετέχω κατὰ χάρη, γιὰτὶ κατηγοροῦμαι γιὰ ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὅποιο ἐγὼ εὐχαριστῶ τὸν Θεό; Εἴτε λοιπὸν τρώγετε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάμνετε κάτι, ὅλα νὰ τὰ κάνετε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ».

Ποιοῦ πράγματος μετέχεις κατὰ χάρη, παρὰ τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ ἡ χάρη αὐτοῦ εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε μπορεῖ νὰ καταστήσει τὴν ψυχὴ ἀμόλυντη καὶ ἀνώτερη ἀπὸ κάθε κηλίδα.

Στίχ. 32. «Μὴ γίνεσθε αἰτία πτώσεως οὔτε στοὺς Ἰουδαίους, οὔτε στοὺς Ἐθνικούς, οὔτε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.

Δηλαδή, μὴ προξενεῖτε καμμιά βλάβη σὲ κανένα. Ὅχι

νον ἀδελφοὺς οὐ δεῖ πλήττειν, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἔξωθεν.

Στίχ. 33. «Καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαντοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

5 Στίχ. 1. «Μιμηταί μου γίνεσθε, ὡς κἀγὼ Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ ὑπευθύνους αὐτοῦς ἐποίησεν, καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων βλάβης καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων, καὶ βαρὺ τὸ λεγόμενον ἦν, εὐπαράδεκτον αὐτὸ καὶ κοῦφον ποιεῖ αὐτό, εἰς μέσον ἑαυτὸν ἄγων καὶ τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον λέγων ζητεῖν. Ὁ γὰρ κανὼν
10 ἐστὶ τοῦ τελειοτάτου Χριστιανοῦ, καὶ ὄρος ἠκριβωμένος καὶ ἡ ἀνωτάτω κορυφή, τὸ κοινῇ συμφέρον ζητεῖν. Καὶ οὐδὲν οὕτω δύναται ποιῆσαι μίμησιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς τὸ κήδεσθαι τῶν πλησίων. Διὸ τό, «μιμηταί μου γίνεσθε», προσέθηκεν.

Στίχ. 2-3. «Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέ-
15 μνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναί, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστίν, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεός».

Ἀπαρτίσας τὰ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων λόγον, ἐφ' ἕτερον μέτεισιν, τὸ μὴ τὰς γυναῖκας ἀκαταλύπτως εὔχεσθαι ἢ προφη-
20 τεύειν, καὶ τὸ μὴ τοὺς ἀνδρας κομᾶν. Ἦδη δὲ ἦν καὶ περὶ τούτων παραινέσας, διὸ καὶ μνημονεύειν αὐτοὺς φησὶν αὐτοῦ, εἰ καὶ μὴ πάντες ἐδέξαντο τὴν παραινέσιν.

Στίχ. 4. «Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, κατασχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ».

25 Σύμβολα δέδοται ἀνδρὶ καὶ γυναικί, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα· τῶ μὲν τῆς ἀρχῆς, τῇ δὲ τῆς ὑποταγῆς. Μετὰ δὲ ἐκείνων καὶ τοῦτο, τὸ ταύτην μὲν κατακαλύπτεσθαι, τοῦτον δὲ γυμνὴν ἔχειν

δηλαδή μόνο πρέπει να μη πληγώνετε τους αδελφούς, ἀλλ' οὔτε τους μή πιστούς.

Στίχ. 33. «Καθὼς καὶ ἐγὼ ἀρέσω σ' ὅλους ὡς πρὸς ὅλα, μὴ ζητώντας τὸ δικό μου συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, γιὰ νὰ σωθοῦν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Στίχ. 1. «Μιμητές μου γίνεσθε, καθὼς καὶ ἐγὼ εἶμαι μιμητῆς τοῦ Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ τοὺς κατέστησε ὑπεύθυνους τῆς βλάβης καὶ τῶν Ἑθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἦταν βαρὺ τὸ λεγόμενο, καθιστᾷ αὐτὸ εὐπαράδεκτο καὶ ἀνάλαφρο, λέγοντας ὅτι ἐπιζητεῖ τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων. Γιατὶ ὁ κανόνας τοῦ τελειότατου Χριστιανοῦ καὶ ὁ τέλειος ὀρισμὸς καὶ ἡ ἀνώτατη κορυφὴ εἶναι τὸ νὰ ζητεῖ αὐτὸς τὸ κοινὸ συμφέρον. Καὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ καταστήσει κάποιον μιμητὴ τοῦ Χριστοῦ, ὅσο τὸ νὰ φροντίζει γιὰ τὸν πλησίον του. Γι' αὐτὸ πρόσθεσε τό, «μιμητές μου γίνεσθε».

Στίχ. 2-3. «Σᾶς ἐπαινῶ, ἀδελφοί μου, γιατί με ἐνθυμεῖσθε σὲ ὅλα καὶ κρατεῖτε τὶς παραδόσεις ὅπως σᾶς τὶς παρέδωσα. Καὶ θέλω νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἡ κεφαλὴ κάθε ἀνδρα εἶναι ὁ Χριστός, κεφαλὴ τῆς γυναίκας εἶναι ὁ ἀνδρας καὶ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Θεός».

Ἄφοῦ ὀλοκλήρωσε τὸ λόγο γιὰ τὰ εἰδωλόθυτα, μεταβαίνει σὲ ἄλλο λόγο, τὸ νὰ μὴ προσεύχονται ἢ νὰ προφητεύουν οἱ γυναῖκες ἀκάλυπτες καὶ τὸ νὰ μὴ τρέφουν μακριὰ κόμη οἱ ἄνδρες. Καὶ βέβαια τοὺς εἶχε δώσει καὶ προηγουμένως συμβουλὲς γι' αὐτά, γι' αὐτὸ καὶ λέγει ὅτι αὐτοὶ τὸν ἐνθυμοῦνται, ἂν καὶ δὲν δέχθηκαν ὅλοι τὴ συμβουλή του.

Στίχ. 4. «Κάθε ἀνδρας ποὺ προσεύχεται ἢ προφητεύει ἔχοντας καλυμμένη τὴν κεφαλὴ του, καταντροπιάζει τὴν κεφαλὴ του».

Ἔχουν βέβαια δοθεῖ γιὰ τὸν ἀνδρα καὶ τὴ γυναῖκα καὶ πολλὰ ἄλλα σύμβολα, ὅπως στὸν ἀνδρα τῆς ἐξουσίας καὶ στὴ γυναῖ-

τὴν κεφαλῆν. Εἰ τοίνυν σύμβολα ταῦτά ἐστιν, ἀμφοτέροι ἀμαρτάνουσι, τὴν εὐταξίαν συγγέοντες καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ διαταγὴν καὶ τοὺς οἰκείους ὑπερβαίνοντες ὄρους· καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν ἐκείνης καταπίπτων εὐτέλειαν, ἡ δὲ ἐπανισταμένη τῷ ἀνδρὶ διὰ τοῦ
5 σχήματος.

Στίχ. 5–6. «Πᾶσα δὲ γυνή, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτω τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς· ἐν γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένη· εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ
10 ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω».

Ἦσαν γὰρ γυναῖκες τοῦτο τὸ χάρισμα ἔχουσαι, ὡς αἱ Φιλίππου θυγατέρες καὶ ἕτεραι πρὸ ἐκείνων καὶ μετ' ἐκείνας, περὶ ὧν καὶ προφητεία ἦν λέγουσα· «καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται».

15 Στίχ. 7–9. «Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλῆν, εἰκῶν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων. Γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστὶν· οὐ γὰρ ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα».

20 Ἄλλη πάλιν αἰτία, ἡ κωλύουσα κατακαλύπτεσθαι, καὶ ποία αὕτη, ἢ τὸ ἄρχοντα αὐτὸν εἶναι τῆς γυναικός; Τὸν γὰρ ἄρχοντα τῷ βασιλεῖ προσιόντα, τὸ τῆς ἀρχῆς σύμβολον ἔχειν δεῖ. Ὡσπερ οὖν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων χωρὶς ζώνης καὶ χλανίδος τολμῆσειεν ἂν φανῆναι τῷ βασιλεῖ, οὕτω μηδὲ σύ, φησί, χωρὶς
25 τῶν συμβόλων τῆς ἀρχῆς, ὅπερ ἐστὶ τὸ μὴ κατακαλύπτεσθαι, προσεύχου τῷ Θεῷ, ἵνα μὴ ὑβρίσης καὶ σεαυτὸν καὶ τὸν τετιμηκότα. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς γυναικός εἶποι τις ἄν. Καὶ γὰρ ἐκείνη ὑβρις, τὸ μὴ ἔχειν τὰ σύμβολα τῆς ὑποταγῆς.

1. Ἰωήλ 3,1.

κα τῆς ὑποταγῆς. Μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνα δίνεται καὶ αὐτό, ἡ γυναῖκα νὰ ἔχει καλυμμένο τὸ κεφάλι της, ἐνῶ ὁ ἄνδρας γυμνό. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ εἶναι σύμβολα καὶ οἱ δύο ἁμαρτάνουν, συγχέοντας τὴν εὐταξία καὶ παραβαίνοντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ δικά τους ὅρια. Καὶ ἔτσι ὁ ἄνδρας πέφτει στὴν εὐτέλεια τῆς γυναίκας, ἐνῶ ἡ γυναῖκα μὲ τὸ σχῆμα της ἀνεβαίνει στὴ θέση τοῦ ἄνδρα.

Στίχ. 5-6. «Κάθε γυναῖκα ποὺ προσεύχεται ἢ προφητεύει μὲ ἀκάλυπτο τὸ κεφάλι της καταντροπιάζει τὴν κεφαλὴ της· γιατί αὐτὴ εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μὲ μιὰ ξυρισμένη. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ γυναῖκα δὲν ἔχει καλυμμένο τὸ κεφάλι της, ἄς κόψει καὶ τὰ μαλλιά της. Ἐὰν ὅμως εἶναι αἰσχρὸ γιὰ τὴν γυναῖκα τὸ νὰ κόβει τὰ μαλλιά της ἢ νὰ ξυρίζεται, ἄς καλύπτει τὸ κεφάλι της».

Ἐπῆρχαν δηλαδὴ γυναῖκες ποὺ εἶχαν αὐτὸ τὸ χάρισμα, ὅπως οἱ θυγατέρες τοῦ Φιλίππου, καὶ ἄλλες πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνες καὶ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνες, γιὰ τίς ὁποῖες ὑπῆρχε καὶ προφητεία ποὺ ἔλεγε: «καὶ θὰ προφητεύσουν οἱ υἱοὶ σας καὶ οἱ θυγατέρες σας θὰ δοῦν ὁράματα»¹.

Στίχ. 7-9. «Ὁ ἄνδρας δὲν πρέπει νὰ καλύπτει τὸ κεφάλι του, γιατί εἶναι εἰκόνα καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ γυναῖκα εἶναι δόξα τοῦ ἄνδρα· γιατί δὲν ἔγινε ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Καθόσον ὁ ἄνδρας δὲν ἔγινε γιὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα γιὰ τὸν ἄνδρα».

Ἄλλη πάλι αἰτία, ποὺ ἀπαγορεύει ὁ ἄνδρας νὰ καλύπτει τὸ κεφάλι του. Καὶ ποιά ἄλλη εἶναι αὐτή, παρὰ ὅτι ὁ ἄνδρας εἶναι ἄρχοντας τῆς γυναίκας; Γιατὶ ὁ ἄρχοντας ὅταν προσέρχεται στὸ βασιλιά, πρέπει νὰ φέρει τὸ σύμβολο τῆς ἐξουσίας. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες δὲ θὰ τολμοῦσε χωρὶς ζώνη καὶ ἐπανωφόρι νὰ παρουσιασθεῖ στὸ βασιλιά, ἔτσι οὔτε σύ, λέγει, χωρὶς τὰ σύμβολα τῆς ἐξουσίας, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει χωρὶς καλυμμένο κεφάλι, νὰ προσεύχεται στὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ ἀτιμάσεις καὶ τὸν ἑαυτό σου καὶ ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἔχει τιμήσει. Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς καὶ γιὰ τὴν γυναῖκα. Καθόσον ἀποτελεῖ προσβολὴ γιὰ ἐκείνην, τὸ νὰ μὴ ἔχει τὰ σύμβολα τῆς ὑποταγῆς.

Στίχ. 10. «Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους».

«Διὰ τοῦτο»· Ποῖον; Διὰ τὰ εἰρημένα, λέγει, πάντα. Καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστός, ἡμεῖς δὲ τῆς γυναι-
 5 κός. Δεύτερον δέ, ὅτι ἡμεῖς δόξα Θεοῦ, ἡμῶν δὲ ἡ γυνή. Τρίτον, ὅτι οὐχ ἡμεῖς ἐκ τῆς γυναικός, ἀλλ' ἐκείνη ἐξ ἡμῶν. Τέταρτον, ὅτι οὐχ ἡμεῖς διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἐκείνη δι' ἡμᾶς. Πέμπτον, διὰ τοὺς ἀγγέλους τοὺς παρεστηκότας καὶ συναντιλαμβανομέ-
 νους τῷ προσευχομένῳ.

10 Στίχ. 11–15. «Πλὴν οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικός ἐν Κυρίῳ. Ὡσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε. Πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ ἡ φύσις αὐτῆ διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι
 15 ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾶ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστὶ, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾶ, δόξα αὐτῆς ἐστίν; ὅτι ἀντὶ περιβολαίου αὐτῆ δέδοται».

Ἐπειδὴ πολλὴν ὑπεροχὴν τῷ ἀνδρὶ εἰπὼν, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἡ γυνὴ καὶ δι' αὐτόν, ἵνα μὴτε τοὺς ἀνδρας ἐπάρῃ πλέον τοῦ δέοντος, μὴτε ἐκείνας ταλαιπωρήσῃ, ἐπήγαγε τὴν διόρθωσιν.

20 Στίχ. 16. «Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν».

Μεμετρημένην τὴν ἐπιτίμησιν ἐποίησεν, πλείονα τὴν ἐντροπὴν ἐνθείς, ὅθεν καὶ βαρύτερον ἐποίησε τὸν λόγον.

«Οὐδὲ αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ».

25 Δείκνυσιν ὅτι πάσῃ τῇ οἰκουμένη ἀντιπίπτουσι καὶ ἐναντιοῦνται οἱ μὴ εἴκοντες.

Στίχ. 17. «Τοῦτο δὲ παραγγέλλων, οὐκ ἐπαινῶ».

Ἐφ' ἕτερον μεταβαίνει ἐγκλημα. Τοῦτο δὲ ἐστὶ, τὸ κοινῆ συνιόντων αὐτῶν εἰς ἐστίασιν, ἐξουθενεῖσθαι παρὰ τῶν πλου-

Στίχ. 10. «Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχει ἡ γυναίκα ἐπάνω στὸ κεφάλι της κάποιο σύμβολο πὸ νὰ δείχνει ὅτι εἶναι κάτω ἀπὸ ἐξουσία, κι αὐτὸ γιὰ τοὺς ἀγγέλους».

«Γι' αὐτό» γιὰ ποιό; Γιὰ ὅλα αὐτά, λέγει, πὸ ἔχουν λεχθεῖ. Καὶ πρῶτα πρῶτα, ἐπειδὴ κεφαλὴ μας εἶναι ὁ Χριστός, ἐνῶ ἐμεῖς τῆς γυναίκας. Δεύτερον, ἐπειδὴ ἐμεῖς εἴμαστε δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ γυναίκα δόξα δική μας. Τρίτον, ἐπειδὴ δὲν γίναμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴ γυναίκα, ἀλλὰ ἐκείνη ἀπὸ ἐμᾶς. Τέταρτον, ἐπειδὴ δὲν γίναμε ἐμεῖς γιὰ τὴ γυναίκα, ἀλλ' ἐκείνη γιὰ μᾶς. Πέμπτον, γιὰ τοὺς ἀγγέλους πὸ εἶναι παρόντες κατὰ τὴν προσευχὴ καὶ βοηθοῦν τὸν προσευχόμενο.

Στίχ. 11-15. «Πλὴν ὁμως ἐνώπιον τοῦ Κυρίου οὔτε ἡ γυναίκα εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν ἄνδρα οὔτε ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴ γυναίκα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἡ γυναίκα ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ἔτσι καὶ ὁ ἄνδρας γεννιέται ἀπὸ τὴ γυναίκα, τὰ πάντα ὁμως προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό. Κρίνατε μόνοι σας. Εἶναι ὠραῖο πρᾶγμα ἡ γυναίκα νὰ προσεύχεται στὸν Θεὸ μὲ ἀκάλυπτο κεφάλι; ἢ ἡ ἴδια ἢ φύση δὲν σᾶς διδάσκει, ὅτι ἐὰν ὁ ἄνδρας τρέφει μακριὰ κόμη, εἶναι προσβολὴ γι' αὐτόν, ἐνῶ ἐὰν ἡ γυναίκα ἔχει μακριὰ μαλλιά, εἶναι δόξα αὐτῆς; Γιατὶ αὐτὰ τῆς ἔχουν δοθεῖ ἀντὶ καλύμματος».

Ἐπειδὴ ἔδωσε μεγάλη ὑπεροχὴ στὸν ἄνδρα, λέγοντας ὅτι ἡ γυναίκα ἔγινε ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ γι' αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ ὀδηγήσει τοὺς ἄνδρες σὲ περισσότερη ἀπὸ ὅ,τι πρέπει ἔπαρση, οὔτε ἐκεῖνες νὰ τίς στενοχωρήσει, πρόσθεσε τὴ διόρθωση.

Στίχ. 16. «Ἐὰν κάποιος θέλει νὰ εἶναι φιλόνεικος, ἐμεῖς τέτοια συνήθεια δὲν ἔχομε».

Ἐκαμε μετριοπαθέστερη τὴν ἐπιτίμηση, προξενώντας περισσότερη ντροπὴ, πρᾶγμα πὸ ἔκανε βαρύτερο τὸ λόγο.

«Οὔτε οἱ ἐκκλησίες τοῦ Θεοῦ».

Δείχνει ὅτι ἀντιτίθενται καὶ ἐναντιώνονται σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ νὰ μὴ ὑπακούουν.

Στίχ. 17. «Δίνοντας αὐτὴ τὴν ἐντολὴ δὲν σᾶς ἐπαινῶ».

Μεταβαίνει σὲ ἄλλη κατηγορία. Κι αὐτὴ εἶναι, τὸ ὅτι συγκεντρώνονται ὅλοι μαζὶ κατὰ τὴ συνεστίαση καὶ ἐξουθενώνο-

σίων τοὺς πένητας. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθος, ἄνω μὲν ἦν, ἐπὶ τῶν τρι-
 σχιλίων καὶ πεντακισχιλίων τῶν ἐξ ἀρχῆς πιστευσάντων, οὐ
 μὴν ἔσωσεν ἐπὶ τῶν ὑστερον τῶν νῦν ἐγκαλουμένων τὴν ἀκρί-
 βειαν. Ἐπεὶ οὖν διεσπάσθη τὸ ἔθος τοῦτο κάλλιστον ὄν (καὶ
 5 γὰρ ἀγάπης ὑπόθεσις ἦν), πληκτικῶς κέχρηται τῷ λόγῳ, βοῶν,
 ὅτι Οὐκ ἀποδέχομαι ὑμᾶς ὅτι εἰς ἀνάγκην με κατεστήσατε συμ-
 βουλῆς· οὐδὲ ἐπαινῶ, ὅτι ἐδεήθητε διδασκάλου εἰς τοῦτο.

«Ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖσσον, ἀλλ' εἰς τὸ ἥττον συνέρχεσθε.
 (Στίχ. 18) Πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν ἐκκλησίᾳ».

10 Τοῦτέστιν, ὅτι οὐκ εἰς ἐπίδοσιν ἀρετῆς. Δέον γὰρ ἐπιδοῦναι
 καὶ πλείονα γενέσθαι τὴν φιλοτιμίαν· ὑμεῖς καὶ τὸ ἤδη κρατῆ-
 σαν ἔθος ἄκυρον ἐπεδείξατε καὶ παραγγελίας ἐδεήθητε παρ'
 ἐμοῦ, ἵνα εἰς τὴν προτέραν ἐπανέλθητε τάξιν.

«Ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν».

15 Ἴνα μὴ δόξη διὰ τοὺς πένητας μόνον ταῦτα λέγειν, οὐκ εὐ-
 θεῶς εἰς τὸ περὶ τῶν τραπεζῶν ἐμβάλλει λόγον, ὥστε μὴ εὐκα-
 ταφρόνητον ποιῆσαι τὴν ἐπίπληξιν. Διὸ φησιν· «ἀκούω ἐν ὑμῖν
 σχίσματα ὑπάρχειν». Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀκούω ὑμᾶς κατ' ἴδια
 ἐστιάσασθαι καὶ μὴ μετὰ τῶν πενήτων'.

20 «Καὶ μέρος τι πιστεύω».

Ἴνα μὴ λέγωσιν, ὅτι Ψεύδονται οἱ διαβάλλοντες, οὔτε ὅτι
 Πιστεύω, εἶπεν, ἵνα μὴ ἀναισχυνοτέρους ποιήσῃ· οὔτε πάλιν,
 ὅτι Ἀπιστῶ, ἵνα μὴ δόξη μάτην ἐπιτιμᾶν, ἀλλ' ἐκ μέρους εἶπεν
 πιστεύειν, ἐναγωνίους αὐτοὺς ποιῶν καὶ εἰς τὴν τῆς διορθώσε-
 25 ως καλῶν ἐπάνοδον.

Στίχ. 19. «Δεῖ γὰρ καὶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι».

«Αἰρέσεις» ἐνταῦθα οὐ τὰς τῶν δογμάτων, ἀλλὰ τὰς τῶν
 σχισμάτων φησί. Τοῦτο δὲ λέγει, οὐκ ἀνάγκην τινὰ καὶ βίαν
 ἐφιστὰς τῷ βίῳ, ἀλλὰ τὸ πάντως ἐσόμενον ἐκ τῆς πονηρᾶς τῶν

νται οί φτωχοί ἀπό τοὺς πλούσιους. Καὶ αὐτὴ ἡ συνήθεια ἀρχίζει ἀπὸ ἐκείνους τοὺς τρεῖς χιλιάδες καὶ τοὺς πέντε χιλιάδες ποὺ πίστεψαν ἀπὸ τὴν ἀρχή². δὲν διατηρήθηκε ὁμως μὲ ἀκρίβεια στὴ συνέχεια σ' αὐτοὺς ποὺ τώρα κατηγοροῦνται. Ἐπειδὴ λοιπὸν διασπάσθηκε ἡ ἄριστη αὐτὴ συνήθεια (καθόσον ἦταν ὑπόθεση ἀγάπης), χρησιμοποιεῖ τὸ λόγο μὲ τρόπο ποὺ πληγώνει, βροντοφωνώντας: 'Δὲν σᾶς ἐπαινῶ, γιατί μὲ ἀναγκάσατε νὰ σᾶς συμβουλευσω· δὲν σᾶς ἐπεινῶ, γιατί χρειασθήκατε δάσκαλο γι' αὐτό'.

«Γιατὶ δὲν συγκεντρώνεστε γιὰ τὸ καλύτερο, ἀλλὰ γιὰ τὸ χειρότερο. (Στίχ. 18) Κατὰ πρῶτον, ὅταν συγκεντρώνεστε στὴν ἐκκλησίᾳ».

Δηλαδή, δὲν συγκεντρώνεστε πρὸς αὐξηση τῆς ἀρετῆς. Γιατί, ἐνῶ πρέπει ν' αὐξάνει καὶ νὰ γίνεται μεγαλύτερη ἡ γενναιοδωρία σας, ἐσεῖς καὶ τὴ συνήθεια ποὺ ἐπικρατοῦσε μέχρι τώρα τὴν καταστήσατε ἄκυρη καὶ χρειασθήκατε συμβουλή ἀπὸ ἐμένα, γιὰ νὰ ἐπιστρέψετε στὴν προηγούμενη τάξη.

«Ἀκούω ὅτι ὑπάρχουν διαιρέσεις ἀνάμεσά σας».

Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει γιὰ τοὺς φτωχοὺς, δὲν μεταφέρει τὸ λόγο ἀμέσως στὸ θέμα τῶν συνεστιάσεων, γιὰ νὰ μὴ καταστήσει τὴν ἐπίπληξη εὐκαταφρόνητη. Γι' αὐτὸ λέγει: «ἀκούω ὅτι ὑπάρχουν διαιρέσεις ἀνάμεσά σας». Καὶ δὲν εἶπε, 'ἀκούω ὅτι τρώγετε μόνοι σας καὶ ὄχι μαζί μὲ τοὺς φτωχοὺς'.

«Καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ πιστεύω».

Γιὰ νὰ μὴ λέγουν, 'Ψεύδονται οἱ συκοφάντες', οὔτε 'τὰ πιστεύω' εἶπε, γιὰ νὰ μὴ τοὺς κάνει πιὸ ἀδιάντροπους, οὔτε πάλι εἶπε 'Δὲν πιστεύω', γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι τοὺς ἐπιτιμᾷ ἄσκοπα, ἀλλ' εἶπε ὅτι «πιστεύει ἓνα μέρος ἀπ' αὐτά», βάζοντάς τους σὲ ἀγωνία καὶ καλώντας τους στὴν ἐπιστροφή καὶ τὴ διόρθωση.

Στίχ. 19. «Γιατὶ πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ διχογνωμίες ἀνάμεσά σας».

«Αἰρέσεις» ἐδῶ δὲν ὀνομάζει τις σχετικὲς μὲ τὰ δόγματα, ἀλλὰ τις σχετικὲς μὲ τὰ σχίσματα. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγει, ὄχι γιὰ νὰ ἐπιβάλλει κάποιον ἐξαναγκασμὸ καὶ βία στὴ ζωῆ, ἀλλὰ προλέγει

ἀνθρώπων γνώμης προλέγων, ὅπερ ἡμελλε γίνεσθαι, οὐ διὰ τὴν αὐτοῦ πρόρρησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀνιάτως ἐχόντων γνώμην. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ προεἶπεν ἐγένετο, ἀλλ' ἐπειδὴ πάντως ἔμελλε γενέσθαι, διὰ τοῦτο προεἶπεν.

5 «Ἴνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν».

Ἴνα λάμμωσι μειζόνως. Ὁ δὲ βούλεται εἰπεῖν τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τοὺς δοκίμους καὶ στερεοὺς, οὐ μόνον οὐδὲν τοῦτο παραβλάπτει, ἀλλὰ καὶ δείκνυσι μᾶλλον καὶ λαμπροτέρους ἀποφαίνει· τὸ γάρ, «ἴνα», οὐκ αἰτιολογίας ἐστίν, ἀλλὰ πολλαχοῦ
10 καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως· οἷον ὅταν ὁ Χριστὸς λέγῃ· «εἰς κριμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ μὴ βλέποντες τυφλοὶ ᾧσι». Καὶ μὴν οὐ διὰ τοῦτο ἦλθεν, ἵνα οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον, ἵνα οἱ τυφλοὶ βλέψωσι· συνέβη δὲ τοῦτο. Οὕτω καὶ
15 ἐνταῦθα γινῶναι δεῖ τό, «ἴνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται».

Στίχ. 20. «Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστι Κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν».

Οὐκ εἶπε, 'συνερχομένων ὑμῶν οὐκ ἔστι κοινῆ φαγεῖν', ἀλλὰ πάλιν ἑτέρως καὶ πολὺ φοβερώς αὐτῶν καθάπτεται, εἰς
20 ἐκείνην αὐτοὺς παραπέμπων τὴν ἐσπέραν, ἐν ἧ τὰ σεπτὰ καὶ φρικτὰ μυστήρια παρέδωκεν ὁ Χριστός.

Στίχ. 21. «Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν».

Ὅρα πῶς δείκνυσιν αὐτοὺς ἑαυτοὺς καταισχύνοντας, ὅπου
25 γε τὸ Κυριακὸν ἰδιωτικὸν ποιοῦσιν. Λέγει οὖν, ὡς δεῖ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον κοινὸν εἶναι.

«Καὶ ὅς μὲν πεινᾷ, ὅς δὲ μεθύει».

Εἰρηκῶς, «προλαμβάνει», καὶ ἡρέμα πλήξας, εἰς λαιμαργίαν ἐπάγει, καὶ τὸ ἐξῆς πληκτικὸν ὄν, τὸ μεθύειν, ἅπερ ἀμφό-
30 τερα ἀμετρίας ἦν.

αὐτὸ πὸ ὅπως δὴποτε θὰ συνέβαινε ἐξαιτίας τῆς πονηρῆς γνώμης τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ, ὄχι ἐξαιτίας τῆς πρόρρησης αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ παρέμενε ἀθεράπευτη ἡ γνώμη τους. Δὲν ἔγινε δηλαδὴ ἐπειδὴ τὸ προεῖπε, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ὅπως δὴποτε νὰ γίνῃ, γι' αὐτὸ τὸ προεῖπε.

«Γιὰ νὰ γίνουν ἀνάμεσά σας φανεροὶ οἱ γνήσιοι».

Γιὰ νὰ διαλάμψουν περισσότερο. Αὐτὸ πὸ θέλει νὰ πεῖ σημαίνει τὸ ἐξῆς: Τοὺς γνήσιους καὶ σταθεροὺς ὄχι μόνο δὲν τοὺς βλάπτει αὐτό, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀναδεικνύει περισσότερο καὶ τοὺς καθιστᾷ λαμπρότερους· γιατί τὸ «ἵνα» δὲν σημαίνει πάντοτε αἰτιολογία, ἀλλὰ σὲ πολλὰς περιπτώσεις σημαίνει καὶ τὴν ἔκβαση τῶν πραγμάτων, ὅπως ὅταν λέγει ὁ Χριστός: «ἐγὼ ἦρθα στὸν κόσμον γιὰ κρίση, γιὰ ν' ἀποκτήσουν τὸ φῶς τοὺς ἐκεῖνοι πὸ δὲν βλέπουν καὶ νὰ γίνουν τυφλοὶ ἐκεῖνοι πὸ βλέπουν»³. Καὶ βέβαια δὲν ἦρθε γι' αὐτό, γιὰ νὰ γίνουν τυφλοὶ ἐκεῖνοι πὸ βλέπουν, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, γιὰ νὰ δοῦν οἱ τυφλοὶ· συνέβηκε ὅμως αὐτό. Ἔτσι πρέπει νὰ νοηθεῖ καὶ ἐδῶ τὸ «γιὰ νὰ γίνουν φανεροὶ οἱ γνήσιοι».

Στίχ. 20. «Ὅταν λοιπὸν συγκεντρῶνεστε ὅλοι μαζί, δὲν τρώγετε κυριακὸ δεῖπνο».

Δὲν εἶπε, “Ὅταν συγκεντρῶνεστε, δὲν τρώγετε ὅλοι μαζί”, ἀλλὰ πάλι τοὺς κατηγορεῖ μὲ ἄλλο τρόπο πολὺ πιὸ φοβερό, παραπέμποντάς τους σ' ἐκείνη τὴν ἐσπέρα, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς παρέδωσε τὰ σεπτὰ καὶ φρικτὰ μυστήρια.

Στίχ. 21. «Γιατὶ ὁ καθένας βιάζεται νὰ φάγῃ τὸ δικό του φαγητό».

Πρόσεχε πῶς δείχνει αὐτοὺς νὰ καταντροπιάζουν τοὺς ἑαυτούς τους, τὴ στιγμὴ πὸ μεταβάλλουν τὸ Κυριακὸ δεῖπνο σὲ ἰδιωτικόν. Λέγει λοιπὸν, ὅτι πρέπει τὸ Κυριακὸ δεῖπνο νὰ εἶναι κοινόν.

«Καὶ ὁ ἕνας πεινάει, ἐνῶ ὁ ἄλλος μεθάει».

Ἄφοῦ εἶπε «βιάζεται» καὶ ἔδωσε ἤρεμα τὸ πλήγμα, μεταφέρει τὸ λόγο στὴ λαιμαργία, καὶ αὐτὸ πὸ στὴ συνέχεια εἶναι πληκτικόν, τὸ «μεθάει», τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύο εἶναι ἀποτέλεσμα ἑλλειψῆς μέτρου.

Στίχ. 22. «Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἢ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε;».

Ἵδου πῶς ἀπὸ τῆς τῶν πενήτων ὑβρεως ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν μετήγαγε τὸ ἔγκλημα, ἵνα φορτικώτερον ποιήσῃ τὸν λόγον.

5 «Καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; Τί εἶπω ὑμῖν; ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; Οὐκ ἐπαινῶ».

Τοῦτό φησί, δεικνύς, ὡς οὐ τοσοῦτον τοῖς πένησι τροφῆς μέλει, ὅσον τῆς ὑβρεως τῆς εἰς αὐτοὺς γινομένης.

Στίχ. 23–27. «Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ
10 καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἧ̄ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπεν· Ἄβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· Ἐπιπίνετε τὸ ποτήριον ἢ καινὴ δια-
15 θήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ· Ὡστε, ὡς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως».

20 Θέλων αὐτοὺς καὶ ἐτέρωθεν ἐντρέψαι μειζόνως, ἀπὸ τῶν κυριωτέρων τὸν λόγον ὑφαίνει. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Ὁ Δεσπότης σου τῆς αὐτῆς πάντας ἠξίωσε τραπέζης καὶ τῆς σφόδρα φρικτῆς οὔσης καὶ πολὺ τὴν ἀπάντων ὑπερβαλλούσης ἀξίαν, σὺ δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς σῆς ἀναξίους ἠγῆ τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ εὐ-
25 τελοῦς; Ἐκείνου δὲ μέμνηται τοῦ δειπνοῦ, ἵνα μεθ' ὑπερβολῆς κατανύξῃ. Ἐπειδὴ καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποτήριον ἦν αἰσπονδαί. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ θῦσαι, ποτηρίῳ καὶ φιάλῃ τὸ αἷμα δεχόμενοι, οὕτως ἔσπενδον. Ἐπεὶ οὖν ἀντὶ αἵματος ἀλόγου αἷμα εἰσήγαγε τὸ αὐτοῦ, ἵνα μὴ θορυβηθῇ τοῦτο ἀκούων, ἀνέμνησε
30 τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκείνης.

Στίχ. 22. «Μήπως δηλαδή δὲν ἔχετε σπίτια γιὰ νὰ τρώγετε καὶ νὰ πίνετε; Ἡ μήπως περιφρονεῖτε τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ;».

Πρόσεχε πῶς ἀπὸ τὴν περιφρόνηση τῶν φτωχῶν μετέφερε τὴν κατηγορία στὴν Ἐκκλησία, γιὰ νὰ κάνει τὸ λόγο βαρύτερο.

«Καὶ καταντροπιάζετε ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν; Τί νὰ σᾶς πῶ; Νὰ σᾶς ἐπαινέσω γι' αὐτό; Δὲν σᾶς ἐπαινῶ».

Αὐτὸ τὸ λέγει, γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τόσο πολὺ ἡ τροφή τῶν φτωχῶν, ὅσο ἡ προσβολὴ ποὺ γινόταν σ' αὐτοῦς.

Στίχ. 22–27. «Γιατὶ ἐγὼ παρέλαβα ἀπὸ τὸν Κύριο, πρᾶγμα ποὺ σᾶς τὸ παρέδωσα, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, τὴ νύχτα κατὰ τὴν ὁποία παραδιδόταν, ἀφοῦ ἔλαβε ἄρτο καὶ εὐχαρίστησε τὸν Πατέρα του, τὸν ἔσπασε σὲ κομμάτια καὶ εἶπε· Λάβετε καὶ φάγετε, γιατί αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου, τὸ ὁποῖο τεμαχίζεται γιὰ σᾶς· αὐτὸ νὰ κάμνετε πρὸς ἀνάμνησή μου. Ὅμοια ἔλαβε καὶ τὸ ποτήριο μετὰ τὸ δεῖπνο καὶ εἶπε· Αὐτὸ τὸ ποτήριο εἶναι ἡ καινούργια διαθήκη ἡ σφραγισμένη μὲ τὸ αἷμα μου· αὐτὸ νὰ κάμνετε κάθε φορὰ ποὺ θὰ τὸ πίνετε, στὴν ἀνάμνησή μου. Γιατὶ κάθε φορὰ ποὺ τρώγετε τὸν ἄρτο αὐτὸν καὶ πίνετε τὸ ποτήριο τοῦτο, διακηρύσσετε τὸ θάνατο τοῦ Κυρίου. Ὡστε, ὅποιος τρώγει τὸν ἄρτο αὐτὸν ἢ πίνει τὸ ποτήριο τοῦ Κυρίου ἀνάξια».

Θέλοντας καὶ μὲ ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς κάνει νὰ νιώσουν μεγαλύτερη ντροπή, συνθέτει τὸ λόγο του ἀπὸ τὰ κυριότερα. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Ὁ Κύριός σου ἀξίωσε ὅλους τῆς ἴδιας τράπεζας, τῆς ὑπερβολικὰ φρικτῆς ποὺ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν ἀξία ὅλων, ἐνῶ σὺ θεωρεῖς αὐτοὺς ἀνάξιους τῆς δικῆς σου, τῆς ἀσημαντῆς αὐτῆς καὶ εὐτελοῦς; Ὑπενθυμίζει ἐκεῖνο τὸ δεῖπνο, γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσει σὲ μαγαλύτερη κατάνυξη. Ἐπειδὴ ὑπῆρχε καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποτήριο, οἱ σπονδές. Μετὰ δηλαδή τὴ θυσία, λαμβάνοντας τὸ αἷμα μὲ ποτήριο καὶ φιάλη, ἔτσι ἔκαμναν τὴ σπονδὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν στὴ θέση τοῦ ἀλόγου αἵματος εἰσήγαγε τὸ δικό του αἷμα, γιὰ νὰ μὴ θορυβηθεῖ ἀκούοντας αὐτό, ὑπενθύμισε τὴν παλαιὰ ἐκείνη διαθήκη.

«Ἐνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου».

Τί δήποτε; Ὅτι ἐξέχεε καὶ οὗτος τὸ αἷμα, ὡσπερ ἐκεῖνοι οἱ κεντήσαντες, οὐχ ἵνα πίωσιν, ἀλλ' ἵνα ἐκχέωσι.

5 Στίχ. 28–29. «Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει».

Ἔθος τοῦτο τῷ Παύλῳ, μὴ μόνον ἐκεῖνα ἐργάζεσθαι ἅπερ ἐστὶν αὐτῷ προκειμένα, ἀλλὰ καὶ παρεμπέση λόγος εἰς τὴν
10 ὑπόθεσιν, καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς ἐπεξιέναι τῆς σπουδῆς, καὶ μάλιστα ὅταν περὶ σφόδρα ἀναγκαίων καὶ κατεπειγόντων ἦν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς τῶν μυστηρίων ἐδεῆθη μνήμης, ἀναγκαῖον ἠγήσατο ἐπεξελεῖν τῇ ὑποθέσει. Οὕτε γὰρ ἡ τυχοῦσα ἦν. Διὸ καὶ σφόδρα περὶ αὐτῆς διαλεχθεῖς, τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν
15 κατασκευάζει, τὸ μετὰ ἀγαθοῦ συνειδότης προσιέναι αὐτοῖς.

«Μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. (Στίχ. 30) Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί».

Τουτέστι, μὴ ἐξετάζων, μὴ ἐννοῶν τὸ μέγεθος τῶν προκειμένων.

20 Στίχ. 31–32. «Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Κρινόμενοι δέ, ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

Ταῦτα λέγει, ὁμοῦ καὶ τοὺς ἀρρώστους παραμυθούμενος, καὶ τοὺς ἄλλους σπουδαιοτέρους ποιῶν.

25 Στίχ. 33–34. «Ὡστε, ἀδελφοί μου, συνεργόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. Εἰ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. Τὰ δὲ λοιπά, ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι».

«Θὰ εἶναι ἔνοχος τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου».

Γιατί τέλος πάντων; Ἐπειδὴ ἔχυσε καὶ αὐτὸς τὸ αἷμα του, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ κέντησαν τὴν πλευρά του, ὄχι γιὰ νὰ πιοῦν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ χύσουν.

Στίχ. 28–29. «Ἄς ἐξετάζει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτὸ του καὶ μετὰ ἃς τρώγει ἀπὸ τὸν ἄρτο καὶ ἃς πίνει ἀπὸ τὸ ποτήριο. Γιατί ἐκεῖνος ποὺ τρώγει καὶ πίνει ἀνάξια, τρώγει καὶ πίνει τὴν καταδίκη γιὰ τὸν ἑαυτὸ του».

Συνηθίζει ὁ Παῦλος νὰ τὸ κάνει αὐτό, ὄχι μόνο δηλαδὴ νὰ διαπραγματεύεται ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα ὀμιλεῖ, ἀλλὰ, κι ἂν παρεμβληθεῖ στὸ θέμα του ἄλλος λόγος, κι αὐτὸν νὰ τὸν ἐξετάζει μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται γιὰ πάρα πολὺ ἀναγκαῖα καὶ κατεπεύγοντα πράγματα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ χρειάστηκε νὰ μνημονεύσει τὰ μυστήρια, θεώρησε ἀναγκαῖο νὰ ἀναλύσει μὲ λεπτομέρεια τὸ θέμα. Γιατί δὲν ἦταν αὐτὸ τυχαῖο. Γι' αὐτό, ἀφοῦ μίλησε γι' αὐτὸ μὲ πολλὴ σφοδρότητα, προετοιμάζει τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν, τὸ νὰ προσέρχεται σ' αὐτὰ μὲ καθαρὴ συνείδηση.

«Ἐπειδὴ δὲν διακρίνει τὸ σῶμα Κυρίου. (Στίχ. 30) Γι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἀνάμεσά σας πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ ἀρκετοὶ ἔχουν πεθάνει».

Δηλαδὴ μὴ ἐξετάζοντας καὶ μὴ κατανοώντας τὸ μέγεθος ἐκείνων ποὺ τελοῦνται ἐκεῖ.

Στίχ. 31–32. «Γιατί, ἐὰν ἐξετάζαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ κρινόμασταν. Ὅταν ὅμως κρινόμαστε ἀπὸ τὸν Κύριο παιδαγωγούμεστε, γιὰ νὰ μὴ κατακριθοῦμε μαζί μὲ τὸν κόσμος».

Αὐτὰ τὰ λέγει κατηγορώντας συγχρόνως καὶ τοὺς ἄρρωστους καὶ κάμνοντας τοὺς ἄλλους σπουδαιότερους.

Στίχ. 33–34. «Ὡστε, ἀδελφοί μου, ὅταν συγκεντρώνεσθε γιὰ νὰ φάγετε, ἃς περιμένει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἐὰν ὅμως κάποιος πεινᾷ, ἃς τρώγει στὸ σπίτι του, γιὰ νὰ μὴ συγκεντρώνεσθε πρὸς καταδίκη σας. Τὰ ὑπόλοιπα θὰ τὰ τακτοποιήσω ὅταν θὰ ἔρθω».

Τουτέστιν, εἰς κόλασιν καὶ τιμωρίαν, τὴν Ἐκκλησίαν ὑβρίζοντες, τὸν ἀδελφὸν καταισχύνοντες. Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο συνέρχεσθε, φησὶν, ἵνα συνδεθῆτε πρὸς ἀλλήλους· εἰ δὲ τούναντίον γίνεται, βέλτιον ὑμᾶς ἐν οἴκῳ ἐστιᾶσθαι. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ἵνα
5 ἐφελκύσῃται πλέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Στίχ. 1. «Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν».

Ἐκ τῶν χαρισμάτων τῶν δεδομένων τοῖς πιστεύουσιν εἰς
10 Χριστόν, σχίσματα ἐγένετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ κατέτρεχον τῶν ἐχόντων τὴν προφητείαν οἱ λαλοῦντες γλώσσαις. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο πρῶτον ἐδόθη τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, τούτου χάριν μέγα ἐφρόνουν οἱ ἔχοντες ἐπ' αὐτῶ. Διὸ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀπόστολος, ὄρα πῶς τὴν ἔριν ἐκβάλλει.

15 Στίχ. 2-3. «Οἴδατε, ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἰδωλα ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀναγόμενοι. Διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. Καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ».

Πρὶν ἄρξῃται καταστέλλειν τὴν στάσιν, ἕτερον διδάσκει.
20 Τοῦτο δὲ ἐστὶ, τὸ γνῶσιν ἔχειν προφήτου καὶ ψευδοπροφήτου. Ἐβάσκηγε γὰρ τούτῳ τῷ χαρίσματι ὁ διάβολος καὶ πολλοὺς ψευδοπροφήτας ἐποίησε, βουλόμενος τὸ πνευματικὸν ἀμβλῦναι χάρισμα. Τίθησιν οὖν διαφοράς, καὶ πρώτην ταύτην, τοῦτον προφήτην φωτιζόμενον ἀπὸ τοῦ Πνεύματος τάξει διδάσκειν·
25 τὸν δὲ ψευδοπροφήτην ἀγόμενον, καὶ μαινόμενον, καὶ σκοτούμενον, ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος λαλεῖν. Δεύτερον δέ, ὅτι ὁ μὲν προφητεύων, ἐν τῷ ὀνομάζειν Κύριον τὸν Ἰησοῦν, ἀληθής ἐστίν· ὃς δὲ τοῦτο οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ ἀναθεματίζει, ψεύστης ἐστὶ.

Δηλαδή, πρὸς κόλαση καὶ τιμωρία, προσβάλλοντας τὴν ἐκκλησία, καταντροπιάζοντας τὸν ἀδελφὸ. Καθόσον, λέγει, γι' αὐτὸ συγκεντρώνεσθε, γὰρ νὰ συνδεθεῖτε μεταξύ σας· ἐὰν ὁμως γίνεται τὸ ἀντίθετο, εἶναι προτιμότερο γιὰ σᾶς νὰ τρώγετε στὸ σπίτι σας. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε, γὰρ νὰ τοὺς προσελκύσει περισσότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Στίχ. 1. «Σχετικὰ μὲ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, δὲν θέλω, ἀδελφοί, νὰ ἀγνοεῖτε».

Ἐξαιτίας τῶν χαρισμάτων ποὺ εἶχαν δοθεῖ σ' ἐκείνους ποὺ πίστεψαν στὸν Χριστὸ δημιουργοῦνταν διαιρέσεις στὴν Ἐκκλησία καὶ κατηγοροῦσαν ἐκεῖνοι ποὺ μιλοῦσαν γλῶσσες ἐκείνους ποὺ εἶχαν τὸ χάρισμα νὰ προφητεύουν. Ἐπειδὴ δηλαδή αὐτὸ τὸ χάρισμα δόθηκε ὡς πρῶτο στοὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἐξαιτίας αὐτοῦ ὑπερηφανεύονταν γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ τὸ εἶχαν. Γι' αὐτό, ὅταν τὰ ἄκουσε αὐτὰ ὁ Ἀπόστολος, πρόσεχε πῶς ἀπομακρύνει τὴν ἔριδα.

Στίχ. 2-3. «Γνωρίζετε ὅτι, ὅταν ἤσασθε εἰδωολάτρεις, φερόσασθαι πρὸς τὰ βουβὰ εἶδωλα σὰ νὰ σᾶς ἔσερναν. Γι' αὐτὸ σᾶς κάμνω γνωστό, ὅτι κανένας ποὺ μιλάει διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ δὲν λέγει ἀνάθεμα τὸν Ἰησοῦ. Καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ τὸν Ἰησοῦ Κύριο, παρὰ διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος».

Προτοῦ ἀρχίσει νὰ καταστέλλει τὴ στάση διδάσκει κάτι ἄλλο. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ὅτι γνωρίζει ποιὸς εἶναι προφήτης καὶ ποιὸς ψευδοπροφήτης. Γιατὶ φθονοῦσε ὁ διάβολος αὐτὸ τὸ χάρισμα καὶ δημιούργησε πολλοὺς προφήτες, θέλοντας νὰ μειώσῃ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα. Ἀναφέρει λοιπὸν τὶς διαφορὰς καὶ πρώτη αὐτὴν, ὅτι ὁ προφήτης διδάσκει φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ ὁ ψευδοπροφήτης μιλάει ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα καὶ κυριευμένος ἀπὸ μανία καὶ σκότος. Δεύτερον, ὅτι ὁ προφήτης εἶναι ἀληθινὸς ὅταν ὀνομάζει τὸν Ἰησοῦ Κύριο, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν τὸ κάμνει αὐτό, ἀλλὰ ἀναθεματίζει τὸν Ἰησοῦ, εἶναι ψευδοπροφήτης.

Στίχ. 4. «Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν».

Δεδωκὼς τὴν διαφορὰν, ἄρχεται παραμυθεῖσθαι τοὺς τὸ ἕλαττον χάρισμα ἔχοντας. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τίνος ἔνεκεν ἀθυμεῖς, ὅτι οὐκ ἔλαβες ὅσον ὁ ἕτερος; Ἄλλ' ἐνόησον ὅτι χάρισμα ἔστι, καὶ οὐκ ὀφειλή, καὶ παραμυθήσῃ τὴν ὀδύνην. Διὰ τοῦτο, «διαιρέσεις χαρισμάτων», εἶπε, καὶ οὐ σημείων, οὐδὲ θαυμάτων, πείθων αὐτὸν τῷ ὀνόματι τῆς δωρεᾶς, μὴ μόνον ἀλγεῖν, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔχειν. Ὁρᾶς, ὅτι οὐδεμίαν διαφορὰν δεικνυσιν ἐν ταῖς δωρεαῖς, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος
10 τὴν ὁμοτιμίαν ἐμφαίνων;

«Τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα».

Εἰ καὶ τῷ μέτρῳ ἡλάττωσαι, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνου ἔλαβες τὸ μεῖζον.

Στίχ. 5–6. «Καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, καὶ ὁ αὐτὸς
15 Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν».

Χάρισμα, καὶ ἐνέργεια, καὶ διακονία ταῦτόν ἐστιν, ὀνομάτων δὲ μόνον διαφορὰ· ἐπεὶ πράγματα τὰ αὐτά. Ὁ γὰρ ἐστὶ χάρισμα, τοῦτο καὶ διακονία· καὶ ὃ ἐστὶ διακονία, τοῦτό ἐστι καὶ ἐνέργεια. «Τὴν γὰρ διακονίαν μου», φησί, «πεπληροφόρηκα»,
20 καί, «τὴν διακονίαν μου δοξάζω». Καὶ Τιμοθέω, «ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστὶ ἐν σοί». Καὶ Γαλάταις· «ὃ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς περιτομήν, ἐνήργησε κάμοι εἰς τὰ ἔθνη». Ὁρᾶς ὅτι οὐδεμία ἐστὶν διαφορὰ χαρισματος, καὶ διακονίας, καὶ ἐνεργείας;

25 Ὅρα πῶς πανταχοῦ ταύτην ποιεῖται τὴν προσθήκην, «ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι», λέγων, καὶ «κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα». Οἶδε γὰρ μεγάλην οὔσαν τὴν ἐντεῦθεν παράκλησιν. Ὡστε, εἰ τοῦτο σπουδάξεις ἐπιδειξασθαι, ὅτι Πνεῦμα ἔχεις, τούτου ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τοῦ βαπτισθῆναι. Τῷ δὲ ἀπίστῳ οὐδαμόθεν
30 ἔσται τοῦτο καταφανές, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τῶν σημείων, ὥστε κἂν ἐν-

1. Β' Τιμ. 4,5.

2. Ρωμ. 11,13.

3. Β' Τιμ. 1,6.

4. Γαλ. 2,8.

Στίχ. 4. «Υπάρχει βέβαια ποικιλία χαρισμάτων».

Ἄφοῦ διατύπωσε τὴ διαφορὰ, ἀρχίζει νὰ παρηγορεῖ ἐκεῖνους πού ἔχουν μικρότερο χάρισμα. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Για ποῖό λόγο στενοχωρεῖσαι πού δὲν ἔλαβες ὅσο ἔλαβε ὁ ἄλλος; Σκέψου ὅμως ὅτι εἶναι χάρισμα καὶ ὄχι ὀφειλή, καὶ παρηγόρησε τὴν ὀδύνη. Γι' αὐτὸ εἶπε, «ποικιλία χαρισμάτων» καὶ ὄχι 'σημείων' οὔτε 'θαυμάτων', πείθοντας αὐτοὺς μὲ τὸ ὄνομα τῆς δωρεᾶς, ὄχι μόνο νὰ μὴ λυποῦνται, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρονται. Βλέπεις ὅτι δὲν δείχνει καμμιά διαφορὰ στὶς δωρεές, παρουσιάζοντας τὴν ἰσοτιμία τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

«Ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ἴδιο».

Ἄν καί, λέγει, ὑστερεῖς ὡς πρὸς τὸ μέτρο, ἀλλ' ὅμως τὸ ἔλαβες ἀπὸ ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ ἄλλος ἔλαβε τὸ μεγαλύτερο.

Στίχ. 5. «Υπάρχουν ἐπέισης καὶ ποικιλίες ὑπηρεσιῶν, ὁ Κύριος ὅμως εἶναι ὁ ἴδιος, καθὼς καὶ ποικιλίες ἐνεργειῶν».

Χάρισμα καὶ ἐνέργεια καὶ διακονία εἶναι τὸ ἴδιο καὶ διαφέρουν μόνο ὡς πρὸς τὸ ὄνομα, γιατί εἶναι τὰ ἴδια πράγματα. Ἐκεῖνο δηλαδὴ πού εἶναι χάρισμα, αὐτὸ εἶναι καὶ διακονία, καὶ ἐκεῖνο πού εἶναι διακονία, αὐτὸ εἶναι καὶ ἐνέργεια. Γιατί λέγει, «κάνε τὴν ὑπηρεσία σου στὴν ἐντέλεια»¹, καὶ «τιμῶ τὴν ὑπηρεσία μου»². Καὶ στὸν Τιμόθεο γράφοντας λέγει· «σὲ ὑπενθυμίζω νὰ ἀναζωπυρώνεις τὴ φλόγα τοῦ χαρίσματος τοῦ Θεοῦ πού ὑπάρχει μέσα σου»³. Καὶ στοὺς Γαλάτες γράφει· «γιατί, ἐκεῖνος πού ἐνήργησε νὰ γίνῃ ὁ Πέτρος ἀπόστολος τῶν περιτμημένων, ἐνήργησε καὶ σ' ἐμένα νὰ γίνω ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν»⁴. Βλέπεις ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφορὰ μεταξὺ χαρίσματος καὶ διακονίας καὶ ἐνεργείας;

Πρόσεχε πῶς παντοῦ θέτει αὐτὴ τὴν προσθήκη, λέγοντας, «διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», καὶ «τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα». Γιατί γνωρίζει ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτό. Ὡστε, ἐὰν ἐπιθυμεῖς νὰ δείξεις αὐτό, ὅτι ἔχεις Πνεῦμα, τὴν ἀπόδειξη αὐτοῦ τὴν ἔχεις ἀπὸ τὸ ὅτι βαπτίσθηκες. Ἐνῶ στὸν ἄπιστο ἀπὸ πουθενὰ δὲν εἶναι αὐτὸ φανερό, παρὰ ἀπὸ τὰ θαύματα, ὥστε καὶ ἀπὸ

τεῦθεν πάλιν, οὐ μικρὰ παραμυθία. Εἰ γὰρ καὶ τὰ χαρίσματα διάφορα, ἀλλ' ἢ ἔνδειξις μία, κἂν πολὺ μείζον ἢ ὀλίγον, ὁμοίως εἰς αὐτόν.

Στίχ. 7. «Ὁ δὲ αὐτὸς ἐστὶ Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν 5 πᾶσιν. Ἐκάστῳ δὲ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον».

Ἴνα μὴ τις λέγῃ, Εἰ καὶ αὐτὸς Κύριος καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ ὁ αὐτὸς Θεός, ἀλλ' ἐγὼ ἔλαττον εἴληφα, φησὶν, Οὕτω συνέφερον. Ὅταν οὖν, φησί, καὶ εἷς ὁ δεδωκώς, καὶ χάρισμα τὸ σοὶ 10 δοθέν, καὶ ἢ φανέρωσις ἐντεῦθεν γίνεται, καὶ τοῦτο μᾶλλον συμφέρει, μὴ ἄλγει ὡς καταφρονηθεῖς. Οὐ γὰρ ἀτιμάζων σε τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον σκοπῶν. «Φανέρωσιν δὲ Πνεύματος» λέγει, τό, ἐν τι τῶν χαρισμάτων λαβεῖν. Ἐμοὶ μὲν γὰρ τῷ πιστῷ δῆλος ὁ Πνεῦμα ἔχων.

15 Στίχ. 8–10. «Ἔγω μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα. Ἐτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ Πνεύματι· ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ προφητεία, ἄλλω δὲ διακρίσεις πνευμάτων».

20 Τί ἐστὶ «λόγος σοφίας»; Τὸ καὶ αὐτὸν σοφὸν εἶναι τινα, καὶ ἄλλους δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν. Τί δὲ «λόγος γνώσεως»; Τὸ γινῶσιν μὲν ἔχειν καὶ εἰδέναί τὰ μυστήρια, διδάσκειν δὲ μὴ δύνασθαι, μηδὲ εἰς ἄλλον ἐξενεγκεῖν εὐκόλως ἄπερ ἐστίν. Τί δὲ ἐστὶ «πίστις»; Οὐκ αὐτὴ ἢ τῶν δογμάτων, ἀλλ' ἢ τῶν σημείων, 25 περὶ ἧς ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι, «πρόσθετε ὑμῖν πίστιν», καὶ περὶ ἧς εἴρηται, «ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως». Αὕτη γὰρ ἢ μήτηρ τῶν σημείων ἐστίν. Ἄλλο δὲ ἐστὶν «ἐνεργήματα δυνάμεων», καὶ «χαρίσματα ἰαμάτων» ἔχειν. Ὁ μὲν γὰρ χαρίσματα

5. Λουκᾶ 17,5.

6. Λουκᾶ 17,6. Ματθ. 17,20.

ἐδῶ πάλι δὲν εἶναι μικρὴ ἢ παρηγοριὰ. Γιατί, ἂν καὶ τὰ χαρίσματα εἶναι διάφορα, ἢ ἀπόδειξη ὅμως εἶναι μία, εἴτε ἔχει κανεὶς μεγαλύτερο χάρισμα εἴτε μικρότερο, ὅμοια σ' αὐτὸν ἀνήκει ἢ δωρεὰ.

Στίχ. 7. «Ἄλλ' ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ ἐνεργεῖ ὅλα σ' ὅλους. Στὸν καθένα δίνεται ἢ φανέρωση τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον του».

Γιὰ νὰ μὴ λέγει κάποιος, Ἦν καὶ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ τὸ ἴδιο Πνεῦμα καὶ ὁ ἴδιος Θεός, ἀλλ' ἐγὼ ἔλαβα μικρότερο χάρισμα, λέγει Ἦτσι συνέφερε. Ὅταν λοιπὸν, λέγει, καὶ ἓνας εἶναι ἐκεῖνος ποῦ τὸ ἔδωσε καὶ εἶναι δωρεὰ αὐτὸ ποῦ δόθηκε σὲ σένα, καὶ ἢ φανέρωση γίνεται ἀπὸ ἐδῶ, καὶ αὐτὸ μᾶλλον σοῦ συμφέρει, μὴ στενοχωρεῖσαι σὰ νὰ ἔχεις περιφρονηθεῖ. Γιατί δὲν σοῦ τὸ ἔκαμε αὐτὸ περιφρονώντας σε, ἀλλὰ ἀποβλέποντας στὸ συμφέρον σου. «Φανέρωση τοῦ Πνεύματος» ὀνομάζει τὴ λήψη ἐνὸς κάποιου ἀπὸ τὰ χαρίσματα. Γιατί σ' ἐμένα τὸν πιστὸ φανερὸς εἶναι ὅτι ἔχει χάρισμα αὐτὸς ποῦ ἔχει λάβει τὸ Πνεῦμα μὲ τὸ βάπτισμα.

Στίχ. 8-10. «Στὸν ἓνα δίνεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα λόγος σοφίας, στὸν ἄλλο λόγος γνώσεως ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα, σὲ ἄλλον πίστη ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Πνεῦμα, σὲ ἄλλον χαρίσματα θεραπειῶν ἀπὸ τὸ ἴδιο Πνεῦμα, σὲ ἄλλον θαυματουργικὲς δυνάμεις, σὲ ἄλλον προφητικὸ χάρισμα καὶ σὲ ἄλλον χάρισμα νὰ διακρίνει τὰ πνεύματα».

Τί σημαίνει «λόγος σοφίας»; Τὸ νὰ εἶναι κάποιος σοφὸς καὶ νὰ μπορεῖ καὶ ἄλλους νὰ κάμει σοφούς. Τί σημαίνει «λόγος γνώσεως»; Τὸ νὰ ἔχει βέβαια γνώση καὶ νὰ γνωρίζει τὰ μυστήρια, ἀλλὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ διδάσκει οὔτε νὰ ἐξηγήσει εὐκόλα σὲ ἄλλον ποιὰ εἶναι αὐτά. Τί εἶναι πίστη; Ὅχι αὐτὴ ἢ τῶν δογμάτων, ἀλλὰ ἢ πίστη στὰ θαύματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔλεγαν οἱ ἀπόστολοι, «πρόσθεσε σ' ἐμᾶς πίστη»⁵, καὶ γιὰ τὴν ὁποία ἔχει λεχθεῖ, «ἐὰν ἔχετε πίστη σὰν τὸ σπόρο τοῦ σιναπιοῦ»⁶. Γιατί αὐτὴ εἶναι ἢ μητέρα τῶν θαυμάτων. Ἄλλο εἶναι θαυματουργικὲς δυνάμεις καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἔχει κανεὶς χαρίσματα θεραπειῶν. Γιατί, ἐκεῖνος

ταμάτων ἔχων ἰᾶται μόνον, ὁ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων κεκτημένος, οὐκ ἰᾶται μόνον, ἀλλὰ καὶ κολάζει· ὡσπερ ὁ Ἀπόστολος ἐπώρωσε τὸν μάγον, ὡσπερ ὁ Πέτρος ἀνεΐλε τὸν Ἀνανίαν. «Διάκρισις δὲ πνευμάτων» ἐστὶ, τὸ εἰδέναι τίς ὁ πνευματικός, 5 καὶ τίς ὁ μὴ πνευματικός· τίς ὁ προφήτης, καὶ τίς ὁ ἀπατεῶν.

«Ἐτέρῳ δὲ γένῃ γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεία γλωσσῶν. (Στίχ. 11) Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα.»

Ὁ μὲν γὰρ ᾗδει τί ἔλεγεν αὐτός, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεύσαι οὐκ ἠδύνατο, ὁ δὲ ἀμφοτέρα ταῦτα ἐκέκτητο. Ἐδόκει δὲ τοῦτο χάρισμα εἶναι μέγα, ἐπειδὴ καὶ πρῶτον αὐτὸ ἔλαβον οἱ ἀπόστολοι. Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο αὐτοῖς μάλιστα ἐπῆρεν, τὸ πρῶτον εἰς τοὺς ἀποστόλους κατενεχθῆναι τὸ χάρισμα, ἐν τῷ λόγῳ ὕστερον τίθησιν. Εἰ ἔλαττον τὸ Πνεῦμα καὶ ἐτέρας οὐσίας, καθὼς 10 τινές φασιν, οὐδὲν ὦνησεν ἢ παραμυθία, οὐδὲ τὸ ἀκοῦσαι, «τὸ αὐτὸ Πνεῦμα». Ὁ μὲν γὰρ παρὰ τοῦ βασιλέως λαβὼν, μεγίστην ἂν ταύτην σχοῖ τὴν παραμυθίαν, ὅτι αὐτὸς αὐτῷ ἔδωκεν. Ὁ δὲ παρὰ τοῦ δούλου, τότε μᾶλλον ἀλγεῖ, ὅταν τοῦτό τις αὐτῷ προσενέγκῃ, ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐ τῆς δουλικῆς, ἀλλὰ τῆς βασιλικῆς οὐσίας τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὅπερ ἀνωτέρω περὶ τοῦ 20 Πατρὸς εἶπεν, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι, τοῦτο κἀνταῦθα περὶ τοῦ Πνεύματος. «Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα», πανταχοῦ τὴν ὁμοτιμίαν δηλῶν. Τὸ δέ, «ἐν πᾶσιν», περὶ ἀνθρώπων λέγει· οὐ δήπω δὲ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ Πνεῦμα ἀριθμήσεις.

25 «Διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καθὼς βούλεται».

Οὐ παραμυθεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιστομίζει τὸν λέγοντα. Εἰ γάρ, ὡς βούλεται διαιρεῖ ἐκάστῳ, ὁ ἀδημονῶν ἐπὶ χαρίσματι, ἐγγὺς ἀντιλέγει τῷ βουλήματι τοῦ Πνεύματος, ὡς οὐκ ὀρθῶς διελόντος.

30 Στίχ. 12. «Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει

πού ἔχει θαυματουργικὲς δυνάμεις, δὲν θεραπεύει μόνο, ἀλλὰ καὶ τιμωρεῖ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀπόστολος Παῦλος τύφλωσε τὸν μάγο⁷, κι ὅπως ὁ Πέτρος θανάτωσε τὸν Ἀνανία⁸. Διάκριση πάλι πνευμάτων εἶναι τὸ νὰ γνωρίζει κανεὶς ποιὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς καὶ ποιὸς ὁ μὴ πνευματικὸς· ποιὸς ὁ προφήτης καὶ ποιὸς ὁ ἀπατεώνας.

«Σὲ ἄλλον διάφορα εἶδη γλωσσολαλιᾶς καὶ σὲ ἄλλον ἑρμηνεία γλωσσῶν. (Στίχ. 11) Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνεργεῖ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα».

Ὁ ἓνας δηλαδὴ γνώριζε τί ἔλεγε αὐτός, δὲν μπορούσε ὁμως νὰ τὸ ἑρμηνεύσει σὲ ἄλλον. Ὁ ἄλλος τὰ εἶχε καὶ τὰ δύο αὐτά. Πίστευε ὅτι αὐτὸ εἶναι μεγάλο χάρισμα, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀπόστολοι πρῶτο χάρισμα ἔλαβαν αὐτό. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸ πρὸ πάντων τοὺς ἔκαμνε νὰ ὑπερηφανεύονται, τὸ ὅτι τὸ χάρισμα αὐτὸ δόθηκε πρῶτο στοὺς ἀποστόλους, γι' αὐτὸ τὸ ἀναφέρει στὸ λόγο ἀργότερα. Ἐὰν τὸ Πνεῦμα εἶναι κατώτερο καὶ ἄλλης οὐσίας, ὅπως λέγουν μερικοί, καθόλου δὲν ὠφέλησε ἡ παρηγοριὰ οὔτε τὸ ὅτι ἄκουσαν, «τὸ ἴδιο Πνεῦμα». Γιατί, ἐκεῖνος πού ἔλαβε κάτι ἀπὸ τὸ βασιλιά, θὰ μπορούσε νὰ ἔχει μέγιστη παρηγοριὰ αὐτό, τὸ ὅτι τοῦ τὸ ἔδωσε αὐτός. Ἐκεῖνος ὁμως πού ἔλαβε κάτι ἀπὸ τὸν δούλο, τότε λυπεῖται περισσότερο, ὅταν αὐτὸ τοῦ τὸ ἀναφέρει κάποιος, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὸ γίνεται φανερό, ὅτι τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν εἶναι τῆς δουλικῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς βασιλικῆς. Ἐκεῖνο πού εἶπε προηγουμένως γιὰ τὸν Πατέρα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ἐνεργεῖ ὅλα σὲ ὅλους, αὐτὸ λέγει καὶ ἐδῶ γιὰ τὸ Πνεῦμα: «ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνεργεῖ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἴδιο Πνεῦμα», δηλώνοντας παντοῦ τὴν ἰσοτιμία. Τὸ «σὲ ὅλους», τὸ λέγει γιὰ τοὺς ἀνθρώπους· μὴ λοιπὸν ἀριθμήσεις τὸ Πνεῦμα μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

«Τὸ ὅποιο τὰ διανέμει στὸν καθένα ὅπως αὐτὸ θέλει».

Δὲν παρηγορεῖ μόνο, ἀλλὰ καὶ ἀποστομώνει ἐκεῖνον πού τὸ λέγει. Γιατί, ἐὰν τὰ διανέμει στὸν καθένα ὅπως αὐτὸ θέλει, ἐκεῖνος πού λυπεῖται γιὰ κάποιο χάρισμα, σχεδὸν ἀντιλέγει πρὸς τὴ θέληση τοῦ Πνεύματος, ὅτι δὲν τὰ διανέμει σωστά.

Στίχ. 12. «Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τὸ σῶμα εἶναι ἓνα καὶ

πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός, πολλά ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα».

Παραμυθησάμενος ἐκ τοῦ χάρισμα εἶναι τὸ διδόμενον, καὶ ἐκ τοῦ πάντας ἐξ ἐνός λαμβάνειν, καὶ ἐκ τοῦ συμφερόντως δι-
 5 δοσθαι, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐπιστομίσας ἐκ τοῦ δεῖν παραχω-
 ρεῖν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐξ ἐτέρου αὐτοὺς λοιπὸν
 παραμυθεῖται κοινοῦ παραδείγματος, καὶ ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτὴν
 καταφεύγει. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Εἴ ἓν ἐστι τὰ πολλά,
 καὶ τὸ ἓν πολλά, ποῦ ἐστιν ἔτι ἡ διαφορὰ; ποῦ τὸ ὑπέροχον; ποῦ
 10 τὸ ἕλαττον; Οὐκ εἶπε, πολλά ὄντα τοῦ ἐνός ἐστι σώματος,
 ἀλλὰ, αὐτὸ τὸ σῶμα πολλά ἐστι, κάκεῖνα τὰ πολλά μέλη, τοῦτό
 ἐστι τὸ ἓν.

«Οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (Στίχ. 13) Καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι,
 ἡμεῖς πάντες».

15 Δέον εἰπεῖν, 'οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία', τοῦτο μὲν οὐ φησιν,
 ἀντ' ἐκείνης δὲ τὸν Χριστὸν τίθησιν, εἰς ὕψος ἄγων τὸν λόγον
 καὶ μειζόνως ἐντρέπων τὸν ἀκροατὴν. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν
 ἐστιν· Οὕτω καὶ τὸ Χριστοῦ σῶμα, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία.
 Καθάπερ γὰρ σῶμα καὶ κεφαλὴ εἷς ἐστὶν ἄνθρωπος, οὕτω καὶ
 20 τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Χριστὸν ἓν εἶναι φησιν.

«Εἷς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες,
 εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι».

Καὶ ἐφ' ἕτερον ἔρχεται κεφάλαιον πνευματικόν. Ὁ δὲ λέ-
 γει τοιοῦτόν ἐστι· Τὸ κατασκευάσαν ἡμᾶς ἐν σῶμα γενέσθαι
 25 καὶ ἀναγεννησαν ἡμᾶς, ἓν ἐστὶν. Οὐ γὰρ ἐν ἄλλῳ μὲν αὐτός, ἐν
 ἐτέρῳ δὲ ἐκεῖνος ἐβαπτίσθη Πνεύματι. Οὐ μόνον δὲ τὸ βαπτί-
 σαν ἡμᾶς ἓν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὃ βεβάπτικεν. Οὐκ ἂν οὖν ἐσμεν,
 φησί, δίκαιοι ἀθυμεῖν. Οὐ γὰρ ἔχει χώραν ἡ διαφορὰ. Οὔτε γὰρ
 ἵνα διάφορα γένηται σώματα, ἀλλ' ἵνα πάντες τὴν ἐνός σώμα-
 30 τος ἀκρίβειαν πρὸς ἀλλήλους διασώζωμεν, ἐβαπτίσθημεν.

«Καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν. (Στίχ. 14) Καὶ
 γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν μέλος, ἀλλὰ πολλά».

ἔχει πολλά μέλη, ἀλλὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἐνὸς σώματος, ἂν καὶ εἶναι πολλά, εἶναι ἓνα σῶμα».

Ἄφοῦ τοὺς παρηγόρησε λέγοντας ὅτι αὐτὸ ποῦ δίνεται εἶναι χάρισμα καὶ ὅτι ὅλοι τὸ λαμβάνουν ἀπὸ ἓναν καὶ δίνεται πρὸς τὸ συμφέρον τους, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἀφοῦ τοὺς ἔκλεισε τὰ στοματα λέγοντας ὅτι πρέπει ὅλα νὰ τὰ ἀποδίδομε στὴν ἐξουσία τοῦ Πνεύματος, στὴ συνέχεια τοὺς παρηγορεῖ ἀπὸ ἄλλο κοινὸ παράδειγμα καὶ καταφεύγει στὴν ἴδια τὴ φύση. Αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐὰν εἶναι ἓνα τὰ πολλά καὶ τὸ ἓνα πολλά, ποῦ εἶναι τότε ἡ διαφορὰ; ποῦ ἡ ὑπεροχὴ; ποῦ τὸ μικρότερο; Καὶ δὲν εἶπε, ἄν καὶ εἶναι πολλά, εἶναι μέλη τοῦ ἐνὸς σώματος, ἀλλὰ, τὸ ἴδιο τὸ σῶμα εἶναι πολλά μέλη, καὶ ἐκεῖνα τὰ πολλά μέλη εἶναι αὐτὸ τὸ ἓνα.

«Ἔτσι καὶ ὁ Χριστός. (Στίχ. 13) Καθόσον ὅλοι ἐμεῖς βαπτισθήκαμε στὸ ἓνα Πνεῦμα».

Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ πεῖ, ἔτσι καὶ ἡ ἐκκλησία, αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ λέγει, ἀντὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅμως ἀναφέρει τὸν Χριστό, ἀνεβάζοντας ψηλὰ τὸ λόγο καὶ προκαλώντας μεγαλύτερη ντροπὴ στὸν ἀκροατή. Αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἔτσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ εἶναι ἓνας ἄνθρωπος, ἔτσι, λέγει, καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Χριστός εἶναι ἓνα.

«Βαπτισθήκαμε καὶ γίναμε ἓνα σῶμα, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἑθνικοί, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι».

Ἔρχεται καὶ σ' ἄλλο πνευματικὸ κεφάλαιο. Αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἔκαμε νὰ γίνομε ἓνα σῶμα καὶ μᾶς ἀναγέννησε, εἶναι ἓνα. Γιατὶ δὲν βαπτίσθηκε αὐτὸς σὲ ἄλλο Πνεῦμα καὶ ἐκεῖνος σὲ ἄλλο. Καὶ δὲν εἶναι μόνο ἓνα ἐκεῖνο ποῦ μᾶς βάπτισε, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο μᾶς βάπτισε. Δὲν θὰ ἦταν λοιπὸν σωστό, λέγει, νὰ λυπούμαστε. Γιατὶ δὲν ἔχει θέση ἡ διαφορὰ. Βαπτισθήκαμε λοιπὸν ὄχι γιὰ νὰ γίνομε διάφορα σώματα, ἀλλὰ γιὰ νὰ διατηροῦμε ὅλοι μεταξύ μας τὴν ἀκρίβεια τοῦ ἐνὸς σώματος.

«Καὶ ὅλοι ποτισθήκαμε μὲ ἓνα Πνεῦμα. Καθόσον τὸ σῶμα δὲν εἶναι ἓνα μέλος, ἀλλὰ πολλά».

Τουτέστιν, Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἤλθομεν μυσταγωγίαν, τῆς αὐ-
 τῆς τραπέζης ἀπολαύομεν. Εἰ τοίνυν καὶ ἐν Πνεῦμα ἡμᾶς κατα-
 σκεύασε, καὶ εἰς Πνεῦμα ἡμεῖς καὶ εἰς σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ
 μίαν τράπεζαν ἡμῖν ἐχαρίσατο, τί μοι τὴν διαφορὰν προσφέρεις,
 5 ὡς ἐπὶ φυτῶν ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς πάντα τὰ δένδρα ἀρδεύ-
 εται;

Στίχ. 14–16. «Ἐὰν εἴπῃ ὁ ποῦς, ὅτι οὐκ εἰμι χεῖρ, οὐκ εἰμι
 ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; Καὶ
 ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμι ὀφθαλμός, οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ σώμα-
 10 τος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;».

Ἀνεπαχθῆ βουλόμενος ποιῆσαι τὸν λόγον καὶ εὐπαράδε-
 κτον, τὰ μέλη εἰσάγει λεγόμενα· τὸν πόδα λέγειν τῇ χειρὶ, καὶ τὸ
 οὖς τῷ ὀφθαλμῷ, τὰ πλησίον ἀλλήλων μέλη, καὶ οὐ τὸν πόδα
 τῷ ὀφθαλμῷ. Ἐπειδὴ οὐ σφόδρα τοῖς ὑπερέχουσιν, ἀλλὰ τοῖς
 15 ὀλίγον ἀναβεβηκόσι φθονεῖν εἰώθαμεν. Οὐδὲ γὰρ τὸν μὲν ἡλατ-
 τῶσθαι, τὸν δὲ ὑπερέχειν, ἀφήσιν εἶναι ἐκ τοῦ σώματος· καὶ
 γὰρ ὁ ποῦς τὴν ἐλάττονα τάξιν ἔχει, τοῦτο δὲ τόπου διαφορά·
 ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ συνῆφθαι ἢ ἀπέχεσθαι.

Στίχ. 17. «Εἰ ὄλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἢ ἀκοή; Εἰ
 20 ὄλον ἀκοή, ποῦ ἢ ὄσφρησις;».

Ἐπειδὴ εἰς τὴν τῶν μελῶν ἐμπεσῶν διαφορὰν, εἰς ἔννοιαν
 αὐτοῦς ἐλαττώσεως καὶ ὑπεροχῆς ἤγαγεν, ὅρα πῶς αὐτοῦς πα-
 ραμυθεῖται, δεικνὺς πῶς τοῦτο συμφέρον ἦν. Τὸ γὰρ πολλοὺς
 εἶναι καὶ διαφόρους, τοῦτο μάλιστα ποιεῖ ἐν σῶμα εἶναι.

Στίχ. 18–19. «Νῦν δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη ἐν ἑκαστον
 αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐν
 μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἐν σῶμα».

Πάλιν ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν ἀναφέρει τὸν λόγον, ἵνα
 μὴ ἀντιλέγωμεν τῷ οὕτω προστάξαντι, μηδὲ λέγωμεν, Διὰ τί
 30 οὕτω, καὶ διὰ τί οὐχ οὕτω; Κᾶν γὰρ μυρίους λόγους ἔχωμεν εἴ-
 πεῖν, οὐχ οὕτω δυνάμεθα δεῖξαι ὅτι καλῶς, ὡς ὅταν εἴπωμεν.

Δηλαδή, προσήλθαμε στὰ ἴδια μυστήρια, ἀπολαμβάνομε τὴν ἴδια τράπεζα. Ἐὰν λοιπὸν καὶ ἓνα Πνεῦμα μᾶς ἔκαμε καὶ βαπτισθήκαμε σὲ ἓνα Πνεῦμα καὶ γίναμε ἓνα σῶμα, καὶ μᾶς χάρισε μία τράπεζα, γιατί μοῦ προβάλλεις τὴ διαφορὰ; Γιατί, ὅπως στὴν περίπτωση τῶν φυτῶν, ὅλα τὰ δένδρα ποτίζονται ἀπὸ τὴν ἴδια πηγῇ.

Στίχ. 14–16. «Ἐὰν πεῖ τὸ πόδι, Ἄφοῦ δὲν εἶμαι χέρι, δὲν ἀνήκω στὸ σῶμα, μήπως αὐτὸ τοῦ στερεῖ τὴν ιδιότητα νὰ εἶναι μέλος τοῦ σώματος; Καὶ ἂν πεῖ τὸ αὐτί, Ἄφοῦ δὲν εἶμαι ὀφθαλμός, δὲν ἀνήκω στὸ σῶμα, αὐτὸ τοῦ στερεῖ τὴν ιδιότητα νὰ εἶναι μέλος τοῦ σώματος;».

Θέλοντας νὰ κάνει τὸ λόγο ἐλαφρὸ καὶ εὐκολα ἀποδεκτό, παρουσιάζει τὰ μέλη νὰ συνομιλοῦν· τὸ πόδι νὰ μιλάει στὸ χέρι καὶ τὸ αὐτί στὸν ὀφθαλμό, ἐπειδὴ συνήθως φθονοῦμε ὄχι ἐκείνους ποὺ ὑπερέχουν πάρα πολύ, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀνεβεῖ λίγο. Οὔτε βέβαια μὲ τὸ νὰ εἶναι τὸ ἓνα κατώτερο καὶ τὸ ἄλλο νὰ ὑπερέχει, καταργεῖ αὐτὸ τὸ νὰ ἀνήκουν στὸ ἴδιο σῶμα· καθόσον τὸ πόδι ἔχει τὴν κατώτερη θέση, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τοπικὴ διαφορὰ· ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἂν εἶναι συνενωμένα ἢ ἀποχωρισμένα.

Στίχ. 17. «Κι ἂν ὅλο τὸ σῶμα ἦταν ὀφθαλμός, ποῦ θὰ ἦταν ἡ ἀκοή; Ἐὰν ὅλο ἦταν ἀκοή, ποῦ θὰ ἦταν ἡ ὄσφρηση;».

Ἐπειδὴ λοιπὸν μίλησε γιὰ τὴ διαφορὰ τῶν μελῶν καὶ ὁδήγησε αὐτοὺς στὴν ἔννοια τοῦ κατώτερου καὶ τοῦ ἀνώτερου, πρόσεχε πῶς τοὺς παρηγορεῖ, δείχνοντας πῶς αὐτὸ ἦταν πρὸς τὸ συμφέρον τους. Γιατί, τὸ νὰ εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι, αὐτὸ πρὸ πάντων τοὺς κάνει νὰ εἶναι ἓνα σῶμα.

Στίχ. 18–19. «Τώρα ὁμως ὁ Θεὸς τοποθέτησε τὸ καθένα ἀπὸ τὰ μέλη αὐτὰ στὸ σῶμα ἔτσι ὅπως θέλησε αὐτός. Ἐὰν ὅλα ἦταν ἓνα μέλος, ποῦ θὰ ἦταν τὸ σῶμα; Τώρα ὁμως εἶναι βέβαια τὰ μέλη πολλὰ, τὸ σῶμα ὁμως ἓνα».

Πάλι μεταφέρει τὸ λόγο στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μὴ φέρομε ἀντιρρήσεις σ' αὐτὸν ποὺ ἔδωσε αὐτὴ τὴν προσταγὴ οὔτε νὰ λέμε, Γιατί ἔτσι καὶ γιατί ὄχι ἔτσι; Γιατί, κι ἂν ἀκόμη ἔχομε ἄπειρους λόγους νὰ προβάλομε, δὲν μποροῦμε νὰ δείξομε

ὡς ὁ ἀριστοτέχνης ἠθέλησεν, οὕτως ἐγένετο. Ὡς γὰρ συμφέρον ἐστίν, οὕτω βούλεται. Ὡστε καὶ τῷ ποδι συμφέρει τὸ οὕτω τετάχθαι, οὐχὶ τῇ κεφαλῇ μόνον. Κἂν ἀντιλέγη τὴν τάξιν, καὶ τὴν ἰδίαν χώραν ἀφείς ἐφ' ἑτέραν ἔλθῃ, τὸ πᾶν ἀπώλεσεν. Τῆς τε
 5 γὰρ οἰκείας ἐκπίπτει, καὶ τῆς ἐτέρας οὐκ ἐπιτυγχάνει. Ἀφ' ὧν ἐνόμιζον οὐκ εἶναι ἰσότημοι τῷ πολλὴν ἐν αὐτοῖς εἶναι τὴν διαφορὰν, ἀπὸ τούτου δείκνυσιν ἰσοτίμους. Εἰ μὴ ἦν, φησίν, ἐν ὑμῖν πολλὴ ἢ διαφορὰ, οὐκ ἂν ἦτε σῶμα ἓν. Σῶμα δὲ οὐκ ὄντες ἓν, οὐκ ἂν ἦτε ἰσότημοι. Νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐστε πάντες ἓν τι
 10 χάρισμα ἔχοντες, διὰ τοῦτο σῶμά ἐστε· σῶμα δὲ ὄντες, πάντες ἐστὲ ἓν, καὶ οὐδὲν διαφέρετε κατὰ τὸ σῶμα εἶναι. Ὡστε ἡ διαφορὰ αὕτη μάλιστα ἐστὶν ἡ ποιοῦσα τὴν ἰσοτιμίαν.

Στίχ. 20. «Οὐ δύναται δὲ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, Χρείαν σου οὐκ ἔχω».

15 Καταστείλας τῶν ἐλασσόνων τὴν ἀθυμίαν, ταπεινοῖ καὶ τῶν μειζόνων τὸν τῦφον.

Στίχ. 21. «Ἡ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσίν, Χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω».

Εἰ γὰρ καὶ ἔλαττον τὸ χάρισμα, φησίν, ἀλλὰ ἀναγκαῖον.
 20 Ὡσπερ γὰρ ἐκείνου οὐκ ὄντος, πολλὰ ἐμποδίζεται, οὕτω καὶ τούτου χωρὶς χωλοὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στίχ. 22–24. «Ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι· καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμώτερα μέλη εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν πε-
 25 ρισσοτέραν παρατίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει· τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει. Ἄλλὰ ὁ Θεός».

Καὶ ἑτέραν ὑπερβολὴν τίθησι· οὐ λέγει ὅτι οὐ χρείαν ἔχει τὰ μείζονα τῶν ἐλασσόνων, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλὴν χρείαν. Ὅρα

τόσο πολὺ ὅτι καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅσο ὅταν ποῦμε, "Ὅπως θέλησε ὁ ἀριστοτέχνης, ἔτσι ἔγινε. Γιατὶ ἔτσι θέλει, ὅπως συμφέρει σ' ἐμᾶς. Ὡστε καὶ στὸ πόδι συμφέρει πού διατάχθηκε νὰ ἔχει αὐτὴ τὴ θέση καὶ ὄχι στὸ κεφάλι μόνο. Κι ἂν προβάλλει ἀντίρρηση γιὰ τὴ θέση αὐτὴ καί, ἀφήνοντας τὴ θέση του, ἔρθει σὲ ἄλλη θέση, κατέστρεψε τὸ πᾶν. Γιατὶ καὶ τὴ δική του θέση χάνει, καὶ τὴν ἄλλη δὲν τὴν πετυχαίνει. Ἀπὸ ἐκεῖνα λοιπὸν πού νόμιζαν ὅτι δὲν εἶναι ἰσότιμοι, ἀπὸ τὸ ὅτι ὑπάρχει δηλαδὴ πολλὴ διαφορὰ σ' αὐτούς, ἀπὸ αὐτὸ δείχνει ὅτι εἶναι ἰσότιμοι. Ἐάν, λέγει, δὲν ὑπῆρχε μεγάλη διαφορὰ, δὲν θὰ ἦσασθε ἓνα σῶμα. Καὶ ἐάν δὲν ἦσασθε ἓνα σῶμα, δὲν θὰ ἦσασθε ἰσότιμοι. Τώρα ὅμως, ἐπειδὴ ὅλοι δὲν ἔχετε ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ χάρισμα, γι' αὐτὸ εἴσασθε σῶμα, καὶ ὄντας σῶμα, ὅλοι εἴσασθε ἓνα καὶ δὲν διαφέρετε καθόλου μὲ τὸ νὰ ἀνήκετε στὸ ἴδιο σῶμα. Ὡστε αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ διαφορὰ εἶναι ἐκείνη πού κατ' ἐξοχὴν δημιουργεῖ τὴν ἰσοτιμία.

Στίχ. 20. «Δὲν μπορεῖ ὁ ὀφθαλμὸς νὰ πεῖ στὸ χέρι, Δὲν σὲ ἔχω ἀνάγκη».

Ἀφοῦ καταπράϋνε τὴ στενοχώρια τῶν κατωτέρων, ταπεινώνει καὶ τὴν ἀλαζονεία τῶν ἀνωτέρων.

Στίχ. 21. «Ἡ πάλι τὸ κεφάλι στὰ πόδια, Δὲν σᾶς ἔχω ἀνάγκη».

Ἄν καὶ βέβαια, λέγει, τὸ χάρισμα εἶναι μικρότερο, εἶναι ὅμως ἀναγκαῖο. Γιατὶ, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐκεῖνο ὑπάρχει ἐμποδίζονται πολλὰ, ἔτσι καὶ χωρὶς αὐτὸ χωλαίνει τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στίχ. 22-24. «Ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἀναγκαῖα εἶναι τὰ μέλη τοῦ σώματος πού θεωροῦνται ἀσθενέστερα, καὶ τὰ μέλη ἐκεῖνα τοῦ σώματος πού τὰ θεωροῦμε λιγότερο ἄξια τιμῆς, σ' αὐτὰ προσδίδομε περισσότερη τιμὴ. Ἐπίσης ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ μέλη μας πού τὰ θεωροῦμε ὄχι εὐπαρουσίαστα, ἔχουν περισσότερη εὐπρέπεια, ἐνῶ τὰ εὐπαρουσίαστα ἀπὸ τὰ μέλη μας δὲν ἔχουν καμμιά ἀνάγκη. Ἀλλὰ ὁ Θεός».

Καὶ ἄλλη ὑπερβολὴ ἀναφέρει. Δὲν λέγει δηλαδὴ ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκη τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ μικρότερα, ἀλλ' ὅτι ἔχουν

δὲ ὅπως ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων «τὰ δοκοῦντα» φησί, ὅταν δὲ ἀναγκαῖα, οὐκέτι προστίθῃσι «τὰ δοκοῦντα», ἀλλ' αὐτὸς ἀποφαίνεται, ὅτι ἀναγκαῖα ἐστίν. Τί γὰρ τῶν μορίων τῶν γεννητικῶν ἀτιμώτερον ἐν ἡμῖν εἶναι δοκεῖ; Ἄλλ' ὁμως χρῆσιμα διὰ τὴν παιδοποιῖαν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ νομοθέται Ρωμαίων, τοὺς ταῦτα ἀκρωτηριάζοντας τὰ μέλη καὶ ποιοῦντας εὐνούχους κολάζουσιν, ἅτε τῷ κοινῷ γένει λυμαιομένους καὶ αὐτῇ τῇ φύσει ἐπηρεάζοντας. Ἄλλ' ἀπόλοιτο οἱ ἀκόλαστοι, οἱ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα διαβάλλοντες. Ὡσπερ γὰρ τῷ οἴνῳ πολλοὶ διὰ τοὺς μεθύοντας κατηράσαντο, καὶ τῇ φύσει τῶν γυναικῶν διὰ τὰς μοιχευομένας, οὕτω καὶ τὰ μέλη ταῦτα αἰσχρὰ εἶναι ἐνόμισαν, διὰ τοὺς οὐκ εἰς δέον αὐτοῖς χρωμένους. Ἄλλ' οὐκ ἐχρῆν· οὐ γὰρ τῇ φύσει τοῦ πράγματος ἡ ἀμαρτία συγκεκλήρωται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τίκτεται τοῦ τολμῶντος τὸ πλημμέλημα.

15 Εἰ δὲ συνεκέρασεν, οὐκ ἀφήκε τοῦ ἀτιμώτερον φαίνεσθαι.

«Τῷ ὑπερουμένῳ περισσοτέραν δοῦς τιμὴν».

Ἐπειδὴ γὰρ καὶ πολλῆς παραμυθίας τυχόντες ἐλυποῦντο ὡς ἔλαττον λαβόντες, δείκνυσιν ὅτι μᾶλλον ἐτιμήθησαν. Τῷ γὰρ ὑστερουμένῳ, φησί, τιμὴν περισσοτέραν ἔδωκεν.

20 Στίχ. 25–26. «Ἴνα μὴ ἦ σχίσματα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη· καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη».

Τὸν λόγον τῆς περισσοτέρας τιμῆς ἀποδέδωκεν, ἀπὸ τοῦ συμφέροντος κατασκευάζων αὐτόν, ἵνα μὴ ἦ σχίσματα, λέγων· Ἄν τε γὰρ ὀφθαλμὸς, ἂν τε ρίς, διατηρῶσι τὸ οἰκεῖον, τοῦ συνδέσμου λυθέντος, ὄφελος οὐδὲν ἔσται λοιπόν. Ἄν δὲ τούτου μένοντος ἐκεῖνα βλαβῆ, καὶ διαβαστάζεται καὶ πρὸς υἰεῖαν ἐπάγει ταχέως.

στιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. Κἂν

καὶ μεγάλη μάλιστα ἀνάγκη αὐτῶν. Καὶ πρόσεχε πῶς στὴν περίπτωσι τῶν ἀσθενεστέρων λέγει «ποὺ θεωροῦνται», ἐνῶ ὅταν μιλάει γιὰ τὰ ἀναγκαῖα δὲν προσθέτει πιά «ποὺ θεωροῦνται», ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀποφαίνεται, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα. Πράγματι τί ἄλλο θεωρεῖται ἀπὸ μᾶς ἀτιμότερο ἀπὸ τὰ γεννητικὰ ὄργανα; Ἄλλ' ὅμως εἶναι χρήσιμα γιὰ τὴν παιδοποιΐα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ νομοθέτες τῶν Ῥωμαίων τιμωροῦν ἐκείνους ποὺ ἀκροτηριάζουν τὰ μέλη αὐτὰ καὶ αὐτοενοχίζονται, ἐπειδὴ καταστρέφουν τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ προσβάλλουν τὴν ἴδια τὴ φύση. Εἶθε ὅμως νὰ χαθοῦν οἱ ἀκόλαστοι, αὐτοὶ ποὺ κατηγοροῦν τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ πολλοὶ ἐξαιτίας ἐκείνων ποὺ μεθοῦν καταράσθησαν τὸν οἶνο, καὶ τὴ φύση τῶν γυναικῶν ἐξαιτίας ἐκείνων ποὺ μοιχεύουν, ἔτσι νόμισαν καὶ ὅτι τὰ μέλη αὐτὰ εἶναι αἰσχρά, ἐξαιτίας ἐκείνων ποὺ δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν ὅπως πρέπει. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἔπρεπε· γιατί ἡ ἀμαρτία δὲν εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴ φύση τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὸ πλημμέλημα γεννιέται ἀπὸ τὴν προαίρεση ἐκείνου ποὺ τὸ τολμᾷ. Ἐφόσον ὅμως ὁ Θεὸς τὰ συνανέμιξε, δὲν ἄφησε νὰ φαίνεται ἐκεῖνο ποὺ ἔχει μικρότερη τιμὴ.

«Δίνοντας περισσότερη τιμὴ σ' ἐκεῖνο ποὺ ὑστερεῖ».

Ἐπειδὴ, ἂν καὶ ἔλαβαν πολλὴ παρηγοριά, λυποῦνταν σὰ νὰ ἔλαβαν τάχα κατώτερο χάρισμα, δείχνει ὅτι περισσότερο τιμήθηκαν. Γιατὶ λέγει, σ' ἐκεῖνο ποὺ ὑστερεῖ ἔδωσε περισσότερη τιμὴ.

Στίχ. 25–26. «Γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν διαιρέσεις στὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ δείχνουν τὰ μέλη τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον τὸ ἓνα γιὰ τὸ ἄλλο. Καὶ ὅταν πάσχει ἓνα μέλος, πάσχουν μαζί του ὅλα τὰ μέλη· ὅταν τιμᾶται ἓνα μέλος, χαίρονται μαζί του ὅλα τὰ μέλη».

Τὸν λόγο τῆς περισσότερης τιμῆς τὸν ἔδωσε σ' ἐκεῖνο ποὺ ὑστερεῖ, δείχνοντας αὐτὸν ἀπὸ τὸ συμφέρον τους, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν, λέγει, διαιρέσεις. Γιατὶ, ἂν ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ μύτη διατηροῦν τὴ δική τους ὑπόστασι, διαλυθεῖ ὅμως ὁ σύνδεσμος, δὲν θὰ ὑπάρχει πλέον κανένα ὄφελος. Ἄν ὅμως παραμένει ὁ σύνδεσμος καὶ ἐκεῖνα βλαβοῦν, καὶ διατηρεῖται τὸ σῶμα καὶ γρήγορα ἐπανέρχεται στὴν ὑγεία.

Στίχ. 27. «Ὑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ».

Εἶ δὲ τὸ ἡμέτερον οὐ δεῖ στασιάζειν σῶμα, πολλῶ μᾶλλον τὸ τοῦ Χριστοῦ.

«Καὶ μέλη ἐκ μέρους».

5 Ἡ ἐκκλησία ἢ παρ' ὑμῖν, φησί, μέρος ἐστὶ τῆς πανταχοῦ Ἐκκλησίας, ὥστε οὐχὶ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν εἰρηνεύειν ἂν εἴη-
τε δίκαιοι, εἴ γε παντός ἐστε μέλη τοῦ σώματος.

Στίχ. 28. «Καὶ οὗς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ,
10 πρῶτον ἀποστόλους».

Κατάλογον ποιεῖται τῶν χαρισμάτων, καὶ πρώτους γε τάττει τοὺς ἀποστόλους, οἱ καὶ πανταχοῦ ἐν ἑαυτοῖς εἶχον τὰ χαρίσματα.

«Δεύτερον προφήτας».

15 «Καὶ γὰρ ἐν τῇ χάριτι ἦσαν οὗτοι προφητεύοντες, οἷον Ἄγαθος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ.

«Τρίτον διδασκάλους».

Ἐπισκόπους φησίν.

Ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων».

20 Ὁ δὲ δυνάμιν ἔχων, καὶ κολάζειν καὶ ἰᾶσθαι ἠδύνατο, ὁ δὲ χάρισμα ἰαμάτων ἔχων, ἐθεράπευε μόνον. Προτάττει δὲ τοῦ χαρίσματος τῶν ἰαμάτων τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Μείζον γὰρ τὸ καταγγεῖλαι τὸν λόγον καὶ τὴν εὐσέβειαν εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχάς, τοῦ δυνάμεις ποιεῖν.

25 «Ἀντιλήψεις».

Τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενῶν.

«Κυβερνήσεις».

Τὸ οἰκονομεῖν πνευματικά. Καὶ τὰ ἡμέτερα δὲ κατορθώματα πνευματικὰ λέγει, δεικνὺς ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ δεό-
30 μεθα βοηθείας.

«Γένη γλωσσῶν».

Ἵστερον τίθησιν, ἐφ' ᾧ μάλιστα ἐκεῖνοι μέγα ἐφρόνουν, διδάσκων αὐτοὺς μὴ φυσιοῦσθαι.

Στίχ. 27. «Σεῖς εἴσαστε σῶμα τοῦ Χριστοῦ».

Ἐάν δὲν πρέπει νὰ στασιάζει τὸ δικό μας σῶμα, πολὺ περισσότερο δὲν πρέπει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

«Καὶ ὁ καθένας μέλος τοῦ σώματος».

Ἡ ἐκκλησία σας, λέγει, εἶναι μέρος τῆς Ἐκκλησίας ποὺ βρίσκεται παντοῦ, ὥστε θὰ ἔπρεπε νὰ εἰρηνεύετε ὄχι μόνο ἀναμεταξύ σας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλη τὴν Ἐκκλησία τῆς οἰκουμένης, ἐφόσον βέβαια εἴσασθε μέλη τοῦ σώματος.

Στίχ. 28. «Καὶ ὁ Θεὸς τοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία πρῶτον ἀποστόλους».

Ἄναφέρει κατάλογο τῶν χαρισμάτων, καὶ πρώτους τοποθετεῖ τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι καὶ παντοῦ εἶχαν τὰ χαρίσματα στὸν ἑαυτό τους.

«Δεύτερον προφήτες».

Αὐτοὶ προφήτευσαν κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς χάριτος, ὅπως ὁ Ἄγαβος καὶ οἱ γύρω ἀπὸ αὐτόν».

«Τρίτον δασκάλους».

Ἐννοεῖ τοὺς ἐπισκόπους.

«Ἐπειτα θαυματουργικὲς δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα θεραπειῶν».

Ἐκεῖνος ποὺ εἶχε δύναμη μπορούσε καὶ νὰ τιμωρεῖ καὶ νὰ θεραπεύει, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ εἶχε χάρισμα θεραπειῶν, θεράπευε μόνο. Τοποθετεῖ τὸ λόγο τῆς διδασκαλίας πρὶν ἀπὸ τὸ χάρισμα τῶν θεραπειῶν. Γιατὶ εἶναι σπουδαιότερο τὸ νὰ κηρύττει κανεὶς τὸ λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐσέβεια στὶς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, παρά νὰ κάμνει θαύματα.

«Παροχὲς βοήθειας».

Τὸ νὰ βοηθοῦν τοὺς ἀσθενεῖς.

«Κυβερνήσεις».

Τὸ νὰ διοικοῦν τὰ πνευματικά. Καὶ τὰ δικά μας κατορθώματα τὰ ὀνομάζει πνευματικά, γιὰ νὰ δείξει ὅτι παντοῦ χρειάζομαστε τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

«Εἶδη γλωσσῶν».

Ἦστερα ἀναφέρει ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὅποιο ἐκεῖνοι πρὸ πάντων μεγαλοφρονοῦσαν, διδάσκοντάς τους νὰ μὴ ὑπερηφανεύονται.

Στίχ. 29–30. «Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφηταί; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσιν;»

5 Ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν ταῦτα ἀκούσαντας λέγειν, Καὶ διὰ τί μὴ πάντες ἀπόστολοι ἐγενόμεθα; τοῦτό φησιν, ἐπιπληκτικώτερον χρώμενος τῷ λόγῳ, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ σώματος πάλιν κατασκευάζει.

Στίχ. 31. «Ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα, καὶ ἔτι καθ' 10 ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Στίχ. 1–3. «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἢ ἡκύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ εἰ ἔχω προφητείαν, καὶ ἴδω τὰ μυστήρια ἅπαντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ εἰ ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. Κἂν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, κἂν παραδῶ τὸ σῶμα μου, ἵνα καυθῆσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι».

Τοῦτο εἰπὼν, ἠνίξαστο αἰτίους ὄντας τοῦ τὰ ἐλάσσονα λαμβάνειν, καὶ κυρίου, εἰ βούλοιντο, τοῦ τὰ μείζονα. Ἔστι δὲ πολὺ μείζων ἢ ἀγάπη πάντων τῶν χαρισμάτων. Κατασκευάζει δὲ τοῦτο καὶ τὴν σύγκρισιν δεικνύς, ὡς πάντα τὰ ἄλλα χαρίσματα οὐδὲν ἐστὶ τῆς ἀγάπης ἀπούσης. Ὅρα δὲ πῶς αὐτὸ κατασκευάζει. Οὐ γὰρ εἶπεν, 'εἰ ἴδω γλώσσας', ἀλλ' «εἰ ἂν ταῖς 25 γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλῶ». Καὶ οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, 'εἰ ἂν προφητεύω', ἀλλ' «εἰ ἴδω τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν», μετὰ ἐπιτάσεως. Καὶ οὐκ εἶπε, 'δῶ τὰ ὑπάρχοντα', ἀλλὰ «ψωμίσω», ἵνα πρὸς τῇ δαπάνῃ καὶ διακονίᾳ προσῆ. Πάντα οὖν μετ' ἐπιτάσεως δείξας, δείκνυσι πολὺ ἥττονα τῆς

Στίχ. 29–30. «Μήπως ὅλοι εἶναι ἀπόστολοι; μήπως ὅλοι εἶναι προφηῆτες; μήπως ὅλοι εἶναι διδάσκαλοι; μήπως ὅλοι ἔχουν θαυματουργικὲς δυνάμεις; μήπως ὅλοι ἔχουν χαρίσματα θεραπειῶν; μήπως ὅλοι ὀμιλοῦν γλῶσσες; μήπως ὅλοι ἐρμηνεύουν;».

Ἐπειδὴ φυσικὸ ἦταν, ἀκούοντας αὐτά, νὰ λέγουν, Καὶ γιατί δὲν γίναμε ὅλοι ἀπόστολοι; γι' αὐτὸ τὰ λέγει αὐτά, χρησιμοποιοῦντας τὸ λόγο περισσότερο πληκτικὸ καὶ αὐτὸ πάλι τὸ ἀποδεικνύει ἀπὸ τὸ σῶμα.

Στίχ. 31. «Νὰ δείχνετε ζήλο γιὰ τὰ ἀνώτερα χαρίσματα, καὶ ἐγὼ τώρα σᾶς δείχνω τὴν ὁδὸ πὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπόκτηση αὐτῶν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Στίχ. 1–3. «Ἐὰν ὀμιλῶ τίς γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ δὲν ἔχω ἀγάπη, ἔγινα χαλκὸς πὺ ἤχεῖ ἢ κύμβαλο πὺ ἀλαλάζει. Κι ἂν ἔχω τὸ χάρισμα νὰ προφητεύω καὶ γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια κι ὅλη τὴ γνώση, κι ἂν ἔχω ὅλη τὴν πίστη, ὥστε νὰ μετακινῶ βουνά, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, δὲν εἶμαι τίποτε. Κι ἂν μοιράσω ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου, κι ἂν παραδώσω τὸ σῶμα μου γιὰ νὰ κακεῖ, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἀγάπη, δὲν ἔχω καμμιά ὠφέλεια».

Λέγοντας αὐτό, ὑπαινίχθηκε ὅτι εἶναι αἴτιοι οἱ ἴδιοι πὺ λαμβάνουν τὰ κατώτερα χαρίσματα καὶ μποροῦν, ἐὰν θέλουν, νὰ λάβουν τὰ ἀνώτερα. Καὶ εἶναι πολὺ πιὸ ἀνώτερη ἀπὸ ὅλα τὰ χαρίσματα ἡ ἀγάπη. Αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει καὶ παρουσιάζει τὴ σύγκριση, λέγοντας πῶς ὅλα τὰ ἄλλα χαρίσματα δὲν εἶναι τίποτε ὅταν ἀπουσιάζει ἡ ἀγάπη. Καὶ πρόσεχε πῶς τὸ ἀποδεικνύει αὐτό. Γιατὶ δὲν εἶπε, 'ἐὰν γνωρίζω γλῶσσες', ἀλλὰ «ἐὰν ὀμιλῶ τίς γλῶσσες τῶν ἀγγέλων». Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς, 'ἐὰν προφητεύω', ἀλλὰ μὲ ἐπίταση, «ἐὰν γνωρίζω ὅλα τὰ μυστήρια καὶ ὅλη τὴ γνώση». Καὶ δὲν εἶπε, 'ἐὰν δώσω τὰ ὑπάρχοντά μου', ἀλλὰ «ἐὰν τὰ μοιράσω μὲ τὰ χέρια μου», γιὰ νὰ ὑπάρχει μαζί μὲ τὴ δαπάνη καὶ ἡ διακονία. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔδειξε στὸ μεγαλύτερο βαθμὸ

ἀγάπης. Ὡστε εἰ μεγάλων χαρισμάτων ἐρᾶτε, τὴν ἀγάπην ἐπιτηδεύετε, φησί. Εἰκότως μείζων τῶν χαρισμάτων ἡ ἀγάπη· εἴ γε ταῦτα μὲν διέσχισαν, αὕτη δὲ ἐνοῖ τοῦς διαστάντας.

Ἦρα πόθεν ἄρχεται, ἀπὸ τοῦ μεγάλου δοκοῦντος παρ' αὐτοῖς, τοῦ τῶν γλωσσῶν, καὶ οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων. «Γλῶτταν δὲ ἀγγέλων» ἐνταῦθα, οὐχὶ σῶμα περιθεὶς ἀγγέλοις, ἀλλ' ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Κἂν οὕτω φθέγγωμαι, ὡς νόμος ἀγγέλοις πρὸς ἀλλήλους διαλέγεσθαι. Ὡς ὅταν λέγῃ, ὅτι «αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων», οὐ γόνατα καὶ ὅστ' ἀ περιτιθεὶς τοῖς ἀγγέλοις ταῦτα λέγει, ἀλλὰ τὴν ἐπιτεταμένην προσκύνησιν διὰ τοῦ παρ' ἡμῖν σχήματος ἀνίξασθαι βούλεται. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα «γλῶσσαν» ἐκάλεσε, τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ὁμιλίαν τῷ γνωρίμῳ παρ' ἡμῖν τρόπῳ ἐνδείξασθαι βουλόμενος.

15 Στίχ. 4. «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖν»

Σκόπει, πῶς πρῶτον αὐτὴν τίθησι τὸ πάντων ἀστειότατον τῶν ἀγαθῶν. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Μακροθυμία· καὶ γὰρ ὄπλον ἐστὶν ἄμαχον πάντα διακρούμενον τὰ λυπηρὰ ραδίως ἢ μακροθυμία. Μακροθυμία δὲ λέγεται, διὰ τὸ μακρὰν τινα καὶ με-

20 γάλην ἔχειν ψυχὴν. Τὸ γὰρ μακρὸν καὶ μέγα λέγεται.

«Χρηστεύεται ἡ ἀγάπη».

Ἐπειδὴ ἐστὶ μακροθυμεῖν καὶ ἐπὶ τὸ διαρρηῆσαι τὸν ἐναντίον ἀποκρίσεως μὴ τυγχάνοντα, τούτου χάριν, φησί, «χρηστεύεται». Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι, Οὐκ ἐπὶ τῷ πληῆξαι τὸν ἐναντίον,

25 ἀλλ' ἐπὶ τῷ καταπραῖναι.

«Οὐ ζηλοῖ ἡ ἀγάπη».

Ἐπειδὴ ἐστὶ καὶ μακρόθυμον εἶναι καὶ βάσκανον. Καὶ τοῦτο ἐκεῖνο διαφθείρεται τὸ κατόρθωμα.

«Οὐ περπερεύεται».

30 Τοῦτέστιν, οὐ προπετεύεται. Καὶ γὰρ συνετὸν ἐργάζεται, καὶ βαρὺν καὶ βεβηκότα.

τους ὅλα, δείχνει ὅτι αὐτὰ εἶναι πολὺ πιὸ κατώτερα ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ὡστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε μεγάλα χαρίσματα, νὰ ἐπιδιώκετε, λέγει, τὴν ἀγάπη. Εὐλογα ἡ ἀγάπη εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ὅλα τὰ χαρίσματα· ἐὰν αὐτὰ τοὺς διαίρεσαν, αὐτὴ ἐνώνει τοὺς διαιρημένους.

Πρόσεχε ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει, ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ θεωροῦνταν ἀπ' αὐτοὺς μεγάλο, τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς, καὶ ὄχι μόνο τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων. Λέγοντας ἐδῶ γλώσσα τῶν ἀγγέλων, δὲν θεωρεῖ ὅτι οἱ ἄγγελοι ἔχουν σῶμα, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Κι ἂν ἀκόμη μιλάω ἔτσι, ὅπως συνηθίζουν οἱ ἄγγελοι νὰ συνομιλοῦν μεταξύ τους. Ὅπως ὅταν λέγει, «σ' αὐτὸν θὰ κάμψει κάθε γόνατο τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων»¹, δὲν τὰ λέγει αὐτὰ ἀποδίδοντας γόνατα καὶ ὅσα τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ θέλει νὰ ὑπαινιχθεῖ μὲ τὴ δική μας μορφή τὴν πέρα ἀπὸ κάθε μέτρο προσκύνηση. Ἐτσι καὶ ἐδῶ μίλησε γιὰ «γλώσσα», θέλοντας μὲ τὸ γνωστὸ σὲ μᾶς τρόπο νὰ δείξει τὴ συνομιλία αὐτῶν μεταξύ τους.

Στίχ. 4. «Ἡ ἀγάπη δείχνει μακροθυμία».

Πρόσεχε, πῶς πρῶτα ἀναφέρει αὐτήν, τὸ πιὸ ἐξαιρετὸ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Καὶ ποιὸ εἶναι αὐτό; Ἡ μακροθυμία. Καθόσον ἡ μακροθυμία εἶναι ὄπλο ἀκαταμάχητο, ποὺ ἀπομακρύνει εὐκολα ὅλα τὰ λυπηρά. Μακροθυμία λέγεται, ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ τὴν ἐκδηλώνει ἔχει μακρὰ καὶ μεγάλη ψυχὴ. Γιατὶ τὸ μακρὸ λέγεται καὶ μεγάλο.

«Ἡ ἀγάπη εἶναι γεμάτη ἀπὸ καλωσύνη».

Ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸ νὰ δείχνει κανεὶς μακροθυμία καὶ γιὰ νὰ σκάσει τὸν ἀντίθετό του ὅταν δὲν παίρνει ἀπάντηση, γι' αὐτὸ λέγει «δείχνει καλωσύνη». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Ὅχι γιὰ νὰ πλῆξει τὸν ἐχθρό του, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν καταπραῖνει.

«Ἡ ἀγάπη δὲν ζηλεύει».

Ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν κανεὶς νὰ εἶναι μακρόθυμος καὶ φθονερός. Καὶ αὐτὸ τὸ κατόρθωμα καταστρέφεται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἐλάττωμα.

«Δὲν καυχιέται».

Δηλαδή, δὲν συμπεριφέρεται μὲ αὐθάδεια. Καθόσον τὸν κάμνει συνετό, σοβαρὸ καὶ ἀνώτερο ἄνθρωπο.

«Οὐ φυσιοῦται».

Οὐ φρονεῖ μέγα, φησίν, ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν, οὐδὲ εἰς ὕβριν ἐπαίρεται.

Στίχ. 5. «Οὐκ ἀσχημονεῖ οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς».

5 Τὰ μεγάλα, φησί, ἀδικούμενοι καὶ ὕβριζόμενοι, οὐκ ἀσχημοσύνην τὸ πρᾶγμα ἠγοῦνται.

«Οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν».

Ὅρα πάλιν τὴν ἀγάπην οὐ κρατοῦσαν τῆς κακίας μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἀφεῖσαν αὐτὴν συστῆναι τὴν ἀρχήν. Καὶ οὐκ εἶπεν,
10 'οὐκ ἐργάζεται τὸ κακόν', ἀλλ' οὐδὲ λογίζεται.

Στίχ. 6. «Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ».

Τουτέστιν, οὐκ ἐφήδεται τοῖς κακῶς πάσχοσι.

«Συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. (Στίχ. 7) Πάντα στέγει, πάντα πιστεύει».

15 Συνήδεται, φησί, τοῖς εὐδοκιμοῦσιν.

«Πάντα ἐλπίζει».

Πάντα χρηστά, φησίν· οὐκ ἀπογινώσκει τοῦ ἀγαπωμένου.

«Πάντα ὑπομένει».

Οὐχ ἀπλῶς ἐλπίζει, ἀλλὰ πιστεύει ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖν.

20 Στίχ. 8. «Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει».

Τουτέστιν, οὐ διαλύεται, οὐ διακόπτεται.

«Εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται».

Εἰ γὰρ ἀμφοτέρα ταῦτα ἔνεκεν τῆς πίστεως εἰσενήνκεται,
25 ταύτης πανταχοῦ διασπαρείσης, ἀργεῖ τούτων ἢ χρεῖα λοιπόν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους παύσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπικρατήσει μειζόνως, καὶ ἐνταῦθα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.

Στίχ. 9–10. «Εἴτε γνώσεις καταργηθήσονται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ
30 τὸ τέλειον».

«Δὲν ὑπερηφανεύεται».

Δὲν μεγαλοφρονεῖ, λέγει, γιὰ τὰ κατορθώματά του, οὔτε φθάνει σὲ ἀλαζονεία.

Στίχ. 5. «Δὲν κάμνει ἀσχήμιες, δὲν ζητεῖ αὐτὰ πού τῆς συμφέρουν».

Ἄν καί, λέγει, δέχονται μεγάλες ἀδικίες καὶ προσβολές, δὲν θεωροῦν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀσχημοσύνη.

Δὲν παροργίζεται, δὲν σκέπτεται τὸ κακὸν».

Πρόσεχε πάλι ὅτι ἡ ἀγάπη δὲν ὑπερισχύει μόνον τῆς κακίας, ἀλλ' οὔτε κἂν τὴν ἀφήνει νὰ λάβει ἀρχή. Καὶ δὲν εἶπε, 'δὲν κάμνει τὸ κακὸ', ἀλλὰ «οὔτε κἂν τὸ σκέπτεται».

Στίχ. 6. «Δὲν χαίρεται γιὰ τὴν ἀδικία».

Δηλαδή δὲν εὐχαριστεῖται γιὰ ἐκείνους πού ὑποφέρουν.

«Ἄλλὰ συγχαίρει τὴν ἀλήθεια. (Στίχ. 7) "Ὅλα τὰ ἀνέχεται, ὅλα τὰ πιστεύει».

Χαίρεται, λέγει, μαζί μὲ ἐκείνους πού εὐημεροῦν.

«Ἐλπίζει γιὰ ὅλα».

Γιὰ ὅλα, λέγει, τὰ καλά· δὲν ἀπελπίζεται γιὰ ἐκείνον πού ἀγαπᾷ.

«"Ὅλα τὰ ὑπομένει».

"Ὅχι ἀπλῶς ἐλπίζει, ἀλλὰ καὶ πιστεύει ἐξαιτίας τῆς μεγάλης ἀγάπης.

Στίχ. 8. «Ἡ ἀγάπη ποτὲ δὲν παύει νὰ ὑπάρχει».

Δηλαδή, δὲν διαλύεται, δὲν διακόπτεται.

«Εἴτε χαρίσματα προφητειῶν ὑπάρχουν, θὰ καταργηθοῦν, εἴτε χαρίσματα γλωσσολαλιῶν, θὰ παύσουν».

Ἐὰν δηλαδή καὶ τὰ δύο αὐτὰ δόθηκαν γιὰ χάρι τῆς πίστεως, ἐφόσον αὐτὴ ἔχει διασπαρεῖ παντοῦ, σταματᾷ πιὰ ἡ ἀναγκαῖότητα αὐτῶν. "Ὅμως δὲν παύει τὸ ν' ἀγαπάει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ἀλλὰ καὶ θ' ἀυξηθεῖ ἡ ἀγάπη αὐτὴ περισσότερο, καὶ στὴν ἐδῶ ζωὴ καὶ στὴ μέλλουσα.

Στίχ. 9–10. «Εἴτε γνώσεις ὑπάρχουν, θὰ καταργηθοῦν. Γιὰ τὴν τῶρα ἡ γνώση μας εἶναι μερικὴ καὶ μερικὴ εἶναι καὶ ἡ προφητεία. "Ὅταν ὅμως θὰ ἔρθει τὸ τέλει».

Καὶ ποία γνῶσις καταργεῖται; Ἡ μερική. «Ὅταν γὰρ ἔλθῃ τὸ τέλειον», φησί, «τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται». Ὅρα δὲ ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος τὸν λόγον. Ἐσφάζετο πρόβατον, ἐχρίοντο τῷ αἵματι αἱ πύλαι, ἀλλὰ αὕτη ἡ γνῶσις, ἐλθόντος τοῦ Υἱοῦ τοῦ
5 Θεοῦ, τοῦ ἀμνοῦ τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ σφαγέντος, ἀργεῖ.

«Τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. (Στίχ. 11–12) Ὅτε ἤμην νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος. Ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου, ὡς ἐν αἰνίγματι».

10 Ἐναντὶ τοῦ, πέρασ ἤξει καὶ στήσεται.

«Τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγινώσκομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. (Στίχ. 13) Νῦν δὲ μένει».

Ἐναντὶ τοῦ σαφέστερον καὶ τρανότερον.

15 «Πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη».

Ἡ μὲν πίστις καὶ ἐλπίς, τῶν πιστευθέντων καὶ τῶν ἐπισθέντων ἀγαθῶν παραγινομένων, παύεται, ἡ δὲ ἀγάπη τότε μέγα ἐπαίρεται καὶ γίνεται σφοδρότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Στίχ. 1. «Διώκετε τὴν ἀγάπην».

Καὶ γὰρ δρόμου σφόδρα ἡμῖν εἰς αὐτὴν χρεια.

«Ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεῦητε».

Ἵνα μὴ τις νομίζῃ, ὅτι διὰ τοῦτο τὸν τῆς ἀγάπης εἰσήγαγε
25 λόγον, ἵνα σβέσῃ τὰ χαρίσματα, τούτου χάριν ἐπήγαγε, λέγων· «ζηλοῦτε τὰ πνευματικά»· σύγκρισιν δὲ ποιεῖται τῶν χαρισμάτων καὶ καθαιρεῖ τὸ τῶν γλωσσῶν, οὔτε πάντῃ ἄχρηστον, οὔτε σφόδρα ὠφέλιμον καθ' ἑαυτὸ δεικνύς.

Καὶ ποιά γνώση θὰ καταργηθεῖ; Ἡ μερική. Γιατὶ λέγει, «ὅταν θὰ ἔρθει τὸ τέλειο, θὰ καταργηθεῖ τὸ μερικό». Καὶ πρόσεχε αὐτὰ πού λέγει μέσα ἀπὸ ἓνα παράδειγμα. Σφαζόταν πρόβατο καὶ χρίονταν οἱ πόρτες μὲ τὸ αἷμα του· ἀλλ' αὐτὴ ἡ γνώση, ὅταν ἦρθε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀληθινὸς ἀμνός, καὶ σφάχθηκε, καταργήθηκε.

«Τὸ μερικό θὰ καταργηθεῖ. (Στίχ. 11–12) Ὅταν ἤμουν νήπιο, μιλοῦσα σὰν νήπιο, σκεπτόμουν σὰν νήπιο, συλλογιζόμουν σὰν νήπιο. Ὅταν ὅμως ἐγίνα ἄνδρας, κατάργησα τὰ τοῦ νηπίου. Τώρα βέβαια βλέπομε ἀμυδρὰ σὰν μέσα ἀπὸ καθρέφτη».

Ἐναντὶ νὰ πεῖ, θὰ ἔρθει τὸ τέλος καὶ θὰ σταματήσει.

«Τότε ὅμως θὰ βλέπομε πρόσωπο πρὸ πρόσωπο. Τώρα γνωρίζω ἐν μέρει, τότε ὅμως θὰ γνωρίσω ἔτσι, ὅπως γνώρισε ἐμένα ὁ Θεός. (Στίχ. 13) Τώρα μένουν».

Ἐναντὶ νὰ πεῖ σαφέστερα καὶ καθαρότερα».

«Ἡ πίστη, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀγάπη, τὰ τρία αὐτά· μεγαλύτερη ὅμως ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ ἀγάπη».

Ἡ πίστη καὶ ἡ ἐλπίδα, ὅταν ἔρθουν τὰ ἀγαθὰ πού πιστέψαμε καὶ ἐλπίσαμε, σταματοῦν, ἐνῶ ἡ ἀγάπη τότε πρὸ πάντων φου-ντώνει καὶ γίνεται σφοδρότερη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Στίχ. 1. «Νὰ ἐπιδιώκετε τὴν ἀγάπη».

Καθόσον χρειαζόμαστε μακρὸ δρόμο γιὰ νὰ φθάσουμε σ' αὐτήν.

«Νὰ δείχνετε ζήλο γιὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα καὶ περισσότερο γιὰ τὸ προφητικὸ χάρισμα».

Γιὰ νὰ μὴ νομίζει κάποιος, ὅτι γι' αὐτὸ μίλησε γιὰ τὴν ἀγάπη, γιὰ νὰ ἐξαλείψει τὰ χαρίσματα, ἐξαιτίας αὐτοῦ πρόσθεσε καὶ εἶπε· «νὰ δείχνετε ζήλο γιὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα»· συγκρίνει τὰ χαρίσματα καὶ μειώνει τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς, δείχνοντας ὅτι αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὔτε τελείως ἄχρηστο εἶναι οὔτε πάρα πολὺ ὠφέλιμο.

Στίχ. 2-4. «Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσση, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει· Πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. Ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. Ὁ λαλῶν γλώσση, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ
5 προφητεύων, Ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ».

Τὸ μὲν λαλεῖν τῷ Θεῷ, μέγα δείκνυσιν, τὸ δὲ μὴ οἰκοδομεῖσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, μικρόν. Τοῦτο γὰρ πανταχοῦ ζητεῖ, τὴν οἰκοδομὴν τῶν πολλῶν.

Στίχ. 5. «Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον
10 δὲ ἵνα προφητεύητε. Μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις».

Ἴνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι βασκαίνων αὐτοῖς καθαιρεῖ τὰς γλώσσας, διορθούμενος αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν, τοῦτό φησιν.

«Ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ Ἐκκλησία οἰκοδομὴν
15 λάβῃ».

Ἐλαττον, φησί, τοῦ προφητεύειν τὸ γλώσσαις λαλεῖν· εἰ μὴ τις ἄρα καὶ διερμηνεύῃ τὰς γλώσσας, οὐκ ἂν γένηται τοῦ προφητεύοντος ἴσος.

Στίχ. 6. «Νῦν δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς λαλῶν, τί
20 ὑμᾶς ὠφελήσω;».

Τί λέγω τοῖς ἄλλοις, φησί; Κἂν γὰρ ἐγὼ αὐτοὺς γλώσσαις ἔλθω λαλῶν, οὐδὲν ἔσται πλέον τοῖς ἀκούουσι. Ταῦτα δὲ λέγει δεικνύς, ὅτι τὸ ἐκείνων συμφέρον ζητεῖ, οὐ πρὸς τοῖς χάρισμα ἔχοντας ἀπεχθῶς ἔχει.

«Ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν
25 προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ».

Ἐὰν μὴ εἶπω, φησί, τὸ δυνάμενον ὑμῖν εὐληπτον γενέσθαι, ἀλλ' ἐπιδείξω μόνον ὅτι γλώσσης ἔχω χάρισμα, οὐδὲν ἂν κερδήσαντες ἀπελεύσεσθε. Πῶς γὰρ ἀπὸ φωνῆς ἧς οὐ συνιείτε;

Στίχ. 2-4. «Γιατί, ἐκεῖνος πού ὁμιλεῖ μὲ τὴ γλῶσσα, δὲν ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεό, ἐφόσον κανένας δὲν τὸν καταλαβαίνει, γιατί ὁμιλεῖ γιὰ μυστήρια ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού προφητεῦει, ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μὲ λόγια πού ἐποικοδομοῦν, δίνουν θάρρος καὶ παρηγοροῦν. Ἐκεῖνος πού ὁμιλεῖ μὲ τὴ γλῶσσα οἰκοδομεῖ τὸν ἑαυτό του, ἐνῶ ἐκεῖνος πού προφητεῦει, οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησία».

Τὸ νὰ ὁμιλεῖ μὲ τὸν Θεὸ δείχνει ὅτι εἶναι μεγάλο πρᾶγμα, τὸ νὰ μὴ οἰκοδομεῖται ὅμως ἡ Ἐκκλησία, εἶναι μικρό. Γι' αὐτὸ ζητεῖ παντοῦ τὴν ἐποικοδομὴ τῶν πολλῶν.

Στίχ. 5. «Θέλω ὅλοι σας νὰ ὁμιλεῖτε γλῶσσες, περισσότερο ὅμως θέλω νὰ προφητεύετε. Γιατί εἶναι ἀνώτερος ἐκεῖνος πού προφητεῦει ἀπὸ ἐκεῖνον πού γλωσσολαλεῖ».

Γιὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι μειώνει τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς ἐπειδὴ τοὺς φθονεῖ, τὸ λέγει αὐτό, διορθώνοντας τὴν ὑπόνοιά τους.

«Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν ἐρμηνεύει αὐτὰ πού λέγει, γιὰ νὰ οἰκοδομηθεῖ ἡ Ἐκκλησία».

Εἶναι κατώτερο, λέγει, τὸ νὰ ὁμιλεῖ κάποιος γλῶσσες ἀπὸ τὸ νὰ προφητεῦει καὶ ἂν κάποιος δὲν ἐρμηνεύει αὐτὰ πού λέγει, δὲν θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ ἴσος μὲ ἐκεῖνον πού προφητεῦει.

Στίχ. 6. «Ὡστε, ἀδελφοί, ἐὰν ἔρθω σ' ἐσᾶς καὶ ὁμιλῶ γλῶσσες, σὲ τί θὰ σᾶς ὠφελήσω;».

Γιατί λέγω, λέγει, γιὰ τοὺς ἄλλους; Κι ἂν ἀκόμη ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔρθω καὶ ὁμιλῶ γλῶσσες, δὲν θὰ κερδίσουν τίποτε ἐκεῖνοι πού θ' ἀκούουν. Αὐτὰ τὰ λέγει γιὰ νὰ δείξει, ὅτι ζητεῖ τὸ συμφέρον ἐκείνων καὶ ὄχι ὅτι ἐχθρεύεται ἐκείνους πού ἔχουν τὸ χάρισμα αὐτό.

«Ἐὰν δὲν μιλήσω πρὸς ἐσᾶς μὲ τρόπο ἢ ἀποκαλύψεως ἢ γνώσεως ἢ προφητείας ἢ διδασκαλίας;».

Ἐάν, λέγει, δὲν σᾶς πῶ ἐκεῖνο πού μπορείτε νὰ τὸ κατανοήσετε, ἀλλὰ σᾶς ἐπιδειξῶ μόνο ὅτι ἔχω τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς, θὰ φύγετε χωρὶς νὰ κερδίσετε τίποτε. Πῶς δηλαδὴ θὰ ὠφεληθεῖτε ἀπὸ γλῶσσα πού δὲν τὴν καταλαβαίνετε;

Στίχ. 7-9. «Ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλός, εἴτε κιθάρα, εἰάν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ διδῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον; Καὶ γὰρ εἰάν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάζεται εἰς πόλεμον; 5 Οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης».

Τί λέγω, φησίν, ὅτι ἐφ' ὑμῶν τὸ πρᾶγμα ἀκερδές ἐστι; Καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων τοῦτο ἴδοι τις ἂν, καὶ ἐπὶ τῆς κιθάρας, καὶ ἐπὶ σάλπιγγος.

«Ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λα-
10 λούμενον;».

Ἐντὶ τοῦ, Ἐὰν μὴ διερμηνεύητε.

«Ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες».

Τουτέστιν, οὐδενὶ φθεγγόμενοι, πρὸς οὐδένα λαλοῦντες.

Στίχ. 10-12. «Τοσαῦτα εἰ τύχοι γένη φωνῶν εἰσιν ἐν
15 κόσμῳ, καὶ οὐδὲν ἄφωνον. Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς
φωνῆς, ἔσομαι τῶ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν ἐμοὶ βάρ-
βαρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς».

Τουτέστι, τοσαῦται γλῶσσαι, τοσαῦται φωναί, Σκυθῶν,
Θρακῶν, Ρωμαίων, Περσῶν, Μαύρων, Ἰνδῶν, Αἰγυπτίων,
20 ἐτέρων μυρίων ἔθνῶν.

«Ἐπεὶ ζηλωταὶ ἐστε πνευμάτων, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς
Ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. (Στίχ. 13) Διὸ ὁ λαλῶν
γλώσση, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύη».

Εἰ ζηλοῦν δεῖ, τὰ χαρίσματα ταῦτα ζηλοῦτε, ἃ τὴν Ἐκκλη-
25 σίαν οἰκοδομεῖ. Διὸ ἐπάγει λέγων, «προσευχέσθω, ἵνα διερμη-
νεύη».

Στίχ. 14. «Ἐὰν γὰρ εὐχῶμαι γλώσση, τὸ πνεῦμά μου
προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. Τί οὖν ἐστι;».

Στίχ. 7-9. «Ἄλλὰ καὶ τὰ ἄψυχα ὄργανα ποὺ παράγουν ἦχο, εἴτε φλογέρα εἶναι εἴτε κιθάρα, ἐὰν δὲν διακρίνουν τοὺς φθόγους, πῶς θὰ γνωρίσει κανεὶς ἐκεῖνο ποὺ παίζεται μὲ τὴ φλογέρα ἢ τὴν κιθάρα; Γιατὶ καὶ ἡ σάλπιγγα, ἐὰν ἠχήσει μὲ ἦχο ἀκατανόητο, ποιὸς θὰ προετοιμασθεῖ γιὰ πόλεμο; Ἔτσι καὶ σεῖς μὲ τὴ γλωσσολαλιά».

Γιατὶ λέγω, λέγει, ὅτι τὸ πρᾶγμα θὰ εἶναι χωρὶς κέρδος γιὰ σᾶς; Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ δεῖ κανεὶς νὰ συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῶν ἀψύχων, καὶ τῆς κιθάρας καὶ τῆς σάλπιγγας.

«Ἐὰν δὲν πεῖτε κάποιο λόγο κατανοητό, πῶς θὰ γίνεῖ ἀντιληπτὸ αὐτὸ ποὺ λέτε;».

Τὸ λέγει αὐτὸ ἀντὶ τοῦ, Ἐὰν δὲν ἐρμηνεύετε αὐτὸ ποὺ λέτε.

«Θὰ φανεῖτε σὰ νὰ μιᾶτε στὸν ἀέρα».

Δηλαδή, πρὸς κανένα δὲ θὰ μιᾶτε, πρὸς κανένα δὲ θ' ἀπευθύνεσθε.

Στίχ. 10-12. «Ἐπάρχουν τώρα εἶδη φωνῶν στὸν κόσμον καὶ κανένα δὲν εἶναι ἄφωνο. Ἐὰν λοιπὸν δὲν γνωρίζω τὸ νόημα τῆς φωνῆς, θὰ εἶμαι ξένος γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ὁμιλεῖ καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὁμιλεῖ ξένος γιὰ μένα. Ἔτσι καὶ ἐσεῖς».

Δηλαδή, ὑπάρχουν τόσες γλῶσσες, τόσες διάλεκτοι, τῶν Σκυθῶν, τῶν Θρακῶν, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Περσῶν, τῶν Μαύρων, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀπείρων ἄλλων ἐθνῶν.

«Ἀφοῦ εἴσασθε ζηλωτὲς πνευματικῶν χαρισμάτων, νὰ ζητᾶτε νὰ ὑπερέχετε σ' ἐκεῖνα ποὺ συμβάλλουν στὴν οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας. (Στίχ. 13) Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιάς, ἂς προσεύχεται, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύει αὐτὰ ποὺ λέγει.

Ἐὰν πρέπει νὰ εἴσαστε ζηλωτὲς, νὰ εἴσαστε ζηλωτὲς αὐτῶν τῶν χαρισμάτων, ποὺ οἰκοδομοῦν τὴν Ἐκκλησία. Γι' αὐτὸ προσθέτει καὶ λέγει «ἂς προσεύχεται, γιὰ νὰ ἐρμηνεύει αὐτὰ ποὺ λέγει».

Στίχ. 14. «Γιατὶ, ἐὰν προσεύχομαι μὲ τὴ γλώσσα, τὸ πνεῦμα μου προσεύχεται, ἐνῶ ὁ νοῦς μου μένει ἄκαρπος. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνεῖ;».

Τουτέστι, τὸ χάρισμα τὸ δοθέν μοι καὶ κινουῖν τὴν γλῶσσαν.

Στίχ. 15–16. «Προσεύξομαι πνεύματι, προσεύξομαι καὶ τῷ νοῖ ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ καὶ τῷ νοῖ. Ἐπεὶ, ἐὰν εὐ-
5 λογῆς πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ Ἀμήν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; Ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδεν».

Ὡσπερ τινὸς λέγοντος, Τί οὖν ἐστὶ τὸ διδακτικὸν καὶ ὠφέλιμον; Καὶ πῶς χρὴ λέγειν; Καὶ τί χρὴ αἰτεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ; Ἀποκρίνεται λέγων τό, «καὶ τῷ πνεύματι», τουτέστι τῷ
10 χαρίσματι καὶ τῇ διανοίᾳ προσεύχεσθαι, ἵνα καὶ ἡ γλῶσσα φθέγγηται, καὶ ὁ νοῦς μὴ ἀγνοῇ τὰ λεγόμενα. Καὶ γάρ, ἐὰν μὴ τοῦτο ᾗ, καὶ ἕτερα σύγχυσις γίνεται. Οὐ γὰρ οἶδεν ὑποφωνεῖν ὁ λαϊκὸς τὸ «Ἀμήν»· οὐκ οἶδε γὰρ τί λέγεις.

Στίχ. 17. «Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ἕτερος
15 οὐκ οἰκοδομεῖται».

Ἴνα μὴ δόξη σφόδρα ἐξευτελίζειν τὸ χάρισμα, τοῦτο φησι τοῦτο δὲ καὶ ἀνωτέρω ἐποίησεν ὅτε ἔλεγεν, «ὁ λαλῶν μυστήριον, καὶ τῷ Θεῷ λαλεῖ καὶ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ». Σὺ οὖν, φησί, καλῶς εὐχαριστεῖς· Πνεύματι γὰρ κινούμενος φθέγγη· ἀλλ'
20 ἐκεῖνος οὐδὲν ἀκούων, οὐδὲ εἰδῶς τὰ λεγόμενα, ἔστηκεν, οὐ πολλὴν δεχόμενος τὴν ὠφέλειαν.

Στίχ. 18–19. «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσση λαλῶν· ἀλλ' ἐν Ἐκκλησίᾳ».

Ἴνα μὴ δόξη κατατρέχειν ὡς ἐστερημένος τοῦ χαρίσματος,
25 τοῦτο φησι.

«Θέλω πέντε λόγους τῷ νοῖ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω».

Τουτέστι, νοῶν ἃ λέγω καὶ δυνάμενος καὶ ἑτέροις ἐρμηνεύσαι.

Δηλαδή, τὸ χάρισμα ποὺ μοῦ δόθηκε καὶ κινεῖ τὴ γλῶσσα μου.

Στίχ. 15–16. «Θὰ προσεύχομαι μὲ τὸ πνεῦμα μου, θὰ προσεύχομαι καὶ μὲ τὸ νοῦ μου· θὰ ψάλλω μὲ τὸ πνεῦμα μου, θὰ ψάλλω καὶ μὲ τὸ νοῦ μου. Γιατί, ἐὰν δοξολογεῖς τὸν Θεὸ μὲ τὸ πνεῦμα, πῶς τότε ἐκεῖνος ποὺ βρίσκεται στὴ θέση τοῦ λαϊκοῦ θὰ πεῖ τὸ “Ἀμήν” γιὰ τὴν εὐχαριστία σου, τὴ στιγμή ποὺ δὲν γνωρίζει ἐκεῖνα ποὺ λέγεις»;

“Ὅπως ἀκριβῶς ἐρωτώντας κάποιος καὶ λέγοντας, Ποιό λοιπὸν εἶναι τὸ διδακτικὸ καὶ ὠφέλιμο; Καὶ πῶς πρέπει νὰ ὁμιλεῖ κανεὶς; Καὶ τί πρέπει νὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεό; Ἀποκρίνεται καὶ λέγει τό, «καὶ μὲ τὸ πνεῦμα», δηλαδή μὲ τὸ χάρισμα καὶ τὸ νοῦ νὰ προσευχόμαστε, ὥστε καὶ ἡ γλῶσσα νὰ ὁμιλεῖ καὶ ὁ νοῦς νὰ μὴ ἀγνοεῖ αὐτὰ ποὺ λέγει. Γιατί, ἐὰν δὲν συμβαίνει αὐτό, δημιουργεῖται καὶ ἄλλη σύγχυση. Γιατί ὁ λαϊκὸς δὲν γνωρίζει νὰ πεῖ τὸ «ἀμήν», ἀφοῦ δὲν γνωρίζει τί λέγεις.

Στίχ. 17. «Σὺ βέβαια καλῶς εὐχαριστεῖς τὸν Θεό, ὁ ἄλλος ὅμως δὲν οἰκοδομεῖται».

Τὸ λέγει αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι περιφρονεῖ πάρα πολὺ τὸ χάρισμα. Αὐτὸ τὸ ἔκαμε καὶ προηγουμένως ὅταν ἔλεγε, «ἐκεῖνος ποὺ λέγει μυστήρια καὶ μὲ τὸν Θεὸ ὁμιλεῖ καὶ τὸν ἑαυτό του οἰκοδομεῖ». Σὺ λοιπὸν, λέγει, καλῶς εὐχαριστεῖς τὸν Θεό· γιατί ὁμιλεῖς κινούμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα· ἐκεῖνος ὅμως στέκεται χωρὶς ν’ ἀκούει τίποτε οὔτε νὰ καταλαβαίνει τὰ λεγόμενα, καὶ ἔτσι δὲν ἀποκομίζει μεγάλη ὠφέλεια.

Στίχ. 18–19. «Εὐχαριστῶ τὸν Θεό μου, γιατί περισσότερο ἀπὸ ὅλους ἔχω τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς, ἀλλὰ στὴν Ἐκκλησίᾳ».

Αὐτὸ τὸ λέγει, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι κατηγορεῖ αὐτοὺς ἐπειδὴ στερεῖται τὸ χάρισμα αὐτό.

«Θέλω νὰ πῶ πέντε λόγια μὲ τὸ νοῦ μου, γιὰ νὰ διδάξω καὶ ἄλλους».

Δηλαδή, ποὺ νὰ κατανοῶ αὐτὰ ποὺ λέγω καὶ νὰ μπορῶ καὶ σ’ ἄλλους νὰ τὰ ἐρμηνεύσω.

«Ἡ μυρίους λόγους ἐν γλώσση».

Τοῦτο μὲν γὰρ ἐπίδειξιν ἔχει μόνην, φησί, ἐκεῖνο δὲ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν.

Στίχ. 20. «Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ
5 τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσίν τέλειοι γίνεσθε».

Καὶ γὰρ τὰ παιδία πρὸς μὲν τὰ μικρὰ κέχηθεν, τῶν δὲ σφόδρα μεγάλων οὐ τοσοῦτον ἔχει θαῦμα. Ἐπεὶ οὖν καὶ οὗτοι γλωσσῶν ἔχοντες χάρισμα τὸ πᾶν ἔχειν ἐνόμιζον, ὅπερ τῶν ἄλλων ἔλαττον ἦν, διὰ τοῦτο φησι, «μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρε-
10 σί»· τουτέστι, μὴ ἀνόητοι, ἔνθα συνετοὺς εἶναι χρή. Ἀλλὰ ἐκεῖ νήπιοι καὶ ἀφελεῖς, ἔνθα κενοδοξία, ἔνθα φυσίωμα. Τί δέ ἐστι νήπιον εἶναι κακία, ἢ τὸ μὴ εἰδέναι τί ποτέ ἐστι κακία;

Στίχ. 21. «Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως
15 ἀκούσονται μου, λέγει Κύριος».

«Νόμον» ἢ θεία Γραφή τοῦς προφήτας φησίν.

Στίχ. 22–30. Ὡστε αἱ γλώσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, ἢ δὲ προφητεία, οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ Ἐκκλησία
20 ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ καὶ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δὲ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ παντῶν· καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον
25 προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστί. Τί οὖν ἐστίν, ἀδελφοί; Ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλώσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γενέσθω. Εἴτε γλώσση τις

«Παρά ἄπειρα λόγια με τὴ γλώσσα».

Γιατὶ αὐτὸ δείχνει μόνο ἐπίδειξη, λέγει, ἐνῶ ἐκεῖνο περιέχει πολλή ὠφέλεια.

Στίχ. 20. «Ἀδελφοί, μὴ γίνεσθε παιδιὰ ὡς πρὸς τὸ νοῦ, ἀλλὰ νὰ εἴσαστε νήπια ὡς πρὸς τὴν κακία, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸ νοῦ νὰ γίνεσθε τέλειοι».

Πράγματι τὰ παιδιὰ τὰ μικρὰ πράγματα τὰ ἐντυπωσιάζουν πολύ, ἐνῶ τὰ πολὺ μεγάλα δὲν τὰ προξενοῦν τόσο μεγάλο θαυμασμό. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτοί, ἔχοντας τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλιᾶς, νόμιζαν ὅτι ἔχουν τὸ πᾶν, πρᾶγμα ποῦ ἦταν κατώτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα χαρίσματα, γι' αὐτὸ λέγει, «μὴ γίνεσθε παιδιὰ ὡς πρὸς τὸ νοῦ» δηλαδή, μὴ γίνεσθε ἀνόητοι, ἐκεῖ ὅπου πρέπει νὰ εἴσαστε συνετοί. Ἀλλὰ ἐκεῖ νὰ εἴσαστε σὰν τὰ νήπια καὶ ἀφελεῖς, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει κενοδοξία, ὅπου ὑπάρχει κομπασμός. Καὶ τί σημαίνει νὰ εἶναι κανεὶς νήπιο ὡς πρὸς τὴν κακία, παρὰ τὸ νὰ μὴ γνωρίζει τί πρᾶγμα τέλος πάντων εἶναι ἡ κακία;

Στίχ. 21. «Στὸ νόμο ἔχει γραφεῖ, Μὲ ἀνθρώπους ἐτερόγλωσσους καὶ με ξένα χεῖλη θὰ μιλήσω στὸ λαὸ αὐτό, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἔτσι θὰ μ' ἀκούσουν, λέγει ὁ Κύριος».

«Νόμος» ἡ ἀγία Γραφή ὀνομάζει καὶ τοὺς προφήτες.

Στίχ. 22–30. «Ὡστε οἱ γλωσσολαλιᾶς εἶναι σημάδι ὄχι γιὰ τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἄπιστους, ἐνῶ ἡ προφητεία ὄχι γιὰ τοὺς ἄπιστους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς πιστοὺς. Ἐὰν λοιπὸν συγκεντρωθεῖ ὅλη ἡ ἐκκλησία στὸ ἴδιο μέρος καὶ ὅλοι μιλοῦν γλῶσσες καὶ μποῦν μέσα καὶ λαϊκοὶ ἢ ἄπιστοι, δὲ θὰ ποῦν ὅτι εἴσαστε μανιακοί; Ἐὰν πάλι ὅλοι προφητεύουν καὶ μπεῖ μέσα κάποιος ἄπιστος ἢ λαϊκός, αὐτὸς ἐλέγχεται ἀπὸ ὅλους καὶ ἀνακρίνεται ἀπὸ ὅλους καὶ ἔτσι γίνονται φανερά τὰ ἀπόκρυφα τῆς καρδιᾶς του. Αὐτὸς τότε θὰ πέσει μετὰ τὸ πρόσωπο κάτω καὶ θὰ προσκυνήσῃ τὸν Θεὸ λέγοντας: Πραγματικὰ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σας. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνεται, ἀδελφοί; Ὅταν συγκεντρώνεσθε, ὁ καθένας εἴτε εἶναι κάτοχος ψαλμοῦ, εἴτε διδασκαλίας, εἴτε γλωσσολαλιᾶς, εἴτε ἀποκαλύψεως, εἴτε ἐρμηνείας, ὅλα νὰ γίνονται πρὸς οἰκοδομή. Κι ἂν γλωσσολαλεῖ κανεὶς, νὰ ὁμιλοῦν δύο ἢ τὸ πολὺ

λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἰς
διερμηνευέτω. Ἐὰν δὲ μὴ ἦ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ·
ἑαυτῷ δὲ λαλεῖτω καὶ τῷ Θεῷ. Προφηται δὲ δύο ἢ τρεῖς λα-
λεῖτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν· ἐὰν δὲ ἄλλω ἀποκα-
5 λυθῇ καθημένῳ».

Τουτέστιν ἐκπληξιν, οὐκ εἰς κατήχησιν τοσοῦτον.

«Ὁ πρῶτος σιγάτω».

Οὐ γὰρ ἔδει, τούτου κινηθεντος πρὸς προφητείαν, ἐκεῖνον
λέγειν.

10 Στίχ. 31. «Δύνασθε γὰρ καθ' ἓνα πάντες προφητεύειν, ἵνα
πάντες μανθάνωσι καὶ πάντες παρακαλῶνται».

Τοῦτό φησι, τὸν ἐπιστομηθέντα παραμυθούμενος.

Στίχ. 32. «Καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσ-
σεται».

15 Ἴνα μὴ φιλόνεικός τις ἦ ἢ βάσκανος, αὐτὸ τὸ χάρισμα δεί-
κνυσιν ὑποτασσόμενον. Πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἐνέργειαν λέ-
γει· εἰ δὲ τὸ πνεῦμα ὑποτάσσεται, πολλῶ δ' ἂν σύ.

Στίχ. 33. «Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰρή-
νης. Ὡς ἐν πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις τῶν ἀγίων διατάσσομαι».

20 Δείκνυσιν ὡς καὶ τῷ Θεῷ τοῦτο δοκεῖ, ἵνα κριμα ἔχων ὁ
ἀντιπαττόμενος, μὴ φιλονεικῇ.

Στίχ. 34–35. «Αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις σιγάτω-
σαν. Οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποταστέσθωσαν,
καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλωσιν, ἐν οἴκῳ
25 τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. Αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ
λαλεῖν ἐν Ἐκκλησίᾳ».

Περικόψας τὸν θόρυβον τὸν ἀπὸ τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν
προφητειῶν, λοιπὸν ἐπὶ τὴν ταραχὴν τὴν ἀπὸ τῶν γυναικῶν γι-
νομένην μεταβαίνει, τὴν ἄκαιρον αὐτῶν ἐκκόπτων παρρησίαν

τρεις, ὁ ἓνας μετὰ ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ ἓνας νὰ ἐρμηνεύει τὰ λεγόμενα. Ἐὰν δὲν ὑπάρχει διερμηνέας, ἄς μὴν ὁμιλεῖ στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ ἄς ὁμιλεῖ στὸν ἑαυτό του καὶ στὸν Θεό. Ἐπίσης προφητες ἄς ὁμιλοῦν δύο ἢ τρεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἄς κρίνουν. Ἐὰν ὁμως ἔλθει ἀποκάλυψη σὲ ἄλλον ποὺ κἀθεται».

Δηλαδή ὄχι τόσο γιὰ νὰ διδάξουν, ὅσο γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσουν.

«Ὁ πρῶτος ἄς σιωπήσει».

Δὲν πρέπει δηλαδή, τὴ στιγμή ποὺ αὐτὸς σηκώθηκε νὰ προφητέψει, ἐκεῖνος νὰ ὁμιλεῖ.

Στίχ. 31. «Γιατὶ μπορεῖτε ὅλοι, ὁ καθένας χωριστά, νὰ προφητεύετε, γιὰ νὰ μαθαίνουν, καὶ ὅλοι νὰ ἐνθαρρύνονται».

Αὐτὸ τὸ λέγει, παρηγορώντας ἐκεῖνον ποὺ διακόπηκε ἡ ὁμιλία του.

Στίχ. 32. «Καὶ τὰ προφητικὰ πνεύματα ὑποτάσσονται στοὺς προφῆτες».

Γιὰ νὰ μὴ εἶναι κάποιος φιλόνεικος ἢ φθονερός, δείχνει ὅτι καὶ τὸ ἴδιο τὸ προφητικὸ χάρισμα ὑποτάσσεται. «Πναῦμα» βέβαια ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ἐνέργεια. Ἄν λοιπὸν ὑποτάσσεται τὸ πνεῦμα, πολὺ περισσότερο θὰ ἔπρεπε ἐσύ.

Στίχ. 33. «Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεὸς ἀκαταστασίας, ἀλλὰ εἰρήνης. Ὅπως γίνεται σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῶν ἁγίων, ἔτσι δίνω ἐντολή».

Δείχνει ὅτι αὐτὸ ἀρέσει καὶ στὸν Θεό, ὥστε αὐτὸς ποὺ ἀντιτάσσεται, ἔχοντας ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ φιλονεικεῖ.

Στίχ. 34–35. «Οἱ γυναῖκες νὰ σιωποῦν στὴν ἐκκλησία. Γιατὶ δὲν ἐπιτρέπεται σ' αὐτὲς νὰ ὁμιλοῦν, ἀλλὰ νὰ ὑποτάσσονται, ὅπως λέγει καὶ ὁ νόμος. Ἐὰν ὁμως θέλουν νὰ μάθουν κάτι, ἄς ἐρωτοῦν στὸ σπίτι τοὺς ἄνδρες τους. Γιατὶ εἶναι ντροπὴ γιὰ τὶς γυναῖκες νὰ ὁμιλοῦν στὴν ἐκκλησία».

Ἄφοῦ σταμάτησε τὸν θόρυβο ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ σχετικὰ μὲ τὶς γλωσσολαλιὰς καὶ τὶς προφητεῖες, στὴ συνέχεια μεταφέρει τὸ λόγο του στὴν ταραχὴ ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὶς γυναῖκες, σταματώντας τὴν ἄκαιρη συνήθεια αὐτῶν καὶ πάρα πολὺ εὐ-

καὶ σφόδρα εὐκαίρως. Εἰ γὰρ τοῖς τὰ χαρίσματα ἔχουσιν ἀπλῶς οὐκ ἐφίεται λαλεῖν, πολλῶ μᾶλλον ἐκείναις. Τοὺς ἄνδρας δὲ ἐφίστησιν αὐτῶν διδασκάλους, ἀμφοτέρους ὠφελῶν. Ἐκείνας γὰρ κοσμίας κατασκευάζει, τούτους δὲ ἐναγωνίους ποιεῖ, ἅτε δὴ
 5 μέλλοντας ἄπερ ἤκουσαν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ταῖς γυναιξὶ παρατίθεσθαι. Ὅρα δὲ ἀπὸ πόσων τοῦτο κατασκευάζει. Πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς συνηθείας. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀπὸ τῶν πᾶσι δοκούντων καὶ πανταχοῦ τυπωθέντων ἐντρέπει. Τοῦτο
 10 γὰρ ἐστὶν ὃ λέγει, «ἡ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν, ἢ εἰς ὑμᾶς μόνον κατήντησε;». Καὶ γὰρ τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας παρήγαγε τοῦτον πιστευθείσας τὸν νόμον. Οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἦν ἰσχυρότερον πάντων, τίθησι τὸ ὅτι Ὁ Θεὸς ταῦτα καὶ νῦν προτάττει δι' ἐμοῦ. Γινωσκέτω γὰρ ταῦτα ἃ γρά-
 15 φω, φησὶν, ὅτι Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί.

Στίχ. 36–37. «Ἡ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντηεν; Εἰ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί».

20 Οὔτε γὰρ τοῦτο ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν, φησὶν, ὅτι ἡμεῖς τῶν ἄλλων διδάσκαλοι ἐγενόμεθα, καὶ οὐκ ἂν εἶημεν δίκαιοι παρ' ἐτέρων μανθάνειν· οὔτε ὅτι ἐνταῦθα ἔτη τὰ τῆς πίστεως μόνον, καὶ οὐ χρῆ παρ' ἐτέρων τὰ παραδείγματα δέχεσθαι.

Στίχ. 38. «Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖτω».

25 Τίνος ἔνεκεν τοῦτο ἐπήγαγε; Δείκνυσιν ὅτι οὔτε βιάζεται, οὔτε φιλονεικεῖ· ὅπερ σημειῖόν ἐστι τῶν οὐ τὰ αὐτῶν βουλομένων ἰσῳάν, ἀλλὰ τὸ ἐτέροις συμφέρον σκοπούντων. Διὸ καὶ ἀλαχοῦ φησιν· «εἰ δέ τις δοκεῖ φιλονεικος εἶναι, τὴν τοιαύτην συνηθειαν οὐκ ἔχομεν». Ἄλλ' οὐ πανταχοῦ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἔνθα
 30 μὴ σφόδρα μεγάλα τὰ ἁμαρτανόμενα ἦ, καὶ τότε ἐντρέπων μάλ-

καιριακά. Γιατί, ἐὰν δὲν ἐπιτρέπετε νὰ ὁμιλοῦν γενικὰ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὰ χαρίσματα, πολὺ περισσότερο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὁμιλοῦν αὐτές. Καὶ ὀρίζει ὡς δασκάλους αὐτῶν τοὺς ἄνδρες τους, ὠφελώντας καὶ τοὺς δύο. Γιατί ἐκεῖνες τὶς κάμνει κόσμιες, ἐνῶ στοὺς ἄνδρες βάζει τὴν ἀγωνία, ἐφόσον πρόκειται νὰ ἐξηγοῦν μὲ ἀκρίβεια στὶς γυναῖκες ἐκεῖνα ποὺ ἄκουσαν. Καὶ πρόσεχε ἀπὸ πόσα τὸ ἀπέδειξε αὐτό. Πρῶτα ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη καὶ τῆ συνήθεια. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τοὺς ἀποτρέπει καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅλων καὶ τοὺς νόμους ποὺ ἰσχύουν παντοῦ. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἶπε· «ἢ μήπως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ξεκίνησε ἀπὸ ἐσᾶς, ἢ ἔφθασε μόνο σ' ἐσᾶς;». Καθόσον παρουσίασε καὶ τὶς ὑπόλοιπες ἐκκλησίες νὰ ἔχουν πιστέψει καὶ νὰ τηροῦν τὸ νόμο αὐτό. Καὶ ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλ' ἀναφέρει καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἦταν ἰσχυρότερο ἀπὸ ὅλα, τὸ ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς καὶ τώρα τὰ προστάζει αὐτὰ μ' ἐμένα. Γιατὶ λέγει, «ἄς γνωρίζει ὁ καθένας, ὅτι αὐτὰ ποὺ γράφω εἶναι ἐντολὲς τοῦ Κυρίου».

Στίχ. 36–37. «Ἡ μήπως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ξεκίνησε ἀπὸ ἐσᾶς, ἢ ἔφθασε μόνο σ' ἐσᾶς; Ἐὰν κάποιος νομίζει ὅτι εἶναι προφήτης ἢ πνευματικός, ἄς γνωρίζει καλά, ὅτι αὐτὰ ποὺ σᾶς γράφω εἶναι ἐντολὲς τοῦ Κυρίου».

Οὔτε αὐτὸ βέβαια, λέγει, θὰ μπορούσατε νὰ πεῖτε, Ἐμεῖς γίναμε δάσκαλοι τῶν ἄλλων καὶ δὲν θὰ ἦταν σωστὸ νὰ διδασκόμαστε ἀπὸ ἄλλους· οὔτε ὅτι ἐδῶ μόνο ἔφθασαν τὰ τῆς πίστεως καὶ δὲν πρέπει ἀπὸ ἄλλους νὰ λαμβάνετε τὰ παραδείγματα.

Στίχ. 38. «Ἄν ὅμως κάποιος τὸ ἀγνοεῖ αὐτό, ἄς τὸ ἀγνοεῖ».

Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ εἶπε αὐτό; Γιὰ νὰ δείξει ὅτι οὔτε ἐξαναγκάζει οὔτε φιλονικεῖ, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀπόδειξη, ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ ἐπιβάλουν τὰ δικά τους, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων. Γι' αὐτὸ καὶ ἀλλοῦ λέγει· «ἐὰν ὅμως κάποιος νιμίζει ὅτι εἶναι φιλόνομικος, ἐμεῖς τῆ συνήθεια αὐτῆ δὲν τὴν ἔχομε»¹. Ὅμως δὲν τὸ κάμνει αὐτὸ παντοῦ, ἀλλὰ ὅπου δὲν εἶναι πάρα πολὺ μεγάλα τὰ

λον. Ἐπεὶ, ὅταν περὶ ἐτέρων διαλέγηται, οὐ λέγει οὕτως. Ἀλλὰ πῶς; «Μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσι». Καὶ πάλιν· «ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι, ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει». Ἐνταῦθα δέ, ἐπειδὴ περὶ σιγῆς ἦν ὁ λόγος, οὐ σφόδρα ἐπιτίθεται, αὐτῷ τούτῳ μᾶλλον αὐτοῦς περισπώμενος.

Στίχ. 39. «Ὡστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ προφητεῦν, καὶ τὸ λαλεῖν μὴ κωλύετε γλώσσας».

Ἐπὶ τὴν προτέραν πάλιν ὑπόθεσιν ἔδραμεν. Ὅρα δὲ πῶς 10 μέχρι τούτου τὴν διαφορὰν ἐφύλαξε, τὸ μὲν σφόδρα ἀναγκαῖον, τὸ δὲ οὐχ οὕτως, τιθεῖς· διὸ ἐπ' ἐκείνου μὲν «ζηλοῦτε», ἐπὶ τούτου δὲ «μὴ κωλύετε».

Στίχ. 40. «Πάντα δὲ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω».

Ὡς ἐν κεφαλαίῳ τὰ πάντα διορθούμενος, ἐπήγαγε τὸν λόγον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Στίχ. 1. «Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ Εὐαγγέλιον ὃ εὐαγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἐστήκατε».

Ἀπαρτίσας τὸν τῶν πνευματικῶν λόγον, ἐπὶ τὸν πάντων ἀναγκαιότατον ἔρχεται, τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως ὑπόθεσιν· καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτο σφόδρα ἔκαμνον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πᾶσα ἡμῶν ἐλπίς αὕτη, πρὸς τοῦτο σφοδρῶς ἴστατο ὁ διάβολος. Καὶ ποτὲ μὲν ἀνήρει καθάπαξ αὐτήν, ποτὲ δὲ ἔλεγεν ἤδη γεγονέναι, ὡς ἐπιστέλ- 25 λοντι Τιμοθέῳ ἔλεγεν, «ὧν ἐστὶν Ὑμεναῖος καὶ Φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη

2. Α' Κορ. 6,9.

3. Γαλ. 5,2.

1. Β' Τιμ. 2,18.

ἀμαρτήματα, καὶ τότε προξενώντας τους περισσότερη ντροπή. Γιατί, ὅταν ὁμιλεῖ γιὰ ἄλλα μεγαλύτερα ἀμαρτήματα, δὲν ὁμιλεῖ ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «μὴ πλανάσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλθακοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»². Καὶ πάλι· «σᾶς τὸ λέγω ἐγὼ ὁ Παῦλος, ὅτι, ἐὰν περιτέμενεσθε, ὁ Χριστὸς δὲν θὰ σᾶς ὠφελήσει καθόλου»³. Ἐδῶ ὁμως, ἐπειδὴ ὁ λόγος ἦταν γιὰ τὴ σιωπὴ τῶν γυναικῶν, δὲν καταφέρεται ἐναντίον τους μὲ πολλὴ αὐστηρότητα, προσελκύοντάς τους μ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπο περισσότερο.

Στίχ. 39. «῞Ωστε, ἀδελφοί μου, νὰ ποθεῖτε μὲ ζῆλο νὰ προφητεύτε, χωρὶς ὁμως νὰ ἐμποδίζετε καὶ τὴ γλωσσολαλία».

Ἐπανῆλθε πάλι στὸ προηγούμενο θέμα. Καὶ πρόσεχε πῶς διατήρησε τὴ διαφορὰ μέχρι σ' αὐτό, παρουσιάζοντας τὸ ἕνα πάρα πολὺ ἀναγκαῖο, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὄχι τόσο ἀναγκαῖο. Γι' αὐτὸ γιὰ ἐκεῖνο λέγει, «νὰ τὸ ποθεῖτε μὲ ζῆλο», ἐνῶ γι' αὐτό, «μὴν τὸ ἐμποδίζετε».

Στίχ. 40. «῞Ολα ἄς γίνονται μὲ εὐπρέπεια καὶ τάξη».

Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ πρόσθεσε θέλοντας μὲ συντομία νὰ διορθώσει ὅλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Στίχ. 1. «Σᾶς ὑπενθυμίζω, ἀδελφοί, τὸ Εὐαγγέλιο πού σᾶς κήρυξα, τὸ ὁποῖο καὶ ἀποδεχθήκατε καὶ μένετε προσηλωμένοι σ' αὐτό».

Ἄφοῦ ὀλοκλήρωσε τὸ λόγο γιὰ τὰ πνευματικά, ἔρχεται στὸ πιὸ ἀναγκαιότερο ἀπὸ ὅλα, τὸ θέμα τῆς ἀναστάσεως, καθόσον νοσοῦσαν πάρα πολὺ σχετικὰ μ' αὐτό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὅλη ἡ ἐλπίδα μας εἶναι αὐτὴ, ἐναντίον αὐτῆς ἐντεινόταν μὲ σφοδρότητα ὁ πόλεμος τοῦ διαβόλου. Καὶ ἄλλοτε βέβαια ἔσβηνε τελείως τὴν πίστη σ' αὐτὴ, ἄλλοτε πάλι ἔλεγε ὅτι ἤδη ἔχει γίνεῖ αὐτὴ, ὅπως γράφει ὁ Παῦλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Τιμόθεο· «μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φιλητός, οἱ ὁποῖοι ἀστόχησαν ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια, λέγοντας ὅτι ἡ ἀνάσταση ἔχει γίνεῖ»¹.

γεγονέναι». Ποτὲ πάλιν ἔλεγον, ὅτι τὸ σῶμα οὐκ ἀνίσταται, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ὁ καθαρμός ἐστίν ἡ ἀνάστασις. Πρὸς ταύτας οὖν τὰς δόξας ἀνθιστάμενος, ὄρα πῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἔδειξεν, ὅτι οὐδὲν καινὸν εἰσφέρει, οὐδὲ ξένον. Ὁ γὰρ γνωρίζων τὸ ἤδη
5 γνωρισθὲν, εἶτα εἰς λήθην ἐμπεσὼν, γνωρίζει, πάλιν εἰς μνήμην φέρων. Εὐ δὲ καὶ τὸ «Εὐαγγέλιον» εἶπεῖν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τῶν εὐαγγελίων τὸ κεφάλαιον, ἡ ἀνάστασις.

Στίχ. 2. «Δι' οὗ καὶ σῶζεσθε».

Τὸ κέρδος δεικνύσει τοῦ πιστεύειν εἰς τὴν ἀνάστασιν.

10 «Τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε ἔκτός».

Οὐκ αὐτὸ δεῖσθε μαθεῖν τὸ δόγμα, φησὶν, ἀλλ' ὑπομνησθῆναι μόνον.

«Εἰ μὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε. (Στίχ. 3) Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον».

15 Ἐπειδὴ εἶπεν, «ἐν ᾧ καὶ ἐστήκατε», ἵνα μὴ ραθυμότερους ποιῆσῃ, ἐκφοβεῖ πάλιν.

«Ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν».

Οὐκ εἶπεν εὐθέως, ὅτι 'ἀνάστασις ἐστὶ σωμάτων', ἀλλὰ αὐτὸ μὲν τοῦτο κατασκευάζει, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦς
20 ὑπομνήσκει τῆς πολλῆς, ἧς ἐνεδείξατο ὁ Θεός, ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτῶν.

«Κατὰ τὰς Γραφάς».

Ὁ γὰρ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου φησὶν, «ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον»· καί, «ὁ Κύριος παρέδωκεν
25 αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν»· καί, «έτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν».

Στίχ. 4. «Καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς Γραφάς».

Πάλιν Ἡσαΐας μαρτυρῶν, ὅτι «ἐκ μέσου ἤρται ἡ ταφὴ αὐ-
30 τοῦ». Καὶ πάλιν «Κύριος βούλεται καθαρῖσαι ἀπὸ τῆς πληγῆς, δεῖξαι αὐτῷ φῶς». Καὶ ὁ Δαβὶδ, «ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδου», περὶ τοῦ Χριστοῦ.

2. Ἦσ. 53,8.

3. Ἦσ. 53,6.

4. Ἦσ. 53,5.

5. Ἦσ. 57,2.

6. Ἦσ. 53,10-11.

7. Ψαλμ. 15,10.

Ἄλλοτε πάλι ἔλεγε, ὅτι τὸ σῶμα δὲν ἀνασταίνεται, ἀλλὰ ἡ ἀνάστασις εἶναι ἡ κάθαρση τῆς ψυχῆς. Ἀντιμετωπίζοντας λοιπὸν ὁ Παῦλος αὐτὲς τὶς δοξασίες, πρόσεχε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔδειξε, ὅτι δὲν κηρύττει τίποτε τὸ καινούργιο οὔτε ξένο. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ὑπενθυμίζει αὐτὸ ποὺ ἤδη ἔγινε γνωστὸ καὶ στὴ συνέχεια λησμονήθηκε, γνωρίζει αὐτὸ τὸ ἴδιο, ἐπιαναφέροντάς το στὴ μνήμη. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε «τὸ Εὐαγγέλιο». Γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κέντρο τῶν εὐαγγελίων, ἡ ἀνάστασις.

Στίχ. 2. «Μὲ τὸ ὁποῖο καὶ σώζεσθε».

Δείχνει τὸ κέρδος ἀπὸ τὸ νὰ πιστεύει κανεὶς στὴν ἀνάστασις.

«Ἐὰν βέβαια τὸ κρατᾶτε στεθερὰ ὅπως σᾶς τὸ κήρυξα, ἐκτός».

Δὲν χρειάζεσθε, λέγει, νὰ διδαχθεῖτε αὐτὴν τὴν πίστη, ἀλλὰ χρειάζεσθε μόνο ὑπενθύμιση αὐτῆς.

«Ἐκτός ἂν πιστέψατε ἄσκοπα. (Στίχ. 3) Γιατὶ σᾶς παρέδωσα πρῶτο ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνο ποὺ παρέλαβα».

Ἐπειδὴ εἶπε, «στὸ ὁποῖο μένετε προσηλωμένου», γιὰ νὰ μὴ τοὺς κάνει πιὸ ἀδιάφορους, τοὺς φοβίζει πάλι.

«Ὅτι ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας».

Δὲν εἶπε ἀμέσως, ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν σωμάτων, ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς προετοιμάζει, καὶ συγχρόνως τοὺς ὑπενθυμίζει καὶ τὴ μεγάλη ἀγάπη ποὺ ἔδειξε ὁ Θεός, ἀφοῦ παρέδωσε στὸ θάνατο γιὰ χάρη τους τὸν Υἱό του.

«Σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές».

Πράγματι ὁ Θεὸς λέγει μὲ τὸν προφήτη· «ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ μου ὁδηγήθηκε στὸ θάνατο»²· καὶ «ὁ Κύριος παρέδωσε αὐτὸν στὸ θάνατο ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας»³, καὶ «δέχθηκε τραύματα ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας»⁴.

Στίχ. 4. «Καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ἀναστήθηκε τὴν τρίτη ἡμέρα σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές».

Πάλι ὁ Ἡσαΐας μαρτυρεῖ· «ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὸ μέσον ἡ ταφή του»⁵· καὶ πάλι· «ὁ Κύριος θέλει νὰ τὸν καθαρίσει ἀπὸ τὴν πληγὴ, νὰ δείξει σ' αὐτὸν φῶς»⁶. Καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει γιὰ τὸν Χριστό· «γιατὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψει τὴν ψυχὴ μου στὸν ἄδη»⁷.

Στίχ. 5. «Καὶ ὅτι ὠφθη Κηφᾶ».

Τὸν ἀξιοπίστον τῶν ἀποστόλων πρῶτον παράγει μάρτυρα. Ὅρα δὲ πῶς τοὺς προφήτας καὶ τοὺς ἀποστόλους μαρτυροῦντας ἐπάγει τῷ πράγματι.

5 «Εἶτα τοῖς ἕνδεκα· (Στίχ. 6) ἔπειτα ὠφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι· τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν».

Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάληψιν ὁ Ματθίας κατελέγη, οὐ μετὰ τὴν ἀνάστασιν εὐθέως.

10 Στίχ. 7. «Ἐπειτα ὠφθη Ἰακώβω, ἔπειτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν».

Οὐκ εἶπεν, 'ἀπέθανον', ἀλλ' «ἐκοιμήθησαν», καὶ ταύτη τῇ λέξει πάλιν βεβαιῶν τὴν ἀνάστασιν.

Στίχ. 8–10. «Ἐσχατον δὲ πάντων ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι ὠφθη κάμοι. Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι, ὃ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σὺν ἐμοί».

20 Τοῦτο ταπεινοφροσύνης τὸ ρῆμά ἐστιν.

Στίχ. 11–12. «Εἶτε οὖν ἐγὼ, εἶτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται».

Παρ' οὗ, φησί, βούλεσθε μαθεῖν, μάθετε. Οὐδὲν διαφέρου-
25 μεν.

«Πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;»

Οἱ προφήται, φησί, τοῦτο προκήρυξαν, καὶ αὐτὸς ἐδίδαξε διὰ τῆς ὄψεως, καὶ ταῦτα ἡμεῖς κηρύττομεν, καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσατε. Πῶς οὖν μετὰ τοσαύτην ἀπόδειξιν ἀπιστοῦσι, φησί, διὸ τό, «πῶς», λέγουσιν;

Στίχ. 13. «Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται».

Στίχ. 5. «Καὶ ὅτι ἐφανίσθηκε στὸν Κηφᾶ».

Πρῶτον μάρτυρα παρουσιάζει τὸν ἀξιόπιστο τῶν ἀποστόλων. Καὶ πρόσεχε πῶς παρουσιάζει τοὺς προφήτες καὶ τοὺς ἀποστόλους νὰ δίνουν μαρτυρία γιὰ τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως.

«Ἐπειτα στοὺς ἔνδεκα (Στίχ. 6) ἔπειτα ἐφανίσθηκε μιὰ φορὰ σὲ πάνω ἀπὸ πέντε χιλιάδες ἀδελφούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι ζοῦν μέχρι σήμερα, μερικοὶ ὅμως ἔχουν πεθάνει».

Γιατὶ ὁ Ματθίας ἐξελέγη μετὰ τὴν ἀνάληψη καὶ ὄχι ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάσταση.

Στίχ. 7. «Ἐπειτα ἐφανίσθηκε στὸν Ἰάκωβο, κι ἔπειτα σ' ὅλους τοὺς ἀποστόλους».

Δὲν εἶπε, 'πέθαναν', ἀλλὰ «κοιμήθηκαν», βεβαιώνοντας καὶ πάλι μὲ τὴ λέξη αὐτὴ τὴν ἀνάσταση.

Στίχ. 8–10. «Τελευταῖα ἀπὸ ὅλους, σὰν σὲ ἔκτρωμα, ἐφανίσθηκε καὶ σ' ἐμένα. Γιατὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ πιὸ ἀσήμαντος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζομαι ἀπόστολος, γιὰ τὴ καταδίωξη τὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴ χάρη ὅμως τοῦ Θεοῦ εἶμαι αὐτὸ πού εἶμαι, καὶ ἡ χάρη αὐτοῦ πρὸς ἐμένα δὲν ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ κοπίασα περισσότερο ἀπὸ ὅλους· ὄχι βέβαια ἐγώ, ἀλλὰ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ πού ὑπάρχει σ' ἐμένα».

Αὐτὸ ὁ λόγος εἶναι δεῖγμα ταπεινοφροσύνης.

Στίχ. 11–12. «Εἶτε λοιπὸν ἐγώ, εἶτε ἐκεῖνοι, αὐτὰ εἶναι πού κηρύττομε καὶ αὐτὰ πιστέψατε. Ἄν λοιπὸν κηρύσσεται ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς».

Ἄπ' ὅποιον, λέγει, θέλετε νὰ μάθετε, μάθετε. Σὲ τίποτε δὲν διαφέρομε.

«Πῶς λέγουν μερικοὶ ἀπὸ σᾶς, ὅτι ἀνάσταση νεκρῶν δὲν ὑπάρχει;».

Οἱ προφῆτες, λέγει, τὸ προεκήρυξαν αὐτό, ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς τὸ δίδαξε μὲ τὴν ἐμφάνισή του, αὐτὰ κηρύττομε καὶ ἐμεῖς καὶ αὐτὰ πιστέψατε ἐσεῖς. Πῶς λοιπὸν, λέγει, ἀπιστοῦν μετὰ ἀπὸ μιὰ τόσο μεγάλη ἀπόδειξη καὶ γι' αὐτὸ λέγουν «πῶς»;

Στίχ. 13. «Ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν, οὔτε ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε».

Διὰ γὰρ τοῦτο ἀπέθανεν, ἵνα ἀναστήσῃ τὴν ἡμετέραν φύσιν. Εἰ οὐκ ἀνιστάμεθα οὖν, τίνος χάριν ἀπέθανε Χριστός;

Στίχ. 14–17. «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν· κενὴ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. Εὐρισκόμεθα δὲ καὶ
5 ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν».

Ῥορα πόσα τὰ ἄτοπα· τὸ μάταιον τοῦ κηρύγματος, ὁμοίως
10 ἡ μαρτυρία ἢ παρὰ τοῦ Πατρός. Ῥορα εἰς πόσῃν ἀμαρτίαν ἐξάγει τὸν λόγον ἐκείνων τῶν λεγόντων, Οὐκ ἀνίστανται οἱ νεκροί.

«Καὶ ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν».

Εἰ γὰρ οὐκ ἠγέρθη, οὔτε ἀπέθανεν, οὔτε τὴν ἀμαρτίαν ἔλωσεν. Ὁ γὰρ θάνατος αὐτοῦ τῆς ἀμαρτίας ἐστὶ λύσις. «Ἴδε γὰρ ὁ
15 ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου». Πῶς δὲ αἴρων, ἢ τῷ θανάτῳ δηλονότι; Διὸ καὶ «ἀμνὸν» ἐκάλεσεν, ὡς σφαττόμενον. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέστη, οὐδὲ ἐσφάγη, οὐδὲ ἡ ἀμαρτία ἐλύθη. Εἰ δὲ οὐκ ἐλύθη, ἐν αὐτῇ ἐστε. Εἰ δὲ ἐν αὐτῇ ἐστε, εἰκῆ ἐκήρυξα, εἰκῆ καὶ ἐπιστεύσατε ὅτι ἀπηλλάγητε. Ῥαλλως δὲ καὶ
20 ἀθάνατος θάνατος μένει, εἰ μὴ ἀνέστη.

Στίχ. 18. «Ῥρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο».

Τοὺς μαρτυρήσαντας δι' αὐτόν φησιν.

Στίχ. 19. «Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον ἐν
25 Χριστῷ, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν».

Εἰ γὰρ οὐκ ἀνίσταται τὸ σῶμα, ἀστεφάνωτος ἡ ψυχὴ μένει. Εἰ δὲ τοῦτο ἔσται, οὐδενὸς ἀπολαύομεν καλοῦ. Εἰ δὲ οὐδενός, ἐν τῷ παρόντι τὰ τῶν ἀμοιβῶν. Τί οὖν ἡμῶν ἀθλιώτερον, κατὰ τοῦτο πανταχοῦ διωκομένων;

Γι' αὐτὸ δηλαδὴ πέθανε, γιὰ ν' ἀναστήσει τὴ φύση μας. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἀναστηνόμαστε, γιὰ ποιὸ λόγο πέθανε ὁ Χριστός;

Στίχ. 14-17. «Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστήθηκε, τότε εἶναι ἄσκοπο τὸ κήρυγμά μας καὶ μάταια ἡ πίστη μας. Καὶ ἐπίσης γινόμεστε ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ δώσαμε μαρτυρία γιὰ τὸν Θεό, ὅτι ἀνέστησε τὸν Χριστό, τὸν ὁποῖο δὲν ἀνέστησε, ἐὰν παραγματικὰ δὲν ἀνασταίνονται οἱ νεκροί. Γιατί, ἂν οἱ νεκροὶ δὲν ἀνασταίνονται, οὔτε ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε. Καὶ ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστήθηκε, εἶναι μάταια ἡ πίστη μας».

Πρόσεχε πόσα εἶναι τὰ ἄτοπα: τὸ μάταιο τοῦ κηρύγματος, ἐπίσης ἡ μαρτυρία τοῦ Πατέρα. Πρόσεχε ἀκόμη πόσο ἐσφαλμένο ἀποδεικνύει τὸ λόγο ἐκείνων πού λέγουν, Δὲν ἀνασταίνονται οἱ νεκροί.

«Καὶ ἀκόμη βρίσκεσθε μέσα στὶς ἁμαρτίες σας».

Ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἀναστήθηκε, οὔτε πέθανε οὔτε τὴν ἁμαρτία κατέλυσε. Γιατί ὁ θάνατός του εἶναι κατάλυση τῆς ἁμαρτίας. Γιατί λέγει: «νὰ ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ πού σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου»⁸. Πῶς σηκώνει τὴν ἁμαρτία, ἐὰν ὄχι μὲ τὸ θάνατό του; Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ὀνόμασε ἄμνό, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ σφαγεῖ. Ἐὰν δὲν ἀναστήθηκε οὔτε σφάχθηκε, οὔτε ἡ ἁμαρτία καταλύθηκε. Καὶ ἂν δὲν καταλύθηκε, βρίσκεσθε μέσα σ' αὐτήν. Ἐὰν βρίσκεσθε μέσα σ' αὐτήν, μάταια κήρυξα, μάταια καὶ πιστέψατε ὅτι ἀπαλλαγθήκατε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἐλλωστε καὶ ὁ θάνατος παραμένει ἀθάνατος, ἐὰν δὲν ἀναστήθηκε.

Στίχ. 18. «Ἐπομένως καὶ ἐκεῖνοι πού κοιμήθηκαν, πιστεύοντας στὸν Χριστό, χάθηκαν».

Ἐννοεῖ ἐκείνους πού μαρτύρησαν γι' αὐτόν.

Στίχ. 19. «Ἐὰν γιὰ τὴ ζωὴ αὐτὴ μόνο ἐλπίσαμε στὸν Χριστό, εἴμαστε ἐλεινότεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».

Ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἀνασταίνεται τὸ σῶμα, μένει ἀστεφάνωτη ἡ ψυχὴ. Κι ἂν συμβεῖ αὐτό, δὲν θ' ἀπολαύσομε κανένα καλό. Κι ἂν δὲν ἀπολαύσομε κανένα καλό, οἱ ἀμοιβῆς περιορίζονται στὴν παρούσα ζωὴ. Τί ἄλλο ἀθλιότερο ὑπάρχει ἀπὸ ἐμᾶς, πού ἐξαιτίας αὐτοῦ καταδικώμαστε παντοῦ;

Στίχ. 20. «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγηρται ἐκ νεκρῶν».

Δείξας ὅσα ἐκ τοῦ μὴ δέχεσθαι τὴν ἀνάστασιν τίκτεται κακά, ἀναλαμβάνει τὸν λόγον συνεχῶς τό, «ἐκ τῶν νεκρῶν», προστιθείς, ὥστε ἀποφράζει τῶν αἰρετικῶν τὰ στόματα.

5 «Ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο».

Εἰ δὲ ἀπαρχή, καὶ τούτους ἀναστῆναι δεῖ. Τῇ γὰρ ἀρχῇ πάντως ἔπεται τὰ μετὰ ταύτην.

Στίχ. 21. «Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν».

10 Αἰτιολογία. Ἐπειδὴ γὰρ πάντα ἀποφαντικῶς εἶπεν, ἀνάγκη καὶ αἰτιολογεῖ, εὐπαράδεκτον τοῖς πολλοῖς κατασκευάζων τὸν λόγον.

Στίχ. 22. «Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται».

15 Τὸν γὰρ ἠττηθέντα, φησὶν, αὐτὸν ἀναμαχέσασθαι ἔδει, τὴν καταβληθεῖσαν φύσιν αὐτήν, καὶ νικῆσαι. Οὕτω γὰρ τὸ ὄνειδος ἀπετρίβετο.

Στίχ. 23. «Ἐκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστός».

20 Μή, ἐπειδὴ ἀνάστασιν ἤκουσας, νόμιζε πάντας τῶν αὐτῶν ἀπολαύειν.

«Ἐπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ».

Τουτέστιν, οἱ πιστοὶ καὶ εὐδοκιμηκότες.

Στίχ. 24. «Εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῶ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί».

Ὅταν γὰρ ἀναστῶσιν ἐκεῖνοι, τὰ πράγματα πάντα λήψεται τέλος. Οὐ καθάπερ νῦν ἀναστάντος τοῦ Χριστοῦ, τὰ πράγματα ἔστησαν ἔτι μετέωρα. Διὸ προστίθησι, «ἡμεῖς ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ», ἵνα μάθῃς ὅτι περὶ ἐκείνου τοῦ καιροῦ διαλέγεται.

Στίχ. 20. «'Αλλ' ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε πραγματικὰ ἀπὸ τοὺς νεκρούς».

Ἐποὺ ἐδείξε πόσα κακὰ γεννιοῦνται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ δεχόμεστε τὴν ἀνάστασι, συνεχίζει τὸ λόγο προσθέτοντας συνέχεια τὸ «ἀπὸ τοὺς νεκρούς», ὥστε νὰ κλείσει τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν.

«Καὶ ἔγινε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως ἐκείνων ποὺ κοιμήθηκαν».

Ἐὰν ἔγινε ἀρχή, καὶ αὐτοὶ πρέπει ν' ἀναστηθοῦν. Γιατὶ τὴν ἀρχὴ ὅπωςδὴποτε τὴν ἀκολουθοῦν τὰ ὅσα ὑπάρχουν στὴ συνέχεια.

Στίχ. 21. «Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ θάνατος ἦρθε μέσω ἀνθρώπου, μέσω ἀνθρώπου ἦρθε καὶ ἡ ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκρούς».

Αὐτὰ ἀποτελοῦν αἰτιολογία. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὅλα ὅσα εἶπε ἀποτελοῦσαν δική του γνώμη, κατ' ἀνάγκη καὶ τὰ αἰτιολογεῖ, κάμνοντας τὸ λόγο του εὐκολὰ ἀποδεκτὸ ἀπὸ τοὺς πολλούς.

Στίχ. 22. «Ὅπως δηλαδὴ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ὅλοι πεθαίνουν, ἔτσι καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὅλοι θὰ ζωοποιηθοῦν».

Ἐκεῖνος δηλαδὴ, λέγει, ποὺ ἠττήθηκε, αὐτὸς ἔπρεπε ν' αγωνισθεῖ πάλι, δηλαδὴ ἡ ἴδια ἡ φύση ποὺ νικήθηκε, καὶ νὰ νικήσει. Γιατὶ ἔτσι ἐξαιλεφόταν ἡ ντροπή.

Στίχ. 23. «Ὁ καθένας ὁμως ἀνάλογα μὲ τὴ θέση του. Ἀρχὴ εἶναι ὁ Χριστός».

Νὰ μὴ νομίζεις, ἐπειδὴ ἄκουσες ἀνάστασι, ὅτι ὅλοι θ' ἀπολάουσιν τὰ ἴδια.

«Ἐπειτα, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παρουσίας του, οἱ τοῦ Χριστοῦ».

Δηλαδὴ οἱ πιστοὶ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εὐδοκίμησαν.

Στίχ. 24. «Ἐπειτα ἔρχεται τὸ τέλος, ὅταν θὰ παραδώσει τὴ βασιλεία στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα».

Ὅταν δηλαδὴ θ' ἀναστηθοῦν ἐκεῖνοι, ὅλα τὰ πράγματα θὰ λάβουν τέλος. Ὅχι ὅπως τώρα ποὺ ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς καὶ τὰ πράγματα ἔμειναν ἀκόμη σὲ ἐκκρεμότητα. Γι' αὐτὸ προσθέτει, «ἐμεῖς κατὰ τὴν παρουσία αὐτοῦ», γιὰ νὰ μάθεις ὅτι ὀμιλεῖ γιὰ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ.

«Ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν».

Τουτέστιν, ὅταν δι' αὐτοῦ προσαγάγῃ πάντα τὰ ἔθνη δουλεύειν τῷ Πατρὶ. «Οὐδεὶς γὰρ ἔρχεται», φησί, «πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ».

Στίχ. 25–29. «Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρι οὗ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. Ὅταν δὲ εἴπῃ ὅτι ὑποτέτακται, δῆλον ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;».

Τὸ «ἄχρι» οὐκ ἔστι χρόνου σημαντικὸν παρὰ τῇ Γραφῇ, ὡσπερ οὐδὲ τό, «ἕως», κατὰ τὸ εἰρημένον, «ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ», ἵνα μὴ τις δύο ἀρχὰς ἀνάρχους ὑποπτεύῃ. Τινὲς τῆς κακίας δηλοῦντα τὴν ἀναίρεσιν τοῦτο φασιν αὐτὸν εἰρηκέναι.

«Εἰ ὄλωσ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν;».

Τοῦτο φησιν, ὅτι καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν ὁμολογοῦμεν ἐν τῷ βαπτίσματι.

Στίχ. 30. «Τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν;».

Οὐκ εἶπεν, 'ἐγώ', ἀλλ', «ἡμεῖς», παραλαμβάνων πάντας τοὺς ἀποστόλους, καὶ ταύτη μετριάζων καὶ ἀξιόπιστον τὸν λόγον ποιῶν.

Στίχ. 31. «Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νῆ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ».

Ἐνταῦθα τὴν αὐτῶν προκοπὴν λέγει. Πῶς δὲ ἀποθνήσκει καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἢ τῇ προθυμίᾳ;

Στίχ. 32. «Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ».

Τουτέστιν, ὅσον εἰς ἀνθρώπους ἤκεν, εἰ καὶ ὁ Θεὸς ἐρρύσατο.

«Όταν θὰ καταργήσει κάθε ἀρχὴ καὶ κάθε ἐξουσία καὶ δύναμη».

Δηλαδή, ὅταν μέσω αὐτοῦ θὰ ὀδηγήσει ὅλα τὰ ἔθνη νὰ ὑπηρετοῦν τὸν Πατέρα. Γιατὶ λέγει· κανένας δὲν ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, παρὰ μέσω ἐμοῦ⁹.

Στίχ. 25–29. «Γιατὶ πρέπει αὐτὸς νὰ βασιλεύει μέχρι πού νὰ θέσει ὅλους τοὺς ἐχθροὺς κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του. Καθόσον ὅλα τὰ ὑπέταξε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του. Τελευταῖος ἐχθρὸς πού θὰ καταργηθεῖ εἶναι ὁ θάνατος. Ὅταν ὁμως λέγει ὅτι ἔχουν ὑποταγεῖ, εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ ὑποταγοῦν ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον πού ὑπέταξε σ’ αὐτὸν ὅλα. Ὅταν θὰ ὑποταγοῦν σ’ αὐτὸν ὅλα, τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταγεῖ σ’ ἐκεῖνον πού ὑπέταξε σ’ αὐτὸν τὰ πάντα, ὥστε νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα μέσα σὲ ὅλα. Ἀλλιῶς, τί θὰ κάνουν ἐκεῖνοι πού βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;».

Τὸ «μέχρι» δὲν σημαίνει στὴ Γραφὴ χρόνο, ὅπως οὔτε τὸ «ἕως», σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει λεχθεῖ· «ἀπὸ τὸν αἰῶνα αὐτὸ καὶ ἕως τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον σὺ ὑπάρχεις»¹⁰. Γιὰ νὰ μὴ ὑποπτεύεται κανεὶς δύο ἀναρχες ἀρχές. Μερικοὶ λέγουν ὅτι αὐτὸ τὸ ἔχει πεῖ γιὰ νὰ δηλώσει τὴν ἐξάλειψη τῆς κακίας.

«Ἐὰν οἱ νεκροὶ δὲν ἀνασταίνονται καθόλου, γιατί βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν;».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ἐπειδὴ κατὰ τὸ βάπτισμα ὁμολογοῦμε καὶ ἀνάστασι τοῦ σώματος.

Στίχ. 30. «Γιατὶ καὶ ἐμεῖς κινδυνεύομε κάθε στιγμή».

Δὲν εἶπε, ‘ἐγώ’, ἀλλά, «ἐμεῖς», συμπεριλαμβάνοντας ὅλους τοὺς ἀποστόλους, δείχνοντας μετριοφροσύνη μ’ αὐτό, καὶ καθιστώντας ἀξιόπιστο τὸ λόγο.

Στίχ. 31. «Καθημερινὰ πεθαίνω, μὰ τὴν καύχησι πού ἔχω γιὰ σὰς στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου».

Ἐδῶ ὁμιλεῖ γιὰ τὴν προκοπὴ αὐτῶν. Καὶ πῶς πεθαίνει καθημερινὰ, παρὰ μὲ τὴν προθυμία;

Στίχ. 32. «Ἐὰν κατὰ ἄνθρωπον θηριομάχησα στὴν Ἐφεσο».

Δηλαδή, ὅσο εἶναι δυνατὸ στοὺς ἀνθρώπους, ἂν καὶ βέβαια ὁ Θεὸς τὸν ἐλευθέρωσε.

«Τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. (Στίχ. 33) Μὴ πλανᾶσθε· φθείρουσιν γὰρ ἦθη χρηστὰ ὀμιλῖαι κακαί».

Τάδε πάντα ἔλεγεν, οὐκ ἐπειδὴ οὐκ εἶχεν ὄφελος καὶ ἐν
 5 αὐτῷ τῷ πάσχειν. Οὐ γὰρ ἐπὶ μισθῷ ἔτρεχεν· ἀρκοῦσα γὰρ
 αὐτῷ ἦν ἀντίδοσις τὸ ποιῆσαι τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ· ἀλλὰ διὰ τὴν
 ἀσθένειαν τῶν πολλῶν. Ὡστε, καὶ ὅταν λέγῃ, «εἰ ἐν τῇ ζωῇ
 ταύτῃ ἐν Χριστῷ ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον, ἔλεινότεροι πάντων
 ἀνθρώπων ἐσμέν», διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν λέγει, καὶ ὥστε τῷ
 10 φόβῳ τῆς ἀθλιότητος ταύτης διασειῶσαι αὐτῶν τὴν ἀπιστίαν
 περὶ τῆς ἀναστάσεως.

Στίχ. 34. «Ἐκνήψατε δικαίως».

Τουτέστιν, ἐπὶ τῷ συμφέροντι· ὡς πρὸς μεθύοντας καὶ
 μαινομένους.

15 «Καὶ μὴ ἁμαρτάνετε».

Δεικνὺς ὅτι ἀπὸ πονηροῦ βίου τὰ σπέρματα αὐτῆς τῆς ἀπι-
 στίας. Καὶ γὰρ πολλοὶ τῶν πονηρὰ συνειδότων ἑαυτοῖς, καὶ οὐ
 βουλομένων δοῦναι δίκην, καὶ εἰς τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως
 παραβλάπτονται πίστιν· ὥσπερ οὖν οἱ μεγάλα κατορθοῦντες,
 20 καθ' ἑκάστην αὐτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν ἡμέραν ἰδεῖν.

«Ἀγνωσίαν γὰρ Θεοῦ τινὲς ἔχουσιν».

Ὅρα πῶς πάλιν εἰς ἐκείνους μεταφέρει τὰ ἐγκλήματα. Τὸ
 γὰρ τῇ ἀναστάσει διαπιστεῖν, οὐ σφόδρα εἰδότος ἐστὶ τὴν τοῦ
 Θεοῦ δύναμιν, τὴν ἄμαχον καὶ πρὸς πάντα ἀρκοῦσαν. Εἰ γὰρ
 25 ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα ἐποίησε, πολλῶ μᾶλλον τὰ διαλυθέντα
 ἀναστήσαι δυνήσεται.

«Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω».

Τουτέστιν, ὥστε διορθῶσαι, ὥστε αἰσχυνθέντας ὑμᾶς γε-
 νέσθαι βελτίους.

30 Στίχ. 35. «Ἄλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ
 δὲ σώματι ἔρχονται;».

Ἀντίθεσιν λύει παρ' Ἑλλήνων εἰσαγομένην.

«Ποιό τὸ ὄφελός μου, ἐὰν οἱ νεκροὶ δὲν ἀνασταίνονται; Ἄς φῶμε καὶ ἄς πιοῦμε, γιατί αὐριο πεθαίνομε. (Στίχ. 33) Μὴ πλάνασθε· οἱ κακὲς συναναστροφές διαφθείρουν τὰ καλὰ ἤθη».

“Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔλεγε ὄχι ἐπειδὴ δὲν εἶχε ὄφελος ἀπὸ τὰ κακοπαθήματά του, ἀλλ’ ἐξαιτίας τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας τῶν πολλῶν. Γιατί δὲν ἀγωνιζόταν γιὰ μισθό, ἀφοῦ τοῦ ἦταν ἐπαρκῆς ἀνταπόδοση τὸ νὰ κάμνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὡστε καὶ ὅταν λέγει, «ἐὰν στηρίξουμε τὶς ἐλπίδες μας στὸν Χριστὸ μόνο γιὰ τὴ ζωὴ αὐτῆ, εἴμαστε οἱ πιὸ ἐλεεινοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους»¹¹, γι’ αὐτὴν τὴν αἰτία τὸ λέγει, ὥστε καὶ μὲ τὸ φόβο αὐτῆς τῆς ἀθλιότητος νὰ ξεριζώσῃ τὴν ἀπιστία τους γιὰ τὴν ἀνάσταση.

Στίχ. 34. «Ἐλᾶτε, ὅπως εἶναι σωστό, στὰ λογικά σας».

Δηλαδή, γιὰ τὸ συμφέρον σας· σὰ νὰ μιλάει πρὸς μεθυσμένους καὶ μανιακοὺς.

«Καὶ μὴ ἀμαρτάνετε».

Δείχνει ὅτι τὰ σπέρματα αὐτῆς τῆς ἀπιστίας προέρχονται ἀπὸ τὸν κακὸ βίο. Καθόσον πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους πού ἡ συνειδησή τους τοὺς ἐλέγχει γιὰ τὶς ἀμαρτίες τους καὶ δὲν θέλουν νὰ κριθοῦν, ἐξαιτίας αὐτοῦ βλάπτονται καὶ στὴν πίστη γιὰ τὴν ἀνάσταση, ὅπως πάλι ἐκείνοι πού κάμνουν μεγάλα κατορθώματα, καθημερινὰ ἐπιθυμοῦν νὰ δοῦν αὐτὴν τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως.

«Γιατί ὀρισμένοι ἔχουν πλήρη ἄγνοια γιὰ τὸν Θεό».

Πρόσεχε πῶς πάλι μεταφέρει σ’ ἐκείνους τὶς κατηγορίες. Γιατί, τὸ νὰ μὴ πιστεύει κανεὶς στὴν ἀνάσταση, δείχνει ἄνθρωπο πού δὲν γνωρίζει πάρα πολὺ καλὰ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ τὴν ἀκαταμάχητη καὶ πού ἀρκεῖ γιὰ ὅλα. Γιατί, ἂν δημιουργήσῃ τὰ ὄντα ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία, πολὺ περισσότερο θὰ μπορέσει ν’ ἀναστήσῃ ἐκεῖνα πού διαλύθηκαν.

«Τὸ λέγω αὐτὸ πρὸς ἐντροπή σας».

Δηλαδή, μὲ σκοπὸ νὰ διορθωθεῖτε, ὥστε, ἀφοῦ ντραπεῖτε, νὰ γίνετε καλύτεροι.

Στίχ. 35. «Ἀλλὰ θὰ πεῖ κάποιος· Πῶς ἀνασταίνονται οἱ νεκροί; μὲ ποιό σῶμα ἔρχονται;».

Λύει ἐδῶ ἀντίρρηση προβαλλόμενη ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες.

Στίχ. 36–37. «Ἐφρον, σὺ δ' σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὁ σπείρεις».

Τουτέστιν, παρὰ σαυτῶ τὴν ἀπόδειξιν ἔχεις τούτων, δι' ὧν πράττεις καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ ἀντιλέγεις ἔτι; φησί. Διὸ καὶ
5 ἄφρονά σε καλῶ, ὅτι τὰ καθ' ἡμέραν ὑπὸ σοῦ γινόμενα ἀγνοεῖς. Καὶ ὄρα τὴν ὑπερβολήν. Ὁ γὰρ ἐποίουν ἐκεῖνοι τεκμήριον τοῦ μὴ ἀνίστασθαι, τοῦτο τοῦ ἀνίστασθαι ποιεῖται ἀπόδειξιν. Καὶ γὰρ ἔλεγον, Οὐκ ἀνίσταται, ἐπειδὴ ἀπέθανεν. Ὁ δὲ ἀντιστρέψας, φησὶν· Καὶ μὴν, εἰ μὴ ἀπέθανεν, οὐκ ἂν ἀνέστη.

10 «Οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις».

Τουτέστιν, οὐ στάχυν ὀλόκληρον, οὐ σῖτον νέον, οὐ καλάμην ἔχοντα, οὐκ ἄχυρον. Ἐνταῦθα γὰρ οὐκέτι πρὸς τὴν ἀνάστασιν ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀναστάσεως· ποταπὸν σῶμα τὸ μέλλον ἀνίστασθαι, οἷον εἰ τὸ αὐτό, ἢ καὶ βέλτιον καὶ
15 λαμπρότερον. Καὶ ἀμφοτέρα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑποδείγματος λαμβάνει, δεικνύς ὅτι πολλῶ βέλτιον.

«Εἰ τύχοι σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν».

«Τοῦτό φησιν, ἵνα μὴ ἄλλο τις ὑποπτεύσῃ σῶμα εἰρησθαι».

20 Στίχ. 38. «Ὁ δὲ Θεὸς δίδωσιν αὐτῶ σῶμα, καθὼς ἠθέλησε».

Μὴ τοίνυν περιεργάζου, μηδὲ πολυπραγμόνει, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ, ὅταν Θεοῦ δύναμιν καὶ θέλημα ἀκούσης.

«Καὶ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα».

25 Ἐπειδὴ τινες ἠπόρουν περὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἔλεγον Ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; τούτου χάριν ὑποφέρει ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος, τὸ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα λέγων. Ποῦ τοίνυν τὸ ἀλλότριον; τὸ γὰρ ἴδιον δίδωσιν.

Στίχ. 39–42. «Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σὰρξ· ἀλλὰ ἄλλη μὲν

Στίχ. 36–37. «Ἀνόητε, ἐκεῖνο πού σπέρνεις ἐσὺ δὲν ζωοποιεῖται, ἐὰν δὲν πεθάνει πρῶτα· καὶ ἐκεῖνο πού σπέρνεις».

Δηλαδή, Ἐὰν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σου, λέγει, ἔχεις τὴν ἀπόδειξη, ἀπὸ ἐκεῖνα πού κάμνεις καθημερινά, καὶ ἀκόμη προβάλλεις ἀντιρρήσεις; Γι' αὐτὸ καὶ σὲ ὀνομάζω ἀνόητο, ἐπειδὴ ἀγνοεῖς αὐτὰ πού γίνονται καθημερινὰ ἀπὸ σένα. Καὶ πρόσεχε τὴν ὑπερβολή. Ἐκεῖνο δηλαδή πού παρουσίαζαν ἐκεῖνοι ὡς ἀπόδειξη ὅτι δὲν ἀνασταίνεται ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ παρουσιάζει ὡς ἀπόδειξη ὅτι ἀνασταίνεται. Καθόσον ἔλεγαν, Δὲν ἀνασταίνονται οἱ νεκροί, ἐπειδὴ πέθαναν. Αὐτός, ἀφοῦ τὸ ἀντέστρεψε αὐτό, λέγει· Καὶ βέβαια, ἂν δὲν πέθαινε, δὲν θά ἦταν δυνατὸ ν' ἀναστηθεῖ.

«Δὲν σπέρνεις τὸ σῶμα πού θά φυτρῶσει».

Δηλαδή, ὄχι ὀλόκληρο στάχυ, ὄχι σιτάρι καινούργιο, πού δὲν ἔχει καλαμιὰ, πού δὲν ἔχει ἄχυρο. Ἐδῶ δηλαδή ὁ λόγος δὲν εἶναι πιά γιὰ τὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ γιὰ τὸν τρόπο τῆς ἀναστάσεως· ποιὸ εἶναι τὸ σῶμα πού πρόκειται ν' ἀναστηθεῖ· ἐὰν δηλαδή εἶναι τὸ ἴδιο, ἢ καὶ καλύτερο καὶ λαμπρότερο. Καὶ τὰ δύο τὰ παίρνει ἀπὸ τὸ ἴδιο παράδειγμα, γιὰ νὰ δείξει ὅτι θά εἶναι πολὺ πιὸ καλύτερο.

«Εἴτε σπόρος σίτου ἢ κάποιου ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα».

Αὐτό, λέγει, ἔχει λεχθεῖ γιὰ νὰ μὴ ὑποπτευθεῖ κανεὶς ἄλλο σῶμα.

Στίχ. 38. «Καὶ ὁ Θεὸς δίνει σ' αὐτὸ σῶμα, ἐκεῖνο πού θέλει αὐτός».

Νὰ μὴ περιεργάζεσαι λοιπὸν οὔτε νὰ ἐξετάζεις μὲ λεπτομέρεια, πῶς γίνεται αὐτὸ καὶ μὲ ποιὸ τρόπο, ὅταν ἀκούσεις ὅτι πρόκειται γιὰ δύναμη Θεοῦ καὶ θέλημα.

«Καὶ στὸν κάθε σπόρο τὸ δικό του σῶμα».

Ἐπειδὴ μερικοὶ εἶχαν ἀπορία γιὰ τὴν ἀνάσταση καὶ ἔλεγαν, «Μὲ ποιὸ τρόπο ἀνασταίνονται;», ἐξαιτίας αὐτοῦ παρουσιάζει παράδειγμα καὶ λέγει ὅτι ὁ κάθε σπόρος παίρνει τὸ δικό του σῶμα. Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ παράξενο; Γιατὶ στὸν καθένα δίνει τὸ δικό του σῶμα.

Στίχ. 39–42. «Δὲν εἶναι κάθε σάρκα ἢ ἴδια σάρκα, ἀλλὰ

ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ πτηνῶν, ἄλλη δὲ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων. Καὶ σῶματα ἐπουράνια, καὶ σῶματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἢ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἢ τῶν ἐπιγείων· ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη σεληνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. Ἄστηρ
5 γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. Οὕτω καὶ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν· σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ».

Ἴνα μὴ ἐκ τοῦ ὑποδείγματος ὁμοτιμίαν πάντες νομίσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι λαμβάνειν, φησὶν· «οὐ πᾶσα σὰρξ ἢ αὐτὴ σὰρξ». Ὁμοιον ὡς εἰ λέγοι· Τί λέγω, φησὶν, ἐπὶ τῶν σπερμάτων; Ἐπὶ τῶν σωμάτων γυμνάσωμεν τοῦτο αὐτό, περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν νῦν· ἐπειδὴ τὸν τῆς ἀναστάσεως κατεσκεύασε λόγον, δείκνυσι λοιπόν, ὅτι πολλὴ ἢ τῆς δόξης τότε διαφορὰ, εἰ καὶ ἀνάστασις μία. Καὶ διαιρέσεις δύο, εἰς τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ σῶματα ἀνίσταται, ἔδειξε διὰ τοῦ σί-
15 του. Ὅτι δὲ οὐκ ἐν τῇ αὐτῇ δόξῃ πάντα, δείκνυσιν ἐντεῦθεν. Δείκνυσιν οὖν ὡς καὶ τῶν δικαίων πολλὴ ἢ διαφορὰ, τὸν μὲν ἡλίῳ, τὸν δὲ ἀστέρι παρεικάζων· καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν πολλὴ ἢ διαφορὰ, ζώων σῶματα λέγων, καὶ ἰχθύων, καὶ κτηνῶν· καὶ ὅλως δι' ὑποδειγμάτων ἄγει τὸν λόγον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄνω, καὶ
20 ἐπὶ τῶν κάτω.

Στίχ. 43. «Σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ».

Τί γὰρ ἀτιμότερον ὄζοντος σώματος καὶ διαρρέοντος;

«Σπείρεται ἐν ἀσθeneίᾳ».

Οὕτω γὰρ ἡμέραι τριάκοντα, καὶ τὸ πᾶν διαλύεται.

25 «Ἐγείρεται ἐν δυνάμει».

Τότε γὰρ αὐτοῦ οὐδὲν περιέσται λοιπόν.

Στίχ. 44. «Σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν».

Τοῦτό φησιν, οὐχ ὡς μὴ ὄντος καὶ νῦν, διὰ τὸν ἀρραβῶνα

ἄλλη εἶναι ἢ σάρκα τοῦ ἀνθρώπου, ἄλλη ἢ σάρκα τῶν πτηνῶν, ἄλλη τῶν κτηνῶν καὶ ἄλλη τῶν ψαριῶν. Καὶ ὑπάρχουν σώματα ἐπουράνια καὶ σώματα ἐπίγεια, ἀλλὰ ἄλλη εἶναι ἢ λαμπρότητα τῶν ἐπουρανίων καὶ ἄλλη τῶν ἐπίγειων· ἄλλη εἶναι ἢ λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, ἄλλη τῆς σελήνης, καὶ ἄλλη τῶν ἀστέρων. Γιατὶ ἓνα ἀστέρι διαφέρει ἀπὸ ἓνα ἄλλο ὡς πρὸς τὴ λαμπρότητα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν· ἐκεῖνο ποῦ σπείρεται εἶναι φθαρτὸ, ἀνασταίνεται ὁμως ἀφθαρτο».

Γιὰ νὰ μὴ νομίσουν ἀπὸ τὸ παράδειγμα ὅτι ὅλοι κατὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ λαμβάνουν ἴση τιμὴ, λέγει· «δὲν εἶναι ἢ κάθε σάρκα ἴδια σάρκα». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ ἔλεγε· Γιατί, λέγει, λέγω γιὰ τὰ σπέρματα; Ἐξετάσομε αὐτὸ τὸ ἴδιο στὰ σώματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦμε τώρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπέδειξε τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως, δείχνει στὴ συνέχεια, ὅτι θὰ εἶναι τότε μεγάλη ἢ διαφορὰ τῆς δόξας, ἂν καὶ ἡ ἀνάστασι εἶναι μία. Καὶ οἱ διαρέσεις εἶναι δύο, στὰ ἐπουράνια καὶ στὰ ἐπίγεια. Τὸ ὅτι βέβαια ἀνασταίνονται τὰ σώματα τὸ ἀπέδειξε μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ σίτου. Τὸ ὅτι ὁμως δὲν θὰ ἔχουν ὅλα τὴν ἴδια δόξα, τὸ δείχνει μὲ αὐτὰ. Δείχνει λοιπὸν ὅτι εἶναι μεγάλη καὶ ἡ διαφορὰ τῶν δικαίων, παρουσιάζοντας τὸν ἓνα μὲ ἡλιο καὶ τὸν ἄλλο μὲ ἀστέρι. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι μεγάλη ἢ διαφορὰ, μιλώντας γιὰ σώματα ζῶων καὶ ἰχθύων καὶ πτηνῶν, καὶ γενικὰ ἀναπτύσσει τὸ λόγῳ τοῦ χρησιμοποιώντας παραδείγματα καὶ γιὰ τὰ ἐπουράνια καὶ γιὰ τὰ ἐπίγεια..

Στίχ. 43. «Σπείρεται ἄδοξο, ἀνασταίνεται ὁμως ἔνδοξο».

Πράγματι, τί ὑπάρχει πιὸ ἄδοξο ἀπὸ σῶμα ποῦ ἔχει σαπίσει καὶ μυρίζει;

«Σπείρεται σὲ κατάστασι ἀδυναμίας».

Δὲν περνοῦν δηλαδὴ τριάντα μέρες καὶ τὸ πᾶν διαλύεται.

«Ἀνασταίνεται ὁμως γεμᾶτο δύναμη».

Τότε δηλαδὴ τίποτε δὲν θὰ μπορέσει νὰ τὸ καταβάλει.

Στίχ. 44. «Σπείρεται σῶμα ψυχικὸ, καὶ ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικόν».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ὅχι σὰ νὰ μὴ εἶναι καὶ τώρα τὸ σῶμα πνευμα-

τοῦ Πνεύματος, τοῦ σώματος πνευματικοῦ, ἀλλ' ὡς τότε πολλῶ πλέον ὄντος. Νῦν μὲν γὰρ οὐ μένει τὸ Πνεῦμα· πολλάκις γὰρ ἀμαρτανόντων ἀφίσταται· τότε δὲ βεβαία αὐτῷ ἔσται ἡ παραμονή.

5 «Εἴ ἔστι σῶμα ψυχικόν, ἔστι καὶ πνευματικόν, οὕτω καὶ γέγραπται».

Ἦ ὅτι κουφότερον ἔσται καὶ λεπτότερον, καὶ οἶον καὶ ἐπ' ἀέρος ὀχεῖσθαι.

Στίχ. 45–50. «Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν
10 ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς Πνεῦμα ζωοποιοῦν. Ἄλλ' οὐ
πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματι-
κόν. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεῦτερος ἄνθρω-
πος, ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ. Οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊ-
κοί· καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. Καὶ κα-
15 θῶς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰ-
κόνα τοῦ ἐπουρανίου. Τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί».

Τουτέστι, παχὺς καὶ τοῖς παροῦσιν προσηλωμένος. Ἄμα δὲ καὶ τὸν περὶ πολιτειῶν εἰσάγει λόγον.

«Ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύ-
20 νανται».

Σάρκα καὶ αἷμα ἐνταῦθα τὰς πονηρὰς πράξεις καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ· «ὕμεις δὲ οὐκ ἔστε ἐν σαρκί». Καὶ πάλιν, «οἱ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται».

«Οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. (Στίχ. 51)
25 Ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάν-
τες δὲ ἀλλαγησόμεθα».

Τουτέστιν ἡ κακία, τὴν δόξαν ἐκείνην, καὶ τὴν τῶν ἀφθάρ-
των πραγμάτων ἀπόλαυσιν.

Στίχ. 52. «Ἐν ἀτόμῳ».

30 Τουτέστιν, ἐν βραχείᾳ καιροῦ ροπῇ.

«Ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίζει γάρ,

τικο, ἐφόσον ἔλαβε τὸν ἀρραβώνα τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἐπειδὴ τότε θὰ εἶναι πολὺ περισσότερο πνευματικό. Γιατὶ τώρα δὲν παίρνει τὸ Πνεῦμα, ἀφοῦ πολλές φορές ἀμαρτάνοντας, φεύγει ἀπὸ ἐμᾶς· τότε ὅμως θὰ εἶναι ἡ παραμονὴ του σταθερὴ καὶ διαρκῆς.

«Υπάρχει σῶμα ψυχικό, ὑπάρχει καὶ σῶμα πνευματικό. (Στίχ. 45) Γιατὶ ἔχει γραφεῖ».

“Οτι δηλαδὴ θὰ εἶναι ἐλαφρότερο καὶ λεπτότερο, καὶ τέτοιο, σὰ νὰ φέρεται πάνω στὸν ἀέρα.

«Ἐγινε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, μὲ ψυχὴ ζωντανή, ὁ τελευταῖος Ἀδάμ πνεῦμα ποὺ δίνει ζωὴ. (Στίχ. 46–50) Ἀλλὰ δὲν ἔγινε πρῶτα τὸ πνευματικό, ἀλλὰ τὸ ψυχικό, κι ἔπειτα ἔγινε τὸ πνευματικό. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἦταν ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ ἦταν χοϊκός, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος, προερχόταν ἀπὸ τὸν οὐρανό. “Ο,τι λογιῆς εἶναι ὁ χοϊκός, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ ὅ,τι λογιῆς εἶναι ὁ ἐπουράνιος, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. Καὶ ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, ἔτσι θὰ φορέσουμε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανό. Σᾶς λέγω αὐτό, ἀδελφοί».

Δηλαδὴ, πνευματικὰ παχὺς καὶ προσηλωμένος στὰ παρόντα πράγματα. Συγχρόνως εἰσάγει καὶ τὸ λόγο γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς.

«“Οτι σάρκα καὶ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

«Σάρκα» καὶ «αἷμα» ἐδῶ ὀνομάζει τις κακὲς πράξεις, ὅπως ὅταν λέγει «σεῖς ὅμως δὲ εἴσασθε σαρκικοί»¹². Καὶ πάλι «ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι σαρκικοί δὲν μποροῦν ν' ἀρέσουν στὸν Θεό»¹³.

«Οὔτε ἡ φθορὰ κληρονομεῖ τὴν ἀφθαρσία. (Στίχ. 51) Προσέξατε· σᾶς ἀποκαλύπτω μυστήριον· ὅλοι βέβαια δὲν θὰ κοιμηθοῦμε, ὅλοι ὅμως θὰ μεταβληθοῦμε».

Δηλαδὴ, ἡ κακία δὲν κληρονομεῖ τὴ δόξα ἐκείνη καὶ τὴν ἀπόλαυση τῶν ἀφθάρτων πραγμάτων.

Στίχ. 52. «Σὲ μιὰ στιγμῆ».

Δηλαδὴ, σὲ σύντομη χρονικὴ στιγμῆ.

«Μέσα σ' ἓνα ἀνοιγόκλεισμα τοῦ ματιοῦ, κατὰ τὸ σάλπισμα

καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι».

Τοῦτο ἐρμηνεῖα τοῦ πρώτου· οἷον εἰς ὅσον εἰς τὸ καμμῦσαι μόνον.

«Καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα».

5 Περὶ τῶν τότε ζώντων εὕρισκομένων τοῦτο φησιν.

Στίχ. 53–54. «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος».

10 Πάλιν περὶ τὸ ὑπόδειγμα ἔρχεται καὶ τὸν τῆς ἀναστάσεως λόγον, τὰ περὶ πολιτείας ἀφείς.

«Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῆκος. Στίχ. 55–56. Ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῆκος; Ποῦ σου, ἄδη, τὸ κέντρον; Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία».

15 Πάλιν ἐκ προφητείας ἡ ἀπόδειξις.

«Ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος. (Στίχ. 57) Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῆκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

20 Ὅτι χωρὶς αὐτοῦ ἀσθενῆς ἦν· πραττομένη μὲν, οὐ δυναμένη δὲ οὕτω καταδικάσαι. Τὸ μὲν γὰρ κακὸν ἐγένετο, σαφῶς δὲ οὐκ ἐδείκνυτο οὕτως. Ὡστε οὐ τοῦτο φησιν, ὅτι εἰσήνεγκεν ὁ νόμος τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὅτι ἐπέτεινε τὴν κόλασιν.

Στίχ. 58. «Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι».

25 Εὐκαιρος λοιπὸν ἡ παραίνεσις.

«Περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ».

Τουτέστιν, ἐν τῷ βίῳ τῷ καθαρῷ.

τῆς τελευταίας σάλπιγγας· γιατί θὰ ἠχήσει ἡ σάλπιγγα καὶ οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν ἄφθαρτοι».

Αὐτὰ εἶναι ἐρμηνεῖα τοῦ προηγουμένου. Δηλαδή, σὲ τόσο χρόνο, ὅσο διαρκεῖ τὸ κλείσιμο μόνο τοῦ ματιοῦ.

«Καὶ ἐμεῖς θὰ μεταβληθοῦμε».

Αὐτὸ τὸ λέγει γιὰ ἐκείνους ποὺ θὰ βρίσκονται τότε στὴ ζωὴ.

Στίχ. 53-54. «Γιατὶ πρέπει τὸ φθαρτὸ αὐτὸ σῶμα νὰ ντυθεῖ ἀφθαρσία καὶ τὸ θνητὸ αὐτὸ σῶμα νὰ ντυθεῖ ἀθανασία. Καὶ ὅταν τὸ φθαρτὸ αὐτὸ θὰ ντυθεῖ ἀφθαρσία καὶ τὸ θνητὸ θὰ ντυθεῖ ἀθανασία, τότε θὰ πραγματοποιηθεῖ ὁ λόγος ποὺ ἔχει γραφεῖ».

Πάλι ἔρχεται στὸ παράδειγμα καὶ τὸ λόγο τῆς ἀναστάσεως, ἀφήνοντας τὰ σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ζωῆς.

Στίχ. 55-56. «Καταβροχθίσθηκε ὁ θάνατος καὶ νικήθηκε. Ποῦ εἶναι, θάνατε, ἡ νίκη σου; ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου; Τὸ κεντρί τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἁμαρτία».

Πάλι ἡ ἀπόδειξη ἀπὸ προφητεῖα.

«Ἡ δύναμη τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ νόμος. (Στίχ. 57) Ἦς εὐχαριστοῦμε ὁμῶς τὸν Θεό, ποὺ μᾶς δίνει τὴ νίκη διὰ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Χωρὶς τὸ νόμο ἡ ἁμαρτία ἦταν ἀνίσχυρη. Ἐπράττετο βέβαια, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ καταδικάσει τόσο πολὺ. Τὸ κακὸ δηλαδὴ γινόταν, ἀλλὰ δὲν φαινόταν μὲ τόση σαφήνεια. Ὡστε δὲν λέγει αὐτό, ὅτι ὁ νόμος προκάλεσε τὴν ἁμαρτία, ἀλλ' ὅτι αὐξήσε τὴν τιμωρία.

Στίχ. 58. «Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι».

Πολὺ κατάλληλη λοιπὸν ἡ παραίνεση.

«Αὐξάνοντας πάντοτε ὅλο καὶ περισσότερο τὴν ἐπίδοσή σας στὸ ἔργο τοῦ Κυρίου, γνωρίζοντας ὅτι ὁ κόπος σας στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δὲν θὰ εἶναι μάταιος».

Δηλαδή, στὸν καθαρὸ βίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

Στίχ. 1. «Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους».

Ἀπαρτίσας τὸ περὶ τῶν δογμάτων λόγον, καὶ μέλλων εἰς τὸν ἠθικὸν μεταβαίνειν, πάντα τὰ ἄλλα ἀφείς, τὸν περὶ τῆς ἐλε-
5 ημοσύνης κινεῖ λόγον. «Λογίαν» δὲ συλλογὴν τῶν χρημάτων φησίν.

«Ὡσπερ διέταξα ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε».

Οὐκ εἶπε, 'παρήνεσα καὶ συνεβούλευσα', ἀλλὰ «διέταξα»,
10 ὅπερ αὐθεντικώτερον.

Στίχ. 2. «Κατὰ μίαν Σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ' αὐτῶ τιθέτω, ὅ,τι ἂν εὐοδωθῆ».

Ἀναμνήσθητε γάρ, φησίν, τίνων ἐτύχετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Τὰ γὰρ ἀπόρρητα ἀγαθὰ ἐν ταύτῃ γέγονεν, καὶ ἡ ρίζα καὶ
15 ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας· μετὰ δὲ τούτων, καὶ τὸ μυστη-
ριῶν ἐν αὐτῇ κοινωνεῖν. Ὅρα πῶς καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ συμβουλεύει, καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου.

«Ἴνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. (Στίχ. 3) Ὅταν δὲ παραγένωμαι.»

20 Ἡ γὰρ προσδοκία τοῦ Παύλου προθυμοτέρους αὐτοὺς ποιεῖ.

«Οὐδς ἐὰν δοκιμάσητε δι' ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ».

Ἀνύποπτον ποιεῖ τὸν λόγον, μὴ λέγων τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖ-
25 να. Εὐδὲ καὶ «τὴν χάριν», μὴ 'τὴν ἐλεημοσύνην', εἰπεῖν.

Στίχ. 4-7. «Ἐὰν δὲ ἦ ἄξιον τοῦ κάμε πορεύεσθε, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω. Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. Πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν καταμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς ἐμὲ προπέμψητε, οὐδ' ἐὰν πο-
30 ρεύωμαι. Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν».

Ἐνταῦθα πάλιν δαψίλειαν συμβουλεύει.

«Ἐλπίζω γὰρ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Θεὸς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

Στίχ. 1. «Σχετικὰ μὲ τὴ συνεισφορά σας γιὰ τοὺς ἁγίους».

Ἄφοῦ ὀλοκλήρωσε τὸ λόγο γιὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ ἔχοντας σκοπὸ νὰ μεταφέρει τὸ λόγο στὸν ἠθικὸ τομέα, ἀφήνοντας ὅλα τὰ ἄλλα, ἀρχίζει τὸ λόγο γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη. «Λογία» ὀνομάζει τὴ συλλογὴ τῶν χρημάτων.

«Ἐκεῖνο ποῦ διέταξα γιὰ τὶς ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας, αὐτὸ καὶ σεῖς νὰ κάνετε».

Δὲν εἶπε, παρήνεσα καὶ συμβούλευσα, ἀλλὰ «διέταξα», πράγμα ποῦ ἦταν πιὸ αὐθεντικό.

Στίχ. 2. «Κάθε πρώτη ἡμέρα τῆς Ἑβδομάδας ὁ καθένας σας ἄς βάζει στὴν ἄκρη ὅ,τι ἔχει εὐχαρίστηση».

Θυμηθεῖτε δηλαδή, λέγει, ποιά ἀγαθὰ ἐπιτύχατε τὴν ἡμέρα αὐτή. Γιατὶ τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ συνέβηκαν αὐτὴ τὴν ἡμέρα καθὼς καὶ ἡ ρίζα καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς μας, καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ ἡ κοινωνία τὴν ἡμέρα αὐτὴ τῶν φρικτῶν μυστηρίων. Πρόσεχε πῶς συμβουλεύει καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο.

«Γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ νὰ γίνονται ἔρανοι ὅταν ἔρθω. (Στίχ. 3) Ὅταν ἔρθω κοντὰ σας».

Ἡ προσδοκία δηλαδή τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Παύλου τοὺς ἔκαμνε προθυμότερους.

«Ἐκείνους ποῦ θὰ ἐγκρίνετε, αὐτοὺς θὰ στείλω μὲ ἐπιστολὲς νὰ μεταφέρουν τὴ δωρεὰ σας στὴν Ἱερουσαλήμ».

Κάμνει τὸ λόγο ἀνυποψίαστο, μὴ λέγοντας τὸν τάδε ἢ τὸν τάδε. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε «τὴ δωρεὰ» καὶ ὄχι τὴν ἐλεημοσύνη.

Στίχ. 4-7. «Ἐὰν θεωρηθεῖ ἀναγκαῖο νὰ μεταβῶ καὶ ἐγὼ ἐκεῖ, θὰ μεταβοῦν μαζί μου. Θὰ ἔρθω σὲ σᾶς ἀφοῦ περάσω ἀπὸ τὴ Μακεδονία. Γιατὶ σκοπεύω νὰ περάσω ἀπὸ τὴ Μακεδονία. Καὶ ἴσως νὰ μείνω κοντὰ σας ἢ καὶ νὰ περάσω τὸ χειμῶνα, ὥστε νὰ μὲ προπέμψετε ἐσεῖς ἐκεῖ ὅπου πρόκειται νὰ μεταβῶ. Γιατὶ δὲν θέλω τότε νὰ σᾶς δῶ περαστικός».

Ἐδῶ πάλι τοὺς συμβουλεύει νὰ δείξουν γενναιοδωρία.

«Γιατὶ ἐλπίζω νὰ μείνω κοντὰ σας λίγο χρόνο, ἐὰν τὸ ἐπι-

ἐπιτρέπη. (Στίχ. 8–10) Ἐπιμενωὶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς Πεντηκοστῆς. Θύρα γάρ μοι ἀνέωγε μεγάλη καὶ ἐνεργῆς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. Ἐὰν ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε».

Ταῦτα ἔλεγεν, ὁμοῦ μὲν τὴν ἀγάπην ἐπιδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας σωφρονίζων,

«Ἴνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς».

Τουτέστιν, ἵνα μὴ τις αὐτοῦ κατεξαναστῆ τῶν κατεγνωσμένων ἐκείνων.

«Καὶ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται, ὡς καγώ». Ἀπὸ τῆς 10 διακονίας ἀξιοπίστον αὐτὸν δείκνυσι.

Στίχ. 11. «Μὴ τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ· προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ἐμέ».

Ἐπειδὴ καὶ νέος ἦν, καὶ μόνος ἐνεχειρίσθη τοσοῦτου λαοῦ διόρθωσιν.

15 «Ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. (Στίχ. 12–13) Περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ. Ἐλεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ. Γρηγορεῖτε».

Καὶ τοῦτο φοβοῦντος ἦν, ἵνα εἰδότες, ὅτι ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν 20 ἄπερ ἂν πάθῃ, ἐπιεικέστεροι γένωνται. Καὶ ἀγάπην δὲ εἰς ἐκείνους ἐνδιέκνυται πολλήν, ὅτι, τὸν οὕτω χρήσιμον, δι' ἑαυτοῦς ἔπεμψεν.

«Στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθαι, κραταιοῦσθε».

Οὐκ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ ἕξωθεν.

25 Στίχ. 14–15. «Πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου, ὅτι ἐστίν».

Ἐπειδὴ καὶ τὰ εἰρημένα πάντα, φησίν, ἐγκλήματα ἐκ τοῦ ταύτην ἡμελῆσθαι περίεστιν.

30 «Ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἀγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, (στίχ. 16) ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι».

τρέψει ὁ Θεός. (Στίχ. 8–10) Στὴν Ἔφεσο θὰ μείνω μέχρι τὴν Πεντηκοστή. Γιατὶ μοῦ ἀνοίχθηκε μεγάλη πόρτα καὶ γιὰ σπουδαῖο ἔργο, καὶ οἱ ἀντίθετοι εἶναι πολλοί. Ἐὰν ἔρθει ὁ Τιμόθεος, προσέξατε».

Αὐτὰ τὰ ἔλεγε καὶ τὴν ἀγάπη του δείχνοντας καὶ συγχρόνως σωφρονίζοντας τοὺς ἁμαρτάνοντες.

«Νὰ μείνει κοντὰ σας χωρὶς φόβου».

Δηλαδή, νὰ μὴ ξεσηκωθεῖ κάποιος ἐνεκτὸν του ἀπὸ ἐκείνους ποὺ διδάσκουν τὰ ἀντίθετα.

«Γιατὶ ἐργάζεται τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου, ὅπως καὶ ἐγώ».

Τὸν παρουσιάζει ἀξιόπιστο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία ποὺ ἐπιτελεῖ.

Στίχ. 11. «Νὰ μὴ τὸν περιφρονῆσει λοιπὸν κάποιος καὶ προπέψατέ τον μὲ εἰρήνη γιὰ νὰ ἔρθει κοντὰ μου».

Ἐπειδὴ καὶ νέος ἦταν καὶ μόνος ἀνέλαβε τὴ διόρθωση τόσο λαοῦ.

«Γιατὶ τὸν περιμένω μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς. (Στίχ. 12–13) Σχετικὰ μὲ τὸν ἀδελφὸ Ἀπολλῶ, τὸν παρακάλεσα πάρα πολὺ νὰ ἔρθει σὲ σᾶς μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ δὲν θέλησε νὰ ρθεῖ τώρα. Θὰ ἔρθει ὁμως ὅταν εὐκαιρήσει. Ἀγρυπνεῖτε».

Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε γιὰ νὰ τοὺς φοβίσει, ὥστε, γνωρίζοντας ὅτι θὰ πεῖ σ' αὐτὸν ἐκεῖνα ποὺ θὰ πάθει, νὰ γίνουν πιὸ ἐπεικεῖς. Μ' αὐτὸ δείχνει καὶ πολλὴ ἀγάπη πρὸς ἐκείνους, στέλνοντας κοντὰ τοὺς τὸν τόσο πολὺ χρήσιμο.

«Μένετε σταθεροὶ στὴν πίστη, γίνεσθε ἀνδρεῖοι καὶ ἰσχυροὶ».

Ἦχι στὴ σοφία τὴν κοσμική.

Στίχ. 14–15. «Ὅλα ὅσα κάμνετε νὰ τὰ κάμνετε μὲ ἀγάπη. Καὶ μιὰ παράκληση, ἀδελφοί: Γνωρίζετε ὅτι ἡ οἰκία τοῦ Στεφανῶ καὶ τοῦ Φουρτουνάτου».

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὅλα τὰ βαριὰ πλημμελήματα ποὺ ἀναφέρθηκαν προέρχονται ἀπὸ τὴν παραμέληση τῆς ἀγάπης.

«Ἦταν ἡ πρῶτοι Χριστιανοὶ τῆς Ἀχαΐας ποὺ ἔταξαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς στὴν ὑπηρεσία τῶν ἁγίων. (Στίχ. 16) Νὰ ὑποτάσσεσθε λοιπὸν καὶ σεῖς σ' αὐτοὺς καὶ στὸν κάθε τέτοιο συνεργάτη ποὺ κοπιάζει».

Καὶ ἀρχόμενος τούτου μέμνηται λέγων, «ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον», καὶ νῦν «ἀπαρχὴν» αὐτόν, οὐχὶ τῆς Κορίνθου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος φησίν. Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο ἐγκώμιον, τὸ πρῶτον τῷ Χριστῷ προσελθεῖν. Διὸ
5 καὶ ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῇ ἐντεῦθεν ἐγκωμιάζων τινὰς ἔλεγεν· «οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγονασιν ἐν Χριστῷ». Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι πρῶτον ἐπίστευσαν, ἀλλὰ «ἀπαρχὴν» ἐγένοντο, δεικνὺς ὅτι μετὰ τῆς πίστεως καὶ βίον ἄριστον ἐπεδείξαντο.

Στίχ. 17–18. «Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ
10 Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαικοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. Ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. Ἐπιγνώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους».

Ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτὸς ἐξηγγριῶσθαι πρὸς τούτους· αὐτοὶ γὰρ ἦσαν οἱ ἐλθόντες καὶ δηλώσαντες αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν στά-
15 σιν. Τούτου χάριν φησίν, «ἀνέπαυσαν τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν», δεικνὺς ἀντὶ πάντων ἐλθόντας, καὶ ἐλομένους ἀποδημίαν στέλλεσθαι τοσαύτην ὑπὲρ αὐτῶν.

Στίχ. 19–20. «Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν
20 τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες».

Ἐπισυνάγει καὶ συγκολλᾷ τὰ μέλη διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ.

«Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ».

Ταύτην τὴν τοῦ ἀγίου ἀσπασμοῦ ἐνταῦθα μόνον τίθησι
25 προσθήκην, ἐπειδὴ σφόδρα διεστῆκεσαν ἀφ' ἑαυτῶν, τῷ λέγειν, Ἐγὼ μὲν εἰμι τοῦδε, ἐγὼ δὲ τοῦδε.

Στίχ. 21. «Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου».

Δείκνυσι μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὴν ἐπιστολὴν συντεθεῖσθαι.

30 Στίχ. 22. «Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἦτω ἀνάθεμα».

1. Α' Κορ. 1,16.

2. Ρωμ. 16,7.

Και στην ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς του θυμᾶται αὐτὸν λέγοντας, «βάπτισα καὶ τὴν οἰκία τοῦ Στεφανᾶ»¹, καὶ τώρα ὀνομάζει αὐτὸν ὡς τὸν πρῶτο πού πιστεψε στὸν Χριστὸ ὄχι μόνο τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Δὲν εἶναι κι αὐτὸ μικρὸ ἐγκώμιο, τὸ νὰ πιστέψει πρῶτος στὸν Χριστό. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴ ἐγκωμιάζοντας μερικοὺς γι' αὐτὸ λέγει· «οἱ ὅποιοι πίστεψαν στὸν Χριστὸ πρὶν ἀπὸ μένα»². Καὶ δὲν εἶπε, ὅτι 'πρῶτοι πίστεψαν', ἀλλ' ἔγιναν «ἀπαρχή», γιὰ νὰ δείξει ὅτι μαζί με τὴν πίστη ἔδειξαν καὶ ἄριστο βίο.

Στίχ. 17-18. «Χαίρομαι γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Στεφανᾶ καὶ τοῦ Φουρτουνάτου καὶ τοῦ Ἀχαϊκοῦ, γιατί αὐτοὶ ἀναπλήρωσαν τὴν ἀπουσία σας. Γιατὶ καθησύχασαν τὸ δικό μου πνεῦμα καὶ τὸ δικό σας. Νὰ τοὺς ἐκτιμᾶτε λοιπὸν αὐτούς».

Ἐπειδὴ φυσικὸ ἦταν αὐτοὶ νὰ εἶχαν ἐξαγριωθεῖ ἐναντίον αὐτῶν, ἀφοῦ αὐτοὶ ἦταν ἐκεῖνοι πού πῆγαν καὶ ἀνέφεραν στὸν Παῦλο τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν στάση. Ἐξαιτίας αὐτοῦ λέγει, «καθησύχασαν τὸ δικό μου πνεῦμα» καὶ τὸ «δικό σας», γιὰ νὰ δείξει ὅτι αὐτοὶ ἦρθαν σὰν ἐκπρόσωποι ὄλων, καὶ ὅτι θέλησαν νὰ κάνουν ἓνα τόσο μεγάλο ταξίδι γιὰ χάρη τους.

Στίχ. 19-20. «Σᾶς χαιρετοῦν οἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Σᾶς χαιρετοῦν στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα μαζί με τὴν ἐκκλησίαν τοῦ σπιτιοῦ τους. Σᾶς χαιρετοῦν ὅλοι οἱ ἀδελφοί».

Συγκεντρώνει καὶ συνενώνει τὰ μέλη μετὰ τὸν ἀσπασμό.

«Ἀσπασθεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μετὰ φίλημα ἁγίου».

Τὴν προσθήκην αὐτὴν τοῦ ἁγίου ἀσπασμοῦ τὴν θέτει μόνο ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶχαν ἔρθει σὲ μεγάλη διάσταση μεταξύ τους λέγοντας, Ἐγὼ εἶμαι τοῦ τάδε καὶ ἐγὼ τοῦ τάδε.

Στίχ. 21. «Ὁ χαιρετισμὸς γράφεται μετὰ τὸ δικό μου χέρι, τὸ χέρι τοῦ Παύλου».

Δείχνει ὅτι ἡ ἐπιστολὴ γράφηκε μετὰ πολλὴ φροντίδα καὶ προσοχή.

Στίχ. 22. «Ἐὰν κάποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν Κύριον Ἰησοῦ Χριστό, ἅς εἶναι ἀνάθεμα».

Δι' ἐνὸς τούτου ρήματος πάντας ἐφόβησεν, τοὺς τὰ μέλη
 ἑαυτῶν ποιοῦντας μέλη πόρνῆς, τοὺς σκανδαλίζοντας τοὺς
 ἀδελφοὺς διὰ τῶν ειδωλοθύτων, τοὺς τῇ ἀναστασει ἀπιστοῦν-
 τας. Οὐκ ἐφόβησε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔδειξε τῆς ἀρετῆς τὴν ὁ-
 5 δόν, καὶ τὴν τῆς κακίας δυσσέβειαν.

«Μαραναθᾶ».

Ἐπειδὴ πάντων τῶν κακῶν ὁ τῦφος αἴτιος ἦν, καὶ τούτων
 δὲ τὸν τῦφον ἡ ἐξῶθεν σοφία ἐποίει, καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἦν
 τῶν κακῶν, καταστέλλων αὐτὴν οὐδὲ Ἑλλάδι κέχρηται φωνῇ,
 10 ἀλλὰ τῇ ἑβραϊδί, δεικνύς, ὅτι οὐ μόνον οὐκ αἰσχύνεται τὴν ιδιω-
 τείαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος ἀσπάζεται. Τί δέ
 ἐστὶ τό, «μαραναθᾶ»; Ὅτι «ὁ Κύριος ἦλθεν». Τίνος δὲ ἔνεκεν
 αὐτό φησιν, ἢ τὸν οἰκονομίας βεβαιῶν λόγον, ἐξ οὗ μάλιστα τὰ
 σπέρματα τῆς ἀναστάσεως συνέθηκεν; Ὡσανεὶ ἔλεγεν, Ὁ κοι-
 15 νὸς πάντων Δεσπότης καταβῆναι τοσοῦτον κατηξίωσε, καὶ
 ὑμεῖς ἐν τοιούτοις ἐστέ;

Στίχ. 23. «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑ-
 μῶν».

Τοῦτο γὰρ διδασκάλου, τὸ μὴ μόνον συμβουλευσαί, ἀλλὰ
 20 καὶ εὐχαῖς βοηθεῖν.

Στίχ. 23. «Ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῶ
 Ἰησοῦ, Ἀμήν».

Ἐπειδὴ σφοδρῶς αὐτῶν ἤψατο, καταπραῖνει λοιπόν, ἵνα
 δὲ μὴ νομίσωσιν, ὅτι ἱκετεύων αὐτοὺς εἰς τοῦτο κατέληξεν,
 25 προσέθηκε τό, «ἐν Χριστῶ»: οὐδὲν γὰρ ἀνθρώπινον ἔχει, οὔτε
 σαρκικόν, ἀλλὰ πνευματικὴ τις ἐστίν.

Πρὸς Κορινθίους α', στίχων ὦμβ'. Ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων
 διὰ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.
 Ἀναγνώσεις ε', κεφάλαια θ', μαρτύρια ιζ', στίχοι ὀκτακόσιοι
 30 ἑβδομήκοντα.

Μὲ τὸν ἓνα αὐτὸ λόγο τοὺς φόβισε ὅλους, ὅλους ἐκείνους ποὺ κάμνουν τὰ μέλη τους μέλη πόρνης, ἐκείνους ποὺ σκανδαλίζουν τοὺς ἀδελφούς τους μὲ τὰ εἰδωλόθυτα, ἐκείνους ποὺ δὲν πιστεύουν στὴν ἀνάσταση. Καὶ δὲν τοὺς φόβισε μόνο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔδειξε τὴν ὁδὸ τῆς ἀρετῆς καὶ τὴ δυσσέβεια τῆς κακίας.

«Μαραναθᾶ».

Ἐπειδὴ ὄλων τῶν κακῶν αἰτία ἦταν ἡ ἀλαζονεία καὶ αὐτὴν τὴν ἀλαζονεία τὴν δημιουργοῦσε ἡ κοσμικὴ σοφία, καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ ἀποκορύφωμα ὄλων τῶν κακῶν, ἐξαλείφοντας αὐτὴν δὲν χρησιμοποιοεῖ οὔτε τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ τὴν ἑβραϊκὴ, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ὄχι μόνο δὲν νιώθει ντροπὴ γιὰ τὸν ἀπλοϊκὸ τρόπο σκέψεως καὶ ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀσπάζεται μὲ πολλὴ θερμότητα. Τί σημαίνει ὁμως «μαραναθᾶ»; Ὅτι ὁ Κύριος ἦρθε. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο τὸ λέγει αὐτό, παρὰ γιὰ νὰ βεβαιώσει τὸ λόγο τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο μάλιστα συνέθεσε τὰ σπέρματα τῆς ἀναστάσεως; Εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε· Ὁ κοινὸς Κύριος ὄλων μᾶς ἔκρινε ἄξιους μᾶς τέτοιας συγκαταβάσεως, καὶ ἐσεῖς συμπεριφέρεσθε ἔτσι;

Στίχ. 23. «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἅς εἶναι μαζί σας».

Αὐτὸ εἶναι τὸ γνῶρισμα τοῦ δασκάλου, τὸ νὰ μὴ συμβουλευεῖ μόνο, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθεῖ μὲ εὐχές.

Στίχ. 24. «Ἡ ἀγάπη μου εἶναι μαζί μὲ ὅλους σας στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν».

Ἐπειδὴ τοὺς κατηγορήσε ὑπερβολικά, τοὺς καταπραΰνει τώρα, καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι κατέληξε σ' αὐτὸ ἰκετεύοντάς τους, πρόσθεσε τὸ «στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ». Τίποτε δηλαδὴ τὸ ἀνθρώπινο δὲν ἔχει ἢ εὐχὴ του, οὔτε σαρκικό, ἀλλ' εἶναι μιὰ πνευματικὴ εὐχή.

«Πρὸς Κορινθίους Α΄ Ἐπιστολή, στίχων χιλίων σαράντα δύο. Γράφτηκε ἀπὸ τοὺς Φιλίππους μὲ τὸ χέρι τοῦ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου. Ἀναγνώσεις πέντε, κεφάλαια ἑννέα, μαρτύρια δέκα ἑπτὰ, στίχοι ὀκτακόσιοι ἑβδομήντα».

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΣΤΗΝ Β' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Στίχ. 1. «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός».

Αἰτία δευτέρας ἐπιστολῆς ἐγένετο τῷ Ἀποστόλῳ, τὸ ὑπο-
5 σχέσθαι ἐν τῇ προτέρα αὐτὸν ταχέως ἤξειν πρὸς αὐτούς, καὶ μὴ ἐκγενέσθαι τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ ἕτερα αἰτία, τὸ βελτιωθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῆς Ἐπιστολῆς τῆς πρώτης. Προγράφει οὖν καὶ περὶ τοῦ βραδῦναι ἀπολογούμενος, καὶ τὴν ἐκ τῆς προτέρας Ἐπιστολῆς γενομένην διόρθωσιν ἀποδεχόμενος.

10 «Τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ».

Πάλιν αὐτοὺς «Ἐκκλησίαν» καλεῖ, συνάγων εἰς ἓν.

«Τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἀγίοις πᾶσι τοῖς οὔσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ» (στίχ. 2-3) χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ
15 Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἀπὸ τοῦ ἔθνους προσαγορεύει, καὶ τούτων τιμῶν τοὺς Κορινθίους.

«Ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, (στίχ. 4) ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρα-
20 κλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ».

Τὴν αἰτίαν λέγει τῆς ἀπολείψεως. Φησὶν οὖν· Οἶδα μὲν ὑποσχόμενος ἤξειν, ἐπειδὴ δὲ διὰ τὰς θλίψεις ἐνεποδίσθη.

ΣΤΗΝ Β΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Στίχ. 1. «Παῦλος ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός».

Αἰτία τῆς δεύτερης ἐπιστολῆς ἐγίνε γιὰ τὸν Ἀπόστολο τὸ ὅτι ὑποσχέθηκε στὴν πρώτη ὅτι θὰ μεταβεῖ σ' αὐτοὺς γρήγορα καὶ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ κάνει αὐτό. Καὶ ἄλλη αἰτία ὑπῆρξε τὸ ὅτι βελτιώθηκαν αὐτοὶ ἐξαιτίας τῆς πρώτης ἐπιστολῆς. Γράφει λοιπὸν τὴν ἐπιστολὴ καὶ ἀπολογούμενος γιὰ τὸ ὅτι ἄργησε νὰ μεταβεῖ κοντὰ τους καὶ ἀποδεχόμενος τὴ διόρθωση ποὺ ἐγίνε σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἐπιστολή.

«Πρὸς τὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ».

Πάλι τοὺς ὀνομάζει «ἐκκλησία», συνενώνοντάς τους σὲ ἓνα.

«Ποῦ εἶναι στὴν Κόρινθο, μαζὶ μετὰ ὅλους τοὺς ἁγίους ποὺ ὑπάρχουν σ' ὅλη τὴν Ἀχαΐα. (Στίχ. 2–3) Χάρη νὰ δίνεται σ' ἐσᾶς καὶ εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν Πατέρα μας καὶ τὸν Κύριο τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Τοὺς ὀνομάζει ἀπὸ τὸ ἔθνος τους, τιμώντας μ' αὐτὸ τοὺς Κορινθίους.

«Ὁ Πατέρας τῆς εὐσπλαχνίας καὶ Θεὸς κάθε παρηγοριᾶς, (Στίχ. 4) ποὺ μᾶς παρηγορεῖ σὲ κάθε θλίψη μας, ὥστε νὰ μπορούμε κι ἐμεῖς νὰ παρηγοροῦμε ἐκείνους ποὺ βρίσκονται σὲ κάθε θλίψη, μετὰ τὴν παρηγοριὰ μετὰ τὴν ὁποία ἐμεῖς παρηγοροῦμαστε ἀπὸ τὸν Θεό».

Τὴν αἰτία λέγει τῆς μὴ μεταβάσεώς του ἐκεῖ. Λέγει λοιπὸν: Γνωρίζω ὅτι σᾶς ὑποσχέθηκα νὰ ρηθῶ· ἐπειδὴ ὁμως ἐξαιτίας τῶν

σύγγνωτε καὶ μὴ καταγνώτέ τινα ὑπεροψίαν ἢ ραθυμίαν ἡμῶν.

Στίχ. 5-6. «Ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ περισσεύει ἡ παράκλησις ἡμῶν· εἴτε δὲ θλιβόμενοι ὑπὲρ τῆς ἡμῶν παρακλήσε-
5 ως καὶ σωτηρίας».

Ἴνα μὴ καταβάλλῃ τοὺς μαθητὰς τὸ σφόδρα ἐπαίρειν τὰς συμφοράς, δείκνυσι πάλιν πολλὴν τὴν περιουσίαν καὶ τῆς παρακλήσεως οὕσαν, καὶ ἀνίστησιν αὐτῶν τὴν διάνοιαν· οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τῷ ἀναμνησαί τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ εἰπεῖν εἶναι
10 τὰ παθήματα. Εἰπὼν δὲ μίαν καὶ πρώτην παρακλήσεως παραμυθίαν, τὸ κοινωνῆσαι Χριστῷ, λέγει καὶ δευτέραν, τὸ τὴν τῶν μαθητευομένων ἐντεῦθεν κατασκευάζεσθαι σωτηρίαν. Κατασκευάζει δὲ τοῦτο οὕτως· Εἰ μὴ ἐκηρύξαμεν, φησίν, ὑμῖν, φοβούμενοι τὰ δεινά, ἐν ἐσχάτοις ἦν τὰ ὑμέτερα· νῦν δὲ ὅσω ἂν
15 ἐπιτείνηται τὰ τῶν διωγμῶν τῶν ἡμετέρων, τοσοῦτω μᾶλλον ἐπιδιδόναι τὰ τῆς χρηστῆς ἐλπίδος προσδοκᾶν δεῖ.

«Τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. (Στίχ. 7) Εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας καὶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν βε-
20 βαία ὑπὲρ ὑμῶν».

Δείκνυσιν ὅτι μετὰ τῆς αὐτῶν ὠφελείας καὶ ἡ χάρις πολλὰ ἐνίσχυσεν ἐνεργοῦσα ἐν αὐτοῖς.

«Ὅτι, ὡς κοινωνοὶ ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως. (Στίχ. 8) Οὐ γὰρ θέλω μὲν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελ-
25 φοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρύνθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν».

Ὡσπερ διωκομένων ἡμῶν ἀλγεῖτε, φησίν, ὡς αὐτοὶ τοῦτο πάσχοντες, οὕτως ἴσμεν ὅτι καὶ παρακαλουμένων, αὐτοὶ τού-
30 των ἀπολαύετε.

θλίψεων ἐμποδίσθηκα, συγχωρέστε με καὶ μὴ μὲ κατηγορήσετε γιὰ ὑπερβολικὴ ἀδιαφορία.

Στίχ. 5-6. «Γιατί, ὅπως αὐξάνει ὅλο καὶ περισσότερο ἡ συμμετοχὴ μας στὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι καὶ ὑπεραυξάνεται ἡ παρηγοριὰ πού παίρνομε ἀπὸ τὸν Χριστό. Ἐὰν ἀντιμετωπίζομε θλίψεις, αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴ δική σας παρηγοριὰ καὶ τὴ σωτηρία».

Γιὰ νὰ μὴ καταβάλει τοὺς μαθητὲς ἡ ὑπερβολικὴ αὐξηση τῶν συμφορῶν, δείχνει πάλι ὅτι εἶναι μεγάλη καὶ ἡ δύναμη τῆς παρηγοριᾶς καὶ ἀνορθώνει τὸ φρόνημά τους. Καὶ ὄχι μόνο μ' αὐτό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπενθυμίσει τὸν Χριστό καὶ νὰ πεῖ ὅτι εἶναι αὐτοῦ τὰ παθήματα. Καὶ ἀφοῦ μίλησε γιὰ τὴ μία καὶ τὴν πρώτη αἰτία τῆς παρακλήσεως καὶ τῆς παρηγοριᾶς, πού εἶναι ἡ συμμετοχὴ στὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, λέγει καὶ τὴ δεύτερη, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἡ σωτηρία τῶν μαθητῶν πετυχαίνεται μ' αὐτό. Καὶ αὐτὸ τὸ κατορθώνει ὡς ἐξῆς: Ἐὰν, λέγει, δὲν κηρύτταμε σὲ σᾶς φοβούμενοι τὰ δεινοπαθήματα, ἡ κατάστασή σας θὰ ἦταν ἡ χειρότερη· τώρα ὅμως, ὅσο περισσότερο αὐξάνονται τὰ τῶν διωγμῶν μας, τόσο περισσότερο πρέπει νὰ περιμένετε ὅτι θ' αὐξηθοῦν οἱ χρηστὲς ἐλπίδες γιὰ τὴ σωτηρία σας.

«Ἡ ὁποία ἐνεργεῖται μὲ τὴν ὑπομονὴ στὰ ἴδια παθήματα, τὰ ὁποῖα ὑποφέρομε καὶ ἐμεῖς. (Στίχ. 7) Ἐὰν παρηγορούμαστε, αὐτὸ γίνεται ἐξαιτίας τῆς δικῆς σας παρηγοριᾶς καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπίδα μας γιὰ σᾶς εἶναι σίγουρη».

Δείχνει ὅτι μαζί μὲ τὴν ὠφέλεια αὐτῶν καὶ ἡ χάρη πολὺ τοὺς ἐνίσχυσε ἐνεργώντας σ' αὐτούς.

««Γιατί, ὅπως συμμετέχετε στὰ παθήματα, ἔτσι γίνεσθε καὶ μέτοχοι τῆς παρηγοριᾶς. (Στίχ. 8) Γιατί δὲν θέλω νὰ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, τὴ θλίψη πού συνέβηκε στὴν Ἀσία, τῆς ὁποίας τὸ βάρος εἶναι ὑπερβολικὰ μεγαλύτερο ἀπὸ τίς δυνάμεις μας, ὥστε νὰ φθάσομε ν' ἀπελπισθοῦμε καὶ γιὰ τὴ ζωὴ μας».

Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὅταν διωκόμαστε ὑποφέρετε σὰν νὰ τὸ παθαίνετε αὐτὸ σεῖς οἱ ἴδιοι, ἔτσι γνωρίζομε ὅτι καὶ ὅταν παρηγορούμαστε, νομίζετε ὅτι ἀπολαμβάνετε σεῖς οἱ ἴδιοι αὐτὴν τὴν παρηγοριὰ.

Στίχ. 9. «Ἄλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ».

Τουτέστι, τὴν κρίσιν καὶ τὴν προσδοκίαν. Ὁ δὲ λέγει
5 τοιοῦτόν ἐστι· Τοιαύτην προσδοκίαν εἶχε τὰ πράγματα, ὅτι ἀποθανούμεθα πάντως, ἀλλ' οὐ προέβη τοῦτο, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἡμέτερας ἐννοίας ἔστη. Τὸ δέ, «ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν», οὐκ ἐπειδὴ αὐτὸς οὕτω διέκειτο λέγει, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς ὡς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις ρυθμίζων.

10 «Τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκροὺς, (στίχ. 10) ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ρύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ρύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει».

Πάλιν τοὺς περὶ ἀναστάσεως αὐτοῖς κινεῖ λόγους.

Στίχ. 11. «Ἴνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρι-
15 σμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν».

Ἴνα τὰ πολλὰ πρόσωπα, φησίν, αὐτῷ εὐχαριστήσῃ, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ τὴν χάριν ἔλαβεν. Ταῦτα δὲ λέγει, ὁμοῦ μὲν καὶ εἰς τὰς ὑπὲρ ἐτέρων εὐχὰς αὐτοῦ διεγείρων, ὁμοῦ δὲ καὶ ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ διδάσκων, καὶ εἰς ἀγάπην ἄγων. Πρὸς
20 δὲ τούτους κάκεινο, ὅτι κἂν ἀπὸ οἰκτιρισμῶν ποιήσῃ Θεὸς μέγα, ἐνταῦθα καὶ εὐχὴ συμβάλλεται.

Στίχ. 12. «Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστί, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἀπλότητι.

Τρίτην αἰτίαν παρακλήσεως τίθησιν. Αὕτη δὲ ἐστίν, ἢ ἐν
25 καθαρῷ συνειδότη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀναστρέφεσθαι. Ταῦτα δὲ λέγει, παιδεύων αὐτοὺς καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι μὴ καταπίπτειν, ὅταν τὸ συνειδὸς καθαρὸν ἔχωσιν. Ὁ δὲ νοῦς οὕτως· Ἡ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστί, φησίν, ἢ συνειδήσις ἡμῶν, οὐκ ἔχουσα ἡμᾶς καταδικάζειν ὡς ἐπὶ πονηροῖς πράγμασιν ἐλαυνο-
30 μένους.

«Καὶ εἰλικρινεῖα τοῦ Θεοῦ».

Στίχ. 9. «Καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι πιστέψαμε ὅτι θὰ πεθάνομε, ὥστε νὰ στηρίξομε τὴν πεποιθήσῃ μας ὄχι στὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ στὸν Θεό».

Δηλαδή, τὴν κρίση καὶ τὴν προσδοκία. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Τέτοια προσδοκία δημιουργοῦσαν τὰ πράγματα, ὥστε πιστεύαμε ὅτι θὰ πεθάνομε ὅπωςδήποτε· ὅμως δὲν συνέβηκε αὐτό, ἀλλ' ἔφθασε μόνο μέχρι τῆ δικῆ μας σκέψη. Τὸ «ὥστε νὰ χάσομε τὴν ἐλπίδα μας» τὸ λέγει ὄχι ἐπειδὴ αὐτὸς βρισκόταν σὲ τέτοια διάθεση, ἀλλὰ ἐντάσσοντας στὰ λεγόμενά του τοὺς ἄλλους.

«Ποῦ ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς, (Στίχ. 10) καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς ἔσωσε ἀπὸ ἕναν τόσο μεγάλο κίνδυνο καὶ μᾶς σώζει, καὶ στὸν ὁποῖο στηρίξαμε τὴν ἐλπίδα μας ὅτι καὶ πάλι θὰ μᾶς σώσει, ἐὰν καὶ σεῖς μᾶς βοηθήσετε μὲ τὴν προσευχή σας».

Πάλι ὑπενθυμίζει τοὺς λόγους γιὰ τὴν ἀνάσταση.

Στίχ. 11. «Ὡστε ν' ἀποδοθεῖ εὐχαριστία ἀπὸ πολλοὺς γιὰ μᾶς ἐξαιτίας τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς».

Γιὰ νὰ τοῦ ἀποδώσουν, λέγει, πολλὰ πρόσωπα τὴν εὐχαριστία, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ πρόσωπα ἔλαβαν τὴ χάρη. Αὐτὰ τὰ λέγει καὶ διεγείροντας αὐτοὺς γιὰ τὶς προσευχῆς ὑπὲρ ἄλλων, καὶ συγχρόνως διδάσκοντάς τους ταπεινοφροσύνη καὶ ὀδηγώντας τους σὲ ἀγάπη. Μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι, κι ἂν ἀκόμη ὁ Θεὸς κάνει κάτι, εἶναι μεγάλη καὶ στὴν περίπτωσή αὐτῆ ἡ συμβολὴ τῆς προσευχῆς.

Στίχ. 12. «Γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ καύχημά μας, ἡ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς μας, ὅτι μὲ ἀπλότητα».

Τρίτη αἰτία παρηγοριᾶς ἀναφέρει, καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ ὅτι συναναστρέφονται σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης μὲ καθαρὴ συνείδηση. Αὐτὰ τὰ λέγει, διδάσκοντας αὐτοὺς νὰ μὴ ἀπελπίζονται κατὰ τὶς θλίψεις, ὅταν ἔχουν καθαρὴ συνείδηση. Τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λόγων εἶναι τὸ ἐξῆς: Τὸ καύχημά μας, λέγει, εἶναι αὐτό, ἡ συνείδησή μας, πού δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς καταδικάσει, ὅτι τάχα καταδιωκόμαστε γιὰ πονηρὰ πράγματα.

«Καὶ εἰλικρίνεια Θεοῦ».

Τουτέστιν, οὐδὲν δολερόν.

«Οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ».

Τουτέστιν, οὐκ ἐν κακουργίᾳ, οὐδὲ δεινότητι λόγων ἢ συμπλοκῇ σοφοῖς σοφισμάτων.

5 «Ἄλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς».

Τὴν παρ' αὐτοῦ δύναμιν δεδομένην ἡμῖν διὰ τῶν σημείων ἐνδεικνύμενοι.

Στίχ. 13. «Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ἡμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγι-
10 νώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε».

Ἐπειδὴ μεγάλα ἐφθέγγετο περὶ ἑαυτοῦ, ὅπερ ἦν φορτικόν, αὐτοὺς παράγει μάρτυρας τῶν λεγομένων.

«Ἐλπίζω δὲ καὶ ἐγώ, ὅτι ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, (Στίχ. 14) καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους.

15 Ἀπὸ τῶν παρελθόντων πιστοῦνται τὰ μέλλοντα. Εἶτα, καὶ οὐχ ἀπλῶς τοῦτο ἀπεφήνατο, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐπιρρίπτων τῷ Θεῷ καὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἐλπίδι.

«Ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ».

20 Ἐνταῦθα τὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ὑποτέμνεται φθόνον ἢ ἐριδας, αὐτοὺς καὶ κοινωνοὺς ποιῶν τῆς δόξης τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων. Οὐ γὰρ μέχρις ἡμῶν κατήντησε, φησί, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς διαβαίνει.

Στίχ. 15–17. «Καὶ ταῦτη τῇ πεπειθησεί ἐβουλόμην πρό-
25 τερον πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν, ἵνα δευτέραν χάριν σχῆτε, καὶ δι' ὑμῶν ἀπελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ἡμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Τοῦτο οὖν βουλόμενος».

Τὸ σφόδρα θαρρεῖν ὑμῖν, τὸ καυχᾶσθαι ἐφ' ὑμῖν, καὶ καύ-
30 χημα ἡμῶν ὑμᾶς εἶναι.

«Μῆτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλευομαι, κατὰ σάρκα βουλευομαι, ἵνα ἡ παρ' ἐμοὶ τὸ Naί, ναί, καὶ τό, οὐ, οὐ;».

Τίνος ἕνεκεν οὐκ ἤλθον, φησίν; ἄρα ὡς κοῦφος καὶ εὐριπι-

Δηλαδή, τίποτε τὸ δολερό.

«Ὅχι μὲ κοσμικὴ σοφία».

Δηλαδή, ὄχι μὲ κακουργία, οὔτε μὲ ἐπιτηδευμένους λόγους ἢ περίπλοκα σοφιστικὰ τεχνάσματα».

«Ἄλλὰ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ συναναστραφήκαμε μέσα στὸν κόσμον καὶ περισσότερο πρὸς ἐσᾶς».

Δείχνοντας δηλαδή μὲ τὰ θαύματα τῆ δύναμη τοῦ Θεοῦ ποὺ δόθηκε σ' ἐμᾶς.

Στίχ. 13. «Γιατὶ δὲν σᾶς γράφομε ἄλλα, ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ διαβάσετε καὶ τὰ γνωρίζετε πολὺ καλά».

Ἐπειδὴ εἶπε μεγάλα λόγια γιὰ τὸν ἑαυτό του, πρᾶγμα ποὺ ἦταν ἐνοχλητικό, παρουσιάζει αὐτοὺς μάρτυρες τῶν λεγομένων.

«Ἐλπίζω ὅτι θὰ καταλάβετε καλά, (Στίχ. 14) ὅπως καὶ τὸ ἔχετε καταλάβει ἐν μέρει».

Ἀπὸ τὰ περασμένα ἐπιβεβαιώνει τὰ μελλοντικά. Ἐπειτα, δὲν ἀρκεῖται ἀπλῶς στὸ νὰ πεῖ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τὸ ἀποδίδει στὸν Θεὸ καὶ στὴν ἐλπίδα πρὸς αὐτόν.

Ὅτι εἶμαστε καύχημά σας, ὅπως καὶ σεῖς δικό μας, κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ.

Ἐδῶ ἐμποδίζει νὰ δημιουργηθεῖ φθόνος ἢ ἐριδες ἀπὸ τὰ λεχθέντα, καθιστώντας αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς δόξας τῶν κατορθωμάτων του. Γιατὶ, λέγει, ἡ δόξα δὲν παρουσιάζεται μόνο σ' ἐμᾶς, ἀλλὰ φθάνει καὶ σ' ἐσᾶς.

Στίχ. 15–17. «Μὲ τὴν πεποίθησιν αὐτὴ ἤθελα νὰ ἔρθω πρῶτα σ' ἐσᾶς, γιὰ νὰ δοκιμάσετε καὶ δεύτερη χαρά, καὶ μετὰ ἀπὸ σᾶς νὰ μεταβῶ στὴ Μακεδονία, καὶ πάλιν ἀπὸ τὴ Μακεδονία νὰ ἔρθω σ' ἐσᾶς, καὶ ἀπὸ σᾶς νὰ προπεμφθῶ στὴν Ἰουδαία. Θέλοντας λοιπὸν αὐτό».

Μὲ τὸ νὰ στηρίζω τὴν πεποίθησή μου σὲ σᾶς, μὲ τὸ νὰ καυχίμαι γιὰ σᾶς, μὲ τὸ νὰ εἶσατε τὸ καύχημά μου.

«Μήπως ἄραγε ἐνήργησα ἐπιπόλαια; Ἡ μήπως αὐτὰ ποὺ θέλω καὶ σχεδιάζω, τὰ θέλω κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο, ὥστε νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμένα τὸ ἂν τὸ ναὶ θὰ εἶναι ναὶ καὶ τὸ ὄχι, ὄχι;».

Γιὰ ποιό λόγο, λέγει, δὲν ἦρθα; Ἄραγε ἐνεργώντας ὡς ἐλα-

στής; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ διὰ τί; Ὅτι, ἃ βουλευόμεαι, οὐ κατὰ σάρκα βουλευόμεαι. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, τουτέστιν, ὁ τοῖς παροῦσι πράγμασι προσηλωμένος καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας ἐκτὸς τυγχάνων, πανταχοῦ ἀπιέναι δύναται, καὶ πλανᾶσθαι ὅπου βούλεται. Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἀγόμενος, οὐ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης πανταχοῦ δύναται κύριος εἶναι, τῆς ἐκεῖθεν ἐξουσίας ἐξαρτήσας αὐτήν, ἀλλ' ὅπου ἂν ἐκεῖνο βούληται, ἄγεται, δεσποτικοῖς ἐπιτάγμασι χρώμενος. Τοῦτο οὖν φησιν, ὅτι οὐκ εἰμι τῆς τοῦ Πνεύματος ἐκτὸς κυβερνήσεως, οὐδὲ ἐξουσίαν ἔχω βαδίζειν ὅπου βούλομαι. Καὶ γὰρ ὑπόκειμαι τῷ ἐπιτάγματι τοῦ Παρακλήτου, καὶ ἐπιτάττομαι. Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυνήθην ἐλθεῖν, οὐ γὰρ ἔδοξε τῷ Πνεύματι. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται. Ἀλλαχοῦ γὰρ προαιρούμενον ἐλθεῖν, τὸ Πνεῦμα ἀλλαχοῦ βαδίζειν ἐκέλευσεν. Ὡστε οὐ τῆς ἐμῆς ἐλαφρίας, τουτέστιν, οὔτε τῆς κουφότητος τὸ μὴ ἐλθεῖν, ἀλλὰ τό, τῷ Πνεύματι ὑποκείμενον, ἐκείνῳ πείθεσθαι.

Στίχ. 18. «Πιστὸς δὲ ὁ Θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο Ναί, καί, Οὐ».

Ἀντίθεσιν ἀνακύπτουσιν λύει. Εἰ οὐκ ἔστι, φησί, παρὰ σοὶ τὸ Ναί, καί, οὐ, ἀλλὰ ἃ νῦν λέγεις, ἀνατρέπεις μετὰ ταῦτα, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἐπιδημίας τῆς σῆς ἐποίησας, οὐαὶ ἡμῖν μὴ ποτε καὶ ἐν τῷ κηρύγματι τοῦτο γέγονεν. Ἴνα οὖν μὴ ταῦτα ἐννοοῦντες πράττωνται, φησιν ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος οὕτως ἐγένετο. Τὰ μὲν γὰρ ἀνθρώπινα οἶονται διαψευθῆναι, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐχ οὕτως. Διὸ φησι· «πιστὸς ὁ Θεός», τουτέστιν ἀληθής. Μὴ τοίνυν ὑπόπτειτε τὰ ἐκείνου οὕτως· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἀνθρώπινον.

Στίχ. 19. «Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο 'ναί', καὶ 'οὐ'».

φρόνυαλος και ἐπιπόλαιος; Καθόλου. Ἐπειδὴ ἐκεῖνα πού σκέπτομαι, δὲν τὰ σκέπτομαι σὰν κοσμικὸς ἄνθρωπος. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, δηλαδή αὐτὸς πού εἶναι προσηλωμένος στὰ παρόντα πράγματα καὶ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, μπορεῖ νὰ πάει παντοῦ καὶ νὰ περιπλανιέται ὅπου θέλει. Ἐκεῖνος ὁμως πού ὀδηγεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, δὲν μπορεῖ παντοῦ νὰ εἶναι κύριος τῆς γνώμης του, ἀφοῦ ἐξάρτησε αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἐκείνη, ἀλλὰ μεταφέρεται ὅπου θέλει ἐκεῖνο, ἀκολουθώντας τὰ δεσποτικὰ παραγγέλματα. Αὐτὸ λοιπὸν ἐννοεῖ, ὅτι δηλαδή, Δὲν βρίσκομαι ἔξω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ Πνεύματος, οὔτε ἔχω ἐξουσία νὰ πηγαίνω ὅπου θέλω. Γιατὶ βρίσκομαι κάτω ἀπὸ τὰ προστάγματα τοῦ Παρακλήτου καὶ προστάσσομαι ἀπὸ αὐτόν. Γι' αὐτὸ δὲν μπόρεσα νὰ ρθῶ, γιατί δὲν κρίθηκε ἀναγκαῖο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Αὐτὸ ἔχει γραφεῖ καὶ στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Γιατί, ἐνῶ ἤθελε νὰ πάει ἀλλοῦ, τὸ Πνεῦμα τὸν πρόσταξε νὰ πάει ἀλλοῦ! Ἐπομένως δὲν ὀφείλεται στὴ δική μου ἐλαφρότητα, δηλαδή τὴν ἐπιπολαιότητα, τὸ ὅτι δὲν ἦρθα, ἀλλὰ στὸ Πνεῦμα, στὸ ὁποῖο εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούω.

Στίχ. 18. «Εἶναι ἀξιόπιστος μάρτυρας ὁ Θεός, ὅτι ὁ λόγος μου πρὸς ἐσᾶς δὲν ἦταν καὶ ναὶ καὶ ὄχι».

Διαλύει τὴν ἀντίθεση πού προκύπτει. Ἐάν, λέγει, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα τὸ ναὶ καὶ τὸ ὄχι, ἀλλὰ αὐτὰ πού λέγεις τώρα, τὰ ἀνατρέπεις στὴ συνέχεια, ὅπως ἔκαμες στὴν περίπτωση τοῦ ἐρχομοῦ σου ἐδῶ, ἀλλοίμονό μας, μήπως αὐτὸ ἔχει γίνει καὶ στὸ κήρυγμα. Γιὰ νὰ μὴ ἐνεργοῦν λοιπὸν σκεπτόμενοι αὐτά, λέγει ὅτι δὲν συνέβηκε αὐτὸ καὶ μὲ τὸ κήρυγμα. Τὰ ἀνθρώπινα δηλαδή φαίνονται νὰ διαψεύδονται, δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ λέγει, «εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεός», δηλαδή ἀληθής. Μὴ ἔχεις λοιπὸν τέτοιες ὑποψίες γιὰ τὰ τοῦ Θεοῦ, γιατί δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὰ τίποτε τὸ ἀνθρώπινο.

Στίχ. 19. «Γιατὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού κηρύχθηκε ἀπὸ ἐμᾶς σ' ἐσᾶς, ἀπὸ μένα δηλαδή καὶ τὸν Σιλουανὸ καὶ τὸν Τιμόθεο, δὲν ἦταν καὶ ναὶ καὶ ὄχι».

Ἐπειδὴ εἶπε «λόγον», ἐπάγει λοιπὸν ποῖον λόγον φησί. Τὸ δέ, «ναί», καί, «οὐ», τοῦτο σημαίνει. Οὐκ ἀνέτρεψα, φησίν, ἢ πρότερον εἶπον ἐν τῷ κηρύγματι. Οὐδὲ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο διελέχθη ὑμῖν· τοῦτο γὰρ οὐκέτι πίστεως, ἀλλὰ πεπλα-
5 νημένης διανοίας ἐστίν.

«Ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονε».

Τουτέστιν, ὅπερ εἶπον, ἀπαρασάλευτος καὶ βέβαιος ὁ λόγος μένει.

Στίχ. 20. Ὅσοι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ ναί· διὸ
10 καὶ δι' αὐτοῦ τό, ἀμήν, τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν».

Τοῦτό φησί, διὰ τὸ πολλὰ τὸ κήρυγμα ὑπισχνεῖσθαι, καὶ αὐτοῦς τὰ πολλὰ ταῦτα ἐπαγγέλλεσθαι καὶ κηρύττειν. Καὶ γὰρ περὶ ἀναστάσεως διαλέχθησαν καὶ ἀναλήψεως καὶ περὶ ἀφθαρ-
σίας καὶ περὶ τῶν μεγάλων ἄθλων καὶ περὶ τῶν ἀπορρήτων
15 ἐκεῖνων ἀγαθῶν. Ταύτας οὖν τὰς ἐπαγγελίας μένειν, φησίν, ἀκινήτους. Οὐ γὰρ ἐγένετο ἐν αὐτοῖς «ναί» καὶ «οὐ», τουτέστιν, οὐ ποτὲ μὲν ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, ποτὲ δὲ ψευδῆ, καθάπερ ἢ ἐπιδημία ἢ ἐμῆ, ἀλλ' ἀεὶ ἀληθῆ. Εἰ δὲ ἢ ὑπέσχετο, βέβαια, πολλῶ
μᾶλλον αὐτὸς καὶ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος.

20 Στίχ. 21–23. Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς Θεός, καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν».

Τουτέστιν, ὁ μὴ ἐὼν ἡμᾶς παρασαλευέσθαι ἐκ τῆς πίστε-
25 ως τῆς εἰς Χριστὸν καὶ αὐτὸς ὁ χρίσας ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸ Πνεῦμα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πῶς τὰ μέλλοντα οὐ δίδωσι; Τὸ δὲ «χρίσας ἡμᾶς» καὶ «σφραγισάμενος», τὴν τοῦ Πνεύματος δωρεὰν σημαίνει.

«Ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον· οὐκ
30 ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλ' ὅτι συνεργοὶ ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν. Τῇ γὰρ πίστει ἐστήκατε».

Ἐπειδὴ εἶπε, «λόγο», ἐξηγεῖ στή συνέχεια ποιό λόγο ἐνοεῖ. Γιατί τὸ «ναί» καὶ τὸ «ὄχι» αὐτὸ σημαίνει. Δὲν ἄλλαξα, λέγει, ἐκεῖνα πού εἶπα προηγουμένως στὸ κήρυγμα. Οὔτε σᾶς κήρυξα ἄλλοτε αὐτὸ καὶ ἄλλοτε ἐκεῖνο· γιατί αὐτὸ δὲν εἶναι γνώρισμα πίστεως, ἀλλὰ πλανημένης διάνοιας.

«Ἄλλ' ἦταν σταθερὰ 'ναί' πρὸς αὐτόν».

Δηλαδή, ἐκεῖνο πού σᾶς κήρυξα, μένει ἀπαρασάλευτο καὶ σταθερὸ τὸ κήρυγμά μου.

Στίχ. 20. «Γιατί ὅλες οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ πραγματοποιοῦνται στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ δι' αὐτοῦ λέμε τὸ ἀμήν στὸν Θεό, πρὸς δόξα αὐτοῦ».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ἐπειδὴ πολλὰ ὑποσχόταν τὸ κήρυγμα, καὶ αὐτοὶ αὐτὰ τὰ πολλὰ ὑπόσχονταν καὶ κήρυτταν. Πράγματι μίλησαν καὶ γιὰ τὴν ἀνάσταση καὶ γιὰ τὴν ἀνάληψη καὶ γιὰ τὴν ἀφθαρσία καὶ γιὰ τὰ μεγάλα κατορθώματα καὶ γιὰ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθά. Αὐτὲς οἱ ὑποσχέσεις λοιπὸν μένουν, λέγει, ἀμετακίνητες. Δὲν ὑπῆρξε δηλαδή σ' αὐτὲς καὶ «ναί» καὶ «ὄχι», δηλαδή δὲν ἦταν τὰ ὅσα εἶχαν λεχθεῖ ἄλλοτε ἀληθινὰ καὶ ἄλλοτε ψευδῆ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἐρχομός μου σ' ἐσᾶς, ἀλλὰ πάντοτε ἀληθινά. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνα πού ὑποσχέθηκε εἶναι σταθερά, πολὺ περισσότερο εἶναι αὐτὸς καὶ ὁ λόγος γι' αὐτόν.

Στίχ. 21–23. «Ἐκεῖνος ὅμως πού μᾶς στερεώνει μαζὶ μὲ σᾶς στὸν Χριστὸ καὶ μᾶς ἔχρισε, εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος καὶ μᾶς σφράγισε καὶ μᾶς ἔδωσε στὶς καρδιές μας ὡς ἀρραβώνα τὸ Πνεῦμα. Ἐπικαλοῦμαι λοιπὸν μάρτυρα τῆς ψυχῆς μου τὸν Θεό».

Δηλαδή ἐκεῖνος πού δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ παρασαλευόμαστε ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστὸ καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς ἔχρισε καὶ ἔδωσε στὶς καρδιές μας τὸ Πνεῦμα, πῶς δὲ θὰ δώσει τὰ μελλοντικά; Τὸ «μᾶς ἔχρισε» καὶ «μᾶς σφράγισε» σημαίνει τὴ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος.

«Ὅτι δὲν ἦρθα στὴν Κόρινθο γιὰ νὰ μὴ σᾶς λυπήσω. Ὅχι γιατί θέλομε νὰ σᾶς ἐξουσιάζομε σὲ θέματα τῆς πίστεώς σας, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλομε νὰ εἴμαστε συνεργάτες τῆς χαρᾶς σας. Γιατί μένετε σταθεροὶ στὴν πίστη».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Στίχ. 1-2. «Ἐκρίνα δὲ ἑμαυτῷ τοῦτο τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς».

Βέλτιον γὰρ ἐνόμισα ἐνδοῦναι εἰς τὸ μετανοῆσαι, φησίν, ἢ
5 παρῶν ἐπεξελεθεῖν καὶ παροξυνθῆναι μειζρόνως.

«Καὶ τίς ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;».

Εἰ καὶ ἐν λύπῃ, φησίν, ἔμελλον εἶναι, ἀναγκαζόμενος ὑμῖν ἐπιτιμᾶν καὶ ὀρᾶν λυπούμενος, ἀλλ' ὅμως καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο εὐφραίνομαι. Μεγίστης γὰρ τοῦτο ἀγάπης τεκμήριον, τὸ τοσοῦ-
10 του παρ' ὑμῖν ἄξιον εἶναι με, ὡς δύνασθαι δάκνειν ὑμᾶς ἀποστρεφόμενον.

Στίχ. 3. «Καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν».

15 Τοῦτο λέγει, τὸ εἰπεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἤλθον, φειδόμενος ὑμῶν.

Στίχ. 4. «Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην, ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς».

20 Φιλοστορίαν πολλὴν ἐνδείκνυται, εἴ γε αὐτὸς πολλῶ πλέον τῶν ἡμαρτηκώτων ἀλγεῖ.

Στίχ. 5. «Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς».

Οἶδα, φησίν, ὅτι συνελυπήθητέ μοι καὶ συνηγανακτήσατε
25 ἐπὶ τῷ πεπορνευκώτι, καὶ ἐκ μέρους πάντας ὑμᾶς ἐλύπησε τὸ συμβάν. Διὰ τοῦτο δὲ εἶπον, «ἐκ μέρους», οὐχ ὡς ὑμῶν ἐλάττονα ἀλγησάντων ἢ ἐγώ, ἀλλ' ἵνα μὴ βαρῆσω τὸν πορνεύσαντα.

Στίχ. 6. «Ἰκανὸν τῷ τοιοῦτῳ ἡ ἐπιτιμία αὐτῆ ὑπὸ τῶν πλειόνων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Στίχ. 1. «Θεώρησα καλὸ νὰ μὴ ἔρθω σ' ἐσᾶς καὶ νὰ λυπηθῶ πάλι. Γιατί, ἐὰν ἐγὼ σᾶς λυπῶ».

Θεώρησα καλύτερο, λέγει, νὰ σᾶς δώσω χρόνο γιὰ νὰ μετανοήσετε, παρὰ νὰ ἔρθω ἐκεῖ καὶ νὰ σᾶς τιμωρήσω καὶ νὰ ὀργισθῶ περισσότερο.

«Ποιὸς τότε εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μοῦ προξενεῖ χαρὰ, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ λυπᾶται ἐξαιτίας μου;».

Ἄν καί, λέγει, ἐπρόκειτο νὰ λυπηθῶ ἀναγκαζόμενος νὰ σᾶς ἐπιτιμήσω καὶ νὰ σᾶς βλέπω νὰ εἴσαστε λυπημένοι, ἀλλ' ὅμως καὶ γι' αὐτὸ ἀκόμη νιώθω χαρὰ. Γιατί ἀπόδειξη μέγιστη ἀγάπης εἶναι αὐτό, τὸ νὰ θεωροῦμαι ἀπὸ σᾶς τόσο πολὺ ἄξιος, ὥστε νὰ μπορῶ νὰ σᾶς πληγῶνω ἀποστρεφόμενός σας.

Στίχ. 3. «Καὶ σᾶς τὸ ἔγραψα βέβαια αὐτό, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ ἐρχόμενος ἐκεῖ νὰ λυπηθῶ ἀπὸ ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ χαίρομαι, γιατί ἔχω τὴν πεποίθησι γιὰ ὅλους σας, ὅτι ἡ χαρὰ μου εἶναι καὶ χαρὰ ὄλων σας».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ἐπειδὴ εἶπε, Γι' αὐτὸ δὲν ἦρθα, γιὰ νὰ μὴ σᾶς λυπήσω.

Στίχ. 4. «Γιατί σᾶς ἔγραψα ἀπὸ μεγάλη θλίψη, μὲ συντριβὴ καρδιάς καὶ πολλὰ δάκρυα, ὄχι γιὰ νὰ λυπηθεῖτε, ἀλλὰ γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη ποὺ ἔχω γιὰ σᾶς».

Δείχνει μεγάλη φιλοστοργία, ἐφόσον αὐτὸς ὑποφέρει πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀμάρτησαν.

Στίχ. 5. «Ἐὰν κάποιος ἔχει προξενήσει λύπη, δὲν λύπησε μόνον ἐμένα, ἀλλὰ ἐν μέρει, γιὰ νὰ μὴ φανῶ ὑπερβολικός, καὶ ὅλους ἐσᾶς».

Γνωρίζω, λέγει, ὅτι λυπηθήκατε μαζί μὲ μένα καὶ ἀγανακτήσατε μαζί μου γιὰ ἐκεῖνον ποὺ διέπραξε τὴν πορνεία, καὶ ἐν μέρει τὸ συμβᾶν αὐτὸ σᾶς λύπησε ὅλους. Καὶ γι' αὐτὸ εἶπα, «ἐν μέρει», ὄχι ὅτι ἐσεῖς πονέσατε λιγότερο ἀπὸ ὅ,τι ἐγώ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ πληγῶσω ὑπερβολικὰ ἐκεῖνον ποὺ πόρνευσε.

Στίχ. 6. «Εἶναι ἀρκετὴ γιὰ ἓναν τέτοιον ἄνθρωπο ἡ ἐπίπληξι ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους».

Οὐ λέγει, 'τῷ πεπορνευκότι', ἀλλὰ, «τῷ τοιούτῳ», κουφίζων τὸ βάρος.

Στίχ. 7-9. «Ὡστε τούναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μὴ πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε».

Οὐ μόνον κελεύει λύσαι τὴν ἐπιτίμησιν, ἀλλὰ καὶ παραμυθίαν εἰσενεγκεῖν εἰς πάντα. Ἐγκωμιάζει δέ, τῆς προτέρας ὑπακοῆς ἀναμνήσας, καὶ εἰς μέσον αὐτὴν ἄγων.

«Ὡ, δέ τι χαρίζεσθε, κάρῳ».

Ὅρα πῶς τὰ δευτερεῖα ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐκείνους μὲν ἄρχοντας, ἑαυτὸν δὲ ἐπόμενον δεικνύς· ὅπερ δύναται μάλιστα μάλαζαι θρασυνομένην γνώμην.

15 Στίχ. 10. «Καὶ γὰρ ἐγὼ ὁ κεχάρισμαι, εἴ τι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς».

Ἴνα μὴ ὑπτίους ποιήσῃ ὡς κυρίους ὄντας, πάλιν αὐτοὺς ἄγγει πρὸς τὸ ὑπακούειν, λέγων· Καὶ τοῦτο γὰρ αὐτὸ δι' ὑμᾶς ἐποίησα.

20 «Ἐν προσώπῳ Χριστοῦ».

Εἰς δόξα Χριστοῦ λέγει, ἢ ὡς τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦτο κελεύοντος, ὃ μαλίστα αὐτοὺς ἐπειθεν.

Στίχ. 11. «Ἴνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ».

Καλῶς πλεονεξίαν ὠνόμασεν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἐν αὐτῷ λαμβάνει λοιπόν, ἀλλὰ τὰ ἡμῶν ἀρπάζει. Γέγονε γὰρ ὁ μετανοήσας ἀμείνων.

«Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν».

Ὅτι καὶ προσχήματι εὐλαβείας ἀπόλλωσιν, οὐ μόνον τῷ εἰς πορνείαν ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τούναντίου δύναται διαφθεῖ-
30 ραι, ἐκ τῆς ἀμέτρου λύπης τῆς ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ.

Δὲν λέγει, γιὰ ἐκεῖνον ποῦ ἔχει πορνεύσει, ἀλλά, «γιὰ ἓναν τέτοιον ἄνθρωπο», ἐλαφρύνοντας τὸ βάρος.

Στίχ. 7–9. «Ὡστε ἀντίθετα, πρέπει τώρα πολὺ περισσότερο νὰ τὸν συγχωρήσετε καὶ νὰ τὸν παρηγορήσετε, μὴ τυχὸν καὶ κυριευθεῖ αὐτὸς ἀπὸ ὑπερβολικὴ λύπη. Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ νὰ τοῦ δείξετε ἀγάπη. Γιατὶ γι' αὐτὸ σᾶς ἔγραψα, γιὰ νὰ δῶ, δοκιμάζοντάς σας, ἐὰν ὑπακούετε σὲ ὅλα».

Ὅχι μόνο προστάζει νὰ παύσουν τὴν ἐπίπληξη, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρουν παρηγοριὰ στὸν καθένα. Καὶ τοὺς ἐγκωμιάζει, ὑπενθυμίζοντάς τους τὴν προηγούμενη ὑπακοή τους καὶ προβάλλοντας αὐτὴν στὸ μέσον.

«Σ' ἐκεῖνον ποῦ συγχωρεῖτε κάτι, τὸ συγχωρῶ κι ἐγώ».

Πρόσεχε πῶς δίνει στὸν ἑαυτό του τὰ δευτερεῖα, παρουσιάζοντας ἐκείνους ἄρχοντες καὶ τὸν ἑαυτό του ἀκόλουθο, πρᾶγμα ποῦ μπορεῖ νὰ μαλακώσει κατ' ἐξοχὴν τὴ γεμάτη ἀπὸ θρασύτητα γνώμη.

Στίχ. 10. «Γιατὶ καὶ ἐγὼ τὸ συγχώρησα, καὶ ἐὰν ἔδωσα κάποια συγχώρηση, τὸ ἔκανα γιὰ σᾶς.

Γιὰ νὰ μὴ τοὺς ὀδηγήσει σὲ ἀδιαφορία, σὰν νὰ εἶναι αὐτοὶ κύριοι, πάλι τοὺς πιέζει νὰ δείξουν ὑπακοή, λέγοντας· Κι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἔκανα γιὰ σᾶς.

«Ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ».

Πρὸς δόξα τοῦ Χριστοῦ, λέγει, ἢ ἐπειδὴ κι αὐτὸ τὸ προστάζει ὁ Χριστός, πρᾶγμα ποῦ κατ' ἐξοχὴ τοὺς ἔπειθε.

Στίχ. 11. «Γιὰ νὰ μὴ νικηθοῦμε ἀπὸ τὸ Σατανᾶ».

Σωστὰ τὴν ὀνόμασε πλεονεξία· γιατί δὲν λαμβάνει πλέον τὰ δικά του, ἀλλὰ ἀρπάζει τὰ δικά μας. Γιατὶ, ἐκεῖνος ποῦ μετανόησε, ἔγινε καλύτερος.

«Γιατὶ δὲν ἀγνοοῦμε τὰ σχέδιά του».

Ὅτι δηλαδὴ καὶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς εὐλάβειας ὀδηγεῖ στὴν ἀπώλεια. Ὅχι μόνο ὀδηγώντας στὴν πορνεία, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ διαφθείρει καὶ μὲ τὸ ἀντίθετο, μὲ τὴν ὑπέρμετρη λύπη κατὰ τὴ μετάνοια.

Στίχ. 12–13. «Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεωγμένης ἐν Κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἀνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὔρεϊν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδο-
5 νίαν».

Εἰπὼν ἐν ἀρχαῖς ὅτι ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐβαρῆθη ὑπὲρ δύναμιν, καὶ δεῖξας πῶς ἀπηλλάγη, καὶ τὰ ἐν μέσῳ παρελθὼν ἀναγκαιῶς, διδάσκει πάλιν, ὅτι καὶ ἐτέρως ἐθλίβη. Πῶς οὖν καὶ τίνι τρόπῳ; Τῷ μὴ εὔρεϊν Τίτον. Οὗτος δὲ ἐν Κορίνθῳ διέτριβεν.

10 Στίχ. 14. «Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ».

Ἴνα μὴ δεῖξῃ ὡς θρηνηῶν ταῦτα ἀποδύρεσθαι, χάριν ἀναπέμπει τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι Πανταχοῦ θλίψις, πανταχοῦ στενοχωρία. Ἦλθον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐβαρῆθην ὑπὲρ
15 δύναμιν. Ἦλθον εἰς Τρωάδα, οὐχ εὔρον τὸν ἀδελφόν· οὐκ ἦλθον πρὸς ἡμᾶς, οὐ μικράν μοι καὶ τοῦτο ἀθυμίαν ἐποίησεν· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσι, φησὶν, οὐκ ἀλγοῦμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, οὐ μόνον διὰ τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ παρόντα, ὅτι ἐν αὐτοῖς λαμπροὶ ἐσμεν καὶ προσφανεῖς. Διὸ τοῦτο καὶ «θρίαμβον»
20 τὸ πρᾶγμα καλεῖ. Ὁ γὰρ θρίαμβος τοῦτό ἐστι, τὸ πᾶσι γενέσθαι περιφανεῖς. Καὶ οὐχ ἀπλῶς «θριαμβεύοντι», εἶπεν, ἀλλὰ καὶ «ἐν Χριστῷ», τουτέστι διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸ κήρυγμα.

«Καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, (στίχ. 15–16) ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμεν τῷ
25 Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὁσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν».

Δείκνυσιν ὅτι καὶ τόπος καὶ καιρὸς πᾶς τῶν ἄθλων ἐμπέπλησται τῶν ἀποστολικῶν· καὶ ἐτέρα δὲ πάλιν κέχρηται μεταφορᾷ, τῇ τῆς εὐωδίας. Εἶτα, ἐπειδὴ εἶπε, «καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυ-

Στίχ. 12-13. «Όταν ἔφθασα στὴν Τρωάδα γιὰ νὰ κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ μοῦ εἶχε ἀνοιχθεῖ πόρτα γιὰ τὸν Κύριο, δὲν ἠσύχαζε τὸ πνεῦμα, ἐπειδὴ δὲν βρῆκα τὸν ἀδελφό μου Τίτο· ἔτσι, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησα αὐτούς, ἀναχώρησα γιὰ τὴ Μακεδονία».

Ἄφοῦ εἶπε στὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ θλίψη πού τοὺς βρῆκε στὴν Ἀσία ἦταν πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις του², καὶ ἔδειξε πῶς ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἀφοῦ κατ' ἀνάγκη παρέλειψε τὰ ἐνδιάμεσα, διδάσκει πάλι, ὅτι καὶ ἄλλη θλίψη δοκίμασε. Πῶς λοιπὸν καὶ μὲ ποιό τρόπο; Μὲ τὸ ὅτι δὲν βρῆκε τὸν Τίτο, ὁ ὁποῖος βρισκόταν στὴν Κόρινθο.

Στίχ. 14. «Δόξα ὁμῶς στὸν Θεό, πού μᾶς κάνει πάντοτε νὰ θριαμβεύομε διὰ τοῦ Χριστοῦ».

Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει θρηνολογώντας, ἀναπέμπει δόξα στὸν Θεό. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Παντοῦ ἀντιμετωπίζομε θλίψη, παντοῦ στενοχώρια. Ἦρθα στὴν Ἀσία, καὶ ἡ θλίψη ἦταν πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις μου. Ἦρθα στὴν Τρωάδα, δὲν βρῆκα τὸν ἀδελφό. Δὲν ἦρθα σὲ σᾶς, καὶ αὐτὸ μοῦ προξένησε ὄχι μικρὴ στενοχώρια. Ἀλλὰ βρισκόμενοι, λέγει, μέσα σ' ὅλα αὐτά, δὲν πονοῦμε, ἀλλὰ καὶ χαιρόμαστε, ὄχι μόνο γιὰ τὰ μελλοντικά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ παρόντα, γιὰτὶ καὶ μέσα ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἴμαστε λαμπροὶ καὶ ὑπερήφανοι. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζει τὸ πρᾶγμα «θρίαμβος». Γιὰτὶ ὁ θρίαμβος εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ νὰ γινόμαστε περίλαμπροὶ σ' ὅλα. Καὶ δὲν εἶπε ἀπλῶς, «πού μᾶς κάνει νὰ θριαμβεύομε», ἀλλὰ καὶ «ἐν Χριστῷ», δηλαδὴ γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ κήρυγμα.

«Καὶ σκορπίζει μὲ ἐμᾶς παντοῦ τὴν ὁσμὴ τῆς γνώσεώς του, (Στίχ. 15-16) γιὰτὶ εἴμαστε γιὰ τὸν Θεὸ εὐωδία τοῦ Χριστοῦ μεταξὺ ἐκείνων πού σώζονται καὶ ἐκείνων πού ὀδηγοῦνται στὴν ἀπώλεια· γι' αὐτούς ὁσμὴ θανάτου πού ὀδηγεῖ στὸ θάνατο, ἐνῶ γιὰ τοὺς πρώτους ὁσμὴ ζωῆς πού ὀδηγεῖ στὴ ζωή».

Δείχνει ὅτι καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ κάθε καιρὸς εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ τὰ ἀποστολικά κατορθώματα. Καὶ πάλι χρησιμοποιεῖ ἄλλη μεταφορά, τὴν εὐωδία. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπε, «εἴμαστε εὐωδία μεταξὺ

μένοις εὐωδία ἐσμέν», ἵνα μὴ τις νομίσῃ, ὅτι κάκεῖνοι εὐπαράδεκτοὶ εἰσι, παρήγαγεν· «οἷς μὲν ὄσμῃ ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὄσμῃ ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν». Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Τὴν εὐωδίαν ταύτην, φησίν, οἱ μὲν οὕτω προσίενται, ὥστε σωθῆ-
5 ναι, οἱ δὲ οὕτως, ὥστε ἀπολέσθαι· ὥστε, κἂν ἀπόλλυται τις, παρ' αὐτοῦ ἡ αἰτία. Ἐπεὶ πολλάκις λέγεται τὸ μύρον πνίγειν τοὺς χοίρους, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν ὀφθαλμῶν τὸ φῶς σκοτίζει.

«Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἰκανός;».

10 Ἐπειδὴ μεγάλη ἐφθέγγετο, ὅτι θυσία ἐσμέν τοῦ Χριστοῦ καὶ εὐωδία καὶ ἐθριαμβευόμεθα πανταχοῦ, πάλιν τῷ Θεῷ ἀνατίθησι ταῦτα· διὸ καὶ φησι· «καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἰκανός;». Τὸ γὰρ πᾶν τοῦ Χριστοῦ, φησί, καὶ οὐδὲν ἡμέτερον.

Στίχ. 17. «Οὐ γὰρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν
15 λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ».

Εἰ μεγάλη ἐφθεγγάμεθα, ἀλλ' οὐδὲν τὸ ἡμέτερον ἔφαμεν εἶναι κατόρθωμα, ἀλλὰ πάντα τοῦ Χριστοῦ. Οὐ γὰρ μιμούμεθα τοὺς ψευδαποστόλους, τοὺς τὰ πολλὰ αὐτῶν λέγοντας εἶναι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ καπηλεύσαι, ὅταν τις νοθεύῃ τὸν οἶνον, καὶ
20 ὅταν τις χρημάτων πωλῇ, ὃ ἐκελεύσθη δωρεὰν δοῦναι.

«Καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν».

Οὐκ ἀπατῶντες ὑμᾶς αὐτὸ κηρύττομεν, οὐδὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σοφίᾳ, ἀλλὰ τῇ παρ' ἐκείνου δυνάμει χορηγοῦμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

25 Στίχ. 1-2. «Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν, εἰ μὴ χρῆζομεν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ

ἐκείνων πού χάνονται», γιὰ νά μὴ νομίσει κάποιος ὅτι καὶ ἐκεῖνοι εἶναι εὐπρόσδεκτοι, πρόσθεσε· «γι' αὐτοὺς ὁσμὴ θανάτου πού ὀδηγεῖ στοῦ θάνατο, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους ὁσμὴ ζωῆς πού ὀδηγεῖ στὴ ζωή». Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Τὴν εὐωδία αὐτῆ, λέγει, ἔτσι τὴν πλησιάζουν ὀρισμένοι, ὥστε νά σωθοῦν, καὶ οἱ ἄλλοι πάλι ἔτσι, ὥστε νά χαθοῦν. Ὡστε, ἐὰν χάνεται κάποιος, ἡ αἰτία βρίσκεται σ' αὐτόν. Γιατὶ λέγεται ὅτι πολλές φορὲς καὶ τὸ μύρο ἀποπνίγει τοὺς χοίρους, καὶ τὸ φῶς σκοτίζει τοὺς ἀσθενεῖς ὀφθαλμοὺς.

«Καὶ ποιὸς εἶναι ἱκανὸς γι' αὐτά;».

Ἐπειδὴ εἶπε μεγάλα λόγια, ὅτι εἴμαστε θυσία τοῦ Χριστοῦ καὶ εὐωδία καὶ θριαμβεύομε παντοῦ, πάλι τὰ ἀποδίδει αὐτὰ στὸν Θεό· γι' αὐτὸ καὶ λέγει· «καὶ ποιὸς εἶναι ἱκανὸς γι' αὐτά;». Γιατί, λέγει, τὸ πᾶν ἀνήκει στὸν Χριστό καὶ τίποτε δὲν εἶναι δικό μας.

Στίχ. 17. «Γιατὶ δὲν εἴμαστε σάν τοὺς ἄλλους πού νοθεύουν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἴμαστε εἰλικρινεῖς ἄνθρωποι, πού ἔχομε σταλεῖ ἀπὸ τὸν Θεό».

Ἄν καὶ εἶναι σπουδαῖα αὐτὰ πού κηρύξαμε, ὅμως τίποτε δὲν εἶπαμε ὅτι εἶναι δικό μας κατόρθωμα, ἀλλ' ὅλα εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Δὲν μιμούμαστε δηλαδὴ τοὺς ψευδαποστόλους, πού λέγουν ὅτι πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι δικά τους κατορθώματα. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει καπηλεία, ὅταν κάποιος νοθεύει τὸ κρασί καὶ ὅταν κάποιος πουλάει ἔναντι χρημάτων, ἐκεῖνο πού ἔλαβε ἐντολὴ νά τὸ δίνει δωρεάν.

«Καὶ κηρύττομε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ στοῦ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ».

Δὲν κηρύττομε τὸ Εὐαγγέλιο ἐξαπατώντας σας, οὔτε αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δικῆς μας σοφίας, ἀλλ' αὐτὸ παρέχεται σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὴ δύναμη Ἐκείνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Στίχ. 1-2. «Ἀρχίζομε πάλι νά συσταίνομε τὸν ἑαυτό μας, ἢ μήπως χρειάζομαστε, ὅπως μερικοί, συστατικὲς ἐπιστολές

ύμῶν συστατικῶν· Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων».

“Ὅπερ ἔμελλεν αὐτῷ παρ’ ἐκείνων ἀνθυποφέρεσθαι, ὅτι
5 Ἐπαίρεις σαυτόν, τοῦτο προλαβὼν αὐτὸς λύει. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Τοσοῦτον ἀπέχομεν τοῦ δεηθῆναι πρὸς ὑμᾶς συστατικῶν ἐπιστολῶν, ὡς ὑμᾶς ἀντ’ ἐπιστολῆς ἔχειν. Λέγει δέ, ὡς Ἔδει πρὸς ἐτέρους συστήναι, ὑμᾶς ἂν παρηγάγομεν εἰς μέσον ἀντὶ ἐπιστολῆς.

10 Στίχ. 3. «Φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ’ ὑμῶν».

Ἐνταῦθα οὐ μόνον αὐτοῖς ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ κατορθώματα μαρτυρεῖ.

«Ἐγγεγραμμένη, οὐ μελάνι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος·
15 οὐκ ἐν πλαξίν λιθίναις, ἀλλ’ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνας».

Τουτέστιν, ἦν πάντες ἴσασιν· οὕτως ὑμᾶς πανταχοῦ περιφερόμεν καὶ ἐν νῶ ἔχομεν.

Στίχ. 4. «Πεποιθήσιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν».

20 Πάλιν τὸ ὄλον ἀνατίθησι τῷ Θεῷ. Τούτων γὰρ ἡμῖν ὁ Χριστὸς αἴτιος, φησίν.

Στίχ. 5. «Οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ’ ἑαυτῶν λογίσασθαι τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν».

“Ὅρα πάλιν ἐτέραν διόρθωσιν. Λέγει δέ· Οὐχ οὕτως εἶπον,
25 πεποιθήσιν ἔχομεν, ὡς τὸ μὲν ἡμέτερον εἶναι, τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ πᾶν αὐτῷ ἀνατίθησι καὶ λογίζεται.

Στίχ. 6. «Ἄλλ’ ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος».

30 Τὸ δέ, «ἰκάνωσεν», τουτέστι, δυνατοῦς ἐποίησε καὶ ἐπιτηδείους. Οὐ μικρὸν γὰρ προσκομίσει τῇ οἰκουμένη τοιαύτας

πρὸς ἐσᾶς ἢ ἀπὸ σᾶς πρὸς ἐμᾶς; Ἡ ἐπιστολή μας εἴσατε ἐσεῖς, γραμμένη στὴν καρδιά μας, πὺ εἶναι γνωστὴ καὶ διαβάζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».

Ἐκεῖνο πὺ θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθεῖ ἀπὸ ἐκείνους σ' αὐτόν, δηλαδὴ τὸ "Ὑπερηφανεύεσαι", αὐτὸ πρόλαβε αὐτὸς καὶ τὸ εἶπε. Αὐτὸ πὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Τόσο πολὺ ἀπέχομε ἀπὸ τὸ νὰ χρειαζόμεστε τὶς συστατικὲς ἐπιστολὲς σας, ὥστε νὰ ἔχομε σᾶς ἀντὶ τῆς ἐπιστολῆς. Καὶ λέγει ὅτι, Ἐὰν χρειαζόταν νὰ συστηθοῦμε σὲ ἄλλον, θὰ παρουσιάζαμε ἐσᾶς τοὺς ἴδιους ἀντὶ τῆς ἐπιστολῆς.

Στίχ. 3. «Καὶ γίνεται φανερό, ὅτι εἴσατε ἐπιστολὴ τοῦ Χριστοῦ, πὺ ἀποτελεῖ ἔργο δικό σας».

Μ' αὐτὰ βεβαιώνει ὄχι μονο τὴν ἀγάπη αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατορθώματα.

«Πὺ εἶναι γραμμένη ὄχι μὲ μελάνη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι σὲ πλάκες πέτρινες, ἀλλὰ στὶς σάρκινες πλάκες τῆς καρδιάς».

Δηλαδὴ, τὴν ὅποια ὄλοι γνωρίζουν· ἔτσι σᾶς περιφέρομε μαζί μας παντοῦ καὶ σᾶς ἔχομε στὸ νοῦ μας.

Στίχ. 4. «Καὶ εἶναι τέτοια ἡ πεποίθησι πὺ ἔχομε στὸν Θεὸ διὰ τοῦ Χριστοῦ».

Πάλι τὸ πᾶν τὸ ἀποδίδει στὸν Θεό. Γιατὶ λέγει, αἴτιος αὐτῶν σ' ἐμᾶς εἶναι ὁ Χριστός.

Στίχ. 5. «Ἦ ὄχι ὅτι εἴμαστε ἱκανοὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ σκεφθοῦμε ὅτι κάτι προῆλθε ἀπὸ ἐμᾶς».

Πρόσεχε πάλι ἄλλη διόρθωσι. Λέγει δηλαδὴ· Δὲν εἶπα αὐτό, ὅτι ἡ πεποίθησή μας εἶναι αὐτή, ὅτι τὸ ἕνα μέρος αὐτοῦ εἶναι δικό μας καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ πᾶν τὸ ἀποδίδει στὸν Θεὸ καὶ τὸ θεωρεῖ ἔργο δικό του.

Στίχ. 6. «Ἄλλ' ἡ ἱκανότητά μας προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὅποιος μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ γίνουμε ὑπηρέτες νέας διαθήκης, ὄχι τοῦ γράμματος, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος,

«Μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς», δηλαδὴ μᾶς ἔκανε δυνατοὺς καὶ κατὰλληλους. Γιατὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα τὸ νὰ μεταφέρομε στὴν

πλάκας καὶ ἐντολὰς πολλῶν μείζους τῶν προτέρων. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν, «οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος».

«Τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ».

Ταῦτά φησιν, ἐκείνους καθαιρῶν τοὺς μεγαλοφρονοῦντας
5 ἐπὶ τῷ Ἰουδαϊσμῷ. Οὐ γὰρ Πνεῦμα, φησίν, ἐκόμιζε Μωϋσῆς,
· ἀλλὰ γράμματα, ἡμεῖς δὲ ἐπιστεῦθημεν Πνεῦμα διδόναι.
«Γράμμα» δὲ ἐνταῦθα τὸν νόμον φησί, τὸν κολάζοντα τοὺς
πλημμελοῦντας, «πνεῦμα» δὲ τὴν χάριν τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος,
τοὺς ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν νεκρωθέντας ζωοποιοῦσαν.

10 Στίχ. 7–9. «Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου».

Ἔτι τὴν σύγκρισιν ἐξεργάζεται. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος. Εἰ ἐκεί-
νη μὲν θανάτου, αὕτη δὲ δόξης διακονία, ἀναμφίβολον ὅτι ἡ
δόξα αὕτη ἐκείνης μείζων ἐστὶ· «διακονίαν δὲ θανάτου», τὸν
νόμον λέγει. Διακονεῖ γὰρ εἰς θάνατον, ἐλέγχων τὰ ἁμαρτήματα.

15 «Ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγεννήθη ἐν
δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ
πρόσωπον Μωϋσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν
καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἢ διακονία τοῦ Πνεύματος
ἔσται ἐν δόξῃ; Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ».

20 Καθαίρει πάλιν τὸ Ἰουδαϊκὸν φρόνημα.

Στίχ. 10–11. «Καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν
τούτῳ τῷ μέρει, εἴνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. Εἰ γὰρ τὸ
καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῶν μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ».

Ἄν συγκρίνωμεν, φησί, ταύτην τὴν δόξαν ἐκείνη, οὐδὲ
25 δόξα ἐστὶν ἢ δόξα τῆς παλαιᾶς. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ μὴ εἶναι δό-
ξαν κατασκευάζει. Διὸ ἐπάγει, «ἐν τούτῳ τῷ μέρει», τουτέστιν,
κατὰ τὸν τῆς συγκρίσεως λόγον.

οικουμένη τέτοιες πλάκες και έντολές πολύ πιό σπουδαιότερες από τις προηγούμενες. Γι' αυτό και πρόσθεσε, «ὄχι τοῦ γράμματος, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος».

«Γιατί τὸ γράμμα θανατώνει, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα δίνει ζωή».

Αὐτὰ τὰ λέγει καταστέλλοντας τὸ φρόνημα ἐκείνων πὺ μεγαλοφρονοῦσαν γιὰ τὸν Ἰουδαϊσμό. Γιατί λέγει, δὲν μετέφερε ὁ Μωϋσῆς Πνεῦμα, ἀλλὰ γράμματα, ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεὸς νὰ δίνουμε Πνεῦμα. «Γράμμα» ἐδῶ ὀνομάζει τὸ νόμο, πὺ τιμωρεῖ ἐκείνους πὺ ἁμαρτάνουν, ἐνῶ «Πνεῦμα» τῆ χάρη τοῦ Πνεύματος, πὺ δίνει ζωή σ' ἐκείνους πὺ νεκρώθηκαν ἀπὸ τις ἁμαρτίες.

Στίχ. 7-9. «Ἐὰν ὁμως ἐκεῖνο πὺ ὑπηρετεῖ τὸ θάνατο».

Ἄκόμη καταγίνεται μὲ τῆ σύγκριση. Τὸ νόημα αὐτῶν εἶναι τὸ ἐξῆς· Ἐὰν ἡ διακονία ἐκείνη ὑπηρετοῦσε τὸ θάνατο, ἐνῶ αὐτῆ τῆ δόξα, ἡ δόξα αὐτῆ χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνη. Διακονία τοῦ θανάτου ὀνομάζει τὸ νόμο. Γιατί ὑπηρετεῖ τὸ θάνατο, ἐλέγχοντας τὰ ἁμαρτήματα.

«Ὁ γραπτὸς νόμος, χαραγμένος σὲ πέτρινες πλάκες, ἐγκαινιάσθηκε μὲ λαμπρότητα, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ ἀτενίσουν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπο τοῦ Μωϋσῆ ἐξαιτίας τῆς λαμπρότητας τοῦ προσώπου του, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ καταργηθεῖ, πῶς δὲν θὰ εἶναι μεγαλύτερη ἢ λαμπρότητα ἐκείνου πὺ παράγεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα; Γιατί, ἐὰν ἀποτελεῖ λαμπρότητα ἐκεῖνο πὺ ὀδηγεῖ σὲ κατάκριση, πολὺ περισσότερη εἶναι ἢ λαμπρότητα ἐκείνου πὺ παρέχει τῆ δικαίωση.

Καταστέλλει πάλι τὴν ἰουδαϊκὴ μεγαλοφροσύνη.

Στίχ. 10-11. «Γιατί, συγκρίνοντας αὐτά, ἐκεῖνο ἔχασε τῆ λαμπρότητά του, ἐξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς λαμπρότητας αὐτοῦ. Καὶ ἂν αὐτὸ πὺ καταργεῖται παρουσιάσθηκε μὲ λαμπρότητα, πολὺ περισσότερο λαμπρότερο θὰ εἶναι αὐτὸ πὺ μένει».

Ἄν, λέγει, συγκρίνομε αὐτῆ τῆ λαμπρότητα μὲ ἐκείνη, οὔτε κἂν λαμπρότητα θὰ εἶναι ἢ παλαιὰ λαμπρότητα. Δείχνει ὅτι οὔτε κἂν λαμπρότητα εἶναι ἐκείνη. Γι' αὐτὸ προσθέτει, «ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος», δηλαδὴ ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς συγκρίσεως.

Στίχ. 11-13. «Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ».

Ἐπεὶ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀκούσας ὁ ἀκροατὴς περὶ τῆς
5 καινῆς, ἐζήτει καὶ ὀφθαλμοφανῶς τὴν δόξαν ταύτην ἰδεῖν, ὅρα ποῦ αὐτὸν ἐξακοντίζει πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

«Πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου».

Οὐ χρεία καλύπτεσθαι ἡμᾶς, φησί, καθάπερ Μωϋσῆς. Δυ-
10 νατοὶ γὰρ ἡμεῖς ἰδεῖν εἰς τὴν δόξαν ταύτην, ἣν περικείμεθα, καί-
τοι πολλῶ μείζονα οὖσαν ἐκείνης.

Στίχ. 14. «Ἄλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν».

Τὰ μέλλοντα, φησί, προέγραψεν ὁ νόμος. Οὐ γὰρ μόνον τότε οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ὀρῶσι τὸν νόμον· καὶ ἡ αἰτία παρ'
15 αὐτοῖς. Ἡ γὰρ πώρωσις, γνώμης ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ ἀγνω-
μοσύνης.

«Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον».

Τί θαυμάζετε, φησίν, εἰ τὴν δόξαν ταύτην ἰδεῖν οὐ δύναται,
20 ὅπου γε καὶ τὴν ἐλάττω τὴν Μωϋσέως οὐκ εἶδον, οὔτε εἰς τὸ πρόσωπον ἀτενίσαι ἰσχύσαντο ἐκείνου; Τί δὲ ταράττεσθε εἰ οὐ πιστεύουσιν Ἰουδαῖοι Χριστῷ, ὅπου γε οὐδὲ τῷ νόμῳ νομίμως; Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὴν χάριν ἠγνόησαν, ἐπειδὴ οὐδὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἶδον, οὐδὲ τὴν ἐν αὐτῇ δόξαν. Δόξα γὰρ νόμου,
25 τὸ πρὸς Χριστὸν ἐπιστρέψαι.

«Ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. (Στίχ. 15) Ἄλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινῶσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται».

Τοῦτο, φησίν, οὐ δύναται εἰδεῖν, ὅτι πέπαιται, ἐπειδὴ τῷ
30 Χριστῷ οὐ πιστεύουσιν. Εἰ γὰρ διὰ Χριστοῦ πέπαιται, πῶς οἱ μὴ δεχόμενοι τὸν Χριστὸν δυνήσονται ἰδεῖν, ὅτι κατήργηται ὁ νόμος;

Στίχ. 12-13. «Έχοντας λοιπὸν τέτοια ἐλπίδα, συμπεριφερόμαστε μὲ πολλή παρρησία, καὶ ὄχι ὅπως ὁ Μωϋσῆς πού εἶχε τοποθετήσει κάλυμμα στὸ πρόσωπό του».

Ἐπειδὴ ὁ ἀκροατὴς, ἀκούοντας τόσα πολλὰ καὶ τόσο μεγάλα γιὰ τὴ νέα δόξα, ἤθελε νὰ δεῖ αὐτὴ τὴ λαμπρότητα καὶ μὲ τὰ μάτια του, πρόσεχε πού μεταφέρει αὐτόν, δηλαδή στὸν μέλλοντα αἰώνα.

«Ὡστε νὰ μὴ δοῦν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὴ λαμπρότητα ἐκείνη πού ἐπρόκειτο στὸ τέλος νὰ καταργηθεῖ».

Δὲν ἔχομε, λέγει, ἐμεῖς ἀνάγκη νὰ καλυπτόμαστε ὅπως ἀκριβῶς ὁ Μωϋσῆς. Γιατὶ ἐμεῖς μπορούμε νὰ δοῦμε τὴ λαμπρότητα αὐτή, ἡ ὁποία μᾶς περιβάλλει, ἂν καὶ βέβαια εἶναι πολὺ πιὸ μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη.

Στίχ. 14. «Ἄλλὰ πωρώθηκαν οἱ διάνοιές τους».

Ὁ νόμος, λέγει, προέγραψε τὸν μελλοντικὸ νόμο. Γιατὶ ὄχι μόνο τότε δὲν εἶδαν τὸ νόμο, ἀλλ' οὔτε τώρα τὸν βλέπουν, καὶ ἡ αἰτία βρίσκεται σ' αὐτούς. Γιατὶ ἡ πώρωση εἶναι ἀποτέλεσμα γνώμης ἀναίσθητης καὶ ἀχάριστης.

«Γιατὶ μέχρι σήμερα τὸ ἴδιο κάλυμμα μένει κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, χωρὶς ν' ἀφαιρεῖται αὐτό».

Γιατὶ θαυμάζετε, λέγει, ἐὰν δὲν μπορούν νὰ δοῦν τὴ λαμπρότητα αὐτή, τὴ στιγμή πού δὲν εἶδαν οὔτε καὶ τὴ μικρότερη, τὴ λαμπρότητα τοῦ Μωϋσῆ, οὔτε μπόρεσαν ν' ἀτενίσουν τὸ πρόσωπο ἐκείνου; Καὶ γιατί τaráσεσθε πού δὲν πιστεύουν οἱ Ἰουδαῖοι στὸν Χριστό, τὴ στιγμή πού οὔτε στὸ νόμο πιστεύουν σωστά; Γιατὶ, γι' αὐτὸ ἀγνόησαν καὶ τὴ χάρη, ἐπειδὴ οὔτε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶδαν οὔτε τὴ λαμπρότητα πού περιεῖχε ἐκείνη. Καθόσον λαμπρότητα τοῦ νόμου εἶναι ἡ ἐπιστροφή στὸν Χριστό.

«Γιατὶ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καταργεῖται. (Στίχ. 15) Ἄλλὰ μέχρι σήμερα ὅταν διαβάζεται ὁ Μωϋσῆς, ὑπάρχει κάλυμμα στὴ διάνοια αὐτῶν».

Αὐτό, λέγει, δὲν μπορούν νὰ τὸ δοῦν, ὅτι δηλαδή ἔχει καταργηθεῖ, ἐπειδὴ δὲν πιστεύουν στὸν Χριστό. Γιατὶ, ἐὰν ἔχει καταργηθεῖ μὲ τὸν Χριστό, πῶς θὰ μπορέσουν νὰ κατανοήσουν ὅτι καταργεῖται ὁ νόμος, ἐκεῖνοι πού δὲν δέχονται τὸν Χριστό;

Στίχ. 18–17. «Ἦνίκα δὲ ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι, οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία».

Δείκνυσι τὸν τρόπον τῆς διορθώσεως.

5 Στίχ. 18. «Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι».

Ἡμεῖς, φησίν, οὐκ ἐδεήθημεν καλύμματος ὥσπερ ἐκεῖνοι.

«Τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος».

10 Ἄμα τε γὰρ βαπτίζομεθα, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἢ ψυχὴ λάμπει τῶν καθαιρομένων· καὶ οὐ μόνον ὀρώμεν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κάκειθεν δεχόμεθα τινα τὴν ἀστραπὴν, ὥσπερ εἰ ἄργυρος καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμπειεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Στίχ. 1. «Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἡλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν».

Αἰσθόμενος τῆς ὑπερβολῆς καὶ τοῦ μεγέθους τῶν εἰρημένων, μετριάζει πάλιν, καὶ ταῦτα ἀπὸ ἐλέους ἔχειν λέγων καὶ φι-
20 λανθρωπίας Θεοῦ.

Στίχ. 2. «Ἄλλὰ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες».

Οὐκ ἐπαγγελλόμεθα, φησί, καὶ ὑπισχνούμεθα μεγάλα, ἔτερα δὲ ἐπὶ τῶν ἔργων φέρομεν, καθάπερ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τοιοῦτοι
25 ἐσμεν, οἷον ὀρώμεθα.

«Ἐν πανουργίᾳ».

Δόξαν γὰρ εἶχον μὴ λαμβανόντων ἐκεῖνοι, καὶ ἐλάμβανον καὶ ἔκρυπτον. Δόξαν εἶχον ἀγίων καὶ ἀποστόλων δοκίμων, ἦσαν δὲ μυρίων γέμοντες κακῶν· ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις ἀπειπάμε-
30 θα, φησίν. Ταῦτα γὰρ καὶ «κρυπτὰ αἰσχύνης» καλεῖ.

«Μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει

Στίχ. 16–17. «Όταν όμως κάποιος επιστρέψει στον Κύριο, αφαιρείται τότε το κάλυμμα. Ο Κύριος είναι το Πνεῦμα, και όπου υπάρχει το Πνεῦμα, εκεί υπάρχει ελευθερία».

Δείχνει τον τρόπο τῆς διόρθωσης.

Στίχ. 18. «Ἐμεῖς ὅμως ὅλοι μὲ ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπο, ἀντανακλώντας τὴ λαμπρότητα τοῦ Κυρίου».

Ἐμεῖς, λέγει, δὲν χρειασθήκαμε κάλυμμα ὅπως ἐκεῖνοι.

«Μεταμορφωνόμαστε ὅμοια μ' αὐτὸν ἀπὸ λαμπρότητα σὲ λαμπρότητα, ὡς προερχόμενη αὐτὴ ἀπὸ τὸν Κύριο, τὸ Πνεῦμα».

Συγχρόνως δηλαδή μὲ τὸ βάπτισμά μας ἡ ψυχὴ τῶν καθαρθέντων λάμπει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο· καὶ ὄχι μόνο βλέπομε πρὸς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ δεχόμαστε ἀπὸ ἐκεῖ κάποια ἀστραπή, ὅπως ἀκριβῶς ἐὰν ἄργυρος καθαρὸς ἐκτεθεῖ σὲ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, καὶ αὐτὸς ἐκπέμπει ἀκτίνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Στίχ. 1. «Γι' αὐτό, ἔχοντας αὐτὴν τὴν ὑπηρεσία μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, δὲν λυποψυχοῦμε».

Ἐπειδὴ αἰσθάνθηκε τὸ ὑπερβολικὸ μέγεθος τῶν λόγων του, πάλι δείχνει μετριοφροσύνη, λέγοντας ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχουν μὲ τὸ ἔλεος καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 2. «Ἄλλ' ἀπορρίπτομε ἐκεῖνα ποὺ οἱ ἄνθρωποι τὰ κρύβουν ἀπὸ ντροπῆς, καὶ δὲν συμπεριφερόμαστε».

Δὲν λέμε, λέγει, καὶ δὲν ὑποσχόμαστε μεγάλα, δείχνοντας ἄλλα μὲ τὰ ἔργα μας, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ἀλλ' εἴμαστε τέτοιοι, ὅποιοι ἀκριβῶς φαινόμαστε.

«Μὲ πανουργία».

Εἶχαν δηλαδή ἐκεῖνοι τὴ φήμη ὅτι δὲν ἔπαιρναν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἔπαιρναν καὶ τὸ ἔκρυβαν αὐτό· εἶχαν φήμη ἁγίων καὶ ἀποστόλων γνησίων, ὅμως ἦταν γεμᾶτοι ἀπὸ κακά. Ἄλλ' ἐμεῖς, λέγει, τὰ ἀπορρίπτομε ὅλα αὐτά. Γιατὶ αὐτὰ ὀνομάζει «ἔργα κρυβόμενα ἀπὸ ντροπῆς».

«Οὔτε νοθεύομε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀλλά, φανερώνοντας

τῆς ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Καὶ οὐκ ἐν τῷ βίῳ, φησί, μόνον τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κηρύγματι.

5 Στίχ. 3. «Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον».

Ἐπειδὴ οἱ ἄπιστοι ἠγνόουν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν, ἐπήγαγεν, ὅτι οὐχ ἡμῶν τοῦτο ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀναισθησίας.

10 Στίχ. 4. «Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ».

Τουτέστιν, ὁ νομισθεὶς ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ θεός. Λέγει δὲ τὸν Σατανᾶν.

15 Στίχ. 5. «Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους διὰ Ἰησοῦν».

Εἰς ἐκείνους αἰνίττεται, ὡς ἐπαίροντας ἑαυτοὺς καὶ πείθοντας τοὺς μαθητὰς ἀπ' αὐτῶν αὐτοὺς ὀνομάζειν, ὅπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἔλεγε. «Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ».

20 Στίχ. 6–7. «Ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμπαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἦ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν».

25 Διὰ τοῦτο δουλεύω, φησὶν, ἐπειδὴ κατηξίωσε λάμπαι εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Σκότος γὰρ ἦν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, φησί, καὶ εἶπεν ὁ Θεός· «γενηθήτω φῶς».

Στίχ. 8–9. «Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι».

Ἔτι μένει δεικνὺς ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἔργον τὸ

1. Α' Κορ. 1,12.

2. Γέν. 1,2· 3.

τὴν ἀλήθεια, συστήνομε τὸν ἑαυτὸ μας σὲ κάθε συνείδηση ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Καὶ ὄχι μόνο, λέγει, στὴ ζωὴ αὐτῆ, ἀλλὰ καὶ στὸ κήρυγμα.

Στίχ. 3. «Ἄν συμβαίνει νὰ εἶναι καλυμμένο τὸ Εὐαγγέλιό μας, εἶναι καλυμμένο γιὰ ἐκείνους ποὺ χάνονται».

Ἐπειδὴ οἱ ἄπιστοι ἀγνοοῦσαν τὴ δύναμη αὐτοῦ, πρόσθεσε, ὅτι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ κατηγορία γιὰ μᾶς, ἀλλὰ τῆς ἀναισθησίας ἐκείνων.

Στίχ. 4. «Στοὺς ὁποίους ὁ θεὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ τύφλωσε τὸ νοῦ τῶν ἀπίστων, γιὰ νὰ μὴ δοῦν τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ».

Δηλαδή αὐτὸς ποὺ θεωρήθηκε θεὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἐννοεῖ τὸν Σατανᾶ.

Στίχ. 5. «Γιατὶ δὲν κηρύττομε τὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς Κύριο, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας δούλους γιὰ χάρι τῶν Ἰησοῦ».

Ἐπαινίσσεται ἐκείνους ποὺ ἔδειχναν ἀλαζονεῖα καὶ ἔπειθαν τοὺς μαθητὲς τοὺς νὰ ὀνομάζουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ἀπὸ αὐτοὺς, πρᾶγμα ποὺ ἔλεγε στὴν πρώτη ἐπιστολῇ· «ἐγὼ εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐγὼ τοῦ Ἀπολλῶ»¹.

Στίχ. 6-7. «Γιατὶ ὁ Θεὸς ποὺ εἶπε νὰ λάμψει φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, αὐτὸς ἔλαμψε μέσα στὶς καρδιές μας γιὰ νὰ μᾶς χαρίσει τὸν φωτισμὸ τῆς γνώσεως τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸν θησαυρὸ αὐτὸν τὸν ἔχομε μέσα σὲ πῆλινα σκευῆ, γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ὑπερβολικὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν προέρχεται ἀπὸ ἐμᾶς».

Γι' αὐτό, λέγει, ἐργάζομαι τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ μᾶς θεώρησε ἄξιους νὰ λάμψει τὸ φῶς του μέσα στὶς καρδιές μας. Γιατὶ λέγει, ὑπῆρχε σκοτάδι ἐπένω ἀπὸ τὴν ἄβυσσο, καὶ εἶπε ὁ Θεός· «ἄς γίνῃ φῶς»².

Στίχ. 8-9. «Ἀπὸ παντοῦ δεχόμεστε θλίψεις, ἀλλὰ δὲν στενοχωρούμαστε· φθάνομε σὲ ἀμηχανία, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίζομαστε· διωκόμαστε, ἀλλὰ δὲν ἐγκαταλειπόμαστε».

Ἐπιμένει ἀκόμη νὰ δείχνει ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ἔργο τῆς δυνάμε-

πᾶν ἔστι, καταστέλλων ἐκείνων τὰ φρονήματα. Τί δέ ἐστι τὸ «ἐν παντί»; Ἐν τοῖς ἐχθροῖς, ἐν τοῖς φίλοις, ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων χρείαις.

«Καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. (Στίχ. 10) Πάν-
5 τοτε».

Οἱ μὲν πειρασμοὶ συμβαίνουσι, φησὶν, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν πει-
ρασμῶν οὐκέτι· καὶ τοῦτο δὲ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ χά-
ριν.

10 «Τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέ-
ροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανε-
ρωθῆ».

Τοὺς θανάτους λέγει τοὺς καθημερινούς, δι' ὧν καὶ ἡ ἀνά-
στασις ἐδείκνυτο. Εἰ γὰρ τις ἀπιστεῖ, φησὶν, ὅτι ἀποθανὼν Ἰη-
15 σοῦς ἀνέστη, ἡμᾶς ὁρῶν τοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀποθνή-
σκοντας καὶ ἀνισταμένους, πιστευέτω λοιπὸν τῇ ἀναστάσει.

Στίχ. 11. «Ἄει γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδι-
δόμεθα διὰ Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανε-
ρωθῆ ἐν τῇ θνητῇ ἡμῶν σαρκί».

20 Διὰ τοῦτο παραδιδόμεθα, φησὶν, ἵνα ἡ δύναμις αὐτοῦ τῆς
ζωῆς φανερωθῆ, μὴ συγχωροῦντος σάρκα ἀνθρωπίνην τοσαῦ-
τα πάσχουσιν ὑπὸ τῆς νιφάδος τῶν κακῶν νικηθῆναι.

Στίχ. 12. «᾿Ωστε θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν
ὕμῖν».

25 Οὐκέτι περὶ τοῦ Ἰησοῦ θανάτου λέγει, ἀλλὰ περὶ πειρα-
σμῶν καὶ ἀνέσεως. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐν κινδύνοις καὶ πειρασμοῖς,
φησὶν, ὑμεῖς δὲ ἐν ἀδείᾳ τὴν ἐκ τούτων τῶν κινδύνων καρπού-
μενοι ζωὴν, καὶ τὰ μὲν ἐπικίνδυνα ἡμεῖς ὑπομένομεν, τῶν δὲ
χρηστῶν ὑμεῖς ἀπολαύετε.

30 Στίχ. 13. «Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ
τὸ γεγραμμένον, 'ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα', καὶ ἡμεῖς πιστεῦο-
μεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν».

Ἀνέμνησεν αὐτοὺς ψαλμοῦ ἱκανοῦ μάλιστα ἐν κινδύνοις

ως τοῦ Θεοῦ, καταστέλλοντας τὰ φρονήματα ἐκείνων πού ὑπερηφανεύονταν. Καί τί σημαίνει τὸ «ἐν παντί»; Ἐκ τῶν ἐχθρῶν, ἀπὸ τῶν φίλων, ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνάγκων.

«Καταβαλλόμεστε, ἀλλὰ δὲν χανόμεστε. (Στίχ. 10) Παντοτε».

Οἱ πειρασμοὶ βέβαια, λέγει, συμβαίνουν, τὰ ὅσα ὁμοίως πηγάζουν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ὄχι, κι αὐτὸ συμβαίνει ἐξαιτίας τῆς δυνάμεως καὶ χάριτος τοῦ Θεοῦ.

«Περιφέρομε στὸ σῶμα μας τὸ θάνατο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, γιὰ νὰ φανερωθεῖ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ στὸ σῶμα μας».

Ἐννοεῖ τοὺς καθημερινούς θανάτους, μὲ τοὺς ὁποίους φανερωνόταν καὶ ἡ ἀνάστασις. Ἐὰν κάποιος, λέγει, δὲν πιστεύει ὅτι ἀναστήθηκε ὁ Ἰησοῦς πού πέθανε, βλέποντας ἐμᾶς πού καθημερινὰ πεθαίνομε καὶ ἀνασταινόμαστε, ἄς πιστεύει στὸ ἐξῆς στὴν ἀνάστασις.

Στίχ. 11. «Γιατὶ πάντοτε ἐμεῖς, ἐνῶ ζοῦμε, παραδινόμαστε στὸ θάνατο γιὰ χάρι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ φανερωθεῖ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ στὸ θνητὸ σῶμα μας».

Γι' αὐτό, λέγει, παραδινόμαστε στὸ θάνατο, γιὰ νὰ φανερωθεῖ ἡ δύναμη τῆς ζωῆς αὐτοῦ, μὴ ἐπιτρέποντας σῶμα θνητό, πού πάσχει τόσα, νὰ νικηθεῖ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν.

Στίχ. 12. «Ὡστε ὁ θάνατος ἐπισυμβαίνει σ' ἐμᾶς, ἐνῶ ἡ ζωὴ χαρίζεται σὲ σᾶς».

Δὲν ὁμιλεῖ γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ γιὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν ἄνεση. Ἐμεῖς, λέγει, ἀντιμετωπίζομε κινδύνους καὶ πειρασμούς, ἐνῶ ἐσεῖς ἀπολαμβάνετε μὲ ἀφοβία τὴ ζωὴ πού πηγάζει ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κινδύνους· καὶ τὰ ἐπικίνδυνα βέβαια τὰ ὑπομένομε ἐμεῖς, τὰ καλὰ ὁμοίως τὰ ἀπολαμβάνετε ἐσεῖς.

Στίχ. 13. «Ἐπειδὴ ὁμοίως ἔχομε τὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς πίστεως, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, 'πίστεψα, γι' αὐτὸ καὶ μίλησα'³, καὶ ἐμεῖς πιστεύομε καὶ γι' αὐτὸ κηρύττομε».

Τοὺς ὑπενθυμίζει ψαλμὸ ἰκανὸ νὰ τοὺς ἀσκήσει κατ' ἐξοχὴν στοὺς κινδύνους. Γιατὶ τὰ λόγια αὐτὰ τὰ εἶπε ὁ δίκαιος ἐκεῖνος

ἀλείφειν. Τὴν γὰρ ὥδην ταύτην ἐν τοῖς αὐτοῖς κινδύνοις ὧν ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἐφθέγγετο. Τὸ δέ, «αὐτὸ Πνεῦμα» συμμαχίας, τουτέστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς συμμαχίας, ἀφ' ἧς ἐκεῖνος ἐσώθη, καὶ ἡμεῖς σωζόμεθα.

5 Στίχ. 14–16. «Εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. Τὰ γὰρ παντὰ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλὰ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' 10 ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα».

Εἰπὼν, ὅτι «καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν», τί πιστεύομεν ἐπιφέρει. Ὅτι καὶ «ἐγείρας Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ διὰ Ἰησοῦ»· πάλιν δὲ πληροῖ αὐτοὺς φρονήματος, ἵνα μὴ ἀνθρώποις χάριν εἰδῶσι, τοῖς ψευδαποστόλοις.

15 Στίχ. 17. «Τὸ γὰρ παραντίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν, αἰώνιον βᾶρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν».

Ὅρα πόσον τῶν κινδύνων ἐκούφισε, καὶ τοῦ χρόνου ὑφελών, καὶ τοῦ μεγέθους. Παραντίκα γὰρ, φησί, καὶ ἐλαφρὸν, ἅμα 20 δὲ καὶ ἀντιπαρατίθησι. Τὸ μὲν γὰρ παραντίκα, πρὸς τὸ αἰώνιον, τὸ δὲ ἐλαφρὸν, πρὸς τὸ βαρὺ, τὴν θλίψιν πρὸς τὴν δόξαν. Καὶ οὐδὲ τούτοις ἀρκεῖται, ἀλλὰ προῦποφέρει καὶ τὸ «καθ' ὑπερβολὴν».

Στίχ. 18. «Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ 25 μὴ βλεπόμενα. Τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια».

Τὸν τρόπον λέγει, πῶς ἐλαφρὸν τὸ τοσοῦτο τῶν θλίψεων. Καὶ πῶς, ἢ ἀπὸ τῆς μελλούσης ἐλπίδος;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

30 Στίχ. 1. «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι, εἰ ἢ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ

βρισκόμενος στους ίδιους κινδύνους. Λέγοντας τὸ «αὐτὸ Πνεῦμα» ἐννοεῖ τὴν συμμαχία, ὅτι δηλαδή κι ἐμεῖς σωζόμαστε ἀπὸ τὴν ἴδια βοήθεια, ἀπὸ τὴν ὁποία σώθηκε ἐκεῖνος.

Στίχ. 14–16. «Γιατὶ γνωρίζομε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἀνέστησε τὸν Κύριο Ἰησοῦ, θὰ ἀναστήσει καὶ ἐμᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ θὰ μᾶς στήσει ἐνώπιόν του μαζί με ἐσᾶς. Γιατὶ ὅλα γίνονται γιὰ σᾶς, ὥστε, ἐπεκτεινόμενη ἡ χάρις σὲ περισσότερους, νὰ κάνει περισσότερη καὶ τὴν εὐχαριστία πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ δὲν χάνομε τὸ θάρρος μας, ἀλλά, ἂν καὶ ὁ ἐξωτερικὸς μας ἄνθρωπος φθείρεται, ὅμως ὁ ἐσωτερικὸς ἀνακαινίζεται ἡμέρα με τὴν ἡμέρα».

Ἐπειδὴ εἶπε ὅτι «καὶ ἐμεῖς πιστεύομε, γι' αὐτὸ καὶ κηρύττομε», προσθέτει τί εἶναι αὐτὸ ποὺ πιστεύομε. Ὅτι δηλαδή «ἐκεῖνος ποὺ ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦ, αὐτὸς θὰ ἀναστήσει καὶ ἐμᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ». Πάλι τοὺς γεμίζει με ὑψηλὸ φρόνημα, γιὰ νὰ μὴ ἀποδίδουν χάρις σὲ ἀνθρώπους, δηλαδή στοὺς ψευδαποστόλους.

Στίχ. 17. «Γιατὶ ἡ στιγμιαία ἐλαφρὴ θλίψη μας, προετοιμάζει γιὰ μᾶς ὑπερβολικὰ μεγάλο αἰώνιο βᾶρος δόξας».

Πρόσεχε πόσο ἐλάφρυνε ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ τὸ χρόνο μειώνοντας καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν. Γιατὶ λέγει εἶναι στιγμιαῖοι καὶ ἐλαφροί, καὶ συγχρόνως ἀντιπαραθέτει τὸ στιγμιαῖο πρὸς τὸ αἰώνιο, τὸ ἐλαφρὸ πρὸς τὸ βαρὺ, τὴ θλίψη πρὸς τὴ δόξα. Καὶ οὔτε σ' αὐτὰ ἀρκεῖται, ἀλλὰ ἀναφέρει μπροστὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ «ὑπερβολικὰ».

Στίχ. 18. «Ἐπειδὴ δὲν προσέχομε αὐτὰ ποὺ βλέπονται, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲν βλέπονται. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ βλέπονται εἶναι πρόσκαιρα, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲν βλέπονται εἶναι αἰώνια».

Ἐξηγεῖ τὸν τρόπο, πῶς δηλαδή εἶναι ἐλαφρὸ τὸ τόσο μέγεθος τῶν θλίψεων. Καὶ πῶς ἀλλιῶς, παρὰ ἀπὸ τὴ μελλοντικὴ ἐλπίδα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Στίχ. 1. «Γιατὶ γνωρίζομε ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπίγεια κατοικία μας,

σκήνους καταλυθῆ, οἰκοδομῆν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰῶνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Οὐ δεῖ, φησί, θορυβεῖσθαι εἰ κακῶς πάσχομεν. Καὶ γὰρ πολλὰ ἐντεῦθεν καρπούμεθα. Ὅρα δὲ πῶς δείκνυσι τὴν ὑπερβολὴν τῶν μελλόντων πρὸς τὰ παρόντα. Εἰπὼν γὰρ «ἐπίγειον», ἀντέθηκε «τὴν οὐράνιον»· εἰπὼν, «οἰκίαν σκήνους», καὶ τὸ εὐδιάλυτον δείξας, ἀντέθηκε, «τὴν αἰώνιον».

Στίχ. 2. «Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν τὸ οἰκητήριον ἡμῶν, τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες».

10 Καὶ ποῖον οἰκητήριον; Τὸ σῶμα τὸ ἄφθαρτον. Καὶ διὰ τί, «ἐν τούτῳ στενάζομεν»; Ἐπεὶ πολῶ βέλτιον ἐκεῖνο. Ἐξ οὐρανοῦ δὲ τοῦτο φησί, διὰ τὸ ἄφθαρτον. Οὐ γὰρ δὴ ἄνωθεν ἡμῖν κάτεισι τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὴν ἐκεῖθεν χάριν πεμπομένην δηλοῖ τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ὡς ἂν εἰ λέγοι· Στένεις, ὅτι φθείρεταί σου ὁ ἔξω ἄνθρωπος; Ὅτῳ στενάζων, ὅτι μὴ μεθ' ὑπερβολῆς τοῦτο γίνεται, μηδὲ ὀλόκληρος φθείρεται.

Στίχ. 3-4. «Εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὐρεθισόμεθα. Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκηνεῖ, στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι».

20 Τουτέστι, καὶ εἰ ἐκεῖ τὴν ἀφθαρσίαν λαβόντες μὴ γυμνοὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀσφαλείας ὀφθῶμεν. Τοῦτο δὲ φησιν, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἀναστάσεως μόνον πάντες θαρρῶμεν, ἀλλὰ ἐπιτηδεύωμεν καὶ ἔργα λαμπρά. Ἡ μὲν γὰρ ἀνάστασις κοινὴ πάντων, ἡ δὲ δόξα οὐκέτι κοινὴ, ἀλλ' οἱ μὲν ἐν τιμῇ, οἱ δὲ ἐν ἀτιμίᾳ· καὶ οἱ 25 μὲν εἰς βασιλείαν, οἱ δὲ εἰς κόλασιν.

«Ἴνα καταποθῆ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς».

Οὐ λέγω, φησίν, ὅτι στενάζομεν, ἵνα τὸ σῶμα ἀποθώμεθα, ἀλλ' ἵνα ἐπενδυσώμεθα αὐτῷ τὴν ἀφθαρσίαν. Καὶ γὰρ βαρυνόμεθα, οὐχ ὅτι σῶμα ἔχομεν, ἀλλ' ὅτι φθαρτὸν περικείμεθα.

τὸ σῶμα, καταλυθεῖ, ἔχομε κατοικία ἀπὸ τὸν Θεό, κατοικία ἀχειροποίητη καὶ αἰώνια, πὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς».

Δὲν πρέπει, λέγει, ν' ἀνησυχεῖτε ἐὰν κακοπαθοῦμε. Καθόσον πολλὰ καρπούμαστε ἀπὸ ἐδῶ. Πρόσεχε πῶς δείχνει τὸ υπερβολικὸ μέγεθος τῶν μελλοντικῶν σὲ σύγκριση μὲ τὰ παρόντα. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «ἐπίγεια», ἀντιπαρέθεσε «τὴν οὐράνια». Ἀφοῦ εἶπε, «τὴν οἰκία τοῦ σώματος», καὶ ἔδειξε τὸ εὐκολοδιάλυτο αὐτοῦ, ἀντιπαρέθεσε «τὴν αἰώνια».

Στίχ. 2. «Γιατί, κατοικώντας σ' αὐτὸ τὸ σῶμα, στενάζομε, ποθώντας νὰ ντυθοῦμε τὴν οὐράνια κατοικία μας».

Καὶ ποιά εἶναι ἡ κατοικία; Τὸ σῶμα τὸ ἄφθαρτο. Καὶ γιατί, κατοικώντας σ' αὐτό, στενάζομε; Ἐπειδὴ ἐκεῖνο εἶναι πολὺ πὺ καλύτερο. Λέγει ὅτι αὐτὸ εἶναι οὐράνιο, ἐπειδὴ εἶναι ἄφθαρτο. Δὲν μᾶς δίνεται δηλαδὴ τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ δηλώνει τὴ χάρη πὺ στέλλεται ἀπὸ ἐκεῖ. Εἶναι σὰ νὰ λέγει· Στενάζεις, ἐπειδὴ φθείρεται ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος; Νὰ στενάζεις ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν γίνεται σὲ ὑπερεβολικὸ βαθμό, οὔτε φθείρεται ὁλόκληρος ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος.

Στίχ. 3-4. «Τὴν ὁποία, ἐφόσον τὴν ἐνδυθοῦμε, δὲ θὰ βρεθοῦμε γυμνοί. Γιατί, βρισκόμενοι στὸ σῶμα αὐτό, στενάζομε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος του, ὄχι γιατί θέλομε νὰ τὸ ἀποβάλομε, ἀλλὰ γιὰ νὰ φορέσομε ἐπένδυμα».

Δηλαδὴ, ἐὰν λάβομε ἐκεῖ τὴν ἀφθαρσία καὶ δὲν φανοῦμε γυμνοὶ ἀπὸ τὴ δόξα καὶ τὴν ἀσφάλεια. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγει, γιὰ νὰ μὴ στηρίζομε ὅλοι τὸ θάρρος μας στὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ νὰ φροντίζομε νὰ κάνομε καὶ ἔργα λαμπρά. Γιατί ἡ ἀνάσταση βέβαια εἶναι κοινὴ γιὰ ὅλους, ἡ δόξα ὅμως δὲν εἶναι κοινὴ, ἀλλ' ἄλλοι θ' ἀπολαύσουν τιμὴ καὶ ἄλλοι ἀτιμία· καὶ οἱ πρῶτοι θὰ εἰσέλθουν στὴ βασιλεία, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι θὰ ὀδηγηθοῦν στὴν κόλαση.

«Γιὰ νὰ καταποθεῖ τὸ θνητὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ».

Δὲν λέγω, λέγει, ὅτι στενάζομε, γιὰ νὰ ἀποβάλομε τὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπενδύσομε αὐτὸ μὲ τὴν ἀφθαρσία. Καθόσον νιώθομε βάρος, ὄχι ἐπειδὴ ἔχομε σῶμα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι φθαρτὸ τὸ σῶμα πὺ περιβαλλόμεστε.

Στίχ. 5. «Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο Θεός».

Δείκνυσιν ἄνωθεν ταῦτα προτυπωθέντα. Οὐ γὰρ νῦν, φησί, τοῦτο ἔδοξεν, ἀλλ' ὅτε ἐξ ἀρχῆς ἐπλαττεν ἡμᾶς ἀπὸ γῆς. Πῶς δὲ γίνεται τοῦτο μὴ ζήτηι, φησίν· ἃ γὰρ ὁ Θεὸς ποιεῖ, μὴ περιεργάζου. Διὸ φησίν, «ὁ δὲ κατεργασάμενος».

«Καὶ διδοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος».

Συνεχῶς ἀρραβῶνα καλεῖ, ὀφειλετὴν αὐτὸν δεῖξαι βουλόμενος τοῦ παντός.

10 Στίχ. 6–7. «Θαρροῦντες οὖν πάντοτε καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἰδους».

Τὸ «θαρροῦντες», πρὸς τοὺς διωγμούς, πρὸς τὰς ἐπιβουλάς, πρὸς τοὺς θανάτους. Ὡς εἰ ἔλεγεν· Ἐλαύνει τις καὶ διώκει 15 καὶ ἀναιρεῖ· Μὴ καταπέσης. Ὑπὲρ γὰρ σοῦ γίνεται.

Στίχ. 8–9. «Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες».

Τὸ μεῖζον πάντων ὕστερον τέθεικεν. Τοῦ γὰρ οἰκίαν 20 ἄφθαρτον λαβεῖν, τὸ μετὰ Χριστοῦ εἶναι βέλτιον. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Οὐ σβέννυσιν ἡμῶν τὴν ζωὴν ὁ διώκων καὶ ἀναιρῶν. Οὐ γὰρ μόνον φθορᾶς σε ἀπαλλάττει καὶ βάρους, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεῷ παραπέμπει ταχέως. Ὅρα δὲ πῶς ἔκρυσεν τὰ λυπηρὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θανάτου καὶ τῆς τελευτῆς, καὶ τὰ 25 σφόδρα ποθεινὰ ἀντέθηκεν, «ἐπιδημίαν» αὐτὰ καλῶν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τὰ δοκοῦντα γλυκέα ἀφείς, τὰ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τῶν λυπηρῶν αὐτὰ ὠνόμασεν, «ἐκδημίαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου» τὴν ἐνταῦθα καλέσας ζωὴν. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ἵνα μηδεὶς μήτε τοῖς πα-

Στίχ. 5. «Ἐκεῖνος πού μᾶς ἔκανε κατάλληλους γι' αὐτό τὸ σκοπὸ εἶναι ὁ Θεός».

Δείχνει ὅτι αὐτὰ καθορίσθηκαν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Δὲν ὑπῆρξε, λέγει, αὐτὸ τωρινὴ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅταν μᾶς ἔπλαθε ἀπὸ τὸ χῶμα. Πῶς ὁμως γίνεται αὐτό, μὴ ζητᾶς, λέγει, νὰ μάθεις· γιατί ἐκεῖνα πού κάμνει ὁ Θεός, δὲν πρέπει νὰ τὰ περιεργάζεσαι. Γι' αὐτὸ λέγει, «ἐκεῖνος πού μᾶς ἔκανε κατάλληλους γι' αὐτό».

«Καὶ ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε γιὰ ἀρραβῶνα τὸ Πνεῦμα».

Συνέχεια ὁμιλεῖ γιὰ ἀρραβῶνα, θέλοντας νὰ δείξει αὐτὸν ὀφειλέτη γιὰ τὸ κάθε τι.

Στίχ. 6. «Ἔχοντας λοιπὸν πάντοτε θάρρος καὶ γνωρίζοντας ὅτι, ὅσο παραμένουμε στὸ σῶμα, βρισκόμαστε μακριὰ ἀπὸ τὸν Κύριο. Γιατί τώρα ζοῦμε μὲ τὴν πίστη καὶ ὄχι βλέποντας ἐκεῖνα.

Τὸ «ἔχοντας θάρρος» λέγεται γιὰ τοὺς διωγμοὺς, γιὰ τὶς ἐπιβουλές, γιὰ τοὺς θανάτους. Εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε· Σὲ πολεμαίει κάποιος, δὲ καταδιώκει καὶ σὲ καταστρέφει; Μὴ χάσεις τὸ θάρρος σου. Γιατί γίνεται πρὸς τὸ συμφέρον σου.

Στίχ. 8–9. «Ἔχομε λοιπὸν θάρρος καὶ ἐπιθυμοῦμε μᾶλλον νὰ φύγομε ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ νὰ μεταβοῦμε κοντὰ στὸν Κύριο. Γι' αὐτὸ καὶ ἀγωνιζόμαστε μὲ πολὺ ζῆλο εἴτε παραμένουμε στὸ σῶμα εἴτε φεύγομε».

Τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ ὅλα τὸ ἀνέφερε τελευταῖο. Γιατί, ἀπὸ τὸ νὰ λάβει κανεὶς ἄφθαρτη κατοικία, εἶναι καλύτερο τὸ νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Χριστό. Αὐτὸ πού λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Δὲν σβῆνει τὴ ζωὴ μας ἐκεῖνος πού μᾶς καταδιώκει καὶ μᾶς θανατώνει. Γιατί δὲν σὲ ἀπαλλάσσει μόνο ἀπὸ τὴ φθορά καὶ τὸ βάρος, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀποστέλλει γρήγορα στὸν Θεό. Καὶ πρόσεχε πῶς ἔκρυψε τὰ δυσάρεστα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θανάτου καὶ τοῦ τέλους τῆς ζωῆς, καὶ ἀντιπαρέθεσε τὰ πάρα πολὺ ποθητά, ὀνομάζοντας αὐτὰ «μετάβαση πρὸς τὸν Κύριο», καὶ ἀφήνοντας αὐτὰ πού θεωροῦνται εὐχάριστα, δηλαδὴ τὰ τῆς ζωῆς, τὰ ὀνόμασε αὐτὰ ἀπὸ τὰ λυπηρά, καλώντας τὴν ἐδῶ ζωὴ «ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν Κύριο». Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε, ὥστε κανέναν οὔτε στὰ παρόντα νὰ προσκολ-

ροῦσι ἐμφιλοχωρῆ, ἀλλὰ καὶ βαρύνηται, μήτε μέλλων τελευτᾶν
 λυπῆται, καὶ χαίρη ὡς εἰς μείζονα ἀπιῶν ἀγαθά. Εἶτα, ἵνα μὴ
 τις εἴπῃ, ἀκούων ὅτι «ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου», Τί ταῦτα
 λέγεις; ἀλλοτριούμεθα οὖν ἐνταῦθα ὄντες; προδιώρθωσε τοῦτο,
 5 εἰπὼν· «διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους». Ὡς εἰ
 ἔλεγε· Καὶ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸν ἴσμεν, ἀλλ' οὐχ οὕτω σαφῶς. Καὶ
 τοῦτό ἐστιν ὁ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν, «ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι».

«Εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι».

Τὸ γὰρ ζητούμενον τοῦτό ἐστι, φησὶν· ἂν τε ἐκεῖ ὦμεν, ἂν
 10 τε ἐνταῦθα, κατὰ γνώμην αὐτοῦ ζῆν, καὶ ἵνα πάλιν μὴ εἰς το-
 σαύτην ἐλθόντες ἐπιθυμίαν, λυπῶνται πρὸς τὴν μέλλησιν τῆς
 ἐκδημίας, ἐντεῦθεν ἤδη δίδωσιν αὐτοῖς τὸ κεφάλαιον τῶν κα-
 λῶν. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Τὸ «εὐάρεστους εἶναι». Οὐδὲ γὰρ τὸ
 ἐξελθεῖν ἀπλῶς καλόν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐδοκιμοῦντας ἀπελθεῖν.

15 Στίχ. 10. «Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμ-
 προσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ
 διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν».

Ἐπειδὴ οὐχ οὕτω διεγείρει τὸν ἀκροατὴν ἢ τῶν ἀγαθῶν
 δόσις, ὡς ἢ τῶν κολάσεων ἀπειλή, ἀναγκαίως ἐνταῦθα κατα-
 20 παύει τὸν λόγον. Καὶ πάλι ἐνταῦθα φοβῶν, οὐ χωρὶς τῶν
 χρηστῶν τέθεικε. Ταῦτα δὲ λέγων, καὶ τοὺς κεκμηκότας καὶ
 ἐλαυνομένους ἀνίστισι ταῖς ἐλπίσι, καὶ τοὺς ἀναπεπτωκότας
 σπουδαιοτέρους τῷ φόβῳ ποιεῖ.

Στίχ. 11. «Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Κυρίου, ἀνθρώπους
 25 πείθομεν, Θεῷ δὲ πεφανερῶμεθα. Ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συν-
 ειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι».

Τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο τὸ φοβερόν γινώσκοντες, φησί,

λάται, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ θεωρεῖ βάρος, οὔτε νὰ λυπᾶται ὅταν πρόκειται νὰ πεθάνει, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρεται, ἀφοῦ πρόκειται νὰ μεταβῆ σὲ μεγαλύτερα ἀγαθὰ. Ἐπειτα, γιὰ νὰ μὴ πεῖ κάποιος, ἀκούοντας ὅτι «ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸν Κύριο», Τί εἶναι αὐτὰ πού λέγει; ἀποξενωνόμαστε ἀπὸ τὸν Κύριο δηλαδή ὅσο εἴμαστε ἐδῶ; πρόλαβε καὶ διόρθωσε αὐτό, λέγοντας: «γιατί ἐδῶ ζοῦμε μὲ τὴν πίστη, ὄχι ὅμως βλέποντας ἐκεῖνα». Εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε: Καὶ ἐδῶ βέβαια τὸν γνωρίζουμε, ἀλλὰ ὄχι μὲ τόση σαφήνεια. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού ἔλεγε ἀλλοῦ, «σὰν μέσα ἀπὸ καθρέφτη καὶ ἀμυδρῶ»².

«Νὰ εἴμαστε εὐάρεστοι σ' αὐτόν».

Τὸ ζητούμενο δηλαδή, λέγει, εἶναι αὐτό· Εἴτε βρισκόμαστε ἐκεῖ, εἴτε ἐδῶ, νὰ ζοῦμε ὅπως ἀρέσει σ' αὐτόν, καὶ γιὰ νὰ μὴ συμβῆ πάλι, φθάνοντας σὲ τόσο μεγάλη ἐπιθυμία, νὰ λυποῦνται γιὰ τὴν καθυστέρηση τῆς ἀναχωρήσεως, ἀπὸ ἐδῶ ἤδη δίνει σ' αὐτοὺς τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν. Καὶ ποιὸ εἶναι αὐτό; Τὸ «νὰ εἶναι εὐάρεστοι στὸν Θεό». Δὲν εἶναι δηλαδή καλὸ τὸ νὰ φύγει κανεὶς ἀπλῶς ἀπὸ ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἀναχωρήσει μὲ εὐδοκίμηση.

Στίχ. 10. «Γιατὶ πρέπει ὅλοι ἐμεῖς νὰ φανερωθοῦμε στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ λάβει ὁ καθένας τὸ ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνα πού ἔπραξε μὲ τὸ σῶμα, εἴτε αὐτὸ εἶναι καλὸ, εἴτε κακόν».

Ἐπειδὴ δὲν διεγείρει τὸν ἀκροατὴ τόσο πολὺ ἡ χορήγησις τῶν ἀγαθῶν, ὅσο ἡ ἀπειλή τῶν τιμωριῶν, ἀναγκαστικὰ καταλήγει ἐδῶ τὸ λόγο. Καὶ πάλι φοβίζοντάς τους ἐδῶ, δὲν ἀνέφερε τὰ λυπηρὰ χωρὶς τὰ καλὰ. Λέγοντας αὐτά, καὶ ἐκείνους πού ἔχουν καμφθεῖ καὶ τοὺς καταδιωκόμενους ἐνθαρρύνει μὲ τὶς ἐλπίδες, καὶ ἐκείνους πού ἔχουν πέσει τοὺς κάνει προθυμότερους μὲ τὸ φόβο.

Στίχ. 11. «Γνωρίζοντας λοιπὸν τὸ φόβο τοῦ Κυρίου, προσπαθοῦμε νὰ πείθομε ἀνθρώπους, καὶ εἴμαστε φανεροὶ γι' αὐτὸ στὸν Θεό. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ἔχομε γίνει φανεροὶ καὶ στίς συνειδήσεις σας».

Γνωρίζοντας, λέγει, τὸ φοβερὸ ἐκεῖνο δικαστήριον, ὅλα τὰ

πάντα πράττωμεν, ὥστε μὴ δοῦναι λαβήν, οὔτε πρόσκομμα.

Στίχ. 12. «Οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχετε πρὸς τοὺς».

5 Ὅρα πῶς συνεχῶς διορθοῦται τὴν τοῦ δοκεῖν ἐγκωμιάζειν ἑαυτὸν ὑπόνοιαν.

«Ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ».

Τουτέστιν, ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ πρὸς ἐπίδειξιν.

Στίχ. 13. «Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, Θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν,
10 ὑμῖν».

Εἴτε τι, φησὶν, μέγα φθελγῶμεθα, διὰ τὸν Θεὸν τοῦτο ποιοῦμεν, ἵνα μὴ ὑμεῖς νομίζοντες ἡμᾶς εὐτελεῖς καταφρονήσητε καὶ ἀπόλησθε. Εἴτε μέτριον καὶ ταπεινόν, δι' ὑμᾶς, ἵνα μάθητε ταπεινοφρονεῖν.

15 Στίχ. 14. «Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίνοντας τοῦτο».

Οὐ γὰρ τῶν μελλόντων μόνον φόβος, φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤδη γεγόμενα, οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ραθυμῆσαι, οὐδὲ ὑπνῶσαι, ἀλλὰ διανίστησιν εἰς τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν πόνους.

20 «Ὅτι εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. (Στίχ. 15) Καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν».

Τίνα ἐστὶ τὰ ἤδη γεγεννημένα λέγει. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ. Σπουδάσωμεν οὖν, φησὶν, ἕως ἐσμεν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, πάντας εἰσαγαγεῖν ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνος ἀπέθανεν.
25 Ἐνταῦθα γὰρ εἰσιν αἱ τῆς σωτηρίας ἀφορμαί, ἐκεῖ δὲ οὐκέτι.

«Ἴνα οἱ ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερεθέντι».

Εἰ τοίνυν, φησὶν, οὐκέτι δεῖ ἡμᾶς ἑαυτοῖς ζῆν, μὴ ταράττεσθε, φησὶν, μηδὲ θορυβεῖσθε ὑπὲρ αὐτῶν. Ὅρα δὲ τὴν ὑπερβολήν, φησὶν, ὅτι ἡμεῖς μὲν δι' αὐτὸν ζῶμεν, αὐτὸς δὲ δι' ἡμᾶς ἀπέθανεν.

Στίχ. 16. «Ὡστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα».

κάνομε για να μη δώσομε ἀφορμὴ οὔτε να προβάλομε πρόσκομμα.

Στίχ. 12. «Δὲν συστήνομε πάλι τοὺς ἑαυτοὺς μας σὲ σᾶς, ἀλλὰ σᾶς δίνομε ἀφορμὴ να ὑπερηφανεύεσθε για μᾶς, για να ἔχετε να πείτε κάτι πρὸς ἐκείνους».

Πρόσεχε πῶς συνέχεια διορθώνει τὴν ὑποψία ὅτι ἐγκωμιάζει τὸν ἑαυτό του.

«Ποὺ καυχίεται για ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται και ὄχι για ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει στὴν καρδιά».

Δηλαδή, για ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται και γίνονται πρὸς ἐπίδειξη.

Στίχ. 13. «Γιατί, εἴτε κάναμε κάτι τὸ ἐκπληκτικό, τὸ κάναμε για τὸν Θεό, εἴτε δείχομε σωφροσύνη, τὸ κάνομε για σᾶς».

Στίχ. 14. «Γιατί ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ μᾶς συγκρατεῖ, και πιστεύομε ἀπόλυτα».

Ὅχι μόνο, λέγει, ὁ φόβος τῶν μελλοντικῶν, ἀλλὰ και αὐτὰ ποὺ ἤδη ἔχουν γίνει, δὲν μᾶς ἀφήνουν να εἴμαστε ἀδιάφοροι οὔτε να ἡσυχάζομε, ἀλλὰ μᾶς διεγείρουν στὸ ν' ἀγωνισθοῦμε για σᾶς.

«Ὅτι ἓνας πέθανε για χάρη ὄλων, και ἐπομένως ὄλοι πέθαναν. (Στίχ. 15) Και πέθανε για χάρη ὄλων».

Λέγει ποιά εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἤδη ἔχουν γίνει. Και αὐτὰ εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ. Ἄς φροντίσομε, λέγει, ὅσο βρισκόμαστε στὴ ζωὴ αὐτὴ να ὀδηγήσομε ὄλους σ' αὐτὰ για τὰ ὅποια πέθεμε ἐκεῖνος. Γιατί οἱ ἀφορμὲς τῆς σωτηρίας βρίσκονται ἐδῶ, ἐνῶ ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν πιά.

«Ὡστε αὐτοὶ ποὺ ζοῦν, να μη ζοῦν πιά για τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ για ἐκεῖνον ποὺ πέθενε και ἀναστήθηκε γι' αὐτοῦς».

Ἐὰν λοιπόν, λέγει, δὲν πρέπει να ζοῦμε πιά για τοὺς ἑαυτοὺς μας, μη ταράσσεσθε, λέγει, οὔτε ν' ἀνησυχεῖτε γι' αὐτοῦς. Πρόσεχε, λέγει, τὴν ὑπερβολή, ὅτι δηλαδή ἐμεῖς ζοῦμε ἐξαιτίας αὐτοῦ, ἐνῶ αὐτὸς πέθανε για μᾶς.

Στίχ. 16. «Ὡστε ἐμεῖς ἀπὸ τώρα και στὸ ἐξῆς δὲν γνωρίζομε κανένα μὲ τὴ σαρκικὴ μορφή».

Ἀνέστησαν γὰρ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος ἁγίου. Οὐδένα οὖν, φησίν, οἶδαμεν κατὰ σάρκα τῶν πιστῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν σαρκί εἰσιν, ἀλλ' ἡ ζωὴ ἐκείνη ἡ σαρκικὴ ἀπώλετο, καὶ ἄνωθεν ἐγεννήθημεν Πνεύματι.

5 «Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν».

Πάλιν αὐτοῦ τούτου, τοῦ ἀναγεννηθῆναι ἡμᾶς ἀρχηγὸν ὄντα τὸν Χριστόν δείκνυσιν. Ἡμῶν γὰρ τὸ κατὰ σάρκα, τὸ ἐν ἀμαρτίαις, Χριστοῦ δὲ τὸ κατὰ σάρκα, τὸ ἐν πάθει γίνεται τῆς φύσεως. Οἶον ἐν τῷ πεινῆν καὶ διψῆν, ἐν τῷ κοιπᾶν, ἐν τῷ καθεύδειν, ἐν οἷς ἦν τὰ ἡμέτερα. Ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησε. Τὸ δὲ μὴ κατὰ σάρκα αὐτὸν εἶναι, οὐ τοῦτο λέγει, τὸ ἐκτὸς σαρκὸς αὐτὸν εἶναι. Καὶ γὰρ μετ' αὐτῆς ἀνέβη, κατὰ τὸ εἰρημένον· «οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως
15 ἐλεύσεται». Καὶ οὕτω πῶς; Ἐν σαρκὶ καὶ μετὰ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ μηκέτι εἶναι αὐτὸν παθητόν, ὡς εἰρήκαμεν.

Στίχ. 17. «Ὡστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις».

Εἴ τις ἐπίστευσεν αὐτῷ, φησίν, εἰς ἑτέραν ἀνῆλθεν δημιουργίαν· καὶ γὰρ ἄνωθεν ἐγεννήθη διὰ Πνεύματος, ὥστε
20 καὶ διὰ τοῦτο, φησίν, ὀφείλομεν αὐτῷ ζῆν, οὐχ ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν μόνον, οὐδ' ὅτι ἀνέστησεν ἡμῶν τὴν ἀπαρχὴν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς ἄλλην ἤλθομεν ζωὴν.

«Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν. Ἴδου γέγονε καινὰ τὰ πάντα».

Ἡ τὰ ἀμαρτήματά φησιν, ἢ τὰ ἰουδαϊκὰ πάντα, μᾶλλον δὲ
25 καὶ ταῦτα κάκεῖνα λέγει.

Στίχ. 18–19. «Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ».

Καὶ γὰρ αὕτη ἡ ἄφεσις τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ ἡ ἐλευθερία, καὶ ἡ δόξα ἡ ἄφθαρτος, δι' αὐτοῦ ἡμῖν δεδωρηται.

«Τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
30 δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν

Ἐναγεννήθησαν δηλαδή με τὸ λουτρὸ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κανένα λοιπόν, λέγει, δὲν γνωρίζομε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μετὰ τὴν σαρκικὴ μορφή. Ἐὰν καὶ βέβαια ζοῦν φέροντας τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ ζωὴ ἐκεῖνη ἢ σαρκικὴ χάθηκε καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μετὰ τὸ Πνεῦμα.

«Ἐὰν κάποτε γνωρίσαμε τὸν Χριστὸ μετὰ τὴν σαρκικὴ μορφή, ὁμῶς τώρα δὲν τὸν γνωρίζομε πιά ἔτσι.

Πάλι δείχνει τὸν Χριστὸ νὰ εἶναι ἀρχηγὸς αὐτοῦ τοῦ πράγματος, τὸ ὅτι ἀναγεννηθήκαμε. Γιὰ μᾶς τὸ «κατὰ σάρκα» σημαίνει ὅτι ζοῦμε μέσα στίς ἁμαρτίες, ἐνῶ γιὰ τὸν Χριστὸ τὸ «κατὰ σάρκα» σημαίνει τὰ ἀνθρώπινα πάθη ποὺ ἔφερε, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὴν πείνα, τὴν δίψα, τὴν κούραση, τὸν ὕπνο, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνίστανται τὰ δικά μας. Γιὰτὶ ἁμαρτία δὲν διέπραξε. Τὸ ὅτι λέγει ὅτι δὲν φέρει τὴν σαρκικὴ μορφή, δὲν ἐννοεῖ αὐτό, ὅτι αὐτὸς εἶναι χωρὶς τὴν σάρκα. Καθόσον μ' αὐτὴ ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς σύμφωνα μετὰ τὸ λεγόμενον· «αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ποὺ ἀναλήφθηκε ἀπὸ σᾶς στὸν οὐρανὸ, θὰ ἔλθει πάλι ἔτσι»³. Καὶ πῶς ἔτσι; Μὲ σάρκα καὶ μετὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ χωρὶς αὐτὸς πιά νὰ εἶναι παθητὸς, ὅπως εἶπαμε.

Στίχ. 17. «Ἔσπε, ἐὰν κάποιος εἶναι ἐνωμένος μετὰ τὸν Χριστό, εἶναι καινούργια δημιουργία».

Ἐὰν κάποιος, λέγει, πίστεψε σ' αὐτόν, ἔγινε ἄλλη δημιουργία· καθόσον γεννήθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μετὰ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐπομένως γι' αὐτό, λέγει, ὀφείλομε νὰ ζοῦμε γι' αὐτόν, ὄχι μόνο γιὰτὶ πέθανε γιὰ μᾶς, οὔτε μόνο γιὰτὶ ἀνέστησε τὴν ἀπαρχὴν μας, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ μεταβήκαμε σὲ ἄλλη ζωὴ.

«Τὰ ἀρχαῖα πέρασαν. Νά, ὅλα ἔγιναν καινούργια».

Ἡ ἐννοεῖ τὰ ἁμαρτήματα, ἢ ὅλα τὰ ἰουδαϊκὰ, μᾶλλον ὁμῶς ἐννοεῖ καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα.

Στίχ. 18–19. «Ἔσπε, ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό».

Πραγματικὰ καὶ ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀφθαρτὴ δόξα ἔχουν δωρηθεῖ σ' ἐμᾶς ἀπὸ αὐτόν.

«Ὁ ὁποῖος μᾶς συμφιλίωσε μετὰ τὸν ἑαυτό του διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μᾶς ἀνέθεσε τὸ ἔργο τῆς συμφιλιώσεως· ὅτι δηλα-

Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς».

Ἀπὸ γὰρ τῆς καταλλαγῆς πάντα ἡμῖν ὑπῆρξε τὰ ἀγαθὰ·
 5 καταλλαγή δέ ἐστίν ἡ φιλία. Οὐκοῦν φίλους ἡμᾶς ποιήσας αὐτός, καὶ τῶν ἄλλων ἐνέπλησεν ἀγαθῶν. Δείκνυται δὲ καὶ τὸ τῶν ἀποστόλων ἀξίωμα, ἠλίκον πρᾶγμα ἐγγχειρίσθησαν, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερβολή.

Στίχ. 20. «Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ
 10 παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ».

Ἐπεμψε τὸν Υἱόν, φησίν, ὁ Πατήρ παρακαλέσαι καὶ πρεσβεύσασθαι πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπεὶ οὖν σφαγεῖς ἐκεῖνος ἀπῆλθεν, ἡμεῖς δὲ ἐδεξάμεθα τὴν πρεσβείαν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ Πατρὸς παρακαλοῦμεν
 15 ὑμᾶς. Τοσοῦτο τιμᾶται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅτι καὶ τὸν Υἱὸν ἐπέδωκε, καὶ ταῦτα, εἰδὼς ὅτι σφαγήσεται, καὶ ἀποστόλους ἡμᾶς δι' ὑμᾶς πεποίηκεν. Ὡστε εἰκότως καὶ ἔλεγε, «πάντα δι' ὑμᾶς». Τὸ οὖν, «ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν», τουτέστιν, ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ ἡμεῖς διεδεξάμεθα τὰ ἐκεῖνου. Εἰ δὲ μέγα σοι
 20 τοῦτο δοκεῖ, ἄκουε καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ Πατρὸς τοῦτο ποιοῦσιν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπήγαγεν, «ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν». Οὐ γὰρ διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ παρεκάλεσε μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμῶν τῶν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἀναδεξαμένων ἔργον. Ταῦτα δὲ λέγων, τὴν ὑπερβολὴν ἐπιδείκνυται τῆς φιλανθρωπίας τοῦ
 25 Θεοῦ.

«Καταλλάγητε τῷ Θεῷ».

Οὐκ εἶπε, καταλλάξατε τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτοῖς. Οὐ γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐχθραίνων, ἀλλ' ὑμεῖς.

Στίχ. 21. «Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν
 30 ἁμαρτίαν ἐποίησεν».

Οὐ λέγω, φησί, τὰ πρότερα, ὅτι ὑβρίσατε οὐδὲν ἡδίκηκότα, ἀλλὰ καὶ εὐερετήσαντα, καὶ ὅτι δίκας οὐκ ἀπῆτησεν ὑμᾶς, οὐδὲ ὅτι παρακαλεῖ πρῶτος ὑβρισθεῖς, ἀλλὰ διὰ ταῦτα ἃ ἐποίησε

δη ὁ Θεὸς ἦταν ἐκεῖνος πού συμφιλίωνε τὸν κόσμον μὲ τὸν ἑαυτό του διὰ τοῦ Χριστοῦ, μὴ καταλογίζοντάς τους τὰ παραπτώματά τους, καὶ ἀνέθεσε σ' ἐμᾶς τὸ λόγο τῆς συμφιλιώσεως».

“Ὅλα τὰ ἀγαθὰ δηλαδὴ σ' ἐμᾶς προέρχονται ἀπὸ τῆς συμφιλίωσης, καὶ συμφιλίωση εἶναι ἢ φιλία. Μᾶς ἔκανε λοιπὸν αὐτὸς φίλους καὶ μᾶς γέμισε καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀγθά. Δείχνεται ἀκόμη καὶ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα. Πόσο μεγάλο δηλαδὴ ἔργο τοὺς ἀνατέθηκε, καθὼς καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 20. «Εἶμαστε λοιπὸν πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶναι σὰ νὰ σᾶς προτρέπει ὁ Θεὸς μὲ ἐμᾶς· σᾶς παρακαλοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ».

Ἔστειλε, λέγει, ὁ Πατέρας τὸν Υἱό του νὰ προτρέψει καὶ νὰ πρεσβεύσει στοὺς ἀνθρώπους ὑπὲρ αὐτοῦ. “Ὅταν λοιπὸν ἐκεῖνος θανατώθηκε καὶ ἀναχώρησε γιὰ τοὺς οὐρανοὺς, ἀναλάβαμε ἐμεῖς τὴν πρεσβεΐα καὶ ἀντ' αὐτοῦ σᾶς προσκαλοῦμε ἐμεῖς κοντὰ στὸν Πατέρα. Τόσο πολὺ τιμᾶει ὁ Θεὸς τὸ ἀνθρώπινο γένος, ὥστε καὶ τὸν Υἱό του ἔστειλε, καὶ ὅλα αὐτά, ἂν καὶ γνώριζε ὅτι θὰ θανατωθεῖ, καὶ ἐμᾶς μᾶς ἔκαμε ἀποστόλους σ' ἐσᾶς. “Ὡστε πολὺ σωστὰ ἔλεγε, «ἔκανε τὰ πάντα γιὰ σᾶς». Τὸ «εἶμαστε πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ» δηλαδὴ σημαίνει ὅτι ἐμεῖς ἀναλάβαμε τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἂν αὐτὸ σοῦ φαίνεται μεγάλο, ἄκουε καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ ἔργο τὸ κάνουν ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Πατέρα. Γιατὶ γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε, «σὰ νὰ σᾶς προσκαλεῖ ὁ Θεὸς μὲ ἐμᾶς». Δὲν σᾶς προσκάλεσε δηλαδὴ κοντὰ του μόνο μὲ τὸν Υἱό του, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐμᾶς πού ἀναλάβαμε τὸ ἔργο τοῦ Υἱοῦ του. Λέγοντας αὐτά, δείχνει τὴν ὑπερβολικὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

«Συμφιλιωθεῖτε μὲ τὸν Θεό».

Δὲν εἶπε, συμφιλιώσατε τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἑαυτό σας. Γιατὶ δὲν εἶναι ἐκεῖνος πού σᾶς ἐχθρεύεται, ἀλλὰ ἐσεῖς.

Στίχ. 21. «Γιατί, ἐκεῖνον πού δὲν γνώρισε ἁμαρτία, τὸν ἔκανε γιὰ χάρη μας ἁμαρτία».

Δὲν λέγω, λέγει, τὰ προηγούμενα, ὅτι τὸν περιφρονήσατε χωρὶς νὰ σᾶς ἔχει βλάψει, ἀλλὰ καὶ σᾶς εὐεργέτησε καὶ δὲν σᾶς τιμώρησε, οὔτε ὅτι πρῶτος αὐτὸς σᾶς προσκαλεῖ, ἂν καὶ περι-

νῦν. Τί δὲ ἐποίησε; Τὸν Υἱὸν ὑπὲρ τῶν ὑβρικότων ἔδωκε, τὸν μηδὲν ἡδίκηκότα ὑπὲρ τῶν ἡδίκηκότων ἀποθανεῖν εἶασε. Καὶ οὐχ ἀπλῶς οὕτως εἴρηται, ἀλλὰ ὁ πολλῶ τούτου μειζρόν ἐστιν, τοῦτο ἔθηκε. Τί δέ ἐστι τοῦτο; «Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν»,
 5 φησίν, τουτέστιν τὸν αὐτὸν δικαιοσύνην ὄντα, ἁμαρτίαν ἐποίησεν, τουτέστιν ὡς ἁμαρτωλὸν κατακριθῆναι ἀφήκεν.

«Ἴνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῶ».

Διὰ τοῦτο, φησίν, ἔδωκε πρὸς αἰσχύνην τὸν Υἱόν, ἵνα τὰ μεγάλα ἡμῖν χαρίσῃται ἀγαθὰ, ἃ οὐδέποτε προσεδοκήσαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Στίχ. 1–2. «Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. Λέγει γάρ· «καιρῶ δεκτῶ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐβοήθησά σοι».

Ἐπειδὴ μεγάλα εἶπεν, ὅτι Θεὸς παρακαλεῖ, καὶ ἡμεῖς πρε-
 15 σβεύομεν, ἵνα μὴ ἀναπέσωσιν ἐντεῦθεν, πάλιν αὐτοὺς φοβεῖ, λέγων· «μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς». Μὴ γάρ, ἐπειδὴ παρακαλεῖ, φησί, καὶ ἔπεμψε πρεσβεύοντας, διὰ τοῦτο ραθυμήσωμεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπειγώμεθα πρὸς τὸ ἀρέσαι αὐτῶ, ἵνα μὴ τῶν τοιούτων ἐκπέσητε ἀγαθῶν.

20 «Ἴδου νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδου νῦν ἡμέρα σωτηρίας».

Τὸν τῆς δωρεᾶς, φησίν, τὸν τῆς χάριτος, ὅτε οὐκ ἔστιν εὐ-
 θύνας ἀπαιτηθῆναι τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδὲ δίκην δοῦναι, ἀλλὰ, μετὰ τῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ μυρίων ἀπολαύομεν καλῶν.
 25 Μὴ τοίνυν προδῶμεν τὸ εὐκαιρον, ἀλλ' ἐπιδειξώμεθα ἄξιον τῆς χάριτος τὴν σπουδήν.

Στίχ. 3–6. «Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα

φρονήθηκε, αλλά γι' αὐτὰ πού ἔκανε τώρα. Καὶ τί ἔκανε; Ἔδωσε τὸν Υἱό του γιὰ χάρη ἐκείνων πού τὸν εἶχαν περιφρονήσει, ἄφησε ἐκεῖνον πού δὲν εἶχε διαπράξει καμμιά ἁμαρτία νὰ πεθάνει γιὰ χάρη ἐκείνων πού διέπραξαν τὴν ἀδικία. Καὶ δὲν τὸ εἶπε αὐτὸ ἔτσι ἀπλά, ἀλλὰ ἐκεῖνο πού ἦταν πολὺ πιὸ σπουδαιότερο ἀπὸ αὐτό, αὐτὸ ἀνέφερε. Καὶ ποιό εἶναι αὐτό; «Ἐκεῖνον», λέγει, «πού δὲν γνώρισε ἁμαρτία», δηλαδή αὐτόν, πού εἶναι ὁ ἴδιος ἡ δικαιοσύνη, τὸν ἔκαμε ἁμαρτία, δηλαδή τὸν ἄφησε νὰ καταδικασθεῖ ὡς ἁμαρτωλός.

«Γιὰ νὰ γίνουμε ἐμεῖς μέσω αὐτοῦ δικαιοσύνη Θεοῦ».

Γι' αὐτό, λέγει, ἔδωσε τὸν Υἱό του ν' ἀτιμασθεῖ, γιὰ νὰ μᾶς χαρίσει τὰ μεγάλα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δὲν περιμέναμε νὰ λάβομε ποτέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Στίχ. 1-2. «Σὰν συνεργάτες τοῦ Θεοῦ σᾶς παρακαλοῦμε νὰ μὴ δεχθεῖτε μάταια τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Γιατί λέγει, 'σὲ καιρὸ εὐπρόσδεκτο σὲ ἄκουσα καὶ σὲ ἡμέρα σωτηρίας σὲ βοήθησα'!»,

Ἐπειδὴ εἶπε μεγάλα πράγματα, ὅτι δηλαδή ὁ Θεὸς παρακαλεῖ καὶ ἐμεῖς εἴμαστε πρεσβευτές του, γιὰ νὰ μὴ πέσουν ἐξαιτίας αὐτοῦ σὲ ἀδιαφορία, πάλι τοὺς φοβίζει, λέγοντας· «νὰ μὴ δεχθεῖτε μάταια τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ». Μὴ δηλαδή, λέγει, ἐπειδὴ παρακαλεῖ καὶ ἔστειλε ἐμᾶς πρεσβευτές του, γι' αὐτὸ νὰ δείξουμε ἀδιαφορία, ἀλλὰ ἄς βιασθοῦμε ἀκόμη περισσότερο νὰ φανοῦμε ἄρεστοὶ σ' αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ στερηθεῖτε ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ.

«Ὁ καιρὸς ὁ εὐπρόσδεκτος εἶναι τώρα, ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας εἶναι τώρα».

Τὸν καιρὸ τῆς δωρεᾶς, λέγει, τὸν καιρὸ τῆς χάριτος, τότε πού δὲν μᾶς ζητοῦνται εὐθύνες γιὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, οὔτε τιμωρούμαστε, ἀλλά, μαζί μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ, ἀπολαμβάνουμε καὶ ἄπειρα ἀγαθὰ. Ἄς μὴ προδώσουμε λοιπὸν τὴν εὐκαιρία, ἀλλὰ ἄς δείξουμε προθυμία ἐπάξια τῆς χάριτος.

Στίχ. 3-6. «Δὲν δίνουμε σὲ κανένα καμμιά ἀφορμὴ γιὰ μοι-

μη μωμηθῆ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι.

Τουτέστι, μέμψιν, κατάγνωσιν μηδενὶ παρέχοντες καθ' ἡμῶν.

«Ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, (στίχ. 7) ἐν λόγῳ ἀληθείας».

10 Ἐν αὐτῷ γάρ, φησί, ταῦτα πάντα κατορθοῦμεν· ἢ ἐκεῖνο λέγει, ὅτι καὶ Πνεύματος ἀγίου πεπληρώμεθα.

«Ἐν δυνάμει Θεοῦ, διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης».

Τοῦτο αἰεὶ λέγει, τὸ πᾶν ἀνατιθεὶς τῷ Θεῷ.

15 «Τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν» (στίχ. 8–9) διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας· διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς· ὡς ἀγνοοῦμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι».

«Ἀριστερὰ» καλεῖ τὰ δοκοῦντα εἶναι λυπηρά, καίτοι ταῦτά ἐστι τὰ τὸν μισθὸν ἔχοντα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν καλεῖ. «Δεξιὰ» δὲ τὰς δυνάμεις τὰς ἐνεργουμένας.

20 «Ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν».

Τοῦτο λέγει, δεικνὺς τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ δύναμιν.

«Ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι».

Καὶ τοῦτο λέγει, δεικνύων καὶ τίνος ἕνεκεν ταῦτα συγχωρεῖ ὁ Θεός· «ὄν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, καὶ παιδεύει».

25 Στίχ. 10. «Ὡς λυπούμενοι, αἰεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες».

Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἔξω ὑποπτευόμεθα ἐν ἀθυμίᾳ εἶναι, ἡμεῖς δὲ τὴν ἡδονὴν ἀκμάζουσιν ἔχομεν. Ταῦτα δὲ πάντα λέγει, 30 κελεύων μὴ ταραττεσθαι ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις, κἂν πλάνους

φή, γὰ νὰ μὴ δυσφημηθεῖ τὸ ἔργο μας, ἀλλὰ στὸν καθένα πάντοτε ἐνεργοῦμε, σὰν ὑπηρετές τοῦ Θεοῦ, μὲ πολλὴ ὑπομονή, στὶς θλίψεις, στὶς ἀνάγκες, στὶς στερήσεις, στὶς μαστιγώσεις, στὶς φυλακίσεις, στὶς ταραχές, στοὺς κόπους, στὶς ἀγρυπνίες, στὴν πείνα, μὲ ἀγνότητα, μὲ σύνεση, μὲ μακροθυμία καὶ καλωσύνη».

Δηλαδή, μὴ δίνοντας ἐναντίον μας καμμιά ἀφορμὴ γιὰ μομφή καὶ κατάκριση.

«Μὲ Πνεῦμα ἅγιο, μὲ ἀγάπη χωρὶς ὑποκρισία, (στίχ. 7) μὲ τὸ λόγο τῆς ἀλήθειας».

Μὲ αὐτὰ δηλαδή, λέγει, τὰ κατορθώνομε ὅλα αὐτά· ἢ ἐννοεῖ ἐκεῖνο, ὅτι εἴμαστε γεμᾶτοι ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιο.

«Μὲ δύναμη Θεοῦ, μὲ τὰ ὄπλα τῆς δικαιοσύνης».

Αὐτὸ πάντοτε λέγει, ἀποδίδοντας τὸ πᾶν στὸν Θεό.

«Μὲ τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, (στίχ. 8-9) μὲ τιμὲς καὶ ἀτιμώσεις, μὲ δυσφημήσεις καὶ ἐπαίνους, σὰν λαοπλάνοι καὶ ἀληθινοί, σὰν ἄγνωστοι καὶ γνωστοί».

«Ἀριστερὰ» ὀνομάζει αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι λυπηρὰ, ἂν καὶ βέβαια αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἀμοιβή, ἀλλὰ τὰ ὀνομάζει ἔτσι σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψη τῶν πολλῶν. «Δεξιὰ» ὀνομάζει τὶς ἐνεργοῦμενες δυνάμεις.

«Σὰν πεθαμένοι, καὶ ὅμως ζωντανοί».

Αὐτὸ τὸ λέγει γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀπερίγραπτη δύναμη τοῦ Θεοῦ.

«Σὰν νὰ τιμωρούμαστε, χωρὶς ὅμως νὰ θανατωνόμαστε».

Καὶ αὐτὸ τὸ λέγει γιὰ νὰ δείξει γιὰ ποῖό λόγο τὰ ἐπιτρέπει αὐτὰ ὁ Θεός· γιατί, «ὅποιον ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, τὸν παιδαγωγεῖ»².

Στίχ. 10. «Σὰν λυπημένοι, κι ὅμως πάντοτε χαρούμενοι· σὰν φτωχοί, κάμνοντας ὅμως πολλοὺς πλούσιους· σὰν νὰ μὴ ἔχομε τίποτε, καὶ ὅμως κατέχομε τὰ πάντα».

Ἄπὸ τοὺς μὴ Χριστιανοὺς δηλαδή θεωρούμαστε ὅτι βρισκόμαστε σὲ στενοχώρια, ἐμεῖς ὅμως ἔχομε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν εὐχαρίστηση. Ὅλα αὐτὰ τὰ λέγει, δίνοντας ἐντολὴ νὰ μὴ ταρασσονται μὲ τὶς γνῶμες τῶν πολλῶν, εἴτε τοὺς ὀνομάζουν λαο-

λέγωσι, κἄν καταδίκους νομίσωσι, κἄν ἐπιθανατίους, κἄν λυπεῖσθαι, κἄν ἐν πτωχείᾳ εἶναι, κἄν μηδὲν ἔχειν.

Στίχ. 11. «Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι».

5 Διηγησάμενος τὰ περὶ τῶν ἑαυτοῦ πειρασμῶν καὶ θλίψεων, εἰς τὸν περὶ τῆς ἀγάπης μεταβαίνει λόγον· ὁμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Οὐκ ἀνεχόμεθα σιωπᾶν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦμεν φθέγγασθαι καὶ διαλέγεσθαι ὑμῖν, ὅπερ ἔθος τῶν ἀγαπῶντων ἐστίν.

10 «Ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτνται».

Θερμῇ γὰρ οὕσα ἡ ἀγάπη, καὶ τὸ στόμα ἀνεπτέρωσε Παύλου καὶ τὴν καρδίαν ἐπλάτνεν. Οὐδὲ γὰρ τῷ στόματι φιλοῦ, φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν συνάδουσαν ἔχω.

Στίχ. 12. «Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν».

15 Πάντας ἔνδον ἔχομεν, φησί, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ εὐρυχωρίας πολλῆς.

Στενοχωρεῖσθαι δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. (Στίχ. 13)
Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν».

Καὶ ἡ ἐπιτίμησις μετὰ φειδοῦς πολλῆς προσάγεται. Οὐκ
20 εἶπε γὰρ, οὐ φιλεῖτε ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι οὐ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου.

«Ὡς τέκνοις λέγω· πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς. (Στίχ. 14–15)

Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνη καὶ ἀνομία; ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστοῦ».

25 Ἀντὶ τοῦ, οὐδὲν μέγα αἰτῶ, εἰ πατὴρ ὢν, βούλομαι φιλεῖσθαι παρ' ὑμῶν.

«Πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστῳ;».

Ὁ ἀποστάτης, τῇ Ἑβραίων φωνῇ.

Στίχ. 16. «Τίς δὲ συγκατάθεσις ναῶ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων;

30 Ὑμεῖς γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός».

πλάνους, εἴτε τοὺς θεωροῦν κατάδικους, εἴτε μελλοθάνατους, εἴτε λυπημένους, εἴτε τοὺς βλέπουν νὰ ζοῦν μέσα σὲ φτώχεια, εἴτε νὰ μὴ ἔχουν τίποτε.

Στίχ. 11. «Σᾶς μιλάμε ἐλεύθερα, Κορίνθιου».

Ἄφοῦ διηγήθηκε τὰ σχετικά μὲ τις δοκιμασίες καὶ τις θλίψεις, προχωρεῖ στὴ συνέχεια στὸ λόγο γιὰ τὴν ἀγάπη, καὶ εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Δὲν ἀνεχόμεστε νὰ σιωποῦμε ἀπέναντί σας, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦμε νὰ μιλάμε καὶ νὰ συζητᾶμε μαζί σας, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ συνήθεια ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν.

«Ἡ καρδιά μας εἶναι διάπλατα ἀνοιχτή».

Ὅντας δηλαδὴ ἡ ἀγάπη θερμὴ, καὶ τὸ στόμα τοῦ Παύλου ἀναπτέρωσε καὶ τὴν καρδιά του τὴν ἔκανε διάπλατη. Γιατὶ λέγει, δὲν σᾶς ἀγαπῶ μὲ τὸ στόμα, ἀλλ' ἔχω σύμφωνη καὶ τὴν καρδιά».

Στίχ. 12. «Δὲν ὑπάρχει στενότητα χώρου μέσα μας γιὰ σᾶς».

Ὅλους, λέγει, σᾶς ἔχομε μέσα μας, καὶ ὄχι ἀπλῶς αὐτό, ἀλλὰ μὲ μεγάλη εὐρυχωρία.

«Ἡ στενότητα χώρου ὑπάρχει μέσα στὰ σπλάχνα σας. (Στίχ. 13) Ἄνταποδώσατε τὴν ἴδια ἀμοιβή».

Καὶ ἡ ἐπιτίμηση γίνεται μὲ πολλὴ προσοχή. Γιατὶ δὲν εἶπε, δὲν μᾶς ἀγαπᾶτε, ἀλλ' ὅτι, ὄχι μὲ τὸ ἴδιο μέτρο.

«Σᾶς μιῶ σὰν παιδιὰ μου· ἀνοιῖστε καὶ σεῖς τὴν καρδιά σας. (Στίχ. 14–15) Μὴ συναναστρέφεσθε μὲ τοὺς ἀπίστους ποὺ δὲν σᾶς ταιριάζουν. Γιατὶ ποιά σχέση ἔχει ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν ἀνομία; ἢ ποιά ἐπικοινωνία τὸ φῶς πρὸς τὸ σκοτάδι; Ποιά ἐπίσης συμφωνία τοῦ Χριστοῦ».

Ἄντὶ νὰ πεῖ, δὲν ζητῶ τίποτε τὸ μεγάλο· ἐφόσον εἶμαι πατέρας, θέλω ν' ἀγαπιέμαι ἀπὸ σᾶς.

«Πρὸς τὸν Βελίαρ; ἢ τί το κοινὸ ἀνάμεσα στὸν πιστὸ καὶ τὸν ἄπιστο».

Ὁ ἀποστατης δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα.

Στίχ. 16. «Ποιά συμφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εἰδώλων; Γιατὶ σεῖς, ὅπως εἶπε ὁ Θεός, εἴσαστε ναὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ³».

Οὔτε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἔχει τι κοινὸν πρὸς αὐτὸν (τίς γὰρ συμφωνήσις Χριστοῦ πρὸς Βελίαν;) οὔτε τὰ πράγματα (τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;). Οὐκοῦν οὐδὲ ὑμᾶς δεῖ.

«Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μου λαός».

Φεύγων τὴν κολακειαν μαρτυρία πιστοῦται τὸ εἶναι αὐτοὺς ναοὺς Θεοῦ.

Στίχ. 17. «Διὸ ἐξέλθατε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς· καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς Πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Στίχ. 1. «Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην».

Οὐ γὰρ τὸ μὴ ἀκαθάρτου ἄπτεσθαι ποιεῖ καθαρὸν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἡμῖν χρεία πρὸς τὸ γενέσθαι ἀγίους, σπουδῆς, προσοχῆς, εὐσεβείας, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀρετῆς πάσης.

«Ἐν φόβῳ Θεοῦ».

Ἔστι γὰρ ἐπιτελεῖν σωφροσύνην οὐκ ἐν φόβῳ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ κενοδοξίαν· ἄλλως τε καὶ τὴν ὁδὸν τῆς σωφροσύνης ἡμᾶς διδάσκει, μονονουχὶ λέγων· Εἰ καὶ τυραννικὸν ἢ ἐπιθυμία, ἀλλ' ἐὰν ἐπιτειχίσῃς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, καταλύσεις αὐτῆς τὴν μάστιγαν. «Ἀγιωσύνην» δὲ ἐνταῦθα οὐ τὴν σωφροσύνην λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀμαρτίας ἀπαλλαγὴν.

Στίχ. 2. «Χωρήσατε ἡμᾶς».

Πάλιν τὸν περὶ ἀγάπης κινεῖ λόγον, συστέλλων τὸ τραχὺ τῆς ἐπιτιμήσεως. Ὅρα δὲ πῶς καὶ ἐλεεινῶς τό, «χωρήσατε».

Ούτε ὁ βασιλιάς σας ἔχει κάτι τὸ κοινὸ πρὸς αὐτὸν (γιατὶ ποιά συμφωνία ὑπάρχει τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Βελίαρ;), οὔτε τὰ πράγματα (γιατὶ ποιά ἐπικοινωνία ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι;)³ ἐπομένως οὔτε σεῖς πρέπει νὰ ἔχετε σχέση.

«Θὰ κατοικήσω μέσα τους καὶ θὰ περπατήσω ἀνάμεσά τους καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς τους καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι ὁ λαὸς μου»⁴.

Ἀποφεύγοντας τὴν κολακεία, βεβαιώνει μὲ μαρτυρία τῆς Γραφῆς ὅτι εἶναι αὐτοὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 17. «Γι' αὐτὸ φύγετε ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτοὺς καὶ χωρισθεῖτε, λέγει, ὁ Κύριος, καὶ μὴ ἐγγίζετε ἀκάθαρτον, καὶ θὰ σᾶς δεχθῶ μέσα μου ἐγώ, καὶ θὰ εἶμαι Πατέρας σας καὶ σεῖς θὰ εἴσαστε υἱοὶ καὶ θυγατέρες μου, λέγει ὁ Κύριος ὁ παντοκράτορας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Στίχ. 1. «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχομε αὐτὲς τὶς ὑποσχέσεις, ἀγαπητοί, ἄς καθαρίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε σαρκικὸ καὶ πνευματικὸ μολυσμὸ, ὥστε νὰ τελειοποιηθοῦμε σὲ ἀγιότητα».

Δὲν μᾶς κάμνει δηλαδὴ καθαρὸ τὸ νὰ μὴ ἐγγίζομε ἀκάθαρτον, ἀλλὰ χρειάζομαστε καὶ ἄλλα γιὰ νὰ γίνομε ἅγιοι, προθυμία, προσοχή, εὐσέβεια, καί, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε μὲ ἓνα λόγο, κάθε ἀρετῆ.

«Μὲ φόβο Θεοῦ».

Εἶναι δυνατὸν δηλαδὴ νὰ ἀσκεῖ κανεὶς σωφροσύνη ὄχι μὲ φόβο Θεοῦ, ἀλλὰ πρὸς ματαιοδοξία: ἄλλωστε μᾶς διδάσκει καὶ τὴν ὁδὸ τῆς σωφροσύνης, λέγοντάς μας κατὰ κάποιον τρόπο. Ἐὰν καὶ εἶναι τυραννικὸ πρᾶγμα ἢ ἐπιθυμία, ὅμως, ἐὰν περιτειχισθεῖς μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐξαφανίσῃς τὴν μανία της. «Ἀγιωσύνη» ἐδῶ ὀνομάζει ὄχι τὴ σωφροσύνη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ κάθε ἀμαρτίας.

Στίχ. 2. «Χωρέστε μας μέσα στὴν καρδιά σας».

Πάλι κινεῖ τὸ λόγο γιὰ τὴν ἀγάπη, μειώνοντας τὴ σκληρότητα τῆς ἐπιτιμήσεως. Καὶ πρόσεχε πῶς μὲ τρόπο συμπάθειας χρησιμοποίησε τὸ «χωρέστε μας μέσα στὴν καρδιά σας». Εἶναι

Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Τίς ἡμᾶς ἀπήλασε, φησί, τίς ἐξέβαλε τῆς διανοίας τῆς ὑμετέρας, πόθεν στενοχωρούμεθα ἐν ὑμῖν;

«Οὐδένα ἠδικήσαμεν».

Ὅρα πῶς πάλιν οὐ τίθησι τὰς εὐεργεσίας, ἀλλ' ἐπαχθέ-
5 στερον καὶ πληκτικώτερον τὸν λόγον ποιεῖ.

«Οὐδένα ἐφθείραμεν».

Τουτέστιν, οὐδένα ἠπατήσαμεν, ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· «μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὐδαν ἠπάτησεν, οὕτω φθαρῆ τὰ νοήματα ὑμῶν».

10 «Οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν».

Οὐχ ἠρπάσαμεν, φησί, τὰ τινῶν χρήματα.

Στίχ. 3. «Οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω».

Ἐπειδὴ ἦσθετο τῆς βαρύτητος, ἐπιδιορθοῦται πάλιν.

«Προεῖρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε, εἰς τὸ
15 συναποθανεῖν καὶ συζῆν».

Αὕτη μεγίστη φιλίας ἀπόδειξις, ὅταν καταφρονούμενος, καὶ συναποθανεῖν αὐτοῖς αἰρῆται καὶ συζῆσαι. Τοῦτο δὲ φησιν, ἐπιτείνων τὴν ἀγάπην. Ἐνὶ γὰρ καὶ φιλεῖν καὶ κινδύνους φεύγειν, ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτω, φησίν. Ὁ δὲ νοῦς οὗτος· Ἄν συμβῆ,
20 φησίν, ἐπενεχθῆναι κίνδυνον, πάντα ἔτοιμός εἰμι ὑπὲρ ὑμῶν παθεῖν, καὶ οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ μοί τι κατὰ τοῦτο φαίνεται· ἀλλ' ἔνθα εἰς ζῆτε ὑμεῖς, τοῦτο ἐμοὶ προτιμώτερον, καὶ θάνατος ζωῆς, καὶ ζωὴ θανάτου.

Στίχ. 4. «Πολλὴ μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλὴ μοι
25 καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν».

Διὰ τοῦτο, φησί, τοιαῦτα λέγειν τολμῶ, οὐ πρὸς κατάκρισιν, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν παρρησίαν.

«Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει».

Ποία παρακλήσει, ἢ τῇ παρ' ὑμῶν, ὅτι διορθωθέντες,
30 φησίν, διὰ τῶν ἔργων παρακαλέσατέ με;

ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Ποιός, λέγει, σᾶς ἀπομάκρυνε ἀπὸ μᾶς, ποιός μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ διάνοιά σας; ἀπὸ ποιά αἰτία ἀντιμετωπίζομε στενότητα χώρου μέσα στὴν καρδιά σας;

«Κανένα δὲν ἀδικήσαμε».

Πρόσεχε πῶς πάλι δὲν ἀναφέρει τίς εὐεργεσίες, ἀλλὰ καθιστᾷ τὸ λόγο περισσότερο δυσάρεστο καὶ πιὸ πληκτικό.

«Κανένα δὲν διαφθείραμε».

Δηλαδή, κανένα δὲν ἐξαπατήσαμε, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἄλλοῦ λέγει· «μήπως, ὅπως τὸ φίδι ἐξαπάτησε τὴν Εὐά, ἔτσι ἐξαπατηθοῦν οἱ σκέψεις σας»¹.

«Κανένα δὲν ἐκμεταλλευθήκαμε».

Δὲν ἀρπάξαμε, λέγει, τὰ χρήματα κάποιων.

Στίχ. 3. «Δὲν τὰ λέγω γιὰ νὰ σᾶς κατακρίνω».

Ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκε τὴ βαρύτητα τοῦ λόγου, διορθώνει πάλι αὐτόν.

«Γιατὶ εἶπα προηγουμένως, ὅτι εἴσαστε μέσα στὶς καρδιές μας, ἐνωμένοι στὸ θάνατο καὶ στὴ ζωή».

Αὐτὴ εἶναι μέγιστη ἀπόδειξ ἀγάπης, ὅταν, ἐνῶ περιφρονεῖται κάποιος, προτιμᾷ νὰ πεθάνει μαζὶ μ' αὐτούς καὶ νὰ ζεῖ μαζὶ τους. Αὐτὸ τὸ λέγει, γιὰ ν' αὐξήσῃ τὴν ἀγάπη. Γιατὶ εἶναι δυνατόν καὶ ν' ἀγαπᾷ κανεὶς καὶ ν' ἀποφεύγει τοὺς κινδύνους, ἀλλ' ἐμεῖς δὲν ἐνεργοῦμε, λέγει, ἔτσι. Τὸ νόημα αὐτῶν πού λέγει εἶναι τὸ ἐξῆς· Ἐάν συμβεῖ, λέγει, νὰ παρουσιασθεῖ κίνδυνος, εἶμαι ἔτοιμος νὰ τὰ πάθω ὅλα γιὰ σᾶς, καὶ οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἡ ζωὴ θὰ θεωρηθοῦν προτιμότερα ὡς πρὸς αὐτό, ἀλλὰ ὅπου ζεῖτε ἐσεῖς, αὐτὸ εἶναι προτιμότερο γιὰ μένα, καὶ ὁ θάνατος τῆς ζωῆς καὶ ἡ ζωὴ τοῦ θανάτου.

Στίχ. 4. «Εἶναι μεγάλο τὸ θάρρος μου ἀπέναντί σας, μεγάλο τὸ καύχημά μου γιὰ σᾶς».

Γι' αὐτό, λέγει, τολμῶ νὰ τὰ λέγω αὐτά, ὄχι γιὰ νὰ σᾶς κατακρίνω, ἀλλὰ ἐξαιτίας τοῦ μεγάλου θάρρους πού ἔχω.

«Εἶμαι γεμᾶτος ἀπὸ παρηγοριά».

Ἄπὸ ποιά παρηγοριά, παρὰ ἀπὸ αὐτὴν πού παίρνω ἀπὸ σᾶς, ἀπὸ τὸ ὅτι, λέγει, μὲ τὸ νὰ διορθωθεῖτε, μοῦ δώσατε μὲ τὰ ἴδια τὰ ἔργα σας μεγάλη παρηγοριά;

«Υπερπερισεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.
(Στίχ. 5) Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν».

Τουτέστι, πλεῖον οὐ λελύπημαι, τεθεράπευμαι.

«Οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἢ σὰρξ ἡμῶν».

5 Ἐπειδὴ εἶπεν, τὴν θλιῖψιν, λέγει καὶ ποταπὴ ἢ θλιῖψις, καὶ ἐπαίρει αὐτὴν τῷ λόγῳ, ἵνα δείξῃ πόσῃ σπουδῇ ἐκ τούτων καὶ παραμυθίαν καὶ χαρὰν ἐποίησεν, εἴ γε τοσαύτην ἀπεκρούσατο ὀδύνην.

«Ἄλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι».

10 Καὶ πῶς; δηλοῦται διὰ τῶν ἐξῆς.

«Ἐξωθεν μάχαι».

Παρὰ τῶν ἀπίστων.

«Ἐσωθεν φόβος» (Στίχ. 6–7) ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς ὁ Θεός, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου. Οὐ
15 μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ἣ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν».

Διὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν πιστῶν, μὴ παρασυρῶσιν. Οὐδὲ γὰρ παρὰ Κορινθίους μόνον τοιαῦτα σηνέβαινε, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ.

20 «Τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε ἐμὲ μᾶλλον χαρῆναι».

Ἐπειδὴ μεγάλα αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν, ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν, μάρτυρα αὐτοῖς παράγει Τίτον, ὃς παρ' αὐτῶν ἀφίκετο πρὸς Παῦλον μετὰ τὴν προτέραν ἐπιστολήν.

25 Στίχ. 8–9. «Ὅτι, εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. Βλέπω γάρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε».

Ταῦτα ἀπήγγελλεν, ὅτι τοσαύτην μετάνοιαν τὴν Κορινθίων, τὸν ζῆλον. «Ζῆλον» δὲ φησι, τὸν αὐτοῦ. Λέγει οὖν Ἐπυρώθητε καὶ ἐξεκάητε, δεξάμενοί μου τὸ γράμμα, διὰ ταῦτα περρισεύω τῇ χαρᾷ.

«Ἄλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν».

«Ἐχει ξεχειλίσει ἡ χαρά μου, παρόλη τὴν τόση θλίψη μας. (Στίχ. 5) Πραγματικά, ὅταν ἤρθαμε στὴ Μακεδονία».

Δηλαδή, δὲν ἔχω λυπηθεῖ περισσότερο, θεραπεύθηκε ἡ λύπη μου.

«Τὸ σῶμα μας δὲν βρῆκε καμμιά ἀνάπαυση».

Ἐπειδὴ ἀνέφερε τὴ θλίψη, λέγει καὶ ποιά εἶναι ἡ θλίψη, καὶ παραμεγαλώνει αὐτὴν μὲ τὸ λόγο, γιὰ νὰ δείξει πόσο ἐνδιαφέρον τοῦ δημιούργησε αὐτό, πόση παρηγοριὰ καὶ χαρὰ, ἐφόσον ἀπομάκρυνε τόση ὀδύνη.

«Ἀλλὰ παντοῦ μᾶς περιβάλλουν θλίψεις».

Καὶ πῶς συμβαίνει αὐτό, τὸ δηλώνει μὲ τὰ ἐξῆς.

«Ἀπὸ ἐξω πόλεμοι».

Δηλαδή ἀπὸ τοὺς ἀπίστους.

«Ἀπὸ μέσα φόβοι. (Στίχ. 6-7) Ἄλλὰ ὁ Θεὸς ποὺ παρηγορεῖ τοὺς ταπεινοὺς, μᾶς παρηγόρησε μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Τίτου. Ὅχι μόνο μὲ τὸν ἐρχομὸ του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν παρηγοριὰ ποὺ ἔλαβε κοντά σας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀνάγγειλε».

Γιὰ τοὺς ἀδύνατους στὴν πίστη, μήπως παρασυρθοῦν. Γιατὶ δὲν συνέβαιναν τέτοια πράγματα μόνο στοὺς Κορινθίους, ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ.

«Τὸν μεγάλο πόθο σας, τὰ κλάματά σας, τὸν ζῆλο σας γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ χαρῶ ἀκόμη περισσότερο».

Ἐπειδὴ βεβαίωσε πολλὰ γι' αὐτοὺς, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι τοὺς κολακεύει, παρουσιάζει σ' αὐτοὺς μάρτυρα τὸν Τίτο, ὁ ὁποῖος ἤρθε στὸν Παῦλο ἀπὸ αὐτοὺς μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπιστολή.

Στίχ. 8-9. «Γιατί, ἂν καὶ σᾶς λύπησα μὲ τὴν ἐπιστολή μου, ὅμως δὲν μετανοιῶνω, ἂν καὶ βέβαια εἶχα μετανοιώσει. Γιατὶ βλέπω, ὅτι ἡ ἐπιστολή μου ἐκείνη, ἂν καὶ σᾶς λύπησε πρὸς στιγμή, τώρα χαίρομαι, ὄχι γιατί λυπηθήκατε».

Αὐτὰ τοῦ ἀνάγγειλε, τὴν τόση μεγάλη μετάνοια τῶν Κορινθίων, τὸν ζῆλο τους. Ζῆλο ἐννοεῖ τὸν ζῆλο ἐκείνου ποὺ ἐπόρνευσε. Λέγει λοιπόν· Ἄναψατε καὶ πήρατε φωτιὰ ὅταν πήρατε τὸ γράμμα μου, καὶ γι' αὐτὸ ξεχειλίσει ἡ χαρά μου.

«Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ λύπη σᾶς ὀδήγησε σὲ μετάνοια».

Ἀπολογεῖται λοιπὸν ὑπὲρ τῆς ἐπιστολῆς, ὅτι ἀκίνδυνον ἦν αὐτοὺς θεραπεύειν τῆς ἀμαρτίας τῆς διορθωθείσης. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι· Εἰ καὶ τοιαῦτα ἦν τὰ γραφέντα παρ' ἐμοῦ, ὥστε ὑπερβαίνειν τὸ μέτρον τῆς ἐπιτιμήσεως καὶ ποιῆσαί με μεταμε-
 5 ληθῆναι, ἀλλὰ τὸ πολὺ κέρδος τὸ ἐξ αὐτῶν οὐκ εἶασέ με μετα-
 μεληθῆναι. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὡς ἀμέτρως ἐπιτιμήσας, ἀλλὰ
 τὰ ἐγκώμια αὐτῶν αὐξῶν. Τοιαύτην γὰρ ἐπεδείξασθε τὴν διόρ-
 θωσιν, ὥστε, εἰ καὶ ἔτυχον σφοδρότερον ἐπιπλήξας, καὶ οὕτως
 ὡς καὶ καταγνῶναι ἑμαυτοῦ, ἐπαινεῖν νῦν ἑμαυτὸν ἀπὸ τοῦ τέ-
 10 λους.

«Ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. (Στίχ. 10–11) Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται· ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεράζεται. Ἴδου γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆ-
 15 ναι ὑμᾶς, πόσῃν κατειργάσατο ὑμῖν σπουδὴν».

Τὴν αἰτίαν εἶπε, τοῦ μηκέτι αὐτὸν λυπεῖσθαι. Τὸ μὲν γὰρ λυπηρὸν βραχύ, φησί, τὸ δὲ ὠφέλιμον διηνεκές.

«Ἄλλὰ ἀπολογία».

Πρὸς ἐμέ.

20 «Ἄλλὰ ἀγανάκτησιν».

Πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἡμαρτηκότα.

«Ἄλλὰ φόβον».

Καὶ γὰρ σφόδρα δεδαικότες ἦν ἡ τῶσαυτη σπουδὴ καὶ ἡ ταχυτάτη διόρθωσις.

25 «Ἄλλὰ ἐπιποθίαν».

Τὴν πρὸς ἐμέ.

«Ἄλλὰ ζῆλον».

Τὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ.

«Ἄλλ' ἐκδίκησιν».

30 Καὶ γὰρ ἐξεδίκησατε, φησί, τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους ὑβρισθέντας.

Δίνει πλέον εξηγήσεις για την επιστολή, αφού ἦταν ἀκίνδυνη ἡ θεραπεία τους, ἐφόσον ἡ ἀμαρτία διορθώθηκε. Εἶναι ὁμοιοσὰ νὰ λέει: Ἐάν καὶ ἦταν τέτοια τὰ ὅσα σᾶς ἔγραψα τότε, ὥστε νὰ ξεπερνῶν τὸ μέτρο τῆς ἐπιτιμήσεως, καὶ νὰ μὲ κάνουν νὰ μετανοιώσω, ὅμως τὸ μεγάλο κέρδος ἀπὸ αὐτὰ δὲν μὲ ἄφησε νὰ μετανοιώσω. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγε, ὅχι ἐπειδὴ τοὺς ἐπιτίμησε ὑπερβολικά, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀυξήσῃ τοὺς ἐπαίνους γι' αὐτοὺς. Τόση δηλαδὴ διόρθωση δεῖξατε, ὥστε, ἂν καὶ συνέβηκε νὰ σᾶς ἐπιπλήξω μὲ πολλὴ αὐστηρότητα, καὶ τόσο πολύ, ὥστε νὰ κατακρίνω τὸν ἑαυτό μου, ἐπαινῶ τώρα τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα.

«Λυπηθήκατε λοιπὸν ἔτσι ὅπως ἀρέσει στὸν Θεό, ὥστε νὰ μὴ ζημιωθεῖτε καθόλου ἀπὸ ἐμᾶς. (Στίχ. 10–11) Γιατὶ ἡ ἀρεστὴ λύπη στὸν Θεὸ δημιουργεῖ μετάνοια ποὺ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴ σωτηρία, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ματαιοιώνει κανεὶς, ἐνῶ ἡ κοσμικὴ λύπη ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸ θάνατο. Ὅριστε λοιπὸν, αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀρεστὴ στὸν Θεὸ λύπη, πόση προθυμία δημιούργηγε σὲ σᾶς».

Ἄνεφερε τὴν αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία δὲν πρέπει πλέον αὐτὸς νὰ λυπεῖται. Γιατὶ ἡ λύπη εἶναι σύντομη, λέγει, ἐνῶ ἡ ὠφέλεια διαρκής.

«Πόση ἀνάγκη ἀπολογίας».

Πρὸς ἐμένα.

«Πόση ἀγανάκτηση».

Πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἀμάτησε.

«Πόσο φόβος».

Πραγματικά ἡ τόση προθυμία καὶ ἡ ταχύτατη διόρθωση δείχνει ὅτι φοβήθηκαν πάρα πολύ.

«Πόσο πόθος».

Γιὰ ἐμένα.

«Πόσο ζῆλος».

Πρὸς τὸν Θεό.

«Πόση προθυμία γιὰ τιμωρία τοῦ κακοῦ».

Πραγματικά, λέγει, ζητήσατε τὴν τιμωρία τοῦ κακοῦ, ὑπερασπιζόμενοι τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ.

«Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἄγνοους εἶναι ἐν τῷ πράγματι».

Οὐ τὸ μὴ κοινωνεῖν μόνον (τοῦτο γὰρ φανερόν ἦν), ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ συνήδεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ Ἐπιστολῇ 5 αὐτὸ τοῦτο ἐνεκάλει αὐτοῖς, λέγων, «καὶ ὑμεῖς πεφουσιωμένοι ἐστέ», ἐνταῦθά φησι· Καὶ ὑμεῖς ἀπηλλάξατε ἑαυτοὺς τῆς ὑποψίας.

Στίχ. 12–16. «Οὐκ ἔνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἔνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἔνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν 10 ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα, ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. Ὅτι, εἴ τι αὐτοῦ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατησχύνθη, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλάλησα 15 ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἢ πρὸς Τίτον ἀλήθεια ἐγενήθη, καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν».

Ἴνα μὴ λέγωσι, Τί ἐπιτιμᾶς ἡμῖν, εἰ ἄγνοοί ἐσμεν «τῷ 20 πράγματι»; λέγει· Διὸ οὕτω ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε πῶς ὑμᾶς φιλῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Στίχ. 1–2. «Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, ὅτι 25 ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἢ περισσεῖα τῆς χαρᾶς αὐτῶν».

Τὸν περὶ ἐλεημοσύνης αὐτοῖς κινεῖ λόγον· ἵνα δὲ μὴ ἐπαίρωνται, χάριν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, καὶ τὰ ἐτέρων διηγούμενος, σπουδαιοτέρους αὐτοὺς ἐργάζεται.

«Καὶ ἡ κατὰ βαθους πτωχεῖα αὐτῶν ἐπερίσσευσεν».

30 Τουτέστι, πολλὴ καὶ ἄφατος, ἔδειξεν αὐτῶν τὴν ἀπλότητα.

«Με κάθε τρόπο δείξατε ότι είσαστε ἀθῶοι ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό».

Ὅχι μόνο με τὴ μὴ συμμετοχὴ σας στὸ κακό, γιατί αὐτὸ ἦταν φανερό, ἀλλὰ καὶ με τὸ ὅτι δὲν χαρήκατε γι' αὐτό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ στὴν πρώτη Ἐπιστολὴ τοὺς κατηγοροῦσε γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, λέγοντας, «καὶ ἐσεῖς είσαστε φουσκωμένοι ἀπὸ ἐγωϊσμό»², ἐδῶ λέγει· Καὶ σεῖς ἀπαλλάξατε τὸν ἑαυτὸ σας ἀπὸ τὴν ὑποψία.

Στίχ. 12–16. «Ἐπομένως, ἂν καὶ σᾶς ἔγραψα, τὸ ἔκανα ὄχι ἐξαιτίας ἐκείνου ποὺ ἀδίκησε, οὔτε ἐξαιτίας ἐκείνου ποὺ ἀδικήθηκε, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνει φανερὸ σὲ σᾶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὸ ἐνδιαφέρον μου γιὰ σᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ παρηγορηθήκαμε, καὶ με τὴν παρηγοριὰ τὴ δική σας, καὶ πολὺ περισσότερο χαρήκαμε γιὰ τὴ χαρὰ τοῦ Τίτου, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα του ἔνωσε χαρὰ ἀπὸ ὅλους σας. Γιατί, ἐὰν καυχῆθηκα κάπως σ' αὐτὸν γιὰ σᾶς, δὲν ντροπιᾶσθηκα, ἀλλὰ, ὅπως ἦταν ὅλα ἀληθινὰ ὅσα σᾶς εἶπα, ἔτσι καὶ ἡ καύχησή μου πρὸς τὸν Τίτο ἀποδείχθηκε ἀληθινὴ καὶ ἡ καρδιά του εἶναι δοσμένη περισσότερο σὲ σᾶς, ἐνθουμούμενος τὴν ὑπακοή σας, ὅτι δηλαδὴ τὸν δεχθήκατε με φόβο καὶ τρόμο. Χαίρομαι, γιατί ἔχω ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη σ' ἐσᾶς».

Γιὰ νὰ μὴ λέγουν, Γιατί μᾶς ἐπιτιμᾶς, ἐφόσον εἶμαστε καθαροὶ ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό; λέγει· Γι' αὐτὸ σᾶς ἔγραψα, γιὰ νὰ γνωρίσετε πόσο σᾶς ἀγαπῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Στίχ. 1–2. «Σᾶς κάμνομε, ἀδελφοί, γνωστὴ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ ποὺ δόθηκε στίς ἐκκλησίες τῆς Μακεδονίας, γιατί μέσα σὲ μεγάλη δοκιμασία θλίψεως ἡ ὑπεράφθονη χαρὰ τους».

Κινεῖ σ' αὐτοὺς τὸ λόγο γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη, καὶ γιὰ νὰ μὴ κυριεύονται ἀπὸ ἀλαζονεία, ὀνομάζει τὸ πρᾶγμα αὐτὸ «χάρη», καὶ διηγούμενος τὰ ἔργα τῶν ἄλλων κάμνει αὐτοὺς πιὸ πρόθυμους.

«Καὶ ἡ βαθεῖα φτώχεια τους ξεχείλισαν».

Δηλαδὴ, ἡ μεγάλη καὶ ἀπερίγραπτη φτώχεια τους, ἔδειξε τὴν ἀπλότητα αὐτῶν.

«Εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀπλότητος αὐτῶν (στίχ. 3–4) ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν, αὐθαίρετοι μετὰ πολλῆς παρακλήσεως, δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν».

Οὐ μόνον οὐκ ἐνεπόδισεν αὐτοῖς πρὸς δαψίλειαν ἢ πτωχεία, φησίν, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ γέγονε τῆς περισσεύσεως. Ὡς γὰρ μᾶλλον ἦσαν πένητες, τοσοῦτον μᾶλλον ἐφιλοτιμοῦντο.

«Καὶ κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους, (στίχ. 5–6) καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ Κυρίῳ καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος Θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα, καθὼς προενήρξατο, οὕτως ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν αὐτήν».

Ὅρα πῶς πάλιν ἐπαίρει τὸ πρᾶγμα σεμνοῖς ὀνόμασιν.

Στίχ. 7. «Ἄλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ χάριτι περισσεύητε».

Ὅρα δὲ πάλιν μετὰ ἐγκωμίου τὴν προτροπὴν γινομένην. «Πίστιν» δὲ τὴν τῶν χαρισμάτων λέγει, καὶ «λόγον» τὸν τῆς σοφίας, καὶ «γνώσιν» τὴν τῶν δογμάτων, «πᾶσαν δὲ σπουδὴν» τὴν περὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετήν.

Στίχ. 8. «Οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων».

Ἄνεπαχθῆ πάλιν τὸν λόγον ποιεῖ.

Στίχ. 9–10. «Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεΐᾳ πλουτήσητε, καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. Τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι».

Τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας κινεῖ λόγον, καὶ ἐκ τούτου ἐπὶ τὴν ἐλεημοσύνην προτρέπων.

«Σὲ μεγάλη γενναιοδωρία ἐκ μέρους τους (στίχ. 3–4) γιατί, τὸ κάμνω γνωστό, σύμφωνα μὲ τίς δυνάμεις τους καὶ πάνω ἀπὸ αὐτὸ ποὺ μποροῦσαν, ἔδωσαν τελείως αὐτοπροαίρετα, καὶ μὲ πολλές παρακλήσεις ζητοῦσαν νὰ τοὺς κάνομε τὴ χάρη».

Ἔτσι μόνον, λέγει, ἡ φτώχεια τους δὲν τοὺς ἐμπόδισε νὰ φανοῦν γενναιοδωροί, ἀλλὰ καὶ ἔγινε ἀφορμὴ ἡ γενναιοδωρία τους αὐτὴ νὰ γίνῃ ἀκόμη μεγαλύτερη. Ὅσο περισσότερο φτωχοὶ ἦταν, τόσο μεγαλύτερη φιλοτιμία ἔδειχναν νὰ δώσουν.

«Νὰ λάβουν μέρος στὴν ὑπηρεσία αὐτὴ πρὸς τοὺς ἁγίους, (στίχ. 5–6) καὶ ὄχι μόνον ἐνέργησαν ὅπως ἐλπίσαμε, ἀλλὰ ἔδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς τους πρῶτα στὸν Κύριο καὶ ἔπειτα καὶ σ' ἐμᾶς μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ παρακαλέσομε τὸν Τίτο, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὴν ἀρχή, νὰ ὀλοκληρώσῃ ἀνάμεσά σας τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς δωρεᾶς».

Πρόσεχε πῶς πάλι μεγαλοποιεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μὲ σεμνὰ ὀνόματα.

Στίχ. 7. «Καὶ ὅπως ὑπερέχετε σὲ ὅλα, στὴν πίστη, στὸ λόγο, στὴ γνώση καὶ σὲ κάθε προθυμία καὶ τὴν πρὸς ἐμᾶς ἀγάπη σας, ἔτσι νὰ ὑπερέχετε καὶ ὡς πρὸς αὐτὴ τὴ γενναιοδωρία».

Πρόσεχε πάλι τὴν προτροπὴ ποὺ γίνεται μὲ ἔπαινο. «Πίστη» ὀνομάζει τὴν πίστη τῶν χαρισμάτων, «λόγο» τὸν λόγο τῆς σοφίας, καὶ «γνώση» τὴ γνώση τῶν δογμάτων, ἐνῶ «πᾶσαν σπουδὴν» τὴν προθυμία γιὰ ὅλη τὴν ἄλλη ἀρετή.

Στίχ. 8. «Δὲν τὸ λέγω σὰν διαταγή, ἀλλὰ μὲ τὴν προθυμία τῶν ἄλλων δοκιμάζω καὶ τὴ γνησιότητα τῆς δικῆς σας ἀγάπης».

Ἐκθέτει πάλι τὸ λόγο του χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ.

Στίχ. 9–10. «Γιατὶ γνωρίζετε τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι γιὰ χάρη μας, ἐνῶ ἦταν πλούσιος, ἔγινε φτωχός, γιὰ νὰ γίνετε ἐσεῖς πλούσιοι μὲ τὴ φτώχεια ἐκείνου, καὶ αὐτὸ ποὺ λέγω εἶναι γνώμη δική μου. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον σας, ὄχι μόνον τὸ νὰ τὸ κάνετε ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ πέρυσι πρῶτοι ἀρχίσατε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ θέλετε».

Μ' αὐτὰ ποὺ λέγει κινεῖ τὸ λόγο γιὰ τὴ μέριμνα τῶν φτωχῶν, προτρέποντάς τους γιὰ ἐλεημοσύνη.

Στίχ. 11–15. «*Νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως, καθάπερ ἢ προθυμία τοῦ θέλαιν, οὕτω καὶ τοῦ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. Εἰ γὰρ ἢ προθυμία πρόκειται, καθ' ὃ ἔχη, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει. Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλι-*
5 ψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ, τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται».

Ἡ προθυμία, φησὶν, ἐκ τῆς γνώμης, τὸ δὲ ποιῆσαι, ἐκ τοῦ
10 ἔχειν.

«Ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἡλαττώνησεν».

Ἐκ τούτου κατασκευάζει τὴν προθυμίαν αὐτῶν σφοδροτά-
15 την, δεικνὺς ὅτι, εἰ μὴ μεταδοῖεν ἑτέροις, οὐχ ἔξουσί τι πλεόν, πάντα ἔνδον συνάγοντες· καὶ παραφέρει ἱστορίαν παλαιάν· οἱ γὰρ πολὺ συνάγοντες, οὐ μείζον τῶν ἔλαττον μέτρον συναγόντων εὐρίσκοντο ἔχοντες, τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ταύτην κολάζοντος. Ταῦτα δὲ λέγει, ἅμα καὶ φοβίζων αὐτοὺς ἀπὸ
20 τῶν τότε γενομένων, καὶ πείθων μηδαμοῦ τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι.

Στίχ. 16–17. «*Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε*
25 πρὸς ὑμᾶς».

Ἐπειδὴ περὶ ἐλεημοσύνης διελέχθη, διαλέγεται λοιπὸν καὶ ὑπὲρ τῶν μελλόντων λαμβάνειν τὰ χρήματα καὶ ἀποκομίζειν αὐτά. Τοῦτο γὰρ προτρέπεται πρὸς τὸ πλείω ποιῆσαι τὴν προθυμίαν τῶν εἰσφερόντων. Ὁ γὰρ θαρρῶν ὑπὲρ τοῦ διακονούν-
30 τος καὶ μὴ ὑποπεύων αὐτόν, μετὰ πλείονος αὐτὰ τῆς δαψιλείας

3. Ἦξ. 16,18.

4. Τὴν ἱστορία τὴ σχετικὴ μὲ τὴ ρίψη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τοῦ μάννα.

Στίχ. 11–15. «Τώρα πραγματοποιήστε και τὸ ἔργο σας, ὥστε, ὅπως ὑπάρχει ἡ προθυμία νὰ τὸ θέλετε, ἔτσι καὶ ἡ ἐκτέλεσή του νὰ γίνῃ ἀνάλογα μ' αὐτὰ πού ἔχετε. Γιατί, ἐὰν ὑπάρχει ἡ προθυμία, τότε εἶναι εὐπρόσδεκτη ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνο πού ἔχει κανεὶς καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνο πού δὲν ἔχει. Ὅχι βέβαια νὰ βροῦν ἄλλοι ἀνακούφιση καὶ σεῖς νὰ στενοχωρηθεῖτε, ἀλλὰ μὲ τρόπο ἰσότητος τὸ σημερινὸ περίσσευμά σας νὰ διατεθεῖ γιὰ τὸ ὑστέρημά τους, ὥστε καὶ τὸ δικό τους περίσσευμα νὰ διατεθεῖ κάποτε γιὰ τὸ δικό σας ὑστέρημα, καὶ ἔτσι νὰ ὑπάρξῃ ἰσότητα, ὅπως ἔχει γραφεῖ».

Ἡ προθυμία, λέγει, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς γνώμης, ἐνῶ ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς.

«Ἐκεῖνος πού συγκέντρωσε πολὺ δὲν εἶχε πλεονέκτημα, καὶ ἐκεῖνος πού συγκέντρωσε λίγο, δὲν εἶχε ὑστέρημα»³.

Μ' αὐτὸ παρουσιάζει τὴν προθυμίαν τοὺς μεγαλύτερη, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι, ἐὰν δὲν δώσουν σὲ ἄλλους, δὲν θὰ ἔχουν κάτι τὸ ἐπὶ πλεόν, συγκεντρώνοντας ὅλα στὶς ἀποθήκας τους, καὶ ἀναφέρει παλαιὰ ἱστορία⁴ γιατί ἐκεῖνοι πού συγκέντρωναν πολὺ μάννα βρισκόνταν νὰ ἔχουν ὄχι περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνους πού συγκέντρωναν λιγότερο, ἐφόσον ὁ Θεὸς τιμωροῦσε τὴν ἀπληστία αὐτῶν. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγει, συγχρόνως καὶ φοβίζοντας αὐτοὺς μὲ ἐκεῖνα πού ἔγιναν τότε καὶ πείθοντάς τους σὲ καμμιά περίπτωσιν νὰ μὴ ἐπιθυμοῦν τὸ περισσότερο.

Στίχ. 16–17. «Ἄς ἀποδοθεῖ εὐχαριστία στὸν Θεὸ πού δίνει τὴν ἴδια προθυμίαν γιὰ σᾶς στὴν καρδιά τοῦ Τίτου, ὁ ὁποῖος καὶ δέχθηκε τὴν παράκλησίν μας, ἀλλὰ, ἐπειδὴ εἶχε μεγαλύτερο ζήλο, ἀναχώρησε γιὰ σᾶς μὲ δική του θέλησιν».

Ἐπειδὴ μίλησε γιὰ ἐλεημοσύνη, ὁμιλεῖ πλεόν καὶ γιὰ ἐκεῖνους πού πρόκειται νὰ λάβουν τὰ χρήματα καὶ νὰ τὰ μεταφέρουν. Γιατί αὐτὴ ἡ προτροπὴ πρὸς εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ δίνεται γιὰ νὰ κάνει μεγαλύτερη τὴν προθυμίαν ἐκεῖνων πού συνεισφέρουν. Καθόσον ἐκεῖνος πού ἔχει ἐμπιστοσύνη γιὰ ἐκεῖνον πού κάμνει τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ δὲν ἔχει καμμιά ὑποψία γι' αὐτόν, θὰ δώσει μὲ μεγαλύτερη γενναιοδωρία. Ἡ ἐννοεῖ τὴν προθυμίαν πού ἔδειξε ὁ

ἐπιδίδωσιν. Ἦ τὴν ὑπὲρ Θεσσαλονικέων ἔσχεν, ἢ τὴν αὐτὴν ἐμοί.

Στίχ. 18. «Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν».

5 Καὶ τίς οὗτος ἢ πηλίκος, οὗ καὶ τὴν πρᾶξιν σημαίνει, ἐπαινετὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ εὐαγγελίζεσθαι λέγων; Τινὲς τὸν Λουκᾶν φασί, τινὲς τὸν Βαρνάβαν· καὶ γὰρ τὸ ἀγραφον κήρυγμα τὸ Εὐαγγέλιόν ἐστιν.

Στίχ. 19. «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν 10 Ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν ἐν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ Κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν, στελλόμενοι τοῦτο».

Ἀπὸ τούτου ἐστὶν αἰδέσιμος, ὅτι κηρύττων εὐδοκιμεῖ.

Στίχ. 20–23. «Μὴ τις ἡμᾶς μωμήσῃται ἐν τῇ ἀδρότητι 15 ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοοῦμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ Τίτου κοινωνὸς ἐμός, 20 καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι Ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ».

Διὰ τοῦτο τοιούτους ὑμῖν ἐπέμψαμεν, φησὶν, ἵνα μὴ τις ὑποπτεύῃ τὴν διακονίαν ἡμῶν, ὡς παρακλεπτόντων ἡμῶν μέρος τι τῶν χρημάτων.

25 Στίχ. 24. «Τὴν οὖν ἐνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε εἰς πρόσωπον τῶν Ἐκκλησιῶν».

Τοῦτό γάρ ἐστι, φησὶν, ὁ βίος αὐτοῖς, ὥστε τὸν Χριστὸν δι' αὐτῶν δοξάζεσθαι. Ὅμοιον δὲ τῷ «λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν

Τίτος γιὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἢ τὴν ἴδια προθυμία πού ἔδειξε πρὸς τὸν Παῦλο.

Στίχ. 18. «Μαζὶ μὲν αὐτὸν στείλαμε καὶ τὸν ἀδελφὸ πού ἐπαινεῖται ἀπὸ ὅλες τὶς ἐκκλησίες γιὰ τὸ ἔργο ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου».

Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ἢ πόσο μέγας, τοῦ ὁποίου καὶ τὴν πράξη δηλώνει, λέγοντας ὅτι ἐπαινεῖται ἐξαιτίας τοῦ Εὐαγγελίου; Μερικοὶ λέγουν ὅτι εἶναι ὁ Λουκᾶς, ἄλλοι πάλι ὅτι εἶναι ὁ Βαρνάβας· καθόσον τὸ ἄγραφο κήρυγμα εἶναι τὸ Εὐαγγέλιο.

Στίχ. 19. «Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ διορίσθηκε ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες νὰ εἶναι συνοδοιπόρος μας στὸ ἔργο αὐτὸ πού ἐπιτελοῦμε πρὸς δόξα τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ νὰ δεῖξετε τὴν προθυμία σας, ἀποφεύγοντας αὐτό».

Ἐξαιτίας αὐτοῦ εἶναι ἀξιοσέβαστος, γιὰτι ἔχει τὴν καλὴ φήμη κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιο.

Στίχ. 20–23. «Τὸ νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσει κανεὶς γιὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς διαχείρισης τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πλῆθους τῶν χρημάτων, γιὰτι φροντίζομε γιὰ ὅ,τι εἶναι καλὸ καὶ ὄχι μόνο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ στείλαμε μαζὶ μὲν αὐτοὺς τὸν ἀδελφὸ μας, τὸν ὁποῖο δοκιμάσαμε σὲ πολλὰς περιπτώσεις καὶ τὸν βρήκαμε σπουδαῖο, καὶ τώρα πολὺ σπουδαιότερο, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης πού ἔχει σ’ ἐσᾶς, εἴτε πρόκειται γιὰ τὸν Τίτο, πού εἶναι βοηθὸς μου καὶ συνεργάτης μου στὸ ἔργο μου γιὰ σᾶς, εἴτε πρόκειται γιὰ τοὺς ἀδελφούς μας, πού εἶναι ἀπεσταλμένοι τῶν ἐκκλησιῶν, πρὸς δόξα τοῦ Χριστοῦ».

Γι’ αὐτό, λέγει, στείλαμε σ’ ἐσᾶς τέτοιους συνεργάτες, γιὰ νὰ μὴ δημιουργηθοῦν σὲ κάποιον ὑποψίες γιὰ τὸ ἔργο μας, ὅτι δηλαδὴ κλέβομε ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ χρήματα.

Στίχ. 24. «Ἀποδειξτε λοιπὸν σ’ αὐτοὺς τὴν ἀγάπη σας καὶ δεῖξτε τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ὑπερηφανεύομαι ἐγὼ γιὰ σᾶς ἐνώπιον τῶν ἐκκλησιῶν».

Αὐτὸ δηλαδὴ, λέγει, εἶναι ἡ ζωὴ αὐτῶν, τὸ νὰ δοξάζεται ὁ Χριστὸς μὲν αὐτούς. Εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ «ἄς λάμψει τὸ φῶς σας

ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν
καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἔτι δὲ
καὶ ἄλλο τι δηλοῦν βούλεται· ὡς ἀδελφοὺς δέξασθε, φησὶν, ὡς
ἀποστόλους τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς
5 καὶ ὑμεῖς εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ ποιοῦντες. Διὸ καὶ ἐπάγει· «τὴν
οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Στίχ. 1-5. «Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς
ἀγίους περισσόν μοί ἐστι τοῦ γράφειν ὑμῖν. Οἶδα γὰρ τὴν προ-
10 θυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα
παρεσκευάσται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς
πλείονας. Ἐπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ὑμῶν
τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῆ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα, καθὼς ἔλεγον,
παρεσκευασμένοι ἦτε, μήπως, ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες
15 καὶ εὐρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυρθῶμεν ἡμεῖς
(ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως.
Ἀναγκαῖον οὖν ἠγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα
προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελε-
μένην εὐλογίαν ὑμῶν ταύτην, ἐτοιμὴν εἶναι οὕτως».

20 Τοσαῦτα περὶ αὐτῆς εἰπόντι, φησί, περιττόν μοι γράφειν
ὑμῖν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ συνετὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι πάλιν
λέγει περὶ αὐτῆς.

«Ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. (Στίχ. 6-9) Τοῦτο
δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπεί-
25 ρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. Ἐκαστος καθὼς
προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. Ἰλαρὸν γὰρ
δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός· δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦ-
σαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες,
περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καθὼς γέγραπται· ἔσκόρπι-

μπροστά στους ανθρώπους, για να δοῦν τὰ καλὰ ἔργα σας καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας τὸν οὐράνιο»⁵. Συγχρόνως θέλει νὰ δηλώσει καὶ κάτι ἄλλο· δεχθεῖτε τους, λέγει, σὰν ἀδελφούς, σὰν ἀποστόλους τῶν ἐκκλησιῶν, σὰν πρὸς δόξα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ ἐμεῖς ὅλα τὰ κάμνομε πρὸς δόξα τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει· «τὴν ἀπόδειξη λοιπὸν τῆς ἀγάπης σας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Στίχ. 1–5. «Σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο πρὸς τοὺς ἀγίους εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς γράψω. Γιατὶ γνωρίζω τὴν προθυμία σας, γιὰ τὴν ὁποία ὑπερηφανεύομαι γιὰ σᾶς στοὺς Μακεδόνες, ὅτι ἡ Ἀχαΐα ἀπὸ πέρυσι ἔχει ἐτοιμασθεῖ καὶ ὁ ζῆλος σας παρακίνησε τοὺς περισσότερους. Ἔστειλα τοὺς ἀδελφούς, ὥστε ἡ καύχησή μας γιὰ σᾶς ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος νὰ μὴ ἀποδειχθεῖ ἀβάσιμη, ἀλλὰ νὰ εἴσαστε, ὅπως τοὺς ἔλεγα, προετοιμασμένοι, μήπως, ἐὰν ἔρθουν μαζί μου Μακεδόνες καὶ σᾶς βροῦν ἀπροετοιμαστούς, καταντροπιασθοῦμε ἐμεῖς (γιὰ νὰ μὴ ποῦμε ἐσεῖς), σχετικὰ μὲ αὐτὴν τὴν καύχηση. Θεώρησα λοιπὸν ἀναγκαῖο νὰ παρακαλέσω τοὺς ἀδελφούς νὰ ἔρθουν προτύτερα σὲ σᾶς καὶ νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν προσφορά σας αὐτὴ πού ὑποσχεθήκατε, ὥστε νὰ εἶναι ἔτοιμη».

Ἄφοῦ εἶπε τόσα γι' αὐτήν, λέγει, «εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς γράψω». Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ μόνο τὸ συνετὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πού λέγει γι' αὐτήν.

«Σὰν προσφορὰ αὐτοπροαίρετη καὶ ὄχι ὑποχρεωτική. (Στίχ. 6–9) Καὶ νὰ σκέπτεσθε αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος πού σπέρνει μὲ τσιγκουνιά, θὰ θερίσει λιγοστὸ καρπὸ, ἐνῶ ἐκεῖνος πού σπέρνει μὲ ἀπλοχεριά, θὰ θερίσει ὑπεράφθονο καρπὸ. Ὁ καθένας ἅς δίνει ὅπως τοῦ ὑπαγορεύει ἡ καρδιά του, ὄχι μὲ λύπη ἢ ἀναγκαστικά. Γιατὶ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸν χαρούμενο δωρητὴ, καὶ ἔχει ὁ Θεὸς τὴ δύναμη νὰ σᾶς προσφέρει κάθε δωρεὰ μὲ ὑπεραφθονία, ὥστε, ἔχοντας πάντοτε αὐτάρκεια σὲ κάθε τι, νὰ δίνετε μὲ ἀφθονία γιὰ κάθε καλὸ ἔργο, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γρα-

σεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα'».

Μὴ ἄκοντες, φησί, μηδὲ ἀναγκαζόμενοι, ἀλλ' ἐκόντες καὶ προαιρούμενοι.

5 *Στίχ. 10–11. «Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρωσιν χορηγήσαι, καὶ πληθῆναι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· ἐν παντί πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ὑμῶν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ».*

10 *Δείκνυσιν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ διδόμενα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ἵνα μὴ μεγάλα τις φρονῆ, ὡς οἰκεῖα διδούς. Σπέρμα γὰρ νῦν τὴν ἐλεημοσύνην καλεῖ. Δείκνυσι δὲ αὐτοῖς καὶ μέγαν ὄντα τὸν μισθὸν τοῦ ἀποτελέσματος, «γεννήματα δικαιοσύνης» λέγων.*

Στίχ. 12–15. «Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης, οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἀγίων, ἀλλὰ
 15 *καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν*
 20 *δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγῆτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ».*

Ἡ διακονία τῆς λειτουργίας, τουτέστιν ἡ φιλοτιμία τῶν χρημάτων, καὶ ἡ λειτουργία ἡμῶν αὕτη ἡ πνευματικὴ, καὶ ἡ δι'
 25 *ἡμῶν διακονία, οὐ μόνον τοῦτο κατορθοῖ, ὅτι τὰ ὑστερήματα τῶν ἀγίων πληροῖ καὶ διορθοῦται αὐτῶν τὴν πενίαν, ἀλλ' ὅτι διὰ πολλῶν καὶ ὑπὲρ πολλῶν εὐποιῶν, εὐχαριστίαν ἀναπέμπεσθαι παρασκευάζει. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τό, «ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν». Ἐκεῖνοι γὰρ ἀποδεχόμενοι τὰ*

φεῖ· 'σκόρπισε, ἔδωσε στοὺς φτωχοὺς, ἡ ἀγαθοεργία του μένει στὸν αἰῶνα'!».

Ἦσχι, λέγει, χωρὶς τὴ θέλησή σας, οὔτε ἀναγκαζόμενοι, ἀλλὰ μὲ τὴ θέληση σας καὶ μὲ ὅλη τὴν προαίρεση τῆς καρδιάς σας.

Στίχ. 10-11. «Καὶ ἐκεῖνος ποὺ χορηγεῖ στὸν σπορέα σπόρο καὶ ψωμί γιὰ τροφή, θὰ χορηγήσει καὶ θὰ πληθύνει τὸν σπόρο σας καὶ θ' αὐξήσει τοὺς καρποὺς τῆς ἀγαθοεργίας σας, καὶ ἔτσι, γενόμενοι πλούσιοι μὲ κάθε τρόπο, θὰ ἀσκεῖτε κάθε γενναιοδωρία, ἡ ὁποία μὲ μέσο ἐσᾶς γίνεται αἰτία εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεό».

Δείχνει ὅτι καὶ αὐτὰ ποὺ δίνονται προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ μεγαλοφρονεῖ κάποιος, ὅτι τάχα δίνει δικά του. «Σπέρμα» ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνη. Καὶ δείχνει σ' αὐτοὺς ὅτι θὰ εἶναι μέγας ὁ μισθὸς τῆς πράξεως αὐτῆς, ὀνομάζοντάς τον «καρποὺς ἀγαθοεργίας».

Στίχ. 12-15. «Γιατὶ ἡ ἐκτέλεση τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὄχι μόνο ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνάγκες τῶν ἁγίων (πιστῶν), ἀλλὰ καὶ ξεχειλίζει σὲ πολλὰς εὐχαριστίες πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἔτσι, ἔχοντας τὶς ἀποδείξεις αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας, θὰ δοξάζουν τὸν Θεὸ γιὰ τὴν ὑποταγή σας στὴν ὁμολογία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴ γενναιόδωρη συνεισφορά σας πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ὄλους, καὶ στὴν προσευχή τους θὰ νιώθουν μέγας πόθος γιὰ σᾶς ἐξαιτίας τῆς πλούσιας χάριτος ποὺ σᾶς ἔδωσε ὁ Θεός. Ἦσχι ἐκφρασθεῖ λοιπὸν εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἀνεκδιήγητη δωρεά του».

Ἦ ἐκτέλεση αὐτῆς τῆς πράξεως, δηλαδὴ ἡ γενναιόδωρη προσφορά χρημάτων, καὶ τὸ πνευματικὸ αὐτὸ ἔργο μας καὶ ἡ διακονία αὐτὴ ποὺ γίνεται μὲ ἐμᾶς, ὄχι μόνο κατορθώνει αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνάγκες τῶν ἁγίων καὶ ἀνακουφίζει τὴ φτώχεια αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ γίνεται αἰτία νὰ γίνεται ἀπὸ πολλοὺς ἀγαθοεργία γιὰ πολλοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἐκπέμπεται εὐχαριστία πρὸς τὸ Θεό. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «ἀλλὰ καὶ ξεχειλίζει σὲ πολλὰς εὐχαριστίες». Γιατὶ ἐκεῖνοι παίρνοντας τὰ χρήματα δο-

χρήματα, δοξάζουσι τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. Ἵνα δὲ μὴ δείξῃ αὐτοὺς διὰ τοῦτο εὐχαριστοῦντας μόνον, διὰ τὸ λαβεῖν, ὄρα πῶς αὐτοὺς ὑψηλοὺς ποιεῖ. «Δοξάζουσι», φησὶν, ὅτι οὕτως ὑποτεταγμένοι ἐστὲ τῷ
 5 Εὐαγγελίῳ, οὗ σημεῖον τοῦτό ἐστι, τὸ οὕτω δαψιλῶς εἰσφέρειν τοῦτο γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιτάττει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Στίχ. 1. «Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικειᾶς τοῦ Χριστοῦ.

10 Ἐπαρτίσας τὸν περὶ τῆς ἐλεημοσύνης λόγον, ὡς ἔδει, ἐπιτιμικωτέρων ἄπτεται λόγων, τοὺς ψευδαποστόλους αἰνιττόμενος διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικειᾶς, σφόδρα αὐτοὺς ἐντρέψαι βουλόμενος. Προβάλλεται οὖν τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν, ταύτη μείζονα ποιῶν τὴν κατηγορίαν.

15 «Ὅς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπῶν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς».

Τοῦτό φησιν, εἰς ἐκείνους αἰνιττόμενος τοὺς ψευδαποστόλους τοὺς λέγοντας, ὅτι «αἱ ἐπιστολαὶ βαρεῖαι, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενής». Ἡ οὕτως, ἡ ὅτι, κἂν μεγάλα φθέγξω
 20 μαι, οὐκ ἐξ ἀπονοίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ θαρρεῖν ὑμῶν φθέγγομαι.

Στίχ. 2. «Δέομαι δέ, τὸ μὴ παρῶν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ἢ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινας».

Δέομαι ὑμῶν, φησὶ, μὴ με ἀναγκάζετε δεῖξαι, ὅτι καὶ παρῶν ἰσχυρὸς εἰμι καὶ δύναμιν ἔχω. Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγεν, ὅτι
 25 «ἀπῶν πάνν ὑμῖν θαρρῶ», τούτοις κέχρηται τοῖς ῥήμασι.

«Τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας».

Ἐκεῖνοι γὰρ αὐτὸν διέβαλλον ὡς ὑποκριτὴν, ὡς πονηρόν, ὡς ἀπατεῶνα.

ξάζουν τὸν Θεὸ «γιά τὴν ὑποταγὴ στὴν ὁμολογία τοῦ Εὐαγγελίου». Καὶ γιὰ νὰ μὴ δείξει αὐτούς, ὅτι γι' αὐτὸ μόνο εὐχαριστοῦν τὸν Θεό, γιὰ τὸ ὅτι ἔλαβαν τὰ χρήματα, πρόσεχε πῶς ἀνεβάζει αὐτούς πολὺ ψηλά. «Δοξάζουν», λέγει, τὸν Θεό, ἐπειδὴ εἶναι τόσο πολὺ ὑποταγμένοι στὸ Εὐαγγέλιο, ἀπόδειξη τοῦ ὁποίου εἶναι αὐτό, τὸ ὅτι συνεισφέρουν μὲ τόση γενναιοδωρία· γιὰτὶ αὐτὸ προστάζει τὸ Εὐαγγέλιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Στίχ. 1. «Ἐγὼ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος σᾶς παρακαλῶ στὸ ὄνομα τῆς πραότητος καὶ τῆς ἐπιείκειας τοῦ Χριστοῦ».

Ἄφοῦ ὀλοκλήρωσε τὸ λόγο γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη, ὅπως ἔπρεπε, χρησιμοποιοῖ πλέον περισσότερο ἐπιτιμητικούς λόγους, ὑπονοώντας μὲ «τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκεια» τοὺς ψευδαποστόλους, θέλοντας νὰ τοὺς κάνει νὰ νιώσουν ντροπή. Προβάλλει λοιπὸν τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκεια, κάμνοντας ἔτσι μεγαλύτερη τὴν κατηγορία.

«Ἐγὼ ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶμαι μπροστὰ σας εἶμαι ταπεινός, ὅταν ὁμως εἶμαι μακριὰ σας εἶμαι θαρραλέος ἀπέναντί σας».

Αὐτὸ τὸ λέγει ὑπονοώντας ἐκείνους τοὺς ψευδαποστόλους ποὺ λέγουν, ὅτι «οἱ ἐπιστολές του εἶναι βαρείες, ἐνῶ ὅταν εἶναι παρῶν καὶ βρίσκεται μπροστὰ τους εἶναι ἀνίσχυρος». Ἡ αὐτὸ λοιπὸν ἐννοεῖ, ἢ ὅτι, κι ἂν ἀκόμη πῶ βαριά λόγια, δὲν τὰ λέγω ἀπὸ παραφροσύνη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχω θάρρος ἀπέναντί σας.

Στίχ. 2. «Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὴ ἀναγκασθῶ νὰ δείξω τέτοιο θάρρος ὅταν θὰ βρίσκομαι ἀνάμεσά σας, θάρρος τὸ ὁποῖο σκέπτομαι νὰ τολμήσω νὰ δείξω πρὸς μερικούς».

Σᾶς παρακαλῶ, λέγει, νὰ μὴ μὲ ἀναγκάσετε νὰ δείξω, ὅτι, καὶ ὅταν βρίσκομαι ἀνάμεσά σας, εἶμαι ἰσχυρὸς καὶ ἔχω δύναμη. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔλεγε, ὅτι «ὅταν εἶμαι μακριὰ σας εἶμαι θαρραλέος ἀπέναντί σας», γι' αὐτὸ χρησιμοποιοῖ αὐτὰ τὰ λόγια.

Οἱ ὁποῖοι μᾶς θεωροῦν ὅτι ἐνεργοῦμε κατὰ τρόπο κοσμικό».

Ἐκεῖνοι δηλαδὴ τὸν κατηγοροῦσαν γιὰ ὑποκριτὴ, γιὰ πονηρὸ, γιὰ ἀπατεῶνα.

Στίχ. 3. «Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα».

Ἐνταῦθα λοιπὸν καὶ φοβεῖ. Σάρκα γὰρ περικείμεθα, ὁμολογῶ κατὰ σάρκα οὐδὲ ζῶμεν. «Στρατεῖαν» δὲ ὠνόμασε ταύτην, μάλιστα ἐκφοβῶν.

Στίχ. 4. «Τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ».

Ὅπλα σαρκικά πλουτός ἐστι, δόξα, δυναστεία, εὐγλωττία, δεινότης, περιδρομαί, κολακεῖαι, ὑποκρίσεις, καὶ τὰ ἄλλα ταῦτα τοῖς τοιούτοις εἰκότα. Τὰ δὲ ἡμέτερα οὐ τοιαῦτα, φησὶν, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ. Καλῶς δὲ πάλιν πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἀνατίθησι τῷ Θεῷ. Ὅμοιον δὲ ὡς εἰ λέγοι. Οὐχ ἡμεῖς, φησὶν, αὐτὰ τοιαῦτα κατεσκευάσαμεν, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ Θεός. Ἐπειδὴ γὰρ μαστιζόμενοι καὶ ἐλαυνόμενοι ἐκράτουν, λέγει, ὅτι τὸ διὰ τῶν ὄπλων τούτων τοῦ κρατεῖν θαρρεῖν, τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεώς ἐστιν. Αὐτὸς γὰρ ποιεῖ αὐτὰ ἰσχυρά, ὥστε, εἰ καὶ ἡμεῖς αὐτὰ περικείμεθα, ἀλλ' αὐτὸς ἐστὶν ὁ δι' αὐτῶν πολεμῶν καὶ ἐνεργῶν.

«Πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, (στίχ. 5) καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαίρομενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ».

Καὶ ἵνα μὴ ἀκούσας «ὀχυρώματα», αἰσθητόν τι νομίσης, ἐπάγει τό, «λογισμοὺς καθαιροῦντες». Διὰ μὲν γὰρ τῆς προτάσεως τὴν ἔμφασιν δείκνυσιν, διὰ δὲ τῆς ἐπαγωγῆς τὸ νοητὸν τοῦ πολέμου παραδηλοῖ. «Ὀχύρωμα» δὲ λέγει τὸν τῆς ἐλλληνικὸν καὶ τῶν σοφισμάτων καὶ τῶν συλλογισμάτων τὴν ἰσχύν.

Στίχ. 6. «Καὶ αἰχμαλωτεύοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ».

Στίχ. 3. «Και βέβαια ζοῦμε μέσα στὸν κόσμο, ἀλλ' ὅμως δὲν συμπεριφερόμαστε κατὰ τρόπο κοσμικό».

Ἐδῶ λοιπὸν καὶ τοὺς φοβίζει. Ὁμολογῶ βέβαια ὅτι περιβαλλόμαστε μὲ σάρκα, ἀλλ' ὅμως δὲν ζοῦμε σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς σάρκας. Καὶ ὀνόμασε αὐτὴν «πόλεμος», φοβίζοντάς τους πάρα πολύ.

Στίχ. 4. «Γιατὶ τὰ ὄπλα τοῦ πολέμου μας δὲν εἶναι κοσμικά, ἀλλ' ἔχουν δύναμη Θεοῦ».

Ὅπλα κοσμικὰ εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ εὐγλωττία, ἡ ρητορική ικανότητα, τὰ τρεχάματα, οἱ κολακεῖες, οἱ ὑποκρισίες καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια μ' αὐτά. Τὰ δικά μας ὅμως δὲν εἶναι τέτοια, λέγει, ἀλλ' ἔχουν δύναμη Θεοῦ. Καὶ πολὺ σωστὰ ἀποδίδει ὅλη τὴ δύναμή του στὸν Θεό. Εἶναι ὅμοιο αὐτὸ σὰ νὰ ἔλεγε· Δὲν τὰ κάμνομε, λέγει, ἐμεῖς αὐτὰ τέτοια, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ἐπειδὴ δηλαδή, δεχόμενοι μαστιγώματα καὶ διώξεις, ἐπικρατοῦσαν, λέγει ὅτι, τὸ νὰ ἔχουν θάρρος γιὰ τὴν ἐπικράτησή τους μὲ τὰ ὄπλα αὐτά, εἶναι ἔργο τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ αὐτὸς κάμνει αὐτὰ ἰσχυρά, ὥστε, ἂν καὶ ἐμεῖς εἴμαστε ὀπλισμένοι μὲ αὐτά, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ πολεμεῖ καὶ ἐνεργεῖ μ' αὐτά.

«Γιὰ νὰ γκρεμίζουν ὀχυρώματα, καταρρίπτοντας λογικὰ ἐπιχειρήματα, (στίχ. 1) καὶ κάθε τι ποὺ ὑψώνεται μὲ ὑπερηφάνεια ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ».

Καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσεις, ἀκούοντας «ὀχυρώματα», ὅτι πρόκειται γιὰ κάτι τὸ αἰσθητό, προσθέτει τό, «καταρρίπτοντας λογικὰ ἐπιχειρήματα». Καὶ μὲ τὴν πρόταση βέβαια κάμνει τὸ λόγο πὺρ ἐντονο, ἐνῶ μὲ αὐτὸ ποὺ προσθέτει δείχνει ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι πνευματικός. «Ὁχύρωμα» ὀνομάζει τὴν ἑλληνικὴ ἀλαζονεία καὶ τὴ δύναμη τῶν σοφισμάτων καὶ τῶν συλλογισμῶν.

«Καὶ αἰχμαλωτίζοντας κάθε σκέψη, ὥστε νὰ γίνῃ ὑπάκοη στὸν Χριστό».

Κάμνει λαμπρὴ καὶ περιδοξὴ τὴ νίκη. Γιατί, λέγει, δὲν πολεμοῦμε μὲ λόγους, ἀλλὰ μὲ ἔργα πρὸς τοὺς λόγους.

Στίχ. 6. «Καὶ εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ τιμωρήσουμε κάθε παρακοή, ἀφοῦ προηγουμένως ὀλοκληρωθεῖ ἡ ὑπακοή σας».

Λαμπρὰν καὶ περιφανῆ τὴν νίκην ποιεῖ. Οὐ γὰρ λόγοις πολεμοῦμεν, φησὶν, ἀλλ' ἔργοις πρὸς λόγους.

«Καὶ ἐν ἐτοιμίῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ πρότερον ὑμῶν ἢ ὑπακοή».

- 5 Ὑμᾶς μὲν γάρ, φησὶν, ἀναμένομεν, ἵνα, ὅταν διὰ τῆς παραινέσεως καὶ τῆς ἀπειλῆς διορθώσωμεν ὑμᾶς καὶ ἐξενέγκωμεν καὶ ἀποτήσωμεν τῆς ἐκείνων κοινωνίας, τότε, ἐκείνων ἀπολειφθέντων μόνων τῶν τὰ ἀνίατα νοούντων, ἐπαγάγωμεν τὴν τιμωρίαν, ὅταν ὀλοκλήρους ἴδωμεν ὑμᾶς ἀποστάντας τούτων.
- 10 Ὑπακούετε μὲν γὰρ καὶ νῦν, οὐ τελείως δέ. Διὸ οὐκ εἶπεν, ὅταν ὑπακούσητε, ἀλλ' «ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἢ ὑπακοή».

Στίχ. 7. «Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε. Εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ».

- Οὐ μικρὸν τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μέγα. Εὐαπατήτων γὰρ ἀνθρώπων ἢ κατηγορία. Λέγει δέ, ὅτι ἀπὸ τῶν φαινομένων δοκιμάζετε, ἀπὸ τῶν σαρκικῶν. Τί δέ ἐστίν, «ἀπὸ τῶν σαρκικῶν»; Εἴ τις πλουτεῖ, εἴ τις φυσιοῦται, εἴ τις πολλοὺς περιβέβληται κόλακας.

- «Ὅτι, καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ.
- 20 (Στίχ. 8) Ἐάν τε γὰρ περισσότερόν τι καυχῆσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν».

Οὐ βούλεται ἐκ προοιμίων σφόδρα γενέσθαι φορτικός, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὔξεται καὶ κορυφοῦται.

- «Εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι, (στίχ. 9–12) ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν· ὅτι «αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησὶν, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενῆς καὶ ὁ λόγος ἐξουθενούμενος». Τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἰοί ἐσμεν ἐν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.
- 30 Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἑαυτοὺς τισιν τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν».

Σᾶς λοιπόν, λέγει, περιμένουμε, ὥστε, ὅταν σᾶς διορθώσουμε μὲ τίς συμβουλές καὶ τὴν ἀπειλὴ καὶ σᾶς ἀποσπάσουμε καὶ σᾶς ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία μὲ ἐκείνους, τότε, ὅταν ἐκεῖνοι, πού εἶναι ἀθεράπευτα ἄρρωστοι, μείνουν μόνοι, νὰ ἐπιφέρουμε τὴν τιμωρία, ὅταν ὀλόκληρους ἐσᾶς σᾶς δοῦμε νὰ ἔχετε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ αὐτούς. Δείχνετε βέβαια καὶ τώρα ὑπακοή, ὄχι ὅμως τέλεια. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε, ὅταν θὰ δείξετε ὑπακοή, ἀλλ' ὅταν «ὀλοκληρωθεῖ ἡ ὑπακοή σας».

Στίχ. 7. «Σεῖς βλέπετε τὰ πράγματα ἐπιφανειακά. Ἐὰν κάποιος ἔχει τὴν πεποιθήση ὅτι εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἅς σκεφθεῖ πάλι μόνος του αὐτό».

Δὲν εἶναι μικρὴ ἡ κατηγορία, ἀλλὰ πάρα πολὺ μεγάλη. Γιατὶ ἡ κατηγορία εἶναι γιὰ ἀνθρώπους πού εὐκολὰ ἀπατῶνται. Λέγει λοιπόν, ὅτι αὐτοὶ κρίνουν ἀπὸ τὰ ἐπιφανειακά, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ κοσμικά. Τί σημαίνει ἀπὸ τὰ κοσμικά; Ἐὰν κάποιος εἶναι πλούσιος, ἐὰν κάποιος εἶναι ἀλαζόνας, ἐὰν κάποιος περιτριγυρίζεται ἀπὸ κόλακες.

«Ὅτι, ὅπως αὐτὸς εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι καὶ ἐμεῖς εἴμαστε τοῦ Χριστοῦ. (Στίχ. 8) Καὶ ἐὰν βέβαια καυχηθῶ κάπως περισσότερο γιὰ τὴν ἐξουσία μας πού μᾶς ἔδωσε ὁ Κύριος».

Δὲν θέλει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ γίνει πάρα πολὺ ἐνοχλητικός, ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ αὐξάνει καὶ κορυφώνεται ἡ κατηγορία.

«Γιὰ τὴν οἰκοδομὴ σας καὶ ὄχι γιὰ τὴν καταστροφή σας, δὲν θὰ νιώσω ντροπὴ, (στίχ. 9–12) γιὰ νὰ μὴ φανῶ ὅτι σᾶς φοβερίζω μὲ τίς ἐπιστολές. Γιατὶ λέγουν, ὅτι οἱ ἐπιστολές του εἶναι βαρεῖες καὶ δυνατές, ἐνῶ ἡ σωματικὴ του ἐμφάνιση εἶναι ἰσχνὴ καὶ ὁ προφορικὸς λόγος του χωρὶς καμμιά σημασία. Αὐτὸ ἅς σκέπτεται αὐτός, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ πού εἴμαστε μὲ τὸ λόγο μέσω τῶν ἐπιστολῶν ὅταν ἀπουσιάζουμε, αὐτὸ εἴμαστε καὶ ὅταν εἴμαστε παρόντες μὲ τὰ ἔργα. Γιατὶ δὲν τολμᾶμε νὰ συγκρίνομε τὸν ἑαυτό μας μὲ μερικοὺς πού προβάλλουν τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ δὲν αἰσθάνονται ὅτι γίνονται καταγέλαστοι ὅταν μετροῦν τὸν ἑαυτό τους μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ συγκρίνουν τὸν ἑαυτό του μὲ τὸν ἑαυτό τους».

Ἦρα πῶς πάλιν παραμυθεῖται τὸν φθόνον.

Στίχ. 13–15. «Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρον, ἐφικέσθαι μέχρι καὶ ὑμῶν. Οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτεινόμεν ἑαυτούς. Ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι, ἀλλ' ἐν ἄλλοτρίοις κόποις».

Καὶ γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι τοῦτο ἔλεγον, ὅτι τὴν οἰκουμένην ἐπιστρέψαμεν, πρὸς τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀφικόμεθα· ἅμα δὲ ἐνδειξίς ἐστι τῆς ταπεινοφροῦνης αὐτοῦ.

«Ἐλπίδα δὲ ἔχοντες ἀύξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλονηθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσεΐαν, (στίχ. 16–18) εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἄλλοτρίῳ κανόνι, εἰς τὰ ἔτοιμα καυχῆσασθαι. Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν».

Ἐλπίζω, φησίν, ὑμῶν ἐπιδιδόντων, ὅτι καὶ περαιτέρω κανῶν ἡμῶν ἐκταθήσεται. Προβησόμεθα γὰρ καὶ περαιτέρω, ὥστε κηρύξαι καὶ καμεῖν, οὐχ ὥστε λόγοις κομπάζειν ὑπὲρ ὧν ἕκαμον ἕτεροι. Καλῶς δὲ καὶ «κανόνα» ἐκάλεσε καὶ «μέτρον», ὡς ἐπὶ κτῆσιν τῆς οἰκουμένης εἰσελθὼν καὶ κληρονομίαν ἀρίστην, καὶ δεικνὺς τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον ὅλον. Ἐχοντες οὖν τοιαῦτα ἔργα, φησί, καὶ μείζονα προσδοκῶντες, οὐ κομπάζομεν ὡς ἐκεῖνοι μηδὲν ἔχοντες, οὐδ' ἑαυτοῖς λογιζόμεθα, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τὸ πᾶν. Διὸ καὶ ἐπάγει, «ὥστε ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Στίχ. 1. «Ὅφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ, ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου».

Μέλλον εἰσβαίνειν εἰς τοὺς οἰκείους ἐπαίνους, πολλῇ ἀπο-

Πρόσεχε πῶς πάλι καταπραΰνει τὸν φθόνο.

Στίχ. 13–15. «Ἐμεῖς ὁμῶς δὲν θὰ καυηθοῦμε πέρα ἀπὸ τὰ ὄριά μας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὰ ὄρια τοῦ κανόνα ποὺ μᾶς ὄρισε ὁ Θεὸς καὶ ποὺ φθάνουν μέχρι σὲ σᾶς. Γιατὶ δὲν ἐπεκτεινόμαστε πέρα ἀπὸ τὰ ὄριά μας σὰ νὰ μὴ φθάσαμε σὲ σᾶς, ἀλλὰ φθάσαμε πραγματικὰ μὲ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ μέχρι σὲ σᾶς. Καὶ δὲν καυχόμαστε πέρα ἀπὸ τὰ ὄριά μας γιὰ ξένους κόπους».

Πραγματικὰ οἱ ψευδαπόστολοι ἔλεγαν αὐτό, ὅτι ἐπιστρέψαμε τὴν οἰκουμένη στὸν Χριστὸ καὶ φθάσαμε μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ συγχρόνως δείχνει τὴν ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ.

«Ἄλλ’ ἔχομε τὴν ἐλπίδα, καθὼς αὐξάνεται ἡ πίστη σας, νὰ αὐξηθεῖ ἀκόμη περισσότερο τὸ ἔργο μας ἀνάμεσά σας καὶ μέσα στὰ ὄριά μας, (στίχ. 16–18) ὥστε νὰ κηρύξομε τὸ Εὐαγγέλιο σὲ μέρη πέρα ἀπὸ σᾶς, καὶ ὄχι νὰ καυχόμαστε γιὰ ἔργο ἔτοιμο ποὺ ἔγινε μέσα σὲ ξένα ὄρια. Ἐκεῖνος ποὺ καυχιέται, ἄς καυχιέται γιὰ τὸν Κύριο. Γιατὶ δὲν εἶναι γνήσιος ἐκεῖνος ποὺ συνιστᾷ τὸν ἑαυτό του, ἀλλ’ ἐκεῖνος ποὺ τὸν συνιστᾷ ὁ Κύριος».

Ἐλπίζω, λέγει, ὅταν ἡ πίστη σας στερεωθεῖ, θὰ ἐπεκταθεῖ πρὸς πέρα τὸ ἔργο μας. Γιατὶ θὰ προχωρήσομε καὶ πρὸς πέρα, ὥστε νὰ κηρύξομε καὶ νὰ κοπιᾶσομε, καὶ ὄχι νὰ λέμε μεγάλα λόγια γιὰ ἔργα ἄλλων. Καὶ πολὺ σωστὰ ὀνόμασε τὸ πρᾶγμα «κανόνα» καὶ «μέτρο», ἐφόσον ἐπρόκειτο γιὰ κατάκτηση μὲ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς οἰκομένης καὶ γιὰ ἄριστη κληρονομία, καὶ γιὰ νὰ δείξει ὅτι τὸ ὄλον εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ. Ἐχοντας λοιπὸν, λέγει, τέτοια ἔργα καὶ προσδοκώντας μεγαλύτερα, δὲν καυχόμαστε, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε, οὔτε τὸ ἀποδίδομε στὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ τὸ πᾶν τὸ ἀποδίδομε στὸν Θεό. Γι’ αὐτὸ καὶ προσθέτει ὥστε «ἐκεῖνος ποὺ καυχιέται, ἄς καυχιέται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Στίχ. 1. «Μακάρι νὰ μοῦ δείχνατε λίγη ἀνοχή στὴν ἀνοησία μου, ἂν καὶ βέβαια μὲ ἀνέχεσθε ἤδη».

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ προχωρήσει στοὺς δικούς του ἐπαί-

κέχρηται τῇ προθεραπείᾳ.

Στίχ. 2. «Ζηλωὶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλω. Ἡρμουςάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ».

Οὐκ εἶπεν, Ἀγαπῶ ὑμᾶς, ἀλλ' ὁ πολλῶν τούτου σφοδρότερον ἦν, τοῦτο τίθησι. Ζηλότυποι γὰρ εἰσιν αἱ ψυχαὶ σφόδρα τῶν ἐρωμένων περικαιόμεναι, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως τεχθῆ ἡ ζηλοτυπία, εἰ μὴ ἀπὸ σφοδρᾶς φιλίας.

Στίχ. 3. «Φοβοῦμαι δὲ μῆπως ὡς ὄφεις ἐξηπάτησεν Εὐαν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῆ τὰ νοήματα ὑμῶν».

10 Εἰ γὰρ καὶ ἡ ἀπόλεια ὑμετέρα, ἀλλ' ἡ ἀθυμία κοινή· τὸ δέ, «μῆποτε», οὔτε καταδικάζοντός ἐστιν, οὔτε σιωπῶντος. Οὐδ' ἕτερον γὰρ ἀσφαλές, οὔτε τὸ εἰπεῖν φανερώς, οὔτε τὸ κρύψαι διηνεκῶς· καὶ τῇ μνήμῃ δὲ τῆς ἱστορίας εἰς φόβον αὐτοὺς ἐμβάλλει πολύν.

15 «Ἀπὸ τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀγνότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν».

Δείκνυσιν ὡς ἀπλάστου καὶ ἀφελοῦς ψυχῆς δεῖται ἡ πίστις.

Στίχ. 4. «Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύττει, 20 ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν».

Δείκνυσιν ἐνταῦθα οὐχὶ Κορινθίους ὄντας τοὺς ἀπατῶντας, ἀλλ' ἔξωθεν προσφερομένους αὐτοῖς. Τοῦτό δέ φησιν, ἐπειδὴ ἐκόμπαζον ἐκεῖνοι ὡς ἀτελῶς τῶν ἀποστόλων διδασκόντων, ὡς αὐτοὶ πλεῖον τι εἰσφέροντες ἐν οἷς ἔλεγον. Ἐπειδὴ οὖν 25 πλείονα εἰκὸς αὐτοὺς κομπάζειν τῇ ἔξωθεν σοφίᾳ ἀποχρησαμένων, τοῦτό φησιν, ὅτι, εἰ μὲν τι τελειότερον ἔλεγον οὗτοι καὶ ἕτερον ἐκήρυττον Ἰησοῦν, ὃν οὐ κηρυχθῆναι ἔδει, ἡμεῖς δὲ παραλείψαμεν, καλῶς ἀνείχεσθε. Διὰ γὰρ τοῦτο προέθηκεν, «ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν». Εἰ δὲ τὰ αὐτὰ κεφάλαια τῆς πίστεως, τί τὸ

νους, χρησιμοποιεῖ πάρα πολὺ τὴν προθεραπεία.

Στίχ. 2. «Ζηλεύω λοιπὸν τὸν θεῖο ζῆλο σας. Γιατὶ σᾶς ἀρραβώνιασα μὲ ἓναν ἄνδρα, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω σὰν ἀγνή παρθένο στὸν Χριστό».

Δὲν εἶπε, 'σᾶς ἀγαπῶ', ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ ἦταν πολὺ πιὸ ἐκφραστικὸ ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ οἱ ψυχὲς εἶναι ζηλιάρες καὶ καίονται ἀπὸ μεγάλο ἔρωτα γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ ἀλλιῶς ζήλεια, παρὰ μόνο ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀγάπη.

Στίχ. 3. «Φοβᾶμαι ὅμως μήπως, ὅπως τὸ φίδι ἐξαπάτησε τὴν Εὐα μὲ τὴν πανουργία του, ἔτσι διαστρεβλωθοῦν οἱ σκέψεις σας».

Ἄν καὶ βέβαια ἡ ἀπώλεια εἶναι δική σας, ὅμως ἡ λύπη εἶναι κοινὴ. Λέγοντας τὸ «μήπως» οὔτε τοὺς καταδικάζει οὔτε ὅμως καὶ σιωπᾷ. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀσφαλὲς κανένα ἀπὸ τὰ δύο· οὔτε δηλαδὴ τὸ νὰ τὸ πεῖ φανερά, οὔτε καὶ νὰ τὸ κρύβει συνέχεια, καὶ ὑπενθυμίζοντάς τους τὴν ἱστορία, τοὺς βάζει σὲ μεγάλο φόβο.

«Καὶ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ ἀφοσίωση στὸν Χριστό».

Δείχνει ὅτι ἡ πίστη ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἄπλαστη καὶ ἀφελῆ ψυχὴ.

Στίχ. 4. «Γιατί, ἐὰν ἐρχόταν κάποιος ἄλλος καὶ σᾶς κήρυττε ἄλλον Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖο δὲν σᾶς κηρύξαμε ἐμεῖς».

Δείχνει ἐδῶ ὅτι δὲν εἶναι Κορίνθιοι ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἐξαπατοῦν, ἀλλ' ἔξω ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ τοὺς ἐξαπατήσουν. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγει, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι κόμπαζαν ὅτι οἱ ἀπόστολοι δὲν τοὺς παρεῖχαν πλήρη διδασκαλία, ἐνῶ αὐτοὶ τοὺς πρόσφεραν κάτι περισσότερο μὲ ἐκεῖνα ποὺ τοὺς ἔλεγαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν φυσικὸ νὰ τοὺς λένε αὐτοὶ πολλὰ χρησιμοποιώντας τὴν κοσμικὴ σοφία καὶ νὰ κομπάζουν γι' αὐτό, γι' αὐτὸ τοὺς λέγει, ἐὰν βέβαια σᾶς ἔλεγαν αὐτοὶ κάτι περισσότερο καὶ κήρυτταν ἄλλον Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπρεπε νὰ κηρυχθεῖ, καὶ ἐμεῖς τὸν παραλείψαμε, καλῶς τοὺς δείξατε ἀνοχή. Γι' αὐτὸ πρόσθεσε, «τὸ ὁποῖο δὲν τὸ κηρύξαμε». Ἐὰν ὅμως τὰ βασικὰ σημεῖα τῆς πίστεως εἶναι τὰ ἴδια, τί τὸ ἐπιπλέον σᾶς λέγουν αὐτοί; Γιατί,

πλέον; Ὅσα γὰρ ἂν εἴπωσιν, οὐδὲν πλέον ἐροῦσιν ὧν ἡμεῖς εἰρήκαμεν.

«Ἦ Πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε».

Τουτέστι, πλουσιωτέρους ὑμᾶς ποιῆσαι κατὰ τὴν χάριν.

5 «Ἦ Εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε. (Στίχ. 5) Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκένοι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων».

Οὐδὲ τοῦτο πάλιν τῆς κομψείας ἐκείνων ἐδεῖτο. Οὐδὲν οὖν, φησί, τελειότερον παρ' αὐτῶν εἰσηνήκεται. Εἴτε γὰρ Ἰη-
10 σοῦν κηρύσωσιν, ἐκηρύξαμεν· «εἴτε ἕτερον Πνεῦμα», εἰπὼν, προσέθηκεν, «ὃ οὐκ ἐλάβετε»· «ἢ Εὐαγγέλιον ἕτερον» πάλιν, εἰπὼν, προσέθηκεν, «ὃ οὐκ ἐδέξασθε», διὰ πάντων δηλῶν, ὅτι οὐχ ἀπλῶς, εἰ πλεῖον τι λέγουσι, προσέχειν δεῖ· ἀλλ' εἴ τι πλέον ἔλεγον, ὃ λεχθῆναι ἔδει, καὶ παρ' ἡμῶν παρελείφθη. Εἰ δὲ οὐκ
15 ἔδει, διὰ τοῦτο οὐδὲ παρ' ἡμῶν εἴρηται. Τί τοίνυν τοιαῦτα λέγοντας πρὸς ἐκείνους κεχήνατε;

Στίχ. 6. «Εἰ δὲ καὶ ιδιότης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει».

Ἐπειδὴ μεγάλα ἐκόμπαζον εἰκεῖνοι ἐπὶ σοφία ἑλληνικῇ, τοῦτο οὕτω τίθησι, δεικνὺς ὅτι οὐκ αἰσχύνεται τοῦτο, ἀλλὰ καὶ
20 ἐγκαλλωπίζεται. Οὐδενὸς γὰρ ἠγεῖται ἀξίαν λόγου τὴν ἔξω σοφίαν, ἀλλὰ καὶ μωρίαν.

«Ἄλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς».

Διαβάλλει τοὺς ψευδαποστόλους, ὡς ἐν πανουργίᾳ περιπατοῦντας.

25 Στίχ. 7-9. «Ἦ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἑμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; Ἄλλας Ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. Καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεῖς, οὐ

ὅσα κι ἂν σᾶς ποῦν, τίποτε περισσότερο δὲν θὰ σᾶς ποῦν ἀπὸ αὐτᾶ ποὺ σᾶς εἶπαμε ἐμεῖς.

«Ἦ ἐὰν λαμβάνατε ἄλλο Πνεῦμα, ποὺ δὲν τὸ λάβατε».

Δηλαδή ποὺ νὰ σᾶς κάνει πλουσιότερους ὡς πρὸς τὴ χάρη.

«Ἦ ἄλλο Εὐαγγέλιο, ποὺ δὲν τὸ κηρυχθήκατε, καλῶς θὰ μπορούσατε νὰ τοὺς δείξετε ἀνοχή. (Στίχ. 5) Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ὑστέρησα σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς πιὸ ἔξοχους ἀποστόλους».

Οὔτε αὐτὸ πάλι εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὸν κομπασμὸ ἐκείνων. Τίποτε λοιπόν, λέγει, τελειότερο δὲν σᾶς κηρύχθηκε ἀπὸ αὐτοὺς. Εἴτε δηλαδή σᾶς κηρύττουν τὸν Ἰησοῦ, σᾶς τὸν κηρύξαμε καὶ ἐμεῖς· καὶ λέγοντας, «εἴτε ἄλλο Πνεῦμα», πρόσθεσε, «ποὺ δὲν τὸ λάβατε ἀπὸ ἐμᾶς»· καὶ πάλι λέγοντας, «ἢ ἄλλο Εὐαγγέλιο», πρόσθεσε, «ποὺ δὲν τὸ δεχθήκατε ἀπὸ ἐμᾶς», δηλώνοντας μὲ ὅλα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ τοὺς προσέχουν ἔτσι τυχαῖα, ἐὰν τοὺς λέγουν κάτι ἐπιπλέον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε νὰ σᾶς λεχθεῖ καὶ παραλείφθηκε ἀπὸ ἐμᾶς. Ἐὰν δὲν ἔπρεπε νὰ λεχθεῖ, γι' αὐτὸ οὔτε ἀπὸ ἐμᾶς λέχθηκε. Γιατί λοιπόν, λέγοντάς σας τέτοια, μένετε μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα πρὸς αὐτοὺς;

Στίχ. 6. «Κι ἂν ἀκόμη εἶμαι ἄπειρος ὡς πρὸς τὸ λόγο, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶμαι καὶ ὡς πρὸς τὴ γνώση».

Ἐπειδὴ μεγαλοφρονοῦσαν ἐκεῖνοι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ τους σοφία, τὸ λέγει αὐτὸ ἔτσι, γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν ντρέπεται γι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ νιώθει ὑπερηφάνεια. Γιατὶ δὲν θεωρεῖ καθόλου ἄξια λόγου τὴν κοσμικὴ σοφία, ἀντίθετα μάλιστα τὴν θεωρεῖ καὶ μωρία.

«Πρᾶγμα ποὺ παντοῦ καὶ μὲ κάθε τρόπο σᾶς τὸ δείξαμε φανερά».

Κατηγορεῖ τοὺς ψευδαποστόλους, ὅτι ἐνεργοῦν μὲ πανουργία.

Στίχ. 7-9. «Ἦ μήπως ἔκαμα ἁμαρτία ταπεινώνοντας ἐγὼ τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ ὑψωθεῖτε ἐσεῖς, ἐπειδὴ σᾶς κήρυξα τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ δωρεάν; Ἀφαίρησα ἀπὸ ἄλλες ἐκκλησίες καὶ πῆρα τὰ ἀναγκαῖα γιὰ νὰ ὑπηρετήσω ἐσᾶς. Καὶ ὅταν ἤμουν κοντά σας καὶ ἀντιμετώπιζα στερήσεις, δὲν ἐπιβάρυνα κανέναν».

κατενάρκησα οὐθενός. Τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοί, ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας, καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἑμαυτὸν ἐτήρησα καὶ τηρήσω».

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐν στενοχωρίᾳ διῆγον καὶ πενία
5 ἐσχάτη, παρ' ὑμῖν ὧν καὶ κηρύττων ὑμῖν τὸν λόγον. Τοῦτο οὖν μοι ἔχετε ἐγκαλεῖν καὶ τοῦτο ἡμαρτον, ὅτι εἰλόμην ἑμαυτὸν θλιψαι, ἵνα ὑμεῖς ὠφεληθῆτε. Τοῦτο γάρ ἐστι τό, «ὑψωθῆτε».

Στίχ. 10. «Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί».

Μὴ νομίσητε, φησίν, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπον, ἵνα λάβω. Ἔστι
10 γάρ, φησίν, ἀλήθεια ἐν ἐμοί.

«Ὅτι ἡ καύχησις αὐτῆ οὐ φραγήσεται εἰς ἐμέ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; Ὁ Θεὸς οἶδεν. (Στίχ. 11) Ὁ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω».

Καύχησιν δὲ τὸ πρᾶγμα καλεῖ.

15 Στίχ. 12. «Ἴνα δὲ ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελώντων ἀφορμὴν, ἵνα, ἐν ᾧ καυχῶνται, εὐρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς».

Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἐσπούδαζον ἐκεῖνοι, λαβὴν τινα εὐρεῖν κατ' αὐτοῦ ὡς φιλοχρημάτου, καὶ ταύτην ἀναιρεῖν ἐσπούδαζεν.

Στίχ. 13–14. «Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται
20 δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. Καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός».

Διὰ τοῦτο, φησί, ψευδαποστόλους καλῶ, ὅτι τοιαῦτα ὑποκρίνονται πάντα, ἵνα ἀπατήσωσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἴσασιν, ὅτι ἐτέ-
25 ρως οὐκ ἂν γένοιτο εὐπαράδεκτοι, τὸ πρόσωπον λαμβάνουσι τῆς ἀληθείας, ἵνα τὸ δράμα τῆς πλάνης ὑποκρίνωνται, καὶ χρήματα φάσκουσι μὴ λαμβάνειν, ἵνα πλείονα λάβωσιν.

Στίχ. 15. «Οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται».

γιατί τις ανάγκες μου τις συμπλήρωσαν οί αδελφοί που ήρθαν από τή Μακεδονία, και σε κάθε περίπτωση απέφυγα και θα ἀποφύγω νά σᾶς γίνομαι βάρος».

Αυτό που λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ζοῦσα μὲ μεγάλη στενοχώρια και μέσα στήν πιὸ χειρότερη φτώχεια βρισκόμενος κοντά σας και κηρύττοντάς σας τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν μπορείτε νά μὲ κατηγορήσετε και αὐτὸ εἶναι τὸ ἀμάρτημά μου, ὅτι δηλαδή προτίμησα νά στενοχωρήσω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νά ὠφεληθεῖτε ἐσεῖς. Γιατί αὐτὸ σημαίνει τὸ «γιὰ νά ὑψωθεῖτε ἐσεῖς».

Στίχ. 10. «Ὑπάρχει σὲ μένα ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ».

Μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι σᾶς τὰ εἶπα αὐτὰ μὲ σκοπὸ γιὰ νά λάβω ἀπὸ σᾶς. Γιατί, λέγει, ὑπάρχει σ' ἐμένα ἡ ἀλήθεια.

«Και τὸ καύχημά μου αὐτὸ δὲν θὰ μοῦ ἀποκλεισθεῖ στὰ μέρη τῆς Ἀχαΐας. Γιατί; Μήπως δὲν σᾶς ἀγαπῶ; Ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει. (Στίχ. 11) Καὶ αὐτὸ που κάμνω, θὰ συνεχίσω νά τὸ κάμνω».

Καύχημα ὀνομάζει τὸ πρᾶγμα.

Στίχ. 12. «Γιὰ νά στερήσω τὴν εὐκαιρία ἀπὸ ἐκείνους που ψάχνουν νά βροῦν τὴν εὐκαιρία νά φανοῦν ὅτι εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸ καύχημά τους, ὅμοιοι μ' ἐμᾶς στὸ ἔργο».

Ἐπειδὴ δηλαδή ἐκεῖνοι αὐτὸ εἶχαν ὡς φροντίδα, νά βροῦν κάποια ἀφορμὴ ἐναντίον του, ὅτι τάχα εἶναι φιλοχρήματος, φρόντιζε και αὐτὴν νά τὴν ἐξαλείψει.

Στίχ. 13-14. «Γιατί οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι ψευδαπόστολοι, ἐργάτες δόλιοι, που μεταμορφώνονται σὲ ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ ἄξιο θαυμασμοῦ· γιατί ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς μεταμορφώνεται σὲ ἄγγελο φωτός».

Γι' αὐτό, λέγει τοὺς ὀνομάζω ψευδαποστόλους, ἐπειδὴ ὑποκρίνονται ὅλα αὐτὰ, μὲ σκοπὸ νά ἐξαπατήσουν. Ἐπειδὴ δηλαδή γνωρίζουν ὅτι δὲν μπορούσαν μὲ ἄλλο τρόπο νά γίνουν εὐκολὰ ἀποδεκτοί, φοροῦν τὸ προσωπεῖο τῆς ἀλήθειας και ἔτσι ὑποκρίνονται τὸ δράμα τῆς πλάνης και διακηρύσσουν ὅτι δὲν παίρνουν χρήματα, γιὰ νά παίρνουν περισσότερα.

Στίχ. 15. «Δὲν εἶναι λοιπὸν μεγάλο πρᾶγμα, ἐὰν και οἱ ὑπηρέτες του μεταμορφώνονται».

«Ἄγγελον φωτός», τὸν παρρησίαν ἔχοντα ἄγγελον λέγει. Εἰσὶ γὰρ ἄγγελοι σκότους οὗτοι, οἱ τοῦ διαβόλου.

«Ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν».

5 Ὅπερ ἡμεῖς ἐσμεν, φησὶν, οἱ τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττοντες.

Στίχ. 16. «Πάλιν λέγω, μὴ τις με δόξη ἄφρονα εἶναι».

Καὶ γὰρ ἤδη προδιωρθώσατο.

«Εἰ δὲ μὴ γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με».

Τοῦτο γὰρ ἐκείνων ἦν ἔργον, τὸ αἰτίας μὴ οὔσης καυχᾶ-
10 σθαι.

«Ἴνα κάγῳ μικρόν τι καυχῆσωμαι. (Στίχ. 17) Ὁ λαλῶ, οὐ κατὰ Κύριον ὡς ἐν ἀφροσύνῃ».

Πάλιν τῇ προσθήκῃ τοῦ «μικροῦ» ἐπικουφίζει τὸ βάρος.

«Ἐν ταύτῃ τῇ ὑποτάσει τῆς καυχήσεως».

15 Ὅρα πῶς τὸ καυχᾶσθαι οὐ κατὰ Κύριον. «Ὅταν γὰρ πάντα ποιήσητε», φησὶ, «λέγετε, ὅτι Δουλοὶ ἀχρεῖοὶ ἐσμεν».

Στίχ. 18–20. «Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, κάγῳ καυχῆσωμαι. Ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. Ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατε-
20 σθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις εἰς πρόσωπον ὑμᾶς δέρει».

Τουτέστιν, ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἀπὸ εὐγενείας, ἀπὸ πλούτου, ἀπὸ σοφίας, ἀπὸ τοῦ περιτομῆν ἔχειν καὶ προγόνους Ἰουδαίους.

Στίχ. 21. «Κατὰ ἀτιμίαν λέγω».

25 Οὐχ ὅτι τύπτεσθε, ἀλλ' ὅτι εἰς ὄψιν τῶν τυπτομένων οὐκ ἐλάττονα πάσχετε.

«Ἄγγελο φωτός» ὀνομάζει τὸν ἄγγελο πού ἔχει παρρησία. Ἐνῶ οἱ ἄγγελοι τοῦ διαβόλου εἶναι ἄγγελοι σκότους.

«Σὲ ὑπηρετεῖς δικαιοσύνης, τῶν ὁποίων τὸ τέλος θὰ εἶναι σύμφωνο μὲ τὰ ἔργα τους».

Αὐτὸ πού εἴμαστε, λέγει, ἐμεῖς, πού κηρύττομε τὸ Εὐαγγέλιο.

Στίχ. 16. «Ἐπαναλαμβάνω, κανεῖς νὰ μὴ μὲ νομίσει ἀνόητο».

Καὶ βέβαια ἤδη χρησιμοποίησε προηγουμένως τὴ δικαιολογία.

«Ἄλλιῶς δεχθεῖτε με ἔστω καὶ σὰν ἀνόητο».

Γιατὶ αὐτὸ ἦταν ἔργο ἐκείνων, τὸ νὰ καυχῶνται χωρὶς νὰ ὑπάρχει αἰτία.

«Γιὰ νὰ καυχηθῶ λιγάκι καὶ ἐγώ. (Στίχ. 17) Αὐτὸ πού λέγω δὲν τὸ λέγω κατ' ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ σὰν κάποιος ἀνόητος».

Πάλι προσθέτοντας τὸ «μικρὸ» ἐλαφρύνει τὸ βάρος.

«Σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ θέμα τῆς καυχίσεώς μου».

Πρόσεχε πῶς ἡ καύχηση του δὲν γίνεται κατ' ἐντολὴ τοῦ Κυρίου. Γιατὶ λέγει, «ὄταν τὰ κάνετε ὅλα, νὰ λέτε ὅτι εἴσαστε δούλοι ἀσήμαντου»¹.

Στίχ. 18–20. «Ἐπειδὴ πολλοὶ καυχῶνται γιὰ ἀνθρώπινα πράγματα, θὰ καυχηθῶ καὶ ἐγώ. Γιατὶ μὲ εὐχαρίστηση δέχεσθε τοὺς ἀνόητους, σεῖς πού εἴσαστε φρόνιμοι. Πραγματικὰ δείχνετε ἀνοχὴ ἐὰν κάποιος σᾶς ὑποδουλώνει, ἐὰν κάποιος σᾶς κατατρώγει, ἐὰν κάποιος σᾶς ἐκμεταλλεύεται, ἐὰν κάποιος σᾶς συμπεριφέρεται μὲ ἀλαζονεία, ἐὰν κάποιος σᾶς δίνει χτυπήματα στὸ πρόσωπο».

Δηλαδή ἀπὸ τὰ κοσμικά, ἀπὸ τὴν εὐγένεια, ἀπὸ τὸν πλοῦτο, ἀπὸ τὴ σοφία, ἀπὸ τὸ ἐὰν ἔχει κάνει περιτομή, καὶ ἀπὸ τὸ ἂν ἔχει προγόνους Ἰουδαίους.

Στίχ. 21. «Μὲ ντροπὴ μου τὸ λέγω».

Ἦσθε ὅτι δέχεσθε χτυπήματα, ἀλλ' ὅτι δὲν ὑποφέρετε λιγότερο ἀπὸ ἐκείνους πού δέχονται χτυπήματα στὸ πρόσωπο.

«Ὡς ὅτι ἡμεῖς ἡσθενήσαμεν· ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμῶ, ἐν ἀφροσύνη λέγω, τολμῶ κάγώ. Ἐβραῖοί εἰσι; Κάγώ. (Στίχ. 22–24) Ἰσραηλιταί εἰσι; Κάγώ. Σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; Κάγώ. Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; Παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. Ἐν κό-
5 ποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. Ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα».

Μὴ γὰρ οὐκ ἐδυνάμεθα, φησί, καὶ ἡμεῖς τοιαῦτα ποιεῖν ὑμῖν; Ἀλλ' οὐ ποιοῦμεν. Τίνος οὖν ἔνεκεν αὐτῶν ἀνέχεσθε, ὡς
10 ἡμῶν μὴ δυναμένων τοιαῦτα ποιεῖν; Ἐγκλημα μὲν γὰρ ὑμῖν καὶ τὸ μωραινόντων ἀνέχεσθαι, τὸ δὲ καὶ ἀρπαζόντων καὶ καταφρονούντων καὶ τυπτόντων, οὐδὲ ἀπολογία ἔχει.

«Παρὰ μίαν ἔλαβον».

Διὰ τί «παρὰ μίαν»; Νόμος ἦν παλαιὸς τὸν πλεον τῶν τεσ-
15 σαράκοντα λαβόντα ἄτιμον εἶναι παρ' αὐτοῖς. Ἴνα οὖν μὴ ἡ τοῦ τύπτοντος ρύμη καὶ ὀρμὴ πλεον ἐπενεγκοῦσα τοῦ ἀριθμοῦ, ἄτιμον ποιήσῃ τὸν μαστιγούμενον, ὥρισαν παρὰ μίαν τύπτεσθαι, ἵνα, κἂν πλεονάσῃ ὁ τύπτων, μὴ ὑπὲρ τεσσαράκοντα ἐκπέσῃ, ἀλλ', εἴσω τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ σεσοφισμένου μείνας, μὴ ἀτιμάσῃ
20 τὸν τυπτόμενον.

Στίχ. 25. «Τρὶς ἐρραβδίσθη, ἀπαξ ἐλιθάσθη».

Καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον; Ὅτι μακρὰς ὁδοῦς ἐστέλλετο καὶ διαποντίους ἀποδημίας.

«Τρὶς ἐνανάγησα».

25 Μυστικῶς αἰνιττόμενος λέγει τὴν ἀνθρωπότητα τρίτον ναυαγήσαι. Τί γὰρ φησι, «τρὶς ἐνανάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ

«Σὰν νὰ φανήκαμε ἐμεῖς ἀνίσχυροι. Γιὰ ὁποιοδήποτε λοιπὸν πρᾶγμα τολμᾷ κανεὶς νὰ καυχηθεῖ—ὀμιλῶ σὰν ἀνόητος— τολμῶ νὰ καυχηθῶ καὶ ἐγώ. Εἶναι Ἑβραῖοι ἐκεῖνοι; Καὶ ἐγὼ εἶμαι. (Στίχ. 22–24) Εἶναι Ἰσραηλίτες αὐτοί; Καὶ ἐγὼ εἶμαι. Εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ; Καὶ ἐγὼ εἶμαι. Εἶναι ὑπηρέτες τοῦ Χριστοῦ; Μιλῶ σὰν παράφρονas, περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς εἶμαι ἐγώ. Ὡς πρὸς τοὺς κόπους τοὺς ξεπερνῶ πολὺ περισσότερο, ὡς πρὸς τίς μαστιγώσεις σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ, ὡς πρὸς τίς φυλακίσεις πολὺ περισσότερο, καὶ πολλὰς φορὲς κινδύνευσα νὰ θανατωθῶ. Ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πέντε φορὲς δέχθηκα σαράντα μαστιγώματα».

Μήπως δηλαδὴ καὶ ἐμεῖς, λέγει, δὲν μπορούσαμε νὰ σᾶς κάνομε τέτοια πράγματα; Ἄλλ' ὅμως δὲν τὰ κάνομε. Γιὰ ποιό λόγο λοιπὸν τοὺς ἀνέχεσθε αὐτούς, σὰν νὰ μὴ μπορούμε ἐμεῖς νὰ τὰ κάνομε αὐτά; Καὶ βέβαια εἴσαστε ἄξιοι κατηγορίας γιὰ τὸ ὅτι ἀνέχεσθε ἀνόητους ἀνθρώπους, τὸ νὰ ἀνέχεσθε ὅμως ἀνθρώπους ποὺ σᾶς ἀρπάζουν τὰ ὑπάρχοντά σας, σᾶς περιφρονοῦν καὶ σᾶς χτυποῦν, εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε δικαιολογία.

«Παρά ἓνα».

Γιὰτί «παρά ἓνα»; Ὑπῆρχε παλαιὸς νόμος νὰ θεωρεῖται ἀπὸ αὐτοὺς ἄτιμος ἐκεῖνος ποὺ δεχόταν σαράντα μαστιγώματα. Γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ λοιπὸν νὰ ξεπερασθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαστιγώματων ἐξαιτίας τῆς φορᾶς καὶ τῆς ὀρμῆς ἐκείνου ποὺ μαστίγωνε καὶ κάνει ἔτσι ἄτιμο τὸν μαστιγούμενο, ὄρισαν νὰ μαστιγώνεται μὲ σαράντα παρὰ ἓνα μαστιγώματα, ὥστε, κι ἂν ἀκόμη ἀυξήσει κατὰ πολὺ τὰ μαστιγώματα ἐκεῖνος ποὺ μαστίγωνε, νὰ μὴ ξεπεράσει ὅμως τὰ σαράντα, ἀλλά, μένοντας μέσα σ' αὐτὸν τὸν καθορισμένο ἀριθμὸ, νὰ μὴ καταστήσει ἄτιμο τὸν μαστιγούμενο.

Στίχ. 25. «Τρεῖς φορὲς μὲ ράβδισαν, μιὰ φορὰ μὲ λιθοβολήσαν».

Καὶ τί σχέση ἔχει αὐτὸ μὲ τὸ Εὐαγγέλιο; Ἐπειδὴ στελλόταν σὲ μακρυνὲς ὁδοιπορίες καὶ ὑπερπόντιες ἀποδημίες.

«Τρεῖς φορὲς ναύαγησα».

Ἐδῶ κατὰ τρόπο μυστικὸ ὑπαινίσσεται τὴν ἀνθρωπότητα ποὺ ναύαγησε τρεῖς φορὲς. Γιὰτί λοιπὸν λέγει, «τρεῖς φορὲς

βυθῶ πεποίηκα»; Τρίτον γὰρ ἐναυάγησεν ἡ ἀνθρωπότης, ἅπαξ ἐν παραδείσῳ διὰ τῆς παραβάσεως· δεύτερον πάλιν ἐν τῷ κατακλυσμῷ Νῶε. Τρίτον, μετὰ τὸ δέξασθαι τὸν νόμον, πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν ἐξέπεσεν ὁ λαός, ἕως οὗ ἔλθῶν ὁ τῶν ψυχῶν ἡμῶν κυβερνήτης Χριστός, στήσας τὸ ἰστίον τοῦ σταυροῦ ἐμέσῳ τῇ γῆ, ἀχειμάστον ἡμῖν τὸν εἰς Οὐρανόπολιν πλοῦν ὠκονόμησε.

«Νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῶ πεποίηκα».

«Νύκτα» λέγει, τὴν πρὸ τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐν τῇ σκοτεινῇ πλάνῃ διατριβῆν. «Ἡμέραν» δὲ λέγει, τὴν μετὰ Χριστοῦ παρουσίαν ἐν τῷ φωτεινῷ βαπτίσματι διαγωγῆν.

«Νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῶ πεποίηκα. (Στίχ. 26) Ὀδοιπορίαις πολλάκις».

Οἱ μὲν γὰρ φασιν, ὅτι ἐν μέσῳ πελάγει πλέων, οἱ δέ, ὅτι νηχόμενος ἐν μέσῳ πελάγει, ἔνθα οὐ γῆν, οὐκ ὄρος ἦν ἰδεῖν, ὅπερ καὶ ἀληθέστερον. Ἐπεὶ ἐκεῖνό γε οὐδὲ θαύματος ἄξιον, οὐδ' ἂν μετὰ τὰ ναύγια αὐτὸ τέθεικεν ὡς τῶν ναυαγίων μεῖζον ὄν.

«Κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἔθνων, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημιά, κινδύνοις ἐν θαλάσση, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις».

Ἦναγκάζετο γὰρ διαπορθμευεῖν ποταμούς.

Στίχ. 27–33. «Ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτός, ἢ ἐπισύστασις μου ἢ καθημέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας,

ναυάγησα, μιὰ νύχτα καὶ μιὰ μέρα ἔμεινα ἐκτεθειμένος στὸ πέλαγος»; Ἐπειδὴ τρεῖς φορές ναυάγησε ἡ ἀνθρωπότητα. Μία φορά στὸν Παράδεισο μὲ τὴν παράβαση· δεύτερη φορά πάλι κατὰ τὸν κατακλυσμὸ στὶς ἡμέρες τοῦ Νῶε. Τρίτη φορά, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ νόμο, ἐξέπεσε ὁ λαὸς στὴν εἰδωλολατρία, μέχρι ποῦ ἦρθε ὁ Χριστὸς ὁ κυβερνήτης τῶν ψυχῶν μας καὶ ἀφοῦ ἔστησε τὸ ἰστίο τοῦ σταυροῦ στὸ μέσο τῆς γῆς, κατηύθυνε ἀχείμαστον τὸν πλοῦν μας πρὸς τὴν Οὐρανόπολη.

«Μιὰ νύχτα καὶ μιὰ μέρα παρασυρόμουν μέσα στὸ πέλαγος».

«Νύχτα» λέγει τὴ ζωὴ μέσα στὴν σκοτεινὴ πλάνη πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Ἐνῶ «μέρα» ὀνομάζει τὴ ζωὴ μετὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα στὸ φωτεινὸ βάπτισμα.

«Μιὰ νύχτα καὶ μιὰ μέρα παρασυρόμουν στὸ πέλαγος. (Στίχ. 26) Μὲ ὁδοιπορίες πολλὰς φορές».

Ἄλλοι λέγουν ὅτι ἐννοεῖ τὸν πλοῦν τοῦ μέσα στὸ πέλαγος καὶ ἄλλοι ὅτι ἐννοεῖ τὸ κολύμβι τοῦ μετὰ τὸ ναυάγιο μέσα στὸ πέλαγος, ὅπου δὲν ἦταν δυνατόν νὰ δεῖ οὔτε ξηρὰ οὔτε ὄρος, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀληθέστερο. Γιατὶ ἐκεῖνο (τὸ πρῶτο) δὲν εἶναι καθόλου ἀξιοθαύμαστο, οὔτε θ' ἀνέφερε αὐτὸ μετὰ τὰ ναυάγια σὰν νὰ ἦταν μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ναυάγια.

«Μὲ κινδύνους ἀπὸ ποταμούς, μὲ κινδύνους ἀπὸ ληστές, μὲ κινδύνους ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς μου, μὲ κινδύνους ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, μὲ κινδύνους στὴν πολλή, μὲ κινδύνους στὴν ἐρημίᾳ, μὲ κινδύνους στὴ θάλασσα, μὲ κινδύνους ἀπὸ ψευδαποστόλους».

Ἄναγκαζόταν δηλαδὴ νὰ περανάει ποταμούς.

Στίχ. 27–33. «Μὲ κόπο καὶ μόχθο, μὲ ἀγρυπνίες πολλὰς φορές, μὲ πείνα καὶ δίψα, πολλὰς φορές νυστικός, μέσα στὸ κρῦο καὶ χωρὶς τὰ ἀναγκαῖα ροῦχα. Καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων, οἱ καθημερινὲς μου πιέσεις καὶ ἡ μέριμνά μου γιὰ ὅλες τὶς ἐκκλησίες. Ποιὸς ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγώ; Ποιὸς σκανδαλίζεται καὶ ἐγὼ δὲν καίομαι ἀπὸ τὸν πόνο; Ἐὰν πρέπει νὰ καυχῶ, θὰ καυχῶ γιὰ τὶς ἀδυναμίες μου. Ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες, γνωρί-

οἶδεν ὅτι οὐ ψεύδομαι. Ἐν Δαμασκῶ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Στίχ. 1. «Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι δὲ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου».

Τοῦτό φησιν, οὐχ ὡς οὐδὲν εἰρηκῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλει μεταβαίνειν εἰς ἕτερον καυχήσεως εἶδος, ὃ λαμπρότερον αὐτὸν 10 δείκνυσι καὶ ἐπισημότερον. Ταῦτα δὲ φησιν ἐν ἑαυτῷ, ἐκείνους παιδεύων ταπεινοφρονεῖν. Εἰ γὰρ ὁ τοσαῦτα ἔχων, τοιοῦτος, τί οὐκ ὤφειλον ἐκείνοι ποιεῖν;

Στίχ. 2-7. «Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, 15 οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν), ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον (εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν), ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχῆσομαι, ὑπὲρ δὲ ἑμαυτοῦ οὐ 20 καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχῆσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων. Ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. Φεῖδομαι δέ, μὴ τις εἰς ἐμὲ λογισθῆται ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί».

25 Πολλῶν οὐσῶν ἀποκαλύψεων, μίαν ταύτην τίθησιν· ὅτι δὲ ἦσαν πολλαί, αὐτὸς ἐπεξιὼν εἶπεν, «ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι». Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸν χρόνον τίθησι τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἂν ὁ τοσοῦτον καρτερήσας χρόνον, νῦν ἂν ἐξεῖπεν, εἰ μὴ πολλὴν ἤδει τὴν 30 ἀνάγκην.

ζει ὅτι δὲν λέγω ψέματα. Στὴ Δαμασκὸ ὁ ἐθνάρχης τοῦ βασιλιά Ἄρετα φρουροῦσε τὴν πόλη τῶν Δαμασκηνῶν θέλοντας νὰ μὲ πιάσει, ἀλλὰ μὲ κατέβασαν ἀπὸ τὸ τεῖχος μὲ ἓνα καλάθι ἀπὸ ἓνα παράθυρο καὶ ξέφυγα ἀπὸ τὰ χέρια του».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Στίχ. 1. «Τὸ νὰ καυχιέμαι λοιπὸν δὲν μοῦ συμφέρει, θὰ ἔρθω ὁμῶς σὲ ὄπτασιες καὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Κυρίου».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ὅχι ὅτι δὲν εἶχε πεῖ τίποτε, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ περάσει σὲ ἄλλο εἶδος καυχήσεως, πρᾶγμα ποῦ τὸν δείχνει λαμπρότερο καὶ ἀξιολογότερο. Αὐτὰ τὰ λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του, διδάσκοντας ἐκείνους νὰ δείχνουν ταπεινοφροσύνη. Ἐὰν δηλαδὴ ἐγώ, ποῦ ἔχω τόσα πολλὰ γιὰ νὰ καυχηθῶ, εἶμαι τέτοιος, τί ἔπρεπε νὰ κάνουν ἐκεῖνοι;

Στίχ. 2-7. «Γνωρίζω ἓναν ἄνθρωπο Χριστιανό, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπὸ δέκα τέσσερα χρόνια, εἶτε μὲ τὸ σῶμα, δὲν τὸ ξέρω, εἶτε χωρὶς τὸ σῶμα, δὲν τὸ ξέρω, ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει, ἀρπάχθηκε μέχρι τὸν τρίτο οὐρανό. Καὶ γνωρίζω ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀρπάχθηκε, εἶτε μὲ τὸ σῶμα, εἶτε χωρὶς τὸ σῶμα, δὲν τὸ ξέρω, ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει, στὸν παράδεισο καὶ ἄκουσε λόγια ποῦ δὲνμποροῦν νὰ λεχθοῦν ἀπὸ ἄνθρωπο. Γιὰ ἓναν τέτοιο ἄνθρωπο θὰ καυχηθῶ, ἐνῶ γιὰ τὸν ἑαυτό μου δὲν θὰ καυχηθῶ, παρὰ μόνο γιὰ τὶς ἀδυναμίες μου. Ἀλλὰ κι ἂν θελήσω νὰ καυχηθῶ δὲν θὰ εἶμαι ἀνόητος. Γιατὶ θὰ πῶ τὴν ἀλήθεια. Τὸ ἀποφεύγω ὁμῶς, μήπως κάποιος μὲ θεωρήσει ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὸ ποῦ μὲ βλέπει νὰ εἶμαι ἢ ἀκούει ἀπὸ μένα. Καὶ ἐξαιτίας τῶν πολλῶν ἀποκαλύψεων, γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύομαι, μοῦ δόθηκε ἓνα ἀγκάθι στὸ σῶμα μου».

Ἐνῶ εἶναι πολλές οἱ ἀποκαλύψεις ποῦ ἔλαβε, ἀναφέρει αὐτὴν μόνο τὴ μία. Τὸ ὅτι ἦταν πολλές, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ εἶπε κατὰ τὴ διήγησή του· «ἐξαιτίας τῶν ὑπερβολικὰ πολλῶν ἀποκαλύψεων, γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανεύομαι». Γι' αὐτὸ καὶ ἀναφέρει τὸν χρόνο τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν, γιὰ νὰ ξεῖξει, ὅτι αὐτὸς ποῦ ἔδειξε ὑπομονὴ τόσο χρόνο, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ τὰ πεῖ αὐτὰ, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε μεγάλη ἀνάγκη.

« Ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι ».

« Σατάν » ὁ ἀντικείμενος λέγεται τῇ τῶν Ἑβραίων φωνῇ. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ Σολομῶντος διηγουμένη φησὶν ἡ Γραφή· « οὐκ ἦν Σατάν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ », τουτέστι, πολεμῶν, ἀντικείμενος. Ὁ τοίνυν λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Οὐκ εἶασεν ὁ Θεὸς ἀπονητὶ προχωρῆσαι τὸ κήρυγμα, καταστέλλων ἡμῶν τὸ φρόνημα, ἀλλὰ συνεχώρησε τοῖς ἀντικειμένοις ἐπιτίθεσθαι ἡμῖν. Ἄγγελον τοίνυν Σατανᾶ λέγει Ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα, Ὑμέναιον καὶ Φιλητόν, τοὺς τὴν ἀνάστασιν λέγοντας ἤδη γεγονέναι, καὶ πάντα τοὺς ἀντικειμένους τῷ λόγῳ τοῦ κηρύγματος καὶ φιλονεικοῦντας αὐτῷ καὶ πολεμοῦντας καὶ ἐμβάλλοντας εἰς δεσμωτήρια. Ὡσπερ οὖν υἱὸς διαβόλου καλεῖ τοὺς Ἰουδαίους, τὰ ἐκεῖνου ζηλοῦντας, οὕτω καὶ ἀγγέλου Σατανᾶ πάντα τὸν ἀντιπίπτοντα τῷ κηρύγματι. Τοῦτο οὖν, « ἐδόθη μοι σκῶλοψ », φησὶν, 15 « ἵνα με κολαφίζῃ »· οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ τοὺς τοιοῦτους ὀπλίζοντος, μὴ γένοιτο, οὐδὲ κολάζοντος, οὐδὲ τιμωρουμένου τέως, ἀλλὰ συγχωροῦντος καὶ ἀφιέντος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Στίχ. 8. « Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῆ ἀπ' ἐμοῦ ».

20 Καὶ τοῦτο πολλῆς ταπεινοφροσύνης, τὸ μὴ κρύψαι.

Στίχ. 9. « Καὶ εἶρηκέ μοι· Ἄρκεϊ σοι ἡ χάρις μου ».

Τουτέστιν, ὅτι νεκροὺς ἐγείρεις καὶ τυφλοὺς θεραπεύεις καὶ τὰ ἄλλα τῶν σημείων ποιεῖς.

« Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται ».

25 Ἐλαυνόμενοι γὰρ καὶ διωκόμενοι, πάντων περιεγέροντο.

« Ἡδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ ».

«Ένας ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ, γιὰ νὰ μοῦ δίνει ραπίσματα, ὥστε νὰ μὴ ὑπερηφανεύομαι».

Στὴν ἑβραϊκὴ γλώσσα «σατὰν» λέγεται ὁ πολέμιος. Γιατὶ αὐτὸ λέγει ἡ Γραφὴ διηγούμενη γιὰ τὸν Σολομώντα: «δὲν ὑπῆρχε Σατὰν κατὰ τίς ἡμέρες αὐτοῦ», δηλαδὴ πολέμιος, ἀντικείμενος. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Δὲν ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ προχωρήσει τὸ κήρυγμα χωρὶς κόπο, καταστέλλοντας τὸ φρόνημά μας, ἀλλ' ἐπέτρεψε τοὺς πολέμιους νὰ μᾶς ἐπιτίθενται. Ἄγγελο λοιπὸν τοῦ Σατανᾶ λέγει τὸν Ἀλέξανδρο τὸν Χαλκέα, τὸν Ὑμέναιο καὶ τὸν Φιλητό, ποὺ ἔλεγαν ὅτι ἡ ἀνάστασις εἶχε ἤδη γίνεи, καὶ ὄλους ἐκείνους ποὺ πολεμοῦσαν τὸ λόγο τοῦ κηρύγματος, καὶ φιλονεικοῦσαν μὲ αὐτὸν καὶ τὸν πολεμοῦσαν καὶ τὸν ἔρριχναν στὶς φυλακές. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους υἱοὺς τοῦ διαβόλου, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦν ὅσα καὶ ἐκεῖνος, ἔτσι καὶ ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ ὀνομάζει τὸν καθένα ποὺ πολεμᾷ τὸ κήρυγμα. Αὐτὸ λοιπὸν, λέγει, «μοῦ δόθηκε σὰν ἓνα ἀγκάθι, γιὰ νὰ μοῦ δίνει ραπίσματα». Ὅχι ὅτι ὁ Θεὸς ὄπλιζε αὐτοὺς, μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη, οὔτε ὅτι τοὺς κόλαζε καὶ τοὺς τιμωροῦσε στὴν ἀρχή, ἀλλὰ ἐπετρέποντάς τους καὶ ἀφήνοντας αὐτὸ νὰ τὸ κάνει κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως.

Στίχ. 8. «Τρεῖς φορές παρακάλεσα τὸν Κύριο γι' αὐτό, γιὰ νὰ φύγει ἀπὸ μένα».

Καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα μεγάλης ταπεινοφροσύνης, τὸ ὅτι δὲν τὸ ἔκρυψε.

Στίχ. 9. «Καὶ μοῦ εἶπε: Σοῦ ἀρκεῖ ἡ χάρις μου».

Δηλαδὴ, τὸ ὅτι ἀνασταίνεις νεκροὺς, θεραπεύεις τυφλοὺς, καὶ κάνεις καὶ τὰ ἄλλα θαύματα.

«Γιατὶ ἡ δύναμή μου φανερώνεται τέλεια ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀδυναμία».

Ἄν καὶ ἀπομακρύνονταν δηλαδὴ καὶ καταδιώκονταν, ὅμως ὄλους τοὺς νίκησαν.

«Μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση λοιπὸν θὰ καυχηθῶ πολὺ περισσότερο γιὰ τίς ἀδυναμίες μου, γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ σὲ μένα ἡ δύναμη τοῦ Χριστοῦ».

Ἴνα μὴ καταπέσωσι, τῶν ψευδαποστόλων ἐπὶ τοῖς ἐναντιοῖς καυχωμένων, καὶ ὄντων τούτων ἐν διωγμοῖς, δείκνυσιν ὅτι διὰ τούτων λαμπρότεροι γίνονται.

Στίχ. 10. «Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ».

Ἴνα μὴ τις νομίση σωματικὴν ἀσθένειαν λέγειν αὐτόν, καὶ κατ' εἶδος τὴν ἀσθένειαν διηγῆσατο, λέγων· «ἐν ὕβρεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις». Εἶδες ὅπως αὐτὸν νῦν ἀπεκάλυπεν, ὃν εἶπεν ἄνω «Σατανᾶν», καὶ οὐχὶ ἄλλος, ὡς φασιν οἱ ληροῦντες, περὶ τὴν κεφαλὴν εἶχεν;

«Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς εἰμι».

Ἐνθα θλιψίς, ἐκεῖ καὶ παράκλησις. Καὶ ἐνθα παράκλησις, ἐκεῖ καὶ χάρις. Ὅτε γοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἔπεσε, τότε θαυμαστὰ ἐποίησεν ἐκεῖνα. Ὅτε ἐναυάγησεν καὶ εἰς τὴν βάρβαρον ἐξηνέχθη χώραν, τότε μάλιστα ἐδοξάσθη. Ὅτε εἰς τὸ δεσμωτήριον εἰσῆλθε, τότε καὶ τοῦ δικαστοῦ περιεγένητο.

Στίχ. 11–13. «Γέγονα ἄφρων καυχώμενος, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. Ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. Οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδὲν εἰμι· τὰ μέντοι σημεῖα τοῦ Ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, σημείοις τε καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. Τί γὰρ ἐστὶν ὃ ἠττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν;».

«Καυχώμενος». Ἀπαρτίσας δὲ τὸν περὶ τῶν οἰκείων ἐγκωμίων λόγον, οὐκ ἔσθη μέχρι τούτου, ἀλλὰ ἀπολογεῖται πάλιν καὶ συγγνώμην ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰτεῖ. «Ἵμεῖς» γὰρ, φησὶν, «ἠναγκάσατε». Εἰ μὲν γὰρ καυχώμενος, καὶ ἐκεῖνοι μὴ μετὰ τῆς ὑμετέρας τοῦτο ἐποιοῦν ἐκεῖνοι πλάνης, οὐκ ἂν οὕτως προήχθη εἰς τούτους ἐμαυτὸν ἀγαγεῖν λόγους. Ἐπειδὴ δὲ ὀλόκληρον Ἐκκλησίαν διέφθειρον, εἰς τὸ συμφέρον ὑμῖν ὀρῶν. ἠναγκάσθη ἄφρων γενέσθαι.

Γιὰ νὰ χάσουν τὸ θάρρος τους, ἐπειδὴ οἱ ψευδαπόστολοι καυχῶνταν γιὰ τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, ἐνῶ αὐτοὶ διώκονταν, δείχνει ὅτι μὲ αὐτὰ γίνονται λαμπρότεροι.

Στίχ. 10. «Γι' αὐτὸ δέχομαι μὲ εὐχαρίστηση τὶς ἀδυναμίες μου, τὶς ὕβρεις, τὶς ταλαιπωρίες, τοὺς διωγμούς, τὶς στενοχώριες γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ».

Γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι αὐτὸς ὀμιλεῖ γιὰ σωματικὴ ἀδυναμία, περιέγραψε τὴν ἀδυναμία ξεχωριστὰ τὴ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, λέγοντας: «τὶς ὕβρεις, τοὺς διωγμούς, τὶς ταλαιπωρίες, τὶς στενοχώριες». Εἶδες πῶς τώρα φανέρωσε αὐτὸν τὸν ὁποῖο προηγουμένως ὀνόμασε Σατανᾶ, καὶ ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ πόνο ποῦ εἶχε στὸ κεφάλι, ὅπως λέγουν αὐτοὶ ποῦ φλυαροῦν;

«Γιατί, ὅταν εἶμαι ἀδύναμος, τότε εἶμαι δυνατός».

Ὅπου ὑπάρχει θλίψη, ἐκεῖ καὶ παρηγοριά. Καὶ ὅπου παρηγοριά, ἐκεῖ καὶ χαρά. Ὅταν λοιπὸν ρίχτηκε στὴ φυλακὴ, τότε ἔκανε ἐκεῖνα τὰ θαυμαστά. Ὅταν ναυάγησε καὶ βγῆκε στὴ βαρβαρικὴ χώρα, τότε προπάντων δοξάσθηκε. Ὅταν ὀδηγήθηκε στὴ φυλακὴ, τότε καὶ τὸν δικαστὴ νίκησε.

Στίχ. 11–13. «Ἔγινα ἀνόητος μὲ τὸ νὰ καυχίεμαι, ἀλλὰ σεῖς μὲ ἀναγκάσατε. Γιατί ἐγὼ ἔπρεπε νὰ συστήνομαι ἀπὸ σᾶς. Ἐγὼ σὲ τίποτε δὲν φάνηκα κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἐξοχότερους ἀποστόλους, ἂν καὶ δὲν εἶμαι τίποτε, καὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ ἀποστόλου πραγματοποιήθηκαν ἀπὸ μένα ἐνώπιόν σας μὲ κάθε ὑπομονή, μὲ σημεῖα καὶ τέρατα καὶ δυνάμεις. Ὡς πρὸς τί λοιπὸν εἴσαστε κατώτεροι ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐκκλησίες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγὼ δὲν σᾶς ἐπιβάρυνα;»

«Μὲ τὸ νὰ καυχίεμαι». Ἀφοῦ ὀλοκλήρωσε τὸ λόγο γιὰ τοὺς δικούς του ἐπαίνους, δὲν σταμάτησε σ' αὐτὸ μόνο, ἀλλ' ἀπολογεῖται πάλι καὶ ζητᾶει συγγνώμη γιὰ τὰ ὅσα ἔχει πεῖ. Γιατί λέγει, «σεῖς μὲ ἀναγκάσατε». Ἐὰν δηλαδὴ καυχώμουν καὶ ἐκεῖνοι δὲν τὸ ἔκαναν αὐτὸ μὲ σκοπὸ νὰ σᾶς ἀποπλανήσουν, δὲν θὰ ἔφθανα στὸ σημεῖο ν' ἀφήσω τὸν ἑαυτό μου νὰ διατυπώσει τέτοιους λόγους. Ἐπειδὴ ὅμως διέφθειραν ὀλόκληρη ἐκκλησία, ἀποβλέποντας στὸ συμφέρον σας, ἀναγκάσθηκα νὰ γίνω ἀνόητος.

Στίχ. 14–15. «Χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. Ἴδού τρίτον τοῦτο ἐτοιμῶς ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω. Οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς· οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. Ἐγὼ δὲ ἡδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἥττον ἀγαπῶμαι».

Ἐγκώμιον ἐκείνων τίθησιν, εἴ γε ἀδικίαν οἰκείαν εἶναι νομίζουσι, τὸ μὴ καταδέξασθαι τὸν Ἀπόστολον λαβεῖν τι παρ' αὐτῶν, μηδὲ ἀνασχεθῆναι τραφῆναι ἐκεῖθεν.

10 Στίχ. 16–20. «Εἰς τοῦτο δὲ ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχων πανοῦργος δόλω ὑμᾶς ἔλαβον. Μὴ τίνα ὦν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; Παρεκάλεσα Τίτον καὶ συναπέσταλκα τὸν ἀδελφόν. Μὴ τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; Οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐ-
15 τοῖς ἔχνεσι; Πάλιν δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; Κατέναντι τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. Τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. Φοβοῦμαι γὰρ μήπως ἐλθὼν, οὐχ οἶους θέλω εὑρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὔρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε».

Ἄρα ἔχει τις εἰπεῖν, ὡς ἐγὼ μὲν οὐκ ἤτησά τι, οὐδὲ ἔλα-
20 βον, πανοῦργος δὲ ὦν, παρασκευάσα τοὺς ὑπ' ἐμοῦ ἀποσταλέντας εἰς οἰκεῖον πρόσωπον αἰτῆσαι τι παρ' ὑμῶν. Καὶ δι' ἐκείνων αὐτὸς ἐγὼ ἐδεξάμην, τοῦ δοκεῖν εἰληφέναι ἔξω ἐμαυτὸν τιθεῖς. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν, καὶ μάρτυρας ὑμεῖς. «Τῷ δὲ αὐτῷ πνεύματι», ἢ τῇ αὐτῇ προαιρέσει λέγει, ἢ τῇ αὐτῇ
25 διακονίᾳ τῆς χάριτος, ὅτι ὁμοίαν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα πολιτεῖαν ἐχαρίσατο.

«Μήπως ἔρεις, ζῆλος, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· (στίχ. 21) μὴ πάλιν παρελθόντα μὲ ταπεινώσῃ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς».

Στίχ. 14–15. «Συγχωρήστε μου αὐτὴν τὴν ἀδικία. Νά, γιὰ τρίτη ἤδη φορὰ εἶμαι ἔτοιμος νὰ ρθῶ σὲ σᾶς καὶ δὲν θὰ σᾶς ἐπιβαρύνω. Γιατὶ δὲν θέλω τὰ δικά σας ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἐσᾶς· καθόσον δὲν ὀφείλουν τὰ παιδιά νὰ συγκεντρώνουν θησαυροὺς γιὰ τοὺς γονεῖς τους, ἀλλ' οἱ γονεῖς γιὰ τὰ παιδιά. Καὶ ἐγὼ εὐχαρίστως θὰ δαπανήσω καὶ θὰ δαπανηθῶ γιὰ χάρη τῶν ψυχῶν σας, ἂν καί, ἐνῶ ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ περισσότερο, ὅμως ἀγαπιέμαι ἀπὸ σᾶς λιγότερο».

Θεωρεῖ ὅτι ἀποτελεῖ ἔπαινο ἐκείνων, ἐὰν βέβαια νομίζουν ὅτι εἶναι ἀδικία γι' αὐτοὺς, τὸ ὅτι δὲν καταδέχθηκε ὁ Ἀπόστολος νὰ πάρει κάτι ἀπὸ αὐτοὺς, οὔτε ἀνέχθηκε νὰ τραφεῖ ἀπὸ αὐτοὺς.

Στίχ. 16–20. «Καὶ ἔστω, ἐγὼ δὲν σᾶς ἐπιβάρυνα σ' αὐτο, ἀλλ' ὄντας πανοῦργος, σᾶς ἔπιασα μὲ δόλο. Μήπως σᾶς ἐκμεταλλεύθηκα μὲ κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔστειλα σὲ σᾶς; Παρακάλεσα τὸν Τίτο νὰ ἔρθει σὲ σᾶς καὶ ἔστειλα μαζί του τὸν ἀδελφό. Μήπως ὁ Τίτος σᾶς ἐκμεταλλεύθηκε σὲ κάτι; Δὲν συμπεριφερθήκαμε μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα; δὲν ἀκολουθήσαμε τὰ ἴδια τὰ ἴχνη; Νομίζετε ὅτι πάλι ἀπολογοῦμαι σὲ σᾶς; Μιλᾶμε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅλα αὐτά, ἀγαπητοί μου, γίνονται γιὰ τὴ δική σας οἰκοδομή. Γιατὶ φοβᾶμαι, μήπως ἐρχόμενος σὲ σᾶς δὲν σᾶς βρῶ τέτοιους πού σᾶς θέλω ἐγὼ, καὶ σεῖς μὲ βρεῖτε τέτοιον πού δὲν μὲ θέλετε».

Ἐπομένως μπορεῖ κάποιος νὰ πεῖ, ὅτι Ἐγὼ βέβαια δὲν ζήτησα κάτι, οὔτε καὶ ἔλαβα, ὄντας ὅμως πανοῦργος, προετοίμασα ἐκείνους πού στάλθηκαν ἀπὸ μένα νὰ ζητήσουν κάτι ἀπὸ σᾶς γιὰ μένα, καὶ μέσω αὐτῶν ἔλαβα αὐτὸ ἐγὼ, ἀπαλλάσσοντας τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ ἔλαβα ἐγὼ. Ἄλλ' ὅμως οὔτε αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ κάποιος καὶ μάρτυρες εἴσαστε ἐσεῖς. Λέγοντας «μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα» ἐννοεῖ ἢ μὲ τὴν ἴδια προαίρεση ἢ μὲ τὴν ἴδια ὑπηρεσία τῆς χάριτος, γιατί ἴδια συμπεριφορὰ χάρισε σὲ μᾶς τὸ Πνεῦμα.

«Μήπως συμβαίνουν ἔριδες, ζηλοτυπίες, θυμοί, φιλονεικίες, συκοφαντίες, ψυθιρισμοί, ἀλαζονεῖες, ἀκαταστασίες» (Στίχ. 21) μήπως ὅταν ἔρθω μὲ ταπεινώσει ὁ Θεός μου ἀπέναντί σας».

Ὁ πρῶτον ἔμελλε θεῖναι, τὸ κατὰ τὴν φυσίωσιν, τοῦτο ὕστερον τίθησι. Κατ' αὐτοῦ γὰρ ἀπενουοῦντο. Ἴνα οὖν μὴ δόξη προηγουμένως τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖν, τὸ κοινὸν λέγει πρῶτον. Ταῦτα γὰρ πάντα ἀπὸ βασκανίας ἐτίκτοντο, αἱ διαβολαί, αἱ κατηγο-
5 ρίαι, αἱ διαστάσεις.

«Καὶ πενήθσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ με-
τανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ἧ
ἔπραξαν».

Οὐκ εἶπε 'πάντας', ἀλλὰ «πολλούς»: καὶ οὐδὲ τούτους
10 ποιεῖ φανεροῦς, διδοὺς ραδίαν αὐτοῖς τὴν πρὸς τὴν μετάνοιαν
ἐπάνοδον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Στίχ. 1. «Ἴδου τοῦτο τρίτον ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς».

Δείκνυσι πολὺν μὲν ἐν ταῖς παραγγελίαις ἑαυτὸν ὄντα καὶ
15 σφοδρότερον, ὀκνηρὸν δὲ καὶ μελλητὴν ἐν ταῖς τιμωρίαις.

«Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν
ρῆμα. (Στίχ. 2) Προεῖρηκα καὶ προλέγω ὡς παρὼν τὸ δευτε-
ρον, καὶ ἀπὼν νῦν γρᾶφω τοῖς προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς
πᾶσιν».

20 Ἐναντὶ μαρτύρων τὰς παρουσίας αὐτοῦ τίθησι καὶ τὰς πα-
ραγγελίας. Ἄπαξ, φησὶν, εἶπον, καὶ δεύτερον, ὅτε παρεγενό-
μην, λέγω καὶ νῦν διὰ γραμμάτων. Κἂν μὲν ἀκούσητε, ὅπερ
ἐπεθύμουν γέγονεν· ἂν δὲ παρηκούσητε, ἀνάγκη λοιπὸν στήσαι
τὰ εἰρημένα, καὶ ἐπαγαγεῖν τὴν τιμωρίαν.

25 «Ὅτι, ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι».

Ἴνα μὴ ἡ μέλλησις ραθυμίαν ἐργάσεται, ὅρα πῶς καὶ τοῦ-
το διορθοῦται λέγων· «ἐὰν ἔλθω, οὐ φείσομαι».

Ἐκεῖνο ποῦ ἔπρεπε ν' ἀναφέρει πρῶτο, τὸ ἐναντίον τῆς ἀλαζονείας, αὐτὸ ἀναφέρει τελευταῖο. Γιατὶ ἐναντίον αὐτοῦ στρεφόνταν ἡ ἀνόητη ἐνέργειά τους. Γιὰ νὰ μὴ φανεῖ λοιπὸν ὅτι προηγουμένως ἐνδιαφέρεται γι' αὐτὸ ποῦ ἀφορᾷ αὐτόν, πρῶτα ἀναφέρει τὸ κοινό. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ γεννιοῦνταν ἀπὸ τὸν φθόνο, οἱ συκοφαντίες, οἱ κατηγορίες, οἱ διχασμοί.

«Καὶ πενήθισα πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἀμάρτησαν προηγουμένως καὶ δὲν μετανόησαν γιὰ τὴν ἀκαθαρσία, τὴν πορνεία καὶ τὴν ἀσέλγεια ποῦ διέπραξαν».

Δὲν εἶπε ὅλους, ἀλλὰ «πολλοὺς» καὶ οὔτε αὐτοὺς φανερώνει, καθιστώντας εὐκόλη σ' αὐτοὺς τὴν ἐπιστροφή πρὸς τὴ μετάνοια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Στίχ. 1. «Αὐτὴ εἶναι ἡ τρίτη φορὰ ποῦ ἔρχομαι σ' ἐσᾶς».

Δείχνει ὅτι εἶναι πολὺ πιὸ πρόθυμος καὶ πιὸ αὐστηρὸς ὡς πρὸς τὶς παραγγελίες, καὶ ἀντίθετα ἀπρόθυμος καὶ πολὺ χρονοτριβῶν γιὰ τὶς τιμωρίες.

«Μὲ τὴ μαρτυρία δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θὰ ἔχει ἰσχὺ ὁ κάθε λόγος. (Στίχ. 2) Σᾶς τὸ ἔχω πεῖ προηγουμένως καὶ τὸ λέγω καὶ τώρα ἀπὸ πρὶν, ὅπως ὅταν ἤμουν παρὼν τὴ δευτέρη φορὰ, καὶ ἀπὼν τώρα γράφω σ' ἐκείνους ποῦ ἀμάρτησαν προηγουμένως καὶ σ' ὅλους τοὺς ὑπόλοιπους».

Ἄντι γιὰ μάρτυρες ἀναφέρει τὶς παρουσίες του σ' αὐτοὺς καὶ τὶς παραγγελίες του. Τὸ εἶπα, λέγει, τὴν πρώτη φορὰ καὶ τὴ δευτέρη ὅταν ἦρθα σὲ σᾶς, τὸ λέγω καὶ τώρα μὲ γράμματα. Καὶ ἐφόσον ἀκούσετε, ἔγινε ἐκεῖνο ποῦ ἐπιθυμοῦσα, ἂν ὅμως δεῖξετε ἀνυπακοή, εἶμαι ἀναγκασμένος πλέον νὰ σταματήσω τὰ ὅσα ἔχω πεῖ καὶ νὰ χρησιμοποιήσω τὴν τιμωρία.

«Ὅτι, ὅταν ἔρθω πάλι, δὲν θὰ σᾶς λυπηθῶ».

Γιὰ νὰ μὴ συντελέσει ἡ χρονοτριβὴ τῆς τιμωρίας σὲ ἀδιαφορία, πρόσεχε πῶς καὶ αὐτὸ τὸ διορθώνει, λέγοντας: «ἐὰν ἔρθω, δὲν θὰ σᾶς λυπηθῶ».

Στίχ. 3. «Ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν».

Τοῦτο πρὸς τοὺς κωμωδοῦντας αὐτὸν καὶ χλευάζοντας καὶ λέγοντας, «ἡ παρουσία ἀσθενῆς καὶ ὁ λόγος ἐξουθενούμενος».
 5 Καθαπτόμενος λέγει· Ἐπειδὴ βούλεσθε δοκιμάζειν, εἰ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς οἰκεῖ, καὶ διὰ τοῦτο με κωμωδεῖτε, ὡς εὐτελεῖ καὶ εὐκαταφρόνητον, ἅτε ἔρημον ὄντα τῆς δυνάμεως ἐκείνης, εἴσεσθε, ὅτι οὐκ ἔσμεν ἔρημοι, εἰ παράσχοιτε πρόφασιν, ὃ μὴ γένοιτο. Οὐκ εἶπε δέ, 'τοῦ ἐνοικοῦντος', ἀλλὰ, «τοῦ λαλοῦντος», πνευ-
 10 ματικὰ ὄντα δεικνὺς τὰ ρήματα.

Στίχ. 4. «Καὶ γὰρ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ».

Τρία σημαίνει τὸ τῆς ἀσθενείας ὄνομα. Καὶ γὰρ ἀσθένεια λέγεται ἡ τοῦ σώματος ἀρρωστία, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὲρ Λα-
 15 ζάρου· «Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ». Καὶ πάλιν ἀσθενεῖ τῷ μὴ πεπηγῆναι ἐν τῇ πίστει καλῶς, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ Παύλῳ· «τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις λογισμῶν». Καὶ πάλιν κατὰ τρίτον τρόπον ἀσθένειαι αἱ διωγμοὶ καὶ ἐπιβουλαί. Καὶ τοῦτο πάλιν ἔστιν ἐκ τοῦ Παύλου
 20 ἰδεῖν λέγοντος· «ὑπὲρ τούτου τρεῖς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, καὶ εἶπέ μοι· Ἄρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν τρίτον τρόπον τὸ τῆς ἀσθενείας ἐκδέχεται ὄνομα. Λέγει οὖν, ὅτι εἰ καὶ ἐσταυρώθη κίνδυνον ὑπομείνας καὶ ἐπιβουλήν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν παρεβλά-
 25 βη, ἀλλὰ δυνατὸς ἔστιν ὁ Θεός, εἰ καὶ διὰ τὴν οἰκονομίαν πέπονθεν ἐκῶν.

«Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζήσομεν σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς. (Στίχ. 5-7) Ἐαυτοὺς πειρά-

1. Β' Κορ. 10,10. 2. Ἰω. 11,3.

3. Ρωμ. 14,1. 4. Β' Κορ. 12,8.

Στίχ. 3. «Ἐπειδὴ ζητᾶτε ἀπόδειξη γιὰ τὸν Χριστὸ πὺ ὀμιλεῖ μέσω ἐμοῦ, ὁ ὀποῖος δὲν εἶναι ἀδύναμος ἀπέναντί σας, ἀλλ' ἀντίθετα δυνατὸς μεταξύ σας».

Αὐτὸ τὸ λέγει γιὰ ἐκεῖνους πὺ τὸν διακωμωδοῦσαν καὶ τὸν χλεύαζαν καὶ ἔλεγαν· «ἡ σωματικὴ του ἐμφάνιση εἶναι ἰσχνὴ καὶ ὁ προφορικὸς λόγος του χωρὶς καμμιά ἀξία»¹. Κατηγορώντας τους λοιπὸν λέγει· Ἐπειδὴ θέλετε ἀποδείξεις, ἐὰν ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα μου, καὶ γι' αὐτὸ μὲ διακωμωδεῖτε σὰν ἀσήμαντο καὶ εὐκαταφρόνητο, ἐφόσον τάχα εἶμαι γυμνὸς ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ δύναμη, θὰ γνωρίσετε, ὅτι δὲν εἶμαι γυμνὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ δύναμη, ἐὰν δώσετε ἀφορμὴ, πρᾶγμα πὺ εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ. Καὶ δὲν εἶπε, 'πὺ κατοικεῖ μέσα μου', ἀλλὰ «πὺ ὀμιλεῖ μέσω ἐμοῦ», γιὰ νὰ δεῖξει ὅτι τὰ λόγια εἶναι πνευματικά.

Στίχ. 4. «Γιατί, ἂν καὶ σταυρώθηκε σὰν ἀδύναμος, ὀμως ζεῖ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ».

Τρία πράγματα σημαίνει τὸ ὄνομα τῆς ἀσθένειας. Καὶ πράγματι ἀσθένεια λέγεται ἡ ἀρρώστια τοῦ σώματος, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πὺ ἔχει λεχθεῖ γιὰ τὸν Λάζαρο· «Κύριε, ἐκεῖνος πὺ ἀγαπᾶς εἶναι ἄρρωστος»². Ἐπίσης ἀσθενὴς λέγεται ἐκεῖνος πὺ δὲν εἶναι πολὺ σταθερὸς στὴν πίστη, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πὺ ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Παῦλο· «ἐκεῖνον πὺ εἶναι ἀσθενὴς ὡς πρὸς τὴν πίστη, νὰ τὸν δέχεσθε, ὀχι ὀμως γιὰ συζητήσεις γνωμῶν»³. Καὶ ἐπίσης κατὰ μία τρίτη σημασία ἀσθένειες εἶναι οἱ διωγμοὶ καὶ οἱ ἐπιβουλές. Καὶ αὐτὸ πάλι μποροῦμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε ἀπὸ αὐτὰ πὺ λέγει ὁ Παῦλος· «γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τρεῖς φορὲς παρακάλεσα τὸν Κύριο, καὶ μοῦ εἶπε, 'σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρη μου. Γιατί ἡ δύναμή μου φαίνεται τέλεια ἐκεῖ ὀπου ὑπάρχει ἀδυναμία»⁴. Ὡς πρὸς αὐτὴ λοιπὸν τὴ σημασία τοῦ τρίτου τρόπου ἐκλαμβάνεται τὸ ὄνομα τῆς ἀσθένειας. Λέγει λοιπὸν· Ἐὰν καὶ σταυρώθηκε καὶ ὑπέμεινε κίνδυνο καὶ ἐπιβουλὴ, ἀλλ' ὀμως δὲν δέχθηκε καμμιά βλάβη, ἀλλ' εἶναι δυνατὸς ὁ Θεός, ἂν καὶ ἐξαιτίας τῆς θείας οἰκονομίας δέχθηκε νὰ πάθει μὲ τὴ θέλησή του.

«Καὶ ἐμεῖς βέβαια συμμετέχομε στὴν ἀδυναμία του, ἀλλὰ θὰ ζήσουμε μαζί μ' αὐτὸν μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ σ' ἐμᾶς. (Στίχ. 5-7)

ζετε, εἴ ἐστε ἐν τῇ πίστει· ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκειτε ἑαυτούς, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἐν ὑμῖν ἐστιν; Εἰ μὴ τι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε. Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι».

5 Τουτέστι, Διωκόμεθα, ἐλευνόμεθα καὶ τὰ ἔσχατα πάσχομεν. Τουτέστιν, διὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν.

«Εὐχόμεθα δὲ πρὸς τὸν Θεόν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε».

10 Παρακαλῶ τὸν Θεόν, φησί, μηδὲν εὐρεῖν ἀδιόρθωτον· μᾶλλον δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀμαρτεῖν. Εἰ γὰρ μείνητε ἀμετανόητα ἀμαρτάνοντες, ἀνάγκη ὑμᾶς κολάζειν καὶ δοῦναι δοκιμὴν τῆς δυνάμεως, ἧ καὶ ἐποίησαν ἐπὶ Σαπφείρας καὶ τοῦ μάγου Ἐλύμα. Ἄλλ' οὐκ εὐχόμεθα τοῦτο, φησίν,
15 ἀλλὰ τούναντίον, ἵνα μῆτε ὑμεῖς ἀμάρτητε, μῆτε ἡμεῖς ὡς ἀδόκιμοι φανῶμεν. Τουτέστιν, ἵνα μὴ οὕτω τὴν δοκιμὴν ἐπιδειξώμεθα τῆς δυνάμεως τῆς ἐν ἡμῖν, διὰ τὸ κολάζειν ὑμᾶς καὶ τιμωρεῖσθαι ἀμαρτάνοντας καὶ ἀνίατα νοσοῦντας. Ἄλλὰ τί; Ἴνα μὴ ὑμεῖς τὸ κακὸν ποιῆτε. Τοῦτο γὰρ εὐχόμεθα, στεφανωθέντας
20 ὄρᾶν.

«Ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὤμεν».

Οὐκ ἐπιδεικνύμενοι ἡμῶν τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν. Καὶ οὐκ εἶπεν ἀδόκιμοι, ἀλλ' «ὡς ἀδόκιμοι». Οὐ γὰρ ἔμελλεν εἶναι ἀδόκιμος, εἰ καὶ μὴ ἐκόλαζεν.

25 Στίχ. 8. «Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας».

Ὁ ἢ τοῦ πράγματος, φησίν, ἀπαιτεῖ φύσις, τοῦτο ποιούμεν. Κἂν γὰρ ἴδωμεν ὑμᾶς εὐδοκιμοῦντας διὰ τῆς μετανοίας, οὐ δυνάμεθα κολάσαι λοιπόν.

«Ἄλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. (Στίχ. 9) Χαίρομεν γάρ».

30 Ὅταν νομιζώμεθα ἀσθενεῖς, οὐχ ὅταν ἐσμὲν ἀσθενεῖς.

Ἐξετάζετε τὸν ἑαυτὸ σας, ἐὰν παραμένετε σταθεροὶ στὴν πίστη, ἐλέγχετε τὸν ἑαυτὸ σας. Ἡ δὲν γνωρίζετε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατοικεῖ μέσα σας; Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν δὲν εἴσαστε ἄξιοι ἀποδοχῆς αὐτοῦ. Ἐλπίζω ὅμως πῶς θὰ γνωρίσετε, ὅτι ἐμεῖς δὲν εἴμαστε ἀνάξιοι ἀποδοχῆς του».

Δηλαδή, καταδιωκόμαστε, διωχνόμαστε μακριά, καὶ παθαίνομε τὰ πρὸ χειρότερα κακά. Καὶ ὅλα αὐτὰ βέβαια τὰ παθαίνομε γιὰ χάρη τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς πίστεως σ' αὐτόν.

«Εὐχόμαστε στὸν Θεό, νὰ μὴ κάνετε κανένα κακό· ὄχι γιὰ νὰ φανοῦμε ἐμεῖς ἄξιοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ κάμετε ἐσεῖς τὸ καλό».

Παρακαλῶ, λέγει, τὸν Θεό, νὰ μὴ βρῶ τίποτε τὸ ἀδιόρθωτο. Ἡ καλύτερα ὄχι αὐτὸ μόνο, ἀλλ' οὔτε κἂν στὴν ἀρχὴ ν' ἁμαρτήσετε. Γιατί, ἐὰν παραμείνετε ἀμετανόητα στὴν διάπραξη τῆς ἁμαρτίας, θὰ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ σᾶς τιμωρήσω καὶ νὰ δώσω ἀπόδειξη τῆς δυνάμεώς μου, πρᾶγμα ποῦ ἔγινε στὴν περίπτωση τῆς Σαμφείρας καὶ τοῦ μάγου Ἐλύμα. Ὅμως δὲν τὸ εὐχομαι αὐτό, λέγει, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, ὥστε οὔτε σεῖς ν' ἁμαρτήσετε, οὔτε ἐγὼ νὰ φανῶ ὡς ἀδόκιμος. Δηλαδή, νὰ μὴ δείξω ἔτσι τὴ δοκιμὴ τῆς δυνάμεως ποῦ ὑπάρχει σὲ μένα, ὥστε νὰ σᾶς ἐπιβάλω τὸν κολασμὸ καὶ τὴν τιμωρία ὅταν ἁμαρτάνετε καὶ νοσεῖτε ἀθεράπευτα. Ἀλλὰ τί; Γιὰ νὰ μὴ κάμνετε ἐσεῖς τὸ κακό. Γιατί αὐτὸ εὐχομαι, νὰ σᾶς δῶ στεφανωμένους.

«Καὶ ἐγὼ νὰ φανῶ ὡς ἀποτυχημένος ὡς πρὸς αὐτό».

Χωρὶς δηλαδή νὰ δείξω τὴν τιμωρητικὴ δύναμή μου. Καὶ δὲν εἶπε ἄποτυχημένος, ἀλλὰ «ὡς ἀποτυχημένος». Γιατί δὲν ἐπρόκειτο νὰ φανεῖ ἀποτυχημένος, κι ἂν ἀκόμη δὲν τιμωροῦσε.

Στίχ. 8. ««Γιατί δὲ μπορῶ νὰ κάμνω κάτι ἐναντίον τῆς ἀλήθειας».

Αὐτό, λέγει, ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ φύση τοῦ πράγματος, αὐτὸ κάμνω. Ἡ λοιπὸν σᾶς δῶ νὰ σημειώνετε εὐδοκίμηση μὲ τὴ μετάνοια, δὲν μπορῶ τότε νὰ σᾶς τιμωρήσω.

Ἐλλὰ μόνο ὑπὲρ τῆς ἀλήθειας. (Στίχ. 9) Χαίρομαι λοιπόν».

Ἡ ὅταν θεωροῦμαι ἀδύναμος, ὄχι ὅταν εἶμαι ἀδύναμος.

«Ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε, τοῦτο καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. (Στίχ. 10) Διὰ τοῦτο ἀπὼν ταῦτα γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὁ Κύριος ἔδωκέ μοι».

5 Τουτέστι, δόκιμοι καὶ εὐάρεστοι.

«Εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. (Στίχ. 11) Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε».

Δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἐπεθύμει τῇ ἐξουσίᾳ εἰς τὴν ἐκείνων χρήσασθαι τιμωρίαν.

10 «Καταρτίζεσθε».

Τέλειοι γίνεσθε, φησί, πληροῦντες τὰ λείποντα.

«Παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. (Στίχ. 12–13) Ἀσπασασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι
15 πάντες. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Τοῦτό φησιν, ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν οἱ πειρασμοὶ καὶ μεγάλοι οἱ κίνδυνοι.

20 Ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας διὰ τοῦ Λουκᾶ καὶ Τίτου. Πρὸς Κορινθίους β', στίχοι χιβ.

«Όταν ἐγὼ εἶμαι ἀδύναμος καὶ σεῖς εἴσαστε δυνατοί. Καὶ αὐτὸ εὐχομαι, τὴν τελειοποίησιν τῆ δικῆ σας. (Στίχ. 10) Γι' αὐτὸ σᾶς τὰ γράφω αὐτὰ τῶρα πού ἀπουσιάζω ἀπὸ ἀνάμεσά σας, ὥστε ὅταν βρεθῶ ἀνάμεσά σας νὰ μὴ χρησιμοποίησω μὲ ἀυστηρότητα τὴν ἐξουσία πού μοῦ ἔδωσε ὁ Κύριος».

Δηλαδή, ἄξιοι ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ εὐάρεστοι.

«Πρὸς οἰκοδομὴ καὶ ὄχι πρὸς καταστροφή. (Στίχ. 11) Λοιπὸν, ἀδελφοί, νὰ εἴσαστε γεμᾶτοι χάρα».

Δείχνει ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξουσία νὰ τὴν χρησιμοποιήσει γιὰ τὴν τιμωρία ἐκείνων.

«Νὰ τελειοποιεῖσθε».

Νὰ γίνεσθε, λέγει, τέλειοι, συμπληρώνοντας ἐκεῖνα πού σᾶς λείπουν.

«Νὰ νοθετεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, νὰ ἔχετε τὸ ἴδιο φρόνημα, νὰ εἰρηνεύετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης θὰ εἶναι μαζί σας. (Στίχ. 12–13) Ἀσπασθεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ φίλημα ἅγιο. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ κοινωμία τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ εἶναι μὲ ὅλους σας. Ἄμην».

Αὐτὸ τὸ λέγει, ἐπειδὴ ἦταν πολλοὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ μεγάλοι οἱ κίνδυνοι.

Γράφτηκε ἀπὸ τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας μὲ τὸ χέρι τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Τίτου. Ἐπιστολὴ Β΄ Πρὸς Κορινθίους, στίχοι ἑξακόσιοι δώδεκα.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις		Δευτερονόμιον			
1	2	470	5	21	98
	3	470	25	4	330
2	17	92	30	12	148
	24	178	32	4	138
12	7	136. 202		21	352
14	18ε.	30		35	180
15	4-5	62		43	204
	6	52. 56. 58			
17	2	58		Ἰησοῦς Ναυῆ	
	5	60	1	2	10
	11	56		Βασιλειῶν Γ'	
18	20	136			
19	24	142	19	10	156
21	12	136		14	156
	Ἔξοδος			Βασιλειῶν Δ'	
9	16	138	5	26	284
16	18	506		Ψαλμοὶ	
20	17	98			
32	6	298	15	10	412
33	17	98	17	10	204
			32	1-2	54
			40	14	420
			44	8	320. 322
	Λευϊτικὸν				
18	5	148	48	8	118
19	18	180	68	10	202
26	12	494		23-24	160

93	11	268	8	14	144
101	27	120		18	268
	28	120	10	22	138
109	1	322	11	1	204
111	9	512		10	204
113	4	118	13	19	142
115	1ε.	472	28	16	144. 150
116	1	204	29	10	160
118	91	10	45	23	196
			52	15	208
	Ίωβ		53	1	152
1	12	288		5	412
2	6	288	16	412	
5	11ε.	268		8	412
8	3	138		9	110
26	7	238		10	412
				11	412
	Παροιμιαί Σολομώντος		55	1	156
3	12	490		2	156
			57	2	412
	Σοφία Σολομώντος				
13	5	238		Ίερεμίας	
			5	40	142
	Ώσηε		10	11	320
2	1	142	38	33	160
	23	142			
	Άμώς		3	22	142
8	3	118			
	Ίωήλ			Ίεζεκιήλ	
			16	46	142
2	12	150	18	20	50
3	1	360	20	21	148
	Μαλαχίας			Δανιήλ	
1	2	136	7	10	264
	3	136			
	Ήσαϊας			Ματθαῖος	
			5	6	180
1	9	142		16	510
6	9-10	160		22	296

	32	94	6	2	236
6	9	116	13	11	378
7	3	272		46	162
10	6	162	16	3	336
12	41	294	17	22	338
	42	294			
15	18	316		Ρωμαίους	
	19	316	1	26	168
17	20	376	2	29	98
21	28έ.	168	3	20	98
25	34	270	4	15	80. 98
	42	294	5	12	92
				20	42. 98
	Λουκάς			21	96 266
1	74	86	6	2	98
7	47	80		14	98
17	5	376		18	10
	6	376		19	348
	10	528	8	2	96
23	24	250		8	428
				17	230
	Ίωάννης			27	250
1	29	416		32	64
2	19	300	9	5	170. 322
4	22	212		6	142
5	19	302		9	428
	22	32		27	138
8	32	88	11	13	370
	34	86. 90	12	1	86
9	39	366		10	178
10	18	300		18	178
11	3	544	13	3	186
14	6	420	14	1	544
16	3	250	16	7	436
	Πράξεις			Κορινθίους Α'	
1	3	300	1	12	470
	11	484		16	436
2	41έ.	364		23	144
3	6	14		30	114
4	32	364	3	16	492
5	5	378	5	2	502

6	9	410		Φιλιππησίους	
7	2	94	1	24	270
9	21	86	2	10	196. 392
10	39	94	3	19	300
11	6	408			
	32	290		Θεσσαλονικεῖς Α'	
13	12	480	4	4-5	284
15	17	64			
	19	422		Θεσσαλονικεῖς Β'	
	21	72. 92	1	6	112
	29	344			
	45	72		Τιμόθεον Α'	
	Κορινθίους Β'		5	23	190
1	8	458		Τιμόθεον Β'	
3	6-7	98	1	6	374
4	4	168	2	18	410
10	10	544	4	5	374
11	2	184			
	3	496		Ἑβραίους	
	5	294	9	14	86
12	8	544	10	28	116
	Γαλάτας		11	2-33	20
				12	62
2	8	374		Ἰακώβου	
	18-19	86			
	19	86	1	15	92
	19-20	96	2	28	52
	20	86			
3	6	52		Πέτρου Α'	
	18	58	1	3	92
	22	166	2	10	142
	23	80		16	88
5	2	410		24	86
	18	96	4	2	86
	19	96			
	20	96		Πέτρου Β'	
6	14	18	8	19	86
	Ἐφεσίους			Ἰωάννου Α'	
2	16	320	1	7	64
3	10	248	2	2	64

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων.

Α

Ἄβραάμ 52. 58. 60. 62. 68. 130. 156.
164. 202. 204. 530.

Ἄγαθος 388.

ἀγαθότης 142.

ἀγαθωσύνη 206.

ἀγανάκτησις 500.

ἀγάπη 16. 66. 68. 174. 186. 188. 196.
210. 214. 278. 280. 282. 316. 318.
336. 342. 350. 364. 390. 392. 394.
396. 412. 434. 438. 446. 454. 456.
462. 486. 490. 492. 494. 496. 504.
508. 510. 548.

ἀγάπη πνεύματος 214.

Ἄγαρῆνοι 6.

ἀγιασμός 60. 90. 92. 244. 284.

ἀγιότης 164.

ἀγιωσύνη 12. 494.

ἄγνοια 104. 106. 146. 250. 354.

ἄγνότης 522.

ἄγνωμοσύνη 38. 134. 466.

ἄγνωσία 422.

ἀγρυπνία 490. 532.

ἀγχιστεία 52.

Ἄδὰμ 70. 72. 74. 76. 78. 418. 428.

ἀδελφότης 232.

ἀδηφαγία 298. 302.

ἀδικία 20. 24. 28. 40. 46. 138. 394. 540.

ἀδοξία 250.

ἀθανασία 70. 430.

Ἄθηναῖοι 338.

ἀθλιότης 230. 422.

ἄθυμία 384. 458. 490. 520.

Αἰγύπτιοι, -οι 20. 136.

αἵρεσις 364.

αἵρετικός 122.

αἰσχύνη 88. 90. 92. 294. 468. 488.

ἀκαθαρσία 22. 90. 304. 310. 542.

ἄκρασία 306. 308.

ἄκροβυστία 34. 36. 50. 56. 58. 310.
312.

Ἄκύλας 216. 436.

ἀλαζονεία 316.

Ἄλέξανδρος Χαλκεῦς 536.

ἀλήθεια 24. 28. 34. 66. 112. 132. 266.
288. 322. 344. 394. 440. 470. 490.
526. 546.

ἀμάρτημα, -τα 44. 48. 96. 122. 130.
136. 176. 192. 226. 234. 266. 270.
284. 288. 292. 296. 298. 302. 326.
464. 484. 488.

ἁμαρτία 10. 42. 44. 46. 48. 54. 64. 70.
72. 74. 80. 82. 84. 86. 88. 90. 92.
96. 98. 100. 102. 104. 106. 114.
122. 166. 200. 242. 266. 304. 386.
412. 416. 426. 430. 464. 484. 486.
488. 494. 500. 524.

ἁμαρτωλὸς 40. 68. 78. 102.

ἄμετρία 298. 366.

Ἄμπλία 216.

ἀμφιβολία 200.

ἀνάθεμα 132. 134. 372. 436.

ἀναισθησία 470.

ἀνακαίνωσις 172.

ἀνάληψις (Χριστοῦ) 414. 452.

Ἄνανίας 378.

ἀνάστασις 12. 42. 82. 114. 154. 302.
344. 410. 412. 414. 418. 420. 422.
424. 426. 430. 438. 446. 452. 472.
476. 536.

ἀνδρεία 178.

Ἄνδρόνικος 216.

ἀνομία 54. 90. 412. 492.

ἀξιοπιστία 300.

ἀντιμισθία 24.

ἀπαρχή 120. 164. 418.

ἀπάτη 104. 296.
 ἀπειθεια 166. 168.
 Ἀπελλῆς 216.
 ἀπέχθεια 96. 146.
 ἀπιστία 38. 62. 160. 164. 422.
 ἀπλότης 504. 512. 522.
 ἀπόγονοις 164. 230.
 ἀποκάλυψις 230. 254. 398. 534.
 ἀποκαταδοκία 118. 176.
 Ἀπολλῶς 232. 258. 260. 268. 272. 434. 470.
 ἀπολύτρωσις 48. 122. 176. 244.
 ἀπόνοια 172. 174. 206. 242. 282. 316. 514.
 ἀποστάτης 492.
 ἀπώλεια 140. 346. 520.
 ἀρά 44. 144.
 Ἀρέτας 534.
 ἀρετή 38. 90. 104. 176. 186. 206. 280. 306. 364. 504.
 Ἀριστόβουλος 216.
 Ἀρμένιοι 208.
 ἀρπαγή 304.
 ἀρχή 358. 360.
 ἀσέβεια 20. 24. 90. 166. 310.
 ἀσέλγεια 24. 190. 542.
 ἀσθένεια 544.
 Ἀσία 436. 444. 458.
 Ἀσύκριτος 218.
 ἀσχημοσύνη 394.
 ἄσωτία 112. 298.
 ἀτιμία 24. 274. 362. 426. 528.
 αὐθάδεια 324.
 αὐθεντία 286.
 αὐτάρκεια 510.
 αὐτεξούσιον 88. 104. 168.
 ἀφθαρσία 28. 426. 430. 452. 476.
 ἀφροσύνη 520. 528. 530.
 Ἀχαΐα 212. 510. 526.
 Ἀχαϊκός 436. 438.
 ἀχαριστία 40.

B

Βάαλ 158.
 βάπτισμα 20. 66. 82–88. 94. 234. 342. 420. 532.
 βάπτισμα τοῦ θανάτου 82.
 Βαρνάβας 330. 508.
 βασιλεία τοῦ Θεοῦ 198. 282. 296. 410. 428.
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν 184.
 βασκανία 542.
 Βελίαρ 492. 494.
 Βενιαμὴν 156.
 βλάβη 316. 354. 356. 358.
 βλασφημία 134.
 βοήθεια 192.

Γ

Γάϊος 218. 234.
 Γαλάται 374. 432.
 γάμος 184. 306. 310.
 γαστριμαργία 226. 300. 340. 342.
 γέεννα 88. 114. 296. 304. 346.
 Γιεζή 284.
 γνῶσις 24. 34. 66. 168. 206. 228. 250. 252. 254. 316. 318. 324. 326. 340. 348. 372. 394–398. 470. 490. 504. 524.
 γνῶσις τοῦ Θεοῦ 516.
 Γόμορρα 142.

Δ

Δαβὶδ 10. 12. 44. 54. 56. 160. 412.
 δαίμων,– ες 22. 222. 246. 248. 316. 320. 352. 354.
 Δαμασκός 534.
 δειλία 356.
 δεῖπνον Κυριακὸν 366.
 δημιουργία 234. 320. 474.
 διαβολή 542.
 διάβολος 102. 294.

- διακονία 174. 374.
 διακονία δόξης 464.
 διακονία κατακρίσεως 464.
 διακονία πνεύματος 464.
 διακονία τῆς δικαιοσύνης 464.
 διακονία τοῦ θανάτου 464.
 διάκρισις πνευμάτων 376. 378.
 διαφορά 380.
 διδασκαλία 174.
 δικαιοκρισία 28.
 δικαιοσύνη 10. 20. 40. 46. 48. 52–60.
 64. 70. 74. 80. 86–90. 114. 122.
 138. 144–150. 160. 198. 244. 294.
 488–492. 512. 528.
 δικαίωσις 46. 64. 76. 128.
 δικαιωτήριον θεῖον 24. 264.
 δικαίωμα 74. 76.
 δικαστήριον 200.
 δίκη 292.
 διχοστασία 218.
 διωγμός,–οὶ 130. 478. 538. 544.
 δοκιμὴ 66.
 δόλος 24.
 δόξα 28. 30. 120. 122. 128. 134. 140.
 274. 276. 464. 466. 468. 474. 476.
 508.
 δόξα ἄφθαρτος 484.
 δόξα τοῦ Θεοῦ 40. 48. 166. 182. 202.
 356. 360. 362. 452. 470. 474.
 δόξα τοῦ Χριστοῦ 456. 468. 508. 510.
 δουλεία 10. 90. 110. 120. 298. 312.
 336. 356.
 δύναμις Θεοῦ 20. 470. 490. 516. 544.
 δύναμις τιμωρητικὴ 546.
 δύναμις τοῦ Χριστοῦ 536.
 δυσσέβεια 438.
 δυναστεία 516.
 δυσφημία 490.
 δωρεὰ 266. 356. 374. 488. 512.
 ἐγκράτεια 306. 308.
 εἰδωλόθυτον 226. 290. 316. 318. 324.
 326. 328. 352. 356. 358. 438.
 εἰδωλολατρία 296. 316. 346. 348. 352.
 532.
 εἰδωλον 34. 316. 318. 320. 322. 352.
 354. 356. 372. 474. 492.
 εἰλικρίνεια 288. 446. 460.
 εἰρήνη 16. 30. 44. 64. 110. 184. 186.
 198. 204. 216. 218. 310. 406. 434.
 442. 548.
 ἐκδίκησις 500.
 ἐλεημοσύνη 210. 214. 432. 502. 504.
 512. 524.
 ἐλευθερία 88. 90. 120. 356. 468. 484.
 Ἐλισσαῖος 284.
 Ἑλλάς 436.
 Ἑλληνας,–ες 10. 20. 22. 30. 32. 42. 48.
 154. 236–244. 290. 292. 320. 336.
 356. 358.
 ἐλπίς 62. 66. 68. 108. 122. 162. 178.
 202. 204. 330. 396. 410. 444. 448.
 466. 480.
 ἐνέργεια 374.
 ἐνεργήματα δυνάμεων 376. 378.
 ἐντροπή 294. 296. 362. 422.
 ἐξουδένωσις 260.
 ἐξουσία 184. 186. 298. 324. 330. 332.
 420. 450. 518. 548.
 ἐπαγγελία 62. 136. 168. 202–206. 452.
 Ἐπαίνετος 216.
 ἐπιβουλή 246. 544.
 ἐπίγνωσις 146.
 ἐπιείκεια 330. 514.
 ἐπιθυμία 22. 86. 100. 116. 190. 192.
 284. 286. 300. 308. 342. 480. 494.
 ἐπιμέλειθυσία 148. 170. 316. 350. 460.
 θυσιαστήριον 156. 332. 350. 352.

I

Ε
 Ἑβραῖοι 492. 530. 536.

Ἰακώβ 136. 144. 166.
 Ἰάκωβος 414.

Ἰάσων 218.
 Ἰδομαῖοι 60.
 Ἱερουσαλήμ 208. 210. 212. 214. 432.
 Ἱεσσαι 204.
 ἰλαρότης 174.
 Ἴλλυρικόν 208.
 Ἴνδοι 400.
 Ἰουδαία 214. 448.
 Ἰουδαῖοι 20. 30–36. 42. 46–52. 56–60.
 78. 98. 136. 138. 142–146. 154.
 158. 162. 164. 190. 204. 206. 212.
 238. 240. 296. 336. 352. 356. 358.
 380. 466. 528. 536.
 Ἰουδαϊσμός 464.
 Ἰουνία 216.
 Ἰουλία 218.
 Ἰσαὰκ 62. 134. 136.
 ἰσοτιμία 384.
 Ἰσμαηλίτες 60. 132. 136.
 Ἰσραήλ 134. 142. 144. 154. 156. 160.
 162. 164. 166. 350. 464. 466.
 Ἰσραηλίτες 530.
 Ἰώβ 30. 288.

Κ

καθαριότης γυναικός 310.
 καινοτομία 10. 46. 290.
 κακία 24. 42. 76. 82. 90. 104. 110. 160.
 176. 288. 300. 394. 404. 420. 428.
 κακοήθεια 24.
 κακουργία 448.
 καρτερία 124.
 κατάγνωσις 420.
 καταδίκη 78.
 κατακλυσμὸς Νῶε 532.
 κατάκριμα 74. 76. 108.
 κατάκρισις 496.
 καταλαλιά 540.
 καταλλαγή 486.
 κατάνυξις 160.
 κατάρα 60. 120. 204.

καύχημα 10. 52. 54. 288. 332. 334. 448.
 482.
 καύχησις 50. 66. 208. 420. 446. 496.
 502. 510. 524. 528. 534.
 Κεχραιὶ 216.
 κενοδοξία 180. 404. 494.
 κηδεμονία 120. 170. 202. 234. 248.
 Κηφᾶς 232. 268. 330. 414.
 κίνδυνος 130. 246. 274. 276. 280. 472.
 474. 532. 544.
 κληρονομία 60.
 κληῖσις 166. 240. 312.
 κοινωνία 212. 230. 350.
 κολακεία 14. 494. 516.
 κόλασις 76. 80. 88. 114. 116. 282. 372.
 430.
 Κορίνθιοι 226. 228. 490. 498. 522.
 548.
 Κόρινθος 436. 442. 452. 458.
 Κορνήλιος 30. 336.
 Κούαρτος 218.
 κρῖμα 40. 74. 168. 184. 286. 296. 370.
 406. 438.
 κρῖμα Θεοῦ 26.
 κρίσις 272. 446. 516. 536.
 κρίσις Θεοῦ 32.
 Κρῖσπος 234.

Λ

Λάζαρος 544.
 λαιμαργία 194. 298. 366.
 λαίμαργος 298.
 λατρεία λογική 172.
 λοιδορία 296.
 Λουκᾶς 300. 508. 548.
 Λούκιος 218.
 λουτρὸ παλιγγενεσίας 16. 128. 484.
 λύπη 132. 454. 456.
 λύπη κατὰ Θεὸν 500.
 λύπη κατὰ κόσμον 500.

Μ

μακαριότης 56.
 Μακεδονία 212. 432. 448. 458. 498.
 502. 510. 526. 548.
 μακροθυμία 26. 140. 392. 490.
 Μανασσής 112.
 μανία 34.
 μάννα 34.
 Μαριάμ 216.
 ματαιοπονία 340.
 ματαιότης 116.
 Ματθίας 414.
 Μαῦροι 400.
 μέθη 296. 340.
 Μελχισεδέκ 30. 336.
 μετάνοια 26. 28. 162. 284. 456. 498.
 542. 546.
 μετοχή 350.
 μίμησις τοῦ Χριστοῦ 358.
 μισθός 260. 262. 274.
 μοιχεία 94. 306.
 μολυσμός 494.
 μυσταγωγία 382.
 μυστήριον 12. 134. 166. 220. 248.
 250. 270. 282. 342. 344. 354. 360.
 370. 376. 390. 398. 402.
 μωρία 238. 246. 254. 268.
 μωρία τοῦ κηρύγματος 238.
 Μωϋσῆς 10. 14. 72. 10. 116. 138. 148.
 154. 330. 342. 344. 352. 464. 466.

Ν

Νάρκισσος 216.
 νέκρωσις 50. 472.
 Νηρεὺς 218.
 νηστεία 192. 194. 306. 490. 532.
 Νινευίται 30. 112. 294.
 νόμος 14. 30. 32. 34. 36. 44. 46. 58. 60.
 78. 92. 94. 96. 100. 110. 148. 192.
 204. 220. 336. 406. 464. 466. 532.

νόμος ὁ Παλαιὸς 98.
 νόμος τῆς ἀμαρτίας 108. 110.
 νόμος τῆς δικαιοσύνης 144.
 νόμος τοῦ Θεοῦ 108. 112.
 νόμος τοῦ νοῦς 108.
 νόμος τοῦ Πνεύματος 108.
 νόμος τοῦ Χριστοῦ 72. 104.
 νόμος φυσικὸς 106.
 νοθεσία 346.
 Νῶε 532.

Ο

ὀδύνη 132, 374. 498.
 οἰκειώσεις 320.
 οἰκονομία 248. 250. 280. 334. 336.
 438. 504. 544.
 ὀλοκαύτωμα 170.
 Ὀλυμπᾶς 218.
 ὁμόνοια 198. 232. 262.
 ὁμοτιμία 374. 378. 426.
 ὄνειδισμός 202.
 ὄνειδος 418.
 ὄργη 28. 40. 58. 68. 98. 140. 160. 180.
 184. 190. 202.
 ὄργη Θεοῦ 20.
 ὄρκος 132.
 ὀσμή γνώσεως 458.
 ὀσμή ζωῆς 458. 460.
 ὀσμή θανάτου 458.
 Οὐρβανὸς 216.
 ὀφθαλμοδουλεία 314.

Π

πάθος 300.
 παιδοποιΐα 386.
 πανουργία 268. 468. 524.
 πανωλεθρία 344.
 παράβασις 58. 72. 98. 204. 532.
 παραίνεσις 170. 306. 430.
 παράκλησις 174. 202. 398. 444. 496.
 498. 504. 506. 538.

- Παράκλητος 450.
 παρακοή 78. 354. 518.
 παραμυθία 162. 164. 332. 378. 386.
 398. 44. 456. 498.
 παρανομία 34. 170. 292. 326.
 παρθενία 306.
 παρθένος 312. 314.
 παρρησία 406. 466. 496. 528.
 Πάσχα 288.
 Πατρός 218.
 Παῦλος 44. 76. 98. 112. 162. 192. 226.
 228. 232. 234. 236. 258. 260. 268.
 272. 282. 286. 306. 370. 410. 436.
 470. 492. 498. 514. 544.
 πειρασμός, - οί 130. 260. 346. 348.
 472. 492. 548.
 Πεντηκοστή 372. 434.
 περιτομή 34. 36. 38. 50. 52. 56. 58.
 202. 204. 310. 312. 336. 374. 528.
 Πέρσαι 208. 400.
 πέτρα πνευματική (ὁ Χριστός) 344.
 Πέτρος 232. 328. 374. 378.
 Πιλάτος 248.
 πίστις 10. 12. 16. 20. 32. 38. 46-66.
 122. 128. 138. 142-150. 154. 160.
 164. 172. 174. 190. 192. 198. 200.
 208. 220. 246. 254. 256. 262. 310.
 320. 344. 376. 394. 396. 408. 416.
 434. 436. 452. 472. 478. 480. 504.
 520. 522. 544. 546.
 πλάνη 24. 66. 296. 322. 526. 532. 538.
 Πλάτων 256.
 πλεονεξία 24. 304. 456. 510.
 πλημμέλημα 226. 296. 386.
 πνεύμα δουλείας 116.
 Πνεῦμα υιοθεσίας 116.
 πόθος 188.
 πολυθεΐα 322.
 πολυπραγμοσύνη 220. 356.
 πονηρία 24. 70. 82. 90. 96. 288.
 πορνεία 282. 288. 298. 300. 302. 304.
 306. 456. 542.
 πραότης 282. 514.
 Πρίσκα 216.
 Πρίσκιλλα 436.
 προαίρεσις 78. 86. 166. 246. 262. 272.
 334.
 προθυμία 216. 334. 420. 506. 508.
 πρόνοια 124. 190.
 προπετεία 324.
 προσδοκία 348. 446.
 πρόσευχή 16. 116. 178. 21. 306. 308.
 προσκύνησις 22.
 προσωποληψία 30.
 προφητεία 174. 372. 376. 390. 394.
 398. 404. 406. 430.
 Πυθαγόρας 256.
- P**
- ραθυμία 46. 64. 78. 444. 542.
 Ρεβέκκα 136.
 Ρούφος 218.
 Ρωμαῖοι 14. 208. 386. 400.
 Ρώμη 14. 16. 26.
- Σ**
- Σαυφείρα 546.
 Σάρρα 62.
 Σαρακηνοὶ 208.
 Σατάν 536.
 Σατανᾶς 538.
 Σιλουανός 450.
 Σιών 144. 166.
 Σκύθες 400.
 Σόδομα 142.
 Σολομών 536.
 σοφία 222. 244. 376.
 σοφία ἐξωθεν 250. 256. 266.
 σοφία τοῦ Θεοῦ 238. 246.
 σοφία τοῦ κόσμου 268.

σοφία τῶν σοφῶν 238.
 Σπανία 214.
 σταυρὸς 82. 128. 204. 234. 236. 240.
 246. 248. 250. 532.
 Στάχυς 216.
 στενοχωρία 28. 130. 490. 526.
 Στεφανῶς 234. 434. 436. 438.
 συγγνώμη 28. 158. 258. 538.
 συγκατάβασις 338. 342.
 συμβουλή 306.
 συμμετρία 354.
 συμφορὰ 162.
 Σωσθένης 228.
 Σωσίπατρος 218.
 σωτηρία 20. 48. 50. 62. 108. 124. 142.
 144. 148. 150. 162. 188. 198. 212.
 248. 250. 264. 270. 342. 444. 482.
 488.
 σωφροσύνη 172. 494.

Τ

ταλαιπωρία 44. 186.
 ταπεινοφροσύνη 172. 338. 414. 446.
 520. 536.
 ταπείνωσις 268.
 τελειότης 198. 338. 340. 342.
 τελείωσις 324.
 Τέρτιος 218.
 τιμὴ 28. 30. 34. 186. 234. 274. 276.
 386.
 Τιμόθεος 190. 218. 280. 336. 374. 410.
 434. 438. 450.
 τιμωρία 32. 34. 44. 60. 114. 160. 182.
 264. 266. 268. 282. 354. 372. 518.
 542. 548.
 Τίτος 458. 498. 502. 504. 506. 508.
 540. 548.
 τρυφή 112. 298. 300. 346.
 τῦφος 242. 256. 274. 316. 348. 384.
 438. 516.

Τρωάς 458.

Υ

ὑβρις 276. 360. 368. 394.
 υἰοθεσία 76. 116. 122. 128.
 Ὑμέναιος 410. 536.
 ὑπακοή 12. 14. 78. 86. 88. 90. 184. 208.
 218. 220. 456. 502. 516. 518.
 ὑπεροψία 118. 444.
 ὑπομονή 66. 122. 124. 202. 444. 490.
 ὑποταγή 358.

Φ

Φαραῶ 140.
 φθόνος 24. 448. 520.
 φθορὰ 120. 428. 478.
 φιλαδελφία 174. 178.
 φιλανθρωπία 38. 138. 170. 206. 234.
 298. 468. 486.
 φιλαρχία 146. 282.
 Φιλολόγος 218.
 Φιλητὸς 410. 536.
 φιλία 496.
 Φίλιππος 360. 438. 548.
 φιλονεικία 146. 190. 226.
 φιλοξενία 178.
 φιλοσαρκία 330.
 φιλοστοργία 454.
 φιλοτιμία 38. 334. 340. 356. 364. 512.
 Φλέγων 218.
 φόβος 116. 164. 184. 186. 246. 354.
 356. 480. 482. 498.
 φόβος Θεοῦ 44. 494.
 Φοίβη 216.
 φόνος 24.
 Φουρτουναῖος 434. 436. 438.
 φρόνημα τῆς σαρκὸς 110. 112.
 φρόνημα τοῦ πνεύματος 110.
 φρόνησις 172.

φυσίωσις 540.

Χ

χαρά 198. 204. 452. 498.

χάρισμα 16. 116. 124. 126. 128. 164.

166. 172. 174. 226. 270. 308. 360.

372. 374. 378. 380. 384. 388. 390.

392. 396. 398. 402. 408.

χάρισμα ιαμάτων 378. 388. 404. 504.

Χλόη 232.

χρηστολογία 218.

χρηστότης 26. 44. 164. 490.

Χριστιανός 292.

Ψ

ψευδάδελφοι 532.

ψευδαπόστολοι 226. 278. 460. 474.

514. 520. 526. 538.

ψευδοδιδάσκαλοι 230.

ψευδοπροφήται 372.

ψεύδος 24. 40.

Ω

Ὦσηè 142. 144.

ὠφέλεια 38. 258. 402. 404.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	10–549
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ	10–223
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄	108
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄	132
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄	144
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄	156
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄	170
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄	182
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄	190
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄	208
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ΄	216
ΕΙΣ ΤΗΝ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ	226–439
ΥΠΟΘΕΣΙΣ	226
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄	226
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄	244
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄	256

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'	270
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'	282
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'	292
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'	306
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'	316
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'	328
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'	342
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'	358
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'	372
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'	390
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'	396
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'	410
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'	432

ΕΙΣ ΤΗΝ Β' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ 442-549

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'	442
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'	454
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'	460
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'	468
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'	474
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'	488
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'	494
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'	502
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'	510
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'	514
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'	520
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'	534
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'	542

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ 551-562

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	551
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	555

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἐπιστολές.*
» 2ος *Ἐπιστολές.*
» 3ος *Ἐπιστολές.*
» 4ος *Ὁμιλίες στὴν Ἐξαήμερο.*
» 5ος *Ὁμιλίες σὲ Ψαλμούς.*
» 6ος *Ὁμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς.*
» 7ος *Ὁμιλίες δογματικὲς, περιστάτικες, ἐγκωμιαστικὲς, παιδ/κές.*
» 8ος *Ἀσκητικὰ Α' (᾽Ὅροι κατὰ πλάτος).*
» 9ος *Ἀσκητικὰ Β' (᾽Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).*
» 10ος *Δογματικὰ ἔργα.*

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἀπολογητικὰ (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθρωπήσεως).*
» 2ος *Δογματικὰ Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β).*
» 3ος *Δογματικὰ Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ).*
» 4ος *Δογματικὰ Γ'.*
» 5ος *Ἐρμηνευτικὰ Α'.*
» 6ος *Ἐρμηνευτικὰ Β' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 7ος *Ἐρμηνευτικὰ Γ' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 8ος *Ἱστορικοδογματικὰ Α'.*
» 9ος *Ἱστορικοδογματικὰ Β'.*
» 10ος *Ἱστορικοδογματικὰ Γ'.*
» 11ος *Ἀσκητικὰ (Βίος Μ. Ἀντωνίου, Βίος ἀγ. Συγκλητικῆς).*
» 12ος *Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.*

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.*
» 2ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.*
» 3ος *Ἀπολογητικὰ ἔργα.*
» 4ος *Δογματικὰ ἔργα.*
» 5ος *Λόγοι ἐορταστικοὶ καὶ ἠθικολογικοί.*
» 6ος *Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.*
» 7ος *Ἐπιστολές.*
» 8ος *Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ Ἔπη δογματικὰ.*
» 9ος *Ἔπη Ἠθικά.*
» 10ος *Ἔπη Ἱστορικά.*
» 11ος *Ἔπη εἰς Ἐτέρους. - Ἐπιγράμματα.*

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').
 » 2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').
 » 3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').
 » 4ος Τριακονταετηρικὸς στὸ Μ. Κων/ντινοῦ. - Στὸν Βίο Μ. Κων/ντινοῦ. Λόγος Μ. Κωνσταντίνου στὸν Σύλλογο τῶν ἀγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος Δογματικά Α' (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).
 » 2ος Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα. - Περὶ αἵρέσεων. - Εἰσαγωγή Δογμάτων στοιχειώδης. .
 » 3ος Περὶ εἰκόνων. - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.
 » 4ος Λίβελλος ὀρθοῦ φρονήματος. - Περὶ ἀγίας Τριάδος (Λόγοι Α' - Β'). Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου. Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἵρέσεως τῶν Νεστοριανῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.
 » 5ος Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων. - Περὶ συνθέτου φύσεως. Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον. Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόντων. - Πάθος Ἀρτεμίου.
 » 6ος Ἐρὰ Παράλληλα, (Στοιχεῖα Α' - Δ'). .
 » 7ος Ἐρὰ Παράλληλα, (Στοιχεῖα Ε' - Μ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 8ος Α) Ἐρὰ Παράλληλα, (Στοιχεῖα Ν' - Ω'). Β'), Περὶ νηστειῶν. - Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων. Ὑπὸ ἔκδοση
 » 9ος Ὀμιλίαι.
 » 10ος Ἱστορία Ψυχοφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπίων χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ.
 » 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους - Πρὸς Κορινθίους Α' - Πρὸς Κορινθίους Β'). .
 » 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα). Ὑπὸ ἔκδοση.

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος Διάλογος Παλλαδίου. - Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν. - Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 » 2ος Ὀμιλίαι στὴ Γένεση (Α' - ΚΓ').
 » 3ος Ὀμιλίαι στὴ Γένεση (ΚΔ' - ΜΑ').
 » 4ος Ὀμιλίαι στὴ Γένεση (ΜΒ' - ΞΔ').
 » 5ος α) Ὀμιλ. στὴ Γένεση (Γ' - ΙΒ'). β) Στὸς Ψαλμοὺς (ΜΑ' - ΜΓ').
 » 6ος Ὀμιλίαι στὸς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').
 » 7ος α) Ὀμιλίαι στὸς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').
 β) Ὀμιλίαι στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.

- Τόμος 8ος α) Ὁμιλίες στὴ Γένεση (Α' - Θ').- β) Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα.
 Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφ. Ι'-ΙΓ').
- » 8α' Ὁμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Π. Διαθήκης.
- » 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α'-Κ').
- » 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΚΑ'-ΑΖ').
- » 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΑΗ'-ΝΣΤ').
- » 11α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').
- » 12ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΟΣΤ'-ΖΑ'),
 καὶ στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α'-Δ').
- » 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Ε'-ΛΑ').
- » 13α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες ΛΒ'-ΝΔ').
- » 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΕ'-ΠΗ').
- » 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες Α'-ΚΓ').
- » 16α' Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΚΔ'-ΜΔ').
- » 16β' α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΜΕ'-Ν').
 β) Στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες Α'-Ι').
- » 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες ΙΑ'-ΛΓ').
- » 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α'-ΚΑ').
- » 18α' Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΒ'-ΜΔ').
- » 19ος Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α'-ΚΑ').
- » 20ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΕ'-Α')
 β) Στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίες Α'-ΙΑ').
- » 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. ΙΒ'-ΚΔ')
 β) Στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΒ').
- » 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλίες ΙΓ'-ΙΕ'),
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ γ) στὴν Πρὸς Θεσ/κεῖς Α'.
- » 23ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α'-Ε').
 β) Στὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α'-ΙΗ').
 β) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α'-Ι').
- » 24ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α'-Σ'), β) στὴν Πρὸς Φι-
 λήμονα (Ὁμιλ. Α'-Γ'), γ) στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΕ').
- » 25ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλίες ΙΣ'-ΛΔ'),
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, (Ὁμιλίες Α'-Ζ').
- » 26ος Ὁμιλίες Ἠθικὲς - Ἀγιογραφικὲς.
- » 27ος Ὁμιλίες Ἀγιογραφικὲς - Ἐρμηνευτικὲς.
- » 28ος Ποιμαντικὰ καὶ Ἀσκητικὰ Α' (Λόγοι Περὶ ἱερωσύνης).
- » 29ος Ἀσκητικὰ Β' Πρὸς Σταγεῖριον Λόγοι Α'-Γ', Περὶ Παρθενίας.
- » 30ος Ὁμιλίες Κατηχητικὲς - Ἠθικὲς.
- » 31ος Ὁμιλίες κατηχητικὲς καὶ ἠθικὲς Β' - Ὁμιλ. Περιστατικὲς Α'.
- » 32ος Ὁμιλίες Περιστατικὲς Β'.
- » 33ος Ὁμιλίες Περιστατικὲς Γ'.

- Τόμος 34ος Ὁμιλίες Περιστατικῆς Δ'. α) Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. β) Πρὸς Ἰουδαίους. γ) Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, καὶ δ) Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν.
- » 35ος Ὁμιλίες δογματικῆς (Περὶ ἀκαταλύπτου, Περὶ ὁμοουσίου).
- » 36ος α) Ὁμιλίες ἑορταστικῆς, β) Ὁμιλίες ἐγκωμιαστικῆς Α'.
- » 37ος α) Ὁμιλίες Ἐγκωμιαστικῆς Β'. β) Ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα (Α'-ΙΖ') καὶ Βίος τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος.
- » 38ος α) Ἐπιστολὲς Πρὸς Ἰννοκέντιον, β) Ἐπιστολὲς ΙΗ'-ΡΜΒ'.
- Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Ἰω. Χρυσοστόμου (Εὐρετήριο ἐνοιῶν).

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμος 1ος Δογματικά Α' α) Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες, β) Κατὰ εἰμαρμένης, γ) Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, καὶ δ) Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας.
- » 2ος Δογματικά Β' (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α'-Β').
- » 3ος Δογματικά Γ' α) Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'. β) Λόγος ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίον ἐκθεσιν.
- » 4ος Α') Ἀπὸ Ἰουδαίους. 1) Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἀγ. Τριάδος. 2) Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἴεσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς. 3) Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως. 4) Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. 5) Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν. 6) Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναριῶν. 7) Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.
- Β') Ἐπιστολὲς (Α'-ΛΑ').
- » 5ος Ἐρμηνευτικά Α' α) Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. β) Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἐξαμέρου. γ) Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίες Α-Γ).
- » 6ος Ἐρμηνευτικά Β' α) Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν. β) Εἰς τὸν δὸν Ψαλμὸν. γ) Περὶ τῆς ὀργῆς. δ) Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.
- » 7ος Ἐρμηνευτικά Γ', Ἐξήγησις στὰ Ἄσματα, Λόγοι Α'-ΙΕ'.
- » 8ος α) Ἐρμηνευτικά - Δογματικά ἔργα Δ'. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α'-Ε', Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α'-Η'.
- β) Ἀσκητικά Α'. 1) Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως. 2) Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα. 3) Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος. 4) Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. 5) Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.
- » 9ος Α') Ἀσκητικά Β'. Περὶ Παρθενίας, (Κεφάλαια Α'-ΚΓ'). Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί. 1) Περὶ ἀρετῆς, ἥτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως, (Λόγοι Α'-Β'). 2) Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὁσίας Μακρίνης. 3) Εἰς τὸν Βίον Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.
- » 10ος α) Ὁμιλίες δογματικῆς, β) Ἠθικῆς, γ) Ἐορταστικῆς.
- » 11ος α) Ὁμιλίες ἑορταστικῆς, β) Ὁμιλίες ἐγκωμιαστικῆς, γ) Ὁμιλίες ἐπιτάφιας.

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμά ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

- Τόμος 1ος α) *Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περί ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.* β) *Ἐπιστολὲς πρὸς Ἀκινδύνον Α', Β', Γ'.* γ) *Ἐπιστολὲς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.*
- » 2ος *Ἐπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων Λόγοι Α' - Γ'.*
- » 3ος *Πραγματεῖες δογματικῆς καὶ ὁμολογιακῆς.*
- » 4ος *Ἐπιστολὲς.*
- » 5ος *Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').*
- » 6ος *Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').*
- » 7ος *Ἐπὸ ἐκδοση.*
- » 8ος *Ἐπὸ ἐκδοση.*
- » 9ος *Ὅμιλιες Α' - Κ'.*
- » 10ος *Ὅμιλιες ΚΑ' - ΜΒ'.*
- » 11ος *Ὅμιλιες ΜΒ' - ΞΓ'.*

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- Τόμος 1ος *Ἀποφθέγματα Γερόντων.*
- » 2ος *Τὸ Λειμωνάριον.*
- » 3ος *Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περί θείων ὀνομάτων, Περί οὐρανόου ἱεραρχίας, Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Περί μυστικῆς θεολογίας, Ἐπιστολὲς.*
- » 4ος *Θεοδωρήτου Κύρρου, Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.*
- » 5ος *Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι ἁγίων.*
- » 7ος *Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, 50 Πνευματικῆς Ὅμιλιες.*
- » 8Α *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (Α' - ΚΣΤ').*
- » 8Β *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΚΖ' - ΞΑ').*
- » 8Γ *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΞΒ' - ΠΣΤ' - Ἐπιστ. Α' - Δ').*
- » 9ος *Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά, Λόγος στή Ἀνάληψη, Ὁράσεις, Ἐρωταποκρίσεις. - Ἰωάννου Καρπαθίου, Κεφάλαια Παρακλητικά 100.*
- » 10Α *Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (Α' - ΣΚΘ').*
- » 10Β *Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΣΑ' - ΦΚΒ').*
- » 10Γ *Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ' - ΩΜ').*
- » 12ος *Ἀββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοί - Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα - Ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολὲς.*
- » 14ος *Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια Περί Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.*

- Τόμος 14Α *Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, 1. Ἐρωταποκρίσεις, 2. Πρὸς Θεό-
πεμπτον τὸν Σχολαστικόν, 3. Ἐρμηνεῖα εἰς ΝΘ΄ Ψαλμόν.*
- » 14Β *Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφορῶν
ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, (Ἐρωτήσεις Α΄ – ΝΓ΄).*
- » 14Γ *Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφορῶν
ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, (Ἐρωτήσεις ΝΔ΄ – ΞΕ΄).*
- » 14Δ *Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Περὶ ἀποριῶν τῶν ἀγίων Διονυσίου
καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον, (Ἀπορίες Α΄-Ε΄ καὶ
Α΄-ΡΔ΄).*
- » 19Α *Συμεῶν τοῦ Ν. Θεολόγου, Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου,
Κεφάλαια - Εὐχαριστίες - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.*
- » 19Β *Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων
(Λόγοι Α΄-Γ΄) – Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α΄-Σ΄)*
- » 19Γ *Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Α΄) Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων
(Λόγοι Ζ΄-ΙΕ΄) – Β΄) Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α΄-Ζ΄).*
- » 19Δ *Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Κατηχητικοὶ Λόγοι (Η΄-ΛΔ΄).*
- » 19Ε *Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α΄-ΚΖ΄).*
- » 19Σ *Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ΄-ΝΗ΄).*
- » 22ος *Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεῖα στῆ Θεία Λειτουργία - Περὶ τῆς
ἐν Χριστῷ Ζωῆς.*

Ι΄ ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ΄ ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος *Ἰουστίνου, Ἀπολογίαι Α΄ καὶ Β΄ – Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως,-
Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα.*
- » 2ος *Τατιανοῦ, (Πρὸς Ἑλληνας). – Ἀθηναγόρου, (Πρεσβεία Χρι-
στιανῶν, Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν). – Θεοφίλου Ἀντιοχείας,
(Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ). – Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.*

ΙΒ΄ ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- Τόμος 1ος *1. Προτρεπτικός, 2. Παιδαγωγός Α΄.*
- » 2ος *Παιδαγωγός, Λόγοι Β΄ καὶ Γ΄.*

ΙΓ΄ ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- τόμος 1ος *Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων – Διαταγαὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων
διὰ Κλήμεντος – Ἀποστολικοὶ κανόνες.*
- » 2ος *Ἐπιτομὴ Η΄ Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων – Αἱ δια-
ταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος καὶ κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν
Ἀγίων Ἀποστόλων – Κλημέντια [Ἐπιστολὴ Πέτρου πρὸς
Ἰάκωβον, Διαμαρτυρία περὶ τῶν τὸ βιβλίον λαμβανόντων,
Ἐπιστολὴ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον, Κλήμεντος τῶν Πέ-
τρου ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομὴ (Ὁμιλ. Α΄-ΙΑ)].*

ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Τόμος 1ος *Ψαλμοὶ τοῦ Προφητάνακτα Δαβὶδ (Α'-ΟΑ')*, σὲ κείμενο, ἀντίστοιχη ποιητικὴ ἀπόδοση, ἐκτενῆ μετάφραση καὶ διδάγματα.

Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗ, *Ἑπόμνημα στὴν Α' καὶ Β' Πέτρον*, τόμοι δύο.
ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ, *Τοῦ Θεοῦ τὰ πρᾶματα*.